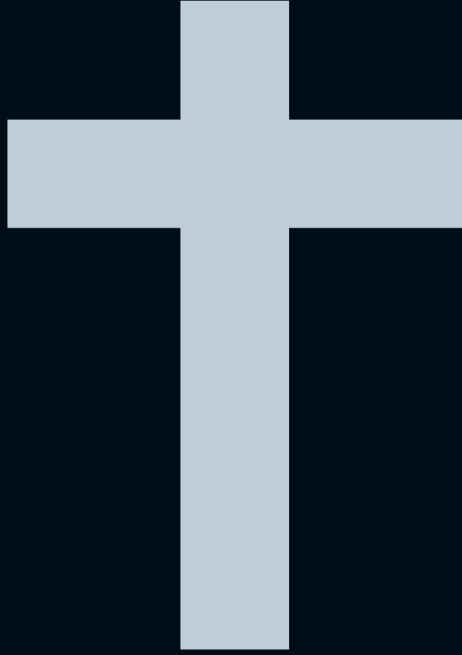

Ulibra wi Naşibaŋi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naşibaṭi
New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	51
MARKUF	88
LUK	110
YOWAN	149
ULEMP	176
ROM	212
1 KORINT	229
2 KORINT	245
GALATIYA	255
EFET	261
FILIP	267
KOLOF	271
1 TEFALONIK	275
2 TEFALONIK	279
1 TIMOTE	281
2 TIMOTE	286
TIT	290
FILEMON	293
HEBERĒ	295
YAKOB	308
1 PIYEER	313
2 PIYEER	318
1 YOWAN	321
2 YOWAN	325
3 YOWAN	326
YUDA	327
Uko wi bayuujun Yowan	329

Ujuni

Uṭup ujuni

Ulibra uteek wi Uṭup wi Naṣibaṭi katim ki wa kawo « Ujuni » ṭiki uji uṭiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bti inwoon abot aṭiiniyaan pntaali pi Itrayel panwoon pi Naṣibaṭi. Kafah 1 te 11: Hum di ṅaan akdoon kadoo kame umundu wi ṅwoon wi? In awoon ṅaan? We uwoon ulempul keme we ukaan kē abi ṭi umundu? We ukaan kē baṅaan baji baban ṭuṅ kawo ṭi pṅom na bkujar na ugut? We uhinanuṅ kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoon na pteem. ṅiint na ṅaat jibi baṭakadiiri (1-2); pgar pi bagaruṅ na Naṣibaṭi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ṭi wal wi uṣubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ṅsoobra ki Babel (11). Iko impiitun ṭi, ṅaan aanhil kaṭup bnuura wal wi itēpuṅ na manjoonan jibi baṅaan bajen bajaan bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēṣ jibi Naṣibaṭi aktijun umundu mbuur wi aduun bantohi bateek biki Itrayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoon ṅaan anfiyaaruṅ bnuura abot aji ṭaṣ Naṣibaṭi awo i baṅaan bado katen ṭi a. Itaak awoon abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiin aṭu katim ki Itrayel. Yotef (37.1–50.26) anwoon alon ṭi babak Yakob, abiiṅ ado kē Yakob na babakul bandukiin na babak baka bti kē baya afēṭ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pjukan ṭi uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Ujunna aṭup kē Naṣibaṭi apaṣun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bti uṣe wo ṭi iṅen yi Naṣibaṭi, ul akṣihuṅ wa. Ulibra ubaana ṭi kahon ki Naṣibaṭi ahonun aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naṣibaṭi awoon i baktiiniyaanuṅ: Ado kē baṅaan bame a, aji wayeṣ, aji ṭon kabot kaṭenk pntaali pi nul, aji boman iko bti yi pntaali pi nul. Kē aṣe ji ṅal baṅaan bafiyaara bakuṭ bafiyaar kahon ki ahonun, bado kaṭaṣ uko wi aṭuun pdo na bgah bi nul. Ulibra wi ujej idolade yi unjon yi Itrayel kadolna baṅaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiin awo ṭi pfiyaar,

jibi padoluṅ kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaṣa umundu

¹ Du ujuni Naṣibaṭi apaṣ baṭi na mboṣ.

² Kē mboṣ manṣe wo mnjinṭ kē nin ukoolan uunwo ṭi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpennun du Naṣibaṭi uṣe fuuṭ ṭi meel duuṭ.

³ Naṣibaṭi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo. ⁴ Naṣibaṭi awin kē bjeehi banuuraa, aṣe paṭeṣ bjeehi na bdēm. ⁵ Naṣibaṭi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm « utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoon uteek.

⁶ Kē Naṣibaṭi aṣe ji : « Uko ulon unnaamun ṭi kanjan uwoon ṭi ptoof pi meel, upaṭeṣaan ma » kē uwo haṅ. ⁷ Naṣibaṭi ado uko mēnt kē upaṭeṣ meel, kē mlon manwo ṭi uṭeeh kē mlon manwo du bko duuṭ. ⁸ Naṣibaṭi adu uko mēnt aji « baṭi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoon utēbantēn.

⁹ Kē Naṣibaṭi aṣe ji : « Meel manwoon ṭi baṭi uṭeeh manṭonkandēren ṭi dko dloolan, pkay pakuṭ papēn pawinana » kē uwo haṅ.

¹⁰ Naṣibaṭi adu dko dkay aji « mboṣ » aṣe du dko di meel « bdēk. » Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹¹ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ mam-bukan ujaagal, ugoṭ bti na mnko bti. Uko undoli uko wi ukdoon kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo haṅ. ¹² Mboṣ kē mambuk ujaagal, ugoṭ bti na mnko bti. Ujaagal unwoon, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoon baji bawo na kanaamare ki ba, bko bandoon kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme uhiib. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoon uwajanṭēn.

¹⁴ Naṣibaṭi kē aṣe ji : « Iko ilon inkdoon kajeehan iwoon du baṭi duuṭ ipaṭeṣaan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi ṅfettu, ṅnuur, na ṅṣubal ; ¹⁵ iwoon du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ! » kē uwo haṅ. ¹⁶ Naṣibaṭi ado iko itēb iweekinjaan ijeehan, uweek uji upēn kaṣih na nfa te utaakal, umpoṭi kapēn kaṣih na utejan. Ado kak ṅjah. ¹⁷ Naṣibaṭi aṭu ya du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ, ¹⁸ ido kaṣih pnak na utejan,

ipaṭeṣaan bjeehi na bdēm. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt̄ uwo unuura. ¹⁹ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt̄ uwoon ubaakanṭēn.

²⁰ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Meel mantum ṅko, ṅkat ṅabot ṅado kayiṭ du baṭi, ṭi mboṣ duuṭ! » ²¹ Naṣibaṭi apaṣ ṅko ṅweek nyibanaan ṅi bdēk na ṅko ṅanwoon ṭi meel bti kē ṅatum maakan, akak apaṣ ṅkat bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt̄ uwo unuura. ²² Naṣibaṭi awul ṅa bnuura aji : « An ṅko ṅi meel, kabuk kajoobēt̄ na an, nabuk maakan natuman meel mi idēk. Kē an ṅkat, nabukan natuman mboṣ! » ²³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt̄ uwoon uñeenanṭēn.

²⁴ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ manwulan ṅko bti : ṅntaam ṅi katoh, ṅko ṅmpoṭi na ṅko ṅi uṭeeh bti » kē uwo haṅ. ²⁵ Naṣibaṭi ado ṅko ṅi uṭeeh bti, ṅntaam ṅi katoh bti na ṅko ṅmpoṭi bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt̄ unuura.

²⁶ Naṣibaṭi aji : « Nawulan ṅdo ṅnaan anaamun, awo ji un, aṣih ṅṭēb ṅi bdēk, ṅkat ṅi baṭi, ṅntaam ṅi katoh, na ṅko bti ṅanjaan ṅapula ṭi mboṣ. »

²⁷ Naṣibaṭi apaṣ baṅnaan kē banaam na a : bapaṣana anaam na Naṣibaṭi, apaṣ baka kē bawo ṅiinṭ̄ na ṅnaaṭ.

²⁸ Naṣibaṭi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoobēt̄ na an, nabukan maakan, natuman mboṣ nabot naṣih ma. Naṣihan ṅṭēb ṅi bdēk, ṅkat ṅi baṭi na ṅko bti ṅanwoon ṭi mboṣ. » ²⁹ Naṣibaṭi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoon na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaan mambuk nado kade. ³⁰ Dwul kak iko mēnt̄ ṅko bti ṅanwoon na uhēfēnt̄: ṅnko bti ṅanwoon ṭi mboṣ, ṅkat bti ṅi baṭi na ṅko bti ṅankmpuliin ṭi mboṣ. Dwul ya ṅa ṅado kade » kē uwo haṅ. ³¹ Naṣibaṭi aten uko bti wi adoluṅ aṣē win kē uwo unuura. Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt̄ uwoon upaajanṭēn.

2

¹ Hēnk di di Naṣibaṭi abaan ppaṣ baṭi na mboṣ na iko bti inwoon da. ² Unuur uṭēnk paaj na ulon uṭēnk kē Naṣibaṭi aba ulempul. Anoorfēn unuur mēnt̄ wi adoluṅ ulempul bti aba. ³ Naṣibaṭi adēman unuur uṭēnk paaj na ulon akuṭ ado wa kē uyimani, ṭiki

anoorfēn unuur mēnt̄ wi abaan ppaṣ iko bti.

Naṣibaṭi aṭak ṅiinṭ̄ na ṅnaaṭ

⁴ Kē hēnk di di *Yawe Nawat Kabuka apaṣun baṭi na mboṣ. ṭi wal wi Naṣibaṭi Nawat Kabuka apaṣun mboṣ na baṭi, ⁵ nin ugof na ujaagal ulon uundobi may may ṭi mboṣ, ṭiki Naṣibaṭi Ajugun aandobi do uṣubal kē uṣub ṭi ma, kē nin ṅnaan aankak awo, ankjaari ma. ⁶ Kē meel manṣē ji mampēna ṭi ukumpēṣ ulon katulan mboṣ bti. ⁷ Wi wi Naṣibaṭi Ajugun aṭakuṅ ṅnaan na ufuuṣ wi mboṣ, afuuṭ ṭi iyiṣ yi nul uhēfēnt̄ wi ubida, kē akak ṅnaan ankhefēnt̄un.

⁸ Naṣibaṭi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umban wi umayar unuur ṭi utaak wi Eden aṣē ṭu da ṅnaan i aṭakuṅ. ⁹ Naṣibaṭi Nawat Kabuka anaṭan ṭi mboṣ mnko bti manuriin bten abot alil. Akak anaṭan ṭi uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buṭaan.

¹⁰ Bdēk blon bapēna Eden abi atulan uwoorta, aṣē paṭṣeraan da, ado itant ibaakēr. ¹¹ Kateek katim ki ka kawo Piṣon : kafooy utaak wi Hawila bti, unwoon na wuuru, ¹² wuuru mēnt̄ uwo ujint̄ piṣ. Utaak mēnt̄ uwo kak na bko blon banjaan babomanaan mnkulan bi bajaan bado bdeliyum, na mnlaak mpoṭi mnlon mannuuriin maakan aji manuur abot atam preeṣ ji wuuru, mi bajaan bado koralin. ¹³ Katēbant̄en katim ki ka kawo Gihon : Kafooy utaak wi Kuṣ bti. ¹⁴ Kawajanṭēn katim ki ka kawo Tigrē: Kawo du umayar unuur wi utaak wi Aṣuur. Kabaakanṭēn katim ki ka kawo Ēfrat.

¹⁵ Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṭu ṅnaan ṭi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayen wa. ¹⁶ Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṭiini na a wal mēnt̄ aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta, ¹⁷ kē bko bi pme bnuura na buṭaan iinkde ba, ṭiki unuur wi ikdeen ba, ikeṭ. »

¹⁸ Naṣibaṭi Nawat Kabuka aji wal mēnt̄: « Unnuura ṅnaan awo aloolan. Dwo kado naṭēnka, annaamun na a. » ¹⁹ Naṣibaṭi Nawat Kabuka akak ajeṅ mboṣ abomanaan ṅko ṅi uṭeeh bti na ṅkat ṅi baṭi bti, aṣē ṭij ṅa ṅnaan, katen itim yi akṭuun ṅa : undoli uwo kawo katim ki ṅnaan akṭuun wa. ²⁰ Kē

ñaan awul ntaam ni katoh bti itim na nkat bti na nko ni uteeh bti. Nin ulon unnaamun na a, unhinanun kaŕenka na manjoonan uunwoo. ²¹ Wal mēnt, kē Naŕibaŕi Nawat Kabuka aŕē tu ņiint bnoy bweek. Wi aknoyēntun, kē aŕē pēnan kamoh kalon ki kantaagan aŕē tuh dko di apēnanaanun ka. ²² Wi wi aŕaan ajej kamoh mēnt aŕakna ņaaŕ aŕē tja ņiint.

²³ Kē ņiint aŕē wuuhar aji :
« Yoow, byaaŕ bi kamoh ki imoh yi naan ka,
pŕaak pi naan pa.

Adu'ana ņaaŕ,

ŕiki apēna ŕi ņiint*! »

²⁴ Waŕ ukaan kē ņiint akun kaduk aŕin na anin kanaakiir na aharul, bakak ņaan aloolan. ²⁵ Kē bukal batēb bti, ņiint na ņaaŕ baŕē wo byiŕu, kē nin alon aankowa atēntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanun ŕi nko ni uteeh bti ni Naŕibaŕi *Nawat Kabuka apaŕun. Uji na ņaaŕ: « Kē Naŕibaŕi aji nawut kade nin pko plon ŕi mnko mi uwoorta? »

² Kē ņaaŕ ateema aji : « Nhinan kade mnko mi uwoorta. ³ Kē bko banwoon ŕi ptoof pi uwoorta, Naŕibaŕi aji nkeŕ woli nban ba, kēme ade ba. »

⁴ Kē upula uteema aji : « Nin! Naankkeŕ!
⁵ Naŕibaŕi ame kē unuur wi nakdeen bko mēnt, kēŕ ki nan kahaabēŕa naŕē nawo ji a*, name bnuura na buŕaan. »

⁶ ņaaŕ awin kē bko baka plil pde, anuura ŕi kēŕ, abot awo bko banjaan bawul uŕal untuŕa. Amar wal mēnt pko plon ŕi bko mēnt ade, akak awul ayinul, anwoon na a, kē adee. ⁷ Wal mēnt kē kēŕ kaŕē haabēŕa na baka kē bame hēnkun kē bawo byiŕu. Bajej itoh yi bko bi bajaan bado bfig aŕiir awunna nleef.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, kē Naŕibaŕi Nawat Kabuka aŕē pēn ptar ihoŕ, ņiint na ņaaŕ batiinka aŕē mena ŕi mnko mi uwoorta.

⁹ Naŕibaŕi Nawat Kabuka adu ņiint aji : « Iwo ŕun ba? »

¹⁰ Kē ateema aji : « Dtiink kē ikpoŕ ŕi uwoorta kē nlēnki ŕiki dwo byiŕu, aya amena. » ¹¹ Kē akak aji na a : « In aŕupiin aji iwo byiŕu? Ikeer ade bko bi nneenaniin pde! »

¹² Kē ņiint aji na a : « ņaaŕ i iŕuun kē aŕogēn amarun pko ŕi bko bun awulēn, kē ndee! »

¹³ Kē Naŕibaŕi Nawat Kabuka aŕē ji na ņaaŕ: « we wi idolun hēnk? » Kē ateem aji : « Upula uguurnun, kē nde ba. » ¹⁴ Kē Naŕibaŕi Nawat Kabuka aŕē ji na upula : « Jibi idolun uko mēnt,

Ikfēpaniin ŕi ntaam ni katoh bti
na nko ni uteeh bti.

Ido kapoŕna kayin kabot kade mboŕ
nnoor bti ni ubida wi nu.

¹⁵ Dŕu bŕoorad ŕi iwi na ņaaŕ,
ŕi pntaali pi nu na pi nul.

Balun kanantlu bkow,
kē iwi, ilun katib baka ŕi pŕoŕ. »

¹⁶ Naŕibaŕi Nawat Kabuka akak aji na ņaaŕ:

« Dluŕ kaŕu'u ŕi unoor uweek woli ibuk,
ilun kahaj woli ibuk.

Unal wi nu ulun kado kawuuku du ayinu
ado kaŕu'u pdo uko wi aŕalun. »

¹⁷ Naŕibaŕi Nawat Kabuka aji na ņiint:
« Jibi itiinkun uŕup wi aharu,

ade bko bi mbiin aneenanu pde,
iŕu mboŕ manfēpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan
kapēnan ŕi ma uko ude

nnoor bti ni ubida wi nu.

¹⁸ Mboŕ mando kawulu iyiw,
ibot ido kade ndeey ni uteeh.

¹⁹ Ujēnk wi nu

wi wi iklun kado kadeena
te wal wi iklun kakak du mboŕ mi ipēnnun

ŕiki iwo ufuuŕ
akuŕ alun kakak du ufuuŕ. »

²⁰ Adam, ņiint, aŕu aharul katim ki « Ewa†
» ŕiki awoon anin baŕaan bti.

²¹ Naŕibaŕi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imiŕa yi injan awoharan baka. ²² Wi wi aŕaan aji : « Hēnkun ņaan akak ji nja, kame bnuura na buŕaan! Awutan hēnkun katar kaŕen, kamar kak ŕi bko bi ubida kakaana ubida wi mnŕo! » ²³ Kē Naŕibaŕi

* **2:23** Adu'ana ņaaŕ ŕiki apēna ŕi ņiint: ŕi uhebēre ņiint awo Iŕ kē ņaaŕ awo Iŕa. * **3:5** Nawo ji a : Balon baji baŕibaŕi.

† **3:20** Ewa : ŕi uhebēre uwoon Najeb.

Nawat Kabuka ašë dooka ti uwoorta wi Eden ado kajaar mboş mi bapënananuluŋ. ²⁴ Wi adookuluŋ ašë tu nwanjuŋ ni bajaan bado kerubim kē njakyeŋ du umban wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej ki bdoo kankdolun ji kabëntabën, kayeŋna bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin afiŋ Abel

¹ Wi iko yan iŋepuŋ, Adam ameer na Ewa aharul ; kē awo na kayin, abuk Kayin* ašë ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado kē mbuk ŋiint » ² Akak abuk napoŋ ŋiint, Abel.

Abel awo nayafan, kē Kayin ašë wo na-jaar. ³ Wi bayaan aban tuŋ, kē Kayin ašë tij ndeey ni apënananun ti mboş aŋejan Nawat Kabuka. ⁴ Abel ul kak, kē apënan nlon ti nntaam nambukiin uteek ti batani bi nul aŋu na mniir mi ŋa aŋejanan Nawat Kabuka. Kē Ajugun adi bŋejan bi Abel, ⁵ ašë wo aandi bi Kayin. Kē Kayin ašë deebaŋ maakan, kaara kē daŋoŋara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mēnt: « we ukaan kē ideebaŋi, kē kaara di nu daboŋ aŋoŋara ba? ⁷ Woli ido hēnkun uko unnu-uriiŋ, iinkhil kadeeŋ bkow i? Kē woli ido uko unwoon unnuura, buŋaan daji dabop ti plēman pi nu ji uko wi uŋeeh unjoŋun kado na pwatu. Kē iŋe wo i kawat da. »

⁸ Kayin kē ašë ji na Abel aŋa'ul : « Biin nja uŋeeh†. » Kē wi bawoon du uŋeeh, kē Kayin ašë dēpa ti Abel afiŋ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aŋa'u awo tuŋ ba? » Kē ateeŋ aji : « Mēmme. Dwo nayeŋ i aŋa'naan i? » ¹⁰ Kē Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idoluŋ ba? Dtiink pŋaak pi aŋa'u du mboş kē pakhuuran abi ti nji ala nlukana. ¹¹ Hēnkun, ifēpanaa, adookana ti mboş manhaabēŋun mntum adaan pŋaak pi aŋa'u i ifiŋun. ¹² Ukaan kē woli ijaar, mboş maankak awulu ndeey : ido kaŋaay ŋaay na umundu. »

¹³ Kē Kayin ašë ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa nji. ¹⁴ Idookēn nŋa ti mboş mnuura, kē nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kaŋaay ti umundu, ŋaan

awinēnle afiŋen. » ¹⁵ Nawat Kabuka kē ašë teema aji : « Nin, woli ŋaan afiŋu, baŋaan paaj na alon bakfiŋaniin pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka aŋaan aŋu uko ulon ti Kayin unktuun ŋaan awinale awut kafiŋa. ¹⁶ Kē hēnk di ayaan alow Nawat Kabuka, afēŋ du uŋaak wi Nod unwoon du umayar unuur wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, kē awo na kayin abuk Henok. Kayin awo wal mēnt ti pniw ubeeka, kē hēnk di aŋuun wa katim ki abukul Henok. ¹⁸ Henok awoon aŋin Irad, kē Irad awo aŋin Mehuyahel, kē Mehuyahel awo aŋin Metuŋayel, kē Metuŋayel awo aŋin Lamek.

¹⁹ Lamek aniim baat batēb, alon awo katim ki Adah, kē natēbantēn awo Filah. ²⁰ Adah abuk Yabal ; awoon aŋin banjaan bafēŋ ti iloona kabot kayafan. ²¹ Katim ki aŋa'ul kawo Yubal ; awoon aŋin banjaan bakob uko unnaamuŋ ji bntuni wi bajaan bado « harpe » kabot kateen. ²² Filah kak abuk napoŋ ŋiint i katim ki Tubal Kayin, anwoon ateeŋ baŋak bti banjaan baboman iko ijul injaan ilofar. Aŋa Tubal Kayin ŋaŋ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaana ;
bahar Lamek, nawatan ibaŋ.

Dfiŋ ŋiint, ŋiki bakobēn awuran

Aa, dfiŋ naŋaŋa mēnt, ŋiki batehanaan

²⁴ Woli ŋaan afiŋ Kayin, baŋaan paaj na alon

bakfiŋaniin kalukanaana,

kē woli ŋaan afiŋ Lamek, baŋaan iŋeen-
paaj-na-alon na paaj na alon (77)

bakfiŋaniin kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kē abuk napoŋ ŋiint, kē Ewa aŋu'a katim ki Fet ašë ji : « Wi Kayin afiŋun Abel, kē Naŋibaŋi ašë wulēn napoŋ ŋiint i. » ²⁶ Fet ul kak kē abuk napoŋ ŋiint, aŋu'a katim ki Enoŋ. Wal mēnt wi wi baŋaan bajunuŋ pdēman Naŋibaŋi kadola *Nawat Kabuka†.

* **4:1** Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † **4:8** Biin nja uŋeeh : Dko di daanwo ti ulibra uteek. ‡ **4:26** Wi wi baŋaan bajunuŋ pŋehan Nawat Kabuka : bapiit ti nlibra nlon aji : wi wi baŋaan bajunuŋ pŋehan Naŋibaŋi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniin ɸi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naŕibaɸi aɸakuɸ ɸnaaɸ, adola kē anaam na a. ² Wal mēntɸ ado baka kē bawo ɸiintɸ na ɸnaaɸ, awul baka bnuura, aŕe ɸu baka katim aji « Baɸaaɸ. »

³ Wi Adam adoluɸ ɸŕubal iɸeen-week na iɸeen ɸwajaɸtɸ (130), abuk napoɸ anaamuɸ na a, aŕe ɸu'a katim ki Fet. ⁴ Wi Fet abukiin, Adam akak ado ɸŕubal iɸeen-week bakreɸ (800) abot abuk bapoɸ biintɸ na baaɸ. ⁵ ɸŕubal bɸi ɸi Adam adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na iɸeen ɸwajaɸtɸ (930). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

⁶ Wi Fet adoluɸ ɸŕubal iɸeen-week na kaɸeen (105) aŕe buk Enoŕ. ⁷ Wi Enoŕ abukiin, Fet akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week bakreɸ na paaj na uloɸ (807), abot abuk biintɸ na baaɸ. ⁸ ɸŕubal bɸi ɸi Fet adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na ɸŕubal iɸeen-na-ɸtēb (912). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

⁹ Wi Enoŕ akaaɸ ɸŕubal iɸeen kaɸeen-kaloɸ (90) aŕe buk Kenan. ¹⁰ Wi Kenan abukiin, Enoŕ akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week bakreɸ na iɸeen-na-kaɸeen (815), abot abuk biintɸ na baaɸ. ¹¹ ɸŕubal bɸi ɸi Enoŕ adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na ɸŕubal kaɸeen (905). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

¹² Wi Kenan akaaɸ ɸŕubal iɸeen paaj-na-uloɸ (70) aŕe buk Mahalalel. ¹³ Wi Mahalalel abukiin, Kenan akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week ɸyaaŕ bakreɸ na ɸŕubal iɸeen ɸbaakēr (840) abot abuk biintɸ na baaɸ. ¹⁴ ɸŕubal bɸi ɸi Kenan adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na ɸŕubal iɸeen (910). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

¹⁵ Wi Mahalalel akaaɸ ɸŕubal iɸeen-paaj na kaɸeen (65) aŕe buk Yered. ¹⁶ Wi Yered abukiin, kē akak aɸo ɸŕubal iɸeen week bakreɸ na ɸŕubal iɸeen ɸwajaɸtɸ (830) abot abuk biintɸ na baaɸ. ¹⁷ ɸŕubal bɸi ɸi Mahalalel adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week bakreɸ na ɸŕubal iɸeen kaɸeen-kaloɸ na kaɸeen (895). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

* **6:2** Baɸaaɸ biki baɸi : Bapiit aji babuk Naŕibaɸi : Baloɸ baŕal aji baɸiiniyaan ɸwanjuɸ, baloɸ kak kē baji baɸiiniyaan babuk baŕih. Kē baloɸ baji baɸiiniyaan biki pntaali pi Fet.

¹⁸ Wi Yered akaaɸ ɸŕubal iɸeen-week na iɸeen paaj na ɸtēb (162) aŕe buk Henok. ¹⁹ Wi Henok abukiin, Yered akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week bakreɸ (800) abot abuk biintɸ na baaɸ. ²⁰ ɸŕubal bɸi ɸi Yered adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na iɸeen paaj na ɸtēb (962). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

²¹ Wi Henok akaaɸ ɸŕubal iɸeen-paaj na kaɸeen (65), aŕe buk Matutalem. ²² Wi Matutalem abukiin, Henok awo na Naŕibaɸi aɸaŕa ɸŕubal iɸeen-week ɸyaaŕ ɸwajaɸtɸ (300) abot abuk biintɸ na baaɸ. ²³ ɸŕubal bɸi ɸi Henok adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸwajaɸtɸ na iɸeen-paaj na kaɸeen (365). ²⁴ Henok awo na Naŕibaɸi aɸaŕa kē Naŕibaɸi aŕe jeja, baɸaaɸ baankak awina, ɸiki Naŕibaɸi aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaaɸ ɸŕubal iɸeen-week na ɸŕubal iɸeen bakreɸ na paaj-na-uloɸ (187) aŕe buk Lamek. ²⁶ Wi Lamek abukiin, Matutalem akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week ɸyaaŕ paaj-na-uloɸ na ɸŕubal iɸeen bakreɸ na ɸtēb (782) abot abuk biintɸ na baaɸ. ²⁷ ɸŕubal bɸi ɸi Matutalem adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ kaɸeen-kaloɸ na iɸeen paaj na kaɸeen-kaloɸ (969). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

²⁸ Wi Lamek akaaɸ ɸŕubal iɸeen-week na iɸeen bakreɸ na ɸtēb (182) aŕe buk napoɸ ɸiintɸ. ²⁹ Awul napoɸ mēntɸ katim ki Nowe, ɸiki aji : « I, akɸuuɸ iɸen yi nun inoorfēn ulemp na unoor. Mboŕ mi Naŕibaɸi afēpuɸ maɸuuɸ un ulemp na unoor mēntɸ. »

³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak aɸo ɸŕubal iɸeen-week kaɸeen na ɸŕubal iɸeen kaɸeen-kaloɸ na kaɸeen (595). Abot abuk bapoɸ biintɸ na baaɸ. ³¹ ɸŕubal bɸi ɸi Lamek adoluɸ ɸi mboŕ ɸawo iɸeen-week ɸyaaŕ paaj-na-uloɸ na ɸŕubal iɸeen paaj-na-uloɸ na paaj-na-uloɸ (777). Wi wi aŕaaɸ akeɸ.

³² Wi Nowe akaaɸ ɸŕubal iɸeen-week kaɸeen (500) aŕe buk ŕem, Ham na Jafet.

6

Kaɸaafa ki uŕubal uweek

¹ Wi baɸaaɸ bajunuɸ pɸum ɸi mboŕ abot abuk bapoɸ baaɸ, ² kē baɸaaɸ biki baɸi* baŕe win kē baaɸ biki baɸaaɸ bajēn banuuraa,

aniim biki banjalun. ³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka aŝaan aji : « Uhefënt wi naan, wi nwulun ñaan uunkduka ti a te mnto tiki awo ñaan najën ; hënkun nşubal ni nul njaanktëp iñeen-week na iñeen ntëb (120). »

⁴ Wal mënt bañaan balon badëm maakan bamëgaŝaan bawo ti mboş ; badobi woho wo da wal wi bañaan biki baŝi babiin ti baat bubuk bañaan bajën abuk bapoŝ na baka. Bukal bawoon tfa bañaan biki itim ipënaliin.

⁵ Nawat Kabuka awin kë buŝaan bi ñaan akdolun ti mboş badëma adëm pya kë ñaan abot aji bi tu tu uşal bti ti pdo buŝaan nnuur bti. ⁶ Nawat Kabuka adug umeli ti uko wi aŝakun ñaan, kë uhaaşul uwo ti mntëg mnweek. ⁷ Wi wi aŝaan aji : « Dpënan ti mboş bañaan biki ni nŝakun, na nntaam ni katoh, na nko ni uŝeeh na nkat, tiki ddug umeli uko wi nŝakari na. » ⁸ Kë ñaan alon aşë wo, i Naşibaŝi alilandëri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiinŝ natool ti këş ki Naşibaŝi abot aji tiinka ; awo na a aji taşa. Wal mënt ul awohan han ti bañaan bti. ¹⁰ Nowe abuk bapoŝ biinŝ bawajanŝ; ŝem na Ham na Yafet. ¹¹ Kë bañaan biki mboş bti başë wuŝ awo bado buŝaan ti këş ki Naşibaŝi, mnnot kë mantum ti mboş. ¹² Naşibaŝi aten mboş awin kë bañaan bawuŝi, tiki bawo bti ti pdo buŝaan.

¹³ Kë Naşibaŝi aşë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nko bti tiki bañaan bakaan kë mnnot mantum ti mboş. Dpënan baka keeri ti mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanun na impiñu inuura, ido imeet ti wa, ikër wa ti meet na bdig na uko un-kneenanun meel pŝëp. ¹⁵ Hënk di di ikbomanun upuur mënt; udëm kado uko ji nmetër iñeen-week na iñeen nwanjanŝ (130m) kahaan kado nmetër iñeen ntëb na ntëb (22m), kadiilade kawo nmetër iñeen na nwanjanŝ (13m). ¹⁶ Doon bŝuk ti upuur bi kakujënt kakwoon ptoof pi umetër, ibot ido plëman pi wa pawo ti kaban, ido wa uka nşoobra ntëb aŝu na uŝeeh.

¹⁷ « Nji, dtij meel kado ma mampar mani-ink dko, kabaana na bañaan na nko bti : nin uko ulon uunkduka ti mboş kado kahefënt. ¹⁸ Kë ni nşë do bhoŝar na iwi, lunj ineej ti upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka. ¹⁹ Ti nko bti doon kaneejan ntëb ti upuur njabuur na iwi ; nawoon ukaş na waat. ²⁰ Nkat, nntaam ni katoh na nko ni uŝeeh bti njanun kabi du iwi kado kawoona ntëb ntëb ukaş na waat kabuur na iwi. ²¹ Kë iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na nko mënt. »

²² Kë hënk di Nowe adolon, ado uko wi Naşibaŝi ajakulun bti ado.

7

Pneej ti upuur

¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ti upuur iwi na biki katohu bti, tiki ti bañaan bti iwi tañ iwoon natool ti këş ki naan. ² Ti nko bti njanhilun pdo bŝenan bi Naşibaŝi, doon kajejna ntëb ntëb, ukaş na waat te nyaaş paaj-na-ulon. Kë nandukiin, jejan ukaş na waat tañ. ³ Jejan kak nkat ni baŝi, ukaş na waat nyaaş paaj-na-ulon, nko na nkat njanilna naniink mboş bti. ⁴ Nnuur paaj-na-ulon nŝëple, kado uşubal uşub nnuur iñeen nbaakër na ntejan iñeen nbaakër, kawet ti mboş bañaan na nko bti ni ni ndolon. » ⁵ Kë Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulun ado.

⁶ Nowe aka nşubal iñeen-week nyaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujonun ti mboş. ⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kaburna meel mamparun. ⁸ Nko njanhilun pdolna bŝenan bi Naşibaŝi na njanwoon njanhil pdolna ba, nkat na nko njanpuliin ti mboş bti ⁹ nabi ukaş na waat aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibaŝi ajakulun. ¹⁰ Wi nnuur paaj-na-ulon nŝëpun kë uşubal uweek uşë jot.

¹¹ Ti unuur uŝenk nnuur iñeen na paaj-na-ulon wi pli ptëbantën pi uşubal wi Nowe akaan nşubal iñeen-week nyaaş paaj (600), kë meel mntum maakan manwoon ti mboş uŝeeh manşë may, kë baŝi bawo wo ji bahaabëşa haabëşa, kë meel manktula. ¹² Uşubal uşub ti mboş ado nnuur iñeen nbaakër na ntejan iñeen nbaakër (40).

¹³ Unuur mēnt, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kē başē neej na a ti upuur. ¹⁴ Baneej na nntaam ni katoh, na nko ni uţeeh bti na nkat bti na nko nmpoţi nankyitun bti. ¹⁵ Nko bti nankheefēntun nabi ti Nowe aneejna ntēb ntēb ti upuur ; ¹⁶ kawo ukaş na waat jibi Naşibaţi abiinj ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan adēt bgah.

¹⁷ Uşubal unşubun wun udo nnuur iñeen nbaakēr ; kē meel mampar apel mboş aşē deej upuur kē ukyaak. ¹⁸ Meel mam-paya atum maakan, kē upuur uşē yaak aya, ¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti. ²⁰ Mandoo tēp inkun nmetēr paaj-na-ulon. ²¹ Wal mēnt kē bañaan bti na nko bti nanwoon ti mboş kē nşaşē ket; nkat, nntaam ni katoh, nko ni uţeeh, na nko nmpoţi bti na bañaan bti. ²² Nin uhefēnt uunkak aduka ti mboş. ²³ Hēnk, kē Naşibaţi awet uhefēnt bti ti mboş: bañaan, nntaam ni katoh, nko ni uţeeh, na nko nmpoţi na nkat, kē Nowe na bañaan banwoon na a, aţu na nko nanwoon na baka ti upuur tañ babuurun. ²⁴ Meel mampar ado nnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150).

8

Ukay meel

¹ Kē Naşibaţi aşē leş Nowe na nko ni uţeeh na nntaam ni katoh bti nanwoon na a ti upuur. Ado kē uyook uyook ti mboş, kē meel manjun pwala. ² Kē meel mntum maakan manwoon ti mboş uţeeh bti manşē tañan ppēn, kē baţi badētanaa, meel maankak at-ula. Kē uşubal uţañan pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hēnk, wi nnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150) ntaţepun kē manşē wala ; ⁴ te kē upuur udo hil anaţ du inkun yi Arafat ti unuur uţēnk nnuur iñeen na paaj-na-ulon wi pli pţēnk paaj na plon. ⁵ Meel manwali'aara wala te pli pţēnk kli iñeen. Ti unuur uteek wi pli mēnt kē inkun işē pēn awinana.

⁶ Wi nnuur iñeen nbaakēr ntaţepun, kē Nowe aşē haabēş ujaneel wi adolon ti upuur, ⁷ aşē wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay ti mboş. ⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwalaa. ⁹ Wi ubalab uwoon uunya

win dko dţo, ũiki meel mangur mboş bti, uwugşa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan ti upuur meet. ¹⁰ Ayoonk nnuur paaj na ulon akak awutan wa kē upēn ti upuur. ¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalulu ki bko bi bajaan bado bnoliwera ti mntum! Nowe ame wal mēnt kē meel manwalaa. ¹² Aţo kak nnuur paaj na ulon aşē wutan ubalab, kē wi uyaan, uunkak abi.

¹³ Ti unuur uteek wi pli pteek pi uşubal wi Nowe akaan nşubal iñeen-week nyaaş paaj na uşubal (601), wi wi meel mankayun ti mboş. Nowe agurēş bţuk bi upuur ; aten, awin kē mboş manjun pkay. ¹⁴ Ti unuur uţēnk iñeen ntēb na paaj-na-ulon wi pli ptebantēn, kē mboş manşē kay bti.

Upēn ti upuur

¹⁵ Wal mēnt kē Naşibaţi aşē ji na Nowe : ¹⁶ « Pēnan ti upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka. ¹⁷ Pēnaan kak nko bti nanwoon na iwi, nkat, nntaam ni katoh na nko ni uţeeh na nko nmpoţi. Nabukan maakan natum naniink mboş. » ¹⁸ Kē Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapēni. ¹⁹ Nntaam ni katoh na nko ni uţeeh na nko nmpoţi na nkat bti napēn ti upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe aşaan ado *bliit bi mn-gur pa *Nawat Kabuka, ajej nlon ti nko na ti nkat bti nanhilun pdolna Naşibaţi bţenjan afinara, atēr na kē nayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink pţēkēn plil aşē ji ti uşalul : « Bañaan baankak ado nfēp mboş. Uwo manjoonan kē nhaaş ni baka nawuţna du kpoţ ; kē nşē wo mēnkak atok bañaan na nko bti jibi ndolon.

²² Te wi mboş mankdoon kawoha wo, kajaar na kakit, ujonţ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na utejan ido kawoha wo. »

9

Kahon ki Naşibaţi

¹ Naşibaţi awul Nowe na babukul bnuura bi nul aşē ji na baka : « Kabuk kajoobēt na an, nabukan maakan, natuman mboş. ² Nko ni mboş, nkat na nko nmpoţi na ntēb ni

bdëk, ηul bti ηado kaçi¹ an kakuç kado kalënk
 ti kadunan. Dwulan ηa bti. ³ Jibi nwulanaη
 iko yuη yi ujaagal na mnko manjaan mam-
 buk, dkak awulan ηko ηuη bti nado kade.
⁴ Kë naşë wo naanwo kade uko na pñaak pi
 wa tiki pñaak pawoon ubida. ⁵ Dkak aluη
 kaçu ñaan këme uko unktuluη pñaak pi ñaan
 uhepna ti uko mënt. Kabot kaçu ñaan andoli
 atëem ti ubida wi atëntul.

⁶ Naşibaçi açaak ñaan
 kë anaam na a

ukaan kë ñaan anktuluη pñaak pi atëntul,
 bakak atula pñaak.

⁷ Kë an, kabuk kajoobët na an, nabukan
 maakan; naniink mboş, nabukan maakan.
 »

⁸ Naşibaçi açiini wal mënt na Nowe na
 babukul banwoon na a aji : ⁹ « Natenan,
 dhonan, an na knaali ki nan te mnço, ¹⁰ na
 ηko bti ηanwoon na iwi : ηkaç, ηntaam ηi
 katoh na ηko ηi uçeeh, ηko bti ηampënuη ti
 upuur na iwi, ηko bti ηanwoon ti mboş, ¹¹ kë
 mënkak ado uşubal utënt wi kë mënkak ado
 meel manpar hënk mantok uko bti unwoon
 na uhefënt. Meel maankak abi katok iko bti
 inwoon ti mboş. »

¹² Naşibaçi akak aji : « Uko unktiimanuη
 kahoη ki nji ndoluη na an na ηko bti
 ηanwoon na an wii wi, kahoη kaη ddo
 ka kak na pntaali pi nu te mnço. ¹³ Dçu
 kañaanan ki naan du baçi ki najaan nado
 ki ubopal, kul kakdoon kayuuj kahoη ki
 nji ndoluη na umundu. ¹⁴ Woli dlun
 ado uşubal kë ujëni, kë kañaanan ki ubopal
 kapën awinana, ¹⁵ kaleş wal mënt kahoη
 ki nji ndoluη na an na ηko bti. Nin
 meel maankak apar jibi mamparuη kafin
 uhefënt ti mboş. ¹⁶ Woli kañaanan ki ubopal
 kapën awinana du baçi, dwin ka, kaşë kaleş
 kahoη kanwoon kaankba ki nji Naşibaçi
 ndoluη na bañaan bti na ηko bti ηanwoon ti
 mboş. »

¹⁷ Hënk, kë Naşibaçi aji na Nowe : « Waη
 uwoon uko unkyuujun kahoη ki nji ndoluη
 na bañaan bti na ηko bti ηanwoon ti mboş. »

Babuk Nowe

¹⁸ Şem, Ham na Yafet babak Nowe
 bampënnuη ti upuur. (Ham awoon aşin
 Kanaan) ¹⁹ Bawajanç bukuη bawoon

babuk Nowe, kë ti bukal di di bañaan bti
 banfëtun ti mboş bawoonuη.

²⁰ Nowe anwoon najaar, ado uçeeh atëpi
 mnko manjaan mandolna ubiñu. ²¹ Wi
 adaanuη ubiñu umpënuη ti uçeeh mënt, aşë
 kuj awohëş aduka byişu du kaloona ki nul
 meet. ²² Ham, aşin Kanaan, awin aşin kë
 awo byişu, aşë ya bdig açuη babak aşin
 batëb bandukiin. ²³ Kë Şem na Jafet başë jej
 bayeti açu ti igan an yi baka aşë bot apoş poş
 akak ufeç ado bi agur aşin baka. Baten um-
 ban wundu kahilna kawo baankwin aşin
 baka byişu.

²⁴ Wi Nowe anaçiin, kë ukuj ubaa, ame
 uko wi Ham nabaasha i nul adoluη. ²⁵ Wi wi
 aşaan aji :

« Kanaan afëpaniin!

Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak açiini aji :

« Ddëman *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaçi i
 Şem!

Dñehanajuukntën Kanaan ti ulemp, ado
 kalempar Şem.

²⁷ Dñehan Naşibaçi ado Yafet abuk pntaali
 pçum, padëm paka utaak uweek,
 dñehan kak babak Yafet bafët na babak
 Şem,

babuk Kanaan babot bajuukët ti ulemp
 bado kalempar babak Yafet na Şem.

»

²⁸ Wi uşubal uweek na meel mam-
 parun ηaçëpuη, Nowe aço ηşubal iñeen-
 week ηwajanç na ηşubal iñeen kañeen (350).
²⁹ Nşubal bti ηi Nowe adoluη ti mboş ηawo
 iñeen-week kañeen-kaloη na ηşubal iñeen
 kañeen (950), wi wi aşaan akeç.

10

Pntaali pampënnuη ti babak Nowe

¹ Pntaali pi bi Şem, Ham na Yafet babak
 Nowe babukuη wi uşubal uweek ubaan pii
 pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biinç bawo : Gomer, Ma-
 gog, Maday, Yawan, Tubal, Moşek na Tirat.

³ Kë babak Gomer biinç bawo : Aşkenaç,
 Rifat, Togarma. ⁴ Kë biki Yawan bawo :
 Elişa, Tarşiş, Kitim na Dodanim. ⁵ Du bukal
 di di bañaan banwayşëruη afët aňog idëk
 bawoonuη. Bukuη bawoon babak Yafet,

baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uşup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biinş bawo : Kuş, Mişrayim, Put na Kanaan. ⁷ Kë biki Kuş bawo : Teba, Hawila, Tabta, Raama, na Tabteka. Kë biki Rama bawo : Şeba na Dedan.

⁸ Kuş akak abuk Nemrod ambiinş awo naşih nateek ũi mboş. ⁹ Abi wo najan naweek ũi kadun ki Naşibaũi, ukaanş kë baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ũi kadun ki Naşibaũi. » ¹⁰ Nbeeka njanwoonunş nweek ũi dko di aşihunş nşawo Babel, Erek, Akad na Kalneh du utaak wi Şineyar*. ¹¹ Du utaak mēnş di di Nemrod apēnnunş aya te Aşuur aşē niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah. ¹² Akak aniw Reten ũi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Mişrayim awoonş aşin bañaanş biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naftuh, ¹⁴ na biki Patroũ, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafilittenş bapēnnunş].

¹⁵ Kanaan awoonş aşin bañaanş biki Fidoũ, anwoonş abukul nateek. Abot awo aşin bahitit, ¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Bagirgaşit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Batinit, ¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaşaanş awayşer. ¹⁹ Utaak wi Kanaan upēnna Fidoũ, aya umbanş wi Gerar, te Gaũa, abot ayeenk du Fodom na Gomora na Adma na Şeboyim te aban du Leşa.

²⁰ Bukunş bawoonş babuk Ham, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uşup wi baka.

Babuk Şem

²¹ Şem ũmak Yafet akak abuk bapoũ biinş. Ul awoonş ateem babuk Eber na pntaali pi baka bũi.

²² Babuk Şem biinş bawo : Elam, Aşur, Arpakşad, Lud, Aram. ²³ Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş. ²⁴ Arpakşad abuk Şelah, kë Şelah abuk Eber. ²⁵ Eber abuk bapoũ biinş batēb : nateek awo katim ki Peleg†, ũiki ũi wal mēnş wi wi bañaanş bawayşerunş ũi mboş. Aũa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah, ²⁷ na Hadoram, Uũal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Şeba, ²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukunş mēnş bũi bawo babuk Yoktan. ³⁰ Bafēũna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoonş du inkunş inwoonş du umayar unuur.

³¹ Bukunş bawoonş babuk Şem, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uşup wi baka.

³² Bukunş bawoonş pntaali pi babuk Nowe, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du bukal di di bañaanş bajunnunş pwayşer aniink mboş wi uşubal uweek uũepunş.

11

Katoh kaweeek ki nşsoobra ki Babel

¹ Bañaanş bũi ũi mboş baũup uşup uloolan.

² Jibi bañaanş bakyaanşunş du umayar unuur, bawin dko dlonş danwoonş daanwo na inkunş du utaak wi Şineyar* aya afēũ da.

³ Wal mēnş kë başē tiinkar aji : « Nawulēn nşdo induba yi nşkunşunş ũi bdoo. Kë bajej induba mēnş na bnag blonş aniwna†. »

⁴ Bakak aji : « Nawulēn nşniw ubeeka na katoh kaweeek ki nşsoobra kankyaanş te du baũi! Hēnk katimun kapēnala, nşkuũ nşwo nşenkwayşer kaniink mboş bũi. »

⁵ Kë *Yawe Nawat Kabuka aşē wala ũi mboş pten ubeeka na katoh kaweeek ki nşsoobra ki bañaanş bajēn bawoonş ũi pniw,

⁶ aşē ji : « Nawin hēnkunş! Bañaanş bũi bawo baloolan, aşup uşup uloolan. Woli hēnk di ulemp wi babaanş ajun jun uwoonş, we uklunş kaneenan baka pdo uko wi banşalunş?

⁷ Nşwala hēnkunş nşhoũan uşup wi baka bawut kado katiinkar. »

⁸ Hēnk di di Yawe Nawat Kabuka agarunş baka kë baya aniink mboş bũi aũaũan pniw ubeeka. ⁹ Uko wanş ukaanş kë badu da aji Babel‡ ũiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahoũanaanunş uşup ũi mboş bũi kë dul di di agarnunş bañaanş kë baniink mboş bũi.

Pntaali pi Şem te du Abram

¹⁰ Pntaali pi Şem pii pi :

* **10:10** Şineyar : Babel. † **10:25** Peleg : ũi uhebēre dawoonş pwayşer. * **11:2** Şineyar : Babel. † **11:3** Bnag : ũi nşwal mēnş baji baniwna mnlaak na bnag blonş bampaũunş na bi baniwnunş ũi. ‡ **11:9** Babel : ũi uhebēre daka katiinkare kaloolan na photoũan.

Wi uşubal uweek uţëpuŋ ado ŋşubal ŋtëb, Şem aka ŋşubal iñeen-week aşë buk Arpakşad. ¹¹ Wi Arpakşad abukiin, Şem akak aţo ŋşubal iñeen-week kañeen (500) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹² Wi Arpakşad akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ na ŋşubal kañeen (35) abuk Şelah. ¹³ Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak aţo ŋşubal iñeen-week ŋbaakër na ŋşubal ŋwajanţ (403) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁴ Wi Şelah akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ aşë buk Eber. ¹⁵ Wi Eber abukiin, Şelah akak aţo ŋşubal iñeen-week ŋbaakër na ŋşubal ŋwajanţ (403) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁶ Wi Eber akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ na ŋşubal ŋbaakër (34) aşë buk Peleg. ¹⁷ Wi Peleg abukiin, Eber akak aţo ŋşubal iñeen-week ŋyaaş ŋbaakër na ŋşubal iñeen ŋwajanţ (430) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁸ Wi Peleg akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ, aşë buk Rewu. ¹⁹ Wi Rewu abukiin, Peleg akak aţo ŋşubal iñeen-week ŋyaaş ŋtëb na ŋşubal kañeen-kaloŋ (209) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁰ Wi Rewu akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ na ŋşubal ŋtëb aşë buk Ferug. ²¹ Wi Ferug abukiin, Rewu akak aţo ŋşubal iñeen-week ŋyaaş ŋtëb na ŋşubal paaj na uloŋ (207) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²² Wi Ferug akaaŋ ŋşubal iñeen ŋwajanţ aşë buk Nahor. ²³ Wi Nahor abukiin, Ferug aţo ŋşubal iñeen-week ŋyaaş ŋtëb (200) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁴ Wi Nahor akaaŋ ŋşubal iñeen ŋtëb na ŋşubal kañeen-kaloŋ aşë buk Terah. ²⁵ Wi Terah abukiin, Nahor aţo ŋşubal iñeen-week na ŋşubal iñeen na kañeen-kaloŋ (119) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁶ Wi Terah akaaŋ ŋşubal iñeen paaj-na-uloŋ aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

²⁷ Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kë Haran abuk Lot. ²⁸ Haran akeţ ŋi kadun ki Terah aşin du uţaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyen. ²⁹ Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kë ki ahar Nahor kawo Milka, ul na

Yitka bawo babak Haran. ³⁰ Kë Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoţ.

³¹ Terah ajej Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kë bapën ŋi Ur di bakaldeyen pya uţaak wi Kanaan. Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran aşë fëţ da. ³² Ŋşubal ŋi Terah adoluŋ ŋi mboş ŋawo iñeen-week ŋyaaş ŋtëb na ŋşubal kañeen (205), wi wi aşaaŋ akeţ du Haran.

12

¹ Unuur uloŋ, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan uţaaku, na bayiţu na katoh ki şaaş, iya uţaak wi nji kaluŋ kadi-imanu.

² Ddolu ibuk pntaali pweek, kabot kawulu bnuura.

Ddo katimu kapënala maakan,

iţu hënk nwul bañaan bandukiin bnuura.

³ Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura, kafëp bankmbeehiin ;

kaţëpna ŋi iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura* . »

⁴ Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ŋi ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënţ ŋşubal iñeen-paaj-na-uloŋ na kañeen (75).

⁵ Ajej Faaray aharul na Lot abuk aţa'ul, na bka'ul na balemparul biki aţënkberuŋ anug bti ŋi Haran aya uţaak wi Kanaan.

⁶ Wi babanuŋ, bamuur uţaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënţ ŋi uţaak.

⁷ Kë Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ŋi kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu uţaak wi. » Wi wi Abram aşaaŋ ado *bliit bi mngur kado kaţëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ŋi kadunul. ⁸ Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ŋi kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ŋi umayar unuur wi dko di awoon. ŋi dko mënţan di di adoluŋ Nawat Kabuka bliit bi mngur aşë dëmana. ⁹ Kë ŋi pdo kafëţ

* **12:3** Kaţëpna ŋi iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : baloŋ bapiit kak aji : ŋi ŋtaak ŋi mboş bti baluŋ kado kaji : “Naşibaţ awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram.”

ti kanaŋa kaya kafëŋ tuŋ, kē aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

¹⁰ Ubon ubi wo ti utaak, adēm maakan, kē Abram adoo naŋa aya Ejiptu afëŋ da. ¹¹ Wal wi akyaan pneej ti Ejiptu ašë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kē iwo ñaät nanuura. ¹² Woli bañaan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinën, kašë duku. ¹³ Dkooŋtu kooŋ, jakan na baka iwo aŋa'naan, hënk iŋu bamëbanaan bnuura kabot kawo baankfinën. »

¹⁴ Wi Abram abanuŋ du Ejiptu, bañaan biki utaak mënŋ bawin kē Faaray anuura maakan. ¹⁵ Baweek biki utaak bawina ašë ya aŋup *Farawuna naših, ahompa kanuura ki ñaät. Kē bašë ñooŋ ñaät du dko di baat biki Farawuna bawoon. ¹⁶ Faaray aŋu kē Farawuna amëban Abram bnuura. Aŋena ŋpi, ŋkaneel na ŋgit, abot awula balemp biinŋ na baat, na ŋbuuru, na ŋntaam ŋi pnkunkaali.

¹⁷ Kē Nawat Kabuka ašë tu Farawuna na katohul pwuŋan pweek, ŋiki ajej Faaray ahar Abram. ¹⁸ Farawuna adu Abram wal mënŋ ašë ji na a : « we wi idolnuŋ hënk ba? We ukaan kē iintupën aji awo aharu? ¹⁹ We ukaan kē iji awo aŋa'u, kē ndo jeja kē awo ahar naan. Hënkunŋ aharu awi ; jejana, iŋëp iya na bgahu! » ²⁰ Farawuna ado biinŋ balonŋ kē bapënanana ti utaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayšëri

¹ Kē Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi tul bti, agakandër na Lot kē baya Negeb. ² Wal mënŋ Abram ayok maakan, aka ŋntaam, na itaka na uwuuru. ³ Apëna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiinŋ atan kaloona ki nul ti ptoof pi Betel na Ayi, ⁴ du dko di abiinŋ aniw *bliit bi mngur. Kē dul di Abram adëmananuŋ *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakandëruŋ na Abram akak aka itani yi ŋkaneel, yi ŋpi, na yi ŋgit abot aka bañaan baŋum. ⁶ Utaak uunkëš bafëŋ bukal batëb bti : bka bi baka baŋum maakan kē

baanhil pwo ti dko dlolan. ⁷ Bañaan biki Kanaan na baperitit bafëŋ kak wal mënŋ ti dko mënŋ. Kē bayafan biki Abram na biki Lot bakak ti pŋom. ⁸ Kē Abram ašë ji na Lot : « Tenan, nja ŋyiŋi, dkooŋtu kooŋ, mënŋal ŋŋëpar abot awo mënŋal bayafan biki nja bado kaŋom! ⁹ Tenan utaak wi bti! Joh ŋwayšër. Woli iya na kañen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnuura ašë win utaak bti un-kabuŋ bdëk bi Yordan di mboš manëkuŋ. Uwo ti wal wi Našibaŋi awoonŋ aandobi tok ŋbeeka ŋi Fodom na Gomora. Dko mënŋ te du umbanŋ wi ubeeka wi Šowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na utaak wi Ejiptu. ¹¹ Kē Lot adat utaak wi Yordaniya bti unwoyi umbanŋ wi umayar unuur atool pya da ; hënk di bawayšëruŋ. ¹² Abram aya afëŋ du utaak wi Kanaan kē Lot afëŋ aŋog ŋbeeka ŋi bdëk bi Yordan. Atan iloona yi nul kē iban te Fodom. ¹³ Bañaan biki ubeeka mënŋ bawuŋ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoonŋ aanŋali.

¹⁴ Wal wi Lot awayšëruŋ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaŋuŋ, hënkunŋ katan këš iten ifooyan. ¹⁵ Utaak wi ikwinuŋ wuŋ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpënuŋ ti iwi te mnŋo. ¹⁶ Ddo pa paŋum ji pyiw pi mboš: unuur wi bakhi-nanuŋ pŋën pyiw panwoonŋ ti mboš unuur mënŋ wi wi bakaanŋ ahinan pŋën pntaali pi nu. ¹⁷ Naŋiin iñaay na utaak bti ŋiki dlunŋ kawulu wa. »

¹⁸ Kē Abram ajej iloona yi nul, aya afëŋ du mnko mnweek mi Mamre du Hebronŋ kē dul di adoluŋ bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoonŋ naših i Šineyar, kē Aryok awo naših i Elatar, kē Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal kē awo naših i Goyim* ² baših babaakër bukuŋ banaŋa ugut na bi Bera naših i Fodom na Birša naših i Gomora, na Šineyab naših i Adma

* 14:1 Naših i Goyim : kēme naših i ŋtaak.

na Şemeber naşih i Teboyim na naşih i Bela (danwoon Şowar).

³ Başih kañeen babaañşaani bukuñ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkun du Fidim (dawoon hênkuñ Bdëk bi Pnam). ⁴ Bado nşubal iñeen na ntëb kë Kedor-Lawomer akşih baka, ti uşubal utënk iñeen na nşwajanţ kë başë bër wa.

⁵ Kedor-Lawomer aţo uşubal aşë naţa ul na başih banwoon na a aya pğut na bam-pokuñ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Aşerot-Karnayim, akob batutim du Ham, bayemim du Şawe-Kiriyatim, ⁶ akob bahorit du inkun yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuñ du *pndiış. ⁷ Wi wi başaan awugşa aban te du ukumpëş wi En-Mişpat (dawoon Kadeş) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banfëtuñ du Haşaşon-Tamar.

⁸ Wal mënt, kë naşih i Fodom na i Gomora na i Adma, naşih i Teboyim na naşih i Bela (danwoon Şowar) başë naţa abomandër ugut na baka du Fidim, ⁹ agut na Kedor-Lawomer naşih i Elam, Tideyal naşih i Goyim, Amrafel naşih i Şineyar na Aryok naşih i Elatar : bawo başih babaakër agut na başih kañeen! Bañaan biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanuñ.

¹⁰ Kë Fidim daşë tum ihër iweek yi kafuuş ; wi naşih i Fodom na i Gomora baktiın, aşë jot ti ya, kë bandukiın bamena du inkun. ¹¹ Bankobuñ baka kë başë yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti aşë ya na bgah bi baka. ¹² Bakak ajej Lot (abuk aţa Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ; ţiki Lot abi fëţ du Fodom.

¹³ Alon ambuuruñ aya du Abram, nahëbërë, anfëtuñ du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayiţ bi Eşkol na Aner ; bukal bawajanţ bti baţok na Abram. ¹⁴ Wi Abram ameen kë bamob ayiţul ayaanaan, ajej ti bañaan biki nul bañaan iñeen-week nşwajanţ na bañaan iñeen na bakreñ (318) bambukiın ti katoh ki nul, kë babomandër ugut, adookar na bamobuñ Lot, te ubeeka wi Dan. ¹⁵ Abram na bañaan biki nul bawayşëri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka

wi Hoba du btamşanka bi ubeeka wi Damat. ¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejuñ, ayeenk kak Lot ayiţul na bka bi tul bti na baaţ na bañaan biki bamobuñ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobuñ Kedor-Lawomer na başih banwoon na a, awugşa pkak, kë naşih i Gomora aşë bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikun di Şawe (danwoon dko di naşih).

¹⁸ Uka wal mënt naşih alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naşih i Falem, abot aji ţejan Naşibaţi Andëmuñ Maakan. Aţij ipoom na poot ; ¹⁹ Añehandër Abram Naşibaţi aji :

« Bnuura bawo ti Abram ti katim ki Naşibaţi Andëmuñ Maakan, ampaşuñ baţi na mboş!

²⁰ Dbeeb Naşibaţi Andëmuñ Maakan, andoluñ başooradu kë banup ti kadunu!

»
Wi wi Abram aşaan ajej iko bti yi bayeenkuñ du başih bukundi ado ifah iñeen, aşë pënan kalon awul Melkitedek.

²¹ Kë naşih i Fodom aşë ji na Abram : « Wulaan bañaan işë iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. » ²² Kë Abram aşë teema aji : « Ddeen kañen kamehna ti kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaţi Andëmuñ Maakan, ampaşuñ baţi na mboş, ²³ kë mënkyeenk nin uko ulon ti iko yi nu, mendo yeenk yeenk nin unduş†, iwutna kaji iyokan Abram. ²⁴ Mënkhan nin uko ulon pa nji. Dyeenk uko wi baţaşaraan badeen ţaın na kafah ki bangakandëruñ na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhonar bi Naşibaţi na Abram

¹ Wi iko mënt itëpuñ, *Yawe Nawat Kabuka ahaabëş Abram kës apën awinana ti kadunul aji na a : « Abram, wutan kalënk! Dwo ubeel wi nu, dlun katuumu bnuura. »

²⁻³ Kë Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Naşibaţi i naan, ibaa wulën uko ulon wi nji kalun kaya bë mënkkä napoţ nadukar wa? Iinwulën napoţ, Eliyeter i ubeeka wi

† 14:23 Mendo yeenk yeenk nin unduş: Bapiit aji mënkyeenk nin kaguja.

Damat, nalempar naan alon akdukiin na iko yi naan. »

⁴ Kë Nawat Kabuka akak aji na a : « Mënt ul akdukiin na iko yi nu, napot i ikbukun akdukiin na ya. » ⁵ Wi wi ašaan ado Abram kë apën bdig ašë ji na a : « Tenan bați, ifën njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah nřatumun, hënk di babuku bakluñ katum. »

⁶ Abraham ahañ Nawat Kabuka ti uko wi ajakulun, ukaan kë Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin kë ipën du Ur di bakaldeyen kawulu mboş mi, ika. » ⁸ Kë Abram ašë teema aji : « Nawat Kabuka Naşibați i naan, hum di di nji nhilun kame kë dlun kaka ma. »

⁹ Kë aji na a : « Yaan itijën uwit upatar, upi utañ na unkaneel ukaş. Undoli ti na uwo kaka nşubal nřawanñ. Tijan kak urikañe na ubalab unhumun. »

¹⁰ Kë Abram aña ja bti afiñ. Afaaş nřntaam ti ptoof ado ifah itëb, kandoli kataan na katënt ka, ašë wo aanfaaş nřkat. ¹¹ Njugude nřatool pdëpa ti nřntaam nřankeñun nřun kë Abram ašë dook na.

¹² Na utaakal ukeñ, Abram awo ti bnjy bweek ašë win bdëm bweek blënkandëraan.

¹³ Kë Nawat Kabuka ašë ji na a : « Iwo i kame kë babuku balun kawo bayaanñ du mboş manwoon maanwo mi baka, mi bakluñ kakak kado kajuuknñën baka ti ulemp, balun kahajan baka nşubal iñeen-week nřyaaş nřbaakër (400). ¹⁴ Kë nji nşë luñ kakob banjuuknñënuñ baka, bapën da na bka btum. ¹⁵ Kë iwi işë luñ kañaf kabaa kakeñ kamoya kakak na bnura du bajugu. ¹⁶ Bakak ti, woli uraan ubaakanñën ubii, tiki te wal mënt pjuban pi bahamorit paandobi tjeplën. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, kë bdëm batooti, kë bdoo banjeenuñ maakan awo na udu uweek na unkaniya untehanun nřaşë mara mara amay amuur ti ptoof pi nřntaam nřanfiñun nřun. ¹⁸ Kë unuur mënt, Nawat Kabuka ado bhoñar na Abram, aji na a : « Dluñ kawul mboş mi pntaali pampënuñ ti iwi, kapëna bdëk bi Ejiptu, te kaban bdëk bweek bi Ewufrat. ¹⁹ Mboş mënt manwoon

mi nřtaak nji bakenit, na mi bakenititat, na mi bakadmonit, ²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit, ²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgaşit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki İřmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, ašë ka nalemparul nřaat alon anwoon i utaak wi Ejiptu i katim kawoon Hagar. ² Kë Faaray ašë ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooñu kooñ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome nřëpna ti a nka napot. » Abram atiink uko wi ajakulun. ³ Wi Abram adolon nşubal iñeen nji afëñun ti utaak wi Kanaan, Faaray aharul kë ašë jej Hagar, nalemparul, awula kë aniimi. ⁴ Abram awinar na Hagar, kë awo na kayiñ.

Wi Hagar awinun kë awo na kayiñ, ašë jun pkul Faaray ajugul. ⁵ Kë Faaray ašë ji na Abram : « Iwi iñuun kë Hagar abeehën hënkun. Nji ti uleef naan dwuliin nalempar naan, kë hënkun wi awoon na kayiñ ašë beehën. Dñehan *Nawat Kabuka awayşun nji na iwi. »

⁶ Kë Abram ašë teema aji : « Nalemparu awo ti kañen ki nu, dolana uko wi inaluñ. » Wi wi Faaray akakuñ ahajan Hagar, kë adoo noor aña, kabuurna.

⁷ Uwanjuñ wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kañog pliik plon panwoon du *pndiiş, pliik mënt pawo ti bgah bi Şur. ⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona tuñ, ašë aya tuñ? »

Kë ašë teem aji : « Dti ti kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Kë uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjuñ wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku batum te nin alon aando hil pfën baka. »

¹¹ « Tenan, iwo na kayiñ, ilun kabuk napot nřiint, luñ iñu'a katim ki İřmayel*, tiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu. »

¹² Alun kawo ji ubuuru unwoon uundomi ; anknañariin bañaan bti,

* 16:11 İřmayel : Ti uhebëre dawoon Naşibați atiink.

bañaan bti bakak banaŋari'a ;
alun kalow bayiŋul bti. »

¹³ Hagar aŋal aji awin na manjoonan anjaan awina, aŋe ji wal mēnt na Nawat Kabuka, anŋiiniin na a : « Iwo El-Roy, Naŋibaŋi anwinnun. » ¹⁴ Uko waŋ ukaan kē bakdu pliik mēnt aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinēn. » Pliik mēnt pawo ŋi ptoof pi Kadeŋ na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napoŋ ŋiint, kē Abram aŋu napoŋ i Hagar abukarulun katim ki Iŋmayel. ¹⁶ Abram aka nŋsubal iŋeen bakreŋ na nŋsubal paaj (86) wi Hagar abukarulun Iŋmayel.

17

Bhoŋar bi Naŋibaŋi na Abram

¹ Wi Abram akaan nŋsubal iŋeen kaŋeen kalon na kaŋeen kalon (99), kē *Yawe Nawat Kabuka aŋe pēn awinana ŋi kadunul aji na a : « Nji dwoon *El ŋaday, Naŋibaŋi Anhiniin iko bti ; doon kaŋaŋen ibot ido katiinkēn. ² Ddo bhoŋar na iwi, kabot kawulu pntaali ptum maakan. »

³ Abram ajot wal mēnt afēŋ kaara ŋi mboŋ, Naŋibaŋi kē aŋe ji na a : ⁴ « Tenan, bhoŋar bi, bi bi nji kadolon na iwi : Nji, dlun kado iwo aŋin kntaali ktum. ⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hēnkuŋ Abraham†, ŋiki ddolu iwo aŋin kntaali ktum. ⁶ Ddolu ibuk bañaan batum maakan, banklun kado kntaali, ilun kabuk baŋih. ⁷ Ddo bhoŋar na iwi, na pntaali pankmbiin ŋi kafeŋu woli ikeŋi. Bhoŋar mēnt bawo te mnŋo, hēnk dlun kawo Naŋibaŋi i nu na i pntaali pankmbiin ŋi kafeŋu. ⁸ Mboŋ mi Kanaan bti mi iwoon nŋa nayaant ŋi ma, dlun kawulu ma ika te mnŋo, iwi na pntaali pankmbiin ŋi kafeŋu, dlun kawo Naŋibaŋi i baka. »

⁹ Naŋibaŋi akak aji na Abraham : « Kē iwi, iwo kamēban bhoŋar bi ndolon na iwi na pntaali pi ikbukun. ¹⁰ Bhoŋar baŋ bi bi nji kadolon na iwi na pntaali pi ikbukun, iwo i kamēban ba. Biint bti banwoon na iwi bawo biki kawala katēmp. ¹¹ Nawo biki kawala katēmp, uwo uko unkyuun bhoŋar bi nji ndolon na an. ¹² Kē ŋi kntaali ki ikbukun, napoŋ ŋiint anwoon awo

kawala katēmp ŋi nnuur bakreŋ, kaŋu na bambukiin ŋi itohan kēme biki nanugun nug du ŋaan alon nayaant, anwoon aanwo i pntaali pi nan. ¹³ Hēnk, babukale ŋi katohu kēme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katēmp. Bhoŋar bankwinaniin ŋi nleef ŋi nan bawo bhoŋar banwoon baankba. ¹⁴ ŋiint anwoon aanwala katēmp, alun kadookana ŋi bayiŋul, ŋiki agar bhoŋar bi naan. »

¹⁵ Naŋibaŋi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara. ¹⁶ Dwula bnuura, kē abot alun kabukaru napoŋ ŋiint. Dwula bnuura, alun kawo anin kntaali ktum, alun kabuk baŋih batum. »

¹⁷ Wal mēnt, kē Abraham aŋe jot afēŋ kaara ŋi mboŋ aŋe muujan. Aŋal wal mēnt aji : « ŋiint ankaan nŋsubal iŋeen-week kabuk napoŋ? Kēme Faara ankaan nŋsubal iŋeen kaŋeen kalon akbukun? » ¹⁸ Wi wi aŋaan aji na Naŋibaŋi : « Dkooŋu kooŋ, wutan Iŋmayel ayeenk uko wi ihoŋnun! »

¹⁹ Kē Naŋibaŋi aŋe teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoŋ ŋiint, i iklun kaŋu katim ki Itaak. Dluŋ kado bhoŋar na a te mnŋo, kado ba na pntaali pankpēnnun ŋi a. ²⁰ Dkak atiinku ŋi uko wi Iŋmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajoobēŋ na a, pntaali pi nul patum. Alun kabuk baŋih iŋeen na batēb, ddola abuk pntaali ptum maakan. ²¹ Kē bhoŋar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara aklun kabukaru pkili ŋi wal wi. » ²² Wi Naŋibaŋi abaan pŋiini na Abraham aŋe ya aduka.

²³ Unuur mēnt, Abraham ajeŋ Iŋmayel abukul, na bañaan bti bambukiin ŋi katohul na biki anugun nug, bañaan biint bti banwoon ŋi katohul awalan baka katēmp jibi Naŋibaŋi ajakulun ado. ²⁴ Abraham aka nŋsubal iŋeen kaŋeen kalon na nŋsubal kaŋeen kalon (99) wi awaliin katēmp, ²⁵ kē Iŋmayel abukul aka nŋsubal iŋeen na nŋwajanŋ (13) wi awaliin katēmp. ²⁶ ŋi unuur uloolan mēntan wun wi wi Abraham na Iŋmayel abukul bawaliin katēmp. ²⁷ Biint biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki

* **17:5** Abram : ŋi uhebēre dawoon niint antumun na mndēm. † **17:5** Abraham : ŋi uhebēre dawoon aŋin bañaan batum.

banugun nug du ñaan alon nayaant, kë bawala katëmp na a.

18

Bayaant bawajant

¹ Unuur ulon Abraham afo ti plëman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mam-bre wi unuur udiñun, kë *Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ti kadun ki nul. ² Abraham akat kës, aşë win biint bawajant kë banañ du kadunul. Wi awinañ win baka, aña ina du plëman pi kaloona, aya yit na baka ajot afët kaara ti mboş adëman baka, ³ aşë ji na alon ti baka : « Naweeek, dkooñu kooñ, pantan ti katoh ki nalemparu, idole hañ kalilan. ⁴ Yoonkaan ddo bañjan meel, nañow ihoñ naşë nafo nanoorfën ti bko bi uñeeh. ⁵ Dya kañjan kapoom nade, nañiisan ñleef, nabaa nañep wi nabiiñ te ti katoh ki nalemparan. »

Kë başë ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuñ. »

⁶ Abraham amint wal mënñ aya du kaloona meet di Faara awoon, aşë ji na a : « Faraan ijej pşon pnuura pankëşun, inag ijuñ ipoom. » ⁷ Wi wi Abraham añaan amint aya du batani ajej ubay unuura, awul wa nalemparul kë ajuñ ataran. ⁸ Ajej mntow mnañ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanun wun abëkan iko mënñ bti ti kadun ki baka. Anañ añaog baka du pñeef pi bko kë başë de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ñun ba? »

Kë ateem aji : « Awo du kaloona meet. »

¹⁰ Kë nayaant aşë ji na a : « Dluñ kabi ti pkili ti wal wi ; uñenk wal mënñ Faara aharu abuk napoñ ñiint. »

Faara awo du plëman pi kaloona, du kafet ki nayaant atiink. ¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeek, kë Faara akak añaan kañowa. ¹² Hënk, kë Faara aşë ji ti uşalul, amujan. Aşal aji : « Hënkun wi ndoon aña, kabaa kawinar na ñiint naan! Kë ajug katoh naan abot awo nañaf! »

¹³ Kë Nawat Kabuka aşë ji na Abraham : « we ukaañ kë Faara ajii ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoon abi ñaf ñaf? ¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoon aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkak ti katohu, uñenk wal mënñ Faara abuk napoñ ñiint. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mënñii » ñiki alënki, kë Nawat Kabuka ateema aji : « Iñii. »

Abraham añaaniir Fodom

¹⁶ Biint banaña atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kë Abraham aşë ñooñan baka. ¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti uşalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadolun i? ¹⁸ Ul ankbukun pntaali pñum pankkaan mnhina, kabot kañu nwul knaali ki mboş bti bnuura. ¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kañaş bgah bi naan, kado uko wi nñalun na uko unwoon uñool ti kës ki naan. Hënk, nşë ndo pa a uko wi mbiin ahonja. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka añaan aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuñaan maakan, pñuban pi baka padëm maakan. ²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batëb ti biint bukun bapëna da, aşë ya Fodom. Kë Abraham ahum nnañ ti kadun ki Nawat Kabuka. ²³ Abi añaog aşë ji na a : « Na manjoonan, ifiñ batool kanaakrën na bado buñaan i? ²⁴ Ulome bañaan iñeen kañeen batool bawo ti ubeeka? Ifiñ bañaan biki ubeeka bti i? Kë bañaan iñeen-kañeen batool banwoon ti ubeeka, baankdo imiir wa i? ²⁵ A-a, iinkdo uko uñent wañ, kado natool akeñ na nado buñaan. Natool awo wo ji nado buñaan. Iinkdo uko uñent wañ. Kë iwi nawayëş umundu bti ido uko unwoon uñool di. »

²⁶ Kë Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dñenk du Fodom bañaan batool iñeen-kañeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kë akak añaani na a aji : « Nji nwoon pdëpalën na ufob, dñoomun añaani na Aju-gun. ²⁸ Ulome bañaan kañeen bañaanş ti batool iñeen-kañeen bukun: Bañaan kañeen bampënuñ bukun bañu itok ubeeka bti i? »

Kë ateem aji : « Woli dñenk da bañaan iñeen ñbaakër na bañaan kañeen mënktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak añaani ji uteek aji : « Ulome bawoha iñeen-ñbaakër? »

Kë ateem aji : « Bañaan iñeen ñbaakër mënñ bañu mënktok ubeeka. »

³⁰ Kë akak aji : « Ajugun awutan kadeebañ akaan awutën nñup : Bahinan kawo iñeen-ñwajant. »

Kë atëem aji na a : « Mënktok ubeeka woli dtënk da bañaan iñeen n̄wajan̄t bātool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan añoom āiini na Ajugun : Bahinan kawo iñeen-ñtëb. »

Kë atëem aji : « Bañaan iñeen ñtëb bukuñ bātu mënktok ubeeka. »

³² Kë aji : « Ajugun awutan kadeebāt, dkak āiini ubaañsaani : Bahinan kawo iñeen. »

Kë atëem aji : « Bañaan iñeen bukuñ bado kë mënktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaan p̄iini na Abraham āsë ya, kë Abraham āiis̄ katohul.

19

¹ Na utaakal, n̄wanjut ñtëb n̄uñ n̄aban du Todom. Kë Lot āsë ʒo wal mën̄t̄ ʒi uneej ubeeka. Wi awinan̄ win n̄a āsë nāta aya ayit na n̄a ajot afë̄t̄ kaara ʒi mbōs̄ adëman n̄a.

² Aji na n̄a : « Dkoōtan koōt̄, nabiin nafër du katoh ki nalemparan, nañow ihōt̄, na nfa nāsë naya na bgah bi nan. »

Kë nāsë teema aji : « A-a, n̄ya kafër du bayiti. » ³ Lot akoōt̄ n̄a te kë n̄ado dinan awala du katohul. Ado kë bajun̄ n̄a, abo-man ipoom indāt̄ kë n̄adee.

⁴ Bahum baandobi piin̄t̄ kë biin̄t̄ biki ubeeka bāsë bi afooy katoh, bañaan bti bawo da, du bātāsa te bātaf, nin alon̄ aandukaa. ⁵ Badu Lot aji na a : « Biin̄t̄ bambiin̄ ʒi katohu na utejan wi bawo ʒun̄? Pënaan baka, n̄piin̄t̄ na baka. »

⁶ Lot apën abi moñ baka āsë dët̄ bgah ʒi kafet̄ul. ⁷ Aji na baka : « An banoh naan, dkoōtan koōt̄ nawutan kado būtaan. ⁸ Natenan, dwo na bapōt̄ bāat̄ batëb banwoon̄ baandobi me biin̄t̄. Ddo baka bapën nado baka uko wi nañalun̄, nāsë nawut kado biin̄t̄ biki nin uko ulon̄ ʒiki bawo bayaant̄ biki naan. »

⁹ Kë bāsë teem aji : « Totiin ʒi. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon̄ nayaant̄, āsë n̄al pwo nawayës! Hënkuñ n̄dolu uko unwūtnun̄ apel wi n̄kdolun̄ baka. » Bawuuk Lot āsë tool pya kapaat̄ plëman. ¹⁰ Kë biin̄t̄ banwoon̄ du meet̄ bāsë haabës̄ amob Lot apulad meet̄ āsë tuh plëman. ¹¹ Bado wal mën̄t̄ biin̄t̄ banwoon̄ du bdig kë bakak bakuul

bukal bti, ajunna ʒi bapōt̄ te du bātaf, kë baankak awin plëman.

¹² N̄wanjut n̄uñ n̄aji na Lot : « Ikak awo na ñaan̄ alon̄ ʒi i? Bayootanu, babuku biin̄t̄ na baat̄, bañaan bti banwoon̄ biki nu ʒi ubeeka, jejan baka napën ʒi wa. ¹³ N̄tok ubeeka wi bti ʒiki na manjoonan bātup iko iwūtaan maakan yi bañaan biki wa badolun̄. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji n̄tok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya āiini na bayootanul, banjokun̄ babukul aji : « Nanātiin, napën ʒi dko di, ʒiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » Kë bāsë ʒal aji aben̄ ben̄.

¹⁵ Wi unuur ujintun̄ na nfa kub, n̄wanjut n̄akak aji na Lot : « Nātiin, ijej aharu na babuku baat̄ batëb banwoon̄ ʒi këme nakēt̄ woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kë jibi Lot ahumuñ na n̄sal ñtëb, kë biin̄t̄ bukuñ bāsë mëbana ʒi kañen, na aharul na babukul baat̄ batëb ʒiki Nawat Kabuka añāgi'a. Badola kë apën ʒi ubeeka.

¹⁷ Wi bapënanun̄ baka ʒi ubeeka, uwanjut ulon̄ ʒi baka kë ūsë ʒi : « ʒiin̄ ibuuran ubida wi nu! Kten kafet̄ ibot iwut kanāt̄ nin dko dlon̄ ʒi utaak wi, yaan du pnkuñ iwutna kakēt̄. »

¹⁸ Kë Lot atëem aji : « A-a, Naweek, uunhinan kawo hën̄k! ¹⁹ Nalemparu awinana bnuura ʒi kës̄ ki nu, kë ibot adiimana mñāga mnweek wi ibuuranulun̄. Kë n̄ji n̄së wo mën̄hil kāti kaya du pnkuñ bë pwūtan paankbanën nkēt̄. ²⁰ Tenan, iwin ubeeka umpōti wi i? Uñogi, kë n̄hil kāti kaban da. Wutan nya mmena da mbuurna, ʒiki uwo umpōti! »

²¹ Kë atëema aji : « Dkak ātenu uko wañ, mënktok ubeeka wi ik̄tiiniyaanun̄. ²² Faraan īti iya imena du wa, ʒiki mën̄hil kado nin uko ulon̄ bë iindobi ban da. » Uko wañ ukaan̄ kë bātu ubeeka mën̄t̄ katim ki ʒowar.*

²³ Unuur ujun pjint̄ wal wi Lot abanun̄ du ʒowar, ²⁴ kë Yawe āsë do pdëpalën panktëradun̄† kë pawoona bāti ajot ʒi Todom na Gomora. ²⁵ Atok n̄beeka mën̄t̄ na utaak mën̄t̄ bti, afin̄ bañaan na iko bti immayun̄ ʒi

* 19:22 ʒowar : ʒi uhebërë dawoon̄ umpōti. † 19:24 Pdëpalën panktëradun̄: “Soufre, Sulfur, Sulfuro.”

mboş. ²⁶ Ahar Lot akok aten du kafetul aşë bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham anaşa na nfa kub aşë ya du dko di abiiñ anaş ti kadun ki Nawat Kabuka, ²⁸ aten Fodom na Gomora na utaak bti aşë win udu kë ukpën da ji udu wi uyik! ²⁹ Wi Naşibaţi atokun ńbeeka ńun ales Abraham apënan Lot kë abuur kaşaafa ki bdoo du dko di abiiñ afët.

Lot na babukul baat

³⁰ Lot aya afët du pnkun ul na babukul baat batëb ũiki aañoom pto du Şowar. Baya du pnkun afët du bñot banhoorun. ³¹ Unuur ulon, bajeen ñaaş i Lot aji na aşa'ul : « Aşinun aşaf hënkun, kë nin ñiint ulon aankak awo ti utaak anhilun kapiint na nja jibi bañaan bti bajaan bado. ³² Biin ńwul aşin nja poot akuj ńşë ńpiint na a ńka bapoş, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mënt bawul aşin baka poot, kë bajeen aşë bi apiint na aşin anwoon aando me upiint na unaşa abukul. ³⁴ Wi nfa mambanun, kë bajeen aşë ji na aşa'ul : « Takal na utejan dpiint na aşin nja ; biin ńkak ńwula nşa na utejan poot adaan işë iya ipiint na a, hënk ńşë ńbuk bapoş, pntaali pi nul pawutna kaba. » ³⁵ Bakak awul aşin baka poot utejan mënt, kë nabaaşa apiint na a, bë aando me upiint na unaşa abukul. ³⁶ Hënk di babak Lot bawoon na iyin, inwoonun du aşin baka. ³⁷ Bajeen abuk napoş ñiint aşë ũu'a katim ki Mohab†, awoon ateem bamohabit biki nşa. ³⁸ Nabaaşa kak abuk napoş ñiint aşı'a katim ki Ben-AmiŞ; ul awoon ateem bahamonit biki nşa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apëna du umban wi Mamre aya du utaak wi Negeb afët ti ptoof pi ńbeeka ńi Kadeş na Şur. Abi ya pyaanş du Gerar. ² Aji na bañaan kë Faara aharul awo aşa'ul. Kë Abimelek naşih i Gerar aşë do kë bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Naşibaţi apën awinana ti kadunul na ńşaafi aji na a : « Ñaaş i iyeenkun aşı ikeş ũiki aniimaa. »

† **19:37** Mohab : ũi uhebëre dawoon anwoonun du aşin. naan. * **20:16** Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi ńşubal iñeen-week na iñeen ńwajanş (130) ńi nayafan.

⁴ Abimelek ahum aando bi piint na a, aşë ji : « Ajugun, ifiñ ñaan anwoon aando uko ulon i? ⁵ Abraham ti uleeful ajakun aji awo aşa'ul kë Faara akak ajakën aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolon ddo do wa na uhaaş ujint, mendo nin uko ulon uwuşaan. »

⁶ Kë Naşibaţi ateema na ńşaafi aji na a : « Aa, ńi kak dme kë ido uko mënt na uhaaş ujint. Nji dneenaniinş pjuban ti kadun naan wi ndolon kë iimbana. ⁷ Hënkun kakaan ñiint un aharul ũiki awo *naşuparaan. Alun kañehandëru ibuurna. Woli iinkakana, kkeş iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujintun, Abimelek adu baweek bti biki utaak aşë şup baka uko unşepun, kë başë lënk maakan. ⁹ Adu Abraham aşë ji na a : « we wi idolon bañaan hënk ba? We wi ndoliinş kë ido kak i kaşijaraanş pjuban pweek pi, ńi na bañaanş biki utaak wi naan bti? Ido uko wi ñaan awoonş aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaanş kë ido uko wanş ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dşal aji bañaanş banwoonş ti bañoom Naşibaţi, kë kanuura ki ahar naan kahil kaşu bafiñën. ¹² Ado woha aşa'naan ũiki ńşok aşinun, baninun biki ńwoonş ńëntoki, kë ńşë bi niimar. ¹³ Wi Naşibaţi adolonş kë mpën du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulonş: woli inşalën, dko di ńkyahaanş, jakan na bañaanş iwo aşa'naan.” »

¹⁴ Abimelek ajej ńkaneel na ńpi na ńgit, balemp biint na baat awul Abraham aşë kakana Faara aharul. ¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wii wi, ihinan kafët dko di inşalunş. » ¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko wanş ukyuujunş bañaanş bti banwoonş na iwi kë iwo najintş ti uko unşepunş. »

¹⁷ Kë Abraham aşë ñehan Naşibaţi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babak, ¹⁸ ũiki ado kë baat bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ti uko wi adolonş Faara ahar Abraham.

Ş **19:38** Ben-Ami : ũi uhebëre dawoonş abuk pntaali pi

21

Kabuka ki Itaak

¹*Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiñ aṭupa, ado uko wi abiiñ ahoña.

²Awo na kayiñ abukar Abraham andoon abi wo wo naṭaf napoṭ ñiint, ɥi wal wi Naṣibaṭi abiiñ ajaka. ³Abraham aṭu napoṭ i Faara abukaruluñ katim ki Itaak*.

⁴Wi Itaak abukul adoluñ ɣnuur bakren, kë Abraham aṣe do jibi Naṣibaṭi ajakuluñ, awalana katemp. ⁵Aka ɣṣubal iñeen-week (100) wi abukuñ Itaak.

⁶Kë Faara aṣe ji : « Naṣibaṭi awulën uko wi nji kadoon kajiina, bañaan bti banktiinkuñ uko wi balilan na nji. »

⁷Akak aṭiini aji : « In ahilanuñ ɥfa kaji na Abraham kë Faara abi kabootan? Kë nṣaan abukara ñiint hënkun wi aṭafun. »

Hagar na Iṣmayel badookanaa

⁸Itaak adëm te kë anin ado kayana. Unuur mënṭ kë Abraham aṣe do ufettu uweek.

⁹Hagar i uṭaak wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukaruñ Abraham. Faara awin napoṭ kë aknoha†, ¹⁰aṣe ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ɥi iko yi ikdukaruñ Itaak abuk naan. » ¹¹Uko mënṭ ude Abraham maakan ɥiki Iṣmayel awo kak abukul. ¹²Kë Naṣibaṭi aṣe ji na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariñ bti dolan wa, ɥiki ɥi Itaak di di pntaali pi nhoñiñ pakpënnuñ. ¹³Kë abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ɥiki awo kak abuku. »

¹⁴Abraham anaṭa na nfa kub, ajeñ kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kë aṭu ɥi feṭ, akak awula napoṭ aṣe dola kë ayaa. Kë Hagar aya añaay na *pndiiṣ pi Bertabe.

¹⁵Wi meel manyaan aba, kë aṣe bëkan napoṭ ɥi bko blon uṭeeh, ¹⁶aya alow btiṣu aṭo aṣe jun ɣwooni aji : « Mënṅal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷Naṣibaṭi atiink napoṭ kë akwooni, kë uwanjuṭ wi nul uṣe duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klënk, Naṣibaṭi atiink ɣwooni ɣi napoṭ du dko di ibëkanuluñ.

¹⁸Jejana ibot imëbana bnuura ɥiki ddo

babukul batum, bawo pntaali pweek. » ¹⁹Naṣibaṭi ahaabëṣ wal mënṭ këṣ ki Hagar kë aṣe win pliiik. Wi wi ayaan aliik ubuuli atuman awul napoṭ kë adaani.

²⁰Naṣibaṭi ayeñ napoṭ kë akdëm. Afëṭ du pndiiṣ akak ñaan anhiluñ kaṣuuri maakan.

²¹Wi afëṭuñ du pndiiṣ du Paran, anin kë aṣe la'ara ñaṭ anwoon i uṭaak wi Ejiptu.

Bhoñar bi Abraham na Abimelek

²²Unuur ulon, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naṣibaṭi awo ɥi kafeṭu ɥi iko bti yi ikdoluñ. ²³Hënkun mehniin ɥi kadunul iji iinkguurën nin, nji na bubuk naan na bubuk baka, kë ido bnuura na nji na uṭaak wi iwoon nayaanṭ wi, jibi nwoon bnuura na iwi. » ²⁴Kë Abraham ateem aji : « Dhoñ uko mënṭ. »

²⁵Wi wi Abraham aṣaan aṣeṣana pliiik plon pi balempar Abimelek babiñ ateha.

²⁶Kë ateema aji : « Mëmme ñaan andoluñ uko wañ. Iinṭupën, dbaan atiink tiink ɣta uko mënṭ. »

²⁷Wi wi Abraham aṣaan ajeñ ɣkaneel, ɣpi, na ɣgit awul Abimelek, kë baṣe do bhoñar.

²⁸Abraham apënan ɣkaneel ɣmpoṭi ɣwaaṭ paaj na ulon. ²⁹Kë Abimelek aṣe hepara aji : « we ukaan kë ipaṭeṣ ɣkaneel ɣmpoṭi ɣwaaṭ paaj na ulon ɣi ba? »

³⁰Kë ateema aji : « Yeenkan ɣkaneel paaj na ulon ɣi, uwo uko unkdiimanuñ kë ɣji djipuñ pliiik pi. » ³¹Uko wañ ukaan kë badu dko mënṭ aji Beerṣeba† ɥiki bukal batëb bti bahoñaruñ da amehna.

³²Wi badoluñ bhoñar du Beerṣeba aba, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul banaṭa akak du uṭaak wi bafilitten.

³³Abraham atepi du Beerṣeba bko bi bajaan bado Tamarit aṣe dëman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon aankba. ³⁴Wi wi Abraham aṣaan aṭo ajon du uṭaak wi bafilitten.

22

Bṭeñar bi Abraham

¹Wi iko yañ iṭepuñ, Naṣibaṭi aṅal pten me Abraham aṣiyaara kado uko wi akjakuluñ aṣe ji na a : « Abraham. »

* **21:3** Itaak : dawoon ɥi uhebëre aji. † **21:9** Kë aknoha : Balon bapiit aji Kë akben Itaak. ‡ **21:31** Beerṣeba : ɥi uhebëre dawoon pliiik pi kamehna.

Kë ateam aji : « Nji wi. »

² Kë aji na a : « Jejan abuku, aloolan ãañ i ikaañ, Itaak i iñaluñ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkuñ pi nji kaluñ kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiñaraan kabot katëra kadolën bñenan. »

³ Abraham anaña na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batëb na abukul, abot atib imul yi akyaan katërna'a, ašë tool pya dko di Našibați ajakuluñ. ⁴ Wi bapoşuñ ado ñnuur ñwajanť, kë Abraham ašë win dko di bajakuluñ du kalowan. ⁵ Aji wal mënť na balemparul : « Nadukiin ãi na ubuuru. Nji na napoť ñya kadëman Našibați kašë kakak. »

⁶ Abraham ajej imul yi akyaan katërna Itaak abukul awula kë akuñaa, ul ãi uleeful kë ašë mëban bdoo na umbañ. Wi wi batooluñ bukal batëb. ⁷ Itaak ažiini wal mënť na Abraham ašin aji : « Paap! »

Kë ateema aji : « Abuk naan, dtiinku! »

Kë akak aji na a : « Bdoo bii bi, kë imul yii yi, unkaneel wi bñenan ubaa wo ãuñ ba? »

⁸ Kë ateam aji : « Abuk naan, Našibați akyaan kawul unkaneel » kë bašë tool bukal batëb bti.

⁹ Wi babanuñ du dko di Našibați ajakuluñ, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul ašë tan Itaak abukul aťu ãi imul duuť. ¹⁰ Atoolan kañen ajej umbañ kafiña abukul. ¹¹ Kë uwanjuť wi *Yawe Nawat Kabuka ušë duuna du baťi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kë ateam aji : « Nji wi! »

¹² Kë ušë ji na a : « Kdeen kañen ãi napoť! Kdola nin buñaan! Dme hënkun kë iji ktiink Našibați : Idinan pwulën abuku aloolan ãañ i ikaañ. »

¹³ Abraham akat kës ašë win unkaneel ukaş uloñ wi itiiim ihotuñ ãi bgof. Aya ajej wa afinar Našibați atër ado bñenan, kë ukeťar abukul. ¹⁴ Abraham adu dko mënť aji : « Adonay Yire » uwoon Ajugun awul. Uko wañ ukaañ kë hënkun baji baji : « Du pnkuñ Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjuť wi Nawat Kabuka ukak aduuna Abraham du baťi, ¹⁶ aji na a : « Dmehna ãi bkow naan, nji Nawat Kabuka aji : jibi idoluñ uko wi, adinan pwulën abuku aloolan ãañ i ikaañ, ¹⁷ dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpënnuñ

ãi iwi patum ji ñjah ñi baťi na pyiw panwoon ãi kabañ ki bdëk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk ñbeeka ñi baka. ¹⁸ Dťëpna ãi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, ãiki itiinkën. »

¹⁹ Abraham awuğša akak du balemparul, kë batool pkak Beerşeba. Abraham afëť da.

Babuk Nahor

²⁰ Wi iko yan iťëpuñ, baťup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aťa'ul abukara bapoť biinť. ²¹ Bajeen awo katim ki Uť, aťu na Buť aťa'ul, na Kemuwel ašin Aram, ²² na Keted, na Hato, na Pildaş, na Yidlaf, na Betuwel. ²³ Betuwel abukuñ Rebeke. Bukuñ bawoon bapoť biinť bakren biki Milka abukaruñ Nahor, aťa Abraham. ²⁴ Nahor abi do baniw na ñaať aloñ i katim ki Rewuma, ankaañ abuk bapoť biinť, bawo : Teba, Gaham, Tahaş na Maaka.

23

Pkeť pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado ñşubal iñeen-week na ñşubal iñeen ñtëb na paaj na uloñ (127); hënk di di ñnuurul ñalinuñ. ² Wi wi ašaan akeť du Kiriyat-Arba (dawoon Hebron) du utaak wi Kanaan ; Abraham awoonira abot aťëga.

³ Abraham apën du meetť di puum pi aharul papiinťanuñ ašë ya du bahitit aji na baka : ⁴ « Dwo nayaanť anfeťuñ na an, nayuujaan dko dloñ di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kë bahitit bašë teema aji : ⁶ « Naweeek tiinkun : Našibați adëmanu kë iwo ãi ptoofun, tenan ãi dko bti di ñbomanuñ aji ñmoyna, datan dannuurnaaniin imoy aharu, nin aloñ ãi un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaña wal mënť abi aņup ãi kadun ki bañaan biki utaak mënť, bahitit. ⁸ Ažiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naťënkën naťiini na Efron abuk Fohar. ⁹ Dñal awulën du Makpela dko di abomanuñ du kabañ ki uťëehul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ãi kadunan, dakak dko dmoyini di naan. »

¹⁰ Kë Efron ašë ão ãi ptoof pi bahitit batëñťul wal mënť. Ateem Abraham ãi kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti aji

na a : ¹¹ « A-a naweek, tiinkan! Dženu užeeh kabot kaženu dko dmoyni danwoon du wa meet. Dženu da ži kadun ki bañaan bti : moyan aharu da. »

¹² Kë Abraham ašë kak anup ži kadun ki bañaan biki uatak. ¹³ Aji na Efron ži kadun ki baka : « Dkoožu koož duni itinkën. Wutan nnug užeeh : yeenkan itaka, nšë mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kë Efron ašë teema aji : ¹⁵ « Naweek, tiinkaan! Preeš pi mboš mi pawo [ktaka iñeen week ņbaakër ki bažaknuž untaam.] Kë itaka mënž, iwo we ži ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afën itaka yi Efron ajakuž ži kadun ki bahitit : ktaka iñeen week ņbaakër (400) ki bažaknuž untaam.

¹⁷ Hënk, kë užeeh wi Efron du Makpela dantaanun na Mamre, užeeh na dko dmoyni danwoon da, na mnko bti manwoon ži užeeh meet ¹⁸ kë ikak yi Abraham ži kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti.

¹⁹ Wi uko waž užeepun, kë Abraham ašë ya amoy Faara aharul du bhër banwoon du užeeh wi Makpela ataan na Mamre, dawoon Hebron du uatak wi Kanaan. ²⁰ Hënk, kë bhër na užeeh bti, ņapën ži iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kë ado da pnguran.

24

Ñaaž i Itaak

¹ Abraham ažaf wal mënž maakan, kë *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ži iko bti. ² Abraham adu anwoonun naweek ži balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkoožu, žuun kañen ži pnkant pi naan užeeh*. ³ Mehniin ži kadun ki Nawat Kabuka Našibaži anžakuž baži na mboš, iji iinklun kalaar abuk naan napož ñaaž ži biki Kanaan biki nfëžun ži ptoof pi baka ži. ⁴ Luži iya du uatak wi naan, du bayiž naan, idat da ñaaž pa Itaak abuk naan. »

⁵ Kë nalemparul ahepara aji : « Kë woli ñaaž aanluž adi pžaşën te ži uatak wi, wal mënž, kañoož abuku du uatak wi iwoonun i? »

⁶ Kë Abraham ateema aji : « A-a. Žaafaraan kakakan da abuk naan. ⁷ Nawat Kabuka Našibaži ampënananuž du katoh ki paapa na du uatak wi bayiž naan, anjakuž abot amehna aji alun kawul pntaali pi naan mboš mi, alun kayil uwanjuž wi nul ži kadunu, ijejna ñaaž i uatak naan pa abuk naan. ⁸ Ašë wo woli ñaaž aandi pžaşu, iinkwo angaruž kamehna. Žaafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kë nalemp ažu kañen ži pnkant pi Abraham užeeh, amehna ži uko mënž.

¹⁰ Nalemp un ajež ņntaam ņi pnkunkaali iñeen ņi Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaan, ašë tool aya du ubeeka wi Nahor afëžun du uatak wi Metopotamiya. ¹¹ Wi abanuž da, ado ņntaam kë ņaknoorfën du upën ubeeka kañož pliiik. Uwo utakal, ži wal wi baaž bajaan bapën kabi pliiik.

¹² Wal mënž kë ašë ji : « Nawat Kabuka, iwi Našibaži i Abraham ajuž naan ajaan adëman, dkoožu koož dolan iko ižëp bnuura, ibot idiiman Abraham ajuž naan bnuura bi nu! ¹³ Dwo ži kañož pliiik, kë baaž biki ubeeka bakpën pbi kaliik meel. ¹⁴ Dolan poonu i ņji kakuž awalan pdunk pi nul aženën ndaan ašë teemën aji : “Daanan, mbot nwul ņntaam ņi nu ņadaan,” awo ñaaž i inaluž pa Itaak nalemparu ; kawin kë idiiman ajuž naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba pžiini ašë win poonu alon kë akbi na pdunk ži pganjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ñiinž abuk Milka, ahar aža Abraham anwoon katim ki Nahor. ¹⁶ Napož ñaaž mënž awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biinž. Aya du pliiik, aliikar pdunk ašë tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aži aya ayit na a aji : « Dkoožu koož, ženaan meel mntiinku ži pdunku ndaan. »

¹⁸ Kë atëem aji : « Naweek, daanan » ašë taran awalan pdunk awula kë adaani. ¹⁹ Wi adaanun aba, kë poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, ņntaam ņi nu ņadaan ņado ņateban. » ²⁰ Ataran aješ ņntaam meel mandukiin mun ži kambënan akak aži aya aliik meel mnlon pa ņntaam bti. ²¹ Ñiinž

* **24:2** Žuun kañen ži pnkant pi naan užeeh : Ži udolade wi baka ñaan aji do har woli amehna uko uweek.

awo ti pşalana byompan aşë şal me Nawat Kabuka ado k  bgahul banuuraa.

²² Wi ŋntaam ŋi pnkunkaali ŋadaanuŋ ado teban, ŋiintŋ k  aşë jej brinku bi uwuuru bdiŋ abot aŋu'a kak inguuri it b yi wuuru idiŋ. ²³ Wi wi aŋaanŋ aji na poonu : « Iwo abuk in ba?  rupaan, dkooŋu kooŋ, dko df r dawo du uko ŋaaŋ ŋhilna ŋwala da i? »

²⁴ K  ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, ŋiintŋ i Milka abukaruŋ Nahor. » ²⁵ Akak aji na a : «  wo na ujaagal wi ŋhiluŋ kaŋeef ipiint anaan ŋntaam ŋi nu na uko ude utum pa ŋa, akuŋ awo na dko di nahiluŋ kaf r. »

²⁶  iintŋ nalempar Abraham aŋup wal m ntŋ ad man Nawat Kabuka ²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naŋibaŋi i Abraham ajug naan ajaan ad man, anwoonŋ aanŋaŋan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahoŋuluŋ. K  ŋji, Yawe aŋij n du katoh ki bayiŋ ajug naan. »

²⁸ Poonu aŋi aya du uko anin, aŋup uko unŋ puŋ. ²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul ŋiintŋ i katim kawoonŋ Laban, Laban m ntŋ aŋi aya du ŋiintŋ du pliiik. ³⁰ Wi Laban awinaŋ win brinku na inguuri yi aŋa'ul ŋaaŋ awohuŋ abot atiink k  Rebeka aji : « H nk di di ŋiintŋ m ntŋ aŋiiniŋ na ŋji aji » aya du a, aŋ nk k  ahuma nnaŋ aŋog ŋntaam ŋi pnkunkaali du pliiik. ³¹ Laban aji na ŋiintŋ : « Biini, iwi i Nawat Kabuka awuluŋ bnuura bi nul! we ukaanŋ k  iduka du bdig ba te dboman katoh ala dko di iktuunŋ ŋntaam ŋi nu? »

³²  iintŋ abi awala ti katoh, k  Laban af n ŋa ŋntaam, aŋeef ujaagal abot awul ŋa uko ude. Awul ŋiintŋ na bangakand ruŋ na a meel baŋowna ihoŋ. ³³ Baŋij pde ab kana, k  nalempar Abraham aş  ji : « M nkde b  m ntŋup uko wi ŋji nwoonŋ i kaŋup. »

Laban k  aji na a : «  upan keeri. »

³⁴ K  aji : « Dwo nalempar Abraham.

³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, k  akak nayok. Awula ŋkaneel na ŋgit, untaam na uwuuru, balemp biintŋ na baatŋ, na ŋntaam ŋi pnkunkaali na ŋbuuru.

³⁶ Faara, ahar ajug naan abukara napoŋ ŋiintŋ wal wi adoonŋ abi  af  af k  awul abukul m ntŋ iko bti yi akaanŋ. ³⁷ Ajug naan adol n k  mmehna aji : « Iinklaar abuk naan ŋaaŋ ti babuk baŋaanŋ biki utaak wi Kanaan wi nf tuŋ. ³⁸ Mehniin iji iya du bayiŋ naan,

du katoh ki paapa kadat da ŋaaŋ pa abuk naan. »

³⁹ « K  nŋ  hepar ajug naan aji na a : « K  woli ŋaaŋ aandi pbi na ŋji kado hum? »

⁴⁰ « K  ateem aji : « Nawat Kabuka i njaanŋ kaŋaŋ aluŋ kayil uwanjut wi nul, utju te du dko di njakuŋ iŋ  idat wal m ntŋ ŋaaŋ pa abuk naan ti bayiŋ naan, du katoh ki paapa. ⁴¹ Iinkwo angaruŋ kamehna ki ŋŋu'iiŋ pdo : iya du bayiŋ naan, k  woli bapok pwulu ŋaaŋ itjiŋ, iinkwo angaruŋ kamehna ki ŋŋu'iiŋ. »

⁴² « Dban ŋŋa du pliiik aş  ji : « Nawat Kabuka, iwi Naŋibaŋi i Abraham ajug naan ajaan ad man, dkooŋu kooŋ dolaan iko it p bnuura, nwin uko wi mbiinŋ pla! ⁴³ Dnaŋ aŋog pliiik, napoŋ ŋaaŋ ankmbiinŋ pliiik da i ŋji kajakuŋ : 'Dkooŋu kooŋ,  enaan meel mntiinku ti pdunku, ddaan', ⁴⁴ k  ateem n aji : 'Daanan, mbot nya nliik meel pa ŋntaam ŋi nu', kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuŋ pa awo ahar abuk ajug naan. »

⁴⁵ « M ndo bi ba p nehan Ajugun ti uŋal naan, k  Rebeka aş  bi na pdunkul ti pgaŋan, aya du pliiik, aliiik meel, k  nŋ  jaka : « Dkooŋu kooŋ,  enaan meel mntiinku ddaan. »

⁴⁶ Aŋaran awalan pdunk, aş  jak n : « Daanan mbot nya nliik meel, ŋntaam ŋi nu ŋadaan. » Ddaan, k  akak aliiik ŋntaam meel.

⁴⁷ « K  nhepara aji : « Iwo abuk in ba? »

« K  ateem aji : « Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruŋ Nahor. » Wal m ntŋ wi wi ŋŋu'uluŋ brinku ti byiŋ abot aŋu'a inguuri ti i en. ⁴⁸ Dŋup ad man Nawat Kabuka abot abeeba, ul Naŋibaŋi i Abraham ajug naan anŋijnuŋ ti bgah bi bnuura pyeenk abab aŋa ajug naan pa awo ahar abukul. ⁴⁹ H nkuŋ woli naŋal pdo ajug naan bnuura naŋupaan, k  woli naankak ahil naŋup n mmee jibi ŋji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel k  baŋ   iini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, ŋ nhil kaji uko ulonŋ da, kadinan k me kapok. ⁵¹ Rebeka awuŋ ti kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuŋ. »

⁵² Wi nalempar Abraham atiinkuŋ uko waŋ aş  f ŋ k ŋ ti mboŋ ad man Nawat Kabuka. ⁵³ Ap enan wal m ntŋ uwuuru na untaam na imiŋa awul Rebeka, akuŋ aŋen

nawee kul ñiint na anin iko itum inuura. ⁵⁴ Ul na biint bangakanderuñ na a bade, adaan abot afër da.

Na nfa wi banañiñ, kë aşë ji : « Nawutaan nñiis du uko ajug naan. »

⁵⁵ Nawee k Rebeka na anin kë başë ji na a : « Wutan napot aduka na un uko ji ñnuur iñeen abaa aya. »

⁵⁶ Kë aşë teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka añjnuñ kë ndo win uko wi mbiñ pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Kë başë ji na a : « Nawulën ñdu poonu ñhepara uko wi aşaluñ. » ⁵⁸ Hënk di baduñ Rebeka ahepara aji : « Injal kaya na ñiint i i? »

Kë ateem aji : « Dñali. »

⁵⁹ Bawut wal mënñ Rebeka aña baka na nalemp anyewi'uluñ, kë baya na ñiint nalempar Abraham uñ na biint bangakanderuñ na a. ⁶⁰ Bañehandër Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aña'un, yaan

ibuk bapot batum maakan

babuku baji bawat başoorad baka

kajej ñbeeka ñi baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaña apaya ñi nntaam ñi pnkunkaali añaş ñiint. Hënk di di nalempar Abraham ajejuñ ñaaf aya.

⁶² Itaak awoona du pliik pi Lahay-Roy, afët wal mënñ ñi Negeb. ⁶³ Aya na utaakal apën ptar ihoñ du uñeeh, aşë win nntaam ñi pnkunkaali kë ñakbi. ⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ñi untaam, ⁶⁵ aşë ji na nalempar Abraham : « Ñiint ahoñ akwoonuñ du uñeeh abi pkitun hënk ba? »

Kë ñiint ateema aji : « Ajug naan a. » Wi wi añañ ajej uleent agur bkow.

⁶⁶ Ñiint nalempar Abraham añup Itaak iko bti jibi iñëpari. ⁶⁷ Kë Itaak aşë jej Rebeka aneejan du kaloona ki Faara anin : ajeja kë awo aharul, abot añala. Hënk di di Itaak añañanuñ pñëga pkeñ pi anin.

25

Pntaali pi Katura

¹ Abraham akak abi niim ñaaf aloñ i katiim kawoon Katura. ² Kë abukara Fimran na Yokşan na Medan, na Majaan na Yişbah na Şuwah. ³ Yokşan abuk Şeba na Dedan,

kë babak Dedan bawoon bahaşurit na baltuşim na balewumin. ⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun bti bawoon babak Katura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi tul bti. ⁶ Kë wi ahumuñ aandobi keñ, añañ babak iniwul iko ilon aşë do baka kë balow Itaak aya du utaak unwoon du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ñşubal iñeen-week na ñşubal iñeen paaj na iñeen na kañeen (175) ñi mboş. ⁸ Wal mënñ wi wi añañ akeñ wi añañ aba ñnuur abot awo ñi mnlilan, kë bamoya kë aya du bajugul. ⁹ Itaak na Işmayel babakul bamoya du bhër bi Makpela, kañog Mamre du uñeeh wi Efron abuk Fohar nahitit. ¹⁰ Uñeeh mënñ Abraham abiiñ anug wa du bahitit. Dul di amoyiñ ul na Faara aharul. ¹¹ Wi Abraham akeñuñ, Naşibañi awul Itaak anfeñuñ du kañog pliik pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Işmayel

¹² Hagar ñaaf i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Işmayel. Babuk Işmayel biki biki. ¹³ Itim yi baka jibi bañaari yii yi : bajeen awo Nebayot aña na Kedar, na Adbeel na Mibtam, ¹⁴ na Mişma, na Duma, na Maata ¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiş na Kedema. ¹⁶ Bukun bawoon babak Işmayel iñeen na batëb, andoli awo naşih i pntaali pampënnuñ ñi a. Bawul itim yi baka ñntanka na ñfët ñi baka.

¹⁷ Işmayel ado ñşubal iñeen-week na ñşubal iñeen ñwajant na paaj na ulon (137) ñi mboş. Wi wi añañ akeñ amoya aya du bajugul. ¹⁸ Pntaali pampënnuñ ñi a pafët du utaak unwoonuñ Hawila te Şur danwoon du umayar unuur wi utaak wi Ejiptu. Pntaali pi Işmayel paantiinkar na biki kntaali ki babak aşin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi : Abraham abuk Itaak, ²⁰ kë Itaak aka ñşubal iñeen ñbaakër wi aniimuñ Rebeka aña Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameñ banwoonuñ Padan-Aram.

²¹ Itaak añehan *Nawat Kabuka pa aharul ñiki aanhil pbuk. Kë Nawat Kabuka atiinka, Rebeka aharul kë awo na kayiñ. ²² Bapot başintar ñi kayiñul meet, kë aşë ji « we ukañ

kë uko wañ uwo ba? » Aya wal mēnt ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka ašē ji na a :
« Kntaali ktēb kawoon̄ ṭi kayiñu
kē kntaali ktēb kamkpēnuñ ṭi iwi,
kaluñ kagarna du kayiñ meet̄.
Plon̄ pabi kadēm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar pi
nampoṭi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanuñ, kē kbet kapēn ṭi kayiñul. ²⁵ Nateek ampēnuñ ajeenk juḍ awo ji umanta wi pfaal ; kē badu'a aji Etawu* ²⁶ Wi akpēnuñ, kē aṭa'ul ašē bi kak, amēbana mēban ṭi pšoñ ; kē badu'a aji Jakob†. Itaak aka ṅṣubal iñeen-paaj (60) wi babukiin̄.

²⁷ Bapoṭ badēmi, kē Etawu akak najan naweek, anṅaluñ uṭeēh. Jakob ul kē awo ñaan̄ anyompandēruñ abot aji ṅal pṭo du kaloona meet̄. ²⁸ Itaak ul amagan Etawu ṭiki aṅal uyemaṭ wi pjan, kē Rebeka ašē magan Jakob.

²⁹ Unuur ulon̄, Jakob awo ṭi pjuñ poṭ, kē Etawu ašē woona uṭeēh akeṭ ubon. ³⁰ Aji na Jakob : « Faraan, wulaan nde ṭi poṭ bjeenk al bun̄! Ubon ude'ēn. » Ukaañ kē bakak adu'a kak aji Edom, uwoon̄ najeenk al.

³¹ Jakob kē ašē ji na a : « Waapaan duna pweek pi nuṭ. »

³² Kē Etawu ateema aji : « Tenan, dkeṭ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kē Jakob akak aji na a : « Duni imehna ṭi kadun naan. » Kē amehna, awaap Jakob pweek pi nul. ³⁴ Wal mēnt, kē Jakob ašē naṭa awula kapoom na poṭ bi ujoṣar, kē ade adaan ašē naṭa aya. Hēnk di di Etawu abeehuñ pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mēnt ṭi utaak wuñ ubon uweek, umpaṭuñ na uteek umbiñ awo ṭi wal wi Abraham, kē Itaak ašē ya du Abimelek naṣih i bafilitten̄ du utaak wi Gerar. ² *Yawe Nawat Kabuka apēn awinana ṭi kadunul ašē ji na a : « Wutan kaya du utaak wi Ejiptu! Ṭoon du utaak wi nji kaluñ kayuuju. ³ Ṭoon ṭi utaak wi,

dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboṣ mi ṅtaak ṅi bti iwi na pntaali pankpēnuñ ṭi iwi. [Hēnk] ddo wal mēnt kahoñ ki mbiñ ado Abraham ṣaaṣ. ⁴ Ddo pntaali pankpēnuñ ṭi iwi paṭum ji ṅjah ṅi baṭi kašē kawul pa ṅtaak ṅi bti. Dṭēpna ṭi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboṣ bti bnuura. ⁵ Ddo hañ ṭiki Abraham atiinkēn abot ado uko wi njakuluñ, aṭaṣ pjukan pi naan na bgah bi naan. » ⁶ Kē hēnk di di Itaak aṭoon̄ du Gerar.

⁷ Bañaañ biki dko mēnt bahepara jibi awoori na aharul, kē ašē ji na baka awo aṭa'ul. Aṭi pji na baka awo aharul, ṭiki aṣal aji Rebeka abi kaṭu bafiña ṭiki anuura maakan. ⁸ Wi baṭoon̄ ajon ṭi utaak, kē Abimelek naṣih i bafilitten̄ ašē naṭ unuur ulon̄ ṭi ujaneel wi nul ašē win Itaak na Rebeka aharul kē baknoha. ⁹ Ado kē badu Itaak ašē ji na a : « Dwin kē Rebeka awo aharu, kē ibaa ji awo aṭa'u? »

Itaak kē ateem aji : « Dṣal aji uko wi nul uhil kaṭu bafiñēn. »

¹⁰ Kē Abimelek ašē kak aji na a : « Imeha uko wi idoluñ un hēnk i? Uduka ntiinku alon̄ ṭi utaak wi apiin̄ na aharu, ido wal mēnt ṅjuban pjuban pweek. »

¹¹ Abimelek ado wal mēnt kē baṭup ṭi utaak bti aji ankdoluñ ñiin̄ i kēme aharul uko uwuṭaan ado bafiña.

¹² Itaak ajaar ṭi utaak wuñ ašē kit uṣubal mēnt, ṅyaaṣ iñeen week uko wi atepiñ. Nawat Kabuka awula bnuura, ¹³ kē akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan. ¹⁴ Aka itani yi ṅntaam ṅmpoṭi na yi ṅntaam ṅweek, abot aka balemp baṭum. Kē bafilitten̄ bašē kak akuja.

¹⁵ Bamoy mnliik mi balemp biki Abraham aṣin babiñ ajip wi ahumuñ najeb.

¹⁶ Abimelek aji na Itaak : « Pēnan ṭi dko di nun ikak hēnkun̄ ñaan̄ naweek pa pṭo ṭi na un. »

Mnliik mi umbañ wi Beerṣeba

¹⁷ Itaak apēn da, aya du dko danwoon̄ ṭi uṭeēh wi inkun̄ yi Gerar aṭo da. ¹⁸ Amoyēṣ mnliik mi Abraham aṣin, mi bafilitten̄ babiñ amoy, wi akeṭuñ, abot aṭu ma itim yi abiñ awul ma. ¹⁹ Wi balempar Itaak

* 25:25 Etawu :Ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pjab uwel. † 25:26 Jakob : Ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pšoñ.

‡ 25:31 Pweek pi nu : Ṭi bukal nateek anjaañ abuka ṭi kbet awoonun̄ naweek.

bakjipun du uṭeeh wi inkun du Gerar bawuj du ukumpëş wi meel manktiin. ²⁰ Kë bayafan biki Gerar başë neej pñom na biki nul, baji meel mun manwo mi baka. Ukaan kē Itaak awul ukumpëş mēnt katim ki Eteka*, ṭiki bañomna wa. ²¹ Kë bakak ajip pliik plon kē bakak añomna pa, aṭu pa katim ki Fitna†. ²² Apēn da aya jipan pliik plon kē başë wo baanñomna pa, kē awul pa katim ki Rehobot‡ aşë ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah ṅhilna ṅyok ṭi dko di. »

²³ Dul di apēnuṅ aya Beerşeba. ²⁴ Kē Yawe Nawat Kabuka aşë pēn awinana ṭi utejan mēnt aji na a : « Nji dwoon Naşibaṭi i Abraham şaaş ajaan adēman, wutan kalēnk, dwo na iwi. Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpēnnun ṭi iwi paṭum, ṭiki dleş Abraham nalempar naan. »

²⁵ Itaak aboman da *bliit bi mngur adēman da Naşibaṭi adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; kē balemparul başë jip da pliik.

Bhoṅar na Abimelek

²⁶ Abimelek, na Ahuṭat aññogulun, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapēnna Gerar aya pwin Itaak. ²⁷ Itaak aji na baka : « we ukaan kē nabi ṭi nji? An nanşoornun adoo dookēn du uṭaak wi nan. »

²⁸ Kē bateem aji : « Nwin hēnkuṅ bnuura kē *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, aşë ji ṅwo i kamehna un bti ṅhilna ṅdo bhoṅar na iwi. ²⁹ Mehniin kē iinkdolun nin buṭaan blon, jibi ṅbiin awo ṅēndolu nin buṭaan, bnuura ṭañ bi bi ṅdoliin abot awutu kē iya, kē ṅēnooranu. Kē Nawat Kabuka aşë wulu bnuura hēnkuṅ. » ³⁰ Itaak Ajuṅar baka bnuura kē bade abot adaan. ³¹ Wi banaṭiin na nfa aşë do andoli kahon. Kē Itaak aşë wut baka kē bayaa, aya na iṭēb ijoob.

³² Kē ṭi unuur mēnt wi wi balemparul banwoon ṭi pjip pliik plon, babiin ajaka kē bawuj du meel. ³³ Kē Itaak aşë ṭu pliik mēnt katim ki ŞibaŞ, dul di katim ki ubeeka wi Beerşeba* kawoonun te hēnkuṅ.

Baaṭ biki Etawu

³⁴ Wi Etawu akaan ṅşubal iñeen ṅbaakēr aniim baaṭ bahitit batēb : Judit abuk Beer, na Baṭmat abuk Elon. ³⁵ Bukal batēb bti banooran Itaak na Rebeka.

27

Itaak añehan Naşibaṭi awul Yakob bnuura

¹ Itaak abi ṭaf, kēş kē kafēl na a, kē aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kē un ahepna aji na a : « Nji wi. »

² Kē aşë ji na a : « Tenan, dṭaf hēnkuṅ, mēmme unuur wi nji kakeṭun. ³ Jejan işuuri yi nu, iya uṭeeh ijanēn uko ulon, ⁴ ibi ijuṅēn pde plil jibi njaan kaṅal, biin iwulēn pa, ndele kaşë ṅehandēru Naşibaṭi awulu bnuura. »

⁵ Kē Rebeka aşë tiink Itaak wi aktiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uṭeeh pjan aşin uko ulon. ⁶ Kē Rebeka aşë ji na Yakob abukul : « Dtiink hēnkuṅ kē şaaş akji na Etawu naweeku, ⁷ aya ajana uko ulon ajuna pde plil, adele aşë ṅehandēra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keṭ. ⁸ Hēnkuṅ abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin. ⁹ Yaan du batani iṭijēn ṅpi ṅtēb ṅmpoṭi ṅnuura, djuṅ şaaş pde plil jibi ajaan aṅal. ¹⁰ Iya kawula pa ade, aşë ṅehandēru Naşibaṭi awulu bnuura ji abi ado kakeṭ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kē Etawu abuk paapa ajab uleef kē nji nşë wo na katēl kajinṭ. ¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşë kawin kē ddo na pguura, wal mēnt afēpēn nin aankṅehandērēn Naşibaṭi. »

¹³ Anin kē aşë ji na a : « Afēpule, uko mēnt ukaknēn. Abuk naan, tiinkaan ṭañ, yaan iṭijēn ṅpi. »

¹⁴ Yakob ayaarad ṅa abi awul anin kē ajuṅar Itaak pde plil jibi ajaan aṅal. ¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ṭi yi Etawu bajeenul awoonaanun ṭi katoh abi woharan Yakob abukul nabaasha. ¹⁶ Akak ajej kanjan ki ṅpi ṅun agura ṭi iñen na dko danwoon djinṭ ṭi kaṭuṭ, ¹⁷ aşë wul pde plil

* 26:20 ṭi uhebērē Eteka dawoon pñom. † 26:21 ṭi uhebērē, Fitna dawoon pşoor. ‡ 26:22 Rehobot : ṭi uhebērē dawoon dko danhaanun kēme danjeehun. § 26:33 Şiba : ṭi uhebērē dawoon kahon kēme paaj na ulon ṭi uṭup wi uhebērē. * 26:33 Beerşeba : ṭi uhebērē dawoon pliik pi kahon kēme pliik pi paaj na ulon. Natenan kak ṭi Ujuni 21.31.

na kapoom yi ajuṅuṅ Yakob abukul. ¹⁸ Kē Yakob aya du ašin aji na a : « Paap! »

Kē uṅ ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na ašin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuṅ. Dkooṭu naṭiin iṭo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kšē ñehandērēn Našibaṭi. »

²⁰ Kē ateema aji : « Iba tar we ṭi pjan pi iyaan ba? »

Kē aji na a : « Nawat Kabuka Našibaṭi i ijaan kdēman awoon na nji. »

²¹ Kē Itaak ašē ji na a : « Ñogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kē abi aṅog ašin, kē alaalana ašē ji : « Pdiim pawo pi Yakob kē iñen iṣē wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrēn Yakob ṭiki iñen ijab ji yi Etawu naweekul. Adun ahepara ji abi ado kañehandēra Našibaṭi aji : ²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kē adinani.

²⁵ Itaak kē ašē ji na a : « Abuk naan, wu-laan nde uko wi iyaan ajan nšē ñehandēru Našibaṭi awulu bnuura. »

Ayiṣa kē adee abot awula poot kē adaani.

²⁶ Ašin aji na a : « Abuk naan, biin iñogēn imookēn. » ²⁷ Kē abi ñoga amooka, kē Itaak ašē ñēfntēna imiṣa ašē ñehandēra Našibaṭi aji :

« Aa, pṭēkēñ pi abuk naan pawo ji pi mboṣ mnēk

mi Nawat Kabuka awuluṅ bnuura.

²⁸ Dñehan Našibaṭi awulu upoṣ wi baṭi, na mboṣ mnēk

mankwuluṅ ṅdeey ṅṭum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kaṅup ṭi kadunu.

Iwo naṣih i babak ṣaaṣ,

babuk naan babot bado kaṅup ṭi kadunu.

Ankñehandēriiṅ buṭaan afēpana,

Bnuura pa ankñehandēriiṅ bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandēr Yakob Našibaṭi, kē wi Yakob akpēnuṅ du uko ašin kē Etawu naweekul ašē pēna pjan. ³¹ Ul kak ajuṅ ašin pde plil ašē ṭija pa. Aji na a : « Paapa anaṭiin ade uko wi abukul ayaan ajana, hēnk ašē ñehandēra Našibaṭi awula bnuura. »

³² Kē ašin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kē ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

³³ Kē uleef ušē lēnk na Itaak maakan kē ašē hepar aji : « Kē in ayaan ajan aṭijēn kē ndee? Dnaṭa ade abot añehandēra Našibaṭi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mēnt baankpēn ṭi a. »

³⁴ Wi Etawu atiinkuṅ uṭup wi ašin, ajooṭan abot adeebaṭ ašē ṅajar maakan aji na ašin : « Kak iñehandērēn Našibaṭi awulēn bnuura. »

³⁵ Kē uṅ ašē teema aji : « Abuk ṣaaṣ ado mntit abi yeenk bnuura bi nwoon kañehandēru. »

³⁶ Kē Etawu akak aji : « Uyaaṣ utēbantēn wi akguurnuṅ wi. Wom wi katimul kawoon Yakob naguuru ukaan. Abi yeenkēn pweek abot ayeenkēn hēnkun uko wi iwoon kañehandērēn Našibaṭi. »

Etawu akak aji : « Kē iinkak ahank nin uko ulon wi ihinanuṅ kañehandērēn Našibaṭi i? »

³⁷ Itaak kē ašē ji : « Ddo kē awo naṣih i nu, ddo kē babak ašin bti bawo balemparul. Dwula ṅdeey na poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil kañehandēru Našibaṭi? »

³⁸ Kē Etawu ašē ji na ašin : « Kē waṅ wi wi ihinanuṅ kañehandēr ñaan ṭaṅ? Ñehandēraan Našibaṭi, Paap » ašē jun ṅwooni.

³⁹ Kē Itaak ašē ji na a :

« Iya kafēt kalow mboṣ mnuura, kalow upoṣ wi baṭi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu, ido kalempar abuk ṣaaṣ

kē unuur wi ikpataṭiṅ ibuur ṭi pṭal pi aṭu'iṅ ṭi kaṭuṭ. »

Pṭi pi Yakob

⁴¹ Etawu adeebaṭēr Yakob maakan ṭi uko wi ašin añehandēruluṅ Našibaṭi ašē ji ṭi uṣal : « Wal wi Paapa akkeṭuṅ uñogi. Wal mēnt dfin Yakob aṭa'naan. »

⁴² Wi babiṅ aṭup Rebeka uṭup wi Etawu abukul bajeen, kē ašē do kē badu'a Yakob abukul nabaaṣa aji na a : « Naweeku aṅal kafinṅ kalukanaan. ⁴³ Hēnkun abuk naan, tiinkaan bnuura : ṭiin, iya du ubeeka wi Haran du Laban abuk paapa. ⁴⁴ Ṭoon da te udeeb wi ṭmaku udoo uba, ⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan, aṭilma uko wi idolon, dyl

babiiradu da. Dwo i kawaanjan an batëb bti unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baat bahitit biki banooranaan maakan. Woli Yakob akak aniim ti baat biki utaak wi, baat batent bahitit biki, kahokan kaket. »

28

¹ Kë Itaak adu Yakob añehandëra Naşibaţi aşë ji na a : « Kjej ñaaf ti babuk Kanaan. ² Naşin iya utaak wi Padan-Aram du Betuwel aşin naan, yaan idat ñaaf ti babuk Laban naan ñiin. ³ Dñehan *El Şaday, Naşibaţi Anhiniin iko bti awulu bnuura, ado kabuk kajoobet na iwi ibuk kntaali ktum. ⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali pankpënnun ti iwi, bnuura bi awulun Abraham, ihilna ika utaak wi iwoon nta hënk nayaant, wi Naşibaţi awulun Abraham. » ⁵ Itaak ado kë Yakob aya Padan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameen naweek Rebeka anin bi Yakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kë Itaak añehandër Yakob bnuura abot adola kë aya Padan-Aram pla ñaaf, akak ame kë wi aşin akñehandërun bnuura aji na a awut kaniim baat biki Kanaan, ⁷ kë Yakob atiink uko wi aşin na anin bajakulun. ⁸ Wal mënt kë Etawu aşë yikrën kë Itaak aşin aanjal baat biki Kanaan. ⁹ Kë aşë naşa aya du Işmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aşa Nebayot, ahoşelëş ti biki adoon abi niim.

Nşaafi ni Jakob

¹⁰ Yakob apën ti Beerşeba atool pya Haran. ¹¹ Aya aban ti dko dlon aşë naş da kafër tiki unuur udo bi jot jot. Ajej plaak plon apafna bkow aşë noyënt. ¹² Wi aknoyëntun aşë şaafi awin uko ji ndiir kë natëf ti mboş te baţi, nwanjut ni Naşibaţi kë şakpaya awala. ¹³ Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana aji : « Nji dwoon Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Abraham ateemu na Itaak bajaan badëman. Mboş mi ipiintun mi dwulu ma iwi na pntaali pankpënnun ti iwi. ¹⁴ Pntaali mënt patum ji pyiw pi mboş, patum kaniink dko bti ti mboş, kntaali ki umundu bti katëpna ti iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Naşibaţi. ¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayenju du dko bti di ikyaan, dlun kakakanu kak

ti utaak wi. Mënkwatanu, ddo uko bti wi nhonjin. »

¹⁶ Yakob alënk aten aşë ji : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo ti dko di, kë nşë wo mëmmee. » ¹⁷ Alënk aşë ji : « Dko di dayimani. Dawo dko di Naşibaţi, plëman pi baţi pa. » ¹⁸ Anaşa na nfa kub ajej plaak pi apafnun bkow atëf pa aşë tul ukëra ti pa duu. ¹⁹ Awul dko mënt katim ki Betel*, katim ki ubeeka mënt kabi wo Lut.

²⁰ Kë Yakob aşë mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji amëbanaan bnuura ti bayaaş bi nji kayaan, awulën uko ude na uwohara, ²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon i nji kadoon kadëman. ²² Kë plaak pi pakwoon katoh ki Naşibaţi, kë iko bti yi ikwulun ddo ya ifah iñeen kapënan kalon kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

¹ Yakob akak ajej bgah apoş aya umban wi nşatak ni umayar unuur. ² Unuur ulon awin pliik plon du uşeeh, itani iwajant yi şnkaneel na şpi ipiint aşog ti pa : ti pliik mënt di di bajaan badaananan itani yun ; kë plaak pi bajaan badëtna pa paşë wo pweek. ³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakël plaak, kahaabëş pliik kaşë danaan şntaam. Babale baji bakakan plaak kadët pa.

⁴ Yakob ahepar bayafan aji : « Bayit naan, nawo biki şun ba? »

Kë bateema aji : « Nwo biki Haran. »

⁵ Kë akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kë baji : « Nme'a. »

⁶ Kë akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kë bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon abi hënk na şntaam. »

⁷ Kë aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi pşisan şntaam. Nadolan şa şadaan naşë nakakan şa pşaar. »

⁸ Kë bukuş başë teema aji : « Nñhil kado han, şpi şyoonk itani bti iyit, kabaa kël plaak pandëtnun pliik kadaan şntaam. »

⁹ Bahum katëlşër kë Rakel aşë ban na batani bi aşin, awo nayafan. ¹⁰ Wi Yakob

* **28:19** Betel : Ti uhebëre dawoon katoh ki Naşibaţi.

awinan win Rakel, abuk Laban aninul ñiinṭ, na batani bi ašin, ašë ya du pliiṭ, akël plaak pandëtnuṅ pa adaanan nṅtaam nṅi Laban aninul ñiinṭ. ¹¹ Abi amook Rakel ašë jun nṅwooni. ¹² Aṭupa kē awo ayiṭ ašin, awo abuk Rebeka, kē poonu ñaaṭ uṅ ašë ṭi aya aṭup ašin.

¹³ Wi Laban amehaṅ me kē Jakob, abuk aṭa'ul, i i Rakel akjakuṅ, ašë ṭi aya ayit na a, abaan amooka ašë ṭija katohul. Jakob akakalëša uko unṭëpuṅ bti. ¹⁴ Kē Laban ašë ji : « Na manjoonan, pñaaṅ pankṭiṅ ṭi intaañ yi naan pawoonṅ ṭi iwi. » Jakob aṭo du katohul aba pli.

Baaṭ biki Jakob

¹⁵ Laban aji na Jakob : « Pwo ayimi naan paṭu ido kalemparaan bē iinkdo kaluka i? Ṭupaan uko wi inṅaluṅ nluku. »

¹⁶ Kē Laban ašë ka bapoṭ baaṭ batëb : katim ki nateek kawo Leya kē ki nabaasha kawo Rakel. ¹⁷ Leya anuura kēš, kē uleef na kaara yi Rakel išë nuura. ¹⁸ Kē Jakob ašë nṅal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu nṅsubal paaj na uloṅ išë wulën Rakel nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kē ateema aji : « Dhokan pwulu a kē di pwula ñiinṭ aloṅ, ṭoon ṭi katoh ki naan. »

²⁰ Kē nṅsubal paaj na uloṅ nṅi Jakob alem-puṅ pyeenkna Rakel nṅaṭëp ji nṅnuur, ṭiki aṅala maakan. ²¹ Aji na Laban : « Wulaan ñaaṭ naan, ṭiki dlemp nṅsubal nṅi nwoonṅ i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu bañaanṅ biki uṭaak mēntṅ bti ado ufettu. ²³ Kē wi utejan ubanuṅ, ajej Leya abukul awul Jakob, kē uṅ awinar na a. ²⁴ Laban apënan Filpa nalemparul ñaaṭ awul Leya kē aklempara.

²⁵ Wi nfa mabanuṅ kē Jakob ašë win kē Leya i i afëranaanuṅ ašë ya aji na Laban : « we wi idolnuṅ hēnk ba? Mēntṅ Rakel akaanṅ kē nlemparu i? We ukaanṅ kē idaarën ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « Ṭi uṭaakun, ñaaṅ aanji ni-imandën nabaasha uteek. ²⁷ Baañëšan kanëm ki ñaaṅ ajaanṅ aṭo na aharul, nṅšë wulu kak

nabaasha ; ilemparaan kak nṅsubal paaj na uloṅ pa a. »

²⁸ Jakob ado uko wi ajakuluṅ, kē wi kanëm kabaanṅ kē awula Rakel kē aniimi. ²⁹ Laban apënan Bila nalemparul ñaaṭ awul Rakel kē aklempara. ³⁰ Jakob awinar na Rakel, ašë nṅala apel Leya ; aṭo kak nṅsubal paaj na uloṅ alempar aninul ñiinṭ.

Babuk Jakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kē Leya aanṅalanaa, ašë do kē kabuk kajoobët na a, kē Rakel ašë wo aankbuk. ³² Leya amobana kayiṅ ašë buk napoṭ ñiinṭ i aṭuunṅ katim ki Ruben*, ṭiki aji : « Nawat Kabuka awin pñagan pi naan, hēnkunṅ ayin naan aṅalën. »

³³ Akak amobana kayiṅ abuk napoṭ ñiinṭ aji : « Nawat Kabuka atiink kē mēṅalanaa, ašë kak awulën i. » Aṭu'a katim ki Fimeon†.

³⁴ Amobana kak kayiṅ abuk napoṭ ñiinṭ ašë ji : « Ṭi byaaš bi, ayin naan amëbanaan bnuura ṭiki dbukara bapoṭ biinṭ bawajanṅ. » Awula katim ki Lewi†.

³⁵ Akak amobana kayiṅ abuk napoṭ ñiinṭ, aji : « Ṭi byaaš bi ddëman Nawat Kabuka. » Ukaanṅ kē aṭu'a katim ki Yuda§, ašë ṭañan kabuk.

30

¹ Wi Rakel awinuṅ kē aanhil pbukar Jakob bapoṭ, ašë kak akuṅ ṭmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoṭ, kakeṭ. »

² Kē Jakob ašë deebaṭ aji : « Nji dwoonṅ Našibaṭi anneenaniṅ pka bapoṭ i? »

³ Kē aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ṭi inkant naan*, nṅšë wona ṭi a nka bapoṭ nji kak. » ⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kē adola ñaaṭul. Awinar na a, ⁵ kē Bila amobana kayiṅ abukar Jakob napoṭ ñiinṭ. ⁶ Rakel aji : « Našibaṭi awayësaan, atiinkën, awulën napoṭ ñiinṭ. » Ukaanṅ kē aṭu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayiṅ abukar Jakob napoṭ ñiinṭ, uṅ mēntan awoonṅ natëbanṭën i Bila. ⁸ Rakel aji : « Dgut

* 29:32 Ruben : Ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na awin. † 29:33 Fimeonṅ : Ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na atiink. ‡ 29:34 Lewi : Ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na pmëban. § 29:35 Yuda : Ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na ddëman. * 30:3 Abuk ṭi inkant naan : Napoṭ i Bila akbukunṅ awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukuluṅ. † 30:6 Dan : Ṭi uhebërë dawoonṅ awayësaan. ‡ 30:8 Neftali : Ṭi uhebërë dawoonṅ ugut wi naan.

na naweek naan ugut unṭepuṅ uṭup kē nji dṣaan awat. » Aṭu'a katim ki Neftali†.

⁹ Wi Leya awinuṅ kē aṭañan kabuk, ajej Filpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ñaaṭul. ¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Yakob napoṭ ñiintṣ. ¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » aṭu'a katim ki GadṢ.

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Yakob napoṭ ñiintṣ, uṅ mēntṣ awoon natēbantēn i Filpa. ¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandēmi! Baatṣ bado kadolēn annuurandēnuṅ. » Kē waṅ ukaaṅ kē aṭu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubēl, Ruben aya du ṅṭeeh aṣē win mnko mi kabuk. Aṭij ma Leya anin. Kē Rakel aṣē ji na a : « Dkooṭu kooṭ, ṭenaan ṭi mnko mi abuku aṭijiinṣ. »

¹⁵ Kē ateema aji : « Uunkēṣu wi itehuṅ ayin naan, ikak aṅal pjej mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulēn mnko mi abuku, ayin nja aṣē fēr nṭa du meetṣ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpēnnuṅ uṭeeh na utaakal, kē Leya aṣē pēn akita aji na a : « Meetṣ di naan di di ikfēruṅ nṭa, ṭiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kē afēr na a utejan mēntṣ.

¹⁷ Naṣibaṭi atiink Leya, kē amobana kayiṅ abuk napoṭ ñiintṣ. Bapoṭ biintṣ biki abukaruṅ Yakob bawo kañeen. ¹⁸ Aji : « Naṣibaṭi alukēn, ṭiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aṭu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiṅ, napoṭ ñiintṣ i abukuṅ awoon napaajantēn i abukaruṅ Yakob. ²⁰ Aji : « Naṣibaṭi aṭenēn uko unuura, uyaaṣ wi ayin naan adēmanaan ṭiki dwula bapoṭ biintṣ paaj. » Awula katim ki Fabulon†. ²¹ Akak abuk napoṭ ñaaṭ i aṭuunṣ katim ki Dina.

²² Naṣibaṭi aleṣ Rakel abot atiinka, adola kē akak abuk. ²³ Amobana kayiṅ abuk napoṭ ñiintṣ, aji : « Naṣibaṭi ahil apēnanaan mnkow. » ²⁴ Aṭu'a katim ki YotefṢ aṣē ji : « *Yawe Nawat Kabuka akaan ahoṭalēṣēn napoṭ ñiintṣ alonṣ kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Rakel abukaṅ buk Yotef kē Yakob aṣē ji na Laban : « Wutanaan ṅṭiṣ, nya du uṭaak wi naan. ²⁶ Wulaan babuk naan na bahar naan banṭuunṣ kē nlemparu, nṣē nya. Ime ulemp wi ndolonṣ pa iwi bnuura. »

²⁷ Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ṭi kēṣ ki nu, kṭo ṭi na nji, ṭiki pṭoori paṭupēn kē iwi iṭuunṣ kē *Yawe Nawat Kabuka awulēn bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Ṭupaan uko wi inṣaluṅ uwo baluk bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kē ateem aji : « Ime ṭi bkowu jibi nji nlempariinṣ na jibi batani bi nu bakakuṅ wi bawoonṣ ṭi iñen yi naan. ³⁰ Bka bi nu babi wo bṭiṣu ji ndo kabi, hēnkuṅ iwin jibi batumuṅ maakan na jibi Nawat Kabuka awuliinṣ bnuura wi mbiinuṅ ṭi katohu. Hēnkuṅ, kē nji lum di di nji kalemparuṅ katoh ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliinṣ? »

Kē ateem aji : « Iinkwulēn nin uko ulonṣ. Woli idinan uko wi nji kajakiinṣ, kawohara nayafan kabot kayeṅ ṅntaam ṅi nu. ³² Dya nṭa batani bi nu, katen ṅntaam bṭi ṅanwoonṣ da, kapaṭēṣ ṅntaam bṭi ṅanwoonṣ na ṅdampu kēme ṅpiitṣ na ṅnkaneel ṅjēnal bṭi, ṅul ṅakwoonṣ baluk bi naan*. ³³ Hēnk di ikhiluṅ pten me nwo natool ṭi uko wi ṅjakiinṣ: iṭēnkle du nji ṅntaam ṅanwoonṣ ṅaanwo na ṅdampu kēme ṅpiitṣ, na ṅnkaneel ṅanwoonṣ ṅaanwo ṅjēnal kēme kē dkiinṣ kiinṣ ṅa. »

³⁴ Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuṅ. »

³⁵ Unuur mēntṣ kē Laban aṣē ya du batani apēnan ṅpi ṅdow bṭi ṅanwoonṣ na ṅdampu kēme ṅpiitṣ, na ṅnkaneel ṅwaaṭ ṅjēnal na ṅanwoonṣ na uko unaakiiruṅ na ufaatal, awul babukul. ³⁶ Kē baya na ṅa uko unlowiiruṅ ji ṅnuur ṅwajantṣ ṅi poṣ na dko di Yakob akyafanaanuṅ ṅntaam ṅandukiinṣ ṭi batani bi Laban.

³⁷ Yakob aji ya ṭi ṅnko ṅwajantṣ ṅanwoonṣ ṭi uṭaak mēntṣ katib inah, kafejal dko dlonṣ ṭi ya dadoo kak dfaatal. ³⁸ Aji jej inah

Ṣ 30:11 Gad : Ṭi uhebēre Gad daṭu kanaam katiinkare na dnuurandēni. * 30:13 Ateer : Ṭi uhebēre daṭu kanaam katiinkare na dlilani. † 30:18 Itaakar : Ṭi uhebēre daṭu kanaam katiinkare na baluk bi naan. † 30:20 Fabulon : Ṭi uhebēre daṭu kanaam katiinkare na adēman. Ṣ 30:24 Yotef Ṭi uhebēre dawoonṣ akaan ahoṭalēṣ. * 30:32 ṅnkaneel ṅjēnal na ṅntaam ṅanwoonṣ na ṅdampu kēme ṅpiitṣ: Ṭi uṭaak wi baka ṅaantumi.

infejalun yun kaɽu ya ɽi kadun ki nɽntaam ɽi dko di nɽjajaŋ nɽadaanna ; nɽntaam nɽaji nɽawo ɽi pay woli nɽabi udaan. ³⁹ Woli nɽawo ɽi pay nɽaji nɽaten inah yi afejalun, kaɽe buk nɽmpoɽi nɽanwoon na nɽdampu keme nɽpiiɽ. ⁴⁰ Apaɽeɽ nɽkaneel aɽu nɽa ke nɽataaŋ na nɽntaam nɽanwoon na nɽdampu na nɽjenal. Hɽnk di awoon ɽi pka batani, aannaakrɽn nɽntaam nɽi nul na nɽi Laban. ⁴¹ Akak aji yoonk woli nɽntaam nɽkɽm nɽnuura nɽawo ɽi pay aɽe jej inah yi afejalun kaɽu ɽi kadun ki nɽa. ⁴² Uɽale wo nɽbon nɽawoon ɽi pay aanji do haŋ, hɽnk di di nɽntaam nɽbon nɽawoon nɽi Laban ke nɽkɽm nɽnuura nɽawo nɽi Jakob.

⁴³ Hɽnk, ke Jakob akak ayok maakan, aka nɽntaam nɽtum, aka na balemp baat na biinɽ, na nɽntaam nɽi pnkunkaali na nɽbuuru.

31

Pɽi pi Jakob

¹ Wal mɽnɽ Jakob atiink ke babak Laban baktup aji : « Jakob aje bka bi aɽin nɽa bti, bka bi aɽin nɽa bi bi ayoknuŋ hɽnk. » ² Akak win ɽi kaara ki Laban ke aankak wo jibi abiiŋ awo na a ɽi kateeku. ³ Ke *Yawe Nawat Kabuka aɽe ji na a : « Kakan du utaak wi baɽinu, du bayiɽu, nɽi dwo na iwi. »

⁴ Jakob ado ke badu bi Rakel na Leya baya baɽenka du uɽeeh wi awoon na batani bi nul. ⁵ Aji na baka : « Dwin ɽi kaara ki aɽinan ke aankak awo na nɽi jibi abiiŋ awo ɽi kateeku, ke Naɽibaɽi i paapa ajaan adɽeman aɽe wo na nɽi. ⁶ An ɽi ikowan name ke dlempar aɽinan jibi nhiniŋ bti. ⁷ Aɽinan, ul ke aɽe guuraaren guur : aɽelɽe uko wi nɽtiinkaraanun aji uwo baluk bi naan nɽyaaɽ iɽeen. Ke Naɽibaɽi aɽe wo aandi adolen buɽaan. ⁸ Nɽyaaɽ bti nɽi ajakuŋ: Nɽntaam nɽanwoon na nɽndampu nɽakwoon baluk bi naan, nɽntaam nɽaji nɽabuk nɽmpoɽi nɽanwoon na nɽndampu. Ke akale ji : Nɽanwoon nɽpiiɽ nɽakwoon baluk bi naan, nɽntaam nɽaji nɽabuk nɽpiiɽ. ⁹ Hɽnk, ke Naɽibaɽi apɽenan nɽntaam nɽi aɽinan awulɽn.

¹⁰ « ɽi wal wi nɽntaam nɽawoon ɽi pay, dkat keɽ ke kahaabɽeɽa na nɽi, ke nwin ke nɽdow nɽanjaan nɽapaya ke nɽaji nɽawo na nɽndampu, nɽpiiɽ keme nɽataprɽn. ¹¹ Ke uwanjuɽ wi Naɽibaɽi udu'en aji : “Jakob,” ke nteem aji : “Nɽi wi.” ¹² Ke uji na nɽi : “Katan keɽ, iwin

ke nɽko bti nɽankpayiiŋ nɽawo na nɽdampu na nɽpiiɽ keme ataprɽn ɽiki dwin uko wi Laban akdoliin. ¹³ Nɽi Naɽibaɽi ampɽnuŋ awinana ɽi kadunu du Betel a, di ituluŋ ukera ɽi plaak pi itɽfuŋ abot amehna aji iɽaɽen. Hɽnkuŋ naɽiin ipɽn ɽi utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu. »

¹⁴ Bi Rakel na Leya bateema aji : « Nɽhuma nka kafah kalon keme bka blon ɽi iko yi aɽinun i? ¹⁵ Nɽdo kak kak hɽnkuŋ bayaant ɽi keɽ ki nul, wal wi ajejuŋ un, awaapu abot ade uko wi awaaparun un. ¹⁶ Aa, bka bti bi Naɽibaɽi ajejuŋ ɽi aɽinun bawo bi nun na babakun. Hɽnkuŋ doon uko bti wi Naɽibaɽi ajakiin. »

¹⁷ Jakob anaɽa apayan babakul na baharul ɽi nɽntaam nɽi pnkunkaali. ¹⁸ Aje nɽntaam nɽi nul, bka bi nul bti bi akaan wi awoon ɽi Padan-Aram, aje ba pa pɽiiɽ du uko Itaak aɽin du utaak wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mɽnɽ ppuunk nɽnkaneel, ke Rakel aɽe kiiŋ itu yi aɽin. ²⁰ Jakob aya amena mena, ke Laban naharameen aam-mee. ²¹ Aɽi na bka bi nul bti aya amuur bdɽk bi Efrat, aɽe ya umban wi inkun yi Galad.

Laban adookar na Jakob

²² Wi udoluŋ nɽnuur nɽwajanɽ, ke baɽe ɽup Laban ke Jakob aɽii. ²³ Aje babak aɽin adookar na a ado nɽnuur paaj na ulon abaa moba du inkun yi Galad. ²⁴ Na utejan, Naɽibaɽi apɽn ɽi nɽtaafi awinana ɽi kadun ki Laban naharameen, aji na a : « ɽaafaraan, meen jibi ikyaan kaɽiini na Jakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Jakob ataruŋ kaloona ki nul du inkun yi Galad, aɽe tar kak kaloona ki nul da, ul na baɽaan biki nul. ²⁶ Aji na Jakob : « we umobiin ba? We ukaan ke iguurɽn ba? Adoo ya na babak naan ji bawo bakalabuɽ biki ikaanun du ugut. ²⁷ We ukaan ke imena mena aya ba? Iwo i lah kaɽupɽn nɽe nwutu iya na mnlilan, nɽnooɽanan na iyeeh na nɽntambɽr na bnɽuni. ²⁸ Iindo wuɽen mmook babab naan na babak naan. Na manjoonan ido do ji napɽn. ²⁹ Dhilan lah kadolu buɽaan, ke Naɽibaɽi i ɽaaɽ ajaan adɽeman aɽe jakɽn na utejan utakal : “ɽaafaraan, meen jibi kyayi kaɽiini na Jakob.” ³⁰ Ke woli iwo i pya ɽiki

inuh katoh ki şaaş, we ukaañ kē ikiij itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dşal kē iteehēn babuku. ³² Kē du ņaañ i işaañ aţēnkna itu yi nu, añ mēntan akeţ. Neejan iten, baņaañ biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjej wa. » Yakob aamme kē Rakel akiijun itu mēnt.

³³ Laban aya neej du kaloona ki Yakob, apēn aya du ki Leya, akak apēn aya du iloona yi balempar babukul batēb aanwin nin uko ulonj. Wi akpēnunj ņi kaloona ki Leya, aşē neej du ki Rakel. ³⁴ Kē Rakel anjejunj ktu kunj aşē jej ka aţu ņi uko uţoori wi bajaan baţu ņi feţ di untaam wi pnkunkaali aşē ņo ņi wa duuţ. Laban aten tenan ņi kaloona bti aanwin nin uko ulonj. ³⁵ Kē Rakel aşē ji na aşin : « Ajug naan awutan kadeebaţ woli mēnaţa wi aneejunj, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulonj.

³⁶ Wal mēnt kē Yakob aşē deebaţ aşē ņoman na Laban aji : « Uko uwuţaan uhoñ wi ndoliinj ba? We wi njubaniinj ba? Kē ido bi duka duka ņi kafet naan. ³⁷ Iten ņi iko yi naan bti bē iinwin win nin kako kalonj ki nu. Iwinle kalonj, kpēnan ka ņi kadun ki baņaañ biki nu na biki naan, bawo bamaar. ³⁸ Nşubal iņeen ņtēb ņi ņi nwoonj ņi katohu, ņnkaneel ņi nu na ņpi ņi nu ņaambaanj kapara, kē mēnde nin udow ņi batani bi nu. ³⁹ Woli ņnko ņi uţeeh ņafiñ untaam ulonj mēnji kaţiju wa, ņji djaanj kaluk wa. Iji kţu'ēn pluk ņntaam ņi bakiijunj na pnak kēme na utejan. ⁴⁰ Bnuur baji batērēn na pnak, ujonţ kaneenanaan bñoy na utejan. ⁴¹ Nşubal iņeen ņtēb ņi ņi ņji nwoonj du katohu : dlemparu nşubal iņeen na ņbaakēr pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iţēlēş uko wi ņtiinkaruñ aji uwo baluk bi naan ņyaaş iņeen. ⁴² Woli Naşibaţi, i Paapa na Abraham aşin bajaan badēman, Naşibaţi i Itaak akţiinj, aanwo lah na ņji, kdolēn ņtiiş iņen ijint. Kē Naşibaţi aşē win unoor wi naan na ulemp wi iņen yi naan, kē utejan unţēpunj kē aşē wayēş nja. »

Bhoñar bi Yakob na Laban

* **31:47** Yegar Fahaduta : ņi uţup wi baharameenj dawoonj Bnjunj bi bamaar. † **31:47** Galeed : ņi uhebērē danaam katiinkare na Bnjunj bi bamaar. ‡ **31:49** Mişpa dawoonj dko dyenji ņi uhebērē. * **32:3** Mahanayim : ņi uhebērē dawoonj knţuk ktēb.

⁴³ Laban ateema aji : « Baat biki bawo babuk naan, kē bapoţ biki bawo biki naan. Nntaam ņi bti ņawo ņi naan. Uko wi ikwinunj hēnk bti uwo wi naan. Kē ņji we wi nihilanunj kado pa babuk naan na bapoţ biki babukuñ? ⁴⁴ Joh ņdo bhoñar ņji na iwi. Ndo uko mēnt uyuuñ kē andoli ahoñ atēntul uko ulonj. »

⁴⁵ Kē Yakob aşē tēf plaak, ⁴⁶ akak aji na baņaañ biki nul bajejēnt mnlak. Kē bajejēnt mnlak ado bnjunj, aşē ņo ade bukal bti ņi mnlak mēnt.

⁴⁷ Laban adu dko mēnt Yegar Fahaduta*, kē Yakob adu da Galeed†. ⁴⁸ Laban aji : « Bnjunj bi mnlak bi bakyyunñ kē ņhoñar ņta ņji na iwi. » Ukaañ kē badu da aji Galeed. ⁴⁹ Bakak adu da aji Mişpa‡, ņiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoonj kayenj nja, nja batēb bti, woli ņēnkak awinar. ⁵⁰ Woli inooran babuk naan kēme ajej baat balonj ahoţalēş ņi baka, mēnt ņaañ akwayēşunj nja, lipariin, Naşibaţi akwayēşunj nja. »

⁵¹ Akak aji na Yakob : « Iwin bnjunj bi mnlak bi na plaak pantēfunj pi ņi ptoof pi nja, ⁵² ikwoonj uko unkyunñ uko wi ņdolunj ņta di. Mēnwō i kaţēp bnjunj bi na plaak pi kaya du umbanj wi nu na uşal uwuţaan. Kē iwi kakiinwo i kaţēp pa kabi di umbanj wi naan na uşal uwuţaan. ⁵³ Naşibaţi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēşunj nja. »

Yakob amehna ņi katim ki Naşibaţi i Itaak aşin akţiinj. ⁵⁴ Afinañ Naşibaţi untaam du pnkunñ aşē du bayiţul babi bade. Bade aşē fēr du pnkunñ.

32

¹ Laban anaţa na nfa kub, aya amook bababul na babukul aņehandēr baka bnuura aşē ņiiş katohul. ² Yakob aya na bgahul, kē ņwanjuţ ņi Naşibaţi ņaşē bi ayit na a. ³ Kē wi awinañ win ņa aşē ji : « Pntuk pi baņaañ biki Naşibaţi pii pi! » Adu dko mēnt Mahanayim*.

Yakob abomandēr pyit na Etawu

⁴ Yakob ayil baņaañ du Etawu abuk aşin, bajota kadun, aya du a du inkunñ yi Feyir du

utaak wi Edom. ⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaan kaɗup Etawu ajug naan, najakana : «Uko wi, wi wi Yakob nalemparu ajakuɗ, aji : Dya du uko Laban aɗo da te hɛnkuɗ. ⁶ Dya ka da ɗngit, ɗbuuru, ɗpi, ɗnkaneel na balemp biintɗ na baatɗ. Dɗal ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura ɗi kadunul.» »

⁷ Bayili bakak du Yakob aji na a : « Npɛnna du Etawu abuk ɗaaɗ. Ul ɗi uleeful abi pyit na iwi awo na biintɗ iɛeen uweek ɗbaakɛr (400). » ⁸ Wal mɛntɗ kɛ Yakob aɗɛ lɛnk maakan abot ahaajala. Afaaɗ baɗaaɗ banwoonɗ na a, na ɗnkaneel na ɗpi na ɗngit na ɗntaam ɗi pnkunkaali, ado ifah itɛb. ⁹ Aɗal aji : « Woli Etawu aya jotna baɗaaɗ biki kafah kalonɗ, baɗaaɗ biki kandukiinɗ bahil kaɗi na iko yi bawoonaanunɗ. »

¹⁰ Aɗehan Naɗibaɗi aji : « Naɗibaɗi i Abraham ateem naan na i Itaak paapa bajaan badɛman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakuɗ na nji : «Kakan du utaak wi baɗinu du bayitu ddolu bnuura.» ¹¹ Dpotɛt maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaanɗ do nalemparu. Wal wi mbiinɗ amuur bdɛk bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, kɛ hɛnkuɗ nɗaaɗ awo na baɗaaɗ ado hil afaaɗ baka ado kntuk ktɛb. ¹² Dkooɗu kooɗ buranaan ɗi Etawu abuk paapa. Dɗi abi ajotnaan afiɗ baatɗ biki naan na babuk baka. ¹³ Kɛ iwi iɗaaɗ ajakɛn iwulɛn iko inuura katuman kabot kado pntaali pankpɛnnunɗ ɗi nji patum ji pyiw pi bdɛk, pi nin ɗaaɗ alonɗ awoonɗ aanhil pɛn. »

¹⁴ Yakob afɛr ɗi dko mɛntɗ. Ajeɗ uko wi ahilanunɗ kaɗen Etawu abuk aɗin ɗi uko wi awoonaanunɗ. ¹⁵ Ajeɗ ɗpi ɗwaaɗ iɛeen uweek ɗtɛb (200) na ɗdow iɛeen ɗtɛb, na ɗnkaneel ɗwaaɗ iɛeen uweek ɗtɛb (200) na ɗnkaɗ iɛeen ɗtɛb. ¹⁶ Ajeɗ kak ɗntaam ɗi pnkunkaali iɛeen ɗwajanɗ na ɗmpoɗi ɗankbootunɗ, ɗngit ɗwaaɗ iɛeen ɗbaakɛr na ɗnkaɗ iɛeen, ɗbuuru ɗwaaɗ iɛeen ɗtɛb na ɗnkaɗ iɛeen. ¹⁷ Apaɗɛɗ ɗntaam ɗandoli aɗɛ wul ɗa balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani baɗɛ bado kaduk btɛntɗ uko unɗunɗ kalow. » ¹⁸ Uko wi aɗunɗ nalemparul nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kɛ aheparu ɗaaɗ iklemparuɗ, dko di ikyaanɗ, na

anwoonɗ ajug batani bi igakanunɗ, ¹⁹ kteema kaji : «Two yi Yakob nalemparu, aɗenu ɗen ya iwi Etawu ajug naan, ul ɗi uleeful adoo bi, awo ɗi kafɛtun.» »

²⁰ Akak aɗu natɛbantɛn na nawajanɗen na banwoonɗ na itani bti baɗup uko wi ajakuɗ na nateek wi bakwinunɗ Etawu. ²¹ Akak aji na baka baji : « Yakob nalemparu abi ɗi kafɛtun. » Aɗal wal mɛntɗ aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi nji kaɗenulunɗ, wal mɛntɗ mbaa nhil nwinana ɗi kadunul. Ahilan kamiirɛn. » ²² Ajotan iko bti yi awoonɗ i kaɗen abuk aɗin kadun, aɗɛ duka du pntuk na baɗaaɗ biki nul.

Kampɛtar ki Yakob na Naɗibaɗi

²³ Na utejan mɛntɗan wunɗ, Yakob anaɗa ajeɗ baatɗ batɛb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biintɗ iɛeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yabok. ²⁴ Wi adolonɗ kɛ bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti, ²⁵ aduka aloolan. Kɛ ɗiinɗ alonɗ aɗɛ bi apɛtar na a te mnjinɗ. ²⁶ Wi unɗ mɛntɗ awinunɗ kɛ aanhil pwata aɗɛ koba ɗi pnkuuntɗ, kɛ pabuur na a. ²⁷ Aji na Yakob : « Wutanaan nya, mnjinɗ mambani. »

Kɛ ateem aji : « Mɛnkwutanu bɛ iinɗɗehandɛraan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kɛ ateem aji : « Yakob. »

²⁹ Kɛ aɗɛ ji na a : « Baankak kado kadu'u Yakob, iwo Iɗrayel†, ɗiki ipɛtar na Naɗibaɗi abot apɛtar na baɗaaɗ, kɛ iwi iɗaaɗ awat. »

³⁰ Yakob aji na a : « Dkooɗu kooɗ ɗupaam katimu. »

Kɛ ateem aji : « we ukaanɗ kɛ ikheparaan katim naan? » Aɗɛ ɗehandɛra bnuura ɗi dko mɛntɗan duɗ.

³¹ Yakob aɗu dko mɛntɗ katim ki Penuwel‡, ɗiki aji : « Dwin Naɗibaɗi na kɛɗ naan aɗɛ wo mɛnkeɗi. » ³² Wi unuur ujintunɗ, aɗɛp kabuul du Penuwel aɗɛ jiink. ³³ Uko mɛntɗ ukaanɗ kɛ baɗaaɗ biki Iɗrayel baanji bade kantaaɗ ki pnkuuntɗ ɗiki dul di Naɗibaɗi akobunɗ Yakob.

33

Pyit pi Yakob na Etawu

¹ Yakob akat kɛɗ aɗɛ win kɛ Etawu akbi, awo na biintɗ iɛeen uweek ɗbaakɛr (400),

† 32:29 Iɗrayel : ɗi uhebɛrɛ daɗu kanaam na apɛtar na Naɗibaɗi. ‡ 32:31 Penuwel : ɗi uhebɛrɛ dawoonɗ kaara di Naɗibaɗi.

kë Jakob aşë jej bapoť apaťeş, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Tilpa. ² Aťu baat balemp na babak baka ři kadun, kë Leya ayeenk na biki nul, Rakel kë abaañşaan na Yotef. ³ Ul kë aşë jot kadun, aya aşë řup adoo do řyaaş paař na uloř aşë aňog abuk aşin. ⁴ Etawu aťi aya ayit na a, alut amooka, kë başë wo ři řwooni.

⁵ Etawu akat kęş awin baat na bapoť aşë hepara aji : « Bañaan biki bawo bahoř ba? »

Kë ateem aji : « Bapoť biki Naşibaťi ři pjoob bkow pi nul awuloř nalemparu. » ⁶ Balemp baat baňog na babak baka, abi aņup ři kadun ki Etawu. ⁷ Leya kë aňog na biki nul, abi aņup ři kadunul. Kë Yotef akak aňog na Rakel abi aņup.

⁸ Wal męnt kë Etawu aşë ji na Jakob : « Kë we uwooř pntuk pi bañaan na řntaam ři nyitanaanuř ba? »

Kë ateem aji : « Dřal řal pwinana bnuura ři kęş ki ajuř naan ukaaņ. »

⁹ Kë Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanuř ikęşi, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kë ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ři kęş ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliin. Hęnk di uwooř, dpęn awinana ři kadunu jibi řnaaņ ajaaņ apęn kawinana ři kadun ki Naşibaťi, kë iyeenkęn na uhaaş ujint. ¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliin, wi nwinaniin bnuura ři kęş ki Naşibaťi awo na uko bti wi nnumiin. » Aťiini řiini haņ te kë uņ adoo dinan.

Bi Jakob na Etawu bawayęşeri

¹² Wi babanuř řuņ, kë Etawu aşë ji na Jakob : « Joh řnaťa řya, ddo kapoş ři kadun na bañaan biki naan. »

¹³ Kë ateema aji : « Ajuř naan ame kë bapoť bañeeñęti kë nkak awo i kaťu uşal ři řntaam řankbootuņ. Woli dmint mintan řa unuur uloolan řntaam bti kakeť. ¹⁴ Ajuř naan akeeri jot nalemparul kadun, nji ddo kapoş btişu na batani bi řgakanuņ na bapoť te kadoo kaban du ajuř naan du Feyir. »

¹⁵ Kë Etawu aji na a : « Ddukaru bañaan baloř ři bangakanderuņ na nji. »

Kë ateem aji : « Ndolna we? Uko unkaaņ udooni uwo nwinana bnuura ři kęş ki ajuř naan. »

¹⁶ Kë Etawu ajeř unuur męnt bgah aya Feyir, ¹⁷ kë Jakob, ul aşë ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa řntaam. Uko męnt ukaaņ kë baťu dko męnt katim ki Fukot*.

Jakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Jakob apęnnuņ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du uťaak wi Kanaan. Afęť ataaņ na ubeeka. ¹⁹ Anug dko di atarnuņ kaloona ři babak Hamor aşin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki baťaknuņ unťaam. ²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, aşë řu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoť řnaat i Leya abiin abukar Jakob apęn pya kawin baat biki uťaak wi bawooņ. ² Kë Fikem, abuk Hamor nahitit naşih i uťaak aşë wina. Amoba, aťupana. ³ Kë uhaaş uşë wo ři Dina poonu abuk Jakob kë aņala ala'a baniw. ⁴ Aya aji na Hamor aşin : « Yaan iñehandęren poonu uņ nniima. »

⁵ Baťup Jakob kë baťopan Dina abukul, kë jibi babakul biinť bawooņ du uťeeh na batani aanji nin uko uloř kë bado pęna uťeeh.

⁶ Hamor, aşin Fikem, aya du uko Jakob kaya kaťiini na a. ⁷ Uťęnk wal męnt kë babak Jakob biinť bakamşii, bame uko unťępuņ. Uko męnt ude baka, kë badeebať maakan řiki Fikem ado Itrayel uko unwuťuņ maakan wi apiinťuņ na abuk Jakob. Řnaaņ aanwo kado haņ. ⁸ Kë Hamor aşë ji na baka : « Fikem abuk naan aņal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim. ⁹ Nawulan řtiinkar řbot řmębandęr : nawulun babukan baat řniim, un kak řwulan biki nun naniim. ¹⁰ Naťoon ři na un, uťaak wi uwo wi nan, nafęť na un nado kapoş jibi naņali. »

¹¹ Wal męnt Fikem aji na aşin poonu na baweeul : « Nawutan nwinana bnuura ři kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanuņ. ¹² Ddo uko bti wi naņaluņ,

* 33:17 Fukot : ři uhebęre dawooņ impen. † 33:20 El Elohe Itrayel : Dawooņ Naşibaťi awo Naşibaťi i Itrayel.

uko uloolan ʔaŋ wi wi nʔaluŋ, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Jakob bateem Fikem na ašin, bado mntit na baka ʔiki aʔopan abuk ašin baka. ¹⁴ Baji na baka : « Nñnhilan kawul abuk ašinun ñiintʔ anwoonʔ aanwala katēmp aniiim. Uko mēntʔ uwo mnkow pa un. ¹⁵ Ndinanan uko wi naheparuŋ woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biintʔ biki nan katēmp bti. ¹⁶ Wal mēntʔ nʔwulan babukun baatʔ, kabot kajej babukan baatʔ, nʔto na an kak, nʔwo pntaali ploolan. ¹⁷ Ašē wo woli naandi ptiinkun, nʔej abuk ašinun kaya na bgahun. » ¹⁸ Uʔup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul. ¹⁹ Fikem awoonʔ anwinaniinʔ bnuura ʔi katoh ki ašin bti, aanwo na nʔsal nʔtēb ʔi uko wi bajakuluŋ, ʔiki aŋal poonu abuk Jakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aʔiini na biintʔ biki wa aji : ²¹ « Bañaanʔ biki bawo na uʔal unuura : Baʔoon ʔi utaak wi na nja, udēmi, bado kapoʔ jibi baŋali nʔdo kaniim baatʔ biki baka, bado kaniim biki nja. ²² Kē uko uloolan ukʔuunʔ badi pʔo na nja bti, nʔwo pntaali ploolan. Uko mēntʔ wii wi : biintʔ biki nja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliinʔ ka. ²³ Itani yi baka, bka bi baka na nʔntaam nʔi baka bti iinkkak wal mēntʔ yi nja i? Nawulan nʔdinan baka uko wi bajakuŋ, bašē baduka na nja. » ²⁴ Baweeek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakuŋ. Kē biintʔ biki ubeeka bti baya wala katēmp.

Plukan pi Fimeon na Lewi

²⁵ Unuur uwajantʔen wi nʔleef nʔakdeen banwaliinʔ katēmp kē banoori, kē bi Fimeon na Lewi, babak Jakob biintʔ, baweeek Dina, bašē naʔa ajej ikej yi baka apoʔ aneej ʔi ubeeka kē nin ñaanʔ aankit baka, adēpa ʔi biintʔ bti afiŋ. ²⁶ Bafiŋ kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apēnan ʔi katoh ki Fikem ašē ya.

²⁷ Babuk Jakob babi abaañēʔ banklaan pkeʔ, ajej iko bti inwoonʔ ʔi ubeeka, ʔiki bakowandēn aʔa baka. ²⁸ Bajej nʔpi na nʔnkaneel na nʔgit na nʔbuuru nʔi baka na iko inwoonʔ du ubeeka na nʔteeh. ²⁹ Bajej bka bi

baka bti, babak baka na bahar baka, na iko bti yi bakaanʔ ʔi itoh yi baka.

³⁰ Jakob aji na bi Fimeon na Lewi : « Naʔijaraan bʔup. Naʔu kē nkak ñaanʔ nawuʔaan maakan ʔi kēʔ ki bañaanʔ biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafiŋen na biki katoh naan bti ʔiki baʔum apel nja maakan. »

³¹ Kē bašē teema aji : « Nʔwo kawut bado aʔa'un ji awo naʔuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Naʔibaʔi aji na Jakob : « Naʔiin iya Betel iya iʔo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa nʔi Naʔibaʔi, nʔi mpēnuŋ awinana ʔi kadunu wi ikʔiinʔ Etawu abuk ʔaaʔ. »

² Jakob aji na bañaanʔ biki katohul na bangakandēruŋ na a bti aji : « Napēnaan itu yi najaanʔ nadēman ʔi ptoofan, nadolan bañow nakakna najintʔ ʔi kēʔ ki Naʔibaʔi. Naʔēlʔan kak imiʔa. ³ Najoh nʔya Betel ddo da bliit pa Naʔibaʔi antiinknuŋ wi nwoonʔ ʔi mntʔēg, anʔēnknuŋ ʔi bayaaʔ bi ndoluŋ. » ⁴ Bapēnan itu yi bawoonaanʔ na irinku yi baʔuunʔ ʔi ibaʔ* awul Jakob kē amoy ʔi bko bweek banwoonʔ ʔi kañog Fikem. ⁵ Wal mēntʔ kē bašē naʔa atool pya. Naʔibaʔi aʔu palēnk ʔi nʔbeeka nʔanfooyuŋ dko di babiinʔ awo, kē bañaanʔ banwoonʔ da baandookar na baka.

⁶ Jakob na bañaanʔ biki awoonaanʔ bti baban du Luʔ du utaak wi Kana. Dko mēntʔ dawoonʔ Betel. ⁷ Aboman da bliit bi mngur ašē du dko mēntʔ El Betel†, ʔiki dul di di Naʔibaʔi apēnuŋ awinana ʔi kadunul wi akʔiinʔ abuk ašin.

⁸ Wi bawoonʔ da kē Debora, ñaaʔ ambiinʔ ayewi Rebeka ašē keʔ, kē bamoya du Betel du pʔeef bi bko bweek banwoonʔ da. Uko waŋ ukaanʔ kē Jakob adu bko mēntʔ aji bko bweek bi nʔwooni.

⁹ Naʔibaʔi akak apēn awinana ʔi kadun ki Jakob wi apēnnuŋ Padan-Aram, awula bnuura. ¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Jakob, kē bašē wo baankak ado kadu'u Jakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kē hēnk di aʔu'u luŋ katim ki Itrayel.

* **35:4** Irinku yi baʔuunʔ ʔi ibaʔ; Baji baʔu ya buʔaan bawutna kajotna baka. † **35:7** El Betel : ʔi uhebēre dawoonʔ Naʔibaʔi i Betel. ‡ **35:10** Itrayel : ʔi uhebēre danaam na apētar na Naʔibaʔi.

¹¹ Naşibaţi akak aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Naşibaţi Anhiniin iko bti. Kabuk kajoobët na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpënuş ti iwi pawo utaak, pado wo ntaak ntum ; başih babot bapënna ti iwi. ¹² Utaak wi nwulun Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ti kafetu apënna ti iwi utaak wi. » ¹³ Kë Naşibaţi aşë pën ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajej plaak atëf ti dko di Naşibaţi abiin aţiiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukëra ti pa. ¹⁵ Adu dko di Naşibaţi abiin aţiini na a aji BetelŞ.

Kabuka ki Benjamin na pkeş pi Rakel

¹⁶ Yakob na bañaan biki nul bapën du Betel aya. Baankak alow Efrata, kë Rakel aşë buk. Kabuk kanoorana maakan. ¹⁷ Wal wi akhajuş na pdo na kabuk kë ñaaş ankbuk bukanulun aşë ji na a : « Wutan kalënk, ikak abuk napoş ñiinş. » ¹⁸ Anoor maakan ado ñogan pkeş, kë wi abanuş ti pjëmşa aşë wul napoş katim ki Ben-Oni*, kë Yakob aşë wula katim ki Benjamin†. ¹⁹ Rakel akeşi, kë bamoya du bgah bi Efrata, dko mënş dawoon Betleyem. ²⁰ Yakob atëf plaak ti bhër bi nul. Plaak pi bhër bi Rakel mënş pawoon da hënk te nşa ayuuj dko di amoynaaniinş.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakuş ado Itrayel anaşa na bañaan biki nul aya aşëp Migdal-Eder aşë tar kaloona ki nul. ²² Wi bawoon ti utaak wuş kë Ruben aşë ya apiinş na Bila, ñaaş i aşin awoonaanuş, kë başup aşin uko mënş.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biinş bawo iñeen na batëb. ²³ Biinş biki abukuş na Leya bawo : Ruben bajeenul, Timeyoş, Lewi, Yuda, Itaakar, na Tabulon. ²⁴ Kë biki abukuş na Rakel bawo : Yotef na Benjamin. ²⁵ Kë biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Kë biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Aşer. ²⁶ Bapoş bukuş biki Yakob abukuş wi awoon du Padan-Aram.

Pkeş pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko aşin du Mamre du Kiriyaat-Arba, dul dawoon Hebron. Dul di

Abraham na Itaak babinş afët. ²⁸ Itaak aka nşubal iñeen-week na iñeen bakreş (180), ²⁹ aşë noorfën aya du bajugul. Wi akkeşuş, aşafi, kë nnuur ni nul nşabot atum. Etawu na Yakob babukul kë bamoya.

36

Baaş na bapoş biki Etawu

¹ Pntaali pampënnuş ti Etawu pii pi, pul pawoon Edom :

² Etawu aniim baaş biki Kanaan, baaş mënş biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, kë Oholibama awo abuk abot awo abab Fibeyoş nahiwit. ³ Batmat awo abuk Işmayel. Nebayot awo abuk aşin. ⁴ Ada abukar Etawu Elifaş, kë Batmat abuk Reuwel. ⁵ Oholibama abuk Yewuş, Yalam na Korah. Bukuş bawoon biinş babuk Etawu bambukiinş du utaak wi Kanaan.

⁶ Etawu ajej baharul, babukul na bañaan biki katohul bti, itani yi nul na nntaam ni nul bti na iko bti yi akaan wi awoon ti utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk aşin. ⁷ Itani yi baka idëm wal mënş maakan kë utaak wi bafëşuş uunhil pkëş baka şiki itani yi baka itum maakan. ⁸ Hënk, kë Etawu aya afët du dko di pnkuş du Feyir. Etawu dawoon Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu aşin bahedomit anfëşuş du dko di pnkuş du Feyir pii pi : ¹⁰ Itim yi biinş babuk Etawu yii yi : Elifaş awo abuk Ada ahar Etawu, kë Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifaş abuk Teman, Omar, Şefo, Gatam, na Kenat. ¹² Elifaş abuk Etawu akak awo na ñaaş alon i awoon aanniimi, kë abukara Amalek. Bukuş bawoon babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kë biki Reuwel bawo : Nahat, Terah, Şama, na Mişaa. Bukuş bawoon babab Batmat ahar Etawu. ¹⁴ Kë Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Fibeyoş, bi Yewuş, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaan banwoon baweek ti pntaali pampënnuş ti Etawu biki biki :

Ş 35:15 Betel : Şi uhebëre dawoon katoh ki Naşibaţi. * 35:18 Ben-Oni : Şi uhebëre dawoon napoş i unoor wi naan.

† 35:18 Benjamin : Şi uhebëre dawoon napoş i kañen naan kadeenu.

Baweek bampënnuñ ti Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Şefo, Kenat, Korah, ¹⁶ Gatam na Amalek. Bukun bawoon baweek bampënnuñ ti Elifat abuk Ada. ¹⁷ Kë bampënnuñ ti Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Şaama, Mitaa. Bukun bawoon baweek bampënnuñ ti Reuwel abuk Batmat ahar Etawu du utaak wi Edom. ¹⁸ Kë baweek bampënnuñ ti Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuş, Yalam, na Korah. Bukun bawoon baweek biki Etawu abukun na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukun bawoon babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawoon banfëtuñ uteek ti utaak wuñ, bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana ²¹ Dişon, Eşer, na Dişan bukun bawoon baweek biki bahorit, babuk Feyir du utaak wi Edom. ²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kë abuk aşin Heman ñaañ awo Timnah. ²³ Babuk Şobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Şefo na Onam. ²⁴ Babuk Fibeyon bawo : Aya na Ana. Ana mënñ ayaan awin du *pndiiş dko di meel mnyik wi akyafanuñ nbuuruñi Fibeyon aşin. ²⁵ Babuk Ana bawo : Dişon, na Oholibama abukul ñaañ. ²⁶ Biki Dişon bawo : Hemdan, Eşban, Yitran na Keran. ²⁷ Babuk Eşer bawo : Bilhan, Fawan na Akan. ²⁸ Babuk Dişan bawo : Uş na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana, ³⁰ Dişon, Eşer, na Dişan. Bukun bawoon baweek bahorit du utaak wi Feyir.

Başih biki Edom

³¹ Bañaañ biki bawoon bañihuñ du utaak wi Edom ji naşih alon ti biki Itrayel abi ado kaşih. ³² Bela abuk Bewor aşih du Edom, kë ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba. ³³ Bela akeñ, kë Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aşih. ³⁴ Wi Yobab akeñ, kë Huşam i utaak wi batemanit ayeenk aşih. ³⁵ Wi Huşam akeñ, kë Hadad, abuk Bedad ayeenk aşih. Uñ agutuñ na bamadiyanit abot akob baka du nteeh ni Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit. ³⁶ Wi Hadad akeñ, kë Falma i Maşreka ayeenk ti a aşih.

³⁷ Wi Falma akeñ, kë Şawul i Rehobot-ha-Nahar aşë yeenk aşih. ³⁸ Wi Şawul akeñ, kë Baal-Hanan, abuk Akbor aşë yeenk ti a aşih. ³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeñ, kë Hadar ayeenk aşih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampënnuñ ti Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ti katoñ ki apënnuñ na ti dko di afëtuñ: Timnah, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Piñon, ⁴² Kenat, Teman, Mibşar, ⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukun bawoon baweek bampënnuñ ti Etawu aşin bahedomit. Baduuna baka andoli ti utaak wi afëtuñ.

37

¹ Kë Yakob ul aşë duka du utaak wi Kanaan wi aşin abiiñ awo.

Yotef na babak aşin

² Uko wi katoñ ki Yakob wii wi : Yotef aka nşubal iñeen na paaj na ulon aji yafan nkaneel na npi na babak aşin. Ado kpoñ ki nul na babak Bila na Tilpa bahar aşin. Yotef abi şup aşin baka aji baji bado iko iwuñaan.

³ Kë Yakob i bakakuñ ado Itrayel aşë nal Yotef apelan babakul bti şiki abuka wi awoon nañaf, ado kë badola kamişa kanuura. ⁴ Kë babak aşin başë win kë aşin baka añala apel baka, kë başë şoor Yotef adoo wo baanji bañiini na a bnuura.

⁵ Unuur ulon, Yotef añaafi aşë şup na babak aşin, kë bukal babaa şoor şoor maakan apel. ⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan nñaafi ni ndolon: ⁷ Dñaafi kë nwo wo ji nwo ti ptan intooliin du uñeeh, kë bdaaj bi intooliin bi naan başë mara mara awo bnañ kë idaaj yi nan işë fooy ba aşë wo wo ji iko inñupuñ ti kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk aşin bateema aji : « Woon işal aji iwo naşih i nun kë nwo i kado kado uko wi ijakuñ? » Nñaafi ni nul na nşup ni nul nado kë başoor kak maakan.

⁹ Yotef akak añaafi kak aşup babak aşin aji : « Natenan, dkak añaafi kak kë uwo wo ji bnuur, pli na njah iñeen na uloolan nñup ti kadun naan. » ¹⁰ Aşup uko wañ aşin kak, kë un aşë noman na a aji : « Kë nñaafi nñuñ ni idolon! Nji, naan na babak şaaş nbi kañup ti

kadunu i? » ¹¹ Babuk aşin bakuja maakan kë aşin aşë hank uko wañ ò uşal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulon, babak aşin Yotef baya byafan bi batani bi aşin baka du Tikem.

¹³ Yakob aşin i bakakuñ ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk şaaş bawo du byafan du Tikem. Biin dyilu du baka. »

Kë ateam aji : « Nji wi. »

¹⁴ Yakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na nntaam işë ibi itupën. » Ayilna du dko danwoon du uşeeh wi inkun du Hebron kë Yotef aşë ya aban Tikem.

¹⁵ Niiñt alon ayit na a, kë akñaay na uşeeh aşë hepara aji : « We wi iklaañ ba? »

¹⁶ Kë ateam aji : « Dla babak paapa. Dkooçu kooç tupaan dko di bakyafanaanun nntaam ni baka. »

¹⁷ Kë ñiint aji na a : « Bapën ti, dtiink kë baji baya Dotan. » Kë Yotef apën ala babak aşin aya tēnk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kë akbi du kalowan aşë tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafiña.

¹⁹ Bañiini aji : « Natenan ajug ntaafi akbiin hēnk. ²⁰ Hēnkun, najoh nfiña nşë nfēla du bhēr blon, nyale nya ji uko ulon ujooç wi uşeeh udohulun. Wal mēnt nten uko wi ntaafi ni nul nakkakun. »

²¹ Kë Ruben aşë tiink baka, añał pbuuran Yotef. Aji na baka : « Nwut kafina. ²² Naktul pñaak! Nafēlana du bhēr blon du *pndiis, nawutan kafina kēme kakoba. » Ruben ado do hañ kahilna kabuurana kakakana du aşin.

²³ Wi Yotef abanun kë babak aşin başë wohēşa kamişa kanuura ki awohun aşë

²⁴ jeja awat du bhēr blon. Bhēr mēnt baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mēnt aya aço ade. Wi bakatun kēs aşë win pntuk pi bahiřmayelit* kë pakpēna Gilaad. Nntaam ni pnkunkaali ni baka nñij iko itum itaabanaani pde, ilil ptēkēñ na ikuraaraani yi bañiñun kaya kawaap du Ejiptu. ²⁶ Kë Yuda aşë ji na babak aşin : « We wi nkkaañ şēm nfiñ abuk aşin nja abot amen pkeç pi nul ba? ²⁷ Nawulēn nwaapa bahiřmayelit, nwut kafina. Awo abuk aşin nja, nwo biki pñaak ploodan. » Kë batiinka.

* **37:25** Bahiřmayelit : Bakak aji badu baka bamadiyanit. ti puum.

²⁸ Kë bawaap bahiřmayelit başë tēp. Kë baweeul başë pēnana ti bhēr, awaapa baka itaka inliñun na baluk bi nşubal nteb na kli paaj bi nayafan, kë bukuñ bañooça Ejiptu.

²⁹ Kë wi Ruben akakun du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imişa yi nul, ³⁰ aşë kak du babak aşin aji na baka : « Napoç aanwo du bhēr, hum di di nji kadolon hēnkun? »

³¹ Babuk aşin Yotef bajej wal mēnt upi udow afiñ, aşë jej kamişa ki Yotef ayek ti pñaak. ³² Bañooç kamişa kanuura kun aşin baka aşë ji na a : « Paap, uko wi nyaañ awin wii wi, tenan me kawo kamişa ki abuku. »

³³ Kë un aten ka aşë ji : « Kamişa ki abuk naan ka. Uko ulon ujooç wi uşeeh upitēs Yotef adoha. »

³⁴ Yakob atow imişa yi nul wal mēnt awohara iko yi puum†. Aşēga pkeç pi abukul ajon. ³⁵ Babukul bti, biint na baat, babi pyompana, kë aşë pok aji : « A-a dşēga şēga te kado kalun kaya kaşēnk abuk naan du mnkeç. » Yakob awooni'ara wooni abukul.

³⁶ Bahiřmayelit baya waap Yotef ñiint alon i katim ki Potifar du Ejiptu. Niiñt mēnt awo ti bawee biki pşih pi Farawuna naşih i Ejiptu, ul awoon naşih i bayen biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ Ti wal mēnt, Yuda aduk babak aşin aya du ñiint alon i uşaa wi Adulam i katim kawoon Hira. ² Awin da poonu abuk ñiint alon i katim kawoon Şuwa i uşaa wi Kanaan. Ajej poonu mēnt aniim. Awinar na a, ³ kë poonu awo na kayiñ abuk napoç ñiint, Yuda kë açu'a katim ki Er. ⁴ Nñaat akak amobana kayiñ abuk napoç ñiint kë açu'a katim ki Onan. ⁵ Akak amobana kayiñ uyaaş uwajanşēn abuk napoç ñiint aşë tu'a katim ki Şela. Wal wi Şela abukiñ, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ñaaç i katim ki Tamar. ⁷ Kë Er bajeen i Yuda aşë wo nawuşaan ti kēs ki *Yawe Nawat Kabuka, kë afiña. ⁸ Kë Yuda aşë ji na Onan : « Ime uko wi iwoon i kado wi iwoon aça Er

† **37:34** Atow imişa : Uko mēnt uji udiiman kë ñaañ awo

: yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapot. » ⁹ Kë Onan aşë me kë bapot biki akbukun baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pënan bduun katoon du mboş kahilna kawo aankbukar naweekul bapot. ¹⁰ Uko wi ajaan ado uunlil Nawat Kabuka, kë afiña ul kak. ¹¹ Kë Yuda aşë ji na Tamar ababul : « Ƨoon du uko şaş iwo nayoƧ. Yoonkan Şela adëm nşë nwulu a aniimu. » Aşal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeƧ ji baweekul. » Hënk, kë Tamar akak du uko aşin.

¹² BaƧo ajon, kë ahar Yuda, anwoon abuk Şuwa, aşë keƧ. Wi Yuda aƧëgiin ayomp, aya na Hira nanohul i utaak wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkun nkaneel ni nul. ¹³ BaƧup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk nkaneel ni nul. » ¹⁴ Awin kë Şela adëmi akak niint kë başë wo baanwula a kë aniima. Apënan imişa yi pyiman, ajeu uleent agur bkow, agurada hënk aşë Ƨo du uneeji wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda aƧëp awina aşë nun kë awo nnaat ankwaapun uleeful, Ƨiki agur kaara di nul na uleent. ¹⁶ Abi ańoga aşë ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kë ababul a.

Kë Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulun? »

¹⁷ Kë ateema aji : « Dyilbanu upi umpoƧi du batani. »

Kë aşë kak aji na a : « Wulaan uko ulon wi iwoonaanun Ƨi mmëban, ibile wulën upi kaşë kakanu wa. »

¹⁸ Kë ahepara aji : « we wi inaluń nwulu? »

Kë ateem aji : « Paneel panwoon na katimu na ptal pi pa, na pjuuƧi pi iwoonaanun Ƨi kañen. » Awula ya, kë baya awinar, kë aduk nnaat na kayin. ¹⁹ Tamar anaƧa akak katohul, apënan uleent wi agurun Ƨi kaara, awoh imişa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam ańooƧ upi umpoƧi wi ahonun, kahilna kayeenk iko yi adukarun nnaat, kë un aşë wo aanwina. ²¹ Ahepar bańaan biki Enayim nnaat nawaap uleef ambiin awo Ƨi bgah Ƨi, kë başë teema aji uumbaan kaka'aara nnaat nawaap uleef Ƨi dko mënt. ²² Kë akak du Yuda aji na a : « Mënya wina, bańaan biki

Enayim bajakën uumbaan kaka'a nawaap uleef da. »

²³ Kë Yuda aji : « Adukiin na iko mënt, njwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kë dyilu na upi kë iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mënt udo uko ji kli kwajanƧ kë başë bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayin Ƨi buƧaan bi adolun. »

Kë Yuda aşë ji : « Nadoon bapënanana bdig batëra najeb. » ²⁵ Kë wi bakpënanulun kaşë yil baya baji na ayootanul : « Niint ajug iko yi, awulun kayin. DkooƧu kooƧ tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuƧi, işal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrën ya aşë ji : « Nnaat i awo natool apelën ; na manjoonan mëndi pwula Şela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda aşaan ado kë bawutana, awo aankak apiint na a.

²⁷ Kë wal wi Tamar abanun Ƨi kabuk, abuk kbet. ²⁸ Wi akbukun alon Ƨi bapoƧ adun apënan kañen, kë nnaat ankbuk bukanulun atan ptal pjeenkul Ƨi ka aşë ji : « I apënun uteek. » ²⁹ Kë napoƧ aşë bi kakan kañen kë natëbantën apën uteek. Kë nnaat ankbuk bukanulun kë aşë ji : « Ihaabëş bgah aƧëpna! » Ukaan kë Yuda aƧu'a katim ki Peret*. ³⁰ Kë abuk aşin anwoon na ptal pjeenkul abaa pën, kë baƧu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baişmayelit baƧiun Yotef du utaak wi Ejiptu bawaapa niint alon i katim kawoon Potifar. Awo Ƨi baweek biki pşih pi Farawuna naşih i Ejiptu, ul awoon naşih i bayen biki nul.

² Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wo na Yotef, kë iko bti yi ajaan aƧu kañeen iji iƧëp bnuura. AfëƧ du uko Potifar i utaak wi Ejiptu. ³ Kë jibi un awinun kë Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aƧuun iñeen yi nul kë uji uƧëp bnuura, ⁴ amëbana bnuura, aƧu'a kë aklempara ul Ƨi bkowul. Adola kë awo namali i nul, aƧu bka bi nul bti Ƨi iñen yi nul. ⁵ Yotef aƧu kë Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolulun kë awo namali i nul.

* **38:29** Peret Ƨi uhebëre dawoon bgah bƧëpni.

Awula bnuura ti iko bti yi akaan ti katoh na du uŕeeh. ⁶ Hënk, kë Potifar aŕe tu bka bi nul bti ti iŕeen yi Yotef, uko ude wi nul ŕaŕ wi wi adukiinj akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kë Yotef aŕe wo ñaan annuuriinj uleef abot anuura kaara. ⁷ Wi ŕwal ŕlon ŕaŕepun, kë ahar ñiint i aklemparun aŕe tu keŕ ti a. Aji na a : « Joh ŕpiint. »

⁸ Kë Yotef apoki aŕe ji na a : « Ayinu, ajug naan aŕu bka bi tul bti ti iŕeen yi naan, aando ji heparaan uko unŕepun ti katoh. ⁹ Ul ti uleeful aando pelanaan nin uko ulon ti katoh ki. Aanneenanaan nin uko ulon ti katoh bë mënŕ iwi, ŕiki iwo aharul. Kë hum di di nhiniinj kado uko uwuŕaan wun kajuban ti kadun ki Naŕibaŕi ba? » ¹⁰ Kë ñaaŕ aŕe bi duka duka ti pŕiini na Yotef ŕnuur bti, kë un apoka pok ppiint na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulon kë Yotef aŕe neeŕ ti katoh pya kado ulempul, nin ñaan alon aanwo da ti balemp bandukiinj. ¹² Ñaaŕ ahar Potifar amëbana ti kamiŕa aŕe ji na a : « Joh ŕpiint! » Kë Yotef aŕe ti apën bdig kë kamiŕa kaduka ti iŕeen yi ñaaŕ. ¹³ Wi ñaaŕ awinun kë adukara kamiŕa, apën bdig, ¹⁴ ahuuran wal mënŕ adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten, nahebëre i ayin naan aŕijun nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint na nji kë nŕe huuran maakan. ¹⁵ Wi atiinkun kë nŕajari, kë aŕe ti aduk kamiŕa ki nul ki, apën bdig. »

¹⁶ Ajeŕ kamiŕa abëkan ayoonkna ayinul abi. ¹⁷ Wi abanun kë aŕe ŕupa uko wi aŕupun balemp : « Nalemp nahebëre i iŕijun un abi pnoha na nji. Abi ala ppiint na nji, ¹⁸ wi nŕajarun kë aŕe ti apën bdig aduk kamiŕa ki. » ¹⁹ Wi ajug Yotef atiinkun kë aharul aŕupa uko wi nalemparun adolulun, adeebaŕ maakan. ²⁰ Ado kë bamob Yotef awat ukalabuŕ du dko di bakalabuŕ biki naŕih bawoon.

Yotef du ukalabuŕ

Kë hënk di Yotef awoon du ukalabuŕ. ²¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka aŕe wo na a, awula bnuura abot adola kë awinana bnuura ti keŕ ki naweek i ukalabuŕ. ²² Naweek un aŕu'a kë awo naweek i bakalabuŕ bti, uko bti unkdolaniinj da uji

uŕepna ti iŕeen yi nul. ²³ Naweek i ukalabuŕ aankak aji do do nin uko ulon wi baŕu'lu ŕlon pdo, ŕiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kë iko yi ajaan ado bti iji iŕep bnuura.

40

Nŕaafi ŕi naboman poot na ŕi najun i naŕih

¹ Wal wi iko yan iŕepun ajon, ubi ka unuur ulon kë naweek i baboman poot na naweek i bajun biki Farawuna naŕih i utaak wi Ejiptu kë bajuban ajug baka. ² Farawuna adeebaŕer baka, ³ adoo wat baka ukalabuŕ wi naŕih i bayen. Du ukalabuŕ mënŕ di di Yotef awoon. ⁴ Naŕih i bayen ado kë Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuŕ. ⁵ Uka utejan ulon wi bukal batëb bti, naboman poot na najun baŕaafiinj, ŕaafi ŕi andolon ŕaka uko wi ŕajaki. ⁶ Na nfa, wi Yotef abiinj du baka aŕe win ti kaara di baka kë bahaajalaa. ⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan kë ikaara yi nan iŕela ŕelaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nŕaafii, kë nin alon ti aŕe wo aanhil hil pŕupun uko wi ŕaafi ŕajakun. »

Kë Yotef aŕe aji na baka : « Naŕibaŕi ajaan aŕup uko wi ŕaafi ŕajakun, kë nŕe kooŕan, naŕupaan ŕa. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dŕaafi kë bko banjaan badolna ubiŕu kë banaŕ ti kadun naan, ¹⁰ bawo na inah iwajant. Iŕeeŕi abuk mnko, kë manjeenki. ¹¹ Dmëban pnkalame pi Farawuna, amar mnko mun apooŕ ti pa aŕe jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi ŕaafi ŕajakun wi : inah iwajant iwo ŕnuur ŕwajant. ¹³ ŕi na ŕnuur ŕwajant, Farawuna adeenun, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiinj aji kdo wi iwoon naweek i babomana poot. ¹⁴ Dkooŕu kooŕ, kŕilmi'aan wal wi iko bti ikkakun bnuura na iwi, ñagi'aan iŕiini na Farawuna uko wi naan, ado mpën ti ukalabuŕ wi. ¹⁵ Hënk di uŕepun aji : bamëben apënan du utaak wi bahebëre, kë ti utaak wi mendo do nin uko ulon unhilanun kaŕu bawatën ukalabuŕ. »

¹⁶ Naweek i bajun awin kë pwin ŕaafi pi Yotef pawo pnuura aŕe ji na a : « Nji kak dŕaafii. Dmara mara akuna icah iwajant

inwoon na ipoom na iko ilon itënt ya. ¹⁷ Iko ilil impoti yi bajunon Farawuna iwoon du kakah kanwoon du bko duu, kë nkat nashë ji nabi kade iko mënt ti kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi ntaafi njakun wi : icañ iwajant yun iwo nnuur njwajant. ¹⁹ Ti kak na nnuur njwajant, Farawuna adeenu kafal bkow, kado bayoontu ti bko, nkat nashë nabi nado katibu. »

²⁰ Wi atupun ntaafi ado nnuur njwajant kë usë wo unuur unjaan ulesan unuur wi kabuka ki Farawuna, kë adu balem-parul baweeek bti ufettu, awutan naweeek i baboman poot, na naweeek i bajun ado kë banañ ti kadun ki bañaan. ²¹ Akakan naweeek i baboman poot ti ulemp, kë awula pnkalame kë adaani, ²² kë naweeek i bajun, ado kë bayoonta, jibi Yotef abiin atup baka. ²³ Kë naweeek i baboman poot asë wo aanleš Yotef, atilmi'a.

41

Ntaafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan itëpun udo nsubal ntëb kë *Farawuna nashih i Ejiptu asë taafi. Ataafi amara mara anañ du kañog bdëk bi bajaan bado Nil, ² asë win uko ji ngit paaj na ulon nnuura nmag kë napenna du bdëk, abi afeer ti kaban ki ba. ³ Akak awin kë ngit paaj na ulon kë napenna du bdëk abi ti kafet ki nteek, nawo nwuñaan nbon maakan. Nabi anañ ti kañog nteek du kaban ki bdëk bi Nil, ⁴ asë doh ngit nnuura nmag paaj na ulon nun. Wal mënt kë Farawuna asë lënk aten.

⁵ « Anoyënt kak asë kak ataafi. Ataafi kë uko uwo wo ji ndeey nnuura nmag napen ti kantoliin kaloolan atag adoo do nyaas paaj na ulon. ⁶ Uwo kak ji ndeey nwuñaan ni uyook wi umayar unuur utërun napen ti kafet ki nteek atag ado do nyaas paaj na ulon. ⁷ Ndeey nwuñaan nafiiklën ndeey nnuura nmag paaj na ulon nun. Wal mënt kë Farawuna asë lënk aten, awin kë ataafi taafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, asë du bañan na bañaan bakowñaan bti ti Ejiptu. Atup baka ntaafi ni adolon kë nin alon aanhil ptupa na.

⁹ Kë naweeek i baboman Farawuna poot asë ji na a : Dbaan aleš uko wi mbiin awo i kado. ¹⁰ Farawuna abi deebañer balem-parul, nji na naweeek i bajun. Ajejun awat

ukalabuš du nashih i bayen biki nul. ¹¹ Ntaafi un batëb bti ti utejan uloolan, kë uko wi ntaafi ni nun ujakun usë pañ. ¹² Uka du ukalabuš nañasa alon nahebëre, anwoon nalemp i nashih i bayen. Nkakalëša ntaafi ni nun, kašë tupun uko wi njaki. Atup andolon ntaafi ni nul. ¹³ Kë jibi atupun un, hënk di utëpun: bakakanaan du ulemp wi naan, kë undu bašë yoonta. »

¹⁴ Kë Farawuna asë do kë badu Yotef, kë bašë taran apëna du ukalabuš. Bapuunka, atëlëša imiša asë tija ti kadun ki Farawuna. ¹⁵ Farawuna aji na a : « Dtaafi, kë nin alon asë wo aanhil ptupen uko wi njakun. Kë bašë tupen aji iji kwin ntaafi. »

¹⁶ Kë Yotef asë teema aji : « Mënt nji dhilun pdo uko mënt! Našibañi aktupun Farawuna uko wi ntaafi ni nul njakun. »

¹⁷ Kë asë ji na a : « Dtaafi kë uwo wo ji dnañ ti kaban ki bdëk bi Nil, ¹⁸ asë win ngit paaj na ulon nnuura nmag kë napenna du bdëk bi Nil abi afeer ti kaban. ¹⁹ Dkak awin kak kë ngit paaj na ulon nwuñaan, nbon nkay maakan kë napen ti kafet ki nteek, mëmbaan kawina ngit nanwuñi ji nañ ti Ejiptu bti. ²⁰ Ngit nwuñaan nbon nadoh ngit paaj na ulon nteek nanwoon nnuura. ²¹ Kë wi nayoorun na, iindo ji kwin win me nayoor nundu, tiki nabona bon awuñet ji kateku. Wal mënt kë nšë lënk aten. ²² Dkak anoyënt asë taafi kak, dtaafi awin kë uwo wo ji ndeey nnuura nmag napen ti kantoliin kaloolan atag ado do nyaas paaj na ulon. ²³ Kë ndeey nwuñaan nkay ni uyook wi umayar unuur utërun nakak apen ti pntooliin mënt atag ado do nyaas paaj na ulon. ²⁴ Ndeey nwuñaan nafiiklën ndeey nnuura paaj na ulon nun. Dñup ntaafi ni bañan, kë nin alon aanhil ptupen uko wi nhilun katiink. »

²⁵ Yotef aji na Farawuna : « Ntaafi ni Farawuna adolon nawo nloolan. Našibañi atupa uko wi akdolon. ²⁶ Ngit paaj na ulon nnuura nawo nsubal paaj na ulon, ndeey nnuura nampënuñ ti pntooliin atag te nyaas paaj na ulon nawo nsubal paaj na ulon: ntaafi nawo nloolan. ²⁷ Kë ngit nbon nwuñaan paaj na ulon nankbiin ti kafet ki nteek na ndeey nwuñaan nantagun ti kantoliin te nyaas paaj na ulon ni uyook wi umayar unuur utërun nakak awo nsubal paaj na ulon. Uko

mënt uyuuj kë uka nşubal paaj na ulon  i ubon uweek.

²⁸ « Jibi n upun Farawuna, Naşiba i ayu- uja yuuj uko wi akdolu . ²⁹ Udun aka nşubal paaj na ulon, pyok pweek pawo  i u aak wi Ejiptu bti. ³⁰ Woli nşubal m nt  a  pi, nşubal paaj na ulon  i ubon uweek  a   bi. Ba aa  bado  ilma  ilma pyok pam- biin awo  i u aak wi Ejiptu. Ubon m nt unooran, uhajan u aak maakan. ³¹ Ba aa  bado  ilma  ilma pyok pambiin awo  i u aak, ubon m nt uhajan wa maakan. ³² Woli iwin k  Farawuna a aafi  yaaş  t b uwo k  Naşiba i ado uko m nt na manjoonan, adoo  aran  aran kado wa.

³³ « H nku  Farawuna alaan  aa  natit anwoon na uşal untu a a u'a  i bkow bi u aak wi Ejiptu bti. ³⁴ Farawuna ana iin, a uun balemp biki nul  i u aak,  i nşubal paaj na alon  i pyok, ba uun ba aa  badoki bafaş uko wi bakitun kado ifah ka een kap enan kalon kaluku. ³⁵ Ba onkan  deey bti  i nşubal  i pyok. Farawuna a uun baka p u  deey du inkuti du  beeka bahank  a da. ³⁶  deey  un bahank  a pa nşubal paaj na ulon  i ubon  i u aak wi Ejiptu ; h nk ba aa  biki u aak bawutna kake  wal wi ubon ukbiin kabi. »

Pd m pi Yotef

³⁷ N up  i Yotef  alil *Farawuna na ban- jaan ba enka p ih bti. ³⁸ Farawuna aji na baka : « N ilan kawin  aa  alon at nt i i? Anwoon na Uhaaş wi Naşiba i? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naşiba i adoliin k  ime uko wi, uunka nin  aa  antitun, anwoon na uşal untu a ji iwi. ⁴⁰ Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, ba aa  biki u aak bti bado kado uko wi ijaku , p ij pi p ih  a  pak uun mpelu. ⁴¹ D u'u  i kadun ki u aak wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna ap enan wal m nt pa- neel panwoon  i ka en ki nul awoh Yotef. Awoharana imi a yi patenda pdaan abot a u'a bkitr n bi wuuru  i ka u . ⁴³ Apayana  i ukaaru wi nul ut bant n wi  mp l nt  akpulu  unwoon wi nalemparul a  ognulu . K  baş  huuran  i kadunul aji

* **41:51** Manate :  i uheb r  danaam katiinkare na p ilma. kabuk kajoob t na nji.

: « Na  paana! » K  h nk di di Farawuna a u'u lu   i kadun ki u aak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, k  nin alon  i Ejiptu a   wo aankdo uko wi iwoon iindinani. » ⁴⁵ Wi wi a u'ulu  katim ki Şafnat Paneya a   wula Atenat abuk Po- tifera na enjan i On k  aniimi. K  Yotef a    aa  na u aak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka nşubal i een  wajan  wi ba ijulu   i kadun ki Farawuna na ih i Ejiptu. Ap n aduk Farawuna a    aa  na u aak wi Ejiptu bti. ⁴⁷  i nşubal paaj na ulon  i pyok, mboş manwul  deey  tum maakan. ⁴⁸ K  Yotef ado k  ba oonkan  deey  i nşubal paaj na ulon  un a u  a  i  beeka. Aji  u  i ubeeka undoli  deey  i  teeh  anfooyun wa. ⁴⁹ Ahank  deey k   atum ji pyiw pi bd k,  atum p um pa  k  badoo  a an pniib  a,  iki  atum p um pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uşubal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera na enjan i On, abukar Yotef bapo  biin  bat b. ⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naşiba i ado k  n ilma unoor wi naan bti, abot ado k  n ilma katoh ki paapa bti. » ⁵² Awul nat bant n katim ki Efrayim , aji : « Naşiba i ado k  kabuk kajoob t na nji  i u aak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal m ntan k  nşubal paaj na ulon  i pyok  i Ejiptu k   a   ba, ⁵⁴ k   i paaj na ulon  i ubon uweek  a   jun, jibi Yotef abiin a up. Ubon uwo  i  taak bti, k  uko ude u   wo  i Ejiptu. ⁵⁵ Wi ba aa  biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, k  aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakaan . »

⁵⁶ Ubon uwo  i u aak bti. K  Yotef ahaab ş inkuti yi bahankun  deey a   waap  a ba aa  biki Ejiptu. Ubon ubaa kak ad ma d m du u aak. ⁵⁷ Ba aa  bap enna  taak bti abi Ejiptu pnug  deey du Yotef  iki ubon ud m  i  taak bti.

42

Pyit pi Yotef na babak a in

  **41:52** Efrayim :  i uheb r  danaam katiinkare na

¹ Wi Jakob atiinkuŋ kē bawaap n̄deey du Ejiptu, aji na babukul : « we wi naŋoon atenar ba? ² D̄tiink kē baji bawaap n̄deey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug n̄deey n̄wutna kakeŋ ubon. »

³ Kē babak ašin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug n̄deey. ⁴ Kē Jakob ašē wo aando kē baya na Benyamin aŋa Yotef ŋiki aji buŋaan baanwo i kajotna. ⁵ Babuk *Itrayel baya wal mēnt̄ pnug n̄deey anaakiir na bañaan bankyaan kak pla n̄deey, ŋiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mēnt̄ Yotef aŋijanun̄ utaak, ul ajaan awaap biki utaak b̄ti n̄deey. Babuk ašin babi aŋup ŋi kadunul afēŋ kaara ŋi mboŋ. ⁷ Wi Yotef awinan̄ win babak ašin ašē yikrēn baka, ado ji ñaan anwoon̄ aambaan̄ kawinara baka. Aŋiini alēbar na baka aji : « Napēnna ŋun̄? »

Kē bateem aji : « N̄pēnna utaak wi Kanaan, n̄bi bi pnug n̄deey. »

⁸ Yotef ayikrēn babak ašin kē bukal bašē wo baanyikrēna. ⁹ Wal mēnt̄ aleŋ n̄ŋaafi n̄i abiin̄ ado ŋi baka ašē ji na baka : « An nawo bañaan̄ bammeniin̄ abi pten umban̄ wi nahilanun̄ kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kē bašē pok aji : « Naweeek, mēnt̄ hēnk da, n̄bi bi pnug n̄deey. ¹¹ Jibi n̄woon̄ hēnk ñiin̄ŋ aloolan abukuŋ un, n̄wo bañaan̄ batool, un balemparu n̄n̄wo bañaan̄ biki ijakuŋ. »

¹² Kē ul ašē ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahiln̄un̄ kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kē bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batēb, awo b̄ti babak ñiin̄ŋ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoŋi aduka na ašinun̄ kē alon̄ aneemi. »

¹⁴ Yotef kē aji na baka : « D̄ŋijan ŋi uko wi njakuŋ. ¹⁵ Uko unkt̄uun̄ n̄i naŋup manjoonan wi : dmehna ŋi bkow bi Farawuna kē naankpēn ŋi woli aŋa'an aambi ŋi. ¹⁶ Nahilan alon̄ ŋi an aya aŋija ; kē an naduka ŋi kawo ukalabuŋ te ndo ten me n̄ŋup n̄i nan n̄jajoonani, woli naandi wa kamehna kak ŋi bkow bi Farawuna kaji nawo bañaan̄ biki njakuŋ aji nawoo. »

¹⁷ Ajeŋ baka b̄ti awat ukalabuŋ, kē bado n̄nuur n̄wajan̄ŋ. ¹⁸ Unuur uwajan̄ŋen̄ Yotef aji na baka : « N̄ji d̄ji kadēman Naŋibaŋi na

manjoonan, ukaan̄ kē n̄ji kaŋupan uko wi nakdolun̄ kahilna kawo naankket̄. ¹⁹ Woli naŋup manjoonan, alon̄ ŋi an kaduka ŋi, kawo ukalabuŋ, bandukiin̄ bayaan na n̄deey n̄i banumiin̄ pa itoh yi baka inwoon̄ na ubon. ²⁰ Naŋijan aŋa'an n̄hilna nwin kē n̄ŋup n̄i nan n̄jajoonani. » Kē badinani.

²¹ Baŋēlšēr aji : « Na manjoonan, n̄wo ŋi pluk uko wi n̄dolun̄ abuk ašin n̄ja : n̄win m̄ñaga ŋi kēŋ ki nul wi akjakuŋ na n̄ja n̄miira, kē n̄šē wo n̄n̄di p̄tiinka. Ukaan̄ kē m̄ñaga mēnt̄ mamēb n̄ja. »

²² Ruben ateem baka aji : « Mēnjakan aji nawut kado napoŋ buŋaan i? Kē našē wo naandii, hēnkun̄ n̄luk p̄ket̄ pi nul. »

²³ Baamme kē Yotef ate uko wi bajakuŋ, ŋiki ado ñaan̄ alon̄ kē aji ŋelēŋ na uŋup wi Ejiptu uko wi bajaan̄ baŋup na uhebērē.

²⁴ Yotef aya alow ašē wooni. Wi akakuŋ, aŋiini na baka ašē do kē bamob Timeon̄ atan ŋi kadun ki baka. ²⁵ Yotef ado kē batuman n̄ŋaaku n̄i babiinaanun̄ n̄deey, abot ado kē bakakan andolon̄ itaka yi aŋiun̄ ŋi uŋaaku wi nul wi n̄deey. Awul baka uko uya kade na bgah. ²⁶ Kē bapaf n̄deey ŋi n̄buuru ašē ya.

Pkak du utaak wi Kanaan

²⁷ Kē wi baŋaan̄ aya naŋ du dko dlon̄ kafēr, alon̄ ŋi baka ahaabēŋ uŋaaku wi n̄deey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, ašē win itaka kē ipaf ŋi n̄deey duuŋ. ²⁸ Aji na babak ašin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwiun̄ ya du uŋaaku naan meet̄. » Wal mēnt̄ kē palēnk pweek pašē mob baka kē bakkat kat ašē ji : « we wi Naŋibaŋi abaan̄ ado n̄ja hēnk ba? »

²⁹ Wi babanun̄ du Jakob ašin baka du utaak wi *Kanaan, baŋupa uko b̄ti unŋēpun̄, aji : ³⁰ « Ñiin̄ŋ anwoon̄ ajug utaak wi n̄yaan̄, alēbar na un aji n̄wo bañaan̄ bammeniin̄ abi pten utaak wi baka kame dko di n̄kkobnun̄ wa woli n̄bi ugut. ³¹ N̄ji na a kē n̄wo bañaan̄ batool, kē n̄n̄wo bañaan̄ biki ajakuŋ. ³² N̄jaka aji n̄bi wo bañaan̄ iñeen na batēb biki ñiin̄ŋ aloolan. Kē alon̄ ašē neem, kē alon̄ aduka du ašinun̄ du utaak wi Kanaan. ³³ Kē ñiin̄ŋ ajug utaak ašē teemun̄ aji uko unkkaaŋ ame kē n̄ŋup n̄i nun̄ n̄jajoonani uwo n̄dukara alon̄ ŋi un, n̄jeŋ n̄deey n̄i n̄numiin̄ pa itoh yi nun̄ n̄ya. ³⁴ Kē n̄šē wo i kaŋija aŋa'un, wal mēnt̄ ame kē n̄n̄wo bañaan̄ biki ajakuŋ aji n̄woo, n̄wo bañaan̄ batool. Wal

mënt akakanun abuk ašinun, nbot n̄hil kado kañaay na utaak. »

³⁵ Kë jibi bakpënanun n̄deey ti n̄saaku ni baka, kë andolun ašë win itaka yi nul ti umbootu wi atanun ya, balënk maakan bukal na ašin baka. ³⁶ Wal mënt kë Yakob ašë ji na baka : « Nañal pdo nwaan̄ babuk naan : Dneemandën Yotef, abot aneemandën Timeon̄, kë našë ñal kak kaya na Benyamin! Ti n̄ji i i iko yun̄ b̄ti ikjotun̄. »

³⁷ Kë Ruben ašë ji na ašin : « Ihilan kafin̄ babuk naan batëb woli mënt̄iju a. Tu'ana ti kañen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Kë aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi kë aduka aloolan. Woli buñaan daya jotna du bgah, mn̄haj kafin̄en, n̄ji ndoon̄ abi ʒaf ʒaf. »

43

Benyamin na babuk ašin baya du Ejiptu

¹ Ubon udëma dëm pya ti utaak. ² Wi Yakob na babukul babaan̄ n̄deey ni baʒijnun̄ Ejiptu, kë ašë ji na baka : « Nakakan naya nanug n̄deey n̄lon̄. »

³ Kë Yuda ašë teem aji : « Ñiin̄t i utaak wi Ejiptu aʒup na mntumul aji : “Nawutan kabi ti kadun naan kë naanwo na aʒa'an.”

⁴ Woli iwutun kë n̄ya na aʒa'un, n̄ya kaya nug n̄deey, ⁵ kë iʒale wo iinwuta, n̄en̄kya, ʒiki ñiin̄t aji : “Nawutan kabi ti kadun naan kë naanwo na aʒa'an.” »

⁶ Yakob i bakakun̄ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaan̄ kë najaka naʒaa ba? N̄ji i i najubanun̄. »

⁷ Kë bateem aji : « Ñiin̄t aheparaarun hepar iko itum ti biki katohun, aji na un : “Ašinan ahuma najeb i?” “Naka aʒa an alon̄ i?” Hënk kë n̄ʒupa, n̄en̄hilan kame kë abi kajakun̄ n̄ʒija aʒa'un. »

⁸ Kë Yuda ašë ji na ašin : « Wutan napoʒ abi na n̄ji. Nya, n̄hilna n̄wo n̄en̄kkeʒ un na iwi na babukun. ⁹ Djej uko wi napoʒ ti bkow naan, n̄ji i i ikheparulun̄ woli mënkak na a, aʒija ti kadunu. Uko mënt̄ uwole kajubanu te unuur wi n̄ji kakeʒun̄. ¹⁰ Woli n̄en̄jon lah hënk, n̄ndoon̄ abi ya kadobi kak utëbantën. »

¹¹ Kë Itrayel ašin baka ašë ji : « Jibi uwoon̄ hañ nadoon̄ uko wi : naʒijan̄ iko ilon̄ ti inuurnaaniin̄ ti utaak naʒij ñiin̄t mënt̄, iko

itaabanaani pde, ilil p̄tëkën, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlon̄ mndoh. ¹² Nakaan najej itaka nahotan̄ ti yi nabiin̄ aʒënk ti n̄saaku ni nan, uhinan kawo baamme kë baʒu ya da. ¹³ Najejan̄ aʒa'an nakak du ñiin̄t mënt̄. ¹⁴ Dñehan *El Şaday, Naʒibaʒi Anhiniin̄ iko b̄ti ado ñiin̄t mënt̄ ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk ašinan undu na Benyamin. Kë n̄ji woli dwo kawaan̄ babuk naan uwo hañ. »

¹⁵ Kë bajej iko yi bawoon̄ i kaya kaʒen, ajej itaka yi banumiin̄ ado n̄yaaʒ n̄tëb ašë ya na Benyamin. Baya wal mënt̄ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kë agakandër na babuk ašin ašë ji na naweek i balemp biki nul : « N̄oʒan̄ bañaan̄ biki du katoh, ifin̄ untaam iboman, bade n̄ʒa blant na n̄ji. »

¹⁷ Kë ñiin̄t ado jibi Yotef ajakun̄ aʒooʒ baka du katohul. ¹⁸ Balënk wi baʒooʒun̄ baka du uko Yotef ašë ji : « Itaka yi n̄ʒënkun̄ du n̄saaku ni n̄ja uyaaʒ uteek iʒuun̄ kë bakñooʒ n̄ja, bajotna n̄ja, kamob kado kajuukn̄tën ti ulemp. Bajej kak n̄buuru ni n̄ja. »

¹⁹ Baya aʒog naweek i balemp biki Yotef du plëman pi katoh ašë ji na a : ²⁰ « Naweek, miirun! N̄bi uyaaʒ uteek pnug n̄deey. ²¹ Kë wi n̄saan̄ aban du dko di n̄naʒun̄ kafër, n̄haabëʒ n̄saaku, ašë win kë itaka yi andolun̄ ti un kë iwo du n̄a meet̄, afënana alin̄ na itaka yi n̄lukun̄. N̄ʒij ya, yi yi. ²² N̄kak aʒij itaka pa pnug n̄deey kak. N̄ëmme anʒuun̄ ya du n̄saaku ni nun. »

²³ Kë un̄ ašë teem baka aji : « Natën̄tënën, nawut kalënk! Naʒibaʒi, i an na ašinan najaan̄ nadëman aʒuun̄ itaka mënt̄ ti n̄saaku ni nan. N̄ji ti uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aʒaan̄ aʒij baka Timeon̄. ²⁴ Aneean̄ baka du katoh awul baka meel kë bañow ihoʒ abot awul n̄buuru ni baka ujaagal. ²⁵ Bapënan̄ iko yi bawoon̄ i p̄ten Yotef abëkan̄ ayoonka abi pde blant ʒiki baʒup baka kë badeena da.

²⁶ Wi Yotef aʒiiʒun̄ du katoh, bawula iko yi baʒijun̄ ašë n̄up afëʒ kaara ti mboʒ. ²⁷ Kë un̄ ašë wul baka mboʒ ašë hepar baka aji : « Hum di uleef uwoon̄ na ašinan naʒaf i nabiin̄ ajakën ba, ahuma da i? »

²⁸ Bateema aji : « Aşinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak aņup afet kaara ti mboş.

²⁹ Wi Yotef akatuņ keş aşe win Benyamin aṭa'ul, abuk anin, aşe hepar aji : « I, awoon aṭa'an i najaknuņ i? »

Aṭiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Naşibaṭi awulu bnuura. » ³⁰ Aṭaran apen ṭiki pñaa paṭi na a, ke mnkuul mañogi. Aya aneej du meet di nul aşe jun nwooni. ³¹ Wi abaaņ, aņow kaara akaņ mnkuul aşe pen aji na balemparul baṭij pde.

³² Bayiṣa mpaṭ, ayiṣ babuk aşin mpaṭ abot ayiṣ bañaaņ biki Ejiptu ṭiki biki Ejiptu baanhil pde ti dko dlolan na biki Itrayel : bapok uko menṭ bnuura. ³³ Ado babuk aşin ke baṭo ataāņ na a, andoluņ na dko di awoon i kaṭo, ajunna du bajeen te du nabaāşa, ke bukal başe ñoņar awo ti ptenar. ³⁴ Ul ke aşe do ke bapenan ti kayiṣ ki nul idaaş innuuriin awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiin njaaş kañeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ti uşaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan nşaaku ni bañaaņ biki ndeey, bajejan ndeey bti ni bahilanuņ kayaanaan, ṭuun kak ti uşaaku wi andoluņ itaka yi nul. ² Jejan pnkalame pi naan, paņṭaknuņ untaam, iṭu pa ti uşaaku wi anwoonuņ nampoṭi, na itaka yi aluknuņ ndeey. » Ke un ado jibi Yotef ajakuluņ.

³ Wi nfa mabanuņ, bado babuk aşin Yotef ke badapa nbuuru ni baka atool pya. ⁴ Bapenaara pen ti ubeeka, ke Yotef aşe ji na naweek i balemp : « Naṭiin, idookan biinṭ bukuņ işe iji na baka : “we ukaaņ ke nakakan bnuura bi badolanaņ na buṭaan ba? ⁵ We ukaaņ ke nakii pnkalame pi ajug naan ajaāņ adaanna kabot kadolna ptoori ba? Uko wi nadoluņ uwuṭi.” »

⁶ Aya amob baka aşe ṭup baka nṭup nāņ. ⁷ Ke başe teema aji : « we ukaaņ ke ajugun akṭiini henk? Un balemparu nṭhil kado uko waņ i? ⁸ Iwin ke itaka yi nbiin aṭenk du nşaaku ni nun meet nṭiju ya wi npennuņ utaak wi Kanaan, hum di di nṭhiluņ

kakiij du katoh ki ajugun uwuuru keme iko yi untaam? ⁹ Tenan ti iko yi nun, ti nalemparu i baktēnkun kako kankiijaniin nafiņana, un ti nleefun, nakakanun bañaaņ biki bakjuukntēnuņ ti ulemp. »

¹⁰ Ke un aji : « Uwoon jibi najakuņ: ñaaņ i bakwinuņ ti iko yi nul kako kankiijaniin djuukntēna ti ulemp, ke bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Ke bataran, andoluņ ke awalan uşaaku wi nul ahaabēş wa. ¹² Ke aten tenan ṭa ajunna du naweek aşe baañsaan du nampoṭi, ke pnkalame pawinana ti wi Benyamin. ¹³ Wi babuk aşin Benyamin bawinuņ uko menṭ, batow imiṣa yi baka aṭu nşaaku ti nbuuru aşe kak ubeeka.

Bṭup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babuk aşin bakneejuņ du uko Yotef, ahum da. Babi aņup ti kadunul afet kaara ti mboş. ¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaāņ ado henk ba? Naamme ke ñaaņ anwoon ji nji ahil pme iko immeniin i? »

¹⁶ Ke Yuda ateam aji : « Naweek, we wi nşaāņ aji na iwi, we wi nbaāņ aṭup kaji wul ukaaņ ke uko wi udolanaa, Naşibaṭi ayu-ujun pjuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajuuk ti ulemp un na i baṭēnkun na pnkalame pankiijaniin. »

¹⁷ Ke Yotef aji : « Mēnhil kado uko waņ, ñaaņ i bawinuņ pnkalame ti a i i nji kajuukntēnuņ ti ulemp. An, nakakan na iṭeb ijoob du aşinan. »

¹⁸ Ke Yuda aşe ya aņoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ṭenaan dṭupu uko ulon işe iwut kadeebaṭer nalemparu! ¹⁹ Ajug naan abi heparun me aşinun ahuma najeb abot aheparun me nka abuk aşinun alon kak, ²⁰ ke nteema aji aşinun awo naṭaf ke nbot aka aṭa'un alon anwoon nabaāşa i nul i abukuņ ti pṭaf pi nul. Abuk anin aņ menṭan akeṭ ke aduka aloolan ti kayiņ ki anin. Aşinun aņala bnuura. ²¹ Ke iji na balemparu baṭiju a itap pkēş. ²² Ke nteemu aji napoṭ aanhil pduk aşin, woli aya aduka, aşin kakeṭ. ²³ Ke işe mēbanaara mēban aṭup aji nṭwut kakak ti kadunu ke nēnwō na a.

²⁴ « Ke wi nṭkakuņ du aşinun nalemparu nṭupa uko wi ijakuņ. ²⁵ Wi nwal nlon nṭaṭepuņ, ke aşinun ajakuņ na un nṭkak

nya n̄nug n̄deey. ²⁶ N̄teema aji n̄n̄kya k̄e n̄ngakand̄er na aṭa'un, ṭiki ijakun aji woli n̄n̄mbi na a n̄n̄khil pbi ṭi kadunu. ²⁷ Wal m̄n̄ṭ k̄e paapa nalemparu aṣ̄e jakun : “Name k̄e ahar naan awulaar̄en bapōṭ bat̄eb. ²⁸ Alon̄ aneemi, uko ulon̄ wi uṭeeh uka pfiṇa ṭiki aanwinana te n̄ṭa. ²⁹ K̄e woli naya na i, k̄e uko ulon̄ uya dola, nado mn̄haj manfiṇ̄en n̄ji ndoon̄ abi ṭaf ṭaf.”

³⁰ « K̄e h̄enkun̄ woli d̄ban du uko paapa nalemparu, awo m̄n̄wo na napōṭ i uhaaṣ̄ wi nul uwoon̄, ³¹ wi akwinarun̄ win k̄e aanwo na un, aket̄, un balemparu n̄kdolon̄ mn̄haj manfiṇ̄ aṣ̄inun andoon̄ abi ṭaf ṭaf. ³² K̄e n̄ji nalemparu n̄ṣ̄e ji na aṣ̄inun aṭu napōṭ ṭi kañ̄en ki naan. Aji na a woli m̄n̄ṭija a, kajubana n̄nuur n̄ji naan bti. ³³ H̄enkun̄, wutaan n̄ji nalemparu nyeenkar aṭa'naan, nwo i ikdoon̄ kajuukn̄ṭ̄en ṭi ulemp. Ul aṣ̄e ya na babak paapa. ³⁴ Hum di di nhilanun̄ kaya du paapa kawo m̄n̄wo na napōṭ? M̄n̄ṇal pwin pwuṭan pi nul. »

45

P̄tiinkar pi Yotef na babak aṣ̄in

¹ Wal m̄n̄ṭ k̄e Yotef aṣ̄e wo aanhil pm̄eban mn̄kuul mi nul ṭi kadun ki bañ̄aan̄ banwoon̄ na a, ahuuran aji na bañ̄aan̄ biki Ejiptu bti bap̄en b̄dig. Nin alon̄ nampaṭi aanwo da, k̄e aṣ̄e ṭup babak aṣ̄in aji awo Yotef. ² Awooni wal m̄n̄ṭ ado p̄diim k̄e banwoon̄ b̄dig badoo tiink. Uko unṭ̄epun̄ wun̄ uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babak aṣ̄in : « N̄ji Yotef a. Paapa ahum najeb i? » K̄e baanhil p̄teema ṭiki bal̄enk maakan.

⁴ K̄e aṣ̄e ji na baka : « Nabiin nañ̄oḡen. » K̄e bañ̄oga. Aji na baka : « N̄ji a, Yotef abuk aṣ̄inan i nawaapun̄ k̄e bañ̄oot̄ Ejiptu. ⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaṭ̄er ikowan ṭi uko wi nawaapun̄ ṭi, ṭiki Naṣ̄ibaṭi adoln̄un̄ k̄e n̄jotan kadun ṭi, nawutna kakeṭ. ⁶ Natenan, h̄enk di uwoon̄, n̄ṣ̄ubal n̄ṭ̄eb n̄ji n̄ji, n̄ji ubon uwoon̄ ṭi uṭaak, ukak aka kak n̄ṣ̄ubal kañ̄een n̄ji nin ñ̄aan̄ awoon̄ aankjaar k̄eme kakit. ⁷ Naṣ̄ibaṭi ajotanaan kadun, p̄ntaali pi n̄ja pawutna kaba, baṭum ṭi an babot babuur. Uko m̄n̄ṭ

uwo mbuur mn̄week. ⁸ K̄e uwo h̄enk, m̄n̄ṭ an naṭijnun̄ ṭi, Naṣ̄ibaṭi a. Ul akaan̄ adol̄en k̄e nwo nalemp anwoon̄ naweek ṭi biki Farawuna naṣ̄ih, naweek i katoh ki nul bti, abot aṭu'̄en ṭi kadun ki uṭaak wi Ejiptu bti.

⁹ « H̄enkun̄, nataraan nakak du uko paapa naṣ̄e najaka, uko wi Yotef abuku ajakun̄ wii wi : “Naṣ̄ibaṭi aṭu'̄en k̄e nwo anwoonun̄ naweek ṭi uṭaak wi Ejiptu bti. Faraan ibi ṭi n̄ji. ¹⁰ Dwulu dko if̄eṭ du uṭaak wi Goṣ̄en, if̄eṭ iñ̄oḡen iwi na babak, bababu, n̄ntaam n̄ji nu bti na bka bi tu bti. ¹¹ Dhil wal m̄n̄ṭ kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan̄ bka bi nu, iwi na biki katohu ṭiki ubon ukak aṭo te n̄ṣ̄ubal kañ̄een kak.” »

¹² Akak aji na babak aṣ̄in : « Nawin na k̄eṣ̄ ki nan, k̄e Benyamin akak awin k̄e n̄ji kaṭiiniin̄ na m̄ntum mi naan. ¹³ Nayaan du paapa naṭupa m̄nd̄em bti mi nkaan̄ ṭi Ejiptu na uko bti wi nawinun̄. Nataraan naya nakak na paapa ṭi. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, k̄e bakwooni bukal bat̄eb bti. ¹⁵ Akak aya amook babak aṣ̄in bti aṣ̄e wooni, wi ayompun̄ k̄e baṣ̄e ṭ̄elṣ̄er na a.

Farawuna adu Yakob abi du uṭaakul

¹⁶ Uko unṭ̄epun̄ uban du uko *Farawuna. Baṭupa aji babak aṣ̄in Yotef babii, k̄e ul na balemparul banjaan̄ baṭ̄enka p̄ṣ̄ih bawin k̄e uwo uko unuura. ¹⁷ K̄e Farawuna aṣ̄e ji na Yotef : « Ṭiiniin na babak ṣ̄aaṣ̄ iji na baka : “Najijan n̄deey n̄ji nan ṭi n̄buuru n̄ji nan naya uṭaak wi Kanaan. ¹⁸ Najejan aṣ̄inan na bañ̄aan̄ biki nan nabi ṭi n̄ji. Dwulan mboṣ̄ mannuurnaaniin̄ ṭi uṭaak wi Ejiptu, nabot nado kade m̄nde mannuurnaaniin̄ ṭi uṭaak.” ¹⁹ Kaki iji na baka bajej n̄kaaru n̄ji n̄mp̄el̄ent̄ n̄akpulan̄ baṭ̄ijna ṣ̄aaṣ̄, bapōṭ bampōṭi na baat̄. ²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukun̄, ṭiki iko innuurnaaniin̄ ṭi Ejiptu iwo yi baka. »

P̄kak du Kanaan

²¹ K̄e h̄enk di di babak Yakob i bakakun̄ ado *Iṭrayel badolon̄ uko m̄n̄ṭ. Yotef ado jibi *Farawuna ajakulon̄ awul baka n̄kaaru n̄ji n̄mp̄el̄ent̄ n̄akpulan̄ na uko wi bakyaan̄ kade ṭi bgah. ²² Awul baka andolon̄ kamiṣ̄a kahalū, aṣ̄e wul Benyamin itaka iṭum* na

* 45:22 Itaka iṭum : Itaka m̄n̄ṭ iwo ktaka iñ̄een week n̄wajan̄ (300) yi baṭ̄akun̄ untaam.

imişa kañeen ihalu. ²³ Akak awul pa aşin ŋbuuru iñeen ŋanjijun iko innuurnaaniin ŋi Ejiptu na ŋbuuru ŋwaaŋ iñeen ŋanjijun ŋdeey, na ipoom na iko ide pa bayaaş bi aşin.

²⁴ Ado babak aşin kē bayaa, aşē ji na baka : « Nawutan kadeebaŋer ŋleefan ŋi bgah. »

²⁵ Bapēn du Ejiptu aya aban du utaak wi *Kanaan du Yakob aşin baka. ²⁶ Baji na a : « Yotef awo najeb, ul adoŋ awo nanŋuŋa i Ejiptu bti. » Kē uhaaş wi tul uşē woħa wo jibi uwoŋ ŋiki aanfiyaar baka. ²⁷ Kē wi başaan akakalēşa uko bti wi Yotef ajakuŋ, kē abot awin iko bti yi ayilbanuŋ pa pijina kē uhaaş wi nul uşē jun plilan. ²⁸ Kē aşē ji : « Ukēşi! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeŋ. »

46

Pya pi Yakob du utaak wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakuŋ adu *Itrayel anaŋa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanuŋ du Berşeba, ado bŋeŋan pa Naşibaŋi i Itaak aşin ajaan adēman. ² Na utejan mēnt, Naşibaŋi aŋiini na Itrayel ŋi ŋŋaafi aji na a : « Yakob, Yakob » kē atēem aji : « Nji wi. » ³ Naşibaŋi kē aşē ji na a : « Nji dwoŋ Naşibaŋi, Naşibaŋi i şaaş ajaan adēman. Kkali pya Ejiptu, dlun kado pntaali pweek papēnna da ŋi iwi. ⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kaluŋiŋ kapēnanu da. Yotef awo na iwi ul aklun kadētu kēş woli ikeŋi. »

⁵ Yakob apēnna Berşeba kē babakul başē payana ul na bapoŋ bampoŋi na baaŋ ŋi ŋkaaru ŋi ŋmpēlēt ŋakpuluŋ ŋi Farawuna adoluŋ kē ŋayaarada. ⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan ŋi utaak wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bampēnuŋ bti ŋi a : ⁷ babakul biinŋ na baaŋ, na bababul biinŋ na baaŋ. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi baŋaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babakul :

Ruben awoŋ bajeenul, ⁹ babakul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeŋ bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Şawul abuk ŋaaŋ i utaak wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerşon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Şela, Peret na Terah. Er na Onan bakaŋa du utaak wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yaşub na Şimron.

¹⁴ Babuk Fabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukuŋ bawoŋ biinŋ biki Leya abukaruŋ Yakob du Padan Aram, na bababul aŋu na Dina abukul ŋaaŋ. Bawo iñeen ŋwajanŋ na bawajanŋ.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Fefon, Hagi, Şuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aşer bawo : Yimna, Yişwa, Yişwi, Beriya na Terah poonu abuk aşin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukuŋ bawoŋ babak Filpa, nalemp ŋaaŋ i Laban awuluŋ Leya abukul. Bapoŋ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo iñeen na paaj.

¹⁹ Bapoŋ biki Rakel ahar Yakob abukuŋ bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naŋeŋan i On bi Manate na Efrayim du utaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukuŋ bawoŋ biinŋ biki Rakel abukaruŋ Yakob, na bababul, bawo bukal bti iñeen na babaakēr.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukuŋ bawoŋ babak Bila nalemp ŋaaŋ i Laban awuluŋ Rakel abukul. Bapoŋ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo paaj na aloŋ. ²⁶ Baŋaan bti biki katoh ki Yakob bampēnuŋ ŋi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babakul baanfēnanaa, bawo iñeen paaj na paaj. ²⁷ Babuk Yotef bambukiinŋ da bawo batēb. Baŋaan biki katoh ki Yakob banyaan Ejiptu bawo iñeen paaj na ulon (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakuŋ ado *Itrayel ayil Yuda kē ajota kadun aya du Yotef aji na a baya bayit du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanuŋ ŋi Goşen, ²⁹ kē Yotef aşē tan ukaaru wi umpēlēt ujaan upul, apaya ŋi wa aşē ya

pyit na Itrayel ašin. Wi awinaarulun win, alut amooka ašë wooni ajon. ³⁰ Itrayel aji na a wal mēnt; « Hēnkuṅ dhilan kakeṭ wi nwiniinṅ kē iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mēnt kē Yotef ašë ji na babak ašin na bañaanṅ biki katoh ki ašin : « Dya kaṭup *Farawuna kē nabani kabot kaji na a babak paapa na bañaanṅ biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na ṅntaam ṅi baka bti na iko bti yi bakaanṅ. ³³ Hēnk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoonṅ ulemp wi nan, ³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoṭ ki baka te hēnkuṅ, kē bašinun kak babi wo bayafan.” Hēnk nahil kafēṭ ṭi mboš mi Gošen, ṭiki bañaanṅ biki Ejiptu baanji ba-naakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babak paapa bapēna utaak wi *Kanaan aban ṭi na ṅntaam ṅi baka bti na iko bti yi bakaanṅ, bawo du Gošen. » ² Ajej kañeen ṭi babak ašin biki aṭijunṅ aya yuuj Farawuna. ³ Kē un ahepar baka : « we uwoonṅ ulemp wi nan? »

Kē bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji bašin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « ṅbi bi pyaanṅ ṭi utaak wi, ṭiki ubon uweek uwo du Kanaan, kē pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. ṭenun hēnkuṅ ṅya ṅfēṭ du Gošen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Šaaš na babak šaaš babi ṭi iwi. ⁶ Hēnkuṅ utaak wi Ejiptu wu wunṅ, tenan dko dannuurnaaniinṅ iwul da baka bafēṭ. Bafēṭan du Gošen. Ikale win ṭi baka banhiniinṅ, kṭu itani yi naan ṭi iñen yi baka. »

⁷ Wal mēnt kē Yotef ašë ṭij Yakob ašin du Farawuna ayuuja a, kē Yakob awula mboš bnuura. ⁸ Farawuna kē ašë hepara aji : « Ika ṅšubal hum ba? »

⁹ Kē ateem aji : « ṅšubal ṅi ṅji kayaanṅunṅ ṭi mboš ṅawo iñeen-week na iñeen ṅwajanṅ (130). ṅšubal ṅi naan ṅatiinkṭi abot awo ṅi unoor, mēnbanan ṅšubal ṅi bašin naan wi bakyaanṅunṅ. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboš bnuura ašë pēn aya.

¹¹ Kē hēnk di Yotef adolonṅ kē ašin na babak ašin bafēṭ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniinṅ ṭi utaak du umbanṅ wi Ramtet di bakaanṅ aji bado Gošen jibi Farawuna ajakulunṅ. ¹² Awul ašin na babak ašin na bañaanṅ bti biki bawoonaanunṅ ṅdeey ṅankēšunṅ baka bti.

Udo wi Yotef ṭi wal wi ubon

¹³ Ubon udēm maakan ṭi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ṭi utaak bti, kē bañaanṅ banoor baamme jibi bakdoli. ¹⁴ Yotef awaap bañaanṅ biki Ejiptu na biki Kanaan ṅdeey, hēnk ajej itaka yi baka bti awul *Farawuna. ¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaanṅ, bañaanṅ biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ṅdeey! ṅwo i kakeṭ ṭi kadunu wi ṅwoonṅ ṅēnkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kē ašë ji na baka : « Jibi nawoonṅ naankak aka itaka, nawulan ṅntaam ṅi nan, ṅšë nwulan ṅdeey. »

¹⁷ Kē baṭij ṅa Yotef kē awul baka ṅdeey. Balonṅ bawul ṅmpēlēt ayeenk ṅdeey, kē balonṅ babi na ṅkaneel, ṅpi, ṅgit, ṅbuuru ayeenk ṅdeey. Ušubal mēntṅ bañaanṅ bawula ṅntaam ṅi baka ahilna ade.

¹⁸ Wi ušubal wunṅ uṭēpunṅ, kē bakak du a ušubal utēbantēn aji na a : « Iwi, naweek, ime kē ṅēnkak aka itaka, kē ṅntaam ṅi nun bti ṅakak ṅi nu. ṅēnkak aka nin uko ulonṅ uṭiju wonṭi mēntṅ ṅleefun ṅa kēme ṅṭeehun. ¹⁹ ṅwo i kakeṭ ṭi kadunu i? ṅṭeehun ṅabot ṅatoka i? Nugun na ṅṭeeh ṅi nun na ṅdeey ṅi iwoonaaunṅ, ṅšë ṅkak balempar Farawuna. Wulun kak bṭepi ṅhilna ṅwo bajeb ṅwut kakeṭ ubon, ṅṭeeh ṅi nun ṅawut kadiiṅ. »

²⁰ Hēnk, kē Yotef anug pa Farawuna mboš mi Ejiptu bti, ṭiki ubon udo kē bañaanṅ biki utaak bti bawap ṅṭeeh ṅi baka. Utaak ukak wal mēntanṅ bti wi Farawuna. ²¹ Ado bañaanṅ kē bakak alempar naših* ṭi utaak bti. ²² ṅṭeeh ṅi baṭenṅan ṭañ ṅi ṅi awoonṅ aannugi, ṭiki Farawuna apiit ṭi bgah bi utaak aji ul akdoonṅ kawul baka uko ude. Kē baji bayeenkna uko ude ṭi a, ukaanṅ kē

* **47:21** Ado bañaanṅ kē bakak alempar naših : Balonṅ baji : ado baka kē bakak du ṅbeeka.

baanwaap n̄teeh n̄i baka. ²³ Yotef aji na balemp biki utaak : « Natenan, dnugan, an na n̄teeh n̄i nan, k̄e nakak biki Farawuna. H̄enkuñ nanje b̄tepi, ²⁴ woli nakiti, nado kafaas̄ n̄deey kado ifah kañeen, kajej kalonj kawul ka Farawuna, ibaak̄er indukiin̄ iwo yi nan. Najej ði ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaan̄ biki katohan b̄ti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeñ. Jibi idolonj un bnuura, n̄kak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef k̄e aš̄e do k̄e bado ði bgah bi baka uko wi bajaan̄ bañas̄, bado ðas̄ wa te h̄enkuñ. Baji bawul Farawuna kafah kañeenan̄t̄en ði iko yi bakitonj. N̄teeh n̄i bañejan̄ ðañ̄ n̄awoon̄ n̄aankak n̄i Farawuna.

N̄ñup n̄baañsaani n̄i Jakob

²⁷ H̄enk, k̄e bañaan̄ biki *Itrayel baf̄eñ du utaak wi Ejiptu du Gošen. Baka da n̄teeh, k̄e kabuk kajoob̄eñ na baka k̄e bakak pntaali pweek. ²⁸ Jakob awo du Ejiptu ado da n̄şubal iñeen na paaj na ulonj (17). N̄nuur n̄i nul b̄ti ði mboş n̄awo iñeen-week na iñeen-n̄baak̄er na paaj-na-ulonj (147). ²⁹ Wal wi pkeñ pañogonj ado k̄e badu'a Yotef abukul, k̄e aš̄e ji na a : « Woli in̄al̄en, kyuuñen k̄e iñu'ën ði uhaas̄ abot aji k̄tiink n̄ñup n̄i naan wi ik̄tuun̄ kañen ði pnkant naan† kamehna kahon̄en k̄e iinkmoȳen ði utaak wi Ejiptu. ³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjeñen ði Ejiptu kaya moy du ih̄er yi baka. »

K̄e ateem aji : « Ddo jibi ijakun̄. »

³¹ K̄e aš̄e jaka : « Mehniin keeri. » K̄e amehnaa, wal m̄enñ k̄e Itrayel aš̄e n̄up ði kalişa ki nul.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yan̄ iñepun̄ ajon, k̄e baš̄e bi aji na Yotef : « Şaas̄ amaaki. » K̄e anaña aya da agakand̄er na babukul biin̄ñ bat̄eb, Manate na Efrayim. ² Baji na Jakob k̄e Yotef abukul abani. K̄e Jakob i bakakun̄ adu *Itrayel, adoonaan anaña aña ði kalişa. ³ Aji na Yotef : «*El Şaday, Naşibañi Anhinin̄ iko b̄ti ap̄en awinana ði kadun naan du Luñ du utaak

wi Kanaan, awul̄en bnuura, ⁴ aš̄e jak̄en : «Ddo kabuk kajoob̄eñ na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankp̄ennun̄ ði iwi pawo n̄taak n̄tum. Dwulu mboş mi, iwi na pntaali pankp̄ennun̄ ði iwi te mñño.»

⁵ « H̄enkuñ bap̄oñ bat̄eb biki ibukun̄ ði Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Timeonj bawoonj baka. ⁶ K̄e bap̄oñ biki ikaan̄ abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ði baweeb baka uko wi bawoonj i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko m̄enñ ðiki wi n̄ji kap̄ennun̄ Padan Aram, naan Rakel akeñ du utaak wi Kanaan ði bgah ji n̄do kaban Efrata. Dmoya da ði bgah bi Efrata, dko m̄enñ dawoon Betleyem. »

⁸ Wal m̄enñ Itrayel awin bap̄oñ biki Yotef aš̄e hepar aji : « Biki bawo bahonj? »

⁹ K̄e Yotef ateem ašin aji : « Bap̄oñ biki Naşibañi awulun̄ ði baka. »

K̄e aji na a : « ðijaan baka n̄ñehand̄er baka Naşibañi. »

¹⁰ Wal m̄enñ p̄taf pado k̄e k̄eş ki Itrayel kanoorani, k̄e aankak awin bnuura. Yotef ado baka k̄e bañog ašin, k̄e aboot baka abot amook baka. ¹¹ Aji na Yotef : « M̄enşal ðfa aji dkak awin kaara di nu, k̄e Naşibañi aš̄e do k̄e nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal m̄enñ bukal bat̄eb b̄ti ði ijuh̄el yi Jakob aš̄e n̄up ði kadunul af̄eñ kaara ði mboş. ¹³ Am̄eban Efrayim ði kañenul kadeenu ahilna awo ði kamayu ki Itrayel ašin, aš̄e m̄eban Manate ði kamayu ahilna awo ði kadeenu ki Itrayel. ¹⁴ K̄e ašin aš̄e tar iñen yi nul k̄e iyitiiri, apaf kadeenu ði bkow bi Efrayim anwoon̄ nabaas̄a aš̄e ðu kamayu ði bkow bi Manate, anwoon̄ naweeb.

¹⁵⁻¹⁶ H̄enk di di añehand̄erun̄ Yotef Naşibañi aji : « Dñehan Naşibañi i bi Abraham na Itaak başin naan babin̄ñ añaş awul bap̄oñ biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanun̄ wi mbuknaaniin̄ te h̄enkuñ, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjuñ umbuuranaanun̄ ði buñaan b̄ti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak

† **47:29** Wi ik̄tuun̄ kañen ði pnkant naan : ði udolade wi baka ñaan̄ aji do han̄ woli amehna uko uweek. * **48:6** Bayeenkna ði baweeb baka uko wi bawoonj i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweeb biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Timeonj, k̄e pntaali plonj paş̄e wo paankka katim ki Yotef. Ukaan̄ k̄e baña Efrayim na Manate bakneej du kntaali ki baweeb baka.

bateem naan itëpna ti baka ido kameetana meetana pya. Kabuk kajoobët na baka, babak bapoŋ batum maakan. »

17 Kë Yotef ašë win ašin kë aŋu kañen kadeenu ki nul ti bkow bi Efrayim, ašë wo aanlilani. Ajej kañen kadeenu ki ašin aya ppënan ka ti bkow bi Efrayim kaŋu ti bi Manate. 18 Aji na ašin : « Paap, kdo hënk, i awoonun naweek ; tuun kañen kadeenu ki nu ti bkow bi nul. »

19 Kë ašin ašë pok ašë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnun ti a pabi kadëm, alun kawo naweek. Kë aŋa'ul ašë dëm kapela, pntaali pi nul pabot paŋum pakak nŋaak nŋum. »

20 Unuur mënt aňehandër baka Našibaŋi aji : « Baňaanŋ biki Itrayel bado kadu itiman woli baňehandër ñaanŋ Našibaŋi, bado kaji : “Našibaŋi adolu inaan na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kë aŋu Efrayim ti kadun ki Manate.

21 Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ti pkeŋ, kë Našibaŋi ašë wo na an, alun kakakanan du uŋaak wi baŋinan. 22 Kë nji nšë dukaru Fikem dawo dko di ikpëlanun babak ŋaš. Ddukaru dko du Fikem di ntehun du Bahamorit na kakej na iŋuuri yi naan. »

49

Uŋup wi Jakob ti uko unkmbiinŋ kaŋëp pa babakul

1 Jakob adu babakul aji na baka : « Nabiin nayit, nŋupan uko unknŋëpun ti nŋwal nŋankmbiinŋ.

2 Nabiini, natiinkan, an babak Jakob, natiinkan *Itrayel aŋinan.

3 « Ruben, iwi iwoonŋ bajeen i naan, nateek i pwiinŋ pi naan, dbuku wi nhumun nhinaa, iwo ñaanŋ antaŋun maakan abot ahina maakan.

4 Ašë wo ji bdëk banŋuunkunŋ, iinkak awo andëmnunŋ ti babak ŋaš, ŋiki ikowandënën wi ipayinŋ ti kaliŋa ki naan, apiinŋ na alonŋ ti bahar naan.

5 « Fimeonŋ na Lewi, an nawo na nŋŋal nŋloolan, natiinkar aŋij ugut.

6 Kë nji nšë wo mënkneej ti iko yi nan,

mënknaakiir na an ti uko wi natiinkaruŋ, ŋiki ti udeeb wi nan nafiŋ baňaanŋ, aŋakman nŋit nŋkaŋ ŋiki ulilan.

7 Dfëp udeeb wi baka uwuŋaan, na uko utam wi badolonŋ.

Ddo baka bawayëŋar ti itoh yi babak Jakob, kafaas baka ti ikub yi Itrayel.

8 « Kë iwi Yuda, babak ŋaš balun kadëmanu, kañen ki nu kawo ti imbunŋ yi baŋooradu, babak ŋaš babot banunŋ ti kadunu.

9 Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpënnunŋ pjan ade uko wi umobunŋ, aya jot apiinŋ,

iwi uliihu umpiinŋunŋ in akñoomunŋ kabi kanaŋanu?

10 Pŋih paankpën ti iwi, kë pjuuŋi pi pŋih pakak aduka ti pntaali pankpënnunŋ ti iwi

te wal wi ajuŋ pa na manjoonan akbiinŋ, ñaanŋ i baňaanŋ biki nŋaak bti bakdoonŋ kado uko wi ajakuŋ.

11 Atan ubuuru wi nul ti bko bdolni ubiñu ašë tan umpoŋi wi wa ti kanah kanuur-naaniinŋ.

Anaj kamiŋa ki nul na ubiñu, bayeti bi nul ti meel mi mnko manjaan mandolna ubiñu.

12 Ubiñu ujeenkan këŋul kë mntow manfaatan iñiinŋul.

13 « Kë Fabulon ul, afët kakab bdëk du pkëŋ pi nŋlantu, ufët wi nul udëm te kaban Fidonŋ.

14 « Itaakar awo ji ubuuru ukëm umpiinŋunŋ ti kampen ptoof.

15 Awin kë dko dalil ppiinŋ kë uŋaak ubot alil, ajiŋ akuŋa bdaaj kë bakak ajuuknŋëna ti ulemp.

16 « Dan aŋih pntaali pi nul, jibi babak aŋin bakŋihunŋ ki baka.

17 Awo upula ti bgah, umagëntŋ ti plël, atib umpëlëntŋ ti kahoŋ, ampayiinŋ ti wa ajotna feŋ.

- 18 « Dhaṭ kē iwi *Yawe Nawat Kabuka ikburanaanuṅ.
- 19 « Kē iwi Gad, bañaan bajotnu işē ilukan ibot idookar na baka.
- 20 « Aşer ul, utaak wi nul utum iko ide, iko ide yi başih.
- 21 « Neftali awo ji ubata unṭaruṅ, unkdoon kabuk ṅmpoṭi ṅnuura.
- 22 « Yotef awo ji bko banjaan babuk maakan banwoon ṭi kakab dko di meel. Inah yi ba iji idēm kalawşa kabiig.
- 23 Bañaan biki işuuri bala'a ugut, awata işuuri ajotna.
- 24 Kē kañaanan ki nul kaşē liint kē iñen yi nul ihil kawiiṅṭu, Naşibaṭi anhiniin, i Yakob ajaan adēman adolon iko mēntṭ bti. Naşibaṭi mēntṭ awoon nayafan i Itrayel, plaak pi danaṅnuṅ aliint.
- 25 Naşibaṭi i şaaş ajaan adēman abi kaṭēnku pdo iko mēntṭ bti
*El Şaday, Naşibaṭi Anhiniin iko bti awulu bnuura banwoonun baṭi awulu bnuura na meel mi ṅkumpēş awulu bnuura kado ibuk bapoṭ batum ṅntaam ṅi nu ṅabot ṅabuk ṅatuman.
- 26 Bnuura bi şaaş akñehandēriin badēm kapel bnuura bi inkun iweek injonun nwoo, kapel iko inuura inwoon ṭi inkun inkwoon te mnto. Bnuura bunṭ bti bawaliin ṭi bkow bi Yotef, ṭi pjuk pi i badatun ṭi ptoof pi babuk aşin.
- 27 « Benyamin awo ji uko ujooṭ wi uṭeeh, na nfa uji ufiṅ kade, na utaakal ufaaşer uko wi uyaan aka. »
- 28 Bukun bawoon bajug itoh inwoon ṭi Itrayel, bawo iñeen na batēb. Uko waṅ wi wi aşin baka ajakun na baka, añehandēr andolon Naşibaṭi uko wi awoon i kañehandēra.

Pkeṭ pi Yakob

29 Yakob akak abi aji na babukul : « Dya hēnkun du bajug naan. Namoyaan

du kakab bateem naan du bhēr banwoon du uṭeeh wi Efron nahitit, ³⁰ du Makpela dantaanun na Mamre du utaak wi Kanaan, du uṭeeh wi Abraham abiiṅ anug du Efron nahitit ado dko dmoyni bañaan biki nul. ³¹ Dul di Abraham na Faara aharul bamoynaaniin ; kē dul di Itaak na Rebeka aharul bakaan amoynaana ; kē dul di mmoynun Leya. ³² Uṭeeh na bhēr banwoon ṭi wa inuganaana ṭi bahitit. »

³³ Wi Yakob abaan ṭup babukul uko wi bawoon i kado, apul ihoṭ akakan ṭi kalişa, aşē jēmşa aya du bajugul.

50

Umoy wi Yakob

¹ Kē Yotef aşē mook aşin, awooni añowana na mnkuul aboot bootana. ² Aji na bapiinṭan banwoon da baboman puum jibi bajaan baboman muum mi baweek biki baka. Kē bukun bado Yakob i bakakun adu Itrayel uko wi Yotef ajakun. ³ Bado ṅnuur iñeen ṅbaakēr ji udolade wi baka, awo ṭi pboman puum. Bañaan biki Ejiptu bawooni puum ṅnuur iñeen paaj na ulon (70).

⁴ Wi ṅnuur ṅi ṅwooni ṅabaan, Yotef aji na baweek banjaan baṭēnk *Farawuna pşih : « Woli dwinana bnuura ṭi kēş ki nan, naya kaji na Farawuna, ⁵ Paapa aji na ṅi aṅogan pkeṭ aşē dolēn kē mehnaa aji dlun kamoya du bhēr bi ajipanun du Kanaan. Farawuna aṭenaan keeri nya moy paapa, nşē kak. »

⁶ Farawuna aji na a : « Yaan imoy şaaş ido uko wi aṭu'iin kē imehnaa. »

⁷ Yotef kē ayaa, kaya kamoy aşin, kē baweek bti banjaan baṭēnk Farawuna naşih, baweek biki katoḥ ki Farawuna, na baweek bti biki utaak bañoṭana. ⁸ Baya na biki katoḥ ki Yotef bti na babak aşin, na biki katoḥ ki aşin bti. Bapoṭ na ṅntaam ṭaṅ badukiin du Goşen. ⁹ ṅkaaru ṅi ṅmpēlēt ṅakpuluṅ ṅanwoon na bañaan ṅakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

¹⁰ Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banaṭ da awooni aṭēga maakan, kē Yotef awo da ṅnuur paaj na ulon awooni aşin. ¹¹ Bañaan biki Kanaan bawin kē bañaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad aşē ji : « Puum

pi biki Ejiptu pi pawo pi ñaañ naweek. » Ukaañ kē bakak ado dko mēnt danwoon du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

¹² Babuk Yakob bado uko wi abiin aji na baka. ¹³ Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhēr banwoon du uṭeēh wi Makpela unṭaanuñ na Mamre, wi Abraham abiin anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaan biki nul. ¹⁴ Yotef akak du Ejiptu na babak ašin na bañaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy ašin.

Phaajala pi babak ašin Yotef

¹⁵ Babuk ašin Yotef bawin kē ašin baka akeṭi aṣē ṭiini aji : « In ameen ba? Yotef ahilan kakak kaṣoor nja, kakakan nja buṭaan bti bi ṇdolulun. » ¹⁶ Wal mēnt kē baṣē yil kē baya ji na a : « Ji ṣaaṣ abi ado kakeṭ aji na un ¹⁷ “Najakan na Yotef amiir babak ašin pjuban na pekadu di baka, amiir baka buṭaan bti bi badolun.” Kē hēnkuñ, miirun ipekadu yi nun, un balempar Naṣibaṭi i ṣaaṣ ajaan adēman. »

Nṭup ṇi baṭupuñ Yotef ṇaṭu'a kē awooni.

¹⁸ Babuk ašin babi bukal ṭi ṇleef ṇi baka agēntla ṭi ihoṭul aṣē ji : « Un biki biki ṭi kadunu, kakanun balemparu. »

¹⁹ Kē Yotef aṣē teem baka aji : « Naklēnk, dwo Naṣibaṭi i? ²⁰ Buṭaan bi naṭuun pdolēn Naṣibaṭi akakan ba kē bawo bnuura, uko unwoon ṇa wi uhilna udolana : uko mēnt uwo mbuur mi bañaan baṭum. ²¹ Hēnkuñ naklēnk, ṇji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Aṭiini na baka bnuura aṭooran baka iṭēb.

Pkeṭ pi Yotef

²² Yotef na biki katoh ki ašin kē bawo du Ejiptu. Nṣubal ṇi Yotef adolun ṭi mboṣ ṇawo iñeen-week na iñeen (110). ²³ Awin babak bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

²⁴ Unuur ulon, Yotef aji na babak ašin : « Dñogan pkeṭ, kē Naṣibaṭi aṣē bi ṭi an kapēnanan ṭi utaak wi, kañooṭan du utaak wi abiin amehna ahon bi Abraham, Itaak na Yakob. »

²⁵ Yotef ado babak Itrayel kē bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Naṣibaṭi aklun kabi

ṭi an, najejan imoh yi naan, napēnan ya ṭi utaak wi. »

²⁶ Yotef akeṭ wi akaan ṇṣubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweek biki Ejiptu, aṭu'a ṭi btuur aṣē moya ṭi Ejiptu.

* **50:11** ṭi uhebēre Abel Mitrayim dawoon; puum pi biki Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaṣa i Yetu abiiṅ adu adola kē akak naṭaṣarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakuṅ aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaaruṅ du dko di bakyahaṅ. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiin, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajukanuṅ bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēṅ, ajeban bamaakal, adook ṅntaayi, ado iko itum maakan iñonjarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi bataruṅ aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiin awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiṅ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaṣarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē baṣē wayṣēr ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1–2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13–4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12–18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1–20.34)

6. Kanēm kabaañṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (21.1–27.66)

7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babak aṣin*. ³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar* awoon anin baka, Peret abukuṅ Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab*. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut*. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiṅ awo ahar Uriye*. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Aṭaf. ⁸ Aṭaf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram†, Yoram abuk Oṭiyat ; ⁹ Oṭiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babak aṣin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel añooṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobun bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel. ¹³ Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Aṭor. ¹⁴ Aṭor abuk Fadok, Fadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud, ¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob‡. ¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukuṅ Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunuṅ du Abraham te Dayiṭ iwo iñeen na ibaakēr ; injunuṅ du Dayiṭ te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun iñeen na ibaakēr, injunuṅ du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iñeen na ibaakēr.

Kabuka ki Yetu (Luk 2.1-7)

* **1:2** Yuda na babak aṣin : Biinṭ iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. ✧ **1:3** Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. ✧ **1:5** Natenan ṭi Yotuwa 2. ✧ **1:5** Natenan ṭi Rut. ✧ **1:6** Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † **1:8** Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateem aṣin Yoram. ‡ **1:15** Kajunna ṭi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum.

18 Yetu abuka hënk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kë, wi bawoonj baandobi niimar, kë Uhaaş wi Naşibaţi uşë do kë Mariya awo na kayinj. 19 Yotef anjokulunj, anwoonj ñiinj natool abot awo aanjal ppeeta ti kadun ki bañaan, aji ti uşalul agar baniw na a bë aanktup bañaan. 20 Jibi awoonj na uşal wan, kë uwanjut wi Ajugun ulonj uşë pën awinana ti ntaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayit, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaş wi Naşibaţi ukaanj kë awo na kayinj. 21 Alunj kabuk napotj ñiinj, i iktuunj katim ki YetuŞ, tiki ul aklunj kabuuran pntaali pi nul ti ipekadu yi pa. »

22 Iko mënţ bti iyuu j kë uko wi Ajugun abiinj aţup aţëpna ti *naţuparul idolanaa, aji : 23 « *Ñaaţ anwoonj aamme ñiinj alunj kawo na kayinj, kabuk napotj ñiinj, balunj kaţu'a katim ki Emanuwel* »* uwoonj : « Naşibaţi awo ti ptoofun. »

24 Wi Yotef atenuj, ado jibi uwanjut ujakulunj : ajej Mariya kë awo aharul 25 aşë wo aanwinar na a kë adoo buk napotj ñiinj i aţuunj katim ki Yetu.

2

Bayaanţ banwoonuj umayar unuur babi pwin Yetu

1 Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du uţaak wi *Yuda, ti wal wi *Herod awoonj naşih. Ti wal mënţ wun, kë biinj bame njah başë pënnan umayar unuur aban ti Yerutalem, 2 aşë hepar aji : « Tuj di di Naşih i bayuday ambukiinj awoonj ba? Nwin ujah wi nul du uţaak wi nun, aşë bi pdëmana. »

3 Wi Herod naşih atiinkunj uko wan, ayewlaa ukaanj kë bañaan biki Yerutalem bti bakak ayewla. 4 Ado *baţenjan baweeek na *bajukan Bgah bti kë bayiti, aşë hepar baka dko di *Krittu awoonj i kabuknaana. 5 Kë bateema aji : « Du Betleyem du uţaak wi Yuda, wanj wi wi *Naţupar Naşibaţi apiitunj : 6 *“Twi Betleyem, mboş mi uţaak wi Yuda mënţ iwoonj ufëţ umpotjëtaanunj ti Yuda ; ti iwi di naşih akpënnunj ul akwoonj nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”** »

7 Wal mënţ kë Herod aşë bop adu biinj bame njah, ado kë baţupa bnuura wal wi ujah ujaan upën. 8 Wi wi aşaanj ado baka kë baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ti uko wi napotj mënţ, woli naya wina, nabi kaţupën, nhilna kak nya ndëmana. » 9 Wi naşih ajakunj han, kë başë ya ; wi wi ujah wi babinj awin uşaan apën, awo ti kadun ki baka, te adoo ya aţaan na dko di napotj awoonj aşë naţ. 10 Wi bawinunj ujah aşë lilan maakan. 11 Baneej ti katoh, awin napotj na Mariya anin, aşë njup adëmana. Bahaabëş wal mënţ njmañ ni baka apënan da uwuuru, na mnkulan*, na ukëra ujun ulil pţëkëñ, aţena. 12 Kë Naşibaţi aşë diiman baka ti ntaafi kë baanwo i kakak du Herod, wi wi başaanj aţëpna bgah blonj akak uţaak wi baka.

Yotef na aharul baţi na abuk baka aya Ejiptu

13 Wi biinj bame njah bayaan, kë uwanjut wi Ajugun uşë pën awinana ti ntaafi ti kadun ki Yotef aji na a : « Naşiin, ijej napotj na anin, naţi naya Ejiptu, iţo da te wal wi nji kabinj kaţupu, tiki Herod abi kado karab napotj pa pfiņa. » 14 Kë Yotef anaţa na utejan, ajej napotj na anin kë baya Ejiptu. 15 Baya ţo da te wal wi *Herod akeţunj. Uko mënţ uyuuj kë uko wi Ajugun abiinj aţup aţëpna ti *naţuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuj abuk naan* »*

16 Wi Herod ammeenj kë bame njah baguura, adeebaţ maakan. Ayil wal mënţ du Betleyem na ti njëţ njanogun da bti aji bafinj bapotj biinj bti banwoonj baampel nşubal njëb, tiki bame njah baţupa wal wi napotj abukiinj. 17 Hënk di di uko wi Yermiya Naţupar Naşibaţi abiinj aţup udolaniinj :

18 « *Pdiim pi ñaaţ alonj patiinkana du ubeeka wi Rama, njwooni na mntëg mweek : Rakel akwooniirunj babukul ; aşë nooran pyompan, tiki bakeţi.* »*

Yotef awoona Ejiptu abi afëţ ti Nataret

Ş 1:21 Yetu : dawoonj : « Ajugun abuuran. » * 1:23 Itayi 7.14. * 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pñaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil pţëkëñ. Pñaak mënţ patam maakan. * 2:15 Hotey 11.1. * 2:18 Yermiya 31.15.

19 Wi *Herod akeṭuṅ, kē uwanjut wi Aju-gun ušē pēn awinana ṭi kadun ki Yotef ṭi ṅṭaafi du Ejiptu. 20 Uji na a : « Naṭiin, ijej napoṭ na anin, nakak uṭaak wi *Itrayel : banṅaluṅ pfiṅ napoṭ bakaṭi. » 21 Kē Yotef anaṭa ajej napoṭ na anin, akak Itrayel. 22 Kē wi ameen kē *Arkelayuṭ ahiijuṅ uṭaak wi *Yuda wi Herod ašin akeṭuṅ, kē ašē ṭi pya da. Našibaṭi ayuuja ṭi ṅṭaafi kē awo i kaya uṭaak wi *Galilay†. 23 Aya afēṭ du ubeeka uloṅ wi bajaṅ badu *Nataret, hēnk uko wi *baṭupar Našibaṭi bajakuṅ udolanaa : « *Aluṅ kadu'ana ṅiṅṅ i Nataret.* »

3

Yowan Nabattaar aji na baṅaṅ bawut pjuban baṭelēš ṅbida
(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

1 Wi ṅṣubal ṅṭum ṅaṭepuṅ, kē *Yowan Nabattaar ašē pēn awinana, aṭup du *pndiiš pi *Yuda 2 aji na baṅaṅ: « Nawutan pjuban, naṭelēš ṅbida, ṭiki *Pṣih pi Baṭi paṅogi. » 3 Uko wi nul wi wi *Itayi *Naṭupar Našibaṭi aṭiiniyaanuṅ aji :

« *Pdiim ploṅ pahuuran du pndiiš aji :*

« *Nabomaan bgah bi Ajugun akluṅ kaṭēpna, nadolana ilēl itool.* » *✧

4 Yowan awohara kamiša ki babomanuṅ na pfaal pi untaam wi pnkunkaali ašē tan katēl ṭi blank ; aji de ṅguul na mnob. 5 Wal mēṅ kē baṅaṅ biki ubeeka wi Yerutalem na uṭaak wi Yuda bṭi, na uṭaak wi bdēk bi Yordan bṭi bašē ya du a. 6 Baji babi kaṭup ipekadu yi baka kašē do *babattaar baka ṭi bdēk bi Yordan.

7 Wi Yowan awinuṅ kē *bafaritay na *bataduk baṭum kē bakbi pyeenk batitmu ṭi a, kē ašē ji na baka : « An, nawo pn-tuni pi ṅṅfunan! In ahoopaṭanaṅ aji naṭi udeeb wi Našibaṭi unkmbiṅ ba? 8 Nadoon kado keeri iko inkyuujun kē nawut pjuban abot aṭelēš ṅbida. 9 Nawutan kaṣal kaji : “Nwo biki pṣini pi Abraham!” Dṭupan, Našibaṭi ahilan kakakan mnlaak mi babuk Abraham. 10 Ptibi padobi bēkan bēkan ṭi mnko uṭeēh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafēl du bdoo.

† 2:22 Uṭaak wi Galilay : Dul di di aṭa Arkelayuṭ awoon naṣih. ✧ 3:3 Itayi 40.3. ✧ 4:4 Plešan 8.3. ✧ 4:6 Kaṅaam 91.11-12.

11 « Nji, dji kabattaaran na meel kadi-imanaan kē nawut pjuban aṭelēš ṅbida ; kē anšaṅ abi ṭi kafēṭ naan ašē dēm apelēn maakan, mēndoo ṅoom ṅoom kamēbana iṣapaat ; ul aluṅ kabattaaran na Uhaaš wi Našibaṭi na bdoo. 12 Awo na kajeṭ ṭi iṅen, aweey kapaṭēš ptiij na plēfar. Aya katoor ptiij ṭi pnkuti kašē kafēl plēfar du bdoo banwoon baankjēṃša. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

13 Wal mēṅ kē Yetu ašē pēna uṭaak wi *Galilay, abi bdēk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. 14 Kē Yowan ašē pok, aji na a : « Nji dwoon kayeenkna batitmu ṭi iwi, kē iṣē bi ṭi nji! » 15 Kē Yetu ašē teema aji : « Duni idinan uko mēṅ. Aa, hēnk di di ṅwoon i kado uko bṭi wi Našibaṭi aṅaluṅ. » Kē Yowan adinani. 16 Wi Yetu ayeenkaṅ yeenk batitmu apēn ṭi meel, kē baṭi bašē haabēša ṭi dko mēṅ. Awin *Uhaaš wi Našibaṭi kē uwala ṭi a ji ubalab ufaatal. 17 Kē pdiim ploṅ pašē pēna baṭi aji : « Iwi iwoon abuk naan, dṅalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiiš
(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

1 Wi Yetu apēnaṅ pēn du meel kē Uhaaš wi Našibaṭi ušē ṅooṭa du *pndiiš, kē *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buṭaan. 2 Aṭo ṅnuur na ṅṭejan iṅeen ṅbaakēr bē aandee, wi ṅaṭepuṅ, kē ubon ušē de'a. 3 *Naguuru kē ašē ṅoga aji : « Woli iwo Abuk Našibaṭi, jakan na mnlaak mi mankak ipoom. » 4 Kē ateema aji : « Upiitana aji :

« *Mēṅ uko ude ṭaṅ umēbanuṅ ubida wi ṅaṅ ṅṭup bṭi ṅankpēnuṅ ṭi mntum mi Našibaṭi ṅa.* » *✧ »

5 Kē Untaayi Uweek ukak aṅooṭa du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du bṭuk bi *Katoh Kaweek ki Našibaṭi duuṭ 6 ašē ji na a : « Woli iwo Abuk Našibaṭi, klut kajot. Kē hēnk di di upiitun ṭi Ulibra wi Našibaṭi aji :

« *Kē Našibaṭi aluṅ kaji na ṅwanjut ṅi nul ṅajeju ṭi iṅen*

kaṭi ihubta ṭi plaak ploṅ.”* »

⁷ Kē Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :
“*Tinwo kado katen me Ajugun Naṣibaṭi i nu
ahinan pdo uko wi ajakuṅ.*”* »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuṅ ploṅ
pweek maakan aṣē diimana ṅtaak bti ṅi
umundu na mndēm mi ṅa, ⁹ aṣē ji na a :
« Dwulu iko yi bti woli iṅup adēmanaan. »
¹⁰ Wal mēntṅ kē Yetu aṣē ji na wa : «*Fatana,
ṭēpan iya! Upiitana aji :

“*Ajugun, Naṣibaṭi i nu ṭaṅ i i iwoon kadēman,
kē ul ṭaṅ i i iwoon kado kalempar.*”* »

¹¹ Wi wi untaayi uṣaaṅ aya aduka. Kē
ṅwanjut ṅaṣē bi aṅoga, alempara.

*Yetu awuḡṣa akak Galilay
(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)*

¹² Baṭup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar
ukalabuṣ. Wi atiinkuṅ uko waṅ, awuḡṣa
wal mēntṅ akak du utaak wi *Galilay. ¹³ Apēn
du ubeeka wi *Nataret aya afēt du wi
Kapernawum. Uwo du kabaṅ ki bdēk,
kaṅog ṅtaak ṅi Fabulon na Neftaliya. ¹⁴ Uko
mēntṅ uyuuṅ kē uko wi *Itayi *Naṭupar
Naṣibaṭi abiiṅ aṭup udolanaa :

¹⁵ « *An, ṅtaak ṅi Fabulon na Neftaliya,
naṅṅogung bdēk bi Galilay du plut pi Yor-
dan,*

*nanwoon du Galilay di banwoon
baanwo bayuday bafētun!*

¹⁶ *Pntaali panwoon ṭi bdēm
pawin bjeehi bweek,*

*bjeehi bweek bapēn
ajeehan baṅaaṅ banwoon du dko di
bdēm bi pkeṭ.* »*

¹⁷ Wal mēntṅ waṅ kē Yetu aṣē jun pjukan
aji : « Nawutan pjuban, naṭēlēṣ ṅbida, ṭiki
*Pṣih pi Naṣibaṭi paṅog pii pi. »

*Yetu adu baṭaṣarul babaakēr bateek
(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)*

¹⁸ Unuur uloṅ, Yetu apoṣ ṭi kabaṅ ki
*bdēk bi Galilay, aṣē win biintṅ batēb
banṭaarun, Fimoṅ andu'aniinṅ Piyeer, na
Andre, kē bakfēl bridiya du bdēk, bawo
batuh. ¹⁹ Aji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan
batuh baṅaaṅ. » ²⁰ ṭi dko mēntṅ kē babi duk
duk iridiya, aṭaṣa.

²¹ Aya alow btiṣu akak awin batēb
banṭaarun, *Yakob na *Yowan babuk ṅiintṅ

aloṅ anwoon katim ki Tebede. Bawo ṭi
bṭeem na aṣin baka, awo ṭi pboman iridiya,
kē aṣē du baka. ²² ṭi dko mēntṅ, kē baduk
aṣin baka na bṭeem, aṭaṣa.

*Yetu ajukan akuṭ ajeban baṅaaṅ
(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

²³ Yetu aji ṅaaṅ na utaak wi *Galilay
bti kajukan ṭi itoh iṅehanaani, kabot kaṭup
*Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi, kaje-
ban mmaak bti na pṭakēm bti ṭi baṅaaṅ.
²⁴ Katimul kapēnala ṭi utaak wi Firi bti, kē
baṣē ji baṭija bamaakal bti na biki iko iloṅ
iknooranunṅ: banwoon na ṅntaayi, bankjo-
tunṅ kako, na banyojuṅ iṅeen na ihoṭ kē
aji jeban baka. ²⁵ Baṅaaṅ batum maakan
baji babi kaṭaṣa, kawoona Galilay, utaak wi
ṅbeeka Iṅeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak
wi *Yuda bti na utaak unwoon du plut pi
Yordan.

5

*Pjukan du Pnkuṅ
(Luk 6.20-23)*

¹ Wi Yetu awinunṅ baṅaaṅ batum aṣē paya
du pnkuṅ, aṭo. Baṭaṣarul babi aṅoga, ² kē aṣē
jun pjukan baka aji :

³ « Baṅaaṅ bannumiinṅ Naṣibaṭi ṭi ṅhaaṣ ṅi
baka banuurandēni
ṭiki *Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

⁴ Baṅaaṅ banwoon ṭi ṅwooni banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kayompan baka!

⁵ Baṅaaṅ banjoobunṅ bkow banuurandēni
ṭiki umundu bti uluṅ kawo wi baka.

⁶ Baṅaaṅ banklaaṅ pdo iko yi Naṣibaṭi
ajakunṅ na ṅhaaṣ ṅi baka bti, banuu-
randēni
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kawul baka kakēṣan
uko wi baklaaṅ.

⁷ Baṅaaṅ bankṅagiinṅ banuurandēni,
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kaṅaga baka.

⁸ Baṅaaṅ banwoon na ṅhaaṣ ṅjintṅ, banuu-
randēni
ṭiki baluṅ kawin Naṣibaṭi.

⁹ Baṅaaṅ bankṭijunṅ btiinkar banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kaji bawo babukul.

¹⁰ Baṅaaṅ biki bakhajanunṅ aji baṭaṣ
Naṣibaṭi, banuurandēni,
ṭiki Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

11 « Nanuurandëni woli babenjan, ahajanan, ačilandëran țiki naji națaşën. 12 Nalilaan, nawo ți mntan, țiki baluk bweek bayoonkan du bați. Naleșan kē hēnk di bahajanuñ kak *bațupar Nașibați biki țfa.

*Pnam na bjeehi bi umundu
(Markut 9.50; Luk 14.34-35)*

13 Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam pașē doona we woli payași ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaan udooni, paji pafel du bdig, bañaan kapoș pa.

14 « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoon du pnkuñ duuț wi bañaan bti bajaan bawin. 15 Ńaan aanji tehan unkaniya kașē fēt wa na kakana! Ńaan aji țep țep kațu wa du bko duuț ujeehan bañaan bti banwoon ți katoh. 16 Hēnk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaan bti bawin, andolon ahilna adēman Nașibați Așinan anwoon du bați. »

Pjukan ți uko wi Bgah bi Moyit

17 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kașal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *bațupar Nașibați bajakuñ. Mēmbi bi ppēnan wa, dbi bi uko mēnt uhilna udolana. 18 Dțupan, manjoonan ma : Ji mboș na bați Ńado kaba, nin uko umpoțētaanuñ ți Bgah uunkpēn bē iko yi bajakuñ bti iindolanaa. 19 Hēnk di uwoon, Ńaan anwoon aanktaș uko umpoțētaanuñ ți iko yi Bgah bajakuñ, așē jukan bañaan bado ji a, uñ mēntan akwoonuñ ampoțētaanuñ du *Pșih pi Bați. Kē anșaan ado iko yi Bgah bajakuñ akuț ajukan ya bañaan, uñ mēntan aluñ kawo naweek du Pșih pi Bați. 20 Dțupan, woli naanțaș uko wi Nașibați apel *bajukan Bgah na *bafaritay, naankhil pneej du Pșih pi Bați. »

*Pjukan ți uko wi udeeb
(Markut 11.25; Luk 12.57-59)*

21 Yetu akak ațiini aji : « Natiink uko wi bajakuñ na bateeman țfa : *“Tinkfiñ Ńaan”* ; Ńaan ankfiñuñ atēntul aya kahepna du uruha. 22 Kē nji nșē țupan : Ńaan andebațeruñ atēntul aluñ kateem ți uko

wan du nawayēș. Ńaan anjakuñ na atēntul awo nayila aluñ kahepna ți uko wan du *uruha uweek. Ńaan anjakuñ na atēntul awo nawaan udooni awo i kafelana du bdoo bi infernu. 23 Keeri woli iya pdo bțenjan du *bliit bi mngur pa Nașibați, așē leș kē atēntu adeebațeru, 24 dukan iko yi ibiinaanuñ ți kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ți ploolan na atēntu, ișē iwugșa ikak ibi iwul Nașibați bțenjan bi nu.

25 « Woli itool pya uruha na Ńaan i nakaan uhok, țaraan ikak ți ploolan na a, wi nahonuñ ți bgah, ji abi aňooțu du nawayēș, nawayēș aji na nalemparul awatu ukalabuș. 26 Dțupu, manjoonan ma : linkpēn da bē iinluk uko wi ițeetuñ te du pataka pbaaňșaani. »

*Pjukan ți uko pjuban pi piint
(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)*

27 Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuñ na bateeman țfa : *“linkpiint na ahar Ńaan.”* ✧

28 Nji kē nșē țupan : Ńaan antenuñ ahar Ńaan na ușal wi ppiint na a, adobi piint piint na a ți ușalul. 29 Woli pkēș pi nu pdeenu pațu'u ijuban, lookșen pa ifel du kalowan : uhokan iwaan dko dlolan di uleefu kē di ifelana du infernu na uleefu bti. 30 Kē woli kañen kadeenu ki nu kațu'u pjuban, falan ka ifel du kalowan : uhokan iwaan dko dlolan di uleefu kē di ifelana du infernu na uleefu bti.

31 « Ulibra wi Nașibați ukak aji : *“Ńaan ankdookuñ aharul awo kawula kakaarta kankyuujun kē bniim babaa.”* ✧ 32 Kē nji nșē țupan : Ńaan andookuñ aharul anwoon aampiint na nin Ńaan alon nampați ațu aharul mēnt pjuban pi piint woli aniimar na Ńiint alon ; kē Ńaan anniimuñ Ńaăț i badookuñ ți bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ți uko wi pmehna

33 Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuñ na bateemun : linkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoñuñ ți kadun ki Ajugun. ✧ 34 Kē nji nșē jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ți bați, țiki dul di di Nașibați ajaan ațo kașihna ; 35 nawutan kamehna

ti mboş ʒiki manwoon dko dpafni ihoʒ di nul ; nakmehna ʒi Yerutalem, ʒiki dawoon ubeeka wi *Andemun Maakan. ³⁶ Kmehna kak ʒi bkowu, ʒiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat keme kajen. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, ke ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun ʒi nʒup ment uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ʒi uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakun ʒfa : “Woli ʒnaan alookʒu pkesh ; lookʒana pi nul, woli akitu pniin, kitana pi nul.✱” ³⁹ Ke nji nsh jakan, nawutan kaneenan uleefan ʒnaan anjalun pdolan butaan. Natepen tep nadoki woli ʒnaan akobu kaen ʒi kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli anjal pnootu uruha kayeenknu kamiʒa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ʒnaan aʒu'u ppoʒ dko danlowun, poʒan na a dko dampelun dko ment ʒyaas nteb. ⁴² Woli ʒnaan aʒehanu, tenana ; woli ʒnaan anjal pteetu, wutan kdeka fet. »

Naʒalan baʒooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakun ʒfa : “Nalan atentu✱ ipok naʒooradu.” ⁴⁴ Ke nji nsh jakan : Naʒalan baʒooradan nakut naʒehandër bankfepanan Naʒibaʒi awul baka bnuura, nado kado bampokanan bnuura. Nakaan nado kaʒehan Naʒibaʒi pa banktupun uko wi nan butaan, pa bankhajananan. ⁴⁵ Nadiiman henk, ke nawo babak Naʒibaʒi Aʒinan anwoon du baʒi. Ul andoon bnuur ke baktër pa bado butaan na bado bnuura, abot ado uʒubal ke ukjot ʒi baʒool na ʒi banwoon baanwo baʒool. ⁴⁶ Woli naʒal banjalanan ʒaʒn, ubeeb uhoʒ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaʒa badoo ji bado han. ⁴⁷ Woli bayitan ʒaʒn biki najaan nawul mboʒ, nado uko ulon undemun i? Banwoon baanfiyaar Naʒibaʒi badoo ji bado han. ⁴⁸ Nawoon bajint baʒool jibi Aʒinan anwoon du baʒi awoon najint naʒool ʒi iko bti. »

* 5:37 Untaayi Uweek keme : “butaan”. ✱ 5:38 Ppen 21.24; Bgah 24.20; Pleʒan 19.21. ✱ 5:43 Bgah 19.18. * 6:13 Untaayi Uweek keme : “butaan”.

6

Pjukan ʒi uko wi ptenk banwaanun

¹ Yetu akak aji na baka : « Naʒaafaraan kayuuj ʒi kadun ki baʒaan ke naʒaʒ uko wi Naʒibaʒi ajakun kahilna ʒaʒn kawinana ʒi baka. Woli nado han naanklun kayeenk baluk bi Aʒinan anwoon baʒi. ² Woli itenk keeri ʒnaan anwaanun, wutan kado kapiitar. Henk di balagare bajaan bado du *itoh iʒehanaani na du igah, baʒaan bahilna bado kademan baka. Na manjoonan, dtupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Ke iwi, woli itenk ʒnaan anwaanun, kaʒenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun, ⁴ uʒen wi nu uhilna uwo uunkmeeta. Woli ido han, Naʒibaʒi ʒaaʒ anjaan awin iko yi baʒaan bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

Pjukan ʒi uko wi pʒehan Naʒibaʒi (Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Ke woli naʒehan Naʒibaʒi, nawutan kado ji balagare : woli baʒehan Naʒibaʒi, baji baʒal kanaʒ du *itoh iʒehanaani na du npaʒ bgah baʒaan bahilna bawin baka. Dtupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Ke iwi, woli iʒehan Naʒibaʒi, neejan du meet di nu, idet bgah, iʒehan Naʒibaʒi ʒaaʒ, awo da na iwi ʒaʒn. ʒaaʒ anjaan awin iko yi baʒaan bawoon baanji bawin, alun kaluku.

⁷ « Woli naʒehan Naʒibaʒi, nawutan kado kaʒup iko itum kakales ji banwoon baanfiyaar Naʒibaʒi : baʒal aji woli batum btup, Naʒibaʒi katiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aʒinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli naʒehan Naʒibaʒi na-jaan naji :

Aʒinun inwoon du baʒi,
baʒaan bti badinan ke iyamani,

¹⁰ pʒihu pabi,
uko wi injalun udolana
ʒi mboʒ ji du baʒi.

¹¹ Tenun nta uko ude wi nnumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nmiir banjubanun un.

¹³ Kwutun ndo butaan woli baguurun

işë ibuuranun ti *Untaayi Uweek.*
[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndëm te
mñto. Uwo hañ.]

14 « Enhën, woli namiir bañaan ban-
jubananañ, Aşinan anwoon bați akak
kamiiran ; 15 kë woli naanji namiir ban-
jubananañ, Aşinan kak aankmiir pjuban pi
nan. »

Pjukan ti uko wi pyiman

16 Yetu akak aji na baka : « Woli nayi-
manii, nawutan kajooñan jibi balagare ba-
jaan bado : baji bañoñaran kaara, bañaan
bahilna bawin kë bayimani. Na manjoo-
nan, dtupan, badobi yeenk yeenk baluk bi
baka. 17 Kë iwi, woli iyiman, këran uleef
na ukëra ulil ptekëñ ibot iñow këş, 18 bañaan
bawutna kame kë iyimani, Naşibați Şaaş tañ
anwoon da aji win iko immeniin, amee.
Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon
baanji bawin aluñ kaluku. »

Pyok pi bați (Luk 12.33-34)

19 Yetu akak ajiini aji : « Nawutan kado
kala pyok ti umundu wi, wi nbob na njof
njajaan natok iko, wi bakiiñ bajaan bajip.
20 Naţëpën ţëp nado kala pyok pi bați, ban-
woon baanwo na nbob na njof nanktoki bka
bi nan, bawoon baanwo na bakiiñ bankjipi.
21 Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaţëb
ki nu kakwoon. »

Pkëş pawoon bjeehi bi uleef (Luk 11.34-36)

22 Yetu akak aji : « Këş kawoon unkaniya
wi uleef ; woli këşu kawo kjeb, uleefu bti
uwo ti bjeehi. 23 Kë woli këşu kafëli, uleefu
bti uwo ti bdëm. Woli bjeehi banwoon ti iwi
bawo bdëm, ikeer awo ti bdëm bweek! »

Naşibați na itaka (Luk 16.13)

24 Kë Yetu akak aji : « Nin ñaan aan-
hil kalempar başih batëb : apok alon
kañal undu, këme amëban alon, kaşë beeh
undu. Naanhinan kalempar Naşibați kabot
kalempar itaka. »

Nahañan Naşibați (Luk 12.22-31)

25 Yetu akak ajukan aji : « Uko wañ
ukaan kë njakan, nawut kaţaaf uko ude
[na udaan] wi nanumiin pa ubida, këme

iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan.
Ubida uumpel uko ude i? Kë uleef, uumpel
imişa i? 26 Natenan nkat: ñaanji natepi,
ñaanji nakit, ñaanji nahank ti inkuti, kë Aşinan
anwoon bați aşë ji wul ña uko ude! Mëñţ
an napelun ña i? 27 Ahon ti an ahilanun
ti manţaaf kahoţalëş unuur uloolan tañ ti
ubida wi nul? 28 Kë we uwoon pţaaf uko
uwohara? Natenan iteeñ yi ugof wi uţeeh
jibi ijaan idëm : iinji ilemp, iinji işiir. 29 Kë
nşë jakan, Falomon naşih, ti pdëm pi nul
bti, aambaan kañëgi'aara ji kalon ti ya.
30 Ujaagal uwo nţa du uţeeh, faan balun
bafël wa du bdoo, kë Naşibați aşë ji woh-
rana woharan wa iko inuura. An, nan-
woon naanfiyaar akëşan, nameen na man-
joonan kë aluñ kawoharënan kak kapelan.
31 An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka
ti pla uko ude këme uko udaan, këme uko
uwohara. 32 Iko yañ yi yi banwoon baan-
fiyaar Naşibați bajaan babi wo wo ti bla, kë
an, Aşinan anwoon du bați ame kë nanuma
iko mëñţ bti. 33 Nawo i kaţëp ţëp duna kala
pneej du Pşih pi nul na pdo uko wi ajakuñ
uwo utool, kaşë kayeenk kak iko mëñţ bti.
34 Nawutan keeri kaţaaf uko wi faan : faan
dawo di Naşibați. Unuur unjinţi na unoor
wi wa. »

7

Nawutan kado katen buţaan di batëñan

1 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi
kaduka duka ti pten buţaan bi batëñan,
Naşibați awutna katen bi nan. 2 Jibi nak-
tenun batëñan, hënk di di Naşibați aklun
katenan ; kë kaniibi ki nakniibun, kul
ki ki bakluñ kaniibnan. 3 Ibaa tenar we
katëmal kanwoon ti pkëş pi atëñtu, aşë duk
pmul panwoon ti pi nu? We ukaan ba?
4 Hum di di ihinanun kaji na atëñtu, “ayıţ
naan, biin mpënanu katëmal ti pkëş” aşë
duk pmul panwoon ti pi nu? 5 Iwi nataaki,
duni ipënan pmul panwoon ti pkëş pi nu!
Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura,
kapënan katëmal kanwoon ti pkëş pi atëñtu!
6 « Nakwul nbuş uko unyimanun, kaţi
nakakaran nadum ; nakfël wuuru wi nan ti
ihoţ yi nkuma kaţi nabi napoş poşan wa. »

Nañehaan Naşibați Aşinan (Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Nañheaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabëšan. ⁸ Hënk di uwoon, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; kë ankob kobanun, bahaabëşa.

⁹ « Ahoñ ti an i i abukul akñehanun kapoom aşë wula plaak? ¹⁰ Këme añehana uţëb aşë wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoon awo bado buţaan name pwul babukan iko inuura, naşalanun nyaaş hum ni ni Aşinan i baţi ahilanun kaţen bankñehanulun iko inuura?

¹² Kë hënk di di nawoon kado bañaan uko bti wi nañalun badolan. Uko wañ wi wi *Bgah bi Moyit na *baţupar Naşibaţi bakanun. »

Plëman pamminun (Luk 13.24)

¹³ Yetu aţiini na baka aji : « Natamaan naneejna plëman pamminun. Plëman na bgah injaan iñoot ñaan du dko di akyaan katoknaana ihaani, kë batum baji baţëpna ya. ¹⁴ Kë plëman na bgah inşaan aji iñoot ñaan du dko di akkaani ubida işë miñ, kë bañaan bantiinku bajaan bawin ya kaţëpna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaarun aji bawo *baţupar Naşibaţi. Baji babi ti an kawo ji nkaneel aşë wo du nhaaş ni baka nñiin njanjooţun. ¹⁶ Nalun kayikrënaan baka ti mnwo mi baka. Ñaan aanhilan kamar mbut ti byuw, këme mnjaak ti bţëmpël. ¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kë bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuţaan. ¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mnwuţaan, kë bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura. ¹⁹ Bko banwoon baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafël du bdoo. ²⁰ Kë hënk di di naklun kayikrënaan bañaan mënt ti mnwo mi baka.

²¹ Mënt bañaan bti bankjaknun "Ajugun, Ajugun" bakneejun du *Pşih pi Baţi, ankdolun ţañ uko wi Paapa i baţi anjalun akneejun da. ²² Unuur mënt batum balun kajakën : "Ajugun, Ajugun, jëm ti katim ki nu ki ki nţupnun Uţup wi Naşibaţi i, adook nntaayi abot ado mlagre mntum i?" ²³ Wal mënt, dji na baka : "Mëmbaar kame'aaran ; nalowaan, an nanwoon naanji naţaş Bgah bi Naşibaţi." »

Itoh itëb (Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hënk, woli ñaan atiink nţup ni naan ni, abot aţaş na, awo wo ji ñaan natit anniwun katohul, apaf ka ti mnlaak. ²⁵ Uşubal ubii, kë meel mampaari, uyook kë unaţa akëk ; kë kaanjoti, ţiki kajip adiilën, apaf ti mnlaak. ²⁶ Kë anşaan atiink nţup ni naan ni aşë wo aanktaş na awo ji ñaan anwoon aantiti, anniwun katoh ti pyiw. ²⁷ Uşubal ubii, kë meel mampaari, kë uyook unaţa akëk, kë kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aţiiniñ han aba, bañaan bañoñar pjukan pi nul, ²⁹ ţiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naşih.

8

Yetu ajeban ñiinţ ammaakun bdoo (Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkun, kë bañaan batum başë wo ti pţaş. ² Ñiinţ alon ammaakun bdoo abi, ańoga, aşë jot ti ihoţul, afët kaara ti mboş aji na a : « Naweeek, woli injali, ihinan kajebanaan, nkak njinţ. » ³ Yetu atar kañen abana, aşë ji : « Aa, dnjali, kakan ijinţ. » Ti dko mënt kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ti a. ⁴ Kë aşë ji na a : « Wutan kaţup nin alon uko unţëpun, duni iya iwinana du *naţënan Naşibaţi ibot ido bţënan bi Moyit ajakun pa bañow bi nu kadiimanaan bañaan bti kë ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kë naweeek i bangoli iñeen-week alon aşë bi ańoga akooţa ⁶ aji : « Naweeek, nalempar naan amaak apiinţ du katoh, ayoj iñeen na ihoţ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. » ⁸ Naweeek i bangoli kë aşë ji na a : « Naweeek, dpoţ pa ibi ineej ti katoh naan, bë işale ţup uţup uloolan ţañ, nalempar naan kabi jeb jeb. ⁹ Nji kak dka anşihnun, abot awo na bangoli biki nşihun, woli dji na alon ti baka : "Yaani" aya, aji na undu "Biini" abi. Woli dkak aji na nalempar naan : "Dolan uko wi!" Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu atiinkun uko wañ aşë maţ naweeek i bangoli maakan, aji na banktaşulun : « Dţupan na manjoonan, ti Itrayel bti, mëmbaar kawina ñaan alon

anfiyaari ji i. » ¹¹ Dɔupan, batum baluŋ kawoona ŋtaak bti ŋi umundu, kaɔo kade du Pɔih pi Baɔi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kẽ bañaanɗ bambiin aka na pneej du Pɔih pi Baɔi, baɔe fɛlana bdig, du dko di bdẽm, dul di bakluŋ kawooni, kadeebaɔ kadohrẽn.

¹³ Kẽ Yetu aɔe ji na naweeek i bangoli : « Țiisan! Naɔibaɔi ajeban namaakal i nu, Țiki ifiyaar aji ado haŋ. » Kẽ nalemp ajeb Ți dko mẽnt.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yetu aya du uko Fimonɗ Piyeer, aɔe Țẽnk kẽ anin aharul apiinȚi, kẽ uleef uyik na a. ¹⁵ Abana Ți kañen, kẽ pmaak papẽn Ți a, kẽ anaɔa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanuŋ, baɔija bañaan batum biki ŋntaayi ŋakyewlẽnuŋ, kẽ ado pdiim ploolan adook ŋntaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hẽnk di uko wi *Itayi *Naɔupar Naɔibaɔi ajakuŋ udolaniin:

“Ajeɔ pȚakẽm pi nun abot akunɔa mmaak mi nun.✧”

*Naɔaɔar Yetu awo kawul uleeful bti
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Wi Yetu awinuŋ kẽ bañaan batumi kẽ aɔe ji na baɔaɔarul baya bdẽk umban wundu. ¹⁹ Wal mẽnt, kẽ *najukan Bgah alon aɔe ji na a : « Najukan, dko di ikyahan, dȚaɔu da. » ²⁰ Kẽ Yetu aɔe Țeema aji : « Nñfẽɔ ŋaka ihẽr, kẽ ŋkat ŋaka intan, kẽ *Abuk NñiinȚ aɔe wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon kak Ți baɔaɔarul aji na a : « Naweeek, duni Țenẽn te umoyẽn Paapa. » ²² Kẽ Yetu aji na a : « Țaɔaan, iwut bakaȚ baya bamoy bakaȚ biki baka. »

*Yetu aȚañan ukẽk
(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Yetu apaya wal mẽnt Ți bȚeem, kẽ baɔaɔarul bakak apaya na a Ți ba aya. ²⁴ Ukẽk uweek umara mara anaɔa, kẽ ŋmaaronɗ ŋado wun bȚeem. Yetu kẽ aɔe ŋoyẽnt. ²⁵ Baɔaɔarul bañoga ahuma aɔe huuran aji : « Ajugun, buuranun, ŋkeȚ! » ²⁶ Kẽ Yetu aɔe ji na baka : « we ukaan kẽ naklẽnk ba, an nanwoonɗ naanfiyaar akẽɔan? » Anaɔa wal mẽnt, anoman na uyook na meel

mi bdẽk kẽ dko dayompandẽri. ²⁷ Bañonɔar maakan aɔe ji : « Nñaan i awo ahon, kẽ uyook na meel ŋado ji ŋatiinka? »

*Yetu ajeban biinȚ batẽb biki ŋntaayi
ŋaneejuŋ*

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuŋ du plut, du utaak wi Bagenatereŋ, kẽ biinȚ batẽb banwoonɗ na ŋntaayi baɔe pẽnna du pnguran abi ayit na a. BajooȚ maakan kẽ nin ñaan alon aando ñoom ñoom pȚẽpna bgah mẽnt. ²⁹ BiinȚ mẽnt bawo Ți phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Naɔibaɔi? Ibi bi pyewlẽnun ji unuur wi pwayeɔ ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ŋnkuma blon bawo Ți kañog dko mẽnt, aɔuuñ. ³¹ Wi wi ŋntaayi ŋaɔaan akooȚ Yetu aji na a : « Woli inɔal pdookun, kdolun ŋneeɔ Ți batani bi ŋnkuma ŋi. » ³² Kẽ aji na ŋa ŋaya, kẽ ŋapẽn aya neej du ŋkuma. Ți dko mẽnt, kẽ batani bti baɔe wor woran du pnkuŋ aneej du meel ayoora. ³³ Bayafan bajug batani bajin na pȚi aɔe ya kakalẽɔ ubeeka uko unȚẽpuŋ bti na uko undolonɗ biinȚ biki ŋntaayi ŋabiin aneej. ³⁴ Kẽ bañaan bti banfẽtuŋ Ți ubeeka baɔe tool pya du Yetu. Wi bawinaarulun win aɔe kooȚa apẽn Ți utaak wi baka.

9

*Yetu ajeban ñiinȚ anyojuŋ ihoȚ
(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)*

¹ Yetu apaya Ți bȚeem, amuur bdẽk aɔe ya du ubeeka wi nul. ² Kẽ bañaan balon baɔe Țija ñiinȚ alon anyojuŋ ihoȚ, ampiinȚuŋ Ți kajiiñ. Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi baka, aɔe ji na ñiinȚ naɔakmaan : « NñinȚu, haɔan, ipekadu yi nu ipẽnanaa. »

³ Kẽ *bajukan Bgah balon baɔe hoopatẽr aji : « NñinȚ i akar Naɔibaɔi! » ⁴ Kẽ Yetu, ammeen ŋɔal ŋi baka aɔe ji na baka : « we ukaan kẽ nawo na ŋɔal ŋwuɔaan ŋan ba? » ⁵ We uyojuŋ ba : pji na ñiinȚ i : “Ipekadu yi nu ipẽnanaa” kẽme “Naɔiin ipoɔ”? ⁶ Natenan, nabaan ame kẽ Abuk NñiinȚ aka mnhina mi ppẽnan ipekadu Ți mboɔ. » Wi wi aɔaan aji na ñiinȚ naɔakmaan : « Naɔiin, ijeɔ kajiiñ ki nu, iȚiis katohu! » ⁷ NñiinȚ anaɔa Ți dko mẽnt, aȚiis katohu. ⁸ Wi

✧ 8:17 Natenan Ți Itayi 53.4; na Ți 1 Piyeer 2.21-24.

pntuk pi bañaan pawinun uko mēnt, palēnk maakan, ašē wo ti pbeeb Našibaṭi ti uko wi awulun bañaan mnhina mntēnt mi.

Yetu adu Maci
(Markuṭ 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apēnun, awin űiint alon anwoon katim ki Maci kē aṭo du dko di aklempnun, aji kobraar daaša. Kē ašē ji na a : « Ṭašaan! » kē Maci anaṭa aṭaša. ¹⁰ Yetu aya ṭo ade du katoh ki Maci, kē bakobraar daaša batum na bañaan balon batum biki bajaan badu bado buṭaan bašē wo da, bawo ti pde na a, ul na baṭašarul. ¹¹ *Bafaritay bawin uko mēnt ašē ji na baṭašar Yetu : « we ukaan kē najukan i nan akde na bakobraar daaša na bado buṭaan ba? » ¹² Kē Yetu antiinkun baka ašē ji : « Mēnt bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. ¹³ Nayaan najuk uko wi uṭup wi ujakun: “Mñaga mi mi nnumiin, mēnt pñaaṭ pi ᱽntaam pi pi nnumiin.”* Yetu akak aji na baka : Mēmbi bi pdu bañaan banšalun aji bawo baṭool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buṭaan. »

Yetu aṭiiniyaan pyiman

¹⁴ Baṭašar Yowan bañog Yetu ašē ji na a : « we ukaan kē un na bafaritay nji nyiman kē baṭašaru bašē wo baanji bado haṅ? » ¹⁵ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Ṭi unuur wi bniim, űaan ahilan kado bañaan bambiin bniim bajooṭan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumun da? Kē wal ušē bi wi naniim akjejaniin. Bayiman ti ᱽnuur mēnt. ¹⁶ űaan aanji jej kalēmēnt kahalū kabamna kamiša kaṭaf, woli űaan ado haṅ kalēmēnt kahalū kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiin dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin űaan alon kak aanji ṭu poot phalu ti ᱽbuuli ᱽṭaf, ado le haṅ poot phalu pun pafom ᱽbuuli, poot katula ti mboš, ᱽbuuli katoka. Kē űaan ašē wo kaṭu poot phalu ti ᱽbuuli ᱽhalu, poot na ᱽbuuli ᱽašē wo ᱽjeb. »

Yetu ajeban űaaṭ alon akuṭ anaṭan poonu abuk Jayirut ti pkeṭ

(Markuṭ 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yetu ahum kaṭiini, kē naweek alon i *katoh kañehanaani ki bayuday ašē bi aṅoga aṅup ti kadunul ašē ji : « Abuk naan abaa

keṭ keṭ hēnkun. Biin ipafa kañen ajebna. » ¹⁹ Kē Yetu anaṭa na baṭašarul aṭaša.

²⁰ Wal mēnt kē űaaṭ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaṭ ᱽsubal iñeen na ᱽtēb ašē ᱽnog Yetu ti kafet, aban kambiint ki kamiša ki nul, ²¹ ašē ji ti ušalul : « Woli dhinan ṭañ aban kamiša ki nul kajeb. »

²² Yetu akok awina ašē ji : « Haṭan űaaṭu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ṭi dko mēnt kē űaaṭ abi jeb jeb.

²³ Wi babanun du uko naweek i katoh kañehanaani kē Yetu ašē win bateen puum* na bañaan banyewliin ašē ji : ²⁴ « Napēnan : Poonu aankeṭi, aṅoyēnt ᱽoyēnt. » Kē bañaan bašē beṅa. ²⁵ Wi wi adolun bañaan kē bapēni, ašē mēban poonu ti kañen kē anaṭa. ²⁶ Uko mēnt upēnala ti utaak mēnt bti.

Yetu ajeban bakuul batēb

²⁷ Yetu atool pya, kē bakuul batēb bašē wo ti pṭaša ašē huuran aji : « Abuk Dayiṭ ᱽagi'un! »

²⁸ Wi abanun du katoh, kē bakuul bukun bašē bi aṅoga, kē ašē ji na baka : « Naṣal aji dhil pdo uko wi nakheparaanun i? » Kē bateema aji : « Naweek, ihili. » ²⁹ Kē ašē ban baka keš wal mēnt aji : « Uwoon jibi nafiyaarun. » ³⁰ Keš ki baka kē kašē haabša. Yetu abēg baka wal mēnt aji : « Naṭaafaraan kaṭup űaan! » ³¹ Kē bukal, wi bapēnun, ašē ṭup bañaan bti ti utaak.

Yetu ajeban űiint ambiišun bṭup

(Luk 11.14-15)

³² Wi Yetu na baṭašarul bakpēnun, kē bašē ṭija űiint alon ambiišun bṭup ṭiki untaayi ulon uneej ti a. ³³ Yetu adook untaayi, kē űiint ašē bi jun jun bṭup. Bañaan bañonar ašē ji : « Nin ᱽēmbaan kawinara uko utēnt wi ti *Itrayel! » ³⁴ Kē *bafaritay bašē ji : « Uweek wi ᱽntaayi uwululun mnhina mi pdook ᱽntaayi. »

Yetu aṅaga pntuk pi bañaan

³⁵ Yetu aji ṭēp ti ᱽbeeka na ᱽfēt bti, kajukan du itoh iñehanaani, kaṭup Uṭup Ulil Unuura wi Pših pi Baṭi kabot kajeban mmaak bti na pṭakēm bti mi bawoonaanun. ³⁶ Wi Yetu awinun pntuk pi bañaan ašē ᱽnaga pa, ṭiki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji

✧ 9:13 Hotey 6.6. * 9:23 Bateen puum : Bayuday woli űaan akeṭa keṭ baji babi kateen teen.

ɲkaneel ɲanwoon ɲaanka nayafan. ³⁷ Wal mēnt̄ kē ašē ji na baṭašarul : « Kakit kadēmi, kē balemp bašē tiinkēt̄ ; ³⁸ nakooṭan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjañan iñeen na batēb biki Yetu
(Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yetu adu baṭašarul iñeen na batēb ašē wul baka mnhina mi pdook ɲntaayi, na mi pjeban mmaak bti na pṭakēm bti. ² Itim yi banjañan iñeen na batēb mēnt̄ yii yi : Fimon ɲi bajaan badu Piyeer na Andre aṭa'ul ; Yakob na Yowan babak Febede ; ³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaša ; Tade na Yakob abuk Alfe ; ⁴ Fimon ɲi bajaan badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiin adek Yetu kafet̄.

⁵ Banjañan iñeen na batēb mēnt̄, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoon baanwo bayuday na du ɲbeeka ɲi utaak wi *Tamariya. ⁶ Nayaan du bañaan biki Itrayel, banwoon ji ɲkaneel ɲanneemun. ⁷ Nayaan naṭup baka kē Pših pi Baṭi pañogi. ⁸ Najebaan bamaakal, nanaṭaan banket̄un, najinṭaan bammaakun bdoo, nadookan ɲntaayi. Nayeenk bē naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaṣal baluk. ⁹ Nakṭij nin uwuuru, nin unṭaam, nin pataka ṭi ɲmbootu ɲi nan pa pnugna uko ulon. ¹⁰ Nakṭij nin umañ pa bayaaš, nawutan kaya na kamiša kalon na iṣapaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka kēme ufet̄ wi nakbanaan, nadolan bayujan ñaan anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaan. ¹² Woli naneej ṭi katoh, nawulan baka mboš naji : “Bnuura bawo ṭi an.” ¹³ Woli bañaan biki katoh mēnt̄ bawo banuura, bnuura bi nañehanun baya ṭi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kē woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napēnan ṭi katoh mēnt̄ kēme ṭi ubeeka mēnt̄ nabot nadan danan pdēpalēn ṭi ihoṭ yi nan nadiimanaan kē bado buṭaan. ¹⁵ Na manjoonan dṭupan, ṭi unuur wi pwayēš uko wi Naṣibaṭi aklun kado ubeeka mēnt̄ utam kapel wi biki ɲtaak

ɲi Fodom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dyilan ji ɲkaneel ṭi ptoof pi ɲñiin ; nadoon kalipara keeri ji ɲpula nabot najinṭ ɲhaaš ji ɲbalab ɲfaatal. »

Mnhaj mankmbiin

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nali-pariin bañaan; balun kaṭijan du ɲruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ; ¹⁸ balun kañooṭan du kadun ki bantun na ki baših ṭiki nafiyaarēn. Wal mēnt̄, nahilna naṭup ṭi kadun ki baka na ki ɲtaak bti uko wi nameen ṭi ɲji. ¹⁹ Kē woli baṭijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaan kaṭup kēme jibi nakyaan kaṭup : uko wi nakyaan kaṭup ubi ṭi bkowan wal mēnt̄. ²⁰ Mēnt̄ an nakyaan kaṭiini, *Uhaaš wi Naṣibaṭi Aṣinan uklun kaṭēpna ṭi an kaṭiini.

²¹ « Ñaan alun kakeešaar abuk ašin kado bafiña. Ašin napot̄ alun kakeešaar abukul kado bafiña ; bapot̄ banaṭara bajug baka kado bafiñ baka. ²² Bañaan bti bašooran ṭiki nafiyaarēn ; kē anšaan amēban kalintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka ulon, nanaṭiin naya du ulon umpaṭi. Na manjoonan, dṭupan, naankba ɲbeeka ɲi Itrayel bti bē *Abuk Ñiinṭ aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamēban bnuura najuk kapelan najukan, kēme nalemp kapelan i aklemparun. ²⁵ Bašale mēban najuk aliñan na najukan, uko mēnt̄ kakēš, kē uwoha hañ pa nalemp na ajugul. Wi bajakun ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankṭup ṭi biki katoh ba? »

In i i ñaan awoon kado kaṭi

(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaṭi nin ñaan. Uko bti unhankun ulun kapēn kawinana, kē uko bti ummeniin ulun kameeṭana. ²⁷ Uko wi ɲji kaṭupanañ du bdēm, naṭupan wa na pnak ; uko wi ɲji kahoopaṭanañ, naṭupan wa du itoh duuṭ.

²⁸ « Nakdo kaṭi banhilanun pfiñ uleef ašē wo baanhilan pfiñ uhaaš ; naṭēpan ṭēp nado kaṭi Naṣibaṭi ankaan mnhina mi pṭok uleef na uhaaš bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar ɲṭiiru ɲtēb ktaka kntiinku i? Kē nin ulon ṭi ɲa ušē wo uunji ujot bē Naṣibaṭi

Aşinan aammee! ³⁰ Kë an, uwel wi bkow bi nan bti udoo fënana. ³¹ Naklënk keeri nin ukoolan, nadëm apel pntuni pi njiiru. »

Pdinan këme ppok Yetu
(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaañ ankandinun ði kadun ki bañaan kë awo naşaşaraan, dluñ kadinan ði kadun ki Paapa anwoon du baði kaji awo naşaşaraan. ³³ Kë ñaañ anşaşan apokën ði kadun ki bañaan, dluñ kapoka ði kadun ki Paapa anwoon du baði. »

Pfiyaar Yetu pagar bañaan
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaşal kaji dbi bi ptiñ btiinkar ði umundu ; dbi bi ptiñ ugut. ³⁵ Dbi pnaakrën ñaañ na aşin, ñaañ na anin, ñaañ na anin ayinul. ³⁶ Bañaan biki katoñ ki ñaañ bakwoon başooradul.

³⁷ « Ñaañ anjalun aşin na anin apelanaan, aantaañ na pwo na nji. Anjalun abukul apelanaan aantaañ na pwo na nji. ³⁸ Ñaañ anwoon aankuñ krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoş ði kafet ki naan udole wo pkeş, aantaañ na pwo na nji. ³⁹ Ñaañ anklaan pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kë anwaanun ubida wi nul pa nji alun kayeenk wa. »

Anyeenkun naşaşar Yetu, Yetu i i ayeenkun
(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Nate-nan ði Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aji : « Ñaañ anyeenkanan nji i i ayeenkun, kë anyeenkun, anyilnun i i ayeenkun. ⁴¹ Ñaañ anyeenkun *Naşupar Naşibaði ðiki awo Naşupar Naşibaði, ayeenk baluk banliñun na bi Naşupar Naşibaði ; kë anyeenkun ñaañ na tool ðiki awo na tool, ayeenk baluk banliñun na bi ñaañ na tool. ⁴² Ñaañ anktenun alon ði bampoteşaanun ði başaşar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ðiki awo naşaşaraan, dşupan na manjoonan, aankwaan baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aşupun başaşarul iñeen na batëb uko wi bawoon i pdo aba aşe tool aya

pujan na pşup Uşup Ulil Unuura du nbeeka ni dko mënş.

Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoon ukalabuş atiink kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adolon. Ayil wal mënş başaşarul kë bahepar Yetu aji : ³ « Iwoon anwoon i pbi, këme nwo biki kayoonk alon kak? »

⁴ Yetu kë aşe teem baka aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinun akuş atiink hënk : ⁵ Bakuul bakak awin, banşakmun bapoş, bammaakun bdoo bajebi kë bandënumun baktiink, banketun banaşa ði pkeş, Uşup Ulil Unuura utiinkana ði bawaan. ⁶ Anwoon aampok pfiyaarën anuurandëni. »

⁷ Wi başaşar Yowan batoolun pya kë Yetu aşe tiini na pntuk pi bañaan ði uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiş ba? Bmaaj bi uyook ukşinun ba i? ⁸ Kë we wi wi naşaan aya pten ba? Ñiint anñëgiin a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi başih i? ⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naşupar Naşibaði a i? Aa dşupan, nawin ampelun Naşupar Naşibaði. ¹⁰ Ul i i upiitun ði a aji : “*Tenan, nayili naan awun ði kadunu abomanu bgah.*”[☆]

¹¹ « Na manjoonan, dşupan, ði bañaan bambukiin ði kayin ki baş, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaañ anwoonun nampoði du *Pşih pi Baði aşe pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkun, bañaan baji bagutar Pşih pi Baði, kë bantamanun bajaan baneej ði pa*. ¹³ Başupar Naşibaði bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan başup ubi wi Pşih pi Baði. ¹⁴ Yowan awoon ñaañ i Naşupar Naşibaði abiin ajiiniyaan wi ajakun *Eli alun kabi kak. Nafiyaar uko mënş i? ¹⁵ Ankaan ibaş itiinki, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kë bahon biki mbaan anaamntën na bañaan biki kawun ki? Bawo ji bapoş banşoon du ufeeru aşe şelşer na batënş baka ¹⁷ aji : “Nteeni kë naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootan kë naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kë baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk

☆ **11:10** Malaki 3.1. * **11:12** Bañaan baji bagutar Pşih pi Baði, kë bantamanun bajaan baneej ði pa këme : bañaan banaşara Pşih pi Baði, kë bañaan banjoonun bakdo na pyeenk pa.

Ñiint̃ kē abii, ade abot adaan poot, kē baji :
 “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar
 daaşa na bado buṭaan!” Kē başē ji bayikrēn
 kē ṅaaṅ awo na uşal unṭuṅa wi Naşibaṭi ṭi iko
 yi ajaañ ado. »

Nbeeka ṅanwooñ ṅaandi pfiyaar
 (Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mēnt̃ kē Yetu aşē wo ṭi pṅoman
 na biki ṅbeeka ṅi adoloñ mlagre mnt̃um
 ṭiki baant̃elēş ṅbida ṅi baka awut pjuban.
²¹ Aji na baka : « Nawuṭani, an biki ubeeka
 wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi
 Bettayida. Woli mlagre mandolaniiñ du an
 mandolaniiñ lah du ṅbeeka ṅi Tir na Fidoñ*,
 banfēt̃uṅ da badobi wohara undiimaan
 ṅşaaku kadiimaañan kē baṅal pṭelēş ṅbida
 ṅi baka. ²² Ukaañ kē ṅji kaṭupan, ṭi unu-
 ur wi pwayēş, uko wi Naşibaṭi akdolanaṅ uluṅ
 katam kapel wi biki Tir na Fidoñ. ²³ Kē
 an biki Kapernawum, nanuṅ aji naluṅ
 kadeeñana te du baṭi i? Nabaa ṭēp ṭēp
 kawalana te du infernu. Woli mlagre man-
 dolaniiñ ṭi an mandolana lah du ubeeka
 wi Fodom* uwoha da te hēnkuñ. ²⁴ Ukaañ
 kē ṅji kaṭupan, ṭi unu-ur wi pwayēş, uko wi
 Naşibaṭi akdolanaṅ uluṅ katam kapel wi
 biki Fodom. »

Pnoorfēn pi bannooruṅ
 (Luk 10.21-22)

²⁵ Wal mēnt̃ Yetu akak aṭup na baka aji
 : « Paap, Ajug baṭi na mboş, dbeebu wi
 imenuṅ iko yi bantohi na bammeeñ, aşē di-
 iman ya bapoṭ bampoṭi. ²⁶ Yoow Paap, waṅ
 uwooñ uko wi iṅaluṅ. ²⁷ Paapa awuluñ
 iko bti. Nin ṅaaṅ aamme ṅji Abukul uko
 wi nwooñ bē mēnt̃ Paapa a ; kē nin ṅaaṅ
 aamme uko wi Paapa awooñ bē mēnt̃ ṅji
 Abukul a, na biki ndatuṅ adiiman baka a.

²⁸ « Nabiiñ ṭi ṅji an bti nankhajuñ abot
 anoor pkuṅ, ṅji dhetanan.

²⁹ « Nadooñ uko wi nṭu'anaṅ, nado ka-
 juk ṭi ṅji, ṅhaaş ṅi nan ṅaluṅ kanoorfēn
 ṭiki djoob bkow akuṭ awalan bkow naan.
³⁰ Ulemp wi ṅji kaṭu'anaṅ uuntami, kē pkuṅ
 pi ṅji kaṭu'anaṅ pakak awo paandiṭi. »

12

Yetu na unu-ur wi pnoorfēn
 (Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ ṭi wal mēnt̃, Yetu awo ṭi pmuur ṅṭeeh
 ṅi ṅdeey ṭi *unu-ur uloñ wi pnoorfēn wi
 bayuday, kē baṭaşarul banwooñ na ubon
 başē wuur ṅa adoh ² Bafaritay baloñ bawin
 baka aşē ji na a : « Tenan, baṭaşaru bado
 uko wi Bgah baneenanuṅ pdo ṭi unu-ur wi
 pnoorfēn. » ³ Kē Yetu aşē teem baka aji
 : « Naanleyiir uko wi *Dayiṭ abiiṅ ado i,
 wi ubon ukde'uluṅ ul na batēnt̃ul? ⁴ Aya
 aneej du katoh ki Naşibaṭi, ajej ipoom yi
 badoloñ pa *bṭeṅan bi Naşibaṭi ade. Ipoom
 yi ul na batēnt̃ul bawooñ baanwo i kade,
 baṭeṅan ṭaṅ bakaañ na pde ya. ⁵ Naankak
 aleyiir ṭi ulibra wi *Bgah bi Moyiṭ kē ṭi
 unu-ur wi pnoorfēn baṭeṅan du *Katoh
 Kaweek ki Naşibaṭi baanji banoorfēn jibi
 Bgah bajakuṅ, kē uunji uwo pjuban pa
 baka. ⁶ Kē nşē ṭupan, aloñ* awo ṭi ampeli
 Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. ⁷ Naşibaṭi aṭup ṭi
 ulibra wi nul aji : “*Mṅaga mi mi nnumiṅ,*
mēnt̃ uṅaakan wa”* woli nate lah uko wi
 mēnt̃ naanktapar baṅaaṅ biki bṭup, ban-
 wooñ baanjubani. ⁸ *Abuk ṅiint̃ awooñ
 Ajug unu-ur wi pnoorfēn. »

Ñiint̃ anṭakmuṅ kaṅen
 (Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Yetu awoona da, aşē ya du *katoh
 kaṅehanaani. ¹⁰ Kē ṅiint̃ aloñ anṭakmuṅ ṭi
 kaṅen aşē wo da. Bafaritay baloñ baṅal
 katapar Yetu bṭup aşē hepara aji : « Bgah
 bi nun badinañ ṅaaṅ ajeban ṭi unu-ur wi
 pnoorfēn i? » ¹¹ Kē Yetu aşē teem baka aji
 : « Ahoṅ ṭi an i i unkaneel wi nul ukjotuṅ
 ṭi bhēr ṭi unu-ur wi pnoorfēn bē aanky-
 aar wa kapēnan? ¹² Kē ṅaaṅ aşē pel un-
 kaneel maakan! Hēnk, ṅaaṅ ahil kado bnuura ṭi
 unu-ur wi pnoorfēn. »

¹³ Wi wi aşaaṅ aji na ṅiint̃ : « Taran kaṅen.
 » Kē atar ka kē kajebi, akak ji kandukiiñ.
¹⁴ Wi bafaritay bapēnuṅ aşē laṭar jibi bak-
 doli kadoo kafiñ Yetu.

Yetu awo Nalempar Naşibaṭi

* 11:21 Natenan ṭi İtayi 23.1-18. * 11:23 Natenan ṭi Ujuni 19.24-27. * 12:6 Aloñ awo ṭi ampeli Katoh Kaweek
 ki Naşibaṭi kēme : Uko uloñ uwo ṭi umpeli Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. * 12:7 Hotey 6.6.

15 Yetu ame uko mēnt̄ ašē pēn da. Bañaan̄ batum̄ baṭaša, kē ajeban̄ baka bti, 16 ašē lēbar na baka aji bawut̄ kaṭup̄ ñaan̄ i awo i. 17 Uko mēnt̄ uyuuj̄ kē uko wi *Itayi *Naṭupar̄ Našibaṭī abiin̄ aṭup̄ udolanaa, hēnk, uko mēnt̄ wii wi :

18 « *I awoon̄ nalempar̄ naan̄ i nji ndatun̄, i nṅalun̄ maakan, i mmaganun̄, dlun̄ kaṭu Uhaaš̄ wi naan̄ ṭi a ašē ṭup̄ bañaan̄ biki umundu kē Našibaṭī akakan̄ baka batool.*

19 *Aankṅom̄ na nin̄ ñaan̄ aankdō kaṅaat̄ baankdō katiink̄ pḍiimul̄ ṭi igah*

20 *Jibi awoon̄ aanklun̄ kakit̄ bmaaj̄ bandoon̄ abi naaȳ naaȳ kēme kajēmšēn̄ pmul̄ pankduhun̄, hēnk kak̄ di di aklun̄ kañagā bañaan̄ ban-noorun̄*

te wal̄ wi aklun̄ kakakan̄ iko bti iwo itool̄ ṭi kēš̄ ki Našibaṭī :

21 *Hēnk̄ ṅtaak̄ bti ṅalun̄ kaṭu mnhaṭ̄ mi ṅa ṭi a. »*

Yetu na Beltebul̄ (Markut̄ 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Unuur̄ ulon̄ baṭij̄ Yetū ñiint̄ alon̄ i untaayi uneejun̄. Awo nakuul̄ abot̄ biis̄ bṭup̄ ; ajebana, kē akak̄ aṭiinī akuṭ̄ awin. 23 Bañaan̄ bañon̄ar̄ fuṭ̄ ašē̄ ji : « I awoon̄ *abuk̄ Dayiṭ̄ i? » 24 Wi bafaritaȳ batiinkun̄ uko mēnt̄, ašē̄ ji : « *Beltebul̄ uweek̄ wi ṅntaayi uwululun̄ mnhina mi pḍook̄ ṅntaayi. »

25 Yetū ame ṅṣal̄ ṅi baka ašē̄ ji : « Woli bañaan̄ biki utaak̄ uloolan̄ bagut, batok̄ utaak̄ di ; kē woli biki ubeeka uloolan, kēme katoh̄ kaloolan̄ bagut, ubeeka mēnt̄ kēme katoh̄ mēnt̄ kaankhil̄ kanaṭ. 26 Kē woli *Ṭatanā adook̄ Ṭatana, agut̄ na uleeful̄ : uwole han̄ hum̄ di di pṣihul̄ paknaṭun̄ ba? 27 Naṣalanun̄ kak̄ i! Woli nji ddookna lah̄ ṅntaayi ṭi katim̄ ki Beltebul̄, bankṭašanan̄ badookna ṅa ṭi katim̄ ki in̄ ba? Ukaan̄ kē bukal̄ ṭi ṅleef̄ ṅi baka baklun̄ kadiiman̄ kē naanfaṅi. 28 Bē woli Uhaaš̄ wi Našibaṭī wi wi nji kadooknun̄ ṅntaayi, *Pṣih̄ pi Našibaṭī padobi ban̄ ban̄ ṭi an̄ keeri.

29 « Hum̄ di di ñaan̄ ahilanun̄ kaneej̄ du katoh̄ ki ñiint̄ ammēgaṭun̄ kajej̄ bka bi nul̄ bē aandun̄ atana? Wal̄ mēnt̄ wi wi akhilun̄ kajej̄ bka bi nul̄.

30 « Anwoon̄ aanwo na nji ašoorēn, anwoon̄ aankṭonkrēn na nji agar. 31 Ukaan̄ kē njakan, Našibaṭī alun̄ kamiir̄ bañaan̄ pekadu na buṭaan̄ bi baktupun̄ ṭi a ; kē ñaan̄ ankkarun̄ Uhaaš̄ wi Našibaṭī, aankmiira. 32 Kē woli ñaan̄ aṭup̄ buṭaan̄ ṭi *Abuk̄ Ñiint̄, Našibaṭī alun̄ kamiira wa, bē woli aṭup̄ buṭaan̄ ṭi Uhaaš̄ wi Našibaṭī, aanklun̄ kamiira wa ṭi umundu wi na du unkm̄biin̄. »

Bko na mbuk̄ mi ba (Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

33 Yetū akak̄ aji : « Bko bjeb̄ baji babuk̄ mnko mnuura, kē bko bmaakal̄ baji babuk̄ mnko mnwuṭaan. Iji kyikrēnaan̄ bko ṭi mbuk̄ mi ba. 34 An, pntuni pi ṅfunan, hum̄ di di nahilanun̄ kaṭup̄ uṭup̄ unuura te nawo bado buṭaan? Uko unṭumun̄ ṭi kaṭēb̄ ki ñaan̄ ujaan̄ upēn̄ ṭi mntumul. 35 Ñaan̄ nanuura aji pēnanaan̄ bnuura bi nul̄ ṭi kaṭēb̄ ki nul̄ ; kē ñaan̄ nawuṭaan̄ aji pēnanaan̄ buṭaan̄ bi nul̄ ṭi kaṭēb̄ ki nul̄. 36 Kē ṅṣē ṭupan̄ : Ṭi unuur̄ wi pwayēš̄, bañaan̄ balun̄ kahepna ṭi ṅṭup̄ ṅwuṭaan̄ bti ṅi baṭupun̄. 37 Ṭi ṅṭup̄ ṅi nu ṅi ṅi baklun̄ kawayēšaanu katen me iwo naṭool̄ kēme iduknaanaa. »

Baji na Yetū adiiman̄ kē awoona du Našibaṭī

(Markut̄ 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wal̄ mēnt̄ kē *bajukan̄ Bgah̄ balon̄ na bafaritaȳ balon̄ bašē̄ ji na Yetū : « Najukan, ṅṅal̄ ido uko ulon̄ unkdiiimanun̄ kē iwo i Našibaṭī. » 39 Kē ateem̄ baka aji : « An kawuun̄ kawuṭaan̄ ki, kandekun̄ Našibaṭī kafet̄, nawo ṭi phepar̄ uko unkdiiimanun̄ kē dwo i Našibaṭī, naankwin̄ nin̄ uko ulon̄ umpaṭi na wi Yonat̄ *Naṭupar̄ Našibaṭī adiimanun̄. 40 Jibi Yonat̄ awoon̄ ṅnuur̄ ṅwajanṭ̄ na ṅtejan̄ ṅwajanṭ̄ ṭi kayiṅ̄ ki uṭēb̄ uweek, hēnk̄ di di *Abuk̄ Ñiint̄ aklun̄ kado ṅnuur̄ ṅwajanṭ̄ na ṅtejan̄ ṅwajanṭ̄ ṭi bhēr̄ du mboš. 41 Ṭi unuur̄ wi pwayēš̄ bañaan̄ biki Niniwe balun̄ kanaṭa na bañaan̄ biki kawuun̄ ki, kadiiman̄ baka kē baduknaana, ṭiki bawut̄ pjuban̄ wi batiinkun̄ uṭup̄ wi Yonat̄! Kē alon̄ ašē̄ wo ṭi ampelun̄ Yonat̄! 42 Ṭi unuur̄ wi pwayēš̄, naṣih̄ ñaaṭ̄ i utaak̄ wi Ṭaba alun̄ kanaṭa na bañaan̄ biki kawuun̄ ki kayuuj̄ kē baduknaanaa, ṭiki awoona du

kabaŋ ki umundu pbi katiink uŋup untuŋa wi *Falomonŋ naŋih, kē alon aŋē wo ŋi am-pelunŋ Falomonŋ! »

*Untaayi ukak du katoŋ ki wa
(Luk 11.24-26)*

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ŋi ŋaan i ubiinŋ awo, uji uñaay du *pndiiŋ kala dko dneej. Woli uunwini, ⁴⁴ uŋē ji : “Dkak du katoŋ ki naan, ki mpēnnuŋ.” Wi ukakuŋ, uunji uŋēnk da nin uko ulonŋ, kaji kawetana kajinŋ, kaboman bnuura. ⁴⁵ Wal mēntŋ uji uyaar ŋtaayi paaj na ulonŋ ŋanwuŋuŋ apel wa ; ŋabi kafēt da. ŋaan mēntŋ kaŋē kak wal mēntŋ kawuŋēn kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoonŋ pa kawuunŋ kawuŋaan ki. »

*Bayiŋ Yetu biki mnfaŋan
(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuŋ kaŋiini na bañaanŋ, kē anin na baŋa'ul baŋē bi du bdig aŋal pŋiini na a. ⁴⁷ Kē ŋaanŋ alonŋ aŋē bi aji na Yetu : « Naan na baŋa'u buk bukuŋ du bdig, baŋal pŋiini na iwi. » ⁴⁸ Kē Yetu aŋē teema aji : « In awoonŋ ni? Bahonŋ bawoonŋ baŋa naan? » ⁴⁹ Wi wi aŋaanŋ atar kaŋen adiiman baŋaŋarul aŋē ji : « Natenan, ni na baŋa naan biki biki. ⁵⁰ ŋaanŋ ankdolonŋ uko wi Naŋibaŋi Paapa anwoonŋ du baŋi aŋaluŋ, uŋ mēntŋan awoonŋ aŋa naan kēme ni. »

13

*Uhoŋ wi nagur ŋdeey
(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Unuur mēntŋ Yetu apēn ŋi katoŋ aŋē ŋo du kabaŋ ki bdēk. ² Bañaanŋ baŋum babi wal mēntŋ aŋoga, kē adoo paya ŋi bteem blonŋ aŋo ; kē bañaanŋ bti baduka du pkay, atiinka. ³ Kē aŋē ŋēpna ŋi uhoŋ aŋup baka ŋŋup ŋŋum. Aji na baka : « Najaar apēn pŋur ŋdeey. ⁴ Wi akguruŋ, ŋdeey ŋlonŋ kē ŋaya ajot ŋi bgah ; kē ŋkat ŋabi ade ŋa bti. ⁵ ŋlonŋ kē ŋajot ŋi dko di mnlaak, danwoonŋ daanwo na mboŋ, anaŋa ŋi dko mēntŋ ŋiki mboŋ maantumi. ⁶ Kē wi bnuur banaŋi'aaŋ naŋa aŋē tēr ŋa, kē jibi ŋawoonŋ ŋaanka intaaŋ abi kay kay. ⁷ ŋlonŋ ŋajot ŋi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn ŋa. ⁸ ŋlonŋ kē ŋajot ŋi mboŋ mnuura, awul ŋdeey. Blonŋ baji bawul mbuk iŋeen-week, blonŋ iŋeen paaj, blonŋ kak

mbuk iŋeen ŋwajanŋ. ⁹ Ankaanŋ ibaŋ itiinŋki, atiinkan! »

*We ukaanŋ kē Yetu aji hoŋ?
(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Baŋaŋar Yetu babi aŋoga aŋē hepara aji : « we ukaanŋ kē iji khoŋ na bañaanŋ ba? »

¹¹ Kē aŋē ji na baka : « An, baŋenan kē name iko injoonanuŋ yi *Pŋih pi Baŋi inwoonŋ iim-meetanaa, kē bandukiinŋ, baanŋen baka wa.

¹² ŋaanŋ ankaanŋ, baluŋ kaŋena ado pelan, kē anwoonŋ aanka, badoo yeenka uko wi akaanŋ ¹³ Uko mēntŋ ukaanŋ kē ŋji kahoŋ na baka : ŋiki baji baten, baanji bawin, baji batiinŋ, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuŋ. ¹⁴ Hēnk uko wi *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi abiinŋ aŋup udolana pa baka, aji :

“Woli natiinŋ, naankteha te,
woli naten, naankwina win.

¹⁵ Bañaanŋ biki pntaali pi badēnēt ŋhaaŋ
batuh ibaŋ yi baka, adēt kēŋ,

kaŋi kēŋ ki baka kawin
ibaŋ yi baka ikuŋ itiinŋ
uŋal wi baka ute

bakakna bafiyaar
nŋē njeban baka.”

¹⁶ Kē an naŋē nuurandēn, kēŋ ki nan kawin, kē ibaŋ yi nan iktiinŋ. ¹⁷ Dŋupan, na manjoonan, baŋupar Naŋibaŋi baŋum na baŋool baŋum babi ŋal pwin uko wi nakwinuŋ bē baanwin wa, akuŋ aŋal pŋiinŋ uko wi naktiinŋkuŋ bē baantiinŋ wa! »

*Yetu apiban uhoŋ wi nagur ŋdeey
(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)*

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoŋ ujakuŋ wii wi : ¹⁹ ŋaanŋ antiinŋkuŋ Uŋup wi Pŋih pi Baŋi, aŋē wo aamme uko wi ujakuŋ Fatana aji bi kapēnan Uŋup wi batepiinŋ ŋi kaŋēb ki nul. Awo ji bgah bi uŋup ujutuŋ. ²⁰ Kē alonŋ awo dko di mnlaak di ŋdeey ŋajotuŋ, ayeenk ŋi dko mēntŋ uŋup na mnlilan, ²¹ aŋē wo aanka intaaŋ, aanji ŋijan kaliintan. Wi Uŋup ukŋu'aaŋ ŋu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoonŋ dko di iyiw, ajaanŋ atiinŋ Uŋup, kē manŋaaf, pyok panjaanŋ pafuoyan bkow, na pŋeebar iko itum ŋaŋē fiiklēn Uŋup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoonŋ mboŋ mnuura, ajaanŋ atiinŋ Uŋup, kate wa, kaŋē buk ŋdeey. Alonŋ aji buk ŋdeey iŋeen week, alonŋ ŋdeey iŋeen paaj, alonŋ iŋeen ŋwajanŋ. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pših pi Baṭi panaamuñ; Pawo ji ñiinṭ antepiin ṅdeey ṅnuura du uṭeehul. ²⁵ Wi bañaan bti bakṅoyēntuñ, kē naṣooradul ašē bi, agur umbiilu ṭi ptoof pi ṅdeey ašē ya na bgahul. ²⁶ Wi ṅdeey ṅanaṭiin, alumēn kē ugof ukak apēn.

²⁷ Balemparul babi aji na a : “Naweek, mēntṭ ṅdeey ṅnuura ṅi ṅi itepiin du uṭeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoon da ba?” ²⁸ Kē ateem baka aji : “Naṣooradaan adoluñ uko mēntṭ.”

Kē balemparul bašē hepara aji : “Injal nya ṅpēnan wa i”? ²⁹ Kē ateem baka aji : “A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan ṅdeey. ³⁰ Nawutan ṅanaṭa ṅul bti te wal wi kakit ; ṭi wal mēntṭ dluñ kaji na bakit : Naduniin napēnan ujaagal natan nado idaaj natēr wa ; našē najej ṅdeey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi na wi uko utaa-janaan pson

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baṭi panaam na pbuk pmpoṭi pi ṅaan ajejuñ atepi du uṭeehul. ³² Pawoonuñ pmpoṭi ṭi mbuk, pašale naṭa, pajaan pakak bgof bandēmnuñ ṭi ugof untepiin ṭi unkintaar, ṅkaṭ ṅadoo ji ṅabi kado inṭaṅ ṭi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aṭup na baka ṭi uhoñ aji : « Pših pi Baṭi panaam na bko bntiinku bi ṅaaṭ ajejuñ anaakrēn na pson ptum, kē pataaj bti. »

Uko unkayi kē Yetu aji hoñ

(Markut 4.33-34)

³⁴ Yetu aṭup iko yuñ bti pntuk pi bañaan na uhoñ, aanji ṭiini na baka bē aanhoñi. ³⁵ Hēnk, ayuuñ kē uko wi Naṭupar Naṣibaṭi ajakuñ udolanaa, aji :

« *Dluñ kahaabēš mntum kahoñ*

dluñ kaṭup iko immeeniiñ undiimaan wi umundu upašaniin. »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

³⁶ Wal mēntṭ Yetu aduk bañaan ašē kak katoh ; kē baṭašarul bašē bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uṭeeh. »

³⁷ Kē ateem baka aji : « Antepiin ṅdeey ṅnuura awoon *Abuk ṅiinṭ ; ³⁸ uṭeeh uwoon umundu ; ṅdeey ṅnuura ṅawoon bañaan biki

Pših pi Baṭi ; umbiilu uwoon banjaan baṭaš Naguuru. ³⁹ Naṣoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kē bakit bašē wo ṅwanjuṭ. ⁴⁰ Kē jibi bajaan bajej umbiilu kaya tēr, hēnk di uba umundu ukwohan ; ⁴¹ *Abuk ṅiinṭ aluñ kayil ṅwanjuṭ ṅi nul, ṅaluñ kadook bañaan bti bankdoluñ baloñ bapēn ṭi bgah na bañaan bti bankdoluñ buṭaan ṭi Pših pi nul. ⁴² ṅwanjuṭ ṅafēl baka du bdoo banyikuñ maakan : dko mēntṭ dawo na ṅwooni na udeeb wi pdohrēn iñiin. ⁴³ Wal mēntṭ, banwoon baṭool ṭi kēš ki Naṣibaṭi baluñ kajeeh ji bnuur du Pših pi Naṣibaṭi Ašin baka. Ankaan ibaṭ itiiñki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuñ na wi mn-laak mantamuñ preeš

⁴⁴ Yetu akak aji : «*Pših pi Baṭi pawo ji uwuuru wi ñiinṭ aloñ awinuñ kē bamen du uṭeeh. Akak amen wa ašē ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nug uṭeeh mēntṭ.

⁴⁵ « Pših pi Baṭi pakak anaam na nawaap anklaan mlaak mantamuñ preeš. ⁴⁶ Wi awinuñ ploñ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : «*Pših pi Baṭi pakak anaam na bridiya bi bafēluñ du bdēk kē baṭij ṅṭēb ṅtum. ⁴⁸ Wi batumuñ, batuh kē bapul ba du pkay ašē ṭo ajej ṅannuuriin aṭu ṭi icah ašē fēl ṅanwoon ṅaanuura. ⁴⁹ Kē hēnk di di ukwoon ṭi uba umundu : ṅwanjuṭ ṅaluñ kabi kapaṭēš bawuṭaan na banwoon baṭool, ⁵⁰ kafēl bawuṭaan du bdoo banyikuñ maakan : dko mēntṭ dawo na ṅwooni na udeeb wi pdohrēn iñiin. »

⁵¹ Yetu ahepar baṭašarul aji : « Nateha iko yi ṅṭupanañ bti i? » Kē bateem aji : « Aa, ṅtee. » ⁵² Kē ašē ji na baka : « Kē hēnk *najukan Bgah anjukuñ uko wi Pših pi Baṭi abot aṭaš uko wi ujakuñ anaam na ajug katoh anjaan ajejna ṭi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

Bañaan biki Nataret baanfiyaar Yetu

(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Wi Yetu ahoñuñ na baka hañ ašē tool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akušnaaniin ašē jukan bañaan du *katoh kañehanaani ki baka, kē badoo ṅoṅar aji : « Ṭuñ di di akaanuñ uṣal untuṅa wi? Hum di di ahiluñ ado mlagre

mi bti ba? ⁵⁵ I mēntan, aanwo abuk naṭukan i? Mēnt Mariya awoon anin i, kē bi Yakob, Yotef, Fimon na Yuda bawo baṭa'ul? ⁵⁶ Kē baaṭ baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Kē ṭuṅ di ameenuṅ keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Kē uko waṅ uneenan baka pfiyaara. Kē aṣe ji na baka : « *Naṭupar Naṣibaṭi ṭi utaakul, na ṭi katohul meet ṭaṅ di di bañaan bawoon baanji bamēbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ṭiki baanfiyaari.

14

Pkeṭ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Wal mēnt, *Herod nantuṅa i *Galilay atiink kē baktiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaṭa ṭi pkeṭ! Ukaṅ kē aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod aṣal haṅ ṭiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aṣin anhumuṅ najeb aniiim. Kē Yowan aṣe ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kē aṣe do kē bamoba, atan na mnkorentu afēl du ukalabuṣ. ⁵ Abi ṅal pfiṅa, aṣe ṭi bañaan ṭiki baṣal aji awo *Naṭupar Naṣibaṭi.

⁶ Kē unuur uloṅ wi Herod akdoon ufettu unkleṣanuṅ unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana kē aṣe ki ṭi kadun ki bañaan kē ulil Herod, ⁷ kē adoo mehna aji awula uko wi akheparuluṅ. ⁸ Anin awuuka, kē aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ṭi praata. » ⁹ Naṣih ajoṭani, pmehna pi nul ṭi kadun ki bañaan biki aduṅ ufettu paṭu kē ado kē aji baṭija ba. ¹⁰ Ayil wal mēnt baya bafaal Yowan du ukalabuṣ. ¹¹ Baṭij bkow ṭi praata awul poonu, kē aṅooṭ ba anin. ¹² Baṭaṣar Yowan babi ajej puum amoy ; aṣe ya aṭup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan
(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ṭi Yowan 6.1-14)

¹³ Wi Yetu ameen uko unṭepuṅ, ajej bṭeem aya du dko dangaguṅ ; bañaan wi bamehan me aṣe ṭaṣa, apēnna ṅbeeka apoṣ aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ṭi bṭeem aṣe win bañaan batum aṅaga baka akuṭ ajeban bammaakuṅ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuṅ, baṭaṣarul babi aṅoga aṣe ji na a : « Unuur udobi yob yob,

kē dko di ṅwoon di daṣe gaag, dolan bañaan baya du ṅfēṭ bahilna banug uko ude. »

¹⁶ Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdidi'an bade. »

¹⁷ Kē baṣe ji na a : « ṅkaha ipoom kaṅeen na ṅṭēb ṅṭēb. » ¹⁸ Kē aji na baka baṭija ya.

¹⁹ Wi wi aṣaan aji na bañaan baṭo ṭi ujaagal, aṣe jej ipoom kaṅeen yuṅ na ṅṭēb ṅṭēb, akat kēṣ du baṭi, abeeb Naṣibaṭi aṣe kitēṣ ipoom, awul baṭaṣarul kē bawul bañaan.

²⁰ Bañaan bti bade ayok, kē bajejēnt iko indukiin. Iko mēnt itum kkaar iṅeen na ktēb. ²¹ ṭi bandeen bukuṅ, biinṭ bawo iṅeen-week ṅyaaṣ iṅeen kaṅeen (5000) aṭu na baaṭ na bapoṭ.

Yetu apoṣ ṭi bdēk duuṭ
(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi bañaan babahan ba pde, Yetu ado kē baṭaṣarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, pya umban wundu, ul kē aṣe duka aṭiṣan bañaan. ²³ Wi adoluṅ kē bañaan baṭiṣi, apaya du pnkuṅ duuṭ agaag aṅehan Naṣibaṭi. Wi utejan ubanuṅ, kē awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mēnt bṭeem badobi low low pkay, kē ṅmaaron ṅakṣint ṣiṅtan ba ṭiki uyook uunkyook ataṅ na umban wi bakyaan.

²⁵ Kaya uhaan nguk, kē aṣe bi ṭi baka apoṣ poṣ ṭi bdēk. ²⁶ Wi baṭaṣarul bawinuluṅ kē akpoṣ ṭi bdēk, baṅoṅar fuṭ aṣe ji : « Ujurte wa » aṣe jun ṅṅajar ṭiki balēnki. ²⁷ ṭi dko mēnt, kē Yetu aṣe ṭiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, ṅji a, nawutan kalēnk. »

²⁸ Piyeer kē aṣe ji na a wal mēnt : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoṣ ṭi meel mbi du iwi. » ²⁹ Kē Yetu aji na a : « Biini. » Kē Piyeer awala ṭi bṭeem, apoṣ ṭi meel aṭool pya du Yetu. ³⁰ Kē, wi atiinkuṅ uyook aṣe lēnk, ajun pneej ṭi meel aṣe huuran aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ ṭi dko mēnt, kē Yetu aṣe tar kaṅen amēbana aṣe ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akēṣan, we ukaṅ kē iwo na ṅṣal ṅṭēb ba? » ³² Wi bapayiin ṭi bṭeem kē uyook uṣe ṭaṅan. ³³ Banwoon ṭi bṭeem baṅup adēman Yetu aṣe ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Naṣibaṭi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenatereṅ
(Markut 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na bařaşarul bamuurun, aře ban du pkay du uřaak wi bagenateren. ³⁵ Bařaañ biki dko mēnt bayikrēna aře yil kē bařup ři uřaak bti aji abii, kē baře řija bařaañ bti bammaakun. ³⁶ Baji bakoořa kaji na a awut baka baban řař kambiint ki bayeti bi nul, kē bambanun ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday (Markut 7.1-13)

¹ ři řnuur mēnt, *bafaritay na *bajukan Bgah balon bapēna Yerutalem abi aņog Yetu aře hepara aji : ² « we ukaaņ kē bařaşaru baanji bařaş udolade wi bajon, babaa ji bade bē baanji bařow iřen*? »

³ Kē Yetu ateem baka aji : « Kē an, we ukaaņ kē naanji nařaş uko wi Nařibaři ajakuņ, kaře kařaş udolade wi nan ba? »

⁴ Nařibaři aji : « Mēbaan řaař na naan bnuura » kē « Ńaañ ankkaruņ ařin kēme anin, pkeř pakwoon baluk bi nul. » ✧ ⁵ Kē an, naře ji woli řaañ aji na ařin kēme anin : « uko wi nhilanun lah kařenknu uwo wi Nařibaři » ⁶ ahilan keeri kawut pmēban ařin na anin. Hēnk di udolade wi nakjukanun uřuun kē nagar Uřup wi Nařibaři. ⁷ An balagare, *Itayi *Nařupar Nařibaři afaņ wi ařupun ři an aji :

⁸ « *Pntaali pi paji padēmanaan na mntum řař kē uhaař wi pa uře lowēn.* »

⁹ *Břeņan bi baka baanjakēn nin uko ulon iko yi bakjukanun iwo udolade wi bařaañ řař.* »

Iko injaaņ iřu řaañ ařop ři kēř ki Nařibaři (Markut 7.14-23)

¹⁰ Wi wi Yetu akaaņ adu pntuk pi bařaañ aji na baka : « Natiinkan nabot name! » ¹¹ Mēnt uko unjaaņ uneejna ři mntum ujaaņ uřopan řaañ ři kēř ki Nařibaři, uko unkpēnnun ři mntum mi nul wa. »

¹² Bařaşarul bařoga wal mēnt aře ji na a : « Imeha kē *bafaritay badeebař jibi ikřiiniin hēnk i? » ¹³ Kē aře teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baři awoon aantepii balun kalēbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo

bakuul bankřonun bakuul. Nakuul ařonle atenřul nakuul, bukal batēb bti baya jot du bhēr. »

¹⁵ Piyeer ayeenk břup aře ji na a : « Piba-nun uko wi iřupun hēnk. » ¹⁶ Kē aji na baka : « An kak, hēnk di nawaanun řřal te hēnkun? » ¹⁷ Naamme kē uko bti unneejuņ ři mntum mi řaañ uji uřep du kayiņ, kapēn du bnřeeh, ¹⁸ bē uko umpēnuņ ři mntum uwoona du uhaař meeř. Wuņ mēntan ujaaņ uřopan řaañ ři kēř ki Nařibaři. ¹⁹ Du uhaař meeř di di iko itēnt yi ijaaņ iwoona : řřal řwuřaan, břinar, ppiinř na ahar řaañ kēme ayin řaañ, pjuban pi piinř, kakiij, řřilan na přup buřaan ři bařaañ, bkuutar. ²⁰ Iko mēnt ijaaņ iřopan řaañ, kē pde bē iinřow iřen paanji pařopan řaañř. »

Přiyaar pi řaař anwoon aanwo nayuday (Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apēnuņ da aře ya du řřaak ři Tir na Fidoņ ²² Kē řaař alon i uřaak wi Kanaan anwoon du uřaak mēnt aře pēn ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiř, řagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. »

²³ Yetu aanteema nin uko ulon. Bařaşarul kē baře řoga akoořa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kē Yetu ateem aji : « Nařibaři ayilēn řař pa řkaneel ři *Iřayel řanneemuņ. » ²⁵ Kē řaař aře baan aņup ři kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin iřenkēn! »

²⁶ Kē aji na a : « Uunuura bajej pde pi bapoř bawul řbuř řmpořiř. »

²⁷ Kē ateem aji : « Naweeek, iřaņi, kē řbuř řmpoři řaře doo ji řade ituk inkjotnuņ du umeeřa wi bajug řa. »

²⁸ Wi wi Yetu ařaaņ aji na a : « Ńaařu, přiyaar pi nu padēmi! Uwoon jibi iņaluņ! » Wal mēnt kē abukul aře bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apēn da aře ya umbaņ wi *bdēk bi Galilay. Apaya du pnkuņ ařo. ³⁰ Bařaañ batum babi ři a, ařij bankřiinkun, bakuul, banřakmuņ, babiiř břup, na bamaakal batum kak, abēkan ři ihoř yi Yetu ; kē ajeban baka. ³¹ Bařaañ bařoņar wi

* **15:2** Bē baařřow iřen : Bafaritay baji bařow iřen kařařna udolade wi baka. ✧ **15:4** Ppēn 21.27; 20.12. † **15:20**

Pařopan : Yetu aankřiiniyaan ři dko di uko wi ppiinř, bafaritay baji bařow iřen kařařna udolade wi baka. ‡ **15:26** Ńbuř řmpoři : Wal mēnt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo řbuř.

bawinun banwoon baanhil bɔup kɛ baktup, banɔakmun kɛ bajebi, kɛ bankjiinkun kɛ bakpoŝ bnuura, kɛ bakuul bakwin. Badɛman wal mɛnt Naŝibaɕi i *Itrayel.

*Yetu akak ade de'an bañaan batum
(Markut 8.1-10)*

³² Yetu adu baɕaŝarul wal mɛnt aŝɛ ji na baka : « Dñaaga bañaan biki, nnuur nɔwajanɔ nɔ nɔ, nɔ bawo i na nɔi kɛ baanka uko ude. Mɛnɔal baɕiɕ na ubon : bahilan kaya kajot ɕi bgah. » ³³ Kɛ baɕaŝarul baŝɛ ji na a : « ɕi dko dangaagun di, ɕun di nɔkkaanun uko de unkhilanun kayokan bañaan batum biki? »

³⁴ Kɛ aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

Kɛ bateem aji « Ipoom paaj na kalon na nɕɛb nlon nmpoɕi. » ³⁵ Kɛ Yetu aŝɛ ji na bañaan baɕo ɕi mboŝ ; ³⁶ aŝɛ jej ipoom paaj na kalon yun na nɕɛb nɔn, abeeb Naŝibaɕi, akiteŝ ya aŝɛ wul baɕaŝarul, kɛ bafaŝ bañaan. ³⁷ Bade bti adoo yok. Baɕaŝar Yetu kɛ batuman kkaar paaj na plon na iko indukŝiin. ³⁸ Bañaan bandeen bawo biint iñeen-week nɔbaakɛr nɔyaaŝ iñeen (4000), aɕu na baat na bapoɕ. ³⁹ Wi Yetu adolon bañaan kɛ baɕiɕi, wi wi aŝaan apaya ɕi bɕeem aya utaak wi Magadan.

16

*Bafaritay bahepar Yetu uko unkdimanun kɛ awo i Naŝibaɕi
(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)*

¹ *Bafaritay na *bataduk babi ɕi Yetu wal mɛnt, ala pɕaawana aŝɛ hepara uko unkdimanun kɛ awo ñaan i Naŝibaɕi. ² Kɛ Yetu aŝɛ teem baka aji : « Woli unuur uya pɔot kɛ baɕi bajeenki naji naji : “Dko dalun kajeeh faan.” ³ Kɛ na nfa kub, baɕi bajɛnle naji : “Uŝubal uŝub nɕa.” Naji name uko wi iko yi baɕi ijakun, aŝɛ wo naanhil pyikrɛn uko wi Naŝibaɕi akdolon nɕa di. ⁴ An bañaan bawuɕaan biki, nandekun Naŝibaɕi kafɛɕ, nahepar uko unkyuujun kɛ dwo i Naŝibaɕi. Naankwin uko ulon umpati na wi Yonat* *Naɕupar Naŝibaɕi adiimanun. » Wi wi Yetu aŝaan aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaajanaani pŝon wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na baɕaŝarul baya bdɛk umban wundu. Kɛ baɕaŝarul baŝɛ ɕilma pɕij ipoom. ⁶ Kɛ Yetu aŝɛ ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaajanaani pŝon wi *bafaritay na *bataduk. ⁷ Baɕaŝarul kɛ baŝɛ ɕiini bukal bukal aji : « Aɕiini han ɕiki nɕɛntij ipoom. »

⁸ Kɛ Yetu ammeen uko wi baktiiniyaanun aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akɛŝan, we ukaan kɛ naktiiniyaan pwo naantij ipoom ba? ⁹ Naandobi yikrɛna te hɛnkun iko yi nawinun i? Naanleŝ wi nkitŝun ipoom kañeen pa biint iñeen-week-kañeen nɔyaaŝ iñeen (5000) i? Kɛ kkaar hum kantumun ipoom ki ki nayaanaanun ba? ¹⁰ Kɛ wi nkitŝun ipoom paaj-na-kalon pa biint iñeen-week-nɔbaakɛr nɔyaaŝ iñeen (4000)? Kɛ kkaar hum kantumun ipoom ki ki nayaanaanun? ¹¹ Kɛ hum di di nawoon naamme kɛ mɛntiiniyaan ipoom? Dɔi nalipara uko utaajanaani pŝon wi bafaritay na bataduk. »

¹² Baɕaŝar Yetu bayikrɛn wal mɛnt kɛ aji na baka balipara pɔukan pi bafaritay na bataduk, mɛnt uko utaajanaani pŝon wi ba-jaan badolna ipoom wa.

*Piyeer aji Yetu awoon Krittu
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)*

¹³ Yetu aya na baɕaŝarul du utaak uññogun ubeeka wi Fetare-Filip aŝɛ hepar baka aji : « Bañaan baŝal aji *Abuk Ñiint awo in ba? » ¹⁴ Kɛ bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; kɛ balon baji iwo *Eli Naɕupar Naŝibaɕi kɛ balon kak baji iwo Yeremiya kɛme alon ɕi *baɕupar Naŝibaɕi bandukiin. »

¹⁵ Kɛ aŝɛ ji na baka : « Kɛ ɕi an, nɔi dwo in ba? » ¹⁶ Timon Piyeer kɛ ateema aji : « Iwo *Krittu, Abuk Naŝibaɕi ajug ubida. » ¹⁷ Kɛ Yetu aŝɛ ji na a : « Inuurandɛni iwi Timon abuk Yonat. Mɛnt ñaan najɛn aɕupiiñ manjoonan man, Paapa anwoon du baɕi a. ¹⁸ Kɛ nŝɛ jaku : Iwo Piyeer*, pnduba pan-jaan pamɛban katoh, ilun kamɛban bankfiyaarnun. Pkeɕ paankhilan kanaɕ ɕi kadun ki baka. ¹⁹ Dlon kawulu iniigŝaani yi Baɕi : uko wi ikpokun ɕi mboŝ ulun kapokana du baɕi, kɛ uko wi ikdinanun ɕi mboŝ, ulun kadinana du baɕi. » ²⁰ Wi wi aŝookun

✧ 16:4 Natenan ɕi Yonat. * 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba kɛme plaak.

başaşarul aji na baka bawut kaşup nin ñaan kë ul awoonj Krittü.

Yetu aşup aji aluñ kakeş kabot kanaşa ti pa (Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur mënt wi wi Yetu ajunun pdi-
iman başaşarul kë awo i pya Yerutalem, ka-
haj da maakan ti iñen yi bantohi, *başenjan
baweeek na *bajukan Bgah. Baluñ kado
bafiña, unuur uwajanşen aşë naşa ti pkeş.
²² Piyeer apula kë bagaagi aşë jun pñoman
na a aji : « Ajugun, dñehan Naşibaşi abuu-
ranu uko wañ! Nin ukoolan uunkdolu! »

²³ Kë Yetu aşë wuğsa aji na Piyeer
: « Lowaan, iwi Fatana! Inaş ti bgah
aneenanaan pşep. Iinji kla uko wi Naşibaşi
aşaluñ, iji kla uko wi bañaan başaluñ. »

²⁴ Kë wi wi Yetu ajakuñ na başaşarul bti : «
Woli ñaan aşal kaşaşen, awo kaşilma uleeful
kakuña kruş ki nul kadinan phaj ji nji kaşë
kaşaşen woli ado akeş. ²⁵ Ñaan ankşaluñ
pbuuran ubida wi nul aluñ kawaañ wa
; kë ankuñ kawaañ ubida wi nul pa nji
aluñ kabuuran wa. ²⁶ We uwoonj ñaan
aka pyok pi umundu bti, woli aneemanden
uhaaş wi nul? We wi ñaan ahilanuñ kawul
kabuuranaan uhaaş wi nul. ²⁷ *Abuk Ñiinş
aban ti pbi na mndem mi Aşin na nwanjuş ni
nul. Wal mënt awayeş ñaan andoli ti mnwo
mi nul. ²⁸ Dşupan na manjoonan : baloñ ti
banwoonj nşa ti baankkeş bë baanwin Abuk
Ñiinş kë abi ji naşih. »

17

Uleef wi Yetu bti utelşaa (Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Wi nnuur paaj nşepuñ kë Yetu aşë jej bi
Piyeer na Jakob na Yowan aşa Jakob aya na
baka du pnkuñ pweek kë bagaagi. ² Uleef
wi nul kë uşë telşaa ti kadun ki baka : kaara
di nul dajeeh ji unuur, kë imişa yi nul ikak
afaat feh. ³ Ti dko mënt, kë başaşar Yetu başë
win *Moyit na *Eli kë baktiini na a.

⁴ Wal mënt kë Piyeer aşë ji na Yetu : «
Ajugun, unuura nşo ti dko di. Inşal le katar
iloona iwajanş: kalonj kawo ki nu, kalonj ki
Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaşiiini, kë kanfeluñ kalonj
kanknuuruñ kaşë mara mara abi awun
baka, kë pdiim ploñ paşë penña ti ka aji

: « Iwi iwoonj abuk naan, dşalu maakan,
dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi başaşar Yetu batiinkuñ pdiim mënt
aşë lenk maakan ajot afetş keş ti mboş. ⁷ Kë
Yetu aşë ñog aban baka aşë ji : « Nanaşiin,
nawutan kalenk. » ⁸ Wi bakatuñ keş,
baankak awin nin alonj, kë Yetu şaşa awohanj
da.

⁹ Wi bakwaliin pnkuñ, kë Yetu aşë ji na
baka : « Nakşup nin ñaan alonj uko wi naw-
inun, te wal wi *Abuk Ñiinş aklunj kanaşa ti
pkeş. »

¹⁰ Başaşar Yetu bahepara aji : « we ukaañ
kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna
kabi ji *Krittü ado kabi. »

¹¹ Kë ateem baka aji : « Na manjoonan
Eli awo i kabi, kakakan iko bti ti bgah.
¹² Kë nşë şupan, Eli adobi bi, kë baanyikrena,
bahajana, adola jibi başaluñ. Henk kak di
di Abuk Ñiinş aklunj kahaj ti iñen yi baka.
» ¹³ Wal mënt, kë başaşarul başë yikren kë
awo ti ptiiniyaan *Yowan Nabattaar.

Yetu ajeban napoş i untaayi ukyewlenuñ (Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Wi Yetu na bi Piyeer, Jakob na Yowan
bakakuñ du dko di pnşuk pi bañaan pa-
woonj, kë ñiinş alonj aşë bi ti Yetu anşup ti
kadunul aji na a : ¹⁵ « Naweeek, ñagiin abuk
naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nşaaş
nşum aji jot ti bdoo, ulonj kak aji jot ti meel.
¹⁶ Dşija başaşaru kë baanhilan ajebana. »

¹⁷ Kë aşë teem aji : « Nawo bañaan
bawuşaan, banwoonj baanfiyaari! Dwo
kaşo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran
te lum ba? Naşijaan napoş ti. » ¹⁸ Kë Yetu aşë
leşar na untaayi kë upen şi napoş, kë ajeb şi
dko mënt.

¹⁹ Başaşar Yetu bagaag na a aşë hepara aji
: « we ukaañ kë un, nşenhilan adook untaayi
mënt? »

²⁰ Kë ateem baka aji : « Naanfiyaar
akęşan. Dşupan na manjoonan, woli naka
lah pfiyaar panliñuñ na pbuk pi maaj,
najile na pnkuñ pi : Penan şi, papen da.
Uunkka nin uko ulonj wi nawoonj naankhi-
nan pdo. ²¹ [Kë untaayi utenş wuñ, pñehan
Naşibaşi na pyiman şaşa pahilanuñ pdook
wa.]

*Yetu aɕup pkeɕ pi nul uyaas utëbantën
(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)*

²² Yetu na baɕasarul bawo bti du *Galilay, kë ašë ji na baka : « *Abuk Ñiintɕ abi kawu-lana du bañaan, ²³ baluɕ kafina, unuur uwajantën ašë naɕa ti pkeɕ. » Kë bašë jooɕan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaša di Katoh Kaweek ki Našibaɕi

²⁴ Yetu na baɕasarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kë bakobraar daaša di *Katoh Kaweek ki Našibaɕi bašë bi ti Fimonɕ Piyeer ahepara aji : « Jëm najukan i nan aji luk daaša di Katoh Kaweek ki Našibaɕi i? »

²⁵ Kë ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ti katoh kë Yetu ašë ji na a : « Fimonɕ, we wi iŝaluɕ ti uko wi ba? In awoon kaluk baših biki umundu wi daaša ba? Babuk baka këme balonɕ bampaɕi. »

²⁶ Kë ateem aji : « Bañaanɕ bampaɕi baka. »

Kë Yetu ašë ji na a : « Babuk baših keeri baanwo i kaluk. ²⁷ Kë un nšë wo nɛnɕal pɕij bɕup. Yaan du bdëk, ifël kabuuɕi, utëb uteek wi ikpënanuɕ, haabëšan wa mntum : itënk pataka da pankkëšunɕ pluk daaša di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaša di nja batëb. »

18

In adëmnunɕ ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Baɕasar Yetu babi ti a wal mëntɕ ašë hepara aji : « In adëmnunɕ du *Pših pi Baɕi ba? ² Kë ašë du napoɕ alonɕ aɕu'a ti ptoof pi baka, ³ ašë ji : « Na manjoonan dɕupan, woli naankak anaam ji bapoɕ, nin naankneej du Pših pi Baɕi. ⁴ Ukaanɕ kë ankwoonɕ naweek du Pših pi Baɕi awoonɕ ankwalanuɕ uleeful kakak ji napoɕ i. ⁵ Kë ñaanɕ anyeenkuɕ napoɕ ji i ti katim naan, nji ti uleef naan i i ayeenkuɕ. »

*Naɕaafaraan kawuuk bañaanɕ bajuban
(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)*

⁶ Yetu akak aji : « Ñaanɕ ankdolonɕ alonɕ ti bapoɕ biki*, banfiyaarnuɕ ajot ti pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdëk. ⁷ Bañaanɕ banwoonɕ ti

umundu bawuɕani tiki iko inhinanuɕ kado baka bajuban itumi. Iko mëntɕ iinhinan kawaana, kë ñaanɕ anšanaɕ aɕij ya ašë wuɕan!

⁸ « Woli kañen ki nu, këme kahoɕ ki nu iɕu kë ikjuban, falan ya ifël du kalowan. Uhokan iya baɕi na kañen këme kahoɕ kamukšiiɕ, kë di iya infernu du bdoo bawoonɕ baankjëmša na iñen itëb na ihoɕ itëb. ⁹ Kë woli pkëš pi nu paɕu'u kë ikjuban, lookšan pa ifël du kalowan. Uhokan iya baɕi na pkëš ploolan, kë di bafëlu du bdoo bi infernu na këš ktëb.

¹⁰ « Naɕaafaraan kabeeh alonɕ ti bapoɕ biki. Na manjoonan, nwanjuɕ ni baka naji nanaɕ wal undoli du kadun ki Paapa anwoonɕ du baɕi. ¹¹ [*Abuk Ñiintɕ abi bi pbuuran bambiiɕ aneem.] »

*Uhoñ wi unkaneel unneemuɕ
(Luk 15.3-7)*

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi našaluɕ ti uko wi ba? Woli ñaanɕ alonɕ aka nkaneeel iñeenweek kë ulonɕ ušë neem, aankduk nkaneeel nandukiinɕ du pnkuɕ kaya pla uloolan unneemuɕ i? ¹³ Dɕupan, woli awin wa, aji lilandër unkaneel uloolan wuɕ kapel nandukiinɕ njanwoonɕ njaanneemi. ¹⁴ Kë hënk kak di di Ašinan anwoonɕ baɕi awoonɕ aanɕal alonɕ ti bampoɕi biki aneem. »

Pmiir atëntul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atëntu anfiyaaruɕ ajubanu, yaan iwina, iɕiini na a, an batëb ɕañ. Woli atiinku, këme kë ika'a. ¹⁶ Kë woli aandi ptiinku, duun ñaanɕ alonɕ këme batëb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Našibaɕi ujakuɕ: *naboman uko bti ti kadun ki bamaar batëb këme bawajanɕ.*^{*} ¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, kɕup pntuk pi banfiyaaruɕ ; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaanɕ anwoonɕ aanfiyaar Našibaɕi këme ji nakobraar daaša†. ¹⁸ Dɕupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokuɕ ti mboš iluɕ kapokana du baɕi, kë iko bti yi nakdinanuɕ ti mboš iluɕ kadinana du baɕi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aɕupan, woli bañaanɕ batëb ti an ti mboš batiinkar añehan uko ulonɕ wi baɕaluɕ, Paapa anwoonɕ du baɕi ado wa pa baka. ²⁰ Aa, dko di

* 18:6 Bapoɕ biki : Yetu aɕiiniyaan ti banfiyaaruɕ, bukal bakakuɕ ji bapoɕ. ☆ 18:16 Plešan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaša : Bayuday bajej baka ji bado buɕaan banwoonɕ baanwo biki pntaali pi Našibaɕi.

bañaan batëb këme bawajanṭ bayitun ṭi ka-
tim naan, dji kawo ṭi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batënṭan

²¹ Fimonṭ Piyeer añog Yetu wal mënṭ ašë hepara aji : « Ajugun, nyaaš hum ṇi ṇi nwoon kamiir atënṭ naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyaaš paaj na ulon i? »

²² Kë Yetu ateema aji : « A-a, mënjkaku nyaaš paaj na ulon ṭañ, nyaaš ṇi iwoon i kamiira ṇawo kaban iñeen-paaj-na-ulon (70) nyaaš paaj-na-ulon. »

²³ « Hënk di *Pših pi Baṭi pawoonṭ: pawo ji uko wi naših anṇalun pten jibi balemparul badolon na itaka yi nul. ²⁴ Ajun pten, kë bašë ṭija alon anṭeṭulun itaka intumun pṭum paṇ. ²⁵ Niiṇṭ mënṭ aanka uko uluki itaka mënṭ; kë naših ašë ji bawaapa ul na aharul, na babakul na iko bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aṭeṭun. ²⁶ Nalemparul unṭ kë ašë ṇup ṭi kadun ki naših aji na a : “Miiraan, dlun kaluku ya bti!” ²⁷ Naših añagi'a ašë wutara itaka yi aṭeṭulun awuta kë ayaa. »

²⁸ « Nalemp mënṭ apën ašë yit na atënṭul alon i bawoon ṭi ulemp anṭeṭulun ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklëna ašë jaka : “Lukaan uko wi iṭeṭnun!” ²⁹ Atënṭul kë anṭ akooṭa aji na a : “Miiraan, dlun kaluku!” ³⁰ Kë undu ašë pok, ado kë bawata ukalabuš ayoonkna alun aluk uko wi aṭeṭun. ³¹ Wi balemp bandukiinṭ bawinunṭ uko unṭepunṭ, bajooṭan maakan ašë ya akakalëš wa bti naših. »

³² « Kë naših ado kë baṭija nalemp mënṭ ašë ji na a : “Iwi nalemp nawuṭan i! Dwutaru itaka bti yi iṭeṭnunṭ ṭiki ikooṭën aji ndo haṇ ; ³³ iwo i lah kak kañaga atënṭu jibi ṇji ṇagi'iiṇ.” ³⁴ Adeebaṭ maakan ašë wula banjaanṭ bahajan bañaanṭ te wi aklunṭ kaluk uko bti wi aṭeṭun. »

³⁵ Kë Yetu ašë kak aji : « Hënk di di Paapa anwoonṭ du baṭi aklunṭ kado andoli ṭi an, woli naammiiir batënṭan na manjoonanṭ ṭi iṭëb yi nan. »

19

Yetu aṭiiniyaan uko wi bniim (Markut 10.1-12)

✧ 19:4 Ujuni 1.27. ✧ 19:5 Ujuni 2.24.

¹ Wi Yetu aṭupunṭ iko yaṇ aba, ašë pën ṭi uṭaak wi *Galilay aya umbanṭ wi *Yuda unwoonṭ du plut pi *Yordan. ² Bañaanṭ baṭum baṭaša da kë abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balonṭ baṇal pṭaawana, ašë ṇoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ṇaanṭ abubara adook aharul ṭi bniim i? »

⁴ Kë Yetu ateem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Našibaṭi ujakunṭ i kë du ujuni Našibaṭi apaš bañaanṭ kë bawo ṇiiṇṭ na ṇaaṭ✧ » ⁵ ašë ji : « “*Waṇ ukaanṭ kë ṇiiṇṭ aklunṭ kaduk ašin na anin kawo na aharul, bakak ṇaanṭ alooan.*”✧ ⁶ Hënk, baankak awo bañaanṭ batëb, bawo ṇaanṭ alooan. ṇaanṭ awutan keeri kagar uko wi Našibaṭi anaakrënuṇ. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaanṭ kë *Moyit aji ṇaanṭ awo i kapiit ṇaaṭ kakaarta kankyuuunṭ kë bniim babaa, kabaa kadooka? »

⁸ Kë ateem aji : « Mndënëm mi ṇhaaš ṇi nan manṭuunṭ kë Moyit adinanan uko mënṭ. Kë ušë wo uunwo haṇ du ujuni. ⁹ Dṭupan, woli ṇaanṭ adook aharul anwoonṭ aampiinṭ na ṇaanṭ alonṭ nampaṭi, ašë niim alonṭ, ajuban pjuban pi piinṭ. »

¹⁰ Baṭašarul bajaka aji : « Woli hënk di uwoonṭ kawo pa ṇiiṇṭ na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ Kë Yetu ateem baka aji : « Mënṭ bañaanṭ bti bahilanunṭ kadinan pjukan pi mënṭ, biki Našibaṭi aṭenuṇṭ kë bahilani ṭañ bahilanunṭ. ¹² Iko itum ihinan kaneenan biinṭ baniim : balonṭ baanhilan bniim ṭiki babuka buka haṇ, balonṭ ṭiki bakaš baka, balonṭ kak pših pi Baṭi paṭi paṭu baanji baniim. ṇaanṭ anhinanunṭ pte uko wi, ateen wa! »

Yetu ayeenk bapoṭ bnuura (Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Bañaanṭ baṭij Yetu bapoṭ pa apaf baka iñen, abot añehandër baka, kë baṭašarul bašë ṇoman na baka. ¹⁴ Kë Yetu ašë ji : « Nawutan bapoṭ babi ṭi ṇji, nakneenan baka, ṭiki *Pših pi Baṭi pawo pi banwoonṭ ji baka. » ¹⁵ Wi wi ašaṇṭ apaf baka iñen ašë ya na bgahul.

Yetu na ṇiiṇṭ nayok (Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

16 Ñiint̃ aloñ abi añog Yetu aşë hepara aji : « Najukan, we wi nwooñ kado unuura kakaana ubida wi mñto? »

17 Kë ateema aji : « we ukaañ kë ikheparaan uko unuura wi ñaañ awooñ i kado? Alooñan ãañ̃ annuuriiñ, Naşibaŋi a. Woli iñal kayeenk ubida wi mñto kado uko wi Bgah bajakuñ. »

18 Kë akak ahepara aji : « Iko ihoñ? »

Kë ateema aji : « Iinkfiñ ñaañ, iinkpiint̃ na ahar ñaañ këme ayiñ ñaañ, iinkkiiñ, wutañ katapar ñaañ uko wi awooñ aando, 19 mëbaañ şaaş na naañ bnuura, ñalañ atënt̃u jibi iñaluñ uleefu. »

20 Kë naŋaşa uñ ateema aji : « Iko mënt̃ bti ddo ya. We wi nkaañ aduka pdo? »

21 Kë Yetu aji na a : « Woli iñal kawo ñaañ anjaañ ado uko bti unliluñ Naşibaŋi, kya, kawaap iko yi ikaañ bti kaşë jej itaka mënt̃ kaŋeñ bajuuk, kka pyok du baŋi. Wal mënt̃ kşë bi kaŋaşën. » 22 Wi naŋaşa uñ atiinkuñ uko mënt̃, aşë ya na pjootañ, ŋiki ayok maakan.

23 Wi wi Yetu aŋaañ aji na baŋaşarul : « Dŋupan na manjoonañ pneej du *Pşih pi Baŋi patam nayok maakan. 24 Aa, dŋupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ŋi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pşih pi Baŋi. »

25 Wi baŋaşarul batiinkuñ uko wañ̃ bañoñar fuŋ aşë ji : « Kë iñ ahilanuñ keeri kabuur? »

26 Kë Yetu aşë jaban baka kës aşë ji : « Bañaañ bajën baanhilañ pbuurañ ñleef̃ ñi baka, kë Naşibaŋi aşë wo aambiişna biişna nin uko uloñ. »

27 Piyeer aji na a wal mënt̃ : « Tenañ, ñduk iko bti aŋaşu. We wi ñkluñ kayeenk ba? »

28 Kë Yetu aji na baka : « Dŋupan na manjoonañ : woli umundu uhalu ubii, kë *Abuk Ñiint̃ aneejañ pşih na mndëm, an baŋaşaraañ iñeen na batëb nanŋaşnuñ nakak aŋo na ñji kaşih, kawayëş kñtaali iñeen na ktëb ki Itrayel. 29 Kë biki katim naañ kaŋuuñ kë baduk itoh yi baka, këme babuk başiñ baka, başiñ baka, baniñ baka, babuk baka, ñŋeeh̃ ñi baka, baluñ kayeenk uko wi badukuñ ñyaaş iñeen-week kaşë kayeenk ubida wi mñto. 30 Kë batum banwooñ hënkuñ bateek baluñ kawo babaañşani,

batum banwooñ babaañşani baluñ kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bajaar biki baduuñ ulemp

1 Yetu akak aji ŋi uko wañ̃ : «*Pşih pi Naşibaŋi pawo wo ji uko wi ajug uŋeeh̃ ampënuñ na nfa kub ala balemp pa uŋeeh̃ wi nul. 2 Aŋiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliñuñ na baluk bi unuur aşë do baka kë baya uŋeeh̃. 3 Aŋo ado uko ji ñwoori ñwajañ apën awiñ balemp baloñ kë bawo du bayiti baanka uko udo, 4 kë aşë ji na baka : “An kak, nayaañ uŋeeh̃ ; dlukañ bnuura.” 5 Kë bayaa.

« Ajug uŋeeh̃ apën na mnde ilant̃, akak apën na pnak awiñ baloñ, akak ado jibi adoloñ na bukundi. 6 Wi unuur uŋeehiiñ, akak apën awiñ balemp baloñ kë banaŋ da aşë hepar baka aji : “we ukaañ kë nawo ŋi, unuur bti bë naankdo uko uloñ”? 7 Kë bateem aji nin aloñ aanjeñ jej baka ulemp.

« Kë aji na baka : “An kak, nayaañ uŋeeh̃.”

8 « Wi utaakal ubanuñ, ajug uŋeeh̃ kë aşë ji na namali i nul : “Duuñ balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaañşaanuñ pbi işë ido kaya te du bateek.”

9 « Biki bajejuñ ŋi uŋeeha unuur kë babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upëb. 10 Bateek babi kak aşë şal aji bayeenk baluk bampeluñ bi bambaañşaanuñ pbi, kë başë wula baka andoli baluk bi unuur. 11 Wi bakyeenkuñ itaka aşë ñoman ŋi uko wi ajug uŋeeh̃ adoloñ 12 aji : “Bambaañşaanuñ pbi balempa uwoori uloolañ, kë işë luk baka aliñan na un, ñlempuñ unuur bti ŋi bnuur.”

13 « Kë Ajug uŋeeh̃ aşë ŋee aloñ ŋi baka aji : “Nanoh, mëndolu nin buŋaañ bloñ: Mënt̃ itaka yi, yi ñŋiinkaruñ i? 14 Jejañ uko wi ñŋiinkaruñ, iya na bgahu. Ulilën lil kë nwul ambaañşaanuñ pbi uko unliñuñ na wi nwuliiñ. 15 Mënka na pdo uko unliluñ na bka bi naañ i? Këme iwo i kadeebaŋ ŋiki djoob bkow?” »

16 Yetu akak aji : « Kë hënkuñ di di banwooñ babaañşani bakluñ kawo bateek, bateek başë bawo bambaañşani. »

*Uyaaş uwajañtën wi Yetu akŋupuñ pkeŋul na pnaŋa pi nul ŋi pkeŋ
(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)*

17 Yetu aya Yerutalem ašë du bařaşarul iñeen na batëb kē багаagi, ašë řiini na baka wi bawooñ ři bgah aji : 18 « Natenan, nya Yerutalem, kē bašë luñ kawul *Abuk Ńiint *bařeñan baweek na *bajukan Bgah. Baluñ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeř. 19 Bawula banwoon baanwo bayu-day bahilna babeña, bakoba na itintël, bapaña ři kruť. Unuur uwajantën ašë nařa ři pkeř. »

20 Wal mēnt kē anin babuk Tebede ašë bi aňoga, ul na babukul, aňup ři kadunul pa phepara uko ulon. 21 Kē Yetu ašë ji na a : « we wi iñaluñ ba? »

Kē aji na a : « Dolan babuk naan batëb biki baluñ bařo alon ři kadeenu ki nu, alon ři kamayu, woli iluñ ařo aših. »

22 Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanuñ. Nahinan kadaan ři pnkalame pi nji kayaan kadaan, kahaj ji nji i? »

Kē bateema aji : « Nhinani. »

23 Kē Yetu ašë ji na baka : « Aa, naluñ kadaan ři pnkalame pi naan ; kē uko unwoon wi přo ři kañen naan kadeenu na kamayu, mēnt nji dwoon kadat banwoon biki přo da, biki Paapa ajakuñ aji bawo biki kařo da, bukal bakluñ kařo da. »

24 Wi bařaşarul iñeen bandukiin batiinkuñ uko wañ, ašë deebařer batëb bukundi.

25 Wi wi Yetu ařaan ařiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi bařih biki řtaak bajaan bayuuj mndēm mi baka, baweek biki řtaak kaňoonkna baňaan. 26 Unwo kawo hañ pa an. Anñaluñ pwo naweek ři an awo i kawo nalempar batēñul. 27 Kē woli řnaan aňal pwo nateek ři an, awalaan bkowul ado kalempar batēñul. 28 Kē hēnk, *Abuk Ńiint aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar baňaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuñ baňaan bařum maakan.

*Bakuul batëb biki Yetu ajebanuñ
(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)*

29 Yetu na bařaşarul bapēn ři ubeeka wi Yeriko, kē baňaan bařum bašë řařa.

30 Bakuul batëb bařo wal mēnt ři kaban

ki bgah, kē wi batiinkuñ kē Yetu akřepuñ ašë huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiř, řnagi'un! »

31 Kē baňaan bařum banwoon da bawo ři pñoman na baka aji bayomp, kē bašë huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiř, řnagi'un! »

32 Yetu anař adu baka ašë ji : « We wi nanaluñ ndolan ba? »

33 Kē bateema aji : « Naweek, dolan řdo kawin! »

34 Aňaga baka ašë ban baka kēř kē bakak awin ři dko mēnt, ašë řařa na bgah.

21

Uneej Yetu ři Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ři Yowan 12.12-19)

1 Yetu na bařaşarul baňog Yerutalem aten ubeeka wi Betřage du umbaň wi Pnkuñ pi Mnoliwera*. Kē ašë yil bařaşarul batëb, 2 aji na baka : « Nayaan du ufēř unwoon ři kadunan ; uneejaran neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafēňan řa nařijēn. 3 Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma řa. ři dko mēnt bawutan naya na řa.

4 Uko mēnt uwoo, uko wi Nařupar Nařibaři abiin ařup uhilna udolana :

5 *“Najakan na ubeeka wi *řiyon*

Nařih i nu abi ři iwi ;

awalan bkowul, adapa ubuuru,

na ubuuru umpoři, ubuk untaam ulempni”✧

6 Bařaşar Yetu baya, ado jibi ajakuñ na baka, 7 ařij ubuuru na ubuk wa. Wi wi bařaan ajeji imiřa yi baka agur ři řa kē Yetu ašë paya. 8 Baňaan bařum maakan bawo ři bgah wal mēnt, ajeji iyeti yi baka ašëef ři bgah ; kē balon batib inah yi mnko ašëef. 9 Baňaan bařum bankpořuñ ři kadunul na bankřařuluñ bahuuran aji :

« *Hotana, ř iwi *Abuk Dayiř*

Bnuura nuura ři ankmbiin ři katim ki Ajugun Hotana! Nařibaři adēm du baři duuř! »✧

10 Wi Yetu aneejuñ ři Yerutalem, baňaan biki ubeeka bti baňoňar fuř ašë hepar aji : « I abaa wo wo ahoñ ba? »

* 21:1 Pnkuñ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.” ✧ 21:5 Fakariya 9.9. † 21:9 Hotana ři uheberē dawo « Buuran » ašë bi kak uřup unjaan udēmanaan Nařibaři. ✧ 21:9 Kaňaam 118.26.

11 Kë bañaan başë teem aji : « Yetu Naşupar Naşibaţi a, awo i Nataret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; nate-nan ti Yowan 2.13-22)

12 Yetu aya neej du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë jun pdook bawaap na banknugun bti banwoon da. Awat nmeesa ni başëlëş itaka, na itij yi bawaap nbalab.

13 Wi wi aşaan aji na baka : « Naşibaţi aţup ti Ulibra wi nul aji : “Katoh naan kalun kadu'ana *katoh kañehanaani”[☆] kë an, naşë kakan ka dko dmennaani di bakij![☆] »

14 Bakuul balon na banknjiinkun babi aňoga da, kë ajeban baka. 15 *Başenjan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iňonjarënaan yi adolon abot atiink bapoţ kë bakhuuran du Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji : « Hoţana, iwi *Abuk Dayiţ » aşë deebaţ.

16 Bajaka wal mënţ : « Itiink uko wi bapoţ biki bakjakun i? »

Kë Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaan kaleyiira ti Ulibra wi Naşibaţi dko danjakun :

“Ido kë bapoţ bampoţi

na bambaan abuka buka

kë bakdëmanu.”[☆] »

17 Yetu aduk baka ţun, apën ti ubeeka, aya Betani di ayaan afërna.

Bko bi Yetu afëpun

(Markut 11.12-14,20-24)

18 Na nfa, wi Yetu akkakun ubeeka wi Yerutalem, kë ubon uşë de a. 19 Awin bko blon bi bajaan bado bfig ti kaban ki bgah, abi aňog ba, aşë ţenka itoh toh. Aji wal mënţ na bko bun : « Nin iinkak abuk! » Ti dko mënţ, kë bko babi kay kay. 20 Başaşarul bawin uko mënţ aşë ñonjar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahilun akay hënk ti dko mënţ? »

21 Kë Yetu ateem baka aji : « Dţupan, manjoonan ma, woli nahaţ Naşibaţi abot awo naanka nşal nteb, mënjakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkun pi : “Pënan ti, iya ijot du bdëk,” uko mënţ udolana. 22 Woli nahaţi, uko bti wi nañehanun Naşibaţi, adolan wa. »

In aţun Yetu pdo iko yi akdolon

(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)

23 Yetu aneej du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë jun pjukan. Wal mënţ kë *başenjan baweek na *bantohi bayuday başë bi aňoga ahepara aji : « Mnhina mnhon mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiin kë ihilan kado ya? »

24 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Nji kak, dnjal kaheparan uko uloolan tañ ; woli nateemën, kaşë ţupan wal mënţ mnhina mi nji kadolni iko yi. 25 In ayilun *Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a, këme bañaan baka? »

Kë başë wo ti plaţar ti ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaţi ayilulun, aheparun uko unkaan kë nñenfiyaara? 26 Kë woli nteema aji bañaan bayilulun, nwo i kaţi bañaan bti babi banaţara'un, ţiki bafiyaar kë Yowan awo Naşupar Naşibaţi. »

27 Bateem Yetu wal mënţ aji baamme anyilulun. Kë aşë ji na baka : « Nji kak mënktupan mnhina mi nji kadolonun iko yi. »

Uhoñ wi ajug katoh na babukul batëb

28 Yetu akak aji na baka : « Kë we wi naşalun ti uko wi? Nñinţ alon abi ka bapoţ batëb. Aţiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nţa du uţeeh.” 29 Kë abukul un ateema aji : “A-a, mënkyä ;” aţo aban ţun aşal, anaţa aya uţeeh. 30 Aşin baka akak aţiini na natëbanţën. Kë ateem aji : “Aa, Paap dya” aşë bi wo aanya. 31 Ahoñ ti batëb bukun adolonun uko wi aşin baka aňalonun? »

Kë bateem aji : « Nateek. »

Kë Yetu aşë ji na baka wal mënţ : « Dţupan, manjoonan ma, bakobraar daaşa na baat baţuunk babanan uteek du *Pşih pi Naşibaţi. 32 Hënk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ti adiimanan bgah btool kë naanfiyaara ; kë bakobraar daaşa na baat baţuunk kë başë fiyaara. Kë wi nadoon awin uko mënţ naantëlşa ţëlëş nhaaş ni nan afiyaara. »

Uhoñ wi balemp biki uwoorta

(Markut 12.1-12; Luk 20.9-19)

33 Yetu akak ahoñ aji : « Nakaan natiink uhoñ wi : Nñinţ alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë biig

wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunŋaan pa bayeŋ, ašë dukar wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, ašë ya bayaas. ³⁴ Wal wi upooñ ubanuŋ, kè ašë yil balemparul du bañaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaan mënŋ bamob balemparul, akob alon, aŋiŋ natëbantën, akak atap nawajantën mnlak aŋiŋa. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balon, bantumuŋ apel bateek, kè bañaan banwoon du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kè abaañsaan ayil abukul, ašal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kè wi biki adukaruŋ uwoorta bawinuŋ abukul, ašë laŋar aji : “I, akdukiin na iko yi ašin. Najoh ŋfiŋa, ŋšë ŋduka na ya!” ³⁹ Bamoba, apënan ŋi uwoorta aŋiŋ. »

⁴⁰ Kè Yetu ašë hepar baka aji : « Kè we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mënŋ wi akbiinŋ? »

⁴¹ Kè bateema aji : « Pfiŋ pi akfiŋuŋ bañaan bawuŋaan biki uwoorta mënŋ pawuŋ. Ajeŋ uwoorta kawul balon, bankwululuŋ kafah ki nul upooñ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mënŋ: « Naambaan kaleyiira uko umpiituŋ ŋi Ulibra wi Našibaŋi i? »

*“Pnduba pi baniw bapokun
pakakun amëban katoŋ
uko mënŋ uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonarënaan ŋi kës ki
nun.” »**

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kè nji kaŋupan : Našibaŋi aluŋ kajeŋ *Pših pi nul kawul pa bañaan balon bankdoluŋ uko unnuuriinŋ ŋi kës ki Našibaŋi. ⁴⁴ Ñaan ankjotuŋ ŋi pnduba mënŋ, akita, kè ñaan i pakjotnuŋ, panantëla. »

⁴⁵ *Baŋenan baweek na bafaritay bayikrën kè bukak bakaan kè Yetu akhoñ haŋ. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mënŋ ašë ŋi bañaan baŋaluŋ aji Yetu awo *Naŋupar Našibaŋi.

22

*Uhoñ wi bampokun pbi pyoban
(Luk 14.15-24)*

* 21:42 Kañaam 118.22-23.

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pših pi Baŋi panaam ji uko wi naših anduun bañaan pyoban ŋi bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kè bašë wo baanŋal pbi. ⁴ Kè akak ayil balon aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kè djuŋ pde, aŋiŋ ŋgit ŋkaš ŋi naan na nŋtaam nŋannurnaaniinŋ ŋi ŋi naan, iko bti ibëkani, babi ŋi dko di bniim.”

⁵ « Kè biki baduun bašë wo baando ŋo ŋo aten uko mënŋ, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balon baya nŋteeh, balon pjula. ⁶ Kè bandukiin bamob balempar naših, ahajan baka aŋiŋ. ⁷ Naših adeebaŋi, ašë do bangoli biki nul kè bafiŋ balat mënŋ abot atër ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi ašaan aji na balemparul : “Pde pabaa kè biki mbiinŋ adu pyoban bašë wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du nŋaŋ bgah nadu bañaan bti biki nakwinuŋ.” ¹⁰ Kè balemparul baya ŋi igah, adu biki bawinuŋ bti, bawuŋaan na banuura, kè dko di bniim datumi.

¹¹ « Naših aneeŋ wal mënŋ pten bambiinŋ pyoban ašë win da ñiinŋ alon anwoon aanwoh imiŋa yi ufettu. ¹² Kè ašë ji na a : “Nanoh, hum di di idoluŋ adoo neeŋ ŋi, bë iinwoh imiŋa yi ufettu ba”? Kè uŋ mënŋ ayompi. ¹³ Naših kè ašë ji na balemparul : “Natanana ihoŋ na iñen nafëla bdig du bdëm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebaŋ kadohrën.” » ¹⁴ Kè Yetu ašë akak aji : « Bañaan baŋum badu'anaa kè bantiinku bakdataniinŋ. »

*Pluk Fetar daaša
(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)*

¹⁵ Wi uko mënŋ uŋëpuŋ, *bafaritay baya ayitiir wal mënŋ katen jibi bakdoli pa pŋaawan Yetu ŋi bŋup. ¹⁶ Wi wi bayiluŋ baŋašar baka balon na balon biki *Herod kè baji na a : « Najukan, ŋme kè iwo ñaan i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Našibaŋi na manjoonan. Iinŋi kŋi nin ñaan ŋiki iinŋi kten uko wi ñaan awoon. ¹⁷ ŋupun keeri, we wi iŋaluŋ? Nŋwo i kaluk *Fetar naših daaša këme nŋnwo i kaluka da? »

¹⁸ Kè Yetu ammeenŋ nŋsal nŋwuŋaan ŋi baka ašë teem baka aji : « An balagare! We ukaan kè nakdo na pŋaawanaan ba? »

19 Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaşa. »

Kë badiimana pa, 20 kë aşë ji na baka : « Kaara di in dawoon ți pa? Kë katim ki in kawoon ți pa? »

Kë bateem 21 aji : « Fetar a. »

Wi wi aşaan aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, naşë nakakan Naşibați uko unwoon wi Naşibați. » 22 Wi ajakuñ hañ kë başë ñonjar fuş aduka, aya.

Pnața ți pkeț

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

23 Unuur mënț, *bataduk balon babi aňog Yetu – bukal bajaan baji pnața ți pkeț paanwo – 24 aşë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaan akeț bē aanka napoț, abuk aşin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoț.” 25 Kë uşë bi ka ți un biinț paaj na alon banțaarun. Nateek aniim ñaaț aşë waanã bē aambuki, adukar abuk aşin aharul. 26 Kë natëbantën akak akeț aduk ñaaț bē aambuki, kë uwoha hañ pa nawajanțën kak, awoha hañ pa bukal paaj na alon bti. 27 Wi bukal bti bakteun, kë ñaaț akak akeț. 28 Kë hënkun woli bañaan balun anața ți pkeț, in akwoon ayin ñaaț mënț, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

29 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Naşibați abot awo naamme mnhina mi nul. 30 Hënk di uwoon, woli bañaan balun anața ți pkeț, biinț baankniim, kë baat baankniima, balun kawo ji nwanjut du bați. 31 Kë ți uko wi pnața ți pkeț, naambaan kaleyiira uko wi Naşibați ajakuñ i? Aji : 32 “Dwo Naşibați i Abraham, i Itaak, na i Jakob.” »*

Yetu akak aji na baka : « Naşibați awo i bañaan bajeb, aanwo i bankețun. » 33 Bañaan banktiinkulun bti baňonjar ți pjukan pi nul.

Uko undëmnun ți iko yi bgah bajakuñ

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 *Bafaritay batiink kë Yetu ateem *bataduk kë bawaan uțup aşë yitiir. 35 Kë alon ți baka, anwoon *najukan Bgah aşë ñal ptaawan Yetu aşë hepara aji : 36 «

Najukan, ți iko yi bgah bajakuñ, uhon udëmnun dëm ba? »

37 Kë aşë teema aji : « Nalan Ajugun Naşibați i nu na kațëbu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti. 38 Uko wan udëmnun ți iko yi bgah bajakuñ. 39 Kë uko unyeenkun ți wa abot adëm kak wii wi : Nalan atëntu jibi inaluñ uleefu. 40 Iko itëb yun ițonkrën *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *bațupar Naşibați. »

Krittu na Dayiț

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Jibi *bafaritay bayitiirun, kë Yetu aşë hepar baka aji : « 42 we wi naşaluñ ți *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kë bateema aji : « Awo *abuk Dayiț. »

43 Kë Yetu aşë ji na baka : « Kë hum di di *Uhaaş wi Naşibați uțuun Dayiț kë aji du'a Ajugun ba? Ul, anțiiniin aji :

44 “Naşibați Ajugun aji na Ajugun :

Țoon ți kañen naan kadeenu

te ndoo ndo başooradu

ido kapafna baka ihoț.”* »

45 Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiț aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanun kawo kak Abuk Dayiț? » 46 Nin alon ți baka aanhinan ateema. Kapëna unuur mënț nin alon aankak aňoom phepara uko ulon.

23

Ptaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Kë Yetu aşë țiini na pntuk pi bañaan na bațaşarul aji na baka : 2 «*Bajukan Bgah na *bafaritay bațo ți ptiij pi *Moyit. 3 Nadoon kado nabot nado kațaş iko bti yi baktupanan, naşë nawut pdo kado uko wi bajaan bado : țiiki baji bațup kaşë wo baanji bado uko wi bațupun. 4 Baji batan idaañ idiț kațu bañaan pkuña ya, bukal ți ñleef ñi baka başë pok pdeen pkoñ ploolan țañ pțenk baka. 5 Ți iko bti yi bakdolun baji bala pwinana ți bañaan ukaan kë kako ki bajaan bațu Uțup wi Naşibați katan ți bkow na iñen yi baka kaji kadëm. Iñen yi imişa yi baka ikak aji ihaan maakan*. 6 Baji bañal pto ți itij innuurnaaniin woli bawo du dko

* 22:32 Ppën 3.6. * 22:44 Kañaam 110.1. * 23:5 Bayuday baji bado iko ilon yi bapiitun Uțup wi Naşibați kaleşna wa. Ital iniilu inwoon ți iñen yi imişa yi baka ikak aji ileşan baka Uțup wi Naşibați.

di ufettu kabot kañal pto kadun du *itoh iñehanaani. ⁷ Baji bañal bañaan banohntèn baka ti dko di bañaan kabot kañal bañaan bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kë an, nawutan kado bañaan bado kadu'an “Najukan”; an bti nañaari abot akaha najukan aloolan tañ. ⁹ Nawutan kado kado ñaan alon kaji Aşinan ti mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du bați. ¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittü. ¹¹ Anwoonun naweek ti an aklun kawo nalempar batëntul. ¹² Ñaan ankdëmanun bkowul balun kawalana, kë ñaan ankwalanun bkowul balun kadëmana. »

Pwuţan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuţani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Bați. Naanji naneej da an ti ñlefan kë naanji nawut banñalun pneej baneej! ¹⁴ [Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baat bayot kabot kajon ti pñehan Naşibați pa pwinana. Ukaan kë Naşibați aklun kakoban kakob kandëmnun maakan.]

¹⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ñaan aloolan ti udolade wi nan pajaan paţu namuur idëk na ñtaak. Woli naka'a, naji nadola ataan na pneej infernu nyaaş ntëb kapelan.

¹⁶ « Nawuţani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan naji : “Woli ñaan ajej *Katoş Kaweek ki Naşibați amehnaana, uunwo ukoolan ; bë woli ñaan amehna ti uuuuru wi katoş ki Naşibați, awo i kado uko wi ajakun.”

¹⁷ « An bawaan ñşal, an bakuul! we udëmnun: uuuuru wa këme katoş ki Naşibați kandolun kë uuuuru mënt uyimani? ¹⁸ Nakak aji naji : “Woli ñaan amehna ti *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bë woli ñaan amehna ti iko inţenanun ti ba, awo i kado uko wi ajakun.” ¹⁹ An bakuul, we udëmnun: iko inţenanun ti bliit bi mngur këme bliit bi mngur bankakanun iko mënt kë iyimani? ²⁰ Pmehna ti bliit bi mngur pawo pmehna ti ba na ti iko bti

inwoon ti ba. ²¹ Kë pjej Katoş Kaweek ki Naşibați kamehnaana pawo pmehna ti ka na ti anfëţun ka. ²² Pmehna ti bați pawo pmehna ti pşih pi Naşibați na ti anţoon ti pa.

²³ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibați ti iko bti yi nakjaarun kadoo wul impotëţaanun maakan aşë wo naanji nado uko unkaanun udooni ti iko yi bgah bajakun: pwo natool, pñaga, na pfiyaar Naşibați. Yan yi yi nawoon i kado lah kaşë kawut kaşilma indukiin ²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natëntan poot pi nan pa ppënan uwu kaşë yoor untaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent ikoopa yi nan na irataa yi nan bnuura ti bdig, meţ daşë tum na iko yi kakii na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meţ, bdig bahilna bajinţ.

²⁷ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanun: iji inuura ti bdig, meţ kaşë tum na imoh na iko impuţun. ²⁸ Kë hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaan batool ti kadun ki bañaan, aşë tum na kalagare na buţaan ti ñhaaşan meţ.

²⁹ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baţupar Naşibați kabot kaboman ihër yi batool, ³⁰ kaşë kaji ti uşal : “Woli ñwo laalan da ti wal wi başinun, ñenknaakiir na baka katul pñaak pi baţupar Naşibați.” ³¹ Hënk naji nadinan kë nawo babak bambiin afin baţupar Naşibați. ³² Nabaañëş uko wi başinan babin ajun.

³³ « An ñpula, pntuni pi ñnfunan! Hum di di nakhinanun kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Wan ukaan kë nji kayil baţupar Naşibați, bañaan banwoon na uşal untunja, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ti krut, nalun kafud balon itintël du *itoh iñehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na ñbeeka. ³⁵ Hënk, pñaak bti pi bañaan batool pi natulun ti mboş pahilna pakak ti an, du pkeţ pi Abel natool te du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinun ti

dko danwoon ʔi ptoof pi umeeşa wi bʔenjan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaʔi. ³⁶ Dʔupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko mēnt ʔi iktijun. »

*Yetu aʔəgara Yerutalem
(Luk 13.34-35)*

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin ʔi *baʔupar Naşibaʔi kabot katap biki ayilun ʔi iwi mnlaak, ʔyaaş ʔʔum ddo na pʔonkrēn babuku jibi uguk ujaan uboof ʔbuk wa, kē ipoki. ³⁸ Hēnkun, Naşibaʔi aʔaan adukaran katohan. ³⁹ Dʔupan, naankak awinēn te unuur wi naklun kaji : “Ñaan ankmbiin ʔi katim ki Ajugun anuurandēni !” »

24

*Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaʔi
(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)*

¹ Yetu apēn ʔi *Katoh Kaweek ki Naşibaʔi, kē baʔaşarul başē ʔoga pa pdiimana jibi kadēmi akuʔ anuura. ² Kē aşē teem baka aji : « Jēm nawin iko yi ʔi i? Na manjoonan dʔupan, nin plaak paankduka kapaf ʔi pʔēnt pa ʔi bē paankfoma kajot ʔi mboş. »

*Nnuur ʔi mnhaj
(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)*

³ Yetu aʔo du pnkun pi mnoliwera, kē baʔaşarul başē bi agaag na a, ahepara aji : « ʔupun, lum di di uko waʔ ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Kē ateem aji : « Naʔaafaraan baguuran, ⁵ ʔiki baʔaan baʔum balun kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittu, kaguur baʔaan baʔum. ⁶ Woli nalun aʔiink ʔgut, abot aʔiink kē baktiiniyaan ʔgut, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Kē naşē wo i kame kē uundobi wo uba umundu. ⁷ Utaak unaʔa ugut na utaak ulon, pʔih pagut na plon. Ubon ulun kawo ʔi ʔtaak ʔlon, mboş mando kaşinʔar. ⁸ Iko mēnt ʔi ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ʔnaaʔ ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mēnt balun kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kalun kaʔu ʔtaak ʔi ʔaşooran. ¹⁰ Baʔaan baʔum baankak afiyaarēn, bado kawaapar kabot kaşoorad. ¹¹ Baʔum balun kaʔilan kaji bawo *baʔupar Naşibaʔi kaguur baʔaan baʔum. ¹² Buʔaan dadēm maakan baʔaan badoo

bakak baankak aʔalad. ¹³ Kē ʔnaan aʔsaan amēban ʔi ʔi aliint ʔnuur ʔi, un mēntan alun kabuur. ¹⁴ Balun kaʔup *Uʔup Ulil Unuura wi *Pʔih pi Baʔi wi ʔi umundu ʔi, baʔaan ʔi bahilna batiink wa. Wal mēntan wi wi uba umundu ukbiin. »

*Unoor uweek
(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)*

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuʔaan maakan unjaan uʔopan, wi *Daniyel *Naʔupar Naşibaʔi aʔiiniyaanun kē uwo ʔi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naşibaʔi – ankleyiirun awo i kayikrēn – ¹⁶ baʔaan bankwoon du utaak wi *Yuda bakeeriin baʔi baya du inkun iweek. ¹⁷ Anʔoon du uʔaala awutan kaneejar uko ulon. ¹⁸ Anwoon du uʔeeh, awutan kakakar bayeti bi nul! ¹⁹ ʔnuur mēnt, baʔ bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuʔan. ²⁰ Naʔehaan pʔi mēnt pawut kawo ʔi wal wi uşubal na mpoj kēme ʔi *unuur wi pnoorfēn. ²¹ ʔnuur mēnt ʔawo ʔnuur ʔi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi umundu uwoonun ; kē mnhaj mntēnt ma maankak alun kawo nin uyaaş ulon kak. ²² Kē woli Naşibaʔi aantiinktēn lah ʔnuur mēnt, nin ʔnaan aankduka duka kado kahefēnt ; kē baʔaan biki adatuŋ başē ʔu kē aʔiinkntēn ʔa.

²³ « Wal mēnt, woli ʔnaan ajakan : “*Krittu awi !” kēme : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Baʔaan balun kanaʔa kaʔilan kaji bawoon Krittu na *baʔupar Naşibaʔi. Bado mlagre na iko iʔonarēnaan pa woli bahilani bado ʔaabar du baka biki Naşibaʔi ajokun. ²⁵ Aa, dʔupan nawo bame ji uko mēnt ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiis” nawutan kaya da ; kēme woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko mēnt nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baʔi, kajeehan baʔi ʔi, hēnk di di ubi wi *Abuk ʔiint uklun kawo. ²⁸ Dko di untaam ukeʔnun dul di ʔjugude ʔajaan ʔayit. »

*Ubi wi Abuk ʔiint
(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)*

²⁹ Yetu akak aji : « Woli ʔnuur ʔi unoor ʔun ʔaʔəpa ʔəp,

“Unuur uunkak ado katër,
pli paankak ado katër,

ɲjah ɲajot,

mnhina mi baɲi manſinɲar✧.

³⁰ Wal mēnt, iko inkyuujun kē *Abuk Ñiint abi, iwinana du baɲi, kntaali ki umundu bti kalon kayewla ; kawin Abuk Ñiint abi ɲi infelun yi baɲi na mnhina na mndēm mweek. ³¹ Alun kayil ɲwanjut ɲi nul ɲabi na plul pweek, ɲayitrēn bañaan biki adaton banwoonun ɲtaak bti kapēna du kaban kalon ki umundu te kalon.

Uhoñ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aɲini na baka aji : « Natenan ɲi mnko. Wi inah ijunan jun plu-uman, kē itoh ipēni, naji name kē pti pañogi. ³³ Kē hēnk, woli nalun awin iko mēnt bti, nameen kē ubi wi *Abuk Ñiint uñogi, awun ɲun plēman. ³⁴ Na manjoonan, dɲupan kawun ki kaanktēp bē iko mēnt bti iinwinanaa. ³⁵ Baɲi na mboſ ɲaba, kē ɲɲup ɲi naan ɲaſē wo ɲaankba. »

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Kē ɲi uko wi unuur mēnt na woori mēnt, nin alon aammee, nin ɲwanjut du baɲi, nin ɲji Abuk Naſibaɲi ; Paapa ɲañ ameen. ³⁷ Jibi ubiin awo ɲi wal wi *Nowe, hēnk di uklun kawo kak ɲi wal wi *Abuk Ñiint akbiin. ³⁸ Hēnk di uwoon ɲfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, bañaan bade, adaan, aniim, aniimandēn babak baka te unuur wi Nowe aneejun ɲi upuur, ³⁹ kē bañaan baanſal aji uko ulon ubi, te kē meel mando par aba baka bti. Hēnk di ukwoon ɲi ubi wi Abuk Ñiint. ⁴⁰ Biint batēb bawo du uteh, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baat batēb bawo ɲi pſon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiin. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakii akbiin na utejan, awo bten aankdinan balunjan uniwi katohul. ⁴⁴ Ukaan kē an kak, nawo kawo bten, ɲiki Abuk Ñiint abi ɲi wal wi nawoon naankyoonka. »

✧ 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

*Nalemp natool na nalemp anwoon
aanwo natool*
(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh akɲun ɲi kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ɲdeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoh akɲenun ɲi ulemp wi aɲu'u lun wal wi akkakun, un mēnt anuurandēni. ⁴⁷ Dɲupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Bē woli nalemp awo nawuɲaan, aji ɲi uſalul kē ajugul ajon ubi, ⁴⁹ aſē naɲa akob balemp batēntul, ade adaan na bakuj, ⁵⁰ ajug nalemp mēnt alun kabi ɲi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aammee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di baklun kawooni, kadeebaɲ kadohrēn.

25

Uhoñ wi beegani iñeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkulun : « Kē hēnk, *Pſih pi Baɲi palun kawo ji uko wi beegani iñeen banwoon na ɲkaniya pya kakit naniim. ² Kañeen ɲi baka baanklipara, kē kañeen bandukii baklipara. ³ Banwoon baanklipara bukun bajej ɲkaniya ɲi baka aſē wo baanɲij ungaant ulon kak ; ⁴ kē banklipariin baſē ɲij ungaant ɲi ɲmpoban na ɲkaniya. ⁵ Jibi naniim ajonun ubi, kē baſē ɲoyēnt bukul bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kē pdiim plon paſē liir aji : “Naniim abi! Napēnan nakita.” ⁷ Kē beegani bti baſē naɲa aboman ɲkaniya ɲi baka. ⁸ Kē beegani banwoon baanklipara bukun baſē ji na banklipariin : “Naɲenun ɲi ungaant wi nan, ɲkaniya ɲi nun ɲajēmſaa.”

⁹ « Kē baſē teem baka aji : “Nin, wi uundo kēſ kēſ ɲfaaſēr. Nayaan du bajula nanug wi nan.” ¹⁰ Batool pya pnug ungaant, kē naniim aſē bi. Bambomanderun aba kē baneej na a du dko di bniim, kē bgah badēti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukii abi, aſē ji : “Naweek, naweek, haabēſun bgah!”

¹² « Kē aſē teem baka aji : “Na manjoonan, dɲupan, mēmme an !” »

13 Kë Yetu aşë ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur këme uwoori wi *Abuk Niiñt akbiin. »

*Uhoñ wi balemp biki bawulun itaka
(Luk 19.12-27)*

14 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pşih pi Bañi palun kawo ji uko wi ñiint ankyaan bayaaş, aşë du balemparul adukar baka bka bi nul. 15 Awul baka itaka, andoli inliñun na ulemp wi ahinanun kado na ya. Awul alon inliñun na baluk bi nşubal kañeen, awul alon inliñun na baluk bi nşubal ntëb, awul nawajantën bi uşubal uloolan, aşë tool ti dko mënt aya pyaanť.

16 « Nalemp i bawulun baluk bi nşubal kañeen abi jun jun plem na itaka ti dko mënt aka itaka impelun uko wi bawululun nyaaş ntëb. 17 Kë i bawulun bi nşubal ntëb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululun nyaaş ntëb. 18 Kë i bawulun baluk bi uşubal uloolan aşë jip bhër amen ktaka ki ajugul awululun.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, aşë tiiş, adu balemparul babi bañupa jibi baduki ado na itaka. 20 Nalemp i bawulun baluk bi nşubal kañeen abi añij itaka aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñun na baluk bi nşubal kañeen aji nlemp, kë nduk aka uko wi iwulun nyaaş ntëb, yii yi.”

21 « Naweek kë aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoñi wi nwuliin. Dwulu umpelun wa maakan. Biin iwo ti mnlilan na nji.”

22 « Kë natëbantën i bawulun itaka inliñun na baluk bi nşubal ntëb abi aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñun na baluk bi nşubal ntëb, kë nduk aka uko wi iwulun nyaaş ntëb, yii yi.”

23 « Kë naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoñi wi nwuliin, dwulu umpelun wa maakan, biin iwo ti mnlilan na nji.”

24 « Kë nawajantën i bawulun itaka inliñun na baluk bi uşubal uloolan aşë bi, aji : “Naweek, dime kë iwo ñaan anjooñun anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari. 25 Dñi'u ti, ukaan kë njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Kë ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuñaan, nanşabër! Ime kë dwo ñaan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ; 27 kë we ukaan keeri kë iinje itaka yi nwuliin ahankan du nañeñan ba? Inşaan kabuk uko ulon woli dyaar ya. 28 Najejan itaka mënt nawul ankaan baluk bi nşubal iñeen.” 29 Bawul ankaan, aşë tumandën, kë anwoon aanka badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin. 30 Hënkun, nafëlan nalemp nawaan udooni i du bdëm, dul di baklun kawooni, kadeebať kadohrën. »

Unuur wi pwayëş

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk Niiñt alun abi na mndëm mi nul agakandër na nwanjut bñi, aťo ti pñij pi pşih na mndëm. 32 Bañaan biki nñatak bñi ni mboş bayit ti kadunul, aşë pañëş baka jibi nayafan ajaan apañëş nkaneel na npi. 33 Añu nkaneel ti kañen kadeenu, kaşë kañu npi ti kamayu. 34 Wal mënt wi wi naşih aşaan aji na banwoon ti kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awulun bnuura bi nul, naneejan ti Pşih pi Bañi pi Naşibañi abomananan wi umundu upaşnun. 35 Ubon ubi de'ën kë nañenën kë ndee, kë udaan uñijën kë nañenën kë ndaani, dbi wo nayaant, kë nayeenkën, 36 awo mënwo na imişa, kë nawoharënën, amaak kë nabi pwinën, awo ukalabuş kë nabi pwinën.”

37 « Batool banwoon ti kadeenu bahepara wal mënt kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiñ kë iwo na ubon kë nşulu uko ude, añal udaan kë nşulu kë idaani, 38 awo nayaant kë nşeenku, awo iinwo na imişa, kë nşoharënu, 39 amaak këme awo ukalabuş kë nbi pwinu?”

40 « Naşih ateem baka wal mënt kaji : “Na manjoonan, dñupan, uko wi nadolun pa alon ampoteñaanun ti bayit naan biki, nji i i nadolun wa.”

41 « Wi wi aşaan aji na banwoon ti kamayu : “Nalowaan, an nanfëpaniiñ naya du bdoo banwoon baankjëmşa bi babomanun pa Untaayi Uweek na nñaşar wa. 42 Ubon ubi de'ën, kë napok pñenën nde, kë udaan uñijën bë naañenën ndaan, 43 dbi wo nayaant kë naanyeenkën, awo mënwo na imişa kë

naanwoharënën, amaa ak abot awo du ukal-abuş kē naambi pwinën.”

⁴⁴ « Bukun mēntan bakak ahepara wal mēnt kaji : “Ajugun, lum di di ṅwiniin kē iwo na ubon, aṅal udaan, awo nayaant, awo iinwoh imiṣa amaa kēme awo ukal-abuş kē ṅēntēnku?”

⁴⁵ « Ateem baka wal mēnt kaji : “Na manjoonan, dṅupan, uko wi nawoon naando pa alon ṅi bampotēṅaanun biki, ṅji i i nawoon naando wa.”

⁴⁶ « Kē hēnk di di bakluṅ kaya, balon du mnhaj mi mndani, banwoon baṅool baka ubida wi mnṅo. »

26

Uko wi batiinkaruṅ aji bado Yetu

(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ṅi Yowan 11.47-53)

¹ Wi Yetu aṅupun uko waṅ bti aṣē ṅi na baṅaṣarul : ² « Name kē *Ufettu wi Mbuur uduka ṅnuur ṅtēb, kē bakluṅ kawul *Abuk ṅiint bahilna bapaṅa. »

³ *Baṅen baweek na bantohi kē baṣē yit wal mēnt du uko *naṣih i baṅen i katim kawoon Kayif. ⁴ Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafina, ⁵ aṣē wo baṅal pdo uko mēnt ṅi wal wi ufettu ṅiki baṅi ubeeka ubi uṣinṅar.

Naaṅ alon ajeēṣ Yetu ukēra ujuṅ ulil pṅkēṅ

⁶ Yetu awo du uko Fimon ṅi bajaan badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. ⁷ Wi awoon ṅi pde, kē ṅnaaṅ alon aṣē bi aṅoga, awo na pṅkar pmpoṅi pi banugnuṅ itaka itum. Pawo na ukēra ujuṅ ulil pṅkēṅ untamuṅ maakan. Ajeēṣ ukēra mēnt ṅi bkow bi Yetu. ⁸ Wi baṅaṣarul bawinuṅ uko wi ṅnaaṅ adoluṅ badeebaṅ aji : « we uwoon kalat ki? ⁹ Ukēra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaṅen bajuuk. »

¹⁰ Kē Yetu ammeen uko wi bajakuṅ aṣē ṅi : « we ukaṅ kē naknooran ṅnaaṅ i ba? Uko unuura wi wi adoluṅ hēnk pa ṅji. ¹¹ Na manjoonan, bajuuk bawo na an ṅnuur bti, kē ṅji, mēnkwo na an ṅnuur bti. ¹² Ajeēṣen jeeṣ ukēra ujuṅ ulil pṅkēṅ wi ṅi uleef pa umoy wi naan. ¹³ Na manjoonan dṅupan,

dko di baktupnuṅ *Uṅup Ulil Unuura wi, bakak aṅup uko wi ṅnaaṅ i adoluṅ, kaleṣna'a.

Yudaṅ anwaapun Yetu

¹⁴ Wal mēnt, alon ṅi baṅaṣar Yetu iṅeen na batēb anwoon Yudaṅ Itkariyot, aya du baṅen baweek, ¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnuṅ ṅṣē wulan Yetu ba? » Kē bukun bawula ktaka iṅeen ṅwajanṅ ki baṅakuṅ na unṅaam. ¹⁶ Wi wi ajunuṅ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaṅṣaani

¹⁷ Baṅaṣar Yetu babi aṅoga ṅi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaṅ aṣē hepara aji : « ṅun di di inaluṅ ṅya ṅjuṅna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

¹⁸ Kē ateem baka aji : « Nayaan ubeeka du uko aṣē najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katoṅ di di ṅji kadolnuṅ ufettu na baṅaṣar naan.” » ¹⁹ Kē baṅaṣarul bado jibi Yetu ajakuṅ na baka, aboman pde pi ufettu.

²⁰ Wi utaakal ubanuṅ, kē Yetu aṣē ṅo na baṅaṣarul iṅeen na batēb pa pde. ²¹ Bawo ṅi pde, kē aṣē ṅi : « Dṅupan, na manjoonan, alon ṅi an aluṅ kawaapēn. »

²² Bajooṅan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon ṅji a i? »

²³ Kē ateem aji : « Anṅṅuṅ kaṅen na ṅji ṅi praata, un mēntan akwulnuṅ! ²⁴ Aa, *Abuk ṅiint awo i kakeṅ jibi upiitaniin ṅi a ṅi Ulibra wi Naṣibaṅi, kē anṣaṅ awula aṣē wuṅan! Uhokan lah awo aankbuka. »

²⁵ Kē Yudaṅ, anwaapuluṅ aṣē hepara aji : « Najukan, woon ṅji a i? »

Kē Yetu ateema aji : « Ijakuṅ haṅ. »

²⁶ Wi bawoon ṅi pde, kē Yetu aṣē jeṅ kapoom, abeeb Naṣibaṅi, akitēṣ ka awul baṅaṣarul aṣē ṅi : « Nayeenan nade, uleef naan wii wi. » ²⁷ Akak ajeṅ pnkalame pi poot, abeeb Naṣibaṅi, awul baka aṣē ṅi : « Nadaanan ṅi pa an bti, ²⁸ pṅaak naan pii pi, pakṅenjanuṅ bhoṅar, pul paktuliin Naṣibaṅi ahilna amiir baṅaṅ baṅum pjuban pi baka.

²⁹ Kē ṅṣē ṅupan, mēnkak adaan poot pi te unuur wi ṅji kaluṅ kadaan pa phalu na an, du Pṣih pi Paapa. » ³⁰ Bayeeh aṅaamarēn Naṣibaṅi, aṣē pēn atool pya du Pṅkuṅ pi Mnoliwera*.

* 26:30 Pṅkuṅ pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.”

Yetu aţup k  Piyeer aluŋ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; natenan   Yowan 13.37-38)

³¹ Yetu aji na baka : « Uko wi bakluŋ kadol n  i utejan wi n a wi u u an bti naduk n. K  h nk di di upiitun  i Ulibra wi Na iba i aji : «*Dkob nayafan kafin,  kaneel  i batani  a    away  r.*»[ ] ³² Woli dlun ana a  i pke , kajotan kadun du Galilay. »

³³ Piyeer a iini na a wal m nt  i aji : « Woli uko wi bakdoliin u u k  ba aan bti baduku, nji m nkduku. »

³⁴ K  Yetu a   teema aji : « Na manjooan d upu, ji uguk udo kahaan n a di, ipok pme' n  ya   wajan . »

³⁵ Piyeer k  a   ji na a : « Udole wo pke  ke  na iwi, m nkpok kaji m mme'u. » K  ba a arul bti bakak aji haŋ.

P nehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

³⁶ Wal m nt k  Yetu a   ban na ba a arul du dko dlon di bajaan bado Gettemaniya a   ji na baka : « Na oon  i, dya du kadun ka nehan Na iba i. » ³⁷ Ajei na a Piyeer, na babuk Tebede bat b, a   jun ptiink pjoo an na mnhaj  i uhaa  wi nul. ³⁸ Aji na baka wal m nt : « Uhaa  wi naan ujoo ani, pjoo an m nt padi  maakan k  ndoo kita. Nadukiin  i nawo bten. »

³⁹ K  wi ajohariin aya low btiis  a   jot af   kaara  i mbo  a nehan Na iba i aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi  i nji, u   uwut kawo jibi n aluŋ, uwoon jibi inaluŋ. »

⁴⁰ Akak a     nk ba a arul k  bak oy nt, k  a   ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan  a ! ⁴¹ Nawoon bten nado ka nehan nawutna kajot  i kaguuru. N haa   i nan n a al maakan pdo bnuura, k   leefan  a   biisna. »

⁴² Akak aya uyaa  ut bant n alow baka a nehan Na iba i aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanhilan p p b  m nkdaan pa, uko wi inaluŋ ukeeriin udolana! »

⁴³ Akak kak, a  nk ba a arul k  bak oy nt,  iki k   ki baka kadi  b oy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uyaa  uwajan n p nehan Na iba i, akakal   uko wi ajakuŋ.

⁴⁵ Akak wal m nt du ba a arul a   ji na baka : « Nahuma kan oy nt abot anoorf n? Wal wi *Abuk N iint akwulaniin  i i en yi bado bu aan u ogi. ⁴⁶ Nana iin n ya! Natenan, ankwulnuŋ awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; natenan   Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu ahum ka iini, k  Yuda , anwoon alon  i banja an i een na bat b, a   wuj na pntuk pi ba aan banwoon na ikej na induk. *Ba enan baweek na bantohi bayilun baka.

⁴⁸ Yuda  anwaapulun aji na baka h nk di di bakmeenuŋ n aan m nt : « I nji kamookun, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abanaan ban a og Yetu, a   ji na a : « Dwulu mbo , najukan » a   mooka.

⁵⁰ K  Yetu a   ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo . » K  bukundu ba   d pa  i a amoba. ⁵¹ Alon  i bangakand run na Yetu atoot kakej abi fal fal kaba  ki nalempar *na ih i ba enan. ⁵² K  Yetu a   ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; ba aan bti bankjejun ikej balun kake na kakej. ⁵³ I al aji m nhil kadu Paapa i, awul n  i dko m nt uko umpelun  wanjut i een-week-i een  ya  i een- t b? ⁵⁴ Woli ddo haŋ, hum di di uko wi bapiitun  i Ulibra wi Na iba i uhilanun kadolana keeri? Wul ujakuŋ aji uko m nt uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu a aan aji na pntuk pi ba aan pun : « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? N uur bti dji ka o du *katoh ki Na iba i kajukan, k  naam-mob n. ⁵⁶ K  iko bti inkdolaniin h nk iwo iko yi *ba upar Na iba i bajakuŋ  i Ulibra wi nul. » Ba a arul bti ba i aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan   Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobun Yetu ba oo a du uko Kayif *na ih i ba enan di *bajukan Bgah na bantohi bayitun. ⁵⁸ K  Piyeer a   wo du kalowan a a a te da ; aneej  i blay a    o na balemp aten jibi uko ukbiin kabaa  aan.

⁵⁹ *Ba enan baweek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna ake . ⁶⁰ Ba aan batum badoo bi atapara

  26:31 Fakariya 13.7. † 26:50 Doon ulemp wi nu : Npiit  lon  aji : we ukaan k  ibii?

iko ilonj k  iink sa k s. K  bat b balonj babaa saanun pbi, ⁶¹ a s  ji : « N iintj i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Na iba ti kabot kaniw ka  i  nuur  wajan . »

⁶² K  na ih i ba enjan a s  na a aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi ba aanj biki baktupunj  i iwi i? » ⁶³ K  Yetu ayompa yomp.

K  akak aji na a : « D nehanu,  i katim ki Na iba ti ajug ubida,  upun me iwoonj *Krittu Abuk Na iba ti. »

⁶⁴ K  ateema aji : « Iji hanj. D upan kak, h nkunj, nawin *Abuk N iintj a o du ka nen kadeenu ki Na iba ti anhiniinj iko bti ; nawina kak abi na inf lunj yi ba i. »

⁶⁵ Wal m ntj, k  na ih i ba enjan a s  tow imi a y i nul  a s  ji : « Akar Na iba ti! Nkak anuma uko ulonj i? Natiinka h nkunj k  akar Na iba ti. ⁶⁶ We wi na alunj  i uko wanj ba? »

K  bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kake . » ⁶⁷ Wi wi ba aanj at fj ra  i kaara, a uuka abot akoba i nen  i ijeem ⁶⁸ a s  ji na a : « Iinji iwo Krittu Na upar Na iba ti i?  upan  naan ankobiinj keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan  i Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer a o wal m ntj  i blay du bdig, k  nalemp  naa  alonj a oga a s  ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

⁷⁰ K  Piyeer a s  pok  i kadun ki ba aanj bti aji aamme uko wi  naa  aktupunj h nk.

⁷¹ Akak ap n aya umbanj wi pl man k   naa  nalemp alonj akak awina a s  ji na ba aanj banwoonj da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

⁷² K  akak apok, ado mehna. Aji na baka : « M ndo me me  iintj i. »

⁷³ Bakak a o ntiinku, k  balonj  i banwoonj da ba s  bi a oga a s  ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo  up  up ji biki Galilay. »

⁷⁴ K  a s  mehna aji na Na iba ti af pa woli aank up manjoonan, awo  i pji « M mme  iintj i. »  i dko m ntj, k  uguk u s  haan.

⁷⁵ K  Piyeer a s  le  uko wi Yetu abiinj ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok nyaa   wajan  kaji iimme  n. » Ap n bdig a s  wooni maakan.

  26:65 Ptow imi a : Ado do hanj ayuujna k   i ul uko wi Yetu ajakunj uwo bu aan bweek maakan.   27:10 Fakariya 11.12-13; Yereimiya 32.6-9.

27

Pke  pi Yudat

(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan  i Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *ba enjan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafinj Yetu. ² Wi wi ba aanj atana, a s   no ta awul *Pilata nantunja i utaak m ntj.

³ Yudat anwaapunj Yetu awin wal m ntj k  baya kafina, a s    ga akakan *ba enjan baweek na bantohi ktaka i nen  wajan  ki ba aknunj untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulananj  naan anwoonj aando nin ukoolan. »

K  ba s  teema aji : « N mme, utenu. » ⁵ Af l wal m ntj itaka  i *Katoh Kaweek ki Na iba ti a s  p n aya ayuuladiir.

⁶ Ba enjan baweek bajej itaka yunj a s  ji : « Bgah bi nun baneenan   tu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Na iba ti  iki iwo yi p naak. » ⁷ Ba iini atiinkar a s  nug na itaka m ntj « u eeh wi naniw idunk »

ado dko dmoyni bayaanj. ⁸ Ukaanj k  te h nkunj baji badu u eeh m ntj « u eeh wi p naak. » ⁹ Wal m ntj wi wi uko wi Yereimiya *Na upar Na iba ti abiinj a up udolaniinj : « Ba aanj biki *Itrayel baji ktaka i nen  wajan  ki ba aknunj untaam ki ki baknugnulunj. ¹⁰ Bajej ya anugna u eeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknunj. » 

Yetu du kadun ki Pilat

(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan  i Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu ana  du kadun ki *Pilata nantunja, k  a s  hepara : « Iwi, iwoonj na ih i *bayuday i? »

K  ateema aji : « Ijakunj hanj. »

¹² *Ba enjan baweek na bantohi bawo  i ptapara iko itum, k  aanteem baka.

¹³ K  Pilat a s  ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinj bti i? »

¹⁴ K  aanteema teem, k  Pilat adoo  no ar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantunja aji wutan nakalabu , i ba aanj banjalun awutan. ¹⁶ K  u s  ka wal m ntj nakalabu  i katim kap naliinj i bajaanj bado Barabaat.

¹⁷ Wi wi Pilat a aanj aji na pntuk panyitunj

da : « Ahoŋ ƚi baka i i naŋaluŋ nwtutan ba, Barabaat k me Yetu i bajaan bado *Krittu? »¹⁸ Ame bnuura k  banwuluŋ Yetu bakuja kuj ukaan k  baƚija a.

¹⁹ K  wal wi aƚooŋ du *uruha away s, k  aharul a s  yil k  baji na a, awut kaneej ƚi bƚup bi  iint natool uŋ, ƚiki aƚu n a k  anoor maakan ƚi n aafi.

²⁰ Baƚeŋan baweek na bantohi bawuuk pntuk paƚi bawutan Barabaat ba s  bado bafiŋ Yetu. ²¹ K  nantuŋa akak ayeenk bƚup ahepar baka aji : « Ahoŋ ƚi baka i i naŋaluŋ nwtutan? »

K  bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « K  we wi mbaan ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

K  baji bukal bti : « Paŋana. »

²³ K  akak ahepar baka : « Bu aan bhon bi bi adoluŋ ba? » K  bakhuuranaara huuran maakan aji : « Paŋana! »

²⁴ Wi Pilat awinuŋ k  aankak ahil pdo uko ulon, k  ba aan babot ahuuranaara huuran maakan, k  a s  jej meel a ow i nen ƚi kadun ki ba aan bukuŋ a s  ji : « Dp enan bkow naan ƚi p aak pi  iint i. An nakmeen. »

²⁵ K  ba aan bti bateem aji : « P aak pi nul pakakan ƚi un, na ƚi babukun. »

²⁶ Wal m nt, awutan baka Barabaat a s  do k  bakob Yetu na itint l abaa wula baya bapaŋa ƚi krut.

Bangoli babeŋ Yetu

(Markut 15.16-20; natenan ƚi Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilata nantuŋa ba no  wal m nt Yetu du blay bi katoh ki nantuŋa a s  du bat nt baka bti k  babi afooya. ²⁸ Bawoh sa imi sa a s  ƚu'a bayeti bjeenk. ²⁹ Wi wi ba aan a iir uk l wi iyiw afu tana, abot ajej pmul ploŋ aƚu'a ƚi ka nen kadeenu*. Baŋup wal m nt ƚi kadunul a s  beŋa aji na a : « Nwulu mbo , iwi na ih i *bayuday! » ³⁰ Bat fj ra aku  ajej pmul puŋ akoba ƚi bkow. ³¹ Wi babeŋuluŋ ak san, bawoh sa bayeti akakana imi sa yi nul a s   no ta pya kapaŋ du krut.

Yetu du krut
(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natenan ƚi Yowan 19.16-24)

³² Wi bakp nuŋ, bayit na  iint alon i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Timon, a s  ƚu'a pkuŋa krut di Yetu. ³³ Baban dko di bajaan bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. » ³⁴ Bawul Yetu poot pannaakr nuŋ na bko btaak tan, k  a nem pa a s  pok pdaan. ³⁵ Bapaŋa ƚi krut abot ado kanuŋ na m laak ahilna afaa iir imi sa yi nul. ³⁶ Wi wi ba aan a o ayeŋa. ³⁷ Bapiit ƚi bkowul duu  uko unkaan k  baƚu'a pke  aji : « I, awoon Yetu na ih i *bayuday. » ³⁸ Bakak apaŋ balat bat b, alon ƚi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

³⁹ Bankt puŋ bawo ƚi pkara abot ab t b tan ikow aji : ⁴⁰ « Iwi inhinanuŋ katok *Katoh Kaweek ki Na iba i ka s  kaniw ka ƚi n uur n wajan , buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Na iba i heliin ƚi krut! »

⁴¹ *Baƚeŋan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abeŋa aji : ⁴² « Abuuran balon a s  wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon na ih i *Itrayel, aheliin keeri ƚi krut, n s  n fiyaara! ⁴³ Aanha  Na iba i i? Akeeri buurana, woli aŋala. M nt ul ajakuŋ aji awo Abuk Na iba i i? » ⁴⁴ Balat biki bapaŋuŋ na a bado kak akara haŋ.

Pke  pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natenan ƚi Yowan 19.28-30)

⁴⁵ ƚi udiin unuur, unuur umara mara awunana, k  bd m bawala ƚi umundu bti, ado n woori n wajan . ⁴⁶ Wi udoon uko ji n woori n wajan , Yetu k  a s  do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani  » uwoon : « Na iba i, Na iba i, we ukaan k  iwut n? »

⁴⁷ Balon ƚi banwoon da wi batiinkuluŋ a s  ji « Awo ƚi pdu *Eli *Na upar Na iba i. »

⁴⁸ ƚi dko m nt, k  alon ƚi baka a s  ƚi ajej kal m nt atoop ƚi poot ptaak tan atan ka ƚi pmul awula adaan. ⁴⁹ Bandukiin k  ba s  ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! » ⁵⁰ Wi wi Yetu akaan ado pdiim pweek a s  j m sa. ⁵¹ Wal m nt, blaaŋ bk m maakan banjaan baneenan ba aan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki

* 27:29 ƚi utaak m nt ba ih baji bafu ta kabot kam ban pmul ƚi ka nen. † 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Ka aam 22.

Naşibaţi batowa ƚi ptoof. K  mboş mankuţ aşınţar, mnlaak mnweek mantowaa, ⁵² k  ih r ihaabşaa, banfiyaaruŋ Naşibaţi baţum bankeţuŋ k  banaţaa. ⁵³ Bap n ƚi ih r yi baka, k  wi Yetu anaţiin ƚi pkeţ k  baş  neej ƚi Yerutalem ubeeka uyimanaan, di bañaan baţum bawinuŋ baka.

⁵⁴ Wi naweek i bangoli iñeen-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋ k  mboş mankşınţar abot awin uko unkt puŋ, bal nk maakan aş  ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Naşibaţi. »

⁵⁵ Baaţ baţum banţaşnuŋ Yetu du *Galilay aţ nka banaţ alow aten. ⁵⁶ Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babak Tebede bawo ƚi baaţ m nt .

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; natenan ƚi Yowan 19.38-42)

⁵⁷ Wi utaakal ubanuŋ, k   niint  aloŋ nayok i ubeeka wi Arimati aş  bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naţaşar Yetu. ⁵⁸ Aya awin *Pilat, aş  hepara puum pi Yetu. K  Pilat ado k  bawula pa. ⁵⁹ Yotef ajej puum, abooţan ƚi bla n bfaatal feh ⁶⁰ aş   u pa ƚi bh r bi nul bi abaan ado do k  bajipa ƚi kaban ki plaak. Wi wi aşaan ado k  bak l plaak pweek atuhna ba aş  tool. ⁶¹ Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya nat bant n bawo da wal m nt , a o ata n na bh r.

Bañaan bankyeŋuŋ bh r

⁶² Unuur ujint , unuur m nt  uwoon unţaanuŋ wi pbomand r pa *unuur wi pnoorf n, *baţenan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilat, ⁶³ aji na a : « Naweek,  leş k  naţilan i a up wi ahumuŋ najeb aji ƚi  nuur  wajanţ anaţa ƚi pkeţ kakak najeb! ⁶⁴ Doon bado kayeŋ bh r bnuura te unuur uwajanţ n, kaţi baţaşarul babi bakiiŋ puum baş  baji na bañaan anaţa ƚi pkeţ. N ilan m nt   ad m kapel  teek. »

⁶⁵ Pilat k  ateem baka aji : « Naka bangoli. Naţuun baka bayeŋ jibi na aluŋ. » ⁶⁶ K  baya do k  bakyeŋ bh r : baniw plaak pantuhnuŋ bh r aş  do bayeŋ k  banaţi.

28

Pnaţa ƚi pkeţ pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ƚi Yowan 20.1-10)

¹ Wi unuur wi pnoorf n ut puŋ, ƚi unuur uteek wi kan m na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya nat bant n k  baş  ya pten bh r. ²  i dko m nt , k  mboş manş  şınţar maakan, k  uwanjuţ uloŋ wi Ajugun uş  walnaana baţi abi ak l plaak aş   o ƚi pa. ³ Ujeeh ji kaliik liik k  imişa yi wa ibot awo ifaatal feh. ⁴ Bayeŋ bal nk maakan akat kat. Bawo ji bankeţuŋ.

⁵ K  uwanjuţ uş  ji na baaţ bukuŋ : « An, nawutan kal nk : dme k  nala Yetu i bapanuŋ. ⁶ Aanwo  i, anaţa ƚi pkeţ jibi abiiŋ a up. Nabiin naten dko di abiiŋ apiint na. ⁷ Nataraan naya na up baţaşarul k  anaţa ƚi pkeţ, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaan kawinna. Waŋ wi wi nwoon i ka upan. »

⁸ Baţaran pduk dko di bh r, bal nk abot awo na mnlilan mweek, a i pya ka up baţaşar Yetu uko un puŋ. ⁹ K   i dko m nt , k  Yetu aş  p n awinana  i kadun ki baka aji : « Dwulan mboş. » K  baaţ baş   oga ajot  i iho ul, ad mana. ¹⁰ K  aş  ji na baka : « Nawutan kal nk. Nayaan naji na bayi  naan baya Galilay, dul di di bakyaan kawinn n. »

N ilan  i baweek biki bayuday

¹¹ Wi baaţ bakyaan na bgah, k  baloŋ  i bayeŋ baş  neej  i ubeeka akakal ş *baţenan baweek uko b i un puŋ. ¹² K  bukuŋ baş  yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ aş  ji na baka baji : « Baţaşarul babi na utejan akiiŋ puum wi  woon  i b oy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantu a amee, bukal ka iini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuŋ abot ado uko wi bajakuŋ na baka, k  h nk di bak iiniyaanuŋ uko m nt  te h nkun  i *bayuday.

Yetu  i kadun ki baţaşarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ƚi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Baţaşar Yetu iñeen na aloŋ baya *Galilay, du pnkuŋ pi Yetu ajakuŋ na

baka baya kayit. ¹⁷ Kë wi bawinulun, ašë ɲup adëmana ; kë balon bašë woha na ɲšal ɲtëb. ¹⁸ Yetu añog, ašë ji na baka : « Našibați awulën mnhina bți du bați na mboš. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bți bado kațašën, nabattaarën baka ți katim ki Ašin naan, ki Abukul na ki *Uhaaş wi Našibați, ²⁰ najukan baka pdo kațaš iko bți yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na ɲnuur bți te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulilra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolun ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka ke na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolun na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nntaayi akuṭ ado iko iñonarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṭ ṭi ulemp, abi bi pjuukëṭ, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweeke biki bayuday bapoka adoo do ke bafiṇa. Ñaan andoli ankṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañsaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14–9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1–15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi.
² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:
« *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu,*

* **1:1** Abuk Naṣibaṭi : Npiit ni njaanwo ṭi nlibra nlon. ☆ **1:2** Malaki 3.1. ☆ **1:3** Itayi 40.3.

abomanu bgah.☆

³ Pdiim plon pahuuran du *pndiiṣ aji :
« *Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëpna, nadolana ilël itool.* »☆ »

⁴ Hënk di di Yowan nabattaar apënuṭ awinana du pndiiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭëlëṣ nḃida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado ke babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi unṭaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nguul na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Ñaan ankmbiin ṭi kafëṭ naan adëm apelën maakan, ke mëndoo ñoom ñoom kaṅup pfënëṣa iṣapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, ke ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mëntan waṅ, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpënuṭ ṭi meel aṣe win baṭi ke ba-haabṣaa, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal. ¹¹ Ke pdiim plon paṣe pëna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnjal maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiṣ

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko waṅ uṭëpan ṭëp, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ya na Yetu du *pndiiṣ. ¹³ Awo da nnuur iñeen nbaakër ke Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṅ na nko ni uṭëeh, ke nwanjut naktënka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko waṅ uṭëpun, bamob Yowan, ke Yetu aṣe ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi. ¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pṣih pi Naṣibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭëlëṣ nḃida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakër

¹⁶ Unuur ulon wi Yetu akpoṣun ṭi kaban ki bdëk bi Galilay, aṣe win Fimon na Andre aṭa'ul ke bakfël bridiya du bdëk : bawo batuh. ¹⁷ Ke Yetu aṣe ji na baka : « Naṭaṣaan,

dkakanan batuh bañaan. » ¹⁸ Ƨi dko mēnt, kē babi duk duk iridiya yi baka ațașa.

¹⁹ Wi ayaan alow btiișu, awin Yakob na Yowan babak ņiinț alon i katim ki Tebede, kē bawo Ƨi bțeem aboman iridiya yi baka.

²⁰ Adu baka Ƨi dko mēnt, kē baduk Tebede așin baka Ƨi bțeem na balemparul, ațașa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ņiinț i untaayi uneejun

(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na bațașarul baya du ubeeka wi Kapernawum. Ƨi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday kē așe ya aneej du *katoh kañehanaani ajukan. ²² Bañaan banktiinkulun bañoar Ƨi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi nașih, aankdo ji

*bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mēnt, Ƨi dko di bawoon ņiinț alon i untaayi uneejun awo da ; ahuuran aji : ²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ņkaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme ņaan i iwoon: iwo ņaan nayimanaan i Nașibați ayilun. » ²⁵ Kē Yetu așe lēbar na wa aji : « Yompaan mntum, pēnan Ƨi ņiinț i. » ²⁶ Kē untaayi ușe șeș șeșan maakan ņiinț i uneejun, așe wuuk pdiim pweek apēn Ƨi a. ²⁷ Bammaarun bti bañoar fuț așe Ƨiini na batēnt baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoon ji pi nașih! Aji Ƨiini na ņntaayi ņatiinka! » ²⁸ Ƨi dko mēnt, kē katim ki Yetu kașe pēnala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimon

²⁹ Wi bapēnan pēn Ƨi *katoh kañehanaani ki bayuday kē Yetu așe gakandēr na Yakob na Yowan aya uko bi Fimon na Andre.

³⁰ ņaaț anin ahar Fimon apiinți, kē uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abanan ban kē bașe țupa. ³¹ Yetu abi aňoga, amēbana Ƨi kañen, anațana, kē uleef ubi joobēt joobēt na a, kē anața awul baka iko ide. ³² Na utaakal, wi unuur ujutun, kē bașe țij Yetu bamaakal bti na biki ņntaayi ņaneejun.

³³ Ubeeka bti uyitiir Ƨi plēman pi katoh.

³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaț mmaak. Adook kak ņntaayi ņtum, așe wo aandinan ņa ņațup, țiki aanņal ņayuu uko wi awoon.

Yetu amena apēn Ƨi Kapernawum așe ņaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdēm bahumuņ nwoo, kē Yetu așe nața apēn. Aya du dko dangagun aňehan Nașibați. ³⁶ Fimon na biki bagakandērun kē bașe pēn pla'a. ³⁷ Wi bawinulun așe ji na a : « Bañaan bti bala'u. » ³⁸ Kē așe ji na baka : « Nabiin ņya du ņntanka ņmpați ņaňnogun dko di, dwo i kațij baka kak Uțup Ulil Unuura : Pțup Uțup Ulil Unuura pakaan kē mbii. » ³⁹ Kē așe țep Ƨi Galilay bti ațup Uțup Ulil Unuura Ƨi itoh iňehanaani abot adook ņntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulon, namaak bdoo alon abi Ƨi Yetu akooța, anup aji na a : « Woli iňali, ihinan kakakanaan njinț†. » ⁴¹ Yetu kē așe ņagi'a, atar kañen abana așe ji : « Aa, dņali, kakan ijinț. » ⁴² Ƨi dko mēnt kē pmaak pi bdoo papēn Ƨi a kē akak ajinț. ⁴³ Yetu aji na a ațiiș așe lēbar na a aji : ⁴⁴ « Wutan kațup nin ņaan uko unțepun, țaraan iya iwinana du națeňan Nașibați ibot ido bțeňan bi Moyit ajakun pa baňow bi nu, kadiimanaan bañaan bti kē ijebi. » ⁴⁵ Kē ul, wi apēnan pēn așe jun pțup bañaan bti uko undolulun, aniinkan uko unțepun dko bti, kē Yetu aando hil ppēn kawinana Ƨi ņbeeka. Aji pēn kaya du dko dangagun, bañaan bașe kapēna dko bti kabi Ƨi a.

2

Yetu ajeban ņiinț națakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi ņnuur ņlon ņațepun kē Yetu așe kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē bañaan bașe tiink kē abii, awo du katoh. ² Pntuk pi bañaan payitiir da atum kē dko dnaț daando wo Ƨi plēman. Kē Yetu așe țup baka Uțup wi Nașibați. ³ Bațija ņiinț națakmaan i biinț babaakēr bamēbanun. ⁴ Kē bașe wo baanhil pțija te du Yetu țiki bañaan bațumi, așe paya du ușan aboolēș dko dantaanun na di Yetu awoon, așe walan kajiiň ki ņiinț națakmaan apiințun. ⁵ Wi Yetu awinun pfiyaar pi bañaan bukuņ bafiyaarulun, așe ji na națakmaan : « ņiințu, ipekadu yi nu ipēni. »

† 1:40 Ƨi bgah bi bayuday, namaak bdoo ațop Ƨi kadun ki Nașibați.

6 Kë *bajukan Bgah balon başë to du dko mënŋ ašë šal aji : 7 « Hum di di ñiint i aňoomuň aťiini hënk? Akar Našibaťi! In ahilanuň kamiir ñaan ipekadu bë mënŋ Našibaťi a ťaň? »

8 Ƨi dko mënŋ, kę Yetu ammeen ęsal ęi baka ašë ji na baka : « we ukaaň kę nakšal hënk ba? 9 We uyojnuň ba, pji na naťakmaan “Ipekadu yi nu ipëni” kęme “Naťiin ije kajiin ki nu ipoš”? 10 Natenan, nabaan ame kę *Abuk Ñiint aka mnhina mi ppënan ipekadu Ƨi mboš. » Wal mënŋ kę Yetu ašë ji na ñiint anťakmuň: 11 « Dji inaťa, ije kajiin ki nu, iťiis katohu. » 12 Ƨi dko mënŋ kę ñiint anaťa aje kajiin ki nul ašë pën Ƨi kadun ki baňaan bti. Baňaan bti baňoňari ašë dęman Našibaťi aji : « Nęmbaan kawinara iko itęnt yi. »

*Yetu adu Lewi
(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)*

13 Uyaaš uloň kak Yetu aya du umbaň wi bdęk. Kę baňaan batum başë ji baya du a, ajukan baka. 14 Wi aktępuň, awin Lewi abuk Alfe kę aťo du dko dlukni daaša di aklempnuň, ašë ji na a : « Ƨašaan » kę Lewi anaťa aťaša.

15 Yetu awo Ƨi pde du uko Lewi, kę bakobraar daaša batum na baňaan baloň batum biki bajaan bado bado buťaan başë wo da ade na a, ul na baťašarul ; hënk di bajaan batum kaťaša. 16 *Bajukan Bgah banwoon Ƨi pntuk pi bafaritay wi bawinuň kę Yetu akde na bakobraar daaša na biki bajaan bado bawuťaan ašë ji na baťašarul : « we ukaaň kę akde na bakobraar daaša na bado buťaan? »

17 Yetu kę ašë tiink uťup wi baka ašë ji : « Mënŋ baňaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'uluň. Męmbi bi pdu banšaluň aji bawo batool, dbi pdu bado buťaan. »

*Yetu aťiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)*

18 Baťašar Yowan na biki bafaritay bawo Ƨi pyiman, kę baňaan baloň başë bi aji na Yetu : « Baťašar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kę we ukaaň kę biki nu başë wo baanji bayiman ba? » 19 Kę Yetu ašë teem

baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuň na baka di? Nnuur bti ęi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman. 20 Nnuur ęaluň kaban, wi naniim akjejaniin, ęnuur mënŋ bayiman. 21 Nin ñaan aanji bam kamiša kaťaf na kalęmęnt kahalulu, woli ado haň kalęmęnt kahalulu katoťaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan. 22 Kę nin ñaan aanji Ƨu poot phalu Ƨi ębuuli ęťaf, woli ñaan ado haň poot kafom ębuuli, poot na ębuuli ęatoka. Ñaan aji wo kaťu poot phalu Ƨi ębuuli ęhalulu! »

*Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfęn
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)*

23 Unuur uloň wi pnoorfęn Yetu amuur ęťeeh ęi ędeey, kę baťašarul başë wuur ęa kadoh. 24 Kę bafaritay baloň başë ji na a : « Tenan, we ukaaň kę baji bado uko wi bgah baneenanuň pdo Ƨi unuur wi pnoorfęn ba? »

25 Yetu atem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiť adoluň wi ul na batęntul bawoon Ƨi kanuma kę ubon ubot ade baka i? 26 Jibi aneejuň du katoh ki Našibaťi* Ƨi wal wi Abiyatar awoon naših i baťeňan, aje ipoom ade abot awul banwoon na a kę badee. Iboom mënŋ yi badoluň pa bťeňan bi Našibaťi, yi baťeňan ťaň bakaan na pde. » 27 Kę Yetu ašë kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfęn udolana pa ñaan, mënŋ ñaan adolaniin pa unuur wi pnoorfęn. 28 Hënk, *Abuk Ñiint awo Ajug unuur wi pnoorfęn. »

3

Yetu ajeban ñiint anťakmuň kaňen

1 Yetu akak aneej du *katoh kaňehanaani, kę ñiint aloň anťakmi kaňen ašë wo da. 2 Baňaan baten Yetu bnuura me ajeban Ƨi unuur wi pnoorfęn, başë baka wal mënŋ uko utapara. 3 Yetu kę ašë ji na ñiint anťakmuň kaňen : « Naťiin inať Ƨi ptoof. »

4 Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuň ñaan ado Ƨi unuur wi pnoorfęn ba? Bnuura kęme buťaan? Pbuuran ñaan kęme pfiňa? » Kę başë yomp.

5 Yetu aten baka ayitan ašë deebať abot ajooťan Ƨiki baanji baňaga. Wi wi ašaň aji

* 2:26 Ƨi wal wi Dayiť, kaloona kajaan kadiiman kę Našibaťi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Našibaťi.

na ñiinţ: « Taran kañen » kë atar ka, kañen kë kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapënañ pën aşë yitiir na baţaşar Herod balon alatar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

⁷ Yetu apën aya agaag na baţaşarul du umban wi bdëk. Pntuk pweek paţasa : Bapëna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ntaak ni umban wundu wi bdëk bi Yordan na nntanka ni nmban ni nbeeka ni Tir na Fidonj. Babi bti ti a tiki batiink uko wi adolonj.

⁹⁻¹⁰ Jibi Yetu akjebanun bañaan batum, bamaakal bti kë başë wuukar ala pbana, kë aşë ji na baţaşarul babomana bteem, bañaan bawutna kapëm pëmana. ¹¹ Bañaan biki nntaayi naneejun baji wonţi bawina, başë jot kanup ti kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naşibaţi! » ¹² Kë aşë ji lëbar na na kaneenan na pşup ñaan i awoonj.

¹³ Yetu apaya du pnkun aşë du biki adatonj, kë babi ti a. ¹⁴ Ti baka adat bañaan iñeen na batëb pa bawo na a, abot alun ayil baka pşup Uşup wi Naşibaţi. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook nntaayi. ¹⁶ Bañaan iñeen na batëb biki Yetu adatonj biki biki : Fimonj i aşun katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan bubuk Febede biki awulun katim ki Bowarneget uwoon bubuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimonj i bajaan badu nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiin adek Yetu kafetj.

Yetu ateem banklaşulun

²⁰ Yetu akak du katoh kë bañaan batum kak babi ayit, ul na baţaşarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayişul batiinkun uko mënşan wan, aşë biirada, tiki baji ayilaa.

²² Kë *bajukan Bgah bampënnun Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ti a, mnhina mi uweek wi nntaayi mi mi ajaan adookna nntaayi. »

²³ Kë Yetu aşë du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahilun kadook uleeful? ²⁴ Woli bañaan biki pşih banom apulad, pşih mënş paanhilan kanaş. ²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mënş kaankhil kanaş. ²⁶ Kë woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaş, wi nul

ubaa. ²⁷ Kë nin ñaan aşë wo aanhil pneej du katoh ki ñiinţ ammëgaşun, kajeb bka bi nul kë aandun atana. Woli ado han aşë jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dşupan, Naşibaţi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nşup nwuşaan ni baktşupun ti a, woli nadoo tum. ²⁹ Kë ñaan aşale şup buşaan ti Uhaaş wi Naşibaţi nin Naşibaţi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka han tiki baji untaayi uwo ti a.

Bayiş Yetu biki mnfaşan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na başa Yetu banaş du bdig aşë do kë badu'a. ³² Bañaan batum başo afooya, kë başë ji na a : « Tenan, naan na başa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kë aşë teem baka aji : « In awoon ni na başa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan banşoon ayitan, aşë ji : « An nawoon ni na başa naan. ³⁵ Ñaan ankdolonj uko wi Naşibaţi anşalonj awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur nşeey

(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaş blon kak Yetu awo ti pjukan du kakab bdëk. Bañaan batum kë başë yit añoga, batum ptum panj kë adoo paya aşo ti bteem banwoon ti bdëk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kë aşë şepna ti uhoñ aşup baka iko itum. Ti pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apën pgur nşeey. ⁴ Wi akgurun nşeey kë nlon nşaşë jot ti bgah ; kë nkat nabi ade na bti. ⁵ Kë nlon najot du dko di mmlaak di mboş manwoon maantumi. Kë nanaşa ti dko mënş tiki mboş maankëş da. ⁶ Wi bnuur banaşin atër na, jibi nawoon nşaanwo na intaañ, kë nşalewi. ⁷ Nlon najot ti dko di iyiw, kë iyiw idëm afiiklën na kë nşambuki. ⁸ Nlon kë najot ti mboş mnuura, anaşa adëm, awul nşeey. Blon baji bawul mbuk iñeen nşwajantş, blon kawul mbuk iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen week. » ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibaş itiinki, atiinkan! »

We ukaanj kë Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apënnun agaag, banfooyulun na banjañan iñeen na batëb bawo ti phepara ti

uhoñ wi ajaan ahoñ. ¹¹ Kë ašë ji na baka : « An, baŕenan kë name uko ummeniij wi Pših pi Našibaŕi. Kë pa biki bdig ŕi uhoñ wi wi nji kaŕupun na baka. ¹² Hënk, woli badoo ten baankwin, woli badoo tiink, baankte hënk baankŕëlëš ŕbida, Našibaŕi ašë wo aankmiir baka ipekadu. »[☆]

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujaan? Kë hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kalun kahoñ ba? ¹⁴ Nagur ŕdeey, Uŕup wi Našibaŕi wi wi aktepiin. ¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uŕup ujutun, wi bantiinkan tiink Uŕup, kë ŕatana ašë ban apënan uŕup wi batepiin ŕi baka. ¹⁶ Kë balon bawo ji dko di mnlak di ŕdeey ŕajotun, bayeenk ŕi dko mënŕ Uŕup na mnlilan, ¹⁷ ašë wo baanka intaan, baanji baŕijan kaliintan. Wi Uŕup ukŕu'an ŕu bajun pnooran baka këme phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uŕup, ¹⁹ kë manŕaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ŕašë fiiklën Uŕup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboš mnuura, bajaan batiink uŕup, kadinan wa, kašë buk ŕdeey. Alon aji buk ŕdeey iñeen ŕwajanŕ, alon ŕdeey iñeen paaj, alon iñeen week.

Uhoñ wi unkaniya (Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kašë fëŕ wa na kakana këme kaŕu wa ŕi kališa uŕeeh i? Mënŕ ŕi bko duuŕ di di bajaan baŕu wa i? ²² Uunka nin uko ulon ummeniij unwoon uunkmeetana, unhankaniij unwoon uunkpën bdig kameeŕana. ²³ Ankaan ibaŕ itiinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaŕalntën bnuura uko wi naktiinkun, balun kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaan, kë anwoon aankaa, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ŕdeey ŕanjaan ŕanaŕa bdi di ŕa

²⁶ Yetu akak aji : « Hënk di Pših pi Našibaŕi pawoon: woli ñaan agur ŕdeey, ²⁷ aŕoyënŕle na utejan këme anaŕa na nfa, ŕdeey ŕaji ŕakub kadëm bë aanji me jibi ŕadoli do.

[☆] 4:12 Itayi 6.9-10.

²⁸ Mboš ŕi uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibëb, ŕdeey ŕašë pën ŕi ya. ²⁹ Wi ŕdeey ŕakayan kay bašë jun pkaaw ŕa, ŕiki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoŕi (Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi ŕëknaamntënuŕ na Pših pi Našibaŕi këme na uhoñ uhoŕ wi ŕkyuujnuŕ pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampoŕëŕaanun ŕi mbuk mi mboš bti. ³² Woli batepi pa, paŕi panaŕa, kawo bgof bandëmnun ŕi ugoŕ untepiin ŕi unkintaar, inah yi ba iji idëm, kë ŕkat ŕado ji ŕahil pdo intan yi ŕa ŕi blifi. »

³³ Yetu aji ŕup iko itum itënŕ yun ŕi uhoñ, kaŕupna na bañaan bahilna bawat ibaŕ ŕi uko wi akjakun. ³⁴ Aji ŕiini na baka ŕi uhoñ ŕaŕ ašale gaag na baŕaŕarul aji piban baka wa bti.

Yetu aŕaŕan ukëk (Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur mënŕ Yetu aji na baŕaŕarul : « Najoh ŕya bdëk umban wundu. » ³⁶ Baŕaŕarul baya na a ŕi bŕeem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Iŕeem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kë ukëk uweek ušë naŕa kë ŕmaaron ŕafël meel du bŕeem, kë bado jun ptum. ³⁸ Kë Yetu ašë ŕoyënŕ wal mënŕ ŕi kafëŕ ki bŕeem apaf bkow ŕi pbulja. Kë bašë huma aji : « Ajugun, iindo haajala, ŕkeŕ? » ³⁹ Kë ašë ten, alëbar na uyook akuŕ aji na bdëk : « Yompan, tiiman. » Uyook kë unati, kë dko dayompandëri. ⁴⁰ Yetu kë ašë ji na baka : « we ukaan kë nalënk hënk ba? We ukaan kë naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kë bašë lënk maakan ašë ŕupar aji : « In awi ba, kë uyook na meel ŕadoo ji ŕatiinka? »

5

Yetu ajeban ñiint i ŕntaayi ŕaneejun (Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Baban bdëk umban wundu, du utaaŕ wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ŕi bŕeem, kë ñiint alon ampënnun du pnguran i untaayi uneejun ašë bi ŕi kadunul. ³ Pnguran pawoon katoŕul, kë nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ Nyaaŕ ŕtun aji wo na ifeeru ŕi ihoŕ babot

katana na mnkorentu, kë aşë ji marana maran ma kabot kakit ya, kë nin alon aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du pnguran na inkun, kawuuhar, kapiharên uleef na mnlaak.

⁶ Wi awinun Yetu du kalowan, aşë ti, abi anup ti kadunul ⁷ aşë huuran na pdiim pweek aji : « We wi nkaarun ba, Yetu Abuk Naşibaţi *Andemun Maakan? Dkooţu kooţ tenan ti Naşibaţi, khajanaan. » ⁸ Aji hanj ũiki Yetu aji na untaayi upên ti ũiinţ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë ateem aji : « Pntuni pawoon katim naan, ntumi. » ¹⁰ Kë nşaşë kooţa maakan awut kadook na nşalow utaak.

¹¹ Kë uşë ka ti pnkun batani bweek bi nşnkuma nşankşuñun. ¹² Kë nşntaayi nşaşë kooţ Yetu aji : « Wutun nşya nşneej ti nşkuma nşun. » ¹³ Kë adinan na. Kë nşapên, aneej ti nşkuma. Batani kë başë penna du pnkun ajot du bdëk. Nşkuma nşawo iñeen-week nşyaaş iñeen ntëb (2000). Nşayoora bti.

¹⁴ Bayen nşkuma kë başë ti aniinkan uko wi bawinun du ubeeka na nşntanka. Bañaan kë baya pten uko unţepun. ¹⁵ Babi ti Yetu aşë win ũiinţ i pntuni pi nşntaayi paneejun kë aţo awohara, akak ũaan, kë başë lënk. ¹⁶ Banwinun uko unţepun bakakalëş uko undolun ũiinţ mënţ na uko wi nşkuma. ¹⁷ Wal mënţ kë başë kooţ Yetu apên ti utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiin ti bteem, ambiin aneeja kë aşë kooţa pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa aşë ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayitu iţup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi añaagi'iin. » ²⁰ Kë aya niinkan uko wi Yetu adolon pa a ti Utaak wi Nşbeeka Iñeen. Kë bañaan bti başë ñonjar.

Yetu anaţan abuk Jayirut ti pkeţ abot ajeban ũaaţ alon

(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umban wundu na bteem. Kë bañaan batum bakak ayit aňoga ti kakab bdëk. ²² Hënk, kë naweek alon ti biki *katoh kañehanaani ki bayuday i katim kawoon Jayirut aşë bi. Wi awinun Yetu, abi ajot ti ihoţ yi nul, ²³ akooţa maakan aji : « Abuk naan ũaaţ amaa adoo ñogan pkeţ, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeţ. » ²⁴ Yetu

agakandër na a, pntuk pweek kë paşë ţaşa, apem pëmana.

²⁵ Kë ũaaţ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaak nşsubal iñeen na ntëb aşë wo na baka. ²⁶ Ahaj maakan ti iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bë aanwin nin uko ulon, kë pmaak pabaa dëm dëm pya. ²⁷ Wi atiinkun kë baktiiniyaan uko wi Yetu, kë aşë bi neej ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamişa ki nul. ²⁸ Aji ti uşalul woli adoo hil aban kamişa ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanun kamişa ki Yetu, kë pñaak pabi ţaň ţaň, kë atiink ti uleeful kë ajebi.

³⁰ Wal mënţ kak kë Yetu aşë tiink phina plon kë papên ti a. Awugşa ti pntuk aşë ji : « In abannun imişa? » ³¹ Baţaşarul baji na a : « Iwin kë pntuk pakpëm pëmanu, kë ibaa hepar ũaan ambaniin? »

³² Ul, kë aşë ten ayitan, ala ũaan ambanulun. ³³ Naaţ alënk akat kat, ũiki ame uko unţepun. Abi ajot ti kadun ki Yetu aţup manjoonan bti. ³⁴ Kë Yetu aşë ji na a : « ũaaţu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak paşë pawutanu. » ³⁵ Ahum kaũiini kë bañaan balon başë penna du uko naweek i katoh kañehanaani aşë ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. » ³⁶ Yetu kë aşë pok ptiink bţup bi bañaan bukun, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klënk, fiyaaran ţaň. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aţa Yakob ţaň baţaşulun aanwut nin bañaan balon kak kë baţaşu. ³⁸ Wi babanun du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kaşë win dko kë dayewla maakan, bañaan bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneej aşë ji na baka : « we ukaan kë naknaat awooni ba? Napoţ aankeţi, anoyentş nşoyentş. » ⁴⁰ Bañaan bawo wal mënţ ti pben Yetu.

Kë aşë do kë bañaan bti bapëni, ajeja aşin na anin napoţ na biki agakandëraanun, aneej du dko di napoţ awoon. ⁴¹ Ajej kañen ki napoţ aşë ji na a : « *Talita kum* » uwoon : « Poon, djaku inaţa! » ⁴² Ti dko mënţ kë anaţa, apoş, kë bañaan başë ñonjar maakan. Napoţ aka wal mënţ nşsubal iñeen na ntëb. ⁴³ Yetu kë aşë şook baka aji bawut kado alon ame, aşë do kë bawul napoţ kë adee.

6

*Yetu aya Nataret**(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)*

¹ Yetu apenna da, aya ubeeka wi akuşnaaniin, kë bařaşarul bagakandër na a. ² Ʀi unuur wi pnoorfën, awo ři pjukan du *katoř kañehanaani. Bañaan bařum banktiinkuluñ bañonari, ařë ři : « Ʀuñ di di i mënř ameenuñ iko yi? In awululuñ uřal untuñ a wi, kë adoo ři do mlagre mntënř mi na iñen yi nul? ³ Mënř nařukan abuk Mariya a i? Mënř abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Timon a i? Kë bařa'ul baat, baanwo ři na un i? » Kë uko wañ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Nařupar Nařibaři, ři ubeeka wi nul, ři ptoof pi bayiřul na ři katořul meet řañ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵ Mlagre mi adoluñ řañ manwoha pjeban bamaakal balon wi apafuñ baka iñen. ⁶ Añonar ři uko wi bawoon baanfiyaari.

*Yetu ayil banjañan iñeen na batëb**(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)*

Yetu aya du řntanka řaňñogun da ařup Uřup Ulil Unuura wi Přih pi Nařibaři. ⁷ Ado kë banjañan iñeen na batëb babii. Kë ařë yilna baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook řntaayi. ⁸ Aji na baka baji ñaan kařij pjuuři řaň, bařë bawut kařij uko ude, umañ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoha na iřapaat na imiřa yi bařuun. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ři dko, nařoon ři katoř ki bakyeenkanan te unuur wi nakpënuñ ři dko mënř. ¹¹ Woli naban ři dko dlon kë baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën ři ihoř yi nan : hënk nayuuñ baka kë bado buřaan. »

¹² Wi banjañan bayaan, bařup bañaan kë bawo i kawut pjuban kabot kařëlëř řbida. ¹³ Badook řntaayi řntum abot akër bamaakal bařum ukëra ři bkow ajeban baka.

*Herod na Yetu**(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)*

¹⁴ Herod nařih atiink kë bañaan baktiiniyaan uko wi Yetu řiki katimul kapënalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anařiin ři pkeř ukaan kë awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Balon kë bakji *Eli a, balon kak baji Nařupar Nařibaři a, annaamuñ na

bařupar Nařibaři bajon. ¹⁶ Wi Herod atiinkuñ řřup řuñ ařë ři : « Yowan i ndoon kë bafaali anařiin ři pkeř! »

*Pkeř pi Yowan Nabattaar**(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)*

¹⁷⁻¹⁸ Herod nařih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ařin aniim, kë Yowan Nabattaar ařë ři na a : « Bgah bi nja baneenan ñaan ajej ahar abuk ařin aniim. » Uko wañ uřuun kë Herod ado kë bamoba awat ukalabuř abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana ařoor Yowan abot aňal pdo bafiña, ařë wo aanhilani, ²⁰ řiki Herod aři Yowan wi ameen kë awo ñaan natoal abot ayiman, aji yeřana. Herod aji řal pdo katiinka, ařë ři woli atiinka aanji me uko uřal. ²¹ Unuur ulon kë Herodiyana ařë ka uko udooni bafiñ Yowan. Unuur mënř Herod ado ufettu unkleřanuñ unuur wi abukiin, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na bañaan bantiinkaniin ři Galilay. ²² Poonu abuk Herodiyana mënř aneej uki, Herod na biki aduun ři ufettu bti kë bařë lilandëra. Kë Herod nařih ařë ři na poonu un : « Heparaan uko wi iňaluñ, dwulu wa. » ²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanuñ dwulu wa, woli idoo řal kakib utaak wi naan ři ptoof kawulu umban ulon. »

²⁴ Napoř kë ařë pën ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kë ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » ²⁵ Poonu ataran akak du nařih ařë ři na a : « Dřal iwulën hënkun ři praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Nařih ajoořani, kë pmehna pi nul na bañaan biki aduun ufettu bařë řu kë aanhil ppok. ²⁷ Aji na nayeñ ři dko mënř aya ařij bkow bi Yowan. Nayeñ kë aya faala du ukalabuř, ²⁸ ařij bkow ři praata awul napoř ñaat, kë aya awul anin. ²⁹ Wi bařaşar Yowan batiinkuñ uko unřëpuñ, babi ajej puum pi nul aya moy.

*Yetu ade de'an pntuk pi bañaan**(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ři Yowan 6.5-13)*

³⁰ Banjañan bakak ařë bi ayit ři Yetu, ařupa uko bti wi badoluñ na wi bajukanuñ. ³¹ Kë ařë ři na baka : « Nabiin na nji du dko dangagun nanoorfën ntiinku. » Ařini han

ṭiki bañaan batum baya abi, kë baando hilan ade.

³² Kë başë ya na bteem du dko dan-gaaguñ. ³³ Wi bañaan bawinuñ baka kë bakya, batum bame uko wi bakdolun. Wal mēnt wi wi bapēnuñ nbeeka bti aṭi aya du dko mēnt aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliin ṭi bteem awin pntuk pweek pi bañaan, ašë ñaga baka, bawo wo ji nkaneel njanwoon njaanka nayafan. Wi wi ašaan awo ṭi pjukan baka iko itum. ³⁵ Jibi unuur ukyaan pjot, kë başaşarul başë bi añaoga, aji na a : « Dko di dagaagi kë unuur ubot alow ; ³⁶ dolan baka baya du nṭeṭ na nntanka njañogun dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kë Yetu ašë teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kë baji na a : « Njejna ṭun itaka* iliina yan kahilna kanug uko ude pa bañaan biki bti? » ³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kë baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nṭeṭ nṭeṭ. »

³⁹ Wi wi ašaan aji na baka bado bañaan baṭo ṭi ujaagal bado knṭuk. ⁴⁰ Baṭoona knṭuk ki bañaan iñeen-week, na ki iñeen kañeen. ⁴¹ Yetu aje wal mēnt ipoom kañeen yun na nṭeṭ nṭeṭ, akat keş du baṭi ašë beeb Naşibaṭi ṭi iko ide yun, akitēş ipoom awul başaşarul bawul bañaan. Akak ado kë bafaş baka bti nṭeṭ nṭun. ⁴² Bañaan bti bade ayok, ⁴³ kë baṭij kkaar iñeen na ktēb ki ipoom na nṭeṭ nṭandukiin. ⁴⁴ Ṭi bandeen bukuñ, biinṭ bawo iñeen-week njaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu apoş ṭi bdëk duuṭ

(Maci 14.22-32; natenan ṭi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan baba'an ba pde, Yetu ado kë başaşarul bapaya ṭi bteem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdëk umban wun, ul kë ašë duka aṭiışan bañaan. ⁴⁶ Wi adoluñ bañaan bti kë baṭiışı, ašë paya du pnkuñ añehan Naşibaṭi. ⁴⁷ Wi unuur uyobun, bteem bawo ṭi ptoof pi bdëk, ul kë ašë wo aloolan du pkay. ⁴⁸ Awin baka kë banoor na ppaat wi uyook uwoon uunkyook ataañ na umban wi bakyaan. Kaya utejan mnjel,

kë ašë poş ṭi bdëk duuṭ abi adoo la pṭep baka.† ⁴⁹ Wi başaşarul bawinuñ kë akpoş ṭi bdëk duuṭ, banun aji ujurte wa, ašë fuut idiim, ⁵⁰ bawina bukal bti ašë lēnk. Ul, kë ašë ṭiini na baka ṭi dko mēnt aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalēnk. » ⁵¹ Wi wi ašaan apaya du baka ṭi bteem, uyook kë ušë ṭañan. Bañojar maakan, ⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoon mlagre mi ipoom, kë iṭeṭ yi baka ikak awo ṭi bdēm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret
(Maci 14.34-36; natenan ṭi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuurun, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bteem ṭi kaban. ⁵⁴ Wi baheli'an hela kë bañaan başë yikrēn Yetu. ⁵⁵ Baya ṭi utaak bti aṭij bamaakal ṭi ijiin du dko di batiinkun aji awoo. ⁵⁶ Dko bti di aneejun, du nntanka, nbeeka, nṭeṭ, baji baṭij bamaakal du bayiti, kakooṭa awut babana woli udoo wo kambiint ki ulankon wi nul ; kë bambanun ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampēnuñ Yerutalem babi ayit añaog Yetu. ² Bawin kë başaşar Yetu balon kë bakde bë baaññow iñen jibi udolade ujakun. ³ Hēnk di uwoon, bafaritay ji bayuday bti baanji bade kë baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado hañ pa pmēban udolade wi bajon. ⁴ Babot awo baanji bade woli bapēna bayiti bë baantul tulan nleef ni baka na meel. Bakak amēban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata. ⁵ Ukaan kë bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaan kë başaşaru baanji başaş udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afan wi aṭiiniyaanun uko wi nan, an balagare, Naşibaṭi aji ṭi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padēmanaan na mntum ṭañ, kë uhaaş wi pa ušë lowēn.

* **6:37** Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi nnuur iñeen-week njaaş nṭeṭ. † **6:48** Adoo la pṭep baka këme aya du baka.

✧ **7:7** Itayi 29.13.

⁷ Pñehan na bñejan bi baka iinjaken nin uko ulon
iko yi bakjukanun iwo udolade wi
bañaan bajen ãañ.*

⁸ Naji naduk uko wi Naşibaţi ajakun kaşë
mëban udolade wi bañaan bajen. »

⁹ Akak aji na baka : « Naji napok bnuura
uko wi Naşibaţi ajakun kaşë kaşas udolade
wi nan. ¹⁰ Moyit aji : “Mëbaan şaaş na
naan bnuura*” akak aji : “Ankkanun aşin
këme anin, pkeş pakwoon baluk bi nul.”*

¹¹ An, naşë ji : Woli ñaan aji na aşin këme
anin : “uko wi nhilanun lah katënknu
uwo ‘korban’ (uwoon: uwo wi Naşibaţi.)”

¹² Naji nadinana keeri awut kado nin uko
ulon kak pa aşin këme anin. ¹³ Hënk di
nagarun uşup wi Naşibaţi na udolade wi
nakjukanun. Nabot aji nado iko itum itënt
yun kak. »

¹⁴ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan
aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name.

¹⁵ Nin uko ulon unwoonun bdig uunhilan
kaşopan ñaan ti kës ki Naşibaţi, wal wi
ukneejun ti a. Uko unjaan upenna ti a ujaan
uşopana ti kës ki Naşibaţi. [¹⁶ Ankaan ibaş
itiinki atiinkan !] »

¹⁷ Wi Yetu aneejun du katoh alow
pntuk, başaşarul bahepara uko wi uhoñ
ukjukanun. ¹⁸ Kë aji na baka : « An kak
hënk di di nawaanun nşal i? Naamme
me kë nin uko ulon wi bdig unkneejun ti
ñaan uunhilan kaşopana ti kës ki Naşibaţi i?
¹⁹ Uunji uneej ti uhaaş wi nul, ti kayinul di
di ujaan uneej, aya kapënan wa du bnşeeh.
» Hënk ti nşup nşun, Yetu adiiman kë iko ide
bti inuura.

²⁰ Aji kak : « Uko unjaan upen ti ñaan
ujaan ukakana aşop ti kadun ki Naşibaţi.

²¹ Hënk di uwoon, du nhaaş meeti ni bañaan
di di nşal nşuţaan nşajaan nşapenna, nşal
nşajaan nşaiş pşuban pi piinş, kakiiş, pşinş,
²² pşiiinş na ahar ñaan këme ayin ñaan,
pşeebar iko, mnşot, kaguuru, pşuunk, pşal
uko wi atëntu, bkuutar, bbehar, bpën.
²³ Iko iwuţaan yun bti iji ipenna ti ñaan meeti
yul ijaan işu ñaan kaşop ti kës ki Naşibaţi. »

*Pfiyaar pi ñaaş anwoon aanwo nayuday
(Maci 15.21-28)*

²⁴ Yetu apen da, aşë ya umban wi ubeeka
wi Tir. Aneej du katoh kalon aşë wo
aanşal bame, kë bañaan başë mehaara me.

²⁵ Uunjoni, kë ñaaş alon i untaayi uneejun ti
abukul ñaaş aşë tiink kë başiiiyaan uko wi
nul aşë bi ajot ti ihoş yi nul. ²⁶ Ñaaş mënt
aanwo nayuday, awo nafiniten i utaak wi
Firi. Akooş Yetu aji na a adook untaayi, upen
ti abukul.

²⁷ Yetu kë aji na a : « Wutan duna bapoş
bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoş
bawul nşuş nşmpoş*. » ²⁸ Ñaaş ateema aji :
« Ajugun, ifanş, kë nşuş nşmpoş nşaşë ji nşade
ituk yi bapoş bawatun ti umeeş a şteeş. »

²⁹ Wi wi Yetu aşaan aji na a : « Uşup wi, uşu
kë untaayi upen ti abuku, yaani. »

³⁰ Ñaaş mënt akak katohul aşenk kë napoş
apiinş ti kaliş, kë untaayi upen ti a.

*Yetu ajeban nadënëmaan
(Maci 15.29-31)*

³¹ Yetu apen du umban wi ubeeka wi
Tir aşëpna wi Fidonş amuur utaak wi Nşeeka
Iñeen aşë ya umban wi bdëk bi Galilay.
³² Başija nadënëmaan ankaan aji noor na
bşup, aşë kooş a şapa iñen.

³³ Yetu ajeja kë balow bañaan, aya agaag.
Aşu'a ikoñ ti ibaş, atëfëş, abana pndemënt,
³⁴ aşë kat kës du başi, awuuk uhëfënt aşë
ji na ñiinş: « Efata » uwoon « haabşiin. »
³⁵ Ti dko mënt, ibaş ihaabşaa, kë pndemënt
pabot afënëş, kë akşiiini bnuura.

³⁶ Kë Yetu aşë ji na bañaan bawut kaşup
nin ñaan uko unşepun. Jibi akneenanun
baka, kë babaa şiiiyaan şiiiyaan maakan
uko wi adolon. ³⁷ Bañoşar pñoşar pweek
maakan aşë ji : « Ado iko bti bnuura, adoo
do kë bandënëmun baktiink, kë babiiş bşup
baktiini. »

8

*Yetu ade de'an bañaan iñeen-week nşbaakër
nşyaaş iñeen
(Maci 15.32-39; Marku 6.30-44)*

¹ Ti nşuur mënt bañaan başuma tum aşë
wo baanka uko ude, ukaan kë Yetu adu
başaşarul aji na baka : ² « Dñaga bañaan biki,
nşuur nşwajanş nşii ni, ni bawoon na nşii abot

* 7:10 Ppën 20.12. * 7:10 Ppën 21.17. * 7:27 Nşuş nşmpoş : Wal mënt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nşuş.

awo baanka uko ude. ³ Woli dji na baka bañiis, kë baya na ubon, baya jot du bgah te balonj ti baka bapenna dko dlow. »

⁴ Bařasarul bahepara aji : « Ƨun di di njkkaanunj ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di njwoonj di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kë bateema aji : « Paaj na kalonj. »

⁶ Ado bañaanj kë bařo ti mboř, aře jej ipoom paaj na kalonj yun, abeeb Nařibaři, akiteř aře wul bařasarul bawul bañaanj. Kë bawul ya baka. ⁷ Bakak awo na njeb njonj njmpoti. Yetu akak abeeb Nařibaři ti njeb njonj, aře wul na bařasarul kë bawul bañaanj. ⁸ Bañaanj bade ayok, kë indukiinj itum kkaar paaj na plonj. ⁹ Bañaanj banwoonj da bawo uko ji iñeen-week njbaakër njaař iñeen (4000), kë Yetu aře do baka kë bañiisi. ¹⁰ Ƨi dko menř kë aře paya ti bteem na bařasarul aya utaak wi Dalmanuřa.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unkndi-
imanunj kë awo i Nařibaři*

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ti ptiini na Yetu, bala ptaawana, aře hepara uko ulonj unkndi-
imanunj kë awo ñaanj i Nařibaři. ¹² Yetu awuuk uhefenř aře ji : « we ukaanj kë kawuunj ki kakhepar uko unkndiimanunj kë dwo ñaanj i Nařibaři ba? Dřupan, na man-
joonan, nin menkdiiman kawuunj ki uko ulonj. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du bteem aře ya umbanj wundu.

¹⁴ Bařasar Yetu bařilma ptiij ipoom aře woħaara na kaloolan řaň. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Nařafaraan, nalipariin uko utaa-
janaani přon wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo ři ptiiniyaan uko wi bawaanunj ipoom.

¹⁷ Yetu ammeenj uko wi bakřiiniyaanunj aji na baka : « we ukaanj kë nakřiiniyaan uko wi nawaanunj ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikřen i? ¹⁸ Iteb yi nan ideneti i? Nawo na keř aře wo naanji nawin, nawo na ibař aře wo naanji nate. Naanleř ¹⁹ wi nkitřunj ipoom kañeen pa biinj iñeen-week kañeen njaař iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuň na ipoom ki ki nayaanaanunj ba? » Bateem aji : « Iñeen na ktëb. »

²⁰ « Kë wi nkitřunj ipoom paaj na kalonj pa bañaanj iñeen-week njbaakër njaař iñeen

(4000), kkaar hum kantumuň na ipoom ki ki nayaanaanunj? » Kë baji : « Paaj na plonj. » ²¹ Kë aře ji na baka : « Naandobi yikřenaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na bařasarul baban ufet wi Bettayida, kë baře řija nakuul alonj, akoořa abana. ²³ Amëbana ři kañen, apen na a ři ufet. Ařu'a iřuuj ři keř, apafa iñen aře hepara aji : « Iwin uko ulonj i? »

²⁴ Wi akompëřunj aře ji : « Dwin bañaanj, bawo ji mnko mankpořunj. »

²⁵ Yetu kë akak ařu'a iñen ři keř, kë wi atenuň, aře jeb ahil ayikřen iko bti apařeř ya. ²⁶ Yetu kë aře ji na a ařiis aře wut kaneej ři ufet.

Piyeer aji Yetu awoonj Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na bařasarul du njtanka nãñnogunj du ubeeka wi Tetare-Filip. Wi bawoonj ři bgah kë aře hepar baka aji : « Bañaanj bařal aji dwo in ba? » ²⁸ Bateema aji : « Balonj baji iwo Yowan Nabattaar, kë balonj baji iwo Eli, kë balonj kak baji iwo alonj ři bařupar Nařibaři. »

²⁹ Yetu kë aře hepar baka aji : « Kë ři an, nji dwo in ba? » Kë Piyeer aře teema aji : « Iwo Krittu. » ³⁰ Kë aře řook baka aji na baka bawut kařup nin ñaanj uko wi nul.

³¹ Yetu ajun přup baka kë *Abuk Ñiinj awo i kahaj maakan, kabot kapokana ři bantohi, ři bařenjan baweek na ři *bajukan Bgah. Balunj kado bafiņa, unuur uwajanřen aře nařa ři pkeř. ³² Wi aktupunj uko waň aankhoň, ařiini ajinřan. Kë Piyeer aře pula kë багаagi aře jun pñoman na a ři uko wi ajakunj. ³³ Yetu awugřa aten bařasarul aře njoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fatana, řiki iinji kla uko wi Nařibaři analj, iji kla wi bañaanj banalj. »

Hum di di ñaanj awoonj kařař Yetu?

(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaanj na bařasarul kë babii, aře ji na baka : « Woli ñaanj anjal kařařen, awo kařilma uleeful, kakunja krut ki nul kadinan phaj ji nji kabot kařařen, udole wo ři pkeř. ³⁵ Hënk di uwoonj, anjalunj pbuurun ubida wi nul alunj kawaanj wa. Kë ñaanj i nji Yetu na Uřup Ulil Unuura njřtuunj

awaan ubida wi nul alun kabuuran wa. ³⁶ We uwoon ñaan aka pyok pi umundu bti woli aneemanden ubida unkmbiin. ³⁷ We wi ñaan ahilanun pwul unklinun na uhaas wi nul. ³⁸ Woli ñaan akowara nji na n̄tup ni naan ti kadun ki bañaan biki umundu wi, bandekun Naşibaŋi kafet abot awo bapun, nji *Abuk Ñiint kalun kakowara baka woli dbi na n̄wanjut nyimanaan na mndem mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « D̄tupan na manjoonan, balon ti bañaan banwoon n̄ta ti baankket be baanwin P̄sih pi Naşibaŋi pabi na mn̄hina. »

*Eli na Moyit bapen aŋiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)*

² Wi n̄nuur paaj n̄at̄epun, Yetu ajej Piyeer, Yakob na Yowan ke baya agaag du pn̄kun pweek. Ke uleeful use t̄el̄sa ti kadun ki baka, ke awo ji ñaan nampaŋi. ³ Imiŋa yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeen nin nanaj alon ti umundu aanhil pwul imiŋa pfaat pt̄ent̄ pun. ⁴ Eli na Moyit ke baŋe winana ti kadun ki baka, awo ti p̄tiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi nja n̄woon ti : n̄tan iloona iwajanŋ, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. » ⁶ Baŋasar Yetu balenk palenk pan ke Piyeer aando me uko wi akt̄upun.

⁷ Kanfelun kabi awun baka, ke pdiim plon paŋe pen̄na ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, d̄jala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko menŋ, baŋasarul baten dko di bawoon afooyan aŋe wo baanwin nin alon, Yetu tañ awoon na baka. ⁹ Wi bap̄enun ti pn̄kun ahela, Yetu ke aŋe ji na baka bawut kaŋup nin ñaan uko wi bawinun te wi *Abuk Ñiint aknaŋiin ti pket̄. ¹⁰ Bamēban uko wi ajakun na baka, aŋe tiini jibi bawoon, ala pme uko wi an̄alun pji wi ajakun : « Pnaŋa ti pket̄. » ¹¹ Baŋasarul bahepara aji : « we ukaan ke *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittu ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ti bgah. Naŋal aji babubara apiit aji Abuk

Ñiint̄ awo i kahaj maakan, kapokana i? ¹³ Ke n̄ŋe t̄upan, Eli adobi bi ke badola uko bti wi banalun, jibi bapiitun ti a. »

*Yetu ajeban napot̄ anneejiin
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Yakob na Yowan bapun du baŋasar Yetu bandukiin, aŋe win pn̄tuk pweek pi bañaan na *bajukan Bgah ke bakt̄iini na baka. ¹⁵ Wi bañaan bawinan win Yetu, aŋe lenkara bti, aŋiira pwula mboŋ. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakt̄iiniyaanun. ¹⁷ Ñiint̄ alon ke aŋe teemna du pn̄tuk aji : « Naweeke, d̄t̄ju abuk naan, awo na untaayi umbiŋanulun b̄t̄up. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ti mboŋ, napot̄ kayiŋ, katibr̄en iŋiŋ, uleeful uji ukak kataat̄. Dkoot̄ baŋasarul badook wa ke baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo bañaan bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naŋijaan napot̄. » ²⁰ Ke baŋija'a. Wi untaayi uwinaarun win Yetu, aŋe jun p̄ŋen ŋen̄an napot̄ ke ajot̄ ti mboŋ, akelenk, ayiŋ.

²¹ Yetu ahepar aŋin napot̄ aji : « Lum di di ujunun pwata henk ba? » Ke ateem aji : « Wi awoon napot̄ nampoŋi te henkun. ²² Nyaaŋ n̄tum uji uwata du bdoo na du meel kado na pfiŋa. Ke iŋale hil pdo uko ulon, kt̄en̄kun, n̄agi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji n̄ŋale hil... Ñaan anfiyaarun, Naşibaŋi ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ Ti dko menŋ ajug napot̄ ke aŋe n̄ajar aji : « Dfiyaari, biin iŋenk̄en, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinun ke bañaan batun bakt̄i abi ayit ke aŋe lebar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kd̄en̄eman kabot kabiŋan b̄t̄up, dji ip̄en ti napot̄ i, iŋe iwut kalun kakak ti a. »

²⁶ Wi untaayi ukp̄enun, ke napot̄ aŋe n̄ajar al̄etar maakan. Napot̄ awo ji ñaan anket̄un, ke bañaan bti bado ji aket̄i. ²⁷ Yetu ke aŋe mēbana ti kañen anaŋana ke anaŋi. ²⁸ Wi Yetu aŋiŋun katoh, agaag na baŋasarul, ke baŋe hepara aji : « we ukaan ke un, n̄en̄hil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Ke aŋe teem baka aji : « Untaayi ut̄ent̄ wun, p̄n̄ehan Naşibaŋi tañ pahilanun pdook wa. »

Uyaaş utëbantën wi Yetu akţupun pkeţ na pnaţa ţi pkeţ pi nul

(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapënuţ ţi dko duţ, aşë muur uţaak wi Galilay. Kë Yetu aşë ņal bañaan bawut kame. ³¹ Awo ţi pjukan baţaşarul aji : « *Abuk Ńiint awulana du bañaan, bafiņa, unuur uwajantën aşë naţa ţi pkeţ. » ³² Kë baţaşarul başë wo baamme uko wi akţupun abot aţi phepar apiban baka wa.

Ahoņ awoonuņ naweek?

(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baţaşarul batool aya Kaper-nawum. Wi babanuņ du katoh kë Yetu aşë hepar baka aji : « We wi nakţiiniyaanuņ lah du bgah ba? » ³⁴ Kë başë yomp, ţiki du bgah bawo ţi plaţar ala andëmnun ţi baka.

³⁵ Yetu aţo aşë du baţaşarul iñeen na btëb, aji na baka : « Woli alon aņal pwo nateek, akakan awo kafet ki batëntul, awo nalem-par baka. »

³⁶ Ajej napot alon aţu'a ţi ptoof pi baka, amooka, aşë ji : ³⁷ « Ńaan anyeenkuņ napot atënt i ţi katim ki naan, nji ţi uleef naan i i ņaan mënt ayeenkuņ, kë anyeenknun, mënt nji i ayeenkuņ, anyilnuņ a. »

Anwoon aampokun, awo na un

(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, ņwin alon kë akdook ņntaayi ţi katimu, kë ņneenana, ţiki aanji ţaşun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ņaan aanhilan kado mlagre ţi katim ki naan kabot kaţup uko uwuţaan ţi nji ţi dko mënt. ⁴⁰ Anwoon aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kë ankwulanaņ kakoopa ki meel nadaan ţiki nawo i Krittü, alun kayeenk baluk bi awoon i kayeenk. »

Nalipariin

(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolun alon ţi bapot biki* ajot ţi pjuban, uhokan batana ţi kaţuţ plaak pweek başë bafëla du bdëk. ⁴³ Woli kañen ki nu kaţu kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baţi na kañen kammukşiiņ kë di pya du infernu na iñeen itëb du bdoo banwoon baankjëmşa ⁴⁴ [di ubob uwoon

uunji ukeţ, kë bdoo baanji bajëmşa]. ⁴⁵ Woli kahoţ ki nu kaţu'u kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baţi na kahoţ kammukşiiņ, kë di pya na ihoţ itëb du infernu ⁴⁶ [di ubob uwoon uunji ukeţ, kë bdoo baanji bajëmşa]. ⁴⁷ Woli pkëş pi nu paţu'u kë ikjuban, lookşan pa. Uhokan ineej du Pşih pi Naşibaţi na pkëş ploolan kë di bafëlu du infernu na këş ktëb, ⁴⁸ di ubob uwoon uunji ukeţ, kë bdoo baanji bajëmşa. ⁴⁹ Balun kaţu bañaan bti bdoo jibi bajaan baţu pnam ţi mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paşale yaş, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ţi uleef wi nan nabot natiinkar na batëntan.

10

Yetu aţiiniyaan uko wi bniim

(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Wal mënt kë Yetu aşë naţa ţi dko duţ, aya umban wi Yuda, amuur bdëk bi Yordan. Bañaan batum bakak ayit aňoga, kë awo ţi pjukan baka jibi ajonuņ kado. ² Bafaritay babi aňoga, baņal ptaawana aşë hepara me bgah bi Moyit badinan ņaan adook aharul ţi bniim.

³ Kë aşë teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakuņ ţi uko mënt? » Kë baji : « Moyit adinan ņiint apiit ņaaţ kakaarta kankyuu-juņ kë bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kë aşë ji na baka : « Mndënëm mi ņhaaş ņi nan manţuun kë Moyit aţup uko mënt. ⁶ Ţi ujuni, wi Naşibaţi aţakuņ umundu, ado baka kë bawo ņiint na ņaaţ. ⁷ Ukaan kë ņiint aklun kaduk aşin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batëb bti başë bakak ņaan aloolan. Hënk, baankwo bañaan batëb, bawo aloolan. ⁹ Ńaan awutan keeri kagar uko wi Naşibaţi anaakrënuņ. »

¹⁰ Wi bakakuņ katoh, kë baţaşarul başë kak ahepara ţi uko wi ajakuņ. ¹¹ Kë Yetu aji na baka : « Woli ņaan adook aharul aşë niim alon, ajuban pjuban pi piint. ¹² Kë ņaaţ akale duk ayinul aşë niimar na ņiint alon, ajuban pjuban pi piint.

Yetu na bapot

(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

* **9:42** Bapot biki Yetu aţiiniyaan ţi banfiyaaruņ, bukal bakakuņ ji bapot.

¹³ Bañaan batij Yetu bapoŕ pa aban baka, k  ba a arul ba e  oman na baka. ¹⁴ Wi Yetu awinun uko m nt  a e deeba , aji na baka : « Nawutan bapoŕ babi  i nji, nakneenan baka  iki P ih pi Na iba i pawo pi banwoon ji baka. ¹⁵ Na manjoonan, d upan, anjalun pneej  i P ih pi Na iba i awo kanaam na napoŕ. » ¹⁶ Yetu ajej baka, amook abot apaf baka i en, a ehand r baka Na iba i.

Yetu na  iin t nayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Wi akp nun pya, k   iin t alon a e  i, abi ajot  i iho  yi nul a e hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mn o ba? » ¹⁸ Yetu k  a e teema aji : « Imeha k  Na iba i  a  anuuriin, ukaan k  ikdu en nanuura i? » ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakun: Iinkfin  aan, iinkpiin  na ayin  aan k me ahar  aan, iinkkiij, wutan katapar  aan uko wi awoon aandoo, kjej nin uko wi  aan  i kaguuru, m baan  aa  na naan bnuura. »

²⁰  iin t k  a e teema aji : « Najukan, iko m nt  djun p a  ya wi nhumun hum te h nku . » ²¹ Yetu atena a e magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iin: Yaan iwaap iko yi ikaan bti, iwul itaka bawaan, wal m nt  ika pyok du ba i, i e ibi i a en. »

²² K  ul, wi atiinkun uko wan, a e ya na pjoo an  iki ayok maakan. ²³ Yetu aten ba aan ayitan a e ji na ba a arul : « Ulu  katam maakan pa bayok baneej du P ih pi Na iba i. » ²⁴ Ba a arul ba on ar maakan  i n up  i nul. K  Yetu akak aji na baka : « An bayi  naan, utam maakan  aan aneej du P ih pi Na iba i! ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej  i bh r bi kaguja k  di nayok aneej du P ih pi Na iba i. »

²⁶ Ba a arul babaa  on ar  on ar maakan a e ji : « K  in ahilanun keeri kabuur? » ²⁷ K  Yetu a e jaban baka k   a e ji : « Ba aan baj n baanhilan pbuuran  leef  i baka, k  Na iba i a e hil pbuuran baka,  iki aambii na bii na nin uko ulon. » ²⁸ Piyeer k  a e ji na a wal m nt : « Un,  duk iko bti a a u. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, d upan, nin  aan aankduk katohul, babak a in, anin, a in,

bapoŕ, k me n teehul pa nji na U up Ulil Unuura, ³⁰ b  aankyeenk  i  wal  i  woon  i  yaa  i een-week itoh, babak a in, banin, bapoŕ na n teeh. Iko m nt  bti igakand r na mnhaj. K  du umundu unkmbiin, aka ubida wi mn o. ³¹ Batum  i banwoon bateek h nku  balun kawo babaa  aani k  banwoon babaa  aani balun kawo bateek.

Uyaa  uwajan en wi Yetu ak upun pke  na pna a  i pke  pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na ba a arul bawo  i bgah aya ubeeka wi Yerutaalem, k  Yetu ajotun kadun. Ba a arul bahaajala maakan, k  bank a un baka babot awo na pal nk. Yetu k  a e jej kak na a ba a arul i een na bat b, awo  i p up baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutaalem k  ba e lun kawul *Abuk  iin t ba en an baweek na *bajukan Bgah, balun kaji aduknaanaa, pduknaana pi pke  ka e kawula banwoon baanwo bayuday. ³⁴ Babe a, kat fj ra, kakoba na itint l, kafina. Unuur uwajan en a e na a  i pke . »

Nawoon balempar bat n an

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babak Tebede baya  og Yetu a e ji na a : « Najukan,  nal idolun uko wi  khepariin. » ³⁶ K  Yetu ahepar baka uko wi banjalun ado pa baka. ³⁷ K  ba e ji : «  enun  lu  n o alon  i kadeenu ki nu, undu  i kamayu ki nu wal wi ikyeenkun p ih. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nak ehanut. Nahilan kahaj  ji nji i, k me kayeenk batitmu bi nji kayeenkun i? » ³⁹ Bateem aji : «  hili. »

Yetu k  a e ji na baka : « Pnkalame pi nji kadaannun, nadaanna pa, batitmu bi nji kayeenkun, nayeenk ba. ⁴⁰ K  uko wi p o  i kadeenu k me  i kamayu ki naan m nt  nji dwoon kadat ba aan banwoon p o da, banka n na p o da balun ka o da.

⁴¹ Wi banja an i een bandukiin batiinkun uko wi Yakob na Yowan bajakun, a e deeba er baka. ⁴² Yetu adu baka a e ji na baka : « Nawini, banjakun aji bawo ba ih biki  taak baji ba ih na mn ot,

* **10:18** K me : We ukaan k  ikdu en nanuura ba? Na iba i  a  anuuriin nin alon kak annuura nuura. † **10:38** Nahilan kadaan  i pnkalame pi nji kadaannun.

baweeek biki n̄taak kaŋoonkna bañaan. ⁴³ Uunwo kawo haŋ pa an. Anjalun pwo naweeek ti an awo kaŋep t̄ep kawo nalempar bat̄en̄tul. ⁴⁴ K̄e woli ñaan aŋal pwo nateek ti an, awalaan bkowul ado kalempar bat̄en̄tul. ⁴⁵ *Abuk Ñiint̄ ti uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko (Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na baŋaŋarul baban ubeeka wi Yeriko, k̄e wi bakp̄enun da na p̄ntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aŋo ti kaban bgah awo ti bñehan. ⁴⁷ Wi atiinkun k̄e Yetu i Nataret akt̄epun aŋe jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayit̄, ñagi'aan » ⁴⁸ K̄e wi bañaan batum bawoon ti p̄noman na a ayomp, k̄e abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayit̄ ñagi'aan » ⁴⁹ Yetu k̄e aŋe naŋ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kal̄enk, naŋiin, adu'u. » ⁵⁰ K̄e aŋe f̄el umanta, alut anaŋa aya du umban wi Yetu. ⁵¹ Yetu aji na a : « we wi inalan ndolu ba? » Nakuul k̄e aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵² Yetu k̄e aŋe ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » Ti dko m̄en̄t̄ k̄e aŋe kak awin ; aŋe ŋaŋ Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ti Yerutalem ji naŋih (Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na baŋaŋarul bañog Yerutalem kakab n̄beeka ni Betfage na Betani du umban wi Pnkun pi Mnoliwera* k̄e Yetu aŋe yil bat̄eb ti baŋaŋarul. ² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ti kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoti wi nin ñaan awoon aambaan kadapi'aara. Naf̄en̄ŋan wa naŋij. ³ Woli baheparan uko unkayi k̄e nakf̄en̄ŋ ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Baŋaŋar Yetu baya aŋenk k̄e batan ubuuru umpoti ti pl̄eman plon kakab bgah, aŋe

f̄en̄ŋ wa. ⁵ Balon ti banwoon da bahepar baŋaŋar Yetu uko unkaan k̄e baf̄en̄ŋ wa. ⁶ K̄e bateem baka jibi Yetu ajakun na baka. K̄e bawut baka k̄e bayaa. ⁷ Baŋij ubuuru du Yetu, ap̄enan iyeti yi baka, agur ti wa, k̄e Yetu aŋe paya ti wa. ⁸ Bañaan batum baŋeef iyeti ti bgah, balon k̄e baŋeef ik̄en yi mnjaak yi batibnun du uŋeeh. ⁹ Bankpoŋun ti kadun ki nul na bankŋaŋulun bahuuran aji :

« *Hotana, †bnuura nuura ti Ankmbiin̄ ti katim ki Naŋibaŋi Ajugun!* »

¹⁰ *Bnuura nuura ti p̄ŋih pankmbiin̄ h̄enk, p̄ŋih pi Dayit̄ ateemun!*

Hotana, Naŋibaŋi ad̄em du baŋi duuŋ. »

¹¹ Yetu aneej du Yerutalem aya du *Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi meeŋ. Wi atenuŋ dko bti ayit̄en, aŋe p̄en pya Betani, ul na baŋaŋarul iñeen na bat̄eb ŋiki utaakal ubani.

Yetu af̄ep bko bi bajaan badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur ut̄ebant̄en, wi bakp̄ennun Betani k̄e ubon uŋe de Yetu. ¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, aŋe ya pten me aŋenk da mnko mnlon kade. Wi aŋaan aŋog aŋe ŋenka itoh ŋaŋ, ŋiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban. ¹⁴ Wi wi aŋaan aŋiini na bko aji : « Nin ñaan aankak ade mnko mi nu. » Baŋaŋarul k̄e batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Naŋibaŋi (Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ti Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na baŋaŋarul baban Yerutalem, k̄e wi banejun ti Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi, k̄e Yetu aŋe jun pdook bankwaapun na banknugun da. Awat n̄meeŋa ni batorkaar itaka†, na itij yi bawaap n̄balab. ¹⁶ Abot aneenan bañaan bankun̄iin̄ bado kaŋepna ti Katoh ki Naŋibaŋi meeŋ. ¹⁷ Ajukan baka aji : « M̄en̄t̄ uko wi upiitaniin̄ ti Ulibra wi Naŋibaŋi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh kañehanaani pa n̄taak bti*? An k̄e naŋe do ka *dko dmennaani di bakij.* » ¹⁸ Baŋenan baweeek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adolon, aŋe la jibi bakdolon kadoo kafiŋa ; baŋi'a, ŋiki p̄ntuk bti pamaŋ pjukan

* **11:1** Pnkun pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” † **11:9** Hotana : Ti uheb̄er̄e dawoon « Buuran » aŋe bi kak uŋup unjaan ud̄emanaan Naŋibaŋi.

☆ **11:9** Kañaam 118.25,26. ‡ **11:15** Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonun n̄taak n̄lon itaka yi baka bahilna banug iko idolni b̄enjan babot baluk Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi daaŋa. ☆ **11:17** Itayi 56.7.

pi nul maakan. ¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na baṭaṣarul baji bapən ʈi ubeeka kaṭiṣ.

*Bko bi bajaan bado bfig bankayi
(Maci 21.20-22)*

²⁰ Wi Yetu na baṭaṣarul baktəpuṅ na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig kə bakay te du intaan. ²¹ Piyeer aleṣ uko unṭəpuṅ, aṣə ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi ifəpuṅ bakay ṣaṭ. » ²² Kə Yetu aṣə teem aji : « Nafiyaaran Naṣibaṭi. ²³ Na manjoonan, dṭupan, woli ṅaan aji na pnkuṅ pi pənan ʈi iya ijot du bdək, woli aanwo na nṣal nṭəb, aṣə fiyaar kə uko wi ajakuṅ udolana, Naṣibaṭi kado uko mənṭ pa a. ²⁴ Ukaan kə nji kajakan, uko bti wi nakheparuṅ woli nañehan Naṣibaṭi, nafiyaaran kə nadobi yeenk yeenk wa. Hənk Naṣibaṭi ado uko mənṭ pa an. ²⁵ Woli nañehan, aṣə kaar uko uloṅ na ṅaan, namiirana, Aṣinan anwoon baṭi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [Kə woli naankmiir, Aṣinan anwoon baṭi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ṅaan anṭu'uluṅ pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baṭaṣarul bakak Yerutalem, kə wi Yetu awoon du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi apoṣ, baṭənan baweek, *bajukan Bgah na bantohi kə baṣə bi aṅoga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhon mi mi ikdolnuṅ iko yi ba? In ajakiin kə ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu kə aṣə teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ṭaṅ, nateemaan, nṣə nṭupan mnhina mi nji kadolnuṅ iko yi. ³⁰ In ayiluṅ Yowan pbattaar ba? Naṣibaṭi a kəme baṅaan baka? Nateemaan. » ³¹ Kə baṣə wo ʈi plaṭar jibi bawoon, aji : « Woli nṭeem aji Naṣibaṭi ayiluluṅ, aheparun kaji, we ukaan kə nṅəfiyaara. ³² Kə woli nji baṅaan bayiluluṅ... hee! » Baṭi baṅaan ʈiki baṅaan bti bafiyaar kə Yowan awo na manjoonan Naṭupar Naṣibaṭi. ³³ Kə baṣə teem Yetu aji baamme anyiluluṅ. » Kə Yetu aṣə ji na baka : « Nji kak, mənktupan mnhina mi nji kadolnuṅ iko yi. »

12

*Uhoñ wi balemp biki uwoorta
(Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)*

✧ 12:11 Kañaaam 118.22-23.

¹ Yetu abot awo ʈi phoñ na baṅaan banwoon ʈi Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aji : « Niiṅ alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aṣə biig wa afooyan. Ajip bhər ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mṅlaak bkuunṭaan pa bayeṅ, aṣə dukar wa baṅaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aṣə ya bayaas. ² Wi wal wi upooñ ubanuṅ, kə aṣə yil nalemparul alon du baṅaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³ Baṅaan bukuṅ mənṭ bamob nayili akob, adooka kə akak iñeen ijinṭ. ⁴ Kə ñiinṭ ajug uwoorta kə akak ayil du baka nalemparul alon kak. Bakoba ʈi bkow, abot akowandəna. ⁵ Ayil nawajanṭən kə bafiña. Ayil kak balemparul baṭum balon kə bakob balon, aṭiṅ balon.

⁶ Kə abukul i amaganuṅ ṭaṅ aduki'aaruṅ, ul i ayiluṅ uyaaṣ ubaañsaani du baka aṣə ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ Kə wi baṅaan biki adukaruṅ uwoorta bawinuṅ abuk ajug uwoorta aṣə laṭar aji : « I, akdukiin na iko yi aṣin, najoh nṅiña, nṣə nṅuka na ya. » ⁸ Bamoba, aṭiña, ajeṅ puum apənan ʈi uwoorta afəl. ⁹ Kə we wi ajug uwoorta akdoon ba? Abi, kafin balemp biki aṭuun ʈi uwoorta, kajeṅ wa, kawul balon. ¹⁰ Naanleyiir uko umpiitun ʈi Ulibra wi Naṣibaṭi i?

*“Pnduba pi baniw bapokun
pakakuṅ aməban katoh ;*

¹¹ *Uko mənṭ uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonarənaan ʈi kəṣ ki
nun.”*✧

¹² Baṭənan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrən kə bukal bakaan kə Yetu akhoñ haṅ. Bado na pmoba wal mənṭ aṣə ʈi pntuk. Baduka, aya.

*Uko wi pluk Feṭar daaṣa
(Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)*

¹³ Wi uko mənṭ uṭəpuṅ, bayil du Yetu balon ʈi bafaritay na baṭaṣ Herod balon pa pṭup ṭupana katenna me bahil kaṭaawana. ¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, nme kə iwo ṅaan i manjoonan anwoon aanji ʈi nin ṅaan abot awo iinji kten uko wi ṅaan awoon. Iji kjukan Bgah bi Naṣibaṭi jibi bawoon na manjoonan. ṭupun, bgah bi nun badinan

ηluk Fetar naŕih najeenkal daaŕa i? Nwo kaluka da kēme ηnwo i kaluka da? »
 15 Yetu, ame nŕal ηi kalagare ηi baka, aŕe ji na baka : « we ukaaη kē nakdo na ptaawanaan ba? Naŕijaan pataka nten pa. »
 16 Kē baŕij pataka plon. Kē aŕe ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » Kē bateem aji : « Fetar. »
 17 Kē aŕe ji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, naŕe nakakan Naŕibaŕi uko unwoon wi Naŕibaŕi. » Kē baŕe ηonjar bti ŕi uko wi Yetu ajakuη.

Pnaŕa ŕi pkeŕ

(Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

18 Unuur mēnt, *Bataduk balon babi ŕi Yetu, bukal bajaan baji pnaŕa ŕi pkeŕ paanwoo. Baji na a : 19 « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ŕiaan aka abuk aŕin kē akeŕi, aŕe duk ŕiaaŕ anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk aŕin mēnt ahilna abukara bapoŕ. 20 Kē uŕe bi ka biint paaj na alon banŕaarun. Nateek aniim ŕiaaŕ aŕe keŕ bē aambuki. 21 Natēbantēn kē aniim ŕiaaŕ mēnt akak akeŕ kē aambuki. Kē uwo haη pa nawajaŕtēn. 22 Kē nin alon ŕi biint paaj na alon banŕaarun bukuη aanduk napoŕ. Wi bakeŕun bti, ŕiaaŕ kē akak akeŕ. 23 Kē hēnkuη, woli baŕiaan balun anaŕa ŕi pkeŕ, awo ahar in ŕi baka, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

24 Yetu ateem baka aji : « Mēnt ppaam ηŕup ηi Ulibra wi Naŕibaŕi na mnhina mi nul pakaan kē nakneem i? 25 Hēnk di uwoon, woli baŕiaan balun anaŕa ŕi pkeŕ, biint baankdo kajej baat, kē baat baankniima : bawo wal mēnt ηi ηwanjut ηi baŕi. 26 Kē ŕi uko wi pnaŕa ŕi pkeŕ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ŕi dko dankŕiiniyaanun uko wi bgof bankyikuη, jibi Naŕibaŕi ajakuη na Moyit aji : “Dwo Naŕibaŕi i Abraham, i Itaak, na i Jakob”? »
 27 Yetu akak aji : « Naŕibaŕi aanwo keeri i bankeŕun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko undēmnuη ŕi iko yi bgah bajakuη

(Maci 22.24-40; natenan ŕi Luk 10.25-28)

28 Alon ŕi *bajukan Bgah antiinkun baka awin kē Yetu ateem bnuura, abi aηog ahepara aji : « ŕi iko yi bgah bajakuη, uhoη

udēmnuη dēm ba? »
 29 Yetu ateem aji : « Undēmnuη dēm wii wi “Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Naŕibaŕi i nun awoha aloolan ŕaŕ. 30 Iwo kaηal Ajugun, Naŕibaŕi i nu, na kaŕebu bti, na uhaaŕu bti, na uŕalu bti, na uforŕa wi nu bti. »
 31 Uko unyeenkuη ŕi wa wii wi : “Iwo kaηal atenŕu jibi iηaluη uleefu. » Nin uko ulon ŕi bgah uumpel pel iko yi. »

32 Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iŕup manjoonan : Naŕibaŕi awoha aloolan ŕaŕ, uunkak aka alon kak. 33 Kē pηala na kaŕeb bti na uŕalu bti, na uforŕa wi nu bti, na pηal atēntu jibi iηaluη uleefu upel iŕeηan bti yi baŕeηanuη na yi bafiηaruη Naŕibaŕi.

34 Yetu awin kē aŕiini na mntit aŕe ji na a : « Iinlow Pŕih pi Naŕibaŕi. » Nin alon aankak aηoom phepara uko ulon.

Hum di di Krittū ahinanun kawo abuk Dayiŕ

(Maci 22.41—23.7; Luk 20.41-47)

35 Yetu ajeη bŕup awo ŕi pjukan du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanun kaji Krittū awo abuk Dayiŕ ba? 36 Dayiŕ ul, Uhaaŕ wi Naŕibaŕi udola kē aŕup ŕi uko wi Krittū aji :

Naŕibaŕi Ajugun aji na Ajugun :
ŕoon ŕi kaŕen naan kadeenu
te ndoo ndo baŕooradu
ido kapafna baka ihoŕ.

37 Dayiŕ ul, ŕi uleeful, aji du Krittū kaji Ajugun, hum di di ahinanun keeri kawo Abuk Dayiŕ? » Pntuk pweek pawo ŕi ptiinka aŕe lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan Bgah

(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

38 Yetu aji na baka ŕi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaan baηal pnaay na imiŕa iyul, kaηal banohŕtēn baka ŕi dko di baŕiaan baŕum, 39 kaηal pŕo ŕi kadun ŕi itoh iŕehanaani na ŕi iŕij inuura ŕi ηfettu. 40 Baji bade bka bti bi baat bayoŕ, kabot kadaar kajon ŕi pŕehan Naŕibaŕi pa pwinana. Naŕibaŕi alun kakob baka kakob kandēmnuη maakan. »

Uŕen wi ŕiaaŕ nayoŕ najuuk

(Luk 21.1-4)

☆ 12:26 Ppēn 3.6. ☆ 12:30 Pleŕan 6.4-5. ☆ 12:31 Bgah 19.18.

⁴¹ Yetu aṭo ataañ na dko di bajaan bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. Aten jibi bañaan bakwatun itaka da. Bayok batum bawat itaka itum. ⁴² Ņaaṭ alon nayoṭ najuuk kē aṣē bi awata ktaktēb ṭañ.

⁴³ Kē Yetu aṣē du baṭaşarul aji na baka : « Dṭupan na manjoonan, űaaṭ nayoṭ najuuk i awul apelan bañaan bti banwulun itaka. ⁴⁴ Banwulun bukuṅ bti bawul itaka yi bawoon baanumaa, kē ul ṭi bwaan bi nul aṣē wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

13

*Yetu aṭup pjot pi katoh ki Naşibaṭi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Wi Yetu akpēnun ṭi Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, kē alon ṭi baṭaşarul aṣē ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na ṅniw ṅnuura ṅi babomanaanun Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin ṅniw ṅweek ṅi? Nin plaak paankduka kapaf ṭi ptēnt pa, mangarandēr bti. »

³ Yetu na baṭaşarul baban du *pnkun pi mnoliwera, kē Yetu aṣē ṭo ataañ na Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaagun na a, aṣē hep-ara aji : ⁴ « Ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, kē we ukyuujun kē iko mēnt bti iṅogan ṭi pban. »

*Wal wi mnhaj mnweek mankjunun
(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)*

⁵ Yetu awo ṭi pji na baṭaşarul : « Naṭafaraan alon aguuran. ⁶ Batum balun kabi na katim ki naan kaji bawoon Krittū, kaguur bañaan batum. ⁷ Woli nalun atiink ṅgut, abot atiink kē baktiiniyaan uko wi ṅgut na pgarandēr, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu. ⁸ Uṭaak unaṭa ugut na uṭaak ulon, pşih pagut na plon. Du ṅmban ṅtum, mboş manlun kaşinṭar, ubon uweek ubot uwo. Iko mēnt bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi űaaṭ ankyaan kabuk.

⁹ Naṭafaraan an ṭi ṅleefan ; bañoṭan du ṅruha, kakoban na itintēl du itoh iñehanaani, kañoṭan du kadun ki bantunja na ki başih, ṭiki nafiyaarēn. Wal mēnt naṭup

baka uko wi nameen ṭi ṅji. ¹⁰ Uṭup Ulil Unuura uwo i duna kaṭupana ṭi ṅṭaak bti. ¹¹ Woli bamoban aṅooṭ du uruha, nakdo kaṭaaf uko wi nakyaan kaṭup, uko unkyaan kabi ṭi bkowan wal mēnt naṭupan wa, ṭiki mēnt an nakdoon kaṭiini, Uhaaş wi Naşibaṭi wa. ¹² űaan alon kakeeşaar abuk aşin kado bafiņa. Aşin napoṭ alon kakeeşaar abukul kado bafiņa, bapoṭ banaṭara bajug baka kado bafiņ baka. ¹³ Katim ki naan kaṭu bañaan bti başooran. Kē anşaan amēban kaliint te kaban, abuur. »

*Mnhaj mnweek
(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaan uṭopan* kē uwo ṭi dko di uwoon uunwo kawo – Iwi inkleyiirun yikrēnēn. Bañaan bankwoon du uṭaak wi Yuda bakeeriin baṭi baya du inkun iweek. ¹⁵ Anṭoon du uşala awutan kanejar uko ulon. ¹⁶ Anwoon du ṅṭeeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh. ¹⁷ ṅnuur mēnt, baaṭ bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuṭan. ¹⁸ Nañehaan uko mēnt uwut kaban ṭi wal wi uşubal na mpoj. ¹⁹ ṅnuur mēnt ṅawo ṅnuur ṅi mnhaj. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi Naşibaṭi aṭakun umundu ; kē mnhaj mntēnt mun maankak alon kawo nin uyaaş ulon kak. ²⁰ Kē woli Ajugun aantinktēn lah ṅnuur mēnt, nin űaan aankduka duka kado kahefēnt ; kē bañaan biki adatuṅ başē ṭu kē atiinkntēn ṅa. ²¹ Woli alon ajakan : “Natenan, Krittū awo du dko daṅ” kēme : “Awo du dko dimon” nakfiyaara. ²² Bañaan balun kanaṭa kaṭilan kaji bawoon Krittū na baṭupar Naşibaṭi. Bado mlagre na iko iñoṅarēnaan pa woli bahilani baguur biki Naşibaṭi adatuṅ. ²³ Naṭafaraan keeri, ddoobi ṭupan iko bti inklun kabi. »

*Ubi wi Abuk űiint
(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ « Ṭi ṅnuur mēnt, wi mnhaj manktēpun, unuur ujemşa, pli paankak anuur, ²⁵ ṅjah ṅajotna baṭi. Iko bti yi baṭi işinṭar. ²⁶ Wal mēnt, başē bawin *Abuk űiint ado kabi ṭi infelun, awo na mnhina mnweek maakan

* **13:14** Baṭiiniyaan ṭi uko wi kadun ki unton wi bagrek wi baṭuun du Katoh Kaweek ki Naşibaṭi ; natenan ṭi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.

na mndëm. ²⁷ Ayil wal mënṭ ṅwanjut ṅaya dko bti ṭi umundu, ṅaya du kabaṅ ki baṭi na ki umundu ṅaṭonkrën biki adatuṅ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan ṭi mnko : Wi inah ijunaṅ jun pluuman kë itoh ikpën naji nayikrën kë pti pañogani. ²⁹ Hënk di ukwohaṅ pa an kak : woli naluṅ awin iko yaṅ kë ibani, nameen kë Abuk Ñiintṭ aṅogi, awo ṭi plëman. ³⁰ Na manjoonan, dṭupan, kawuunṭ ki kaankṭëp bë iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baṭi na mboṣ ṅaba, kë ṅṭup ṅi naan ṅaṣë wo ṅaankba. ³² Kë unuur wi iko mënṭ bti ikbiinṅ, këme woori mënṭ, nin ñaaṅ aloṅ aamme me wa, mënṭ ṅwanjut ṅi baṭi, mënṭ ṅi Abukul a, Naṣibaṭi Paapa ṭañ ameeṅ wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Naṭafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mënṭ ukbanuṅ. ³⁴ Uwo ji ñiintṭ ankyaanṅ bayaaṣ aṣë dukar balemp katoḥ, andoli na ulemp wi nul, aji na nayeṅ bgah awo bten. ³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoḥ akbiinṅ, naamme me abi na utaakal këme na utejan mnjel, këme uhaan ṅguk këme na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban aṣë ṭënkan nawo ṭi bṅoy. ³⁷ Uko wi ṅi kaṭupanaṅ, dṭup wa bañaanṅ bti, nawoon bten. »

14

Bala pfiṅ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indaṭ na *Ufettu wi Mbuur ṅaduka ṅnuur ṅtëb, kë baṭeṅanṅ baweek na *bajukan Bgah baṣë la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafina. ² Baji : « ṅwut kado nin uko uloṅ ṭi ufettu, ji bañaanṅ babi baṣinṭar. »

Ñaaṭ aloṅ ajeṣ Yetu ukëra ujuṅ ulil pṭëkëñ ṭi bkow

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoḥ ki Fimoṅ i bajaanṅ badu namaak bdoḥ. Wi bawoṅ ṭi pde, ñaaṭ aloṅ kë aṣë bi na ukëra ujuṅ ulil pṭëkëñ ṭi pṭukar pmpoṭi pi

banugnuṅ itaka itum. Ukëra mënṭ ubo-manaanṅ bko bi bajaanṅ bado nardu abot atam maakan. Afom pa aṣë jeeṣ ukëra ṭi bkow bi Yetu.

⁴ Kë bañaanṅ baloṅ baṣë wo baanlilani, baṅur ṅuran aji : « We ubaanṅ awo ptoḥ ukëra pi ba? ⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpeluṅ baluk bi uṣubal*, kajej itaka mënṭ kawul bajuuk. » Badeebaṭër ñaaṭ.

⁶ Kë Yetu aṣë ji na baka : « Nawutana, we ukaanṅ kë naknoorana ba? Ado uko unuura pa ṅi. ⁷ Bajuuk, nawo na baka ṅnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiinṅ, kë nṣë wo mënkwō na an ṅnuur bti. ⁸ Ado uko wi ahilanuṅ pdo, adobi ṭu ṭu ukëra ujuṅ ulil pṭëkëñ ṭi uleef naan pa umoy. ⁹ Na manjoonan, dṭupan, dko bti di bakṭupuṅ Uṭup Ulil Unuura, baṭup kak uko wi ñaaṭ i adoluṅ, kaleṣna'a.

Yuda Itkariyot aṭu na pwaap Yetu

(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yuda Itkariyot, aloṅ ṭi banjañan iñeen na batëb aya du baṭeṅanṅ baweek pwul baka Yetu. ¹¹ Wi batiinkuluṅ, balilani aṣë hoṅa itaka. Kë aṣë wo ṭi pla jibi akdoluṅ kadoo kawul baka Yetu.

Baṭaṣar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹² ṭi unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaṭ, wi bañaanṅ bajaanṅ bafinṅ ṅkaneel pṭeṅanaan ufettu wi mnjeeh, baṭaṣar Yetu baji na a : « ṭuṅ di inaluṅ ṅya ṅbomandër ideena kañah ki ufettu. » ¹³ Ayil wal mënṭ baṭaṣarul batëb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiintṭ aloṅ ankuṅiinṅ pdunk pi meel : naṭaṣana. ¹⁴ Katoḥ ki akneejuṅ, najakan na ajug katoḥ mënṭ: "Najukan aji : ṭuṅ di meeṭ di akdeenṅ pde pi ufettu na baṭaṣarul dawoṅ?" ¹⁵ Ayuujan meeṭ dhaan du bko duuṭ danwoṅ na iko yi naknumiinṅ bti, dul di nakyaanṅ kabomandërun ṅhilna ṅde pde pi ufettu. » ¹⁶ Baṭaṣarul baya, aban du ubeeka, aṭeṅk kë iko iwo bti jibi ajakuṅ na baka kë baboman pde pi ufettu.

† 13:30 Këme Umundu wi ṅwoṅ wi. * 14:5 Uko umpeluṅ baluk bi ṅnuur iñeen-week ṅyaaṣ ṅwajanṭ.

Yetu aţup k  aloŋ  i ba aşarul aluŋ kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan  i Yowan 13.21-30)

¹⁷ Wi utaakal ubanuŋ, Yetu aban na ba aşarul i een na bat b. ¹⁸ Wi ba oŋ awo  i pde, Yetu aji : « D upan, na manjoonan, aloŋ  i an, ankndeen na nji aluŋ kawaap n. » ¹⁹ Bajoo ani, k  andoli a   wo  i phepara aji : « Woon nji a i? » ²⁰ K  a   ji na baka : « Aloŋ  i an ba aşar naan i een na bat b, ank uuŋ ka nen na nji  i praata. ²¹ Aa, *Abuk N iint  awo kake  jibi upiitaniin  i a  i Ulibra wi Na iba i, k  an aan awula a   wu an. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu a up aji Piyeer aluŋ kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

²² Wi bakdeen, Yetu ajej kapoom, abeeb Na iba i, akit s ka, awul baka a   ji : « Najejan, uleef naan wii wi. » ²³ Abot ajej pnkalame pi poot, wi abeebuŋ Na iba i aba, a   wul baka badaan, k  badaan bukal bti. ²⁴ Aji na baka : « P aak pi naan pii pi, pankntuluŋ pa pntuk pweek maakan, pi Na iba i a enanaanuŋ bhonar. ²⁵ D upan, na manjoonan, nin m nkak adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuŋ ihalu du P ih pi Na iba i. »

²⁶ Bayeeh a aamar n aba, a   p n pya du *Pnkun pi Mnoliwera. ²⁷ Yetu aji na baka : « An bti naduk n, jibi upiitun  i Ulibra wi Na iba i :

“Dkob nayafan kafin,

 kaneel  a    away er”✠

²⁸ K  wi nji kana iin  i pke , djot kadun kayoonkan du Galilay. »

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli ba aan bti baya aduku, nji m nkduku! » ³⁰ Yetu ateema aji : « Na manjoonan d upu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaa  ut bant n, iwi, ipok nyaa   wajant  kaji iimme' n. » ³¹ K  Piyeer a   taman maakan aji : « Woli ddoo wo i pke  na iwi, nin, m nkpok kaji m mme'u. » K  bukal bti bakak aji haŋ.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

³² Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya k  Yetu a   ji na ba aşarul : «

Na oon  i, dya p nehan Na iba i. » ³³ Ajej na a Piyeer, Yakob, na Yowan a   jun phaajala na p iink mnhaj  i uhaa  wi nul. ³⁴ Aji na baka : « Uhaa  wi naan ujoo ani, pjoo an pdi  maakan k  ndo kita ; nadukiin  i nawo bten. »

³⁵ K  wi ajohariin aya low nti su, a   jot  i mbo  a nehan Na iba i, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankmbiin mi manlowa.

³⁶ Aji : « Abba , Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi  i nji ; u   uwut kawo uko wi n aluŋ, wi i aluŋ ukdolaniin.

³⁷ Yetu akak a    enk ba aşarul k  bak oy nt , k  a   ji na Piyeer : « Fimon, i oy nt ? Iinhilan awo bten uwoori uloolan  a n. ³⁸ Nawoon bten nado ka nehan nawutna kajot  i kaguuru. Uhaa  wi nan unal pdo bnuura k   leefan  a   waŋ uforta. »

³⁹ Akak aya alow baka a nehan Na iba i awo  i pkakal s u up wi a upuŋ  i kateeku.

⁴⁰ Awug sa akak, a  nk ba aşarul k  bak oy nt , k s ki baka kadi  b oy, baamme uko wi bakteemuluŋ.

⁴¹ Yetu akak uyaa  uwajant n du ba aşarul a  nk k  bak oy nt  a   ji na baka : « Na oy nt n, nanoorf nan. Uko m nt  ubaa. Wal wi *Abuk N iint  awoŋ i kawulana  i i en yi bado bu aan ubani.

⁴² Nana iin nya! Natenan, ankwaapnuŋ a ogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

⁴³  i dko m nt , wi Yetu ahumuŋ ka iini, k  Yuda , anwoŋ aloŋ  i banja an i een na bat b, a   wuj na pntuk pi ba aan banwoŋ na ikej na induk. Ba enan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayiluŋ baka.

⁴⁴ Yuda, anwaapuluŋ aji na baka, h nk di di nakmeenun  aan m nt , aji : « I nji kamookun, ula namobana, nawutan kado abuur. » ⁴⁵ Wi abanaan ban a og Yetu a   ji na a : « Najukan » a   mooka. ⁴⁶ Bukundu k  ba   d pa  i a amoba. ⁴⁷ Aloŋ  i banwoŋ da ap nan kej atib nalempar na ih i ba enan, abi fala fal kaba .

⁴⁸ Yetu k  a    iini na baka aji : « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? ⁴⁹ N nuur bti dji kawo na an

✠ 14:27 Takariya 13.7. † 14:36 Abba :  i u up uaramayik dawoon Paap.

du Katoh Kaweek ki Naşibaţi kajukan, kë naammobën. Kë uko wi Ulibra wi Naşibaţi ujakun uwoon kadolana. » ⁵⁰ Kë wal mënţ, baţaşarul bti başë ţi aduka.

⁵¹ Naţaşu alon anguradiin blaañ ţań aktaşulun. Bamoba, ⁵² kë aşë wutan blaañ aţi byişu.

*Bañoof Yetu du uruha wi bayuday
(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ţi Yowan 18.13-15)*

⁵³ Bañoof Yetu du uko naşih i baţenjan. Baţenjan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti. ⁵⁴ Piyeer kë aşë low du kafet aşaşu te du blay meet bi katoh kaweeek ki naşih i baţenjan. Aţo na balemp atëma. ⁵⁵ Baţenjan baweek na bawayëş bţup bti bandukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafina aşë wo baanwini. ⁵⁶ Batum baji batapara kë nţup ni baka naşë wo naanji nayeenkiir. ⁵⁷ Balon baji banaţa katapara kaji : ⁵⁸ « Nţiinka kë aji afom Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ki ińen yi bańaan ibomanun, kaşë kaniw ţi nnuur nwanjanţ, kalon ki ińen yi bańaan iwoon iinkboman. » ⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar ţi uţup wun.

⁶⁰ Naşih i baţenjan anaţa wal mënţ anaţ ţi ptoof pi baka aşë hepar Yetu aji : « Iinkhepna ţi uko wi bańaan biki baktupun ţi iwi i? » ⁶¹ Kë ul aşë yompa yomp, aanji nin uko ulon. Naşih i baţenjan akak ahepara aji : « Naşibaţi i njaan ndëman, iwi iwoon Krittü Abukul i? » ⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. Kë naşë lun kawinën nji *Abuk Niińţ nţo ţi kadeenu ki *Andëmun Maakan. Nalun kawina kak ado kabi na infëluń yi baţi. »

⁶³ Kë naşih i baţenjan aşë tow imişa yi nulţ aji : « Ndoona we kak bamaar ba? » ⁶⁴ Natiink bti kë akar Naşibaţi. We wi naşulun ţi uko wi ba? » Kë bukal bti başë ji aduknaanaa, awo i pkeţ. ⁶⁵ Balon bawo ţi ptëfjëra, awuna kaara akoba aşë ji na a : « Iwi, Naţupar Naşibaţi, ţupan naan ankobiin. » Kë balemp başë wo ţi pkoba.

*Piyeer apok aji aamme Yetu
(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ţi Yowan 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Wi Piyeer awoon ţi uţeeh, du blay, kë naaş alon ţi balemp biki naşih i baţenjan

aşë ban. ⁶⁷ Wi awinun Piyeer kë aktëma, aşalana aşë ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. » ⁶⁸ Kë aşë pok aji : « Iji we? Mëndo me me uko wi inaluń pţup. » Aţool ppën du blay bi bdig [kë uguk uşë haan].

⁶⁹ Naaş nalemp awina aşë wo kak ţi pji na banwoon da : « Awo ţi baka. » ⁷⁰ Kë Piyeer akak apok. Uunjoni kë banwoon da başë wo ţi pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alon ţi baka, idoo wo i uţaak wi Galilay. » ⁷¹ Kë aşë mehna aji na Naşibaţi afëpa woli aankţup manjoonan, awo ţi pji : « Mëmme niińţ i najakun hënk. »

⁷² Ţi dko mënţ kë uguk uşë haan uyaaş utëbantën. Kë Piyeer aşë leş uţup wi Yetu abiin aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaaş utëbantën ipok njaaş nwanjanţ kaji iimme'ën. » Aţi wal mënţ, apën bdig awooni.

15

*Bañoof Yetu du kadun ki Pilat
(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ţi Yowan 18.28-38)*

¹ Wi nfa mambanan ban kë baţenjan baweek başë ţo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bańaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kë batan Yetu aşë nnooţa aya wul Pilat. ² Kë Pilat aşë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naşih i bayuday i? » Kë atëem aji : « Iwi, ijakun han. » ³ Baţenjan baweek batapara iko itum. ⁴ Pilat kë akak hepara : « Iinka uko ulon uţup i? Iinwin iko yi baktapariin bti? » ⁵ Kë Yetu aanteema tem nin uko ulon, kë Pilat adoo naşar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bańaan biki aşıhun nakalabuş i baheparun. ⁷ Kë niińţ alon i bajaan bado Barabaat aşë wo ukalabuş, ul na bańaan balon banfinun naan wi bakyewlanun ubeeka.

⁸ Pntuk pabi aşë wo ţi phepar Pilat uko wi ajonun kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Naşal nwutanan naşih i bayuday i? » ¹⁰ Ame kë baţenjan baweek bakuj Yetu, ukaan kë baţja'a. ¹¹ Kë baţenjan baweek başë wuuk pntuk paţëp ţëp paji awutan baka Barabaat. ¹² Pilat akak ajeţ bţup aşë ji : « We wi nji kadoon keeri na i najaan nado naşih i bayuday? » ¹³ Kë bakak ahuuran aji : « Paşana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : «

‡ 14:63 Atow imişa yi nul pyuujna kë adeebaţi.

Buṭaan bhoṅ bi bi adooṅ ba? » Kë babaa huurana huuran maakan aji : « Paṅana! »
 15 Jibi Pilat aṅaluṅ pdo uko unliluṅ pntuk, awutan baka Barabaat, aṣe do kë bakob Yetu na itintël, aṣe wul baka a bapaṅ.

Bangoli baben Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ṭi Yowan 19.2-3)

16 Bangoli bañoṭ Yetu du blay bi katoḥ ki Pilat nantuṅa, aṣe du batēṅ baka bti. 17 Bawoharēna bayeti bjeenkal jud, abot aṣiir iyiw ado ukël aṭu'a ṭi bkow*. 18 Bawo ṭi pnohntēna aji : « Nwulu mboṣ, iwi naṣih i bayuday. » 19 Bakoba ṭi bkow na pmul, atēfjēra abot aṅup ṭi kadunul, kawo ji badēmana. 20 Wi babenuluṅ aba, bapēnan bayeti bjeenkal akakana imiṣa yi nul, aṣe pēn na a pya kapaṅ ṭi krut.

Bapaṅ Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

21 Baṭu ñiintṅ alonṅ i katim ki Fimoṅ, i ubeeka wi Kiren ampēnuṅ uṭeeh pkuṅa krut ki Yetu, awo aṣin bi Alektandēr na Rufut. 22 Bañoṭ Yetu du dko di bajaṅ bado Golgota uwoṅ « Kaheem ki Bkow. » 23 Bawula poot pi banaakrēnuṅ na bko bi bajaṅ bado miir kë apok pdaan. 24 Bapaṅa afaaṣiir imiṣa yi nul, wi badoluṅ kanuṅ na mnlak, katenna uko wi andoli akyitanaanuṅ.

25 Wi ṅwoori kañeen kalonṅ ṅabanuṅ wi wi bapaṅuluṅ. 26 Bapiit ṭi bkowul duuṭ ṭi krut uko unṭuuṅ kë bapaṅa, uwo « Naṣih i bayuday. » 27 Bapaṅa na balat batēb, alonṅ ṭi kadeenu ki nul, alonṅ ṭi kamayu. [28 Kë hēnk di di uko upiitṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi udolaniinṅ, uji : « *Banaakrēna na bado buṭaan.* »]

29 Bankṭepuṅ bakar karana aṣe bēṭ bēṭan ikow aji : « Mbeeh, mēṅ iwi ijakuṅ aji iwat Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi kaṣe kaniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṅ i? 30 Heliin ṭi krut, ibuuran uleefu. » 31 Baṭeṅan baweek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeṅa aji : « Abuuran balonṅ aṣe wo aanhil pbuuran uleefu! 32 Aanwo Krittū naṣih i İtrayel i? Aheliin keeri hēnkunṅ ṭi krut ṅwin, ṅṣe ṅfiyaar. » Biki bapaṅuṅ na a bado kara kak.

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ṭi Yowan 19.28-30)

33 Ṭi udiinṅ unuur, unuur umara mara awunana, kë bdēm baṣe wala ṭi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṅ. 34 Ṭi ṅwoori ṅwajanṅ ṅi pnak, Yetu kë aṣe do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama ṭabaktani » uwoṅ: « *Naṣibaṭi i naan, Naṣibaṭi i naan, we ukaṅ kë iwutēn?** » 35 Balonṅ banwoṅ da, wi batiinkuluṅ, baji : « Natiinkan, adu *Eli. » 36 Alonṅ aṭi, atoop kalēmēt kantanuṅ ṭi pmul ṭi poot pṭaakṭaan, awula adaan, aṣe ji : « Nayoonkan, ṅten me Eli abi kawalana. » 37 Kë Yetu aṣe do pdiim pweek aṣe jēmṣa. 38 Błaañ bkēm maakan banjaṅ baneenan bañaṅ pneej du dko dyimanaan maakan di Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi batowa ṭi pṭoof. 39 Naweek i bangoli iñeen-week alonṅ anaṭ wal mēṅ ataanṅ na Yetu. Wi awinuṅ jibi ajēmṣiinṅ, aṣe huuran aji : « Ñiintṅ i awo na manjoonan Abuk Naṣibaṭi. »

40 Uka kak baṭ balonṅ bannaṭuṅ alow aṣe ten, bi Mariya i uṭaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoṭi na Yotet, bawo ṭi bakanṅ mēṅtan. 41 Baṭ mēṅtan bajaṅ babi kaṭaṣ Yetu kabot kaṭenka wi awoṅ du Galilay. Baṭ batum kak bampayiinṅ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ṭi Yowan 19.38-42)

42-43 Utaakal ukeṭ udo bi ban, kë ñiintṅ alonṅ i katim kawoonṅ Yotef, anwoṅ i ubeeka wi Arimati aṣe bi. Awo ñaanṅ antiinkaniinṅ ṭi uruha wi bayuday, awo ṭi pyoonk ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi. Aya na mntēṅ ahepar Pilat puum pi Yetu wal mēṅ ṭiki unuur mēṅ uwo wi pbomandēr pa unuur wi pnoorfēn. 44 Pilat aṅoṅar kë Yetu adobi keṭ, wi wi aṣaanṅ adu naweek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujoni, wi akeṭnuṅ. 45 Wi ateemuluṅ, kë aṣe dinan Yotef ajej puum. 46 Yotef anug błaañ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ṭi krut aṣe bootan pa na ba, aya bēkan pa ṭi bhēr bi bajipuṅ ṭi kabanṅ ki plaak. Ado kë bakël plaak pweek ṭi plēman pi bhēr. 47 Mariya i uṭaak wi

* 15:17 Bado hēnk anaaman na uko wi Fetar naṣih najeenkal ajaṅ aṭu ṭi bkow. ☆ 15:34 Kañaam 22.2.

Magdala na Mariya anin Yotet baten dko di babëkanulun bnuura.

16

*Baaṭ baṭënk bhër kë bawo bjint
(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ṭi
Yowan 20.1-10)*

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uṭëpuṅ, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukëra ujuṅ ulil pṭëkëñ katul tulan ṭi puum pi Yetu. ² Ṭi unuur unṭaṣuṅ unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upënuṅ, kë baṣë ya du bhër bi Yetu. ³ Balaṭar aji : « In abaaṅ aya kakëluṅ plaak panwoon ṭi plëman pi bhër ba? »

⁴ Kë wi baṣaaṅ akat këṣ aṣë win plaak pandëmuṅ maakan kë pakëlanaa. ⁵ Baneej du bhër aṣë win ṭi kadeenu ki baka naṭaṣa alon anwohariiṅ kamiṣa kafaatal kë aṭoo, kë baṣë lënk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklënk, nala Yetu i Nataret, i bapaṅuṅ: anaṭa ṭi pkeṭ, aanwo ṭi. Natenan dko di bapiiṅṭanulun. ⁷ Nayaan naji na Piyeer na baṭaṣarul bandukiinṅ: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwin-nulun jibi abiiṅ aṭupan.” »

⁸ Bapën du bhër aṣë ṭi, ṅleef ṅaki na baka, kë babot aṅoṅar maakan, palënk pi balënkun paṭu kë baanṭup nin ñaaṅ uko ulon te ado ban katoḥ.

Yetu apën awinana wi anaṭiin ṭi pkeṭ

[⁹ Yetu anaṭa ṭi pkeṭ na nfa mi unuur unṭaanuṅ unuur wi pnoorfën. Apën awinana duna ṭi Mariya i utaak wi Magdala, i abiiṅ apënan ṅntaayi paaj na ulon. ¹⁰ Aya aṭup uko mëṅṭ bambiiṅ awo na Yetu banwoon wal mëṅṭ ṭi puum awooni. ¹¹ Wi batiinkun kë anaṭa ṭi pkeṭ, kë ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko waṅ uṭëpuṅ, Yetu apën awinana awo ji ñaaṅ nampaṭi ṭi baṭaṣarul batëb bankyaanṭuṅ aya du ufëṭ unwoon du uṭëeh. ¹³ Bukun mëṅṭan bakak aṭup bandukiinṅ uko wi bawinuṅ, kë baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaañṣaan apën awinana ṭi banjañan iñeen na aloolan wi baṭoon ṭi umeeṣa pa pde, aṅoman na baka ṭi uko wi bawoon baanfiyaari na ṭi pdënëm pi ṅhaaṣ ṅi baka ṭiki wi anaṭiin ṭi pkeṭ aṣë pën awinana, baanfiyaar banwinulun. ¹⁵ Akak

aji na baka : « Nayaan ṭi umundu bti naṭup Uṭup Ulil Unuura bañaanṅ bti biki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaruṅ kabot kayeenk batitmu abuur, kë anwoon aankdi pfiyaarën aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujun kë bafiyaari : Balun kado kadook ṅntaayi ṭi katim ki naan. Balun kaṭiini ṅṭup ṅyaanṅ. ¹⁸ Bajej ṅpula ṭi iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiaruṅ, nin uko ulon uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kajeban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aṭiiniin aba, aṣë deenana baṭi, aṭo ṭi kañen kadeenu ki Naṣibaṭi. ²⁰ Kë baṭaṣarul baṣë ya du dko bti aṭup Uṭup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuṅ kë uko wi baktupun uwo manjoonan na iko iñoṅarënaan yi bakdolun.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naşibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakanderun. Wal mënṭ Luk aandobi me Naşibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bë aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeen Yetu ahepar baka bnuura jibi iko iṭëpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aşë piit, jibi Maci adolon. Maci kak ajej ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naşibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfëṭ ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kë Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win unjal wi Naşibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun: bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaş wi Naşibaṭi na pñehan Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Uko unkayi kë Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5–2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21–4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14–9.50)
6. Yetu apenna Galilay atool pya Yerutalem (9.51–19.27)
7. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboş: pwayëş pi bawayşulun na pkeṭul (19.28–23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apen awinana ṭi kadun ki baṭaşarul aşë deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

* 1:9 Mnkulan : Manjaan mantër du dko dyimanaan kadëmanaan Naşibaṭi. Mnkulan, manwo pñaak pi bbeekar pankayun.

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭëpun ṭi ptoofun. ² Bakakalëşun ya, jibi bammaarun abot awin na këş ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭuun pṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukaan kë nşë şal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko iṭëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kë iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kë Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naşih i utaak wi Yuda, naṭenan i Naşibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenan biki pşini pi Abiya. Aharul awo i pşini pi *Aaron naṭenan, katimul kawo Elitabet. ⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan baṭool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjayi bataş uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura. ⁷ Kë başë wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhılan pbuk, kë bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenan ṭi kadun ki Naşibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭenan baji bado kambiilun katen ñaan i Naşibaṭi adaton, kë ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, katër mnkulan*. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kë paşë wo ṭi pñehan Naşibaṭi du bdig, wal wi aktërun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mënṭ kë aşë win *uwanjut ulon wi Ajugun, kë unaṭ ṭi umban udeenu wi umeeşa utëri mnkulan. ¹² Fakariya alënk adiwşa, wi awinun wa, ¹³ kë uwanjut uşë jaka : « Fakariya, wutan kalënk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naşibaṭi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoṭ ñiinṭ, lunji iṭu'a katim ki *Yowan. ¹⁴ Alun kaṭiju mnlilan na mntan ; bañaan batum balun kalilandër kabuka ki nul. ¹⁵ Alun kawo ñaan naweek ṭi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaaş wi Naşibaṭi ujunna pwo ṭi a du kayin ki anin. ¹⁶ Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naşibaṭi i baka. ¹⁷ Alun kado kapoş ṭi kadun ki Naşibaṭi, na

uhaaş na mnhina mi *Eli *Naţupar Naşibaţi, bapoţ bakakna batiinkar na başin baka, banwoon baanktaş Naşibaţi, bakak bawo na nşal nnuura ji bañaan banwoon batool. Aluñ kado pntuk pi bañaan, pabomander bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ Kê Fakariya aşê ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolun, kadoo kame kê uko wañ uwo manjoonan? Dţafi, kê ahar naan akak awo naweek. » ¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaţ ţi kadun ki Naşibaţi, kalempara. Ul ayilnuñ, mbi ntiini na iwi, nţupu uţup ulil wi. ²⁰ Iinfiyaar uko wi nţupiin, kê uşê luñ kadolana ţi wal wi Naşibaţi adatuñ, ikak keeri namum, kabiiş bţup, te unuur wi iko mênţ yuñ iklunjiñ kadolana. »

²¹ Wal mênţ, kê bañaan başê naţ ayoonk Fakariya aşê la uko unkaan kê ajon maakan hênk du *dko dyimanaan. ²² Kê wi apênun, aankak ahil ptiini na baka. Hênk di bañaan bameen kê aya ka mnwin du dko dyimanaan meet. Fakariya aţiiniyaan na baka na iñen ţań, kê pdiim paankpên.

²³ Wi abaan ulemp wi awoon i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, aşê kak katohul. ²⁴ Uunjonî, kê Elitabet aharul aşê mobana kayiñ. Amen kayiñ mênţ te kli kañeen, aşê ji ţi uşal : ²⁵ « Kê hênk di di Ajugun alempun na nji, ţi wal wi adatuñ, abuuranaan mnkow ţi kêş ki bañaan! »

Uwanjut uţup Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayiñ ki Elitabet kadolun kli paaj, kê Naşibaţi aşê yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Naţaret du utaak wi *Galilay ²⁷ du neegani anwoon aamme ñiint, i ñiint alon anwoon Yotef, i pşini pi *Dayiţ naşih, ajokuñ. Katim ki neegani añ kawo *Mariya. ²⁸ Uwanjut uneej du katohul aşê ji na a : « Dwulu mboş, iwi i Naşibaţi awulun bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » ²⁹ Wi Mariya atiinkun uţup wañ aşê ñonjar maakan, awo ţi pşal, aji : « Pwul mboş pi pawo phon ba? » ³⁰ Uwanjut kê uşê ji na a : « Mariya, wutan kalênk ; Naşibaţi awulu bnuura bi nul. ³¹ Hênk, ilun kawo na kayiñ, kabuk napoţ ñiint ; luñi iţu'a katim ki Yetu. ³² Aluñ kawo naweek. Balun kado kadu'a Abuk Naşibaţi *Andemuñ Maakan. Naşibaţi

Ajugun, aluñ kaţoorana ţi pşih pi *Dayiţ ateem. ³³ Ul aklun kaţijan pşini pi *Yakob bti, te mndani. Pşih pi nul paanklun kaba. » ³⁴ Kê Mariya aşê ji na uwanjut: « Hum di di uko mênţ wuñ ukhilanuñ kalun kadolana, wi nwoon mëndobi me biint? » ³⁵ Uwanjut uteema aji : « *Uhaaş wi Naşibaţi ulun kahela ţi iwi, Naşibaţi Andemuñ Maakan aşê guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaan kê napoţ nayimanaan anklun kabuka akdu'ana Abuk Naşibaţi! ³⁶ Tenan, Elitabet, i nayiţun, andoon awo naţaf awo kak na kayiñ ki napoţ ñiint. Ul i bajakuñ aanhil pbuk† awo ţi kli paaj, ³⁷ ţiki Naşibaţi aambiişna biişna nin ukoolan. » ³⁸ Ţi dko mênţ, kê Mariya aşê teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mênţ uwoon jibi ijakuñ! » Wi wi uwanjut wuñ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiţul

³⁹ Ţi nnuur mênţ nuñ, kê *Mariya aşê bomander ataran pya du ubeeka ulon unwoon du inkun du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Fakariya, aşê wul Elitabet mboş. ⁴¹ Ţi dko mênţ, wi Elitabet atiinkun pwul mboş pi Mariya, kê napoţ aşê şinţar du kayiñul meet, kê *Uhaaş wi Naşibaţi uşê tum ţi Elitabet, ⁴² wi wi aşaan ado pdiim pweek, aji : « Naşibaţi awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napoţ i iwoonaanuñ ţi kayiñ bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kê anin Ajugun adoo poş aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaan tiink pwul mboş pi nu, kê napoţ aşê lilan, aşinţar ţi kayiñ naan meet. ⁴⁵ Ńaan anfiyaaruñ aji uko wi Ajugun aţupuñ ulun kadolana anuurandeni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kê *Mariya aşê teema aji : « Uhaaş wi naan udeman Ajugun, ⁴⁷ kê uşal wi naan uwo ţi mnlilan wi Naşibaţi abuuranaanun, ⁴⁸ ţiki aţo aten nji nalemparul nandayanaan. Hênkun iwuun yi nwal bti ido kadu'ên ñaaţ nanuurandënaan, ⁴⁹ ţiki Naşibaţi anhiniin iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan : katim ki nul kayimani!

† 1:36 Awo narëkëm.

50 Mñaga mi nul manwo ti bañaan biki iwuun bti bankdëmanulun.
 51 Atar kañen adiiman mnhina mi nul agar bandëmanun ikow yi baka.
 52 Awalan baših ti pših pi baka, ašë deen banwalanun ikow yi baka.
 53 Awul banwoon ti kanuma iko inuura, atuman ašë dook bayok, kē bakak iñen ijint.
 54-55 Ațenk bañaan biki *Itrayel balemparul, ji kahon ki abiin ado bašinun, aleš ti mñaga mi nul,
 *Abraham na pntaali pi nul, te mn̄to. »
 56 Mariya ațo na Elițabet uko ji kli kwa-jañ, abaa wuğša, ațiiș katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

57 Wi unuur wi Elițabet awoon i kabuk ubanun, ațij napoț n̄iint. 58 Bakintul na bayiul, batiink kē Nașibați ayuuja mn̄aga, ašë wo ti mnlilan na a. 59 Unuur uțenk bakren, babi pwalan napoț *katëmp, kașë kațu'a katim ki așin : Takariya. 60 Kē anin ašë pok, aji : « Națu'ana katim ki *Yowan » 61 Kē bașë teema aji : « Nin alon ti bayițu aanwo wo katim ki Yowan. » 62 Kē bașë du așin, ahepara na iñen katim ki ayalun bațu abukul. 63 Takariya ado kē batemana iko ipiiti, ašë piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Bañaan kē bașë ñonjar bti. 64 Ti dko mēnt mntum manhaabša na a, pndemēnt kē pafēnșaa, kē ašë jun ptiini, abeeb Nașibați. 65 Bakintul bti balēnk, abot aňonjar. Kē iko intëpun yun imeetana, aniink utaak unwoon du inkun du *Yuda bti. 66 Bañaan bti bahank iko yi batiinkun du nħaaș, ašë ji : « we wi napoț i aklun kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Takariya ayeesh mnlilan mi nul

67 Kē *Uhaaș wi Nașibați ușë bi, aneej atum ti Takariya așin napoț, kē awo ti pțup ji *bațupar Nașibați aji :
 68 « Najoh ndëman Ajugun, Nașibați i *Itrayel țiki abi ti nja, pbuuran bañaan biki nul.
 69 Anațan pa un, ti biki pșini pi *Dayiț nalemparul
 Nabuuran i phina pweek,
 70 Jibi abiin ațup ti mntum mi bațuparul bayimanaan bajon.
 71 Aji ankmbiin, alun kabuuranun ti bașooradun,

alun kapënanun ti iñen yi bampokun un bti.
 72 Hēnk, Nașibați adiiman mn̄aga mi nul ti bateemun ašë leș kahon kayimanaan ki adolun.
 73 Abi hon *Abraham așinun amehna,
 74 aji, atehun, kapënan ti iñen yi bașooradun, abot ado kē n̄hil adëmana na mntēn,
 75 n̄hilna n̄wo bajint na batool ti kēș ki Nașibați, n̄nuur bti n̄i ubida wi nun.
 76 Kē, iwi, napoț i naan, ilun kadu'ana națupar *Andëmun Maakan, Nașibați ilun kado kapoș ti kadun ki Ajugun, kabomana bgah,
 77 kațupna pntaali pi nul, kē alun kabuuran baka, wi akbiin kapënan baka ti ipekadu yi baka.
 78 Nașibați atum na mn̄aga, ukaan kē aklun kado kafiițun na bjeehi banwoonun bați, bannaamun na bi unuur unkmayun,
 79 kajeehanaan banwoon ti bdem na ti ulimēnt wi pkeț, kațijun ti bgah bi mn̄jeeh. »
 80 Kē napoț, ul, ašë dëma dëm na uleef na uhaaș. Awo du dko di *pndiș te unuur wi alunijn anața, abi awinana ti bañaan biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

1 Nașih najeenkal anwoon *Fetar Aguttu ado wal mēntan aji bapiitan bañaan bti. 2 Ppiitan itim pañ, panwoon pteek, padolana ti wal wi Kiriniyut awoon nantunja i utaak wi Firi.

3 Bañaan bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem. 4 Kē *Yotef ul kak anațnaana ubeeka wi *Nataret ti utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiț, țiki awo i pșini pi nul.
 5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokun, anwoyi na kayin.

6 Wi bawoon ti Betleyem, kē wal wi Mariya awoon i kabuk, kē ușë ban. 7 Kē abuk napoț n̄iint, bajeenul. Abootana na ilaañ, apiințana ti kambëjan, țiki baantënkber aka dko dpiint du meet di bayaant.

Uwanjut upën awinana ti kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

8 Ti utoak mēnt wuŋ, bayafan baloŋ baji bafēr du nteeh kayeŋ itani yi baka. 9 *Uwanjut uloŋ wi Ajugun upën awinana ti kadun ki baka, kē mndēm mi Naşibaŋi manşē jeehan baka, kē balēnk maakan. 10 Kē uwanjut uşē ji na baka : « Nawutan kalēnk, dbi pŋupan uŋup unkluŋ kaŋij mnlilan mweek ti baŋaŋ bti : 11 *Nabuuran Baŋaŋ abuka ti utejan wi nŋa wi pa an, du ubeeka wi *Dayiŋ naşih : ul awoon *Krittu Ajugun. 12 Kē hēnk di di nakyaŋ kayikrēnaan napoŋ mēnt: naŋēnk babooŋana na ilaaŋ, bapiiŋana ti kambēŋan. »

13 Ti dko mēnt, kē pntuk pweek pi nwanjut ŋi baŋi paşē wuj, anaakiir na uteek, aşē beeb Naşibaŋi aji :

14 « Naşibaŋi adēm du baŋi duuŋ, mnjeeh mi nul manwala ti mboş pa baŋaŋ biki aŋaluŋ! »

Bayafan baya Betleyem

15 Wi nwanjut ŋakakuŋ baŋi, aduk baka, kē bayafan başē ŋēlşēr aji : « Nawulēn nya te Betleyem, nya nwin uko unwoon, wi Ajugun adoluŋ kē ŋmee. »

16 Hēnk di di bataranuŋ aya, baŋēnk Mariya, na Yoteŋ, na napoŋ aambaŋ abuka buka, kē apiiŋ ti kambēŋan. 17 Wi bawinuluŋ, aşē kakalēş uko wi *uwanjut uŋupuŋ baka ti napoŋ mēnt. 18 Baŋaŋ bti bantiinkuŋ bayafan, baŋoŋar ti uko wi baŋupuŋ. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inŋēpuŋ bti ti kaŋēbul, aşē ŋalŋtēn ya. 20 Bayafan bawuŋşā wal mēnt akak, aşē dēman Naşibaŋi, abot abeeba ti iko bti yi batiinkuŋ akuŋ awin. Iko mēnt yuŋ iŋēp jibi uwanjut ujakuŋ na baka.

Bawalan Yetu katēmp

21 Ti unuur uŋēnk bakreŋ, wal wi pwala *katēmp pi napoŋ ubani. Kē baŋu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uŋupuŋ Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiŋ.

Baŋij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

22 Nnuur ŋabani ŋi *Yoteŋ na *Mariya bawoon biki kabaaŋēş baŋow jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. Baŋij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado haŋ ŋiki upiit ti ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ŋiint awo kafah ki Ajugun.* »[☆] 24 Bawo i kado kak bafiŋar Ajugun ŋrikaŋe nŋēb, ukaş na waaŋ kēme ŋbalab nŋēb ŋanhojuŋ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ[☆].

Fimeyoŋ abeeb Naşibaŋi wi awinuŋ Yetu

25 Kē ŋiint alon aşē wo wal mēnt du Yerutalem, anwoon katim ki Fimeyoŋ. Awo ŋaŋ anwoon naŋool ti kēş ki Naşibaŋi abot adēmana bnuura. « Awo wo ti pyoonk wal wi Naşibaŋi akwentuŋ mnkuul mi *Itrayel. » Kē *Uhaaş wi Naşibaŋi uşē wo ti a. 26 Uhaaş wi Naşibaŋi ubi ŋupa kē aankeŋ, bē aanwin Krittu, i Ajugun ayiluŋ. 27 Uhaaş wi Naşibaŋi uŋija te du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Kē wi bajug Yetu baŋijuluŋ da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ, 28 Fimeyoŋ ayeenka ti iŋen, abeeb Naşibaŋi, aşē ji :

29 « Ajugun, kahoŋ ki nu kadolanaa,

hēnkuŋ ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

30 ŋiki dwiŋ na kēş ki naan mbuur manwoonuŋ du iwi,

31 mi ibomanuŋ ti kēş ki umundu bti.

32 Dwiŋ bjeehi bankdoliŋ imeŋana ti banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdēm pi Itrayel pntaali pi nu. »

Fimeyoŋ aŋup uko unkluŋ kabi

33 Aşin Yetu na anin baŋoŋari jibi batiinkuŋ Fimeyoŋ kē akŋiiniyaan uko wi nul.

34 Kē Fimeyoŋ aşē ŋehan Naşibaŋi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naşibaŋi adatuŋ napoŋ i, ul akŋijuŋ pjot na pnaŋa pi baŋaŋ batum ti *Itrayel. Aluŋ kado kadiiman mnhina mi Naşibaŋi, baŋaŋ baluŋ kado kalaŋa. 35 Hēnk, nşal ŋammeniŋ ti ŋhaaş ŋi baŋaŋ batum, ŋaluŋ kameeŋana. Kē iwi Mariya, pjooŋan paluŋ kaluŋanu kaŋēb ji kakej. »

Aana aŋup uko unkmbiŋ

36 Uka ŋaaŋ alon *Naŋupar Naşibaŋi i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi

Ater. Adobi wo wo ñaaŋ naweek, aniima nşubal paaj na ulonj ³⁷ ašë duka nayot. Aana mënŋ aka nşubal iñeen bakreŋ na nbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kaşë bi duka duka ŋi plempara, ŋi pyiman na pñehan. ³⁸ Aban da wal mënŋ ašë wo ŋi pbeeb Naşibaŋi abot aŋiiniyaan uko wi napot, bañaan bti bankyoonkunj mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakun, bawugşa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. ⁴⁰ Napot adëm na uforta, na uşal untuŋa, kē bnuura bi Naşibaŋi babot awo na a.

Yetu aŋo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

⁴¹ Na nşubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem. ⁴² Kē wal wi Yetu adolonj nşubal iñeen na nŋëb, kē başë ŋija, ji udolade wi baka. ⁴³ Wi ufettu uŋepun, bawugşa akak, kē Yetu napot ašë duka Yerutalem, kē bajugul baamme. ⁴⁴ Banuur aji Yetu awo ŋi pntuk pi bañaan bankyaanŋun na baka, bapoş ado unuur upëb abaa naŋa pla'a, ahepar na bayiŋ baka, na biki bameerun. ⁴⁵ Wi bawoonj baanwina, ašë wugşa pla'a te Yerutalem. ⁴⁶ ŋi unuur uwajanŋen, baŋenka du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kē aŋo ŋi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilonj. ⁴⁷ Bañaan bti banktiinkulunj bañoŋar ŋi mntit mi nul, na jibi akteemun bajukan baweek. ⁴⁸ Wi bajugul bawinulun, bakak añoŋar maakan. Kē anin ašë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hēnk ba? Tenan! Nji na şaaş nħaajala maakan awo ŋi pla'u. »

⁴⁹ Kē Yetu ašë teem aji : « We ukaan kē nakla'en ba? Naamme kē dwo i kawo ŋi katoh ki Paapa i? »

⁵⁰ Kē bajugul başë paam uŋup mēnt.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu aŋaan awugşa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kē anin ahank ŋi kaŋëb ki nul iko bti yi atiinkun abot awin.

⁵² Yetu kē ašë dēm, na uşal, na uleef. Kē Naşibaŋi na bañaan bti babot alilandëra.

3

Naşibaŋi ayil Yowan Nabattaar

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natanan ŋi Yowan 1.19-23)

¹ Uwo ŋi wal wi Tiber *Tetar awoonj ŋi uşubal uŋenk nşubal iñeen na kañeen wi awoonj naşih najeenkal*, kē Pont-*Pilat awo nantuŋa i utaak wi Yuda, kē *Herod awo nantuŋa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kē awo nantuŋa i nŋaak ŋi Iture na Trakonitid, kē Litaniyat awo nantuŋa i utaak wi Abilen, ² ŋi wal wi Anaŋ na Kayif bawoonj *baŋen baweek biki Naşibaŋi. ŋi uşubal mēnt *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiiş, kē Naşibaŋi ašë ŋiini na a, awula uŋup wi nul. ³ Wi wi aŋaan ajun pñaay ŋi utaak bti unñogun bdëk bi Yordan, aji na bañaan: « Nawutan pjuban, naŋëlëş nħida, nado *batitmu, Naşibaŋi ašë pēnanan ipekadu. » ⁴ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi apiitun ŋi Ulibra wi Naşibaŋi udolaniin, apiit aji :

« *Pdiim ploŋ pahuuran du pndiiş aji :*

« *Nabomaan bgah bi Ajugun aklunj kaŋëpna, nadolana ilël itool!*

⁵ *Injiir ilun kafukana,*

inkun iweek na impoŋi ifom kalinran na igah.

Igah inŋotun ikak itool.

Igah inşëkrëtiin ikak idaan.

⁶ *Hēnk, bañaan bti balun kawin jibi Naşibaŋi abuurun un. »* *⁶

Uko wi pdo, kawutna pjuban

(Maci 3.7-10)

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi bañaan panjaan pabi ŋi a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi nñfunan! In ahoopaŋan aji naŋi udeeb wi Naşibaŋi unkmbiin ba?

⁸ Nadolan keeri iko inkyuun kē nawut pjuban abot aŋëlëş nħida ; nawutan kaşal kaji : « Nwo biki pşini pi Abraham! » Dŋupan : Naşibaŋi ahilan kakakan mñlaak mi babuk *Abraham. ⁹ Ptibi padobi bëkan bëkan ŋi mnko uŋeeh, bko banwoonj baankbuk mnko mnuura bafal kafël du bdoo. »

* 3:1 Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i nŋaak ŋi baromeŋ batehun. Aji ŋu nantuŋa ŋi utaak undoli wi batehun.

* 3:6 Itayi 40.3-5.

10 Pntuk pi bañaan pahepara aji : « Kë n̄baa do do hum ba? » 11 Kë ateem baka aji : « Ankaan imiſa itëb, apënan kalon kaſen anwaanun. Ankaan uko ude, afaaſiir na anwaanun ! » 12 *Bakobraar daaſa balon babi kak pdolan batitmu, aſe hepara aji : « Najukan, we wi n̄woon kado? » 13 Kë aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baſu'anaſ pyeenk. » 14 Bangoli bahepara kak, aji : « Kë un, we wi n̄woon kado? » Kë ateem baka aji : « Nawutan kateh nin ñaan alon itaka na uyoh, këme ti n̄tilan, nalinan ti baluk bi nan. »

*Yowan aſiiniyaan ñaan anklun kabi
(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan ti
Yowan 1.24-28)*

15 Jibi bañaan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi aſe ſal aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? » 16 Kë Yowan aſe tiini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. Kë, anſaan alun kabi aſe dem apelën maakan, mëndoo ñoom ñoom kanup pfënëſa iſapaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaaſ wi Naſibaſi na bdoo. 17 Awo na kajet ti iñen, aweey kapaſeſ ptiiſ na plëfar. Aya katoor ptiiſ ti pnkuti, kaſe kafel plëfar du bdoo banwoon baankjëmſa. » 18 Yowan akak ajukan pntuk pi bañaan iko itum, ameeſanaan baka *Uſup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaa ukalabuſ

19 *Herod nantunja ajej Herodiyana ñaat i naweekul akak ado iko iwutaan itum ilon kak, ukaan kë *Yowan anoman na a. 20 Kë Herod, abaa beeh beeh ado kak buſaan blon: Awat Yowan ukalabuſ!

*Batitmu bi Yetu
(Maci 3.13-17; Markuſ 1.9-11)*

21 Wi bañaan bti bakdolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon ti pñehan Naſibaſi, kë baſi baſe haabëſa. 22 Wi wi *Uhaaſ wi Naſibaſi uſaan awala ti a, awo wo ji ubalab ufaatal. Kë pdiim plon paſe penna baſi, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnjal maakan, dmaganu. »

*Pſini pi Yetu
(Maci 1.1-17)*

23 Yetu aka uko ji nſubal iñeen n̄wajanſ wi ajunun pjukan bañaan. Ti uſal wi bañaan

bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, 24 i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, 25 i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, 26 i Maat, i Matatiya, i Femeyin, i Yotek, i Yoda, 27 i Yowanan, i Reta, i Ferubabel, i Talatiyel, i Neri, 28 i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er, 29 i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, 30 i Fimeyon, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, 31 i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiſ, 32 i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, 33 i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, 34 i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, 35 i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, 36 i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek, 37 i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, 38 i Enot, i Fet, i Adam, i Naſibaſi.

4

*Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du
pndiiſ*

(Maci 4.1-11; Markuſ 1.12-13)

1 Wi Yetu antumun na *Uhaaſ wi Naſibaſi awoonun bdëk bi Yordan, kë Uhaaſ wi Naſibaſi uſe ñooſa du *pndiiſ. 2 Ti n̄nuur iñeen n̄baakër n̄i adolon da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buſaan. N̄nuur mënt bti aandee, ukaan kë ubon ukde'a wi n̄aſepun. 3 Kë Untaayi Uweek uſe ji na a : « Woli iwo Abuk Naſibaſi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

4 Kë Yetu aſe teem wa aji : « Upiitana aji : “Mënt uko ude ſañ umëbanun ubida wi ñaan.”* »

5 Untaayi kë ukak apayana bko duuſ aſe diimana byaaſ blookan n̄taak bti n̄i umundu, 6 aſe jaka : « Dwulu pſih na pyok pi n̄taak n̄i bti, ſiki bawulën wan mëntan, kë nhinan kaſen ya ñaan i n̄jalun. 7 Woli inup ti kadun naan, adëmanaan, kka iko mënt yi bti. » 8 Kë Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Naſibaſi i nu ſañ i i iwoon kadëman, kë ul ſañ i i iwoon kado kalempar.”* »

9 Kë Untaayi Uweek ukak aſooſa Yerutalem, apayana ti b̄tuk bi *Katoh Kaweek ki Naſibaſi duuſ, aſe ji na a : « Woli iwo Abuk Naſibaſi, klut kajot. 10 Kë hënk di di upiitun ti Ulibra wi Naſibaſi aji : “Alun

kado nwanjut ni nul nado kayeju.” 11 Ukak apiitana aji : “*Nalun kajeju jej, kaŋi ihubta ŋi plaak ploŋ.*”[☆] »

12 Kë Yetu ašë teem wa aji : « Upiitana aji : “*Inwo kado katen me Ajugun, Našibaŋi i nu ahinan pdo uko wi ajakuŋ.*” »[☆]

13 Wi Untaayi Uweek udoluŋ iko bti pa pguur Yetu ado buŋaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du utaak wi Galilay

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ŋi Yowan 4.1-3,43-46)

14 Mnhina mi *Uhaaš wi Našibaŋi manŋon Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameeŋana ŋi utaak bti. 15 Aji jukan ŋi *itoh iñehanaani yi baka, kë bañaan bti bama-gana.

16 Yetu aya *Nataret di akušnaaniin, aya aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday ŋi *unuur wi pnoorfën, jibi ajonuŋ kado. Anaŋa aya pleyiir Ulibra wi Uŋup wi Našibaŋi, 17 kë bašë leyiir kafah ki *Itayi *Naŋupar Našibaŋi apiitun. Wi ahaabšun wa, ašë win dko di bapiitun aji :

18 « *Uhaaš wi Ajugun uwo ŋi nji adatën aji nŋup bajuuk *Uŋup Ulil Un-uura.*

Ayilën nji na bakalabuš baluŋ kawutan baka nji na bakuul baluŋ kawin, mbuuran bambiinkniin biki baknooranuŋ.

19 *Ayilën kak nŋup ušubal wi Ajugun akdi-imanuŋ bnuura bi nul.*[☆] »

20 Yetu adët ulibra wal mënŋ, awul wa nalemp i katoh kañehanaani, ašë ŋo. Bañaan bti ŋi katoh kañehanaani kë bašë jabana keš. 21 Kë ašë ŋiini na baka aji : « Nŋa di, uŋup wi ukak manjoonan ŋi an nanktiinknuŋ. »

22 Banktiinkuluŋ bti bamaŋa, abot aňonar ŋi nŋup nnuura ni aktupuŋ baka. Wi wi bašaan aji : « I mënŋan, aanwo abuk *Yotef i? »

23 Kë Yetu ašë teem aji : « Dme bnuura kë nalešanaan uhoň unjakuŋ aji : “Iwi naku-raar, duni ijeban uleefu” kakuŋ kajakën : “Baŋupun uko wi idoluŋ du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido han ŋi ubeeka wi nu !” » 24 Yetu abot aji na baka : « Dŋupan na manjoonan : Nin alon ŋi baŋupar Našibaŋi aambaan katiinkana bnuura du mboš mi kabuka ki tul. 25 Manjoonan mii mi, dŋupan

wa : Baat bayoŋ batum babi wo du *Itrayel ŋi wal wi *Eli, wi ušubal udoon nšubal nwanŋan na kli paaj wi uwoon uunšubi, kë ubon uweek ukak awo ŋi utaak bti. 26 Kë Našibaŋi ašë wo aanyil Eli du ñaaŋ alon ŋi baka, abaa ŋep ŋep ayila du ñaaŋ nayoŋ alon anfëtuŋ du ubeeka wi Farepta du utaak wi Fidoŋ.[☆] 27 Bamaak bdoo bakak atum ŋi Itrayel ŋi wal wi Elite Naŋupar Našibaŋi. Kë ašë wo aanje-ban nin alon ŋi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aŋepuŋ ŋep ajeban.[☆] »

28 Wi bañaan banwoon ŋi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkuŋ uko wi aŋupuŋ ašë deebaŋ bti. 29 Banaŋa apul pulan Yetu, apënan bdig bi ubeeka, aňooŋa te du pnkuŋ duuŋ, pi baniwuŋ ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uŋeeh. 30 Kë ašë ŋep ŋi ptoof pi baka, aya na bgahul.

Yetu ajeban ñiint i untaayi uneejuŋ
(Markut 1.21-28)

31 Yetu aya wal mënŋ Kapernawum, ubeeka ulon wi utaak wi *Galilay, ŋi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, awo ŋi pjukan bañaan. 32 Banktiinkuluŋ baňonar maakan ŋi pjukan pi nul, ŋiki nŋup ni nul nŋawo na mnhina.

33 Kë ñiint alon i untaayi uneejuŋ, ašë wo ŋi *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ŋi phuuran aji : 34 « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi nkaaruŋ ba? Ibi bi ptokun i? Dme ñaan i iwoon: Iwo ñaan nayimanaan i Našibaŋi ayiluŋ. »

35 Kë Yetu ašë lëbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pënan ŋi ñaan! » Kë untaayi ušë wat ñiint ŋi kadun ki bañaan bti, ašë pën ŋi a, uundola nin buŋaan bloŋ. 36 Wal mënŋ bañaan kë bašë ñonar fuŋ, aŋupar aji : « Uŋup wi uwo uhon? Aji ŋiini na nntaayi kado pdiim na mnhina ji naših, kë naji nŋapën! »

37 Kë uko wi Yetu ušë meeŋana meeŋana pya ŋi nŋfët nŋanňogun da bti.

Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)

38 Wi Yetu apënuŋ du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimoŋ. Anin ahar Fimoŋ amaak wal mënŋ, kë uleef uyik na a maakan, kë bašë ñehan Yetu ado uko ulon pa a. 39 Kë ašë juŋ ŋi ñaaŋ un, alëbar

[☆] 4:11 Kañaam 91.11-12. [☆] 4:12 Plešan 6.16. [☆] 4:19 Itayi 61.1-2. [☆] 4:26 1 Baših 17.8-16. [☆] 4:27 2 Baših 5.1-14.

na pmaak, kë papën ti a. Ti dko mënt kë ayootan Fimonj abi naña naña ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanuñ, bañaan bti bankaaj bamaakal banwoon na mmaak mntum kë bañij baka du Yetu. Aji paf kañen ti andoli, abi jeb jeb. ⁴¹ Nntaayi kë njakak apën ti bañaan batum, aşë huuran aji : « Iwo Abuk Naşibați! » Kë Yetu aşë bæg na, aandinan na naşup, țiki nane kë ul awoon *Krittu.

Yetu aya pşup Uşup Ulil Unuura du utaak wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujintañ jintañ, kë Yetu aşë pën, aya du dko dangaaguñ. Bañaan batum kë başë wo ti praba. Wi bawinuluñ, bañal pmëbana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ Kë aşë ji na baka : « Dkak awo i kaşup *Uşup Ulil Unuura ti uko wi *Pşih pi Naşibați du nbeeka nundu, wañ ukaañ kë Naşibați ayilën. »

⁴⁴ Hënk di aşaan aji şup Uşup Ulil Unuura ti *itoh iñehanaani ti utaak wi Yuda.

5

Başaş Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natenan ti Yowan 1.35-51; 21.1-11)

¹ Unuur ulonj wi Yetu anaşun ti kabañ ki *bdëk bi Genetaret, kë bañaan başë fooya atum, ptiinkna Uşup wi Naşibați. ² Wi wi aşaan awin iţeem itëb ti kabañ ki bdëk. Batuh bawala ti ya, awo ti pwent iridiya yi baka. ³ Blonj ti iţeem mënt bawo bi ñiint alonj i bajaan bado Fimonj. Yetu apaya ti ba, aşë ji na a aşu kalow pkay, aşë ʒo ti bţeem ajun pjukan pntuk pi bañaan.

⁴ Wi aşıiniñ aba, aşë ji na Fimonj: « Johariin du dko di bdëk badiilnuñ, naşë nafël iridiya natuh. »

⁵ Kë Fimonj aşë teema aji : « Naweeek, nşuh utejan bti, nşemmob mob nin uşëb, kë wi işaan ajakën ndo wa, dfël iridiya. »

⁶ Bafël iridiya, amob nşëb nantumuñ pşum pañ, kë iridiya idoo kak i kamar. ⁷ Wi wi baduñ batuh batënt baka banwoonj ti bţeem btëbantën na iñen, babi pşenk baka. Bukunj babi aşenk baka, kë batuman iţeem

itëb kë ido kak yi kajiir. ⁸ Wi Fimonj andu'aniñ Piyeer awinuñ uko mënt, ajot ti ihoş yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan țiki dwo ñaan nado buşaan. »

⁹ Aşıini hañ țiki alënk adiwşu ul na batëntul, ti btuh bi batuhunj bi. ¹⁰ *Yakob na *Yowan babak Febede banjaan balemp na Fimonj bakak alënk maakan kak. Kë Yetu aşë ji na Fimonj: « Wutan kalënk, hënkunj bañaan biki ikkakunj katuh. »

¹¹ Wi bakakanaaruñ kakan iţeem du pkay, aşë bi duk duk iko mënt bti, aşaş Yetu.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)

¹² Unuur ulonj wi Yetu awoonj ti ubeeka ulonj, kë ñiint alonj ammaakuñ bdoo aşë wo da. Wi awinuñ Yetu, aşë jot ti ihoşul afët kaara ti mboş añehana aji : « Ajugun, woli iñali, ihinan kakakanaan njintañ* . »

¹³ Yetu atar kañen abana, aşë ji : « Aa, dnjali, kakan ijintañ. »

Ti dko mënt, kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ti a. ¹⁴ Kë aşë ji na a awut kaşup nin alonj uko unşepun. Aşë jaka aji : « Duni iya iwinana du naşenan Naşibați ibot ifiñar Ajugun uko wi *Moyit aşuunj pdo pa bañow bi nu kadiimanaan bañaan bti kë ijebi. »

¹⁵ Kë katim ki Yetu kaşë meeşana meeşana pya. Bañaan batum kë bakbi ptiinka kakuş kajeb ti mmaak mi baka. ¹⁶ Kë ul, aşë ji ya du dko dgaag kañehan Naşibați.

Yetu ajeban ñiint anşakmunj

(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)

¹⁷ Yetu awo unuur ulonj ti pjukan, kë *bafaritay balonj na *bajukan Bgah başë wo ti bankntiinkuluñ. Bawoona nşët bti ni *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Kë mn-hina mi Ajugun manşë winana ti pjeban pi akjebanunj bañaan. ¹⁸ Wi wi biint balonj banşiji ñiint alonj anşakmunj ti kajiin bawuñ. Bado na pneejana kabëkan ti kadun ki Yetu, ¹⁹ aşë wo baanhilani țiki bañaan batumi. Wi wi başaan apaya du bşuk bi katoh ado bhër ti uşan ahilna awalan ñiint anşakmunj na kajiin ti ptoof pi bañaan, ti kadun ki Yetu. ²⁰ Wi Yetu awinuñ pfiyaar pi biint bukunj bafiyaaruli, aşë ji : « Ñiintu, ipekadu yi nu ipëni. »

* 5:12 Ti bgah bi bayuday, namaak bdoo aşop ti kadun ki Naşibați.

21 Kë Bajukan Bgah balon na bafaritay başë şal aji : « Ńiint ankkarun Naşibaţi i awo ahon ba? In ahilanun kapënan ñaan ipekadu bë mënt Naşibaţi a ʒañ? »

22 Kë Yetu ammeen nşal nşal nşawo ʒi an ba? 23 We uyojnun ba : pji na ñaan: "Ipekadu yi nu ipëni" këme "Naşiin ipoš"? 24 Natenan, nabaan ame kë *Abuk Ńiint aka mnhina mi ppënan ipekadu ʒi mboş. »

Wi wi aşaan aji na ñiint naşakmaan : « Djaku : Naşiin, ijej kajiiñ ki nu, iʒiış katohu! »

25 ʒi dko mënt, kë ñiint anaʒa ʒi kadun ki bañaan, ajej kajiiñ ki apiintnun aʒiış katohul aşë beeb Naşibaţi.

26 Bammaarun iko mënt bañonjar fuʒ. Bawo ʒi pbeeb Naşibaţi akuʒ awo na palënk aşë ji : « Nwin nʒa iko iñonjarënaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naʒaşarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

27 Wi uko wan uʒëpun, kë Yetu apën, aşë win ñiint alon *nakobraar daaşa. Katim ki ñiint mënt kawo Lewi. Aʒo du dko di aklempnun, kë Yetu aşë ji na a : « ʒaşaan! » 28 kë ñiint anaʒa aduk iko bti, aʒaş Yetu.

29 Wi wi aşaan adu Yetu pyoban du katohul aşë do ufettu uweek pa a. Bañaan batum bawo ʒi pde na baka : bakobraar daaşa, na bañaan balon kak. 30 *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka kë başë noman uko mëntan, aji na baʒaşar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaşa na bado buʒaan. We ukaan ba? » 31 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Mënt bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. 32 Mëmbi bi pdu bañaan banşalun aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buʒaan, bahilna bawut pjuban, baʒëlëş nşida. »

*Yetu aʒiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

33 *Bafaritay kë başë ji na Yetu : « Baʒaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naşibaţi, kë biki nun baji bado han. Biki nu kë başë ji bawo ʒi kande, na udaan! » 34 Kë Yetu aşë teem baka aji

: « ʒi unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bayaanʒ bambiin bniim bayiman wal wi naniim ahumuñ da i? 35 Kë wal uşë bi, wi naniim akjejaniin. Balun kayiman ʒi nnuur mënt. »

36 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Ñaan aanji kib kamişa kahalü kabamna kamişa kaʒaf, woli ñaan ado han kamişa kahalü kaji kaʒoka, kë dko dambamnun daanji daya na kaʒaf! 37 Nin ñaan alon aanji ʒu poot phalu ʒi nşuuli nşaf. Poot phalu pun pafom nşuuli, poot patula ʒi mboş, nşuuli nşatoka. 38 Kë ñaan aşë wo kaʒu poot phalu ʒi nşuuli nşalu. 39 Nin ñaan alon andaanun poot pʒaf aanji nşal phalu. Baji baji : "Pʒaf palilun apel."† »

6

*Yetu na unuur wi pnoorfën
(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)*

1 ʒi unuur ulon wi pnoorfën wi bayu-day, Yetu awo ʒi pmuur nşeeh nş nşdeey, kë baʒaşarul başë wuur nş afoñël ʒi iñen, adoh. 2 *Bafaritay balon kë başë ji na baka : « we ukaan kë nakdo uko wi Bgah baneenanun pdo ʒi *unuur wi pnoorfën ba? » 3 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiʒ abiiñ ado i, wi ubon ukde'ulun ul na batëntul? 4 Aya aneej du katoh ki Naşibaţi* ajej ipoom yi badolun pa bşenjan bi Naşibaţi ade akuʒ awul batëntul kë badee. Ipoom yi başenjan ʒañ bakaan na pde. » 5 Wi wi Yetu aşaan aji na baka : « *Abuk Ńiint awoon Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

6 ʒi unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayu-day, kë Yetu aşë ya du *katoh kañehanaani ajukan. Kë ñiint alon aşë wo da anşakmi ʒi kañen kadeenu. 7 *Bajukan Bgah na *bafaritay balon kë başë la uko utapar Yetu, aşë tena bnuura, kame me ajeban ʒi *unuur wi pnoorfën. 8 Kë Yetu aşë me nşal nşal baka. Aji na ñiint anşakmuñ : « Naşiin ibi ʒi kadun ki bañaan. » Kë ñiint anaʒa abi anaʒ da.

9 Kë Yetu aşë ji na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanun ñaan ado ʒi unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buʒaan? Pbuuran ñaan këme pʒoka? » 10 Wi wi aşaan aten

† 5:39 Poot pi bakʒiiniyaanun ʒi paji woli paʒafi paba lil lil maakan.

* 6:4 ʒi wal wi Dayiʒ, kaloona kajaan kadiiman

kë Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

baka bti afooyan ašë ji na ñiint: « Taran kañen. » Kë ado hañ, kë kañen kabi jeb jeb.
 11 Kë bašë deebať maakan alaťar katen uko wi bahiini kado Yetu.

*Yetu adat banjañan iñeen na batëb
 (Maci 5.1; 10.1-4; Markuť 2.23-28)*

12 Yetu aya ři řnuur mënťan pñehan Nařibaťi du pnkuñ, afër ři pñehan.

13 Wi unuur ujintuñ, kë ašë du baťařarul. Adat ři baka bañaañ iñeen na batëb, aťu katim ki *banjañan. 14 Bawoon: Fimon: Fimon i aťuun katim ki Piyeer, Andre aťa Fimon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi, 15 Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimon andu'aniin Nagutar utaak, 16 *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

*Pntuk pi bañaañ pabi ři Yetu
 (Maci 4.24-25; Markuť 3.7-11)*

17 Wi wi Yetu ařaañ awala na baka, ašë nať ři dko dbad. Baťařarul batum, aťu na pntuk pi bañaañ banwoonuñ řfët bti ři *Yuda, na Yeruťalem, na řbeeka ři Tir na Fidon řanwoon ři kabañ ki bdëk. 18 Babi ptiinka kabot kajib mmaak mi baka. Biki řntaayi řakyewlënuñ kak bajebi. 19 Kë bañaañ bti bašë do na pban Yetu, řiki mn-hina mlon mampëna ři a, ajeban bañaañ bti.

*Bannuurandënuñ na banwuťanuñ
 (Maci 5.1-12)*

20 Kë Yetu ašë kat kës aten baťařarul ašë ji :
 « Nanuurandëni an nanwaanuñ,
 řiki *Přih pi Nařibaťi pawo pi nan.

21 Nanuurandëni an nanwoon na ubon hënkun,
 nalun kade kayok.

Nanuurandëni, an nanwoon ři řwooni hënkun,
 nalun kado kaji.

22 Nanuurandëni, woli bañaañ bařooran, adookan, akaran,
 atok katim ki nan aji nafëpaa řiki nafiyaar *Abuk Ñiint.

23 Nalilaan unuur mënť, nawo ři mntañ, baluk bi nan balun kadëm du baťi.
 Kë hënk di di bateem baka babin ado na *baťupar Nařibaťi.

24 Kë an bayok našë wuťan,
 nadobi yeenk baluk bi nan!

25 Nawuťani, an nanyokuñ hënkun,
 nalun kawo na ubon.

Nawuťani, an nankjiin hënkun,
 nalun kawo na puum kabot kawooni.

26 Nawuťani, woli bañaañ bti baťup bnuura ři an!

Kë hënk di di bateem baka babin ado na bataaki banjakuñ aji bawo baťupar Nařibaťi. »

*Pñal bařooradul
 (Maci 5.39-47)*

27 « Kë nšë řupan, an nankntinknuñ: Nañalan bařooradan, nado kado bam-pokanañ bnuura. 28 Nañehandëran

bankfëpanañ Nařibaťi awul baka bnuura, nañehaan Nařibaťi pa bankřupun buťaan ři an. 29 Woli ñaañ akobu ři kajeem kalon, kdek kak kundu. Woli ñaañ atehu bayeti, wutana ajej kak kamiša. 30 Woli ñaañ añehanu, řenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa. 31 Uko wi nañaluñ bañaañ badolan, nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli nañal banñalanañ řaň, ubeeb uhoñ wi wi nakaan ba? Bado buťaan badoo ji banñal banñaluñ baka. 33 Woli nado bnuura bankdolanañ bnuura řaň, ubeeb uhoñ wi wi nakaan ba? Bado buťaan badoo ji bado hañ. 34 Woli naťeetan banhilanuñ kalukan, ubeeb uhoñ wi wi nakyoonkuñ ba? Bado buťaan badoo ji baťeetan kak batënt baka, kayoonk baluk banliñuñ na wi baťeetanuñ. 35 Kë našë wo i kaťep řëp kañal bařooradan, nadoon kado bnuura, kaťeetan, kawut kahať balukan. Naluñ kayeenk baluk bweek, kašë kawo bubuk Nařibaťi *Andëmuñ Maakan. Ul, annuuriin na banwoon baanji babeeba, na banřotuñ. »

*Nadoon kaťen batëntan
 (Maci 7.1-5)*

36 « Nadoon kañaga maakan, jibi Ařinan ajaañ ñagi'an maakan. 37 Nawutan katen buťaan bi batëntan, bašë balun bawut pten bi nan. Nawutan kaji atëntan aduknaanaa, bašë bawo baankluñ kaji naduknaanaa. Namiiran batëntan, bašë balun bamiiran. 38 Naťenan, bašë balun baťenan. Balun kawulan untumuñ adoo apel umbootu wi nan, řdeey řaluñ kaťum kadoo katula, balun kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna! »

³⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanuñ kaṭoñ nakuul atēñṭul ba? A-a, baya kajot bukāl batēb bti ṭi bhēr. ⁴⁰ Nin najuk alonj aanhinan kapel najukan i nul, kē najuk anjukunj ame, aṣē luñ kawo ji najukan i nul.

⁴¹ « Iba ya we ppēnan katēmal kanwoonj ṭi pkēṣ pi atēñṭu, aṣē duk pmul panwoonj ṭi pi nu? We ukaañ ba? ⁴² Hum di di ihinanuñ kaji na atēñṭu, “ayiṭ naan, biin mpēnanu katēmal ṭi pkēṣ,” aṣē wo iinwin pmul panwoonj ṭi pi nu? Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoonj ṭi pkēṣ pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoonj ṭi pkēṣ pi atēñṭu! »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)*

⁴³ « Bko bjeb baanhil kabuk mnko mnwuṭaan, kē bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura. ⁴⁴ Baji bayikrēnaan bko ṭi mnko mi ba. Nāañ aanhinan kamar pjaak ṭi byuw, kē nāañ aanhil kak kamar mbut ṭi bṭēmpēl. » ⁴⁵ Nāañ anwoonj nanuura, aji jejna bnuura mēñṭ du kaṭēbul, kantumi na iko inuura, anwuṭunj aji jejna buṭaan bi nul du kaṭēbul, kantumi na iko iwuṭaan. Aa, uko untumuñ ṭi kaṭēb ki nāañ, ujaañ upēna ṭun mntumul.

*Itoh itēb
(Maci 7.24-27)*

⁴⁶ « Naji nadu'ēn kaji “Ajugun, Ajugun,” kaṣē wo naanji nado uko wi njakuñ. We ukaañ ba? ⁴⁷ Woli nāañ abi ṭi nji, atiink uṭup wi naan, aṭaṣ wa, ddiimanan jibi anaamunj: ⁴⁸ Anaam ji nāañ anniwunj katoh. Ajip adilēn, aṣē paf katoh ṭi mnlaak. Woli uṣubal uweek ubii, kē meel mampaari, maanji mahilan ka pṣinṭ, ṭiki, katoh kaniw bnuura aliint. ⁴⁹ Kē anṣaanj atiink uṭup wi naan aṣē wo aandi pdo uko wi njakuñ, anaam na nāañ anniwunj katoh ṭi mboṣ aṣē wo aanjip adiilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ṭi dko mēñṭ, katoka bti. »

7

*Pfiyaar pi naweek i bangoli iñeen week
(Maci 8.5-13; natenan ṭi Yowan 4.46-54)*

¹ Wi Yetu aṭiiniin na bañaanj banktiinkuluñ aba, aṣē neej ṭi ubeeka wi Kapernawum. ² Naweek alonj i bangoli iñeen-week awo da,

aka nalemparul alonj, i anjalunj maakan kē amaaki adoo ñogan pkeṭ. ³ Wi atiinkunj kē baktiiniyaan uko wi Yetu, kē aṣē yil bantohi *bayuday balonj du a, bakooṭa abi ajeban nalemparul. ⁴ Wi babiin ṭi Yetu, aṣē kooṭa bnuura aji na a : « Niiñṭ i awo i iṭēnka, ⁵ ṭiki anjal pntaali pi nun. Ul aniwunj un *katoh kañehanaani. »

⁶ Kē Yetu agakandēr na baka, wi bakyaan pñog katoh kē naweek i bangoli aṣē yil banohul balonj baya baji na a : « Ajugun, kṭo kanooran uleefu, dpoṭ ibi ineej ṭi katoh naan. ⁷ Uko wañ ukaañ kē mēññoom abi te du iwi ; iṣale ṭup uṭup uloolan ṭañ nalempar naan abi jeb jeb. ⁸ Nji kak dka anṣihnuñ abot awo na bangoli biki nṣihunj, woli dji na alonj ṭi baka : “Yaani,” aya, undu “Biini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. » ⁹ Wi Yetu atiinkunj uṭup wañ aṣē maṭ naweek i bangoli maakan, awuṣṣa wal mēñṭ aten bañaanj batum bankṭaṣuluñ aṣē ji na baka : « Dṭupan, ṭi *Itrayel bti, mēmbaanj kawina pfiyaar panliñi na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakuñ katoh, baṭēnk nalempar nangoli naweek kē ajebi.

Yetu anaṭan nduba alonj ṭi pkeṭ du ubeeka wi Nayin

¹¹ Wi uko wañ uṭēpuñ, kē Yetu aṣē tool pya ubeeka ulonj wi bajaañ bado Nayin, baṭaṣarul na bañaanj batum kē bakyaanṭ na a. ¹² Wi Yetu akneejanunj ubeeka, ayit na umoy wi nduba alonj i nāañ nayoṭ alonj akahanj ṭañ. Pntuk pweek pi bañaanj pañooṭana. ¹³ Wi Yetu Ajugun awinunj nāañ unj aṣē nāgi'a aji na a : « Yompan. » ¹⁴ Aya aban kajiiñ ki bapafun puum, bamēbanunj ka kē banaṭi ; kē aṣē ji : « Ndub, iwi i nji kaṭiiniyaanunj, naṭiin! » ¹⁵ Nduba ankeṭunj kē ahēt aṭo aṣē jun pṭup na bañaanj. Kē Yetu akakana anin. ¹⁶ Bañaanj bti balēnk adiwṣa, abot adēman Naṣibaṭi aji : « *Naṭupar Naṣibaṭi naweek apēn ṭi ptoofun kē Naṣibaṭi abot awuli pntaali pi nul. » ¹⁷ Uko wi Yetu wañ umeetana ṭi *Yuda bti na nṭaak njanfooyun wa.

*Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)*

¹⁸ Baṭaṣar *Yowan Nabattaar baya akakalēṣa iko mēñṭ bti, kē aṣē du baṭaṣarul

batëb ¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, këme nwo biki kayoonk alon kak? » ²⁰ Wi biint mënčan babanun ti Yetu aşë ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ti iwi, nheparu me iwoon anwoon i pbi, këme nwo biki kayoonk alon kak? »

²¹ Wal mënç Yetu ajeban bañaan batum bammaakun, apënan bañaan batum nntaayi abot ado bakuul kë bakwin. ²² Kë Yetu aşë teem bayili aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinun akuţ atiink hënk : bakuul bakak awin, banţakmun bapoş, bammaakun bdoo bajebi kë bandënëmun baktiink, bankeţun banaţa ti pkeţ, *Uţup Ulil Unuura utiinkana ti bawaan. ²³ Anwoon aampok pfiyaarën anuurandëni. »

²⁴ Wi bañaan biki Yowan ayilun bayaan, kë Yetu aşë wo ti ptiiniyaan uko wi Yowan na bañaan batum bukun aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiış ba? Bmaaj bi uyook ukşintun ba i? A-a. ²⁵ Kë we wi wi naşaan aya pten ba? Niiint anñëgiin a i? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi başih. ²⁶ Kë we wi nayaan pten ba? *Naţupar Naşibaţi a i? Nafaŋi, kë nşë ţupan, nawin ampelun Naţupar Naşibaţi. ²⁷ Ul i i upiitun aji :

“*Naşibaţi aji : Tenan, dyil nalempar naan ti kadunu, abomanu bgah.*” »*

²⁸ « Dţupan : Ti bañaan bambukiin ti kayin ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaan anwoonun nampoţi du *Pşih pi Naşibaţi aşë pela. » ²⁹ Bañaan bti adoo ţu na *bakobraar daaşã banktiinkulun badinan kë Naşibaţi awo natool wi badolun *batitmu bi Yowan. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kë başë pok uko wi Naşibaţi aŋalun pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamntën na bañaan biki kawuun ki nta ki? Banaam na we? ³² Bawo ji bapoţ banţoon du ufeeru, aşë ţëlşër aji : “Nteeni,

kë naankii!
Nyeeh iyeeh yi pjootan
kë naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kë naji : “Awo na untaayi!”

³⁴ *Abuk Niiint kë abii, ade abot adaan poot, kë naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaşã na bado buţaan!” ³⁵ Kë banktaşun uţup unţuŋa wi Naşibaţi başë yikrën kë uwo utool. »

Yetu apënan ipekadu yi ñaaţ nado buţaan (Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ti Yowan 12.1-8)

³⁶ Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; kë aya aneej du katoh ki nul aţo ti umeeşã. ³⁷ Naaţ alon kë aşë wo ti ubeeka mënç, anwoon nado buţaan. Wi ameej kë Yetu abi pyoban du uko nafaritay aşë ţij ukëra ujun ulil pţëkëñ ti pţukar pmpoţi pi babomanun na ufuuş ufaatal. ³⁸ Abi aţo ti kafet ki Yetu, ti ihoţul*, awooni, aňowana ihoţ na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoţ yi Yetu aşë kër ukëra ujun ulil pţëkëñ ti ya. ³⁹ Wi nafaritay anduun Yetu pyoban awinun uko wan aşë ji ti uşal : « Woli niiint i awo lah *Naţupar Naşibaţi na manjoonan, ame in awoon ñaaţ ankbanulun hënk, na uko wi awoon: naţuunk! » ⁴⁰ Kë Yetu aşë tiini wal mënç na nafaritay aji na a : « Fimon, dka uko ulon wi nŋalun kaţupu » kë ateema aji na a : « Naweeke ţupan. »

⁴¹ Kë Yetu aşë ji : « Biint batëb balon babi teet itaka du najula, alon kë aţeet baluk bi nnuur iñeen week nyaaş kañeen, undu kë ayeenk bi nnuur iñeen-kañeen ⁴² Jibi bawoon baanhilan pluk, kë najula awutar baka bukal batëb bti itaka yi baţeetun. In akŋalnulun maakan ti batëb bukun ba? » ⁴³ Kë Fimon ateem aji : « Dşal aji i awutarun itaka itum a. » Kë Yetu ajaka : « Ifaŋi. »

⁴⁴ Wi wi aşaan awuğşã ataŋ na ñaaţ aşë ji na Fimon : « Iwin ñaaţ i? Dneej ti katohu, kë iinñowën ihoţ ; ul kë aşë ñowën ihoţ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. ⁴⁵ Iimmookën wi mbiin, kë ul aşë bi kabootën boot ihoţ wi mbiinun. ⁴⁶ Iinţu'en ukëra ti bkow ; ul, kë aşë kërën ihoţ na ukëra ujun ulil pţëkëñ. ⁴⁷ Ukaan kë njaku, ipekadu yi nul intumun ipën ti a, ţiki adiman unal uweek. Kë ñaan i bamiirun uko umpoţi aji ka unal umpoţi pa ammiirulun. » ⁴⁸ Wi wi Yetu aşaan aji na ñaaţ : « Ipekadu yi nu ipëni. » ⁴⁹ Kë banwoon na a ti umeeşã

başë şal aji : « Ñiint i awo ahon ba, adoo aji pënan ipekadu? »⁵⁰ Kë Yetu aşë ji na ñaaş un: « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baaş bangakandëruñ na Yetu

¹ Wi uko wañ uţëpuñ, kë Yetu aşë wo  i p aaay na  beeka na  ntanka, ajukan abot a up *U up Ulil Unuura wi *P ih pi Na iba i. Ba aşarul i een na bat b k  bawo na a,² a u na baaş balon biki bap enanun  ntaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bap enanun  ntaayi paaj na ulon,³ Yowana ahar Hu a namali i *Herod, Fu ana, na balon batum kak. Baaş m nt  bajaan ba  nk Yetu na ba aşarul na bka bi baka.

Uho  wi nagur  deey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi ba aañ payitun, k  ba aañ bakwoona  beeka bti abi  i Yetu, k  aş  ho  na baka aji : ⁵ « Najaar ap n pgur  deey. Wi akgurun,  deey  lon k   aya ajot du bgah ; apo ana, k   kat  ade  a bti. ⁶  lon k   ajot  i mnlak, wi  na iin, awaan meel akay. ⁷  lon k   ajot  i ptoof pi iyiw, k  wi  na iin na iyiw, k  ifiikl n  a. ⁸  lon k   aya ajot  i mbo  mnuura, ana a, awul  deey  tum maakan. » Wi ajakun hañ aş  huuran aji : « Ankaan iba  itiiniki, atiinkan! »

Uko unkayi k  Yetu aji ho 

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Ba aşar Yetu bahepara uko wi uho  wañ ujaki. ¹⁰ K  ateem baka aji : « An, ba enan k  name iko injoonanun yi *P ih pi Na iba i, inwoon iimmeetanaa, k  bandukiin,  i uho  wi wi nji ka upuñ na baka, h nk :

“woli badoo ten baankwin

woli badoo tiink baankte.” »*

¹¹ « Uko wi uho  ujakun wii wi :  deey  awoon U up wi Na iba i. ¹² Ba aañ balon bawo ji bgah, bi U up ujutun, wi bantiinkun wa, k  Untaayi Uweek u   bi, ap nan wa  i  haaş  i baka a i bafiyaar baku  babuur. ¹³ Balon bawo ji dko di mnlak di U up ujutun, baji bayeenk wa na mnlilan woli batiink wa ; k  baş  wo baanka in-taañ, baji bafiyaar bti u, woli ujeenki baji

bawutan. ¹⁴ K  balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun U up aş  ya, k  man aaf, pyok panjaan pafooyan bkow na kalilare ki umundu k  ifiikl n baka k  baand mi. ¹⁵ K  banwoon mbo  mnuura bajaan batiink U up wi Na iba i na uhaaş unuura utool kam ban wa kabot kabuk  deey  i kamiir ki baka.

Uho  wi unkaniya

(Markut 4.21-25)

¹⁶ « Nin alon aanji tehan unkaniya ka   f   wa na kakana, k me ka u wa du kali a u  h, aji  u wa du bko duu , bankmbiin bahilna bawin bjeehi bi wa. ¹⁷ Uko ummeniin   a ulun kamee ana, k  uko unhankaniin ulun kap n  i bdig. ¹⁸ Na aafaraan keeri  i utiink wi nan, ankaan balun kawula kak kapelan ; k  anwaanun, badoo yeenk yeenk uko wi a alun aji akaa. »

Bayi  Yetu biki mnfa an

(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

¹⁹ Anin Yetu na ba a'ul babi du dko di awoon aş  wo baanhinan a oga  iki ba aañ batumi. ²⁰ K  baş  do k  ba upa aji : « Naan na ba a'u buk bukun du bdig, banal pwinu. » ²¹ K  Yetu aş  teem aji : « Banktiinkun U up wi Na iba i aku  ado uko wi uheparun bawoon ni na ba a naan. »

Yetu a a an uk k

(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)

²² Yetu apaya unuur ulon  i b eem na ba aşarul aş  ji na baka : « Nawul n  ya bd k umban wundu. » K  baya alow. ²³ Wi bakmuurun, k  Yetu aş   oy nt. K  uk k u   mara mara ana a  i bd k. Meel man-neej  i b eem k  badoo kak i pjiir. ²⁴ Wi wi ba aşar Yetu ba aan a oga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek,  ke i, wi nun ubaa. » Yetu aten wal m nt  aş   oman na uyook na meel man  ntarun. K  i a ani, dko k  dayompand ri. ²⁵ Wi wi a aan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo  un ba? » Bal nk aku  a onjar aş   upar aji : «  aañ i, awo ahon andoon a ook uyook na meel k   ado ji  atiinka? »

Yetu ajeban  iint i untaayi uneejun

(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)

* 8:10 Itayi 6.9.

26 Baya aňog utaak wi Bagenateren untaanuñ na wi *Galilay. 27 Wi Yetu atapan tap kahoñ ti mboş, kē ñiint alon i ubeeka mēnt i nntaayi nanejuñ aşē bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imişa, kē aankak afēr ti itoh, aji bi wo wo du pnguran. 28 Wi awinuñ Yetu aşē fut idiim ajot ti ihoñ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naşibañi *Andemuñ Maakan? Dkooñu kooñ, khajanaan! » 29 Yetu alēbar wal mēnt na untaayi upēn ti ñiint un. Nyaaş ntum, untaayi uji uneej ti a, baji batana tan na mnkorentu kēme bakiina kiin, kē aşē ji marana maran iko yi batannuluñ, untaayi uşē ya na a du *pndiiş. 30 Kē Yetu aşē hepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aji : « Pntuni » ũiki nntaayi ntum nanej ti a. 31 Kē njaşē kooñu awut kawat na du infernu.

32 Kē batani bweek bi nñkuma başē wo ti pşuñ du pnkuñ duuñ. Wi wi nntaayi nñkooñuñ Yetu adinan na nanej ti nñkuma. Kē adinani. 33 Kē nntaayi nñpēn ti ñiint, aneej ti nñkuma, batani buñ kē bawura wura ajot du bdēk ayoora.

34 Wi bayafan bajug batani bawinuñ uko unñpēnuñ aşē jññ na pti, wi bayaan aşē kakalēş uko mēnt ti ubeeka na nñfēt. 35 Wi wi bañaan başaan abi pten uko unñpēnuñ, abi aňog ti Yetu aşē win ñiint i nntaayi nñpēnuñ ti uleef kē año ti ihoñ yi Yetu. Awohara hēnkuñ akak ñaan, kē bañaan başē lēnk. 36 Banwinuñ uko unñpēnuñ bti bakakalēş bandukiññ jibi ñiint aneejiññ nntaayi ajebi. 37 Bañaan bti du utaak wi Bagenateren balēnk adiwşa wal mēnt, ukaññ kē baji na Yetu « Yaani, lowun! » kē Yetu aşē paya ti bñeem kaya na bgahul.

38 Wi wi ñiint i nntaayi nñadukuñ aşaan aji na a : « Dkooñu kooñ wutaan mbi na iwi. » Kē Yetu aşē dooka aji na a : 39 « Kakan katohu! Iya ikakalēş uko wi Naşibañi adoluñ bti pa iwi. » Kē ñiint ayaa, aşē ũup ti ubeeka bti uko wi Yetu adoluñ pa a.

Yetu ajeban ñaañ alon akuñ anañan poonu abuk Jayirut ti pkeñ

(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

40 Pntuk pi bañaan pawo ti pyoonk Yetu du bdēk umbañ wuñ. Wi abanuñ, kē başē bi bti pkita. 41 Kē ñiint alon anwoon katim

ki Jayirut aşē bi da. Awo naweek i *katoh kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ti ihoñ yi Yetu aşē kooñu aji abi du katohul. 42 Abukul ñaañ aloolan ũañ i akaññ i nşubal iñeen na nñtēb amaak aňogan pkeñ.

Wi Yetu akyaan ti bgah, bañaan batum adoo wuuk wuukana. 43 Kē ñaañ alon aşē wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak nşubal iñeen na nñtēb hēnkuñ [atok bka bi nul bti ti pñaay na bapiinñan] kē nin ñaan aanhinan ajebana. 44 Ñaañ mēnt abi aňog ti kafet ki Yetu aşē ban kambiiñ ki kamişa ki nul, ti dko mēnt kē pñaak pabi ũañan ũañan ptula. 45 Kē Yetu aşē ji : « Ñaan alon abanēn, in ula? » Wi bañaan bti bapokuñ kē Timon Piyeer aşē ji na a : « Naweek, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. » 46 Kē Yetu aşē ji na a : « Ñaan alon abanēn, dtiink mnhina mlon kē mampēn ti nji. »

47 Wi ñaañ awinuñ kē amobanaa aşē bi ajot ti ihoñ yi Yetu, alēnk akat kat. Akakalēş Yetu ti kadun ki bañaan bti uko unkayi kē abana, abot añup jibi ajebi ti dko mēnt. 48 Kē Yetu aşē jaka : « Ñaañu, pñiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

49 Ahum kañiini, kē alon aşē woona uko naweek i katoh kañehanaani aji na a : « Kño kanooran Najukan, abuku aneem hēnkuñ. » 50 Kē Yetu atiinka, aşē teem aji : « Klēnk nin, fiyaarēn ũañ, anaña. » 51 Wi babanuñ du uko naweek i katoh kañehanaani, andinan nin alon aneej na a bē mēnt Timon Piyeer, *Yowan na *Yakob, añu na aşin na anin poonu. 52 Bañaan bti bawooni abot añēga. Kē Yetu aşē ji : « Nayompan, aankeñi añoyēnt nñoyēnt. » 53 Kē bañaan başē nñubana, ũiki bame kē akeñi. 54 Kē Yetu aşē mēban poonu ti kañen aji na a : « Poon, nañiin » 55 kē uhaaş uşē kak ti napoñ, kē anaña ti dko mēnt. Wi wi Yetu aşaan aji na baka bawula pde ade. 56 Bajug poonu bañoñar bnuura, kē aşē ji na baka bawut kañup nin alon uko unñpēnuñ.

9

Yetu ayil banjañan iñeen na batēb

(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

1 Yetu adu *banjañan iñeen na batēb aşē wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook nntaayi bti, kabot kajeban mmaak.

² Wi wi ašaan ayil baka baya baɕup uko wi *Pših pi Našibaɕi na pjeban bamaakal. ³ Aji na baka : « Nakɕij nin ukoolan pa bayaas, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imiša itëb. ⁴ Katoh kaji kayeenkanle, naneej da, kaɕo, te wi nakluɕ kapën da kaya. ⁵ Dko di bayaan awo baanyeekan, nadan danaan pdëpalën ɕi ihoɕ yi nan woli napën ɕi ubeeka mënt, nayuujna baka kë bado buɕaan. » ⁶ Wi wi banjañan bašaan aya na nɕfët aɕup *Uɕup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa aɕal kame ñaan anwoon Yetu
(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

⁷ Wi *Herod nantuña i *Galilay atiinkuɕ uko unktëpuɕ ašë ɕu kapaam ; baloɕ baji baji « *Yowan anatiin ɕi pkeɕ » ⁸ baloɕ kaji « *Eli akaan abi » baloɕ kak kaji « Alon ɕi *baɕupar Našibaɕi bajon anaɕiin ɕi pkeɕ. »

⁹ Kë Herod ašë ji wal mënt: « Yowan, nji ɕi uleef naan ddo kë bafala bkow. Kë in ašaan awo ñiinɕ i ntiinkuɕ kë baji ado iko yan? » Kë wi wi Herod ašaan aduka wal mënt ala pwini Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde
(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

¹⁰ *Banjañan bawoona bayaaš wal mënt ašë kakalëš Yetu iko yi badoluɕ bti. Yetu kë ašë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umbaɕ wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida. ¹¹ Kë wi bañaan bamehaɕ me haɕ ašë ɕaša. Yetu ayeenk baka bnuura, aɕiini na baka uko wi *Pših pi Našibaɕi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kë banjañan iñeen na batëb bašë ñoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ntanka na nɕfët ñanñogun ɕi bahilna baka uko ude, na dko dpiinɕ, dko di nwoon di daanfëɕi. »

¹³ Kë Yetu ašë ji na baka : « nawulan baka bade bdidi'an! »

Kë bašë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na nɕtëb nɕtëb. Këme nwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biinɕ banwoon da bawo uko ji iñeen week nyaaš iñeen kañeen (5000).

✧ 9:8 Malaki 3.23.

Yetu kë ašë ji na baɕašarul : « Nadolan baka bado kaɕoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kë bado haɕ, bañaan bti kë baɕo bnuura. ¹⁶ Wi wi Yetu ašaan aje ipoom kañeen yun na nɕtëb nɕtëb nɕun, akat këš aten baɕi, abeeb Našibaɕi ɕi iko ide yun, akitëš ya ašë wul baɕašarul aji bafah pntuk pi bañaan. ¹⁷ Bañaan bti kë bade ayok, kë baɕonkrën iko ide indukiin kë itum kkaar iñeen na ktëb.

Fimon Piyeer aɕup aji Yetu awoon Krittu

¹⁸ Yetu agaag unuur ulon na baɕašarul awo ɕi pñehan Našibaɕi ašë hepar baka aji : « Bañaan bašal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kë bašë teema aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar, kë balon baji iwo *Eli, kë balon kak baji iwo alon ɕi *baɕupar Našibaɕi bajon anaɕiin ɕi pkeɕ. »

²⁰ Kë Yetu ašë hepar baka aji : « Kë ɕi an, nji dwo in ba? »

Fimon Piyeer ayeenk wal mënt bɕup ašë ji na a : « Iwo *Krittu i Našibaɕi ayiluɕ. »

²¹ Wi wi Yetu ašaan ašook baka aji bawut kaɕup wa nin ñaan.

²² Akak aji na baka : « *Abuk Ñiinɕ awo kahaj maakan, kapokana ɕi bantohi, ɕi *baɕejan baweeek na ɕi *bajukan Bgah. Baluɕ kado bafiña, unuur uwajantën ašë naɕa ɕi pkeɕ. »

Hum di di ñaan awoon kaɕaš Yetu
(Maci 16.24-28; Markut 8.34—9.1)

²³ Yetu aɕiini wal mënt na bañaan bti, aji na baka : « Woli ñaan aɕal kaɕašën, awo i kaɕilma uleeful kakuña krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjinti, kabot kaɕašën udole wo ɕi pkeɕ. ²⁴ Ñaan ankšaluɕ pbuuran ubida wi nul aluɕ kawaan wa ; kë anklun kawaan ubida wi nul pa nji aluɕ kabuuran wa. ²⁵ Ñaan ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli anee-mandën ubida wi tul? ²⁶ Woli ñaan alon akowari'aan, nji na nɕup ni naan, nji *Abuk Ñiinɕ, dlun kakowari'a woli dbi na mndëm mweek mi Paapa na mi nwanjuɕ nyimanaan. ²⁷ Dɕupan na manjoonan, balon ɕi banwoon nɕa ɕi baankluɕ kakeɕ bë baanwin *Pših pi Našibaɕi. »

Ubi wi Pşih pi Naşibaŕi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)

²⁸ Nnuur bakreŕ ɲaya pŕëp wi Yetu aŕupnuŕ uko waŕ, kē aşë jej bi Fimoŕ Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkuŕ pweek pa baya bañehan Naşibaŕi.

²⁹ Wi Yetu awoon ŕi pñehan Naşibaŕi, kē başë win kaara di nul kē daŕëlşaa, imişa yi nul kē ikak afaat feh. ³⁰ Biinŕ batëb kē banaŕ aŕiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuuruŕ maakan. Bawo ŕi pŕiiniyaan jibi Yetu akbaañëşi ulempul, wi aklunŕ kakeŕ du Yerutalem.

³² Fimoŕ Piyeer na batënŕul batëb bukunŕ banoyënŕ aronŕ, kē wal wi batenuŕ, aşë win mndëm mi Yetu abot awin bañaanŕ batëb banwoonŕ na a.

³³ Kē wi biinŕ bakanŕ mënŕan bakyaanŕ pduk Yetu, Fimoŕ Piyeer kē aşë ji na a : « Najukan, unuura ɲwo ŕi dko di! Nŕtan iloona iwajanŕ, kalonŕ kawo ki nu, kalonŕ ki Moyit, kandukiinŕ kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi akŕupunŕ.

³⁴ Ahum kaŕiini, kē kanfëluŕ kalonŕ kaşë mara mara abi, awun baka, baŕaşar Yetu kē balënk maakan wi kanfëluŕ kawunuŕ baka. ³⁵ Kē pdiim ploŕ paşë pënna ŕi ka aji : « I, awoonŕ Abuk naan, i nji ndatuŕ. Nadoon katiinka. »

³⁶ Wi pdiim paŕ patiinkaniinŕ kē başë wina Yetu ŕañ. ŕunŕ ɲnuur mënŕan baŕaşar Yetu bayompi, baanŕup nin ñaanŕ uko wi bawinuŕ.

Yetu ajeban napoŕ i untaayi ukyewlënuŕ
(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)

³⁷ Wi unuur ujinŕunŕ kē Yetu na baŕaşaruŕ bakwala pnkuŕ, kē pnŕuk pweek pi bañaanŕ paşë bi pyit na Yetu. ³⁸ Kē ñiinŕ aloŕ aşë huuranaan du pnŕuk meeŕ aji : « Naweeek, dkooŕu kooŕ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ŕañ i i nji nkaan. ³⁹ Untaayi uji uneej ŕi a, kadola amara mara kaŕajar, kalëtar, kabot kayiih. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooŕ baŕaşaruŕ badook wa, kē baanhinani. »

⁴¹ Wi wi Yetu aşaanŕ ateema aji : « Nawo bañaanŕ bawuŕaan, banwoonŕ baanfiyaari! Dwo kaŕo na an te lum ba? Dwo kado

kamiiran te lum ba? » Wi aŕiiniinŕ hanŕ aba aşë ji na ñiinŕ: « ŕijan abuku! »

⁴² Wi napoŕ akñogunŕ Yetu kē untaayi uşë wata ŕi mboş adola kē aklëtar. Kē Yetu aşë bëg wa, ajebana, akakana aşin. ⁴³ Bañaanŕ bti kē başë ñonŕar ŕi mndëm mi Naşibaŕi.

Yetu aŕup pkeŕ pi nul uyaaş utëbanŕën
(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)

Bañaanŕ bti bahum ñonŕar iko bti yi Yetu akdolunŕ, kē aşë ji na baŕaşaruŕ :

⁴⁴ « Namëbaan uko wi nji kaŕupanaŕ hënkuŕ bnuura : *Abuk Ñiinŕ abi kawulana du bañaanŕ. »

⁴⁵ Kē baŕaşar Yetu başë wo baante uŕup mënŕ. Uhoñ mënŕ upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kē bakak aŕi phepar Yetu apiban baka wa.

In adëmnunŕ ŕi an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaŕar başaanŕ apën ŕi baŕaşar Yetu, kē banal kame andëmnunŕ ŕi baka.

⁴⁷ Kē Yetu ammeenŕ ɲşal ɲi baka, aşë ŕij napoŕ aloŕ, adola kē aŕo añoga ⁴⁸ aşë ji na baka : « Ñaanŕ anyeenkuŕ napoŕ i ŕi katim ki naan, ayeenkën nji ŕi uleef naan, kē ñaanŕ anyeenknuŕ, akak ayeenk anyilnuŕ. Anwoonuŕ nampoŕi ŕi an, unŕ mënŕan adëmnunŕ. »

Anwoonŕ aampokan, awo na an
(Markut 9.38-40)

⁴⁹ *Yowan ajej bŕup wal mënŕ aji : « Naweeek, ɲwin ñaanŕ aloŕ anjaanŕ adook ɲntaayi ŕi katim ki nu, kē ɲneenana, ŕiki aanji gakandër na un kaŕaşu. »

⁵⁰ Yetu kē aşë teem aji : « Nakneenana : anwoonŕ aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoonŕ i pdeenana baŕi uñogunŕ, kē aşë bi ŕu ŕu ŕi pya Yerutalem.

⁵² Adun ayil bañaanŕ balonŕ kē bajota kadun. Wi bakyaanŕ na bgah, aşë neej du ufëŕ ulonŕ du *Famariya kabomana dko dfër. ⁵³ Bañaanŕ biki ufëŕ mënŕ kē başë pok pyeenk Yetu ŕiki atool tool pya Yerutalem. ⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinuŕ uko waŕ aşë ji : « Ajugun, inal ɲdo bdoo bawoona baŕi babi batër bañaanŕ biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Kē Yetu aşë kok aŕoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoonŕ kaŕonŕ ubida wi

nan. *Abuk Ñiint̃ aambi bi ptok ñbida ñi bañaan, abi bi pbuuran baka. »] ⁵⁶ Kë başë tool wal mēnt̃ aya untanka umpaṭi.

*Naṭaşar Yetu awo kawul uleeful bti
(Maci 8.19-22)*

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah kē ñaan alon aşë ji na Yetu : « Dko di ikyahan, dṭaşu da. » ⁵⁸ Kē Yetu aşë ji na a : « Nñfēs ṅaka ihër, kē ṅkat ñi baṭi ṅaka intañ, *Abuk Ñiint̃ ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon: « Ṭaşaan. » Kē an mēnt̃an ateema aji : « Naweeek, duni ṭenēn te umoyēn Paapa. » ⁶⁰ Kē Yetu aji na a : « Wutan bakeṭ baya bamoy bankeṭun biki baka ; iwi yaan ido kaṭiiniyaan *Pşih pi Naşibaṭi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dlun kaṭaşu, ma duni iyoonkēn dya kaṭup bayiṭ naan. » ⁶² Kē Yetu aşë teema aji : « Ñaan anjunun kajaar aşë kok kafet̃ aanhil plemp du Pşih pi Naşibaṭi. »

10

*Yetu ayil baṭaşarul iñeen-paaj-na-alon na batēb (72)
(Maci 9.37-38)*

¹ Wi uko waṅ uṭēpun, kē Yetu Ajugun aşë dat bañaan iñeen paaj na alon na batēb* (72) kak ṭi baṭaşarul, ayil baka kē bakyaana batēb batēb, ajota kadun ṭi ṅbeeka bti na dko bti di aklun kaṭēpna. ² Aji na baka : « Kakit kadēmi, kē balemp başë tiinkēt̃ ; nakooṭan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. ³ Nayaani, dyilan ji ṅkaneel ṅmpoṭi du ptoof pi ṅñiin. ⁴ Nakṭij nin umbootu, nin umañ, nin kaşapaat, naknaṭ pwul nin ñaan alon mboş ṭi bgah.

⁵ « Woli naneej ṭi katoh kalon, naduniin naji : “Bnuura bawo ṭi katoh ki.” ⁶ Woli ñaan i bnuura awoon ṭi katoh mēnt̃, bnuura bi nañehanun buṅ baduka ṭi a ; bē woli aanwo ñaan i bnuura, aankyeeenk bnuura bi nañehanun. ⁷ Ṭi katoh ki bakyeenkanan, naṭoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanān, ṭiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kañaay na itoh.

⁸ « Woli naneej ṭi ubeeka ulon kē bayeenkan, nadeen uko wi bakwulanān.

* **10:1** Npiit̃ ṅlon ṅi unjon ṅaji : bañaan iñeen paaj na alon.

⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mēnt̃ nabot naji na banfētun da : “*Pşih pi Naşibaṭi pañogan.” ¹⁰ Bē woli naneej ṭi ubeeka ulon kē baanyeenkan, napēn du igah kaji : ¹¹ “Ndoon dan danan pdēpalēn pi ubeeka wi nan pankabun ṭi ihoṭ yi nun kadukaran pa. Kē naşë wo kame kakşa uko wi : Pşih pi Naşibaṭi pañogan.” ¹² Dṭupan, ṭi unuur wi pwayēs, uko wi Naşibaṭi aklun kado ubeeka mēnt̃ utam kapel wi badolon Fodom☆.

¹³ « Nawuṭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du ṅbeeka ṅi Tir na Fidon, banfētun da badobi wohara undiimaan ṅşaaku kabot kaṭo ṭi ufob kadiimanaan kē baṅal pṭelēs ṅbida ṅi baka. ¹⁴ Ukaan kē ṭi unuur wi pwayēs uko wi Naşibaṭi akdolanān ulun katam kapel wi biki Tir na Fidon. ¹⁵ Kē an biki Kapernawum, nanun aji nalun kadeenana te du baṭi i? Nabaa ṭēp ṭēp kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baṭaşarul : « Ñaan antiinkanan, atiinkēn ; ampokanan apokēn, kē ampoknun apok anyilnun. »

*Baṭaşar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

¹⁷ Baṭaşar Yetu iñeen paaj na alon na batēb bakak na mnlilan aşë ji na a : « Ajugun, ṅntaayi ṅadoo ji ṅado uko wi ṅjakun ṭi katim ki nu. » ¹⁸ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Dwin *Ṭatana kē awoona baṭi ajot ji kaliik liik. ¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoş ṅpula na ṅtifar na pi ppoş phina bti pi naşooradun, bē nin uko ulon uunkdolan do. ²⁰ Kē naşë wo kalilan ṭi uko wi itiman ipiitaniin du baṭi kapel uko wi ṅntaayi ṅaktiinkanan. »

*Naşibaṭi ayuuj bampoṭi Uṭup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

²¹ Wal mēnt̃, *Uhaaş wi Naşibaṭi uṭu mnlilan mnweek ṭi Yetu kē aşë ji : « Dbeebu Paap, Ajug baṭi na mboş, wi imenun iko yi bantohi na bammeen, aşë diiman ya bapoṭ bampoṭi. Yoow Paap, ṭiki waṅ uwoon uko wi inalan.

²² « Paapa awulunun iko bti. Nin ñaan aamme ṅi Abukul uko wi nwoon bē mēnt̃

☆ **10:12** Ujuni 19.24-28.

Paapa a, kë nin ñaan aamme uko wi Paapa awoon bë mënt nji Abukul a, na biki ndatuñ adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu ašaan awugša ti bašarul ašë ji na baka : « Këš kankwinuñ uko wi nakwinuñ kanuurandëni. ²⁴ Dɔupan, *bašupar Našibaŋi batum, na baših batum babi ñal pwin uko wi nakwinuñ bë baanwin wa, abot aňal katiink wi naktiinkuñ bë baantiink wa. »

Uhoñ wi ñiintñ najoob bkwow i utaak wi Famariya

(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

²⁵ Kë *najukan Bgah alon anjali ptaawan Yetu ašë naŋa aji na a : « Najukan, we wi nhinanuñ kado, kayeenkna ubida wi mnto? »

²⁶ Yetu kë ašë teema aji : « We wi bapiitun ti ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuñ ba? »

²⁷ Kë najukan Bgah ateem aji : «“Nalan Ajugun Našibaŋi i nu na kaŋebu bti, na uhaašu bti na uforta wi nu bti, na ušalu bti, ibot iňal atëntu jibi iňaluñ uleefu.” »²⁸ Wi wi Yetu ašaan aji na a : « Iteem bnuura. Dolan hañ iluñ kayeenk ubida. »

²⁹ Kë najukan Bgah ašë ñalaara pdiiman kë awo ti kafan ašë ji na a : « Kë in abaan awo atënt naan ba? » ³⁰ Yetu kë ašë ji na a : « Ñiintñ alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko ašë yit na bakit bgah kë bawohëša bti abot akoba bnuura, ašë duka tuñ kë aňogan pkeŋ, kë baŋtool aya na bgah bi baka. ³¹ Naŋenan alon amara mara ašëpna bgah mënt, awina, aňawša'a. ³² Kë ñiintñ alon anklempnuñ du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi† akak ašëpna bgah mënt, awina, akak aňawša'a. ³³ Kë ñiintñ alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaaš ašë bi aňog, awina, ašë ñagi'a. ³⁴ Aňoga, akuraara ijën, na ukëra na poot, ašë tan ya. Wi wi ašaan apayana ti ubuuru wi nul aŋija du katoh ki bayaan, atena. ³⁵ Wi unuur ujintun, ñiintñ i utaak wi Famariya apënan itaka‡ awul ajug katoh ki bayaan, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apënan itaka ilon, kë nwoona bayaaš, kakakanu ya.” » ³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji

: « Ti ušalu, ti bañaan bawajanŋ bukuñ in awoonuñ atëntñ ñiintñ anjotuñ ti ptoof pi bakit bgah? »

³⁷ Kë ateem aji : « Aññagi'uluñ a. »

Kë Yetu ašë ji na a : « Yaan ido kado hañ. »

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na bašarul bakyaan na bgah, kë ašë neej ti ufëŋ ulon, kë ñaaŋ alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katohul. ³⁹ Maarta mëntñ aka aŋa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aŋo ti ihoŋ yi Ajugun atiink uŋup wi nul. ⁴⁰ Kë Maarta ul ašë lanta na ulemp wi katoh. Wi wi ašaan abi ti Yetu ašë ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aŋa naan awutnuñ nji aloolan na ulemp? Jakana abi aŋënkën. » ⁴¹ Ajugun kë ašë teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? ⁴² Uko uwo umpoot, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuñ kafah kannuurnaaniin, baankluñ kateha ka. »

11

Yetu ajukan bašarul pñehan Našibaŋi (Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ti pñehan Našibaŋi du dko dlon, wi abaan kë alon ti bašarul ašë ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Našibaŋi jibi *Yowan ajukanuñ bašarul. »

² Kë Yetu ašë ji na baka : « Woli nañehan Našibaŋi najaan naji :

Paap, katimu kayiman, pšihu pabi.

³ Ťenun unuur unwoon uko ude wi ñnumiin,

⁴ miirun ipekadu yi nun,

jibi un ñkmiirun bañaan bti banjubanuñ un,

išë iwut kawutun njot ti kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ti an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, ŋetanaan ipoom iwajanŋ tuñ. ⁶ Nanoh naan alon abaan aban banawoona bayaaš, bë mënka uko uwula ade.”

⁷ Naŋal aji undu ateemna du meeŋ kaji : “Kdo kanooran, ddët bgah abot apiintñ na bapot, mënhanan pnaŋa kawulu ipoom.”

⁸ Dɔupan, woli aando naŋa awula ipoom ŋiki

✧ 10:27 Plešan 6.5; Bgah 19.18. † 10:32 Ñiintñ alon anklempnuñ du Katoh Kaweek ki Našibaŋi : awo i pšini pi Lewi.

‡ 10:35 Itaka yi awuluñ iwo baluk bi ñnuur ñtëb bi nalemp. * 11:8 Këme ŋiki aluñ kakowa woli aanwula.

awo nanohul, abi naŋi'aara naŋa kawula uko wi anumiiŋ ŋiki ayewlēna*.

⁹ « Djakan : Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabēšan. ¹⁰ Hēnk di uwoon, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; kē ankob kobanun, bahaabēša.

¹¹ « Ahoŋ ŋi an i i abukul akñehanun uŋēb ašē wula upula ba? ¹² Kēme kak añehana pneem, ašē wula utifar? ¹³ Woli an nandoon awo bado buŋaan name pwul babukan iko inuura, naŋalanun ŋyaas hum ŋi ŋi Aŋinan i baŋi ahilanun kaŋen bankñehanulun Uhaas wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook untaayi unneejuŋ ŋi ñiinŋ alon ambiiŋuŋ bŋup. Wi untaayi upēnuŋ kē ñiinŋ mēnt ašē kak aŋiini, pntuk pi bañaan kē pašē ñonjar maakan. ¹⁵ Balon ŋi baka kē bašē ji : «*Beltebul†, uweek wi ŋntaayi, uwululun mnhina mi pdook ŋntaayi. » ¹⁶ Balon kē banal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimanaan kē awoona du Naŋibaŋi.

¹⁷ Kē Yetu, ammeen ŋŋal ŋi baka ašē ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. ¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pŋihul paknaŋuŋ ba? Naji dji kadookna ŋntaayi ŋi katim ki nul. ¹⁹ Woli dji kadook ŋntaayi ŋi katim ki Beltebul, bankŋaŋanaŋ badook na ŋa ŋi katim ki in? Ukaan kē bukal ŋi ŋleef ŋi baka bakluŋ kadiiman kē naanfaŋi. ²⁰ Bē woli pkoñ pi Naŋibaŋi, pi pi ŋji kadooknuŋ ŋntaayi, *Pŋih pi Naŋibaŋi paban ŋi an keeri.

²¹ « Woli ñaan ankaan uforta abot awo na iŋaanan anaŋ ayeŋ katohul, bka bi nul baankbanana. ²² Ašē wo woli alon ampelanulun uforta abii, awata, ayeenk iŋaanan bti yi ahaŋuŋ, ajej bka bti bi ayeenkun ŋi a kafaas bañaan.

²³ « Anwoon aanwo na ŋji aŋoorēn. Anwoon aantēnkēn pyitrēn batani agar ba. »

Untaayi ukak du katoh ki wa (Maci 12.43-45)

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ŋi ñaan i ubiiŋ awo. Uji uñaay du *pndiiŋ, kala dko dfēt, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnnun.”

²⁵ Wi ukakuŋ, uji uŋēnk ka kawetana ajinŋ, aboman bnuura. ²⁶ Wal mēnt, uji uyaar ŋntaayi paaj na ulon ŋanwuŋuŋ apel wa, ŋabi kafēt da. Ñaan mēnt kašē kak wal mēnt kawuŋēn kapel kateeku. »

²⁷ Wi aŋiiniŋ haŋ, kē ñaat alon ašē huuranaan du pntuk meet aji : « Ñaat ambukiinŋ, abootan, anuurandēni. » ²⁸ Kē Yetu ašē teema aji : « Iwo kaji, banktiinkun Uŋup wi Naŋibaŋi abot aŋas wa banuurandēni! »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Naŋibaŋi

(Maci 12.38-42)

²⁹ Bañaan batuma tum abi, kē Yetu ašē ji na baka : « kawuun ki kawo kawuŋaan, kawo ŋi phepar mlagre mankdiiimanun kē dwoona du Naŋibaŋi. Baankwin nin uko ulon umpaŋi na wi Yonat *Naŋupar Naŋibaŋi adiimanun. ³⁰ Jibi Yonat* adiimanun biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Naŋibaŋi, hēnk di *Abuk Ñiinŋ akluŋ kadiiman biki kawuun ki kē awoona du Naŋibaŋi. ³¹ ŋi unuur wi pwayēs Naŋih ñaat i utaak wi Faba alon kanaŋa na bañaan biki kawuun ki, kayuuj kē baduknaanaa, ŋiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uŋup unŋa wi *Falomon naŋih*, kē alon ašē wo ŋi ampelun Falomon naŋih. ³² ŋi unuur wi pwayēs, bañaan biki Niniwe balun kanaŋa na biki kawuun ki kayuuj kē baduknaana, ŋiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi batiinki uŋup wi Yonat, alon kē ašē wo ŋi, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

³³ Nin ñaan aanji tehan unkaniya kašē ŋu wa du bñot, kēme kafēt wa na kakana, baji baŋu wa du bko duuŋ bankmbiiŋ bahilna bawin bjeehi. ³⁴ Kēs kawoon unkaniya wi uleef wi nu. Woli kēs ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ŋi bjeehi ; bē woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ŋi bdēm. ³⁵ ŋaafaraan bjeehi banwoon ŋi iwi bawo bdēm! ³⁶ Woli uleefu bti uwo ŋi bjeehi, bē

† 11:15 Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi ŋntaayi. ✨ 11:30 Yonat 3.3-5. ✨ 11:31 1 Baŋih 10.1-10.

nin bdēm baanwo ƚi wa, ujeeh wul bƚi ji woli unkaniya ujeehan ƚiaanƚ.

Yetu aƚook bafaritay na bajukan Bgah (Maci 23.4-36)

³⁷ Wi Yetu aƚiiniin hanƚ, kē *nafaritay alon aƚē du'a pyoban du kato hul, kē aya aneej aƚo pde. ³⁸ Wi nafaritay awinunƚ kē Yetu aañƚow duna iƚen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, aƚē ƚƚonƚar.

³⁹ Kē Ajugun aƚē ji na a : « An buk bukunƚ an bafaritay, naji nawent ikoopa na iraata yi nan bnuura ƚi bdig, kaƚē wut uleefan meeƚ utum na uƚal wi kakiij na mƚot. ⁴⁰ An bawaanƚ nƚal biki! Mēntƚ andolonƚ bdig adolanƚ meeƚ i? ⁴¹ Naƚēpan ƚēp naƚen bajuuk uko unwoonƚ du iraata yi nan meeƚ, wal mēntƚ iko bƚi iƚē iwo ijinƚ ƚi an.

⁴² « Nawuƚani, an bafaritay, nanjaanƚ nawul kafah ki Naƚibaƚi† ƚi iko bƚi yi nakjaaruƚ, kado wul bduugēƚ na bnkaafu, na iko impoƚi yi natepiinƚ, kaƚē ƚilma pwo batool na pƚal Naƚibaƚi. Uko wanƚ wi wi nawoonƚ i lah kado, kaƚē kawut kaƚilma undukiinƚ.

⁴³ « An bafaritay Nawuƚani, an nanƚaluƚ pƚo kadun du *itoh iƚehanaani Naƚibaƚi, abot aji nanƚal banohƚtēnan ƚi dko di baƚaanƚ. ⁴⁴ Nawuƚani, an nanwoonƚ ji ihēr yi pnguran inwoonƚ iinka umarkaani, yi ƚaanƚ ajaan apoƚ bē aanji meƚ. »

⁴⁵ Wal mēntƚ kē *najukan Bgah alon aƚē jaka : « Najukan, wali iƚiiniinƚ hanƚ, ikaruƚ kak di! » ⁴⁶ Kē Yetu aƚē teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuƚani, an nanjaanƚ naƚu baƚaanƚ pkuƚa bdaaj bdiƚ kaƚē wo naando ji nadeeƚ pkoƚ plooman pban ba! ⁴⁷ Nawuƚani, naji naniw ihēr yi *baƚupar Naƚibaƚi te baƚinan bafinunƚ baka. ⁴⁸ Hēnk nadiiman kē nawo ƚi udolade uloolan na baƚinan. Bukal bafinunƚ kē naƚē niw ihēr! ⁴⁹ Ukaanƚ kē uƚal untuƚa wi Naƚibaƚi uƚup aji : “Dluƚ kayil baƚupar naan na *banjaƚan du baka ; balunƚ kafinƚ balonƚ ƚi baka, kahajan balonƚ.” ⁵⁰ Kawuunƚ ki keeri kaƚop na pƚaak pi baƚupar Naƚibaƚi bƚi pi batulunƚ du wi umundu uwoonunƚ. ⁵¹ Balunƚ kahepna ƚi pkeƚ pi Abel te kaban du pkeƚ pi Fakariya i bafinunƚ ƚi dko danwoonƚ ƚi ptoof pi umeeƚa

wi bƚeƚan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweeƚ ki Naƚibaƚi.✱ Aa, dƚupan, kawuunƚ ki kalunƚ kahepna ƚi uko wanƚ.

⁵² « Nawuƚani an bajukan Bgah namēbanunƚ kaniigƚaani ki ume, awo naanneeƚ an ƚi ƚleefan, abot aneenan banƚaluƚ pneeƚ baneej. »

⁵³ Wi Yetu apēnunƚ da, kē bajukan Bgah na bafaritay baƚē deebaƚēra maakan awo ƚi phepara iko itum, ⁵⁴ ado na pƚaawana kahilna katapara bƚup.

12

Yetu aƚook baƚaanƚ ƚi kalagare

¹ Wal mēntƚan, baƚaanƚ batum maakan adoo poƚar. Kē Yetu aƚē ji na baƚaƚaruƚ duna : « Nalipariin uko utaajanaan pƚon wi *bafaritay : kalagare. ² Nin uko ulonƚ unhankunƚ uunkluƚ kawo uunkpēn kawinana, kē nin uko ulonƚ ummeniinƚ uunkluƚ kawo uunkmeeƚana.

³ « Ukaanƚ kē uko wi naƚupunƚ du bdēm ulunƚ katiinkana na pnak, uko wi nahoopatuƚ du meeƚ dandētunƚ ulunƚ kahuurana du itoh duuƚ. »

In i i ƚaanƚ awoonƚ kado kaƚi? (Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dƚupan, an banoh naan : nakdo kaƚi banhilanunƚ pfinƚ uleef aƚē wo baanhilan pdo uko umpelunƚ wanƚ.

⁵ Ddiimanan i nawoonƚ biki kado kaƚi : nadoon kaƚi Naƚibaƚi ankaanƚ mnhina mi pƚēlan du infernu, wi nakeƚunƚ. Aa, dƚupan, ul i i nawoonƚ kado kaƚi.

⁶ « Baanji bawaapar ƚƚiiru kaƚeen ƚnduƚ ƚtēb i? Kē Naƚibaƚi aƚē wo aanji ƚilma nin uloolan ƚi ƚa. ⁷ Uwel wi bkow bi nan bƚi udoo fēnana. Naklēnk keeri nin ukoolan, ƚiki nadēm apel pntuni pi ƚƚiiru. »

Pdinan kēme ppok Krittū (Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aƚiini na baka aji : « Dƚupan na manjoonan, ƚaanƚ ankdinanunƚ ƚi kadun ki baƚaanƚ kē awo naƚaƚaraan, *Abuk ƚiintƚ alunƚ kadinanƚ ƚi kadun ki ƚwanƚuƚ ƚi Naƚibaƚi kaji awo naƚaƚaruƚ ⁹ Kē ƚaanƚ ankpoknunƚ ƚi kadun ki baƚaanƚ, dluƚ kapoka ƚi kadun ki

† 11:42 Kakit kaji kado ifah iƚeen, kalonƚ kaji kawo ki Naƚibaƚi. § 11:44 ƚi bayuday, woli ƚaanƚ apoƚ bhēr bi pnguran iƚopi, iinƚi khil pneeƚ katoh kaƚehanaani Naƚibaƚi bē iindo baƚow ajinƚ. ✱ 11:51 Ujuni 4.8; 2 Njuur nuur 24.20-22.

ɲwanjut ɲi Naşibaŋi. ¹⁰ Ńnaan ankŋupun buŋaan ŋi Abuk Ńiinŋ bahilan kalun kamiira wa, kē woli Ńnaan akar *Uhaaş wi Naşibaŋi baan-klun kamiira wa. ¹¹ Woli baŋooŋan pya kawayēş du itoh iŋehanaani, kēme ŋi kadun ki başih kēme bantunja, nawutan kahaajala pme jibi nakyaan kayenjan ɲleefan kēme uko wi nakyaan kaŋup, ¹² ŋiki Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanan wal mēntŋ uko wi nakŋupun. »

Uhoñ wi ŋiinŋ nayok nawaan uşal

¹³ Kē ŋiinŋ alon anwoonŋ ŋi pntuk aşē ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi ɲfaaşir iko yi aşinun adukaruŋ un. » ¹⁴ Kē Yetu aşē teema aji : « Ńiinŋu, in abaan aŋu'ēn pwo nawayēş kēme nafaaş bka bi nan ba? » ¹⁵ Wi wi Yetu aşaan aji na baŋaan bti banwoonŋ da : « Naŋafaraan kaŋal bka, ubida wi Ńnaan uunwoona ŋi bka, ahille adoo yok maakan. »

¹⁶ Wal mēntŋ, kē aşē hoñ na baka aji : « Ńiinŋ alon nayok abi ka ɲteeh, kē ɲawul ɲdeey ɲtum, ¹⁷ kē aşē wo ŋi phepar ŋi uşalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mēnka dko dhankni ɲdeey ɲi naan bti.”

¹⁸ « Wi wi aşaan aji : “Hēnk di di ɲji kadolon: dfom inkuti yi naan, kaşir indēmun apel yi, kahank da ɲdeey ɲi naan bti na bka bi naan. ¹⁹ Wal mēntŋ kaşē ji na bkow naan : ‘Aşē wo, ihank iko itum pa ɲşubal ɲtum ; noorfēnan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

²⁰ « Kē Naşibaŋi aşē ji na a : “Iwi nanaaf, iŋaŋan phekēntŋ na utejan wi ɲŋa wi. Hēnkunŋ, in akjejun uko wi ihankaruŋ bkowu ba?”

²¹ « Hēnk di uwoonŋ ŋi Ńnaan anjaan ahanka hank iko pa bkowul, anwoonŋ aanji la pyok pi Naşibaŋi. »

Nahaŋan Naşibaŋi

(Maci 6.25-34)

²² Wi wi Yetu aşaan aji na baŋaşarul : « Uko wan ukaan kē njakan, nawut kaŋaaf uko ude wi nanumiin pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. ²³ Ubida upel pde, kē uleef upel imişa.

²⁴ Natenan ɲntomaali ; ɲaanji ɲatepi, ɲaanji ɲakit, ɲaanka nin inkuti ihankni ɲdeey, kē Naşibaŋi aşē ji wul ɲa uko ude. An napel ɲkat di! ²⁵ Ahonŋ ŋi an ahilanunŋ ŋi manŋaaf kahoŋalēş unuur uloolan ŋaŋ ŋi ubida wi

nul? ²⁶ Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonun umpoŋi, we uwoonŋ pŋaaf iko in-dukiinŋ?

²⁷ « Natenan iŋeeñ inuura yi ugof wi uteeh jibi ijaan idēm, iinji ilemp, iinji işir. Kē nşē jakan, *Falomonŋ naşih ŋi pdēm pi nul bti, aambaan kaŋēgi'aara ji kalonŋ ŋi ya. ²⁸ Ujaagal uwo ɲŋa du uteeh, faan balun bafēl wa du bdoo, kē Naşibaŋi aşē ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoonŋ naanfiyaar akēşan, nameen na manjoonan kē Naşibaŋi alun kawoharēnan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude kēme uko udaan, nawutan kahaajala. ³⁰ Iko yan yi yi banwoonŋ baanfiyaar Naşibaŋi bajaan babi wo wo ŋi pla, kē an, Aşinan ame kē nanuma iko mēntŋ. ³¹ Nawo i kaŋep ŋep kala Pşih pi nul, naşē nayeenk kak iko mēntŋ. »

Nalaan pyok pi baŋi

(Maci 6.19-21)

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoonŋ batani bmpoŋi, naklēnk, ulil Aşinan kē awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot naŋen itaka bajuuk. Nawoon na ɲmbooŋu ɲanwoonŋ ɲaanji ɲatowa. Naŋuun bka bi nan du Naşibaŋi. Baankya katoka da. Bakiiŋ baanhilan kaban ba, kēme ɲbob ɲatok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan banwoonŋ dul di kaŋēb ki nan kakwoonŋ. »

Balemp banwoonŋ bten ayoonk ubi Abuk

Ńiinŋ

³⁵ « Nabomandēran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ɲkaniya ɲi nan ɲado kayik. ³⁶ Nawoonŋ ji balemp bankyoonkunŋ ajug baka awoona bniim, bahaabēşa plēman wal wi akbihanŋ bi kakob ŋi pa. ³⁷ Balemp biki akŋēkunŋ bawo bten wal wi akbanunŋ banuurandēni! Dŋupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baŋo kaşē kayiş baka. ³⁸ Woli ajug baka abi na mnjel, kēme aŋep mnjel, woli aŋēnk balemparul kē bawo bten, banuurandēn keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiŋ awoonŋ i kabi, aankwuta aneej du katohul. ⁴⁰ An kak nabomandēran, ŋiki *Abuk Ńiinŋ alunŋ kabi ŋi wal wi nawoonŋ naanhaŋi. »

Baṭaṣar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aṭuunṅ baka pḍo

(Maci 24.45-51)

⁴¹ Kē Fimonṅ Piyeer aṣē ji na Yetu : « Ajugun, un baṭaṣaru ṅkaanṅ kē ikhoñ hanṅ, kēme bañaanṅ bti baka? » ⁴² Kē Ajugun aṣē teem aji : « In awoonṅ nalemp naṭool natit i ajug katoḥ aṭuunṅ ṭi kadun ki bañaanṅ biki nul, ado kawul baka kafah ki ṅdeey ki baka uwoori ubanle. ⁴³ Nalemp i ajug katoḥ aṭṅenkuṅ ṭi ulemp wi aṭu'u luṅ wal wi akkakuṅ, un mēntṅ anuurandēni. ⁴⁴ Dṭupan na manjooṅnan, ajug katoḥ ahankana bka bi nul bti. ⁴⁵ Bē woli nalemp aji ṭi uṣalul kē ajugul ajon ubi, aṣē naṭa akob balemp biintṅ na baaṭ, ade adaan akuj, ⁴⁶ ajug nalemp mēntṅ aluṅ kabi, ṭi unuur wi awoonṅ aankyoonka, na wal wi awoonṅ aammee, kaṣē kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaanṅ bado na bañaanṅ banwoonṅ baanfiyaar Naṣibaṭi.

⁴⁷ « Nalemp ammeenṅ uko wi ajug katoḥ aṅaluṅ, aṣē wo aamboman nin ukoolan kēme ado wi aṅaluṅ ul ṭi uleeful, aluṅ kakoba maakan. ⁴⁸ Kē anṣaanṅ ado uko unkēṣuṅ bakoba bē aamme, akoba btiṣu. ṅnaanṅ i bawuluṅ uko utum, baluṅ kahepara uko utum, kē i bahankanuṅ iko utum, baluṅ kahepara kak iko intumuṅ apel. »

Yetu aambi bi pṭij mnjeeh, bpaṭṣēr bi bi aṭijunṅ

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ṭi umundu pṭij bdoo, aṣē ṅal bado bi bateh teh! ⁵⁰ Dwo i kaneej ṭi mnhaj* jibi ṅnaanṅ ajaanṅ aneej ṭi meel woli ayeenk *batitmu, kē uṣal wi naan uṣē ṭēla ṭēla maakan ji mbi ndo kaneej ṭi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naṣal aji dbi bi pṭijan btiinkar i? A- a, dṭupan, dbi bi pṭij bwayṣēr. ⁵² Kajunna nṭa, woli bañaanṅ bawo kañeen ṭi katoḥ, baanktiinkar, bawajanṅ banaṭara batēb, batēb banaṭara bawajanṅ. ⁵³ Ajug katoḥ aluṅ kanaṭara abukul ṅiintṅ, abuk katoḥ ṅiintṅ akuṭ anaṭara aṣin. ṅnaaṭ anaṭara abukul ṅnaaṭ, abuk katoḥ ṅnaaṭ, anaṭara anin, ṅnaaṭ nayotan anaṭara ahar abukul, ababul akuṭ anaṭara anin ayinul. »

* 12:50 Bapiit ṭi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

Pten kame iko inkṭepunṅ (Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kē Yetu aṣē ji na pntuk : « Woli nawin infēluṅ kē ijēn du kayoba, ṭi dko mēntṅ naji naji uṣubal ubi, kē uji ubiha. ⁵⁵ Kē woli uyoook ufuutṅna btammaṅu, naji naji dko dayik nṭa, kē daji dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baṭi na yi mboṣ ijakuṅ, aṣē wo naanhil pyikrēn uko wi Naṣibaṭi akdolunṅ nṭa di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kē we ukaanṅ kē naanji nayikrēn an ṭi ṅleefan uko unwoonṅ unuura ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi? ⁵⁸ Woli iya na ṅnaanṅ aloṅ i nakaanṅ bṭup du *uruha, doon kala pba pṅom na a ṭi bgah, kaṭi aṅooṭu du kadun ki nawayēs, un mēntṅan awulu nalemparul awatu ukalabuṣ. ⁵⁹ Dṭupu, iinkpēn du ukalabuṣ bē iinluka te pataka pbaañṣaani. »

13

Nawutan pjuban naṭēlēṣ ṅbida

¹ ṭi ṅwal mēntṅ, kē bañaanṅ baloṅ baṣē bi, akakalēs Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilāt adoonṅ kē bafiṅi kē pṅaak pi baka panaakiir na pi ṅntaam ṅi baṭijunṅ aṅiṅar Naṣibaṭi. ² Kē aṣē teem baka aji : « Naṣal aji bagalilay mēntṅ bawo bajuban apel bagalilay bandukiinṅ bti ukaanṅ kē bahaj hanṅ i? ³ Dṭupan mēntṅ hēnk da, nawutan pjuban, naṭēlēṣ ṅbida kēme nakeṭ an bti ji baka.

⁴ « Kē bañaanṅ iñeen na bakreṅ biki pmbōṣ pweek pi uniw wi Filowe pajotnuṅ aṅiṅ, naṅuur kē bajuban apel bañaanṅ biki Yerutalem bandukiinṅ bti i? ⁵ Dṭupan, mēntṅ hēnk da, woli naanwut pjuban, aṭēlēṣ ṅbida nakeṭ an bti ji baka. »

Uhoñ wi bko banwoonṅ baanji babak

⁶ Kē Yetu aṣē kakalēs bañaanṅ uhoñ wi : « ṅiintṅ aloṅ abi tepi blemani* du uṭeeh wi nul. Abi pmar mnlemani aṣē wo aantēnk nin ploolan ṭi ba. ⁷ Wi wi aṣaanṅ aji na nalemparul : “Ddo ṅṣubal ṅwajanṅ ṅi ṅjaki kabi pmar mnlemani bē mēnji kaṭēnk ba babak. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboṣ we ba?” ⁸ Kē undu aṣē teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuñēs mboṣ ṭi pṭeef

* 13:6 Bapiit aji bko mēntṅ bawo Figuier ṭi umbaabu.

pi ba, mmëñan ba. ⁹ Ulome baluñ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ti unuur wi pnoorfën wi bayuday ñaaṭ anṭakmuñ

¹⁰ Yetu awo ti pjukan du *katoḥ kañehanaani ki bayuday kalon ti *unuur wi pnoorfën. ¹¹ Kë ñaaṭ alon aṣë wo da i unṭaayi udolonḥ kë aṭakëm ado nṣubal iñeen na bakreñ ; anjuuk aankak ahil nin phetan uleef. ¹² Wi Yetu awinulonḥ aṣë du'a aji na a : « Ñaaṭu, pmaak papën ti iwi. » ¹³ Wi wi aṣaan apafa iñen, ti dko mënṭ kë aheti, aṣë jun pbeeb Naṣibaṭi.

¹⁴ Kë naweek i katoḥ kañehanaani aṣë deebaṭ uko wi Yetu ajebanunḥ ti unuur wi pnoorfën. Aṭiini wal mënṭ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka nnuur paaj ni ñaan ajaan awo kalemp. Nawo i kabi tuñ nnuur mënṭ pdo bajebanan, mënṭ ti unuur wi pnoorfën wa. » ¹⁵ Ajugun kë aṣë teema aji : « An balagare! Ti unuur wi pnoorfën, jëm andoli ti an aji fënëṣ uwit wi nul këme ubuuru wi nul du kampen kañooṭ wa uya udaan i? ¹⁶ Kë ñaaṭ i, anwoon i pntaali pi *Abraham, i *Fatana atanunḥ nṣubal iñeen na bakreñ, aanwo i kafënëṣa ti unuur wi pnoorfën i? » ¹⁷ Wi ajakunḥ han, kë banklatulonḥ bti baṣë kowa fuṭ, bañaan kë baṣë lilan ti iko inuura iweek bti yi akdolunḥ.

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi panjaan pabuk bko (Maci 13.31-32; Markuṭ 4.30-32)

¹⁸ Wal mënṭan kë aṣë ji : « Na we wi *Pṣih pi Naṣibaṭi panaamunḥ ba? Kë na we wi nhi-lanunḥ pnaamntën pa ba? ¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ñaan ajejunḥ atepi du uṭeehul. Kë panaṭaa, akak bgof, kë nkat ḥadoo bi ado intanḥ ti inah yi ba. »

Uhoñ wi uko utaajanaan pṣon (Maci 13.33)

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhi-lanunḥ kanaamntën *Pṣih pi Naṣibaṭi ba? ²¹ Panaam ji bko btiiṣu bi ñaaṭ ajaan aṭu ti pṣon ptum te pado taaj bti. »

Plëman pamminunḥ

²² Wi Yetu akyaanṭunḥ pban Yerutalem, aṭepna ti nḥeeka na nḥfëṭ ajukan aṣë ya. ²³ Kë alon aṣë ji na a : « Ajugun, bañaanḥ bantiinku bakluñ kabuur i? » Kë aṣë ji na baka : ²⁴ « Natamaan naneejna plëman

pamminunḥ, ṭiki dṭupan, batum baluñ kado na pneej bë baankhilan. ²⁵ Woli ajug katoḥ anaṭa adoo tuh plëman, kë naṣë hoj du bdig, nakob plëman kabot kakooṭ ba-haabëṣan kaji “Ajugun, haabëṣun plëman.” Aṣë teeman kaji : “Mëmme di nawoonunḥ.” ²⁶ An naṣë ji na a : “Nde akuṭ adaan na iwi, kë ikuṭ ajukan ti igah yi nun.” ²⁷ Ul kaṣë teem kaji : “Mëmme di nawoonunḥ, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluñ kawooni, kadeebaṭ, katibrën iñiinḥ wal wi nakluñ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baṭupar Naṣibaṭi bti du Pṣih pi Naṣibaṭi, an ti nleefan baṣë bafëlan bdig. ²⁹ Wal mënṭ, bañaanḥ baṣë bapenna umayar unuur, kayoba, btamṣanka na btammañu kabi pmaar ufettu uweek du Pṣih pi Naṣibaṭi. ³⁰ Kë hënk di di balonḥ ti bambaañṣaanunḥ bakluñ kawo bateek, kë balonḥ ti bateek baluñ kawo babaañṣaani. »

Yetu aṭëgara Yerutalem (Maci 23.37-39)

³¹ Ti wal mënṭan kë *bafaritay balonḥ baṣë bi ti Yetu aji na a : « Pënan ti dko di iya dmpaṭi, *Herod anjal kafinu. » ³² Kë aṣë teem aji na baka : « Nayaan naji na unfëṣ wanḥ : “dpënan nṭaayi ti bañaanḥ kabot kajeban bañaanḥ nṭa na faan, unuur uwa-janṭën, nṣë mba ulemp wi naan.” ³³ Kë nṣë wo i kaya na bgah naan nṭa na faan na kankoṭan. Hënk di uwoonḥ, na manjoonan nin *Naṭupar Naṣibaṭi alon aanhil kakeṭna du dko dlonḥ dampaṭi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaanḥ kfiñ baṭupar Naṣibaṭi, katap biki ayiliinḥ mn-laak, nṣaaṣ nṭum ddo na pṭonkrën babuku jibi uguk ujaanḥ uboof nḥbuk wa, kë ipoki. ³⁵ Ënhën, Naṣibaṭi alunḥ kadukaran katoḥan. Kë nṣë ṭupan, naankak awinën te wal wi nakluñ kado kaji : “Bnuura bi Naṣibaṭi ti ankmbiinḥ ti katim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ñiinṭ anwoonḥ na nṭṭëḥ

¹ Ti *unuur wi pnoorfën ulonḥ Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kë bañaanḥ baṣë wo ti ptena bnuura. ² Kë ñiinṭ alon anwoonḥ na nṭṭëḥ aṣë wo ti kadunul. ³ Wi wi Yetu aṣaanḥ ahepar *bajukan Bgah

na bafaritay aji : « Bgah bi nun badi-
nan ñaan ajeban namaakal ti *unuur wi
pnoorfën këme baandinani? » ⁴ Kë başë
yomp. Yetu kë aşë ban namaakal ajebana
aşë dola kë ayaa. ⁵ Wi wi aşaañ aji na baka :
« Ahoñ ti an awoon aankpënan ti dko mënt
abukul këme uwitul unjoti ti pliik ti unuur
wi pnoorfën ba? » ⁶ Kë baanhinan ateema.

Pdat dko dto

⁷ Yetu awin kë bambiin pyoban baji ba-
dat dko dto di kadun, ukaañ kë ahoñ na
baka, aji : ⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim,
wutan kaya kaço du kadun. Iwo kaçi nay-
oban ampeliin abi aban, ⁹ andu'anañ py-
oban iwi na a aşë bi, aji na iwi iñen ñiin
mënt aço. Wal mënt inaça kawo na mnkow
kaya kaço du kafet. ¹⁰ Kë woli badu'u
ufettu, yaan iço du kafet, andu'iin pyoban
abile, aşë ji na iwi : “Nanoh ñogan moñ
kadun.” Wal mënt, idëm ti kadun ki bañaan
bti bançoñ na iwi ti umeeşa. ¹¹ Hënk di
uwoon, ñaan ankdëmanuñ bkowul, baluñ
kawalana, kë ankwalanuñ bkowul, baluñ
kadëmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'uluñ pyoban
: « Woli idu bañaan pyoban këme pde
kañah, wutan kadu banohu, bubuk şaaş,
bayiçu këme bakiñtu bayok, çiki bukal baluñ
kadu'u kak pyoban këme pde kañah, uwo
baluk bi nu. ¹³ Kë woli ido ufettu, çëpan çëp
idu bajuuk, bançakmuñ, bankjiinkuñ, na
bakuul, ¹⁴ işë inuurandën, çiki baankhilan
pluku. Na manjoonan, iluñ kaluka ti wal
wi bañaan baçool baknañiin ti pkeç. »

Bampokuñ pbi pyoban (Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alon ti biki baduñ pyoban atiinkuñ
uko wañ aşë ji na Yetu : « Ankuñ kaço
kade du *Pşih pi Naşibaçi anuurandën! »
¹⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñiinñ alon abi wo
i pdo ufettu uweek aşë du bañaan batum.
¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuñ kë aşë yil
nalemparul aya aji na biki aduñ : “Nabi-
ini, kañah kabaa.”

¹⁸ « Kë başë junna aloolan aloolan bukal
bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dbu
nug nug uçeeh, dwo i kaya pten wa, dkooçu
kooç miiraan.” ¹⁹ Kë alon aji na a : “Dbu

nug nug nngit iñeen njaari dya hënk pten jibi
nçaklempi, dkooçu kooç miiraan.” ²⁰ Alon kë
aji na a : “Dbu niim niim hënkun, ukaañ kë
mënhilan pbi.”

²¹ « Kë nalemparul aya akakalësh ajugul
uko wi bateemuluñ. Ajug katoh adeebaç wal
mënt aşë ji na nalemparul : “Faraan iya
du iyiti na igah yi ubeeka iñjën ti, bajuuk,
bançakmuñ, bakuul na bankjiinkuñ.” ²² Kë
nalemparul aya akak aji na a : “Naweeek,
ddo uko wi ijakuñ kë dko daantuma tum.”
²³ Kë ajug katoh aşë ji na a wal mënt:
“Yaan na igah yi nçeeh ido kaçaş ibiig, id-
abër bañaan, katoh naan kahilna katum.”
²⁴ Dçupan, nin alon ti bateek biki nduñ
aankñem kañah naan. »

Pduk iko bti kaçaş Yetu (Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaan batum bawo ti ppoş na Yetu ;
kë aşë kok aji na baka : ²⁶ « Woli ñaan
abi ti nji bë aançalën maakan apelan aşin,
anin, aharul, bubukul, baça'ul na baweekul
na uleeful kak, aanhil pwo naçaşaraan.
²⁷ Anwoon aankuça krut ki nul kadinan
phaj ji nji udole wo ti pkeç, kapoş ti kafet ki
naan, aanhil pwo naçaşaraan. »

²⁸ « Ahoñ ti an ajaan açal pniw katoh
kaweeek bë aanji dun kaço kaçal bnuura
katen itaka yi anumiin, kame me ahilan
pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando hañ, ajun
pniw bë aambi hilan pbaañësh, bankwinuñ
ka babenja ³⁰ kaji : “Ñaan i ajunuñ pniw bë
aanhilan pbaañësh!”

³¹ « Kë naşih ahoñ ajaan wonçi aya pgut
na naşih alon aanji dun kaçal katen me
ahilan na bangoli iñeen-week nyaaş iñeen
week (10.000) pgut na anwoon na ban-
goli iñeen-week nyaaş iñeen-week nteb ba
(20.000)? ³² Woli aanhilani, ayil du naşih
undu wi ahumuñ nlowi, kakooça batiinkar.
³³ Kë hënk di uwoon, woli alon ti an aanduk
bka bi nul bti aanhil pwo naçaşaraan. »

Pnam panyaşuñ (Maci 5.13; Marku 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo
uko unuura, paşale kak ayaş, bakakanaan
kataabare ki pa na we ba? ³⁵ Nin paankak
anuura pa mboş, këme pa umëñan ; paji
pafël.

« Ankaan ibat̄ it̄iinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoṭi unneemuñ akuṭ awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaşa na bado buṭaan bti baji bañog Yetu, katiinka. ² *Bafaritay na *bajukan Bgah başë kahoopat̄er kaji : « Ñiint̄ i aji naakiir na bado buṭaan, kabot kade na baka. »

³ Kë Yetu aşë hoñ na baka aji : ⁴ « Ahoñ ṭi an ajaan̄ aka nṭe ṅkaneel iñeen-week aşë neemandën uloolan, aanji duk ṅundu du pşaar, kaya pla unneemuñ, te wi awinan̄ wa? ⁵ Wal wi awinuñ wa, aji lilan maakan, kalap wa, ⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakinṭul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemuñ.” ⁷ Kë hënk di uwohan̄, mnlilan mnweek manwo du baṭi pa nado buṭaan aloolan anṭëlşuñ ubida kapel bañaan̄ batum* banwoon̄ batool, banwoon̄ baannuma pṭëlës ṅbida. »

Uhoñ wi baluk banneemuñ akuṭ awinana

⁸ « Kë ñaat̄ ahoñ ajaan̄ wonṭi aka baluk bi ṅnuur iñeen, aşë neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinuñ baluk mënṭ i? ⁹ Wal wi awinuñ ba, aji du banohul na bakinṭul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin baluk bi mbiin̄ aneemandën.” ¹⁰ Hënk di mnlilan manjaan̄ manwo ṭi ṅwanjuṭ ṅi Naşibaṭi pa nado buṭaan aloolan anṭëlşuñ ubida. »

Uhoñ wi napoṭ anneemuñ akuṭ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ñiint̄ alon̄ abi ka bapoṭ batëb. ¹² Anwoon̄ nabaasha kë aşë ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ṭi bka bi nu.” Kë aşin afaaş baka bka bi nul. ¹³ Wi nabaasha adoluñ ṅnuur ṅntiışu aşë ṭonkrën bka bi nul bti, atool aya du utaak ulon̄ unlowuñ atok tokan bka bi nul ṭi unoh.

¹⁴ « Wi atokuñ bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uşë mara mara ajot ṭi utaak mënṭ, kë ajun pwo ṭi kanuma. ¹⁵ Wi wi ayaan̄ aneej ulemp du ñiint̄ alon̄ i utaak

mënṭ, kë un̄ mënṭ aṭu'a pyeñ ṅnkuma. ¹⁶ Ado ji ṅal pde ilëfa yi ṅnkuma katumanaan kayin̄ bē nin alon̄ aanji ṭena ya. ¹⁷ Wal mënṭ kë aşë şalnṭën aji : “Balemp hum bawoon̄ du uko paapa, aji bade kayok kado dukşën, kë nji nşë wo ṭi akeṭ ubon! ¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ṭi kadun ki Baṭi abot ajuban ṭi kadunu ; ¹⁹ mēnkak ataañ na pdu'ana abuku, jejaan̄ ji alon̄ ṭi balemp biki nu.” ²⁰ Kë hënk di atooluñ pkak du aşin.

« Ahum nlowi, kë aşin aşë wina, abot añaḡi'a ; aṭiira, ajotna, amooka bnuura. ²¹ Kë abukul aşë ji na a : “Paap, djuban ṭi kadun ki Baṭi abot ajuban ṭi kadun ki nu, mēnkak ataañ na pdu'ana abuku.” ²² Kë aşin aşë ji na balemp biki nul : “Nataraan, naṭijan kamişa kannuurnaaniin̄, nawoharëna, naṭu'ana paneel ṭi pkoñ, nabot naṭu'a işapaat ṭi ihoṭ. ²³ Nayaaran uwit ummagnuñ ṭi batani nafiñ, ṅde, ṅnoha, ²⁴ abuk naan annaṭuñ i abi keṭ aşë kak ṭi umundu, abi neem, aşë winana!” Kë başë wo ṭi unoh.

²⁵ « Bajeen ñiint̄ awo wal mēnṭan du uṭeeh. Wi akbiin̄, añog katoh aşë tiink kë bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal mēnṭ nalemp i aşin alon̄ ahepara uko umba'i duk awo wo. ²⁷ Kë un̄ ateema aji : “Aṭa'u abiin̄, kë şaaş afiñ uwit ummagnuñ ṭiki akak najoob.” ²⁸ Kë bajeen aşë deebaṭ, apok pneej katoh. Kë aşin aşë pën akooṭa. ²⁹ Kë aşë teema aji : “Ddo ṅşubal ṅtum, alemparu, mēmbaan̄ kapoka nin pdo uko wi ijakuñ, kë iimbaan̄ kaṭenarën upi umpoṭi nnohnaana na batēnṭ naan ; ³⁰ kë abuku i aşaan̄ akak, ul anyaan̄ ade bka bi nu na baat̄ bawuṭaan aba, kë işë do kë bafiñ uwit ummagnuñ!”

³¹ « Kë aşin aşë ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na ṅnuur nuur, uko wi nkaan̄ bti uwo wi tu. ³² Kë ṅşë wo i kanoha kabot kawo ṭi mnlilan, ṭiki aṭa'u i abi keṭ, aşë kak ṭi umundu ; abi neem aşë winana !” »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na baṭaşarul : « Ñiint̄ alon̄ nayok abi ka namali, kë başë keeşaara du a aji atoka bka. ² Kë ado kë badu namali aşë ji na a : “We wi mbaan̄ atiink kë baktup

* 15:7 Bapiit̄ ṭi ulibra aji bañaan̄ iñeen kañeen kalon̄ na kañeen kalon̄ (99).

ti iwi ba? Yuujaan jibi idoluŋ na bka bi naan, hēnkuŋ mēnkak aŋal iwo namali i naan.”³ Kē namali ašē ūal aji : “Dbaa do we, wi ajug katoh apēnanaanuŋ ti ulemp? Pya kajaar? Mēnhinan ka. Bñehan? Dkowa ba.”⁴ Yoow! Dme uko wi nji kadoluŋ wi bakpēnanaanuŋ ti ulemp, pa bañaan bahilna bayeenkēn du itoh yi baka.”

⁵ « Kē hēnk di di adooŋ kē badu banŋeeŋuŋ ajug katoh kē bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iŋeeŋuŋ ajug katoh ba?”⁶ Kē ñiintŋ ajaka : “Iniibi* iñeen-week yi ukēra” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ŋoon itaran ipiit iniibi iñeen-kañeen.”⁷ Akak aji na alonŋ : “Kē iwi, hum di di iŋeeŋuŋ ajug katoh ba?” Kē ateema aji : “Iniibi iweek iñeen-week yi maaj” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit iniibi iweek iñeen bakreŋ.”⁸ Kē ajug katoh ašē maŋ namali naguuru uŋ jibi adoluŋ mntit hēnk. Hēnk di uwoonŋ, bañaanŋ banŋaluŋ umundu wi batit ti mnwo mi baka na batēntŋ baka apel biki bjeehi bi Naŋibaŋi. »

Pŋijan itaka bnuura

⁹ Yetu akak aji : « Dŋupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buŋaan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaanŋ, bayeenkan du itoh yi baŋi inwoonŋ yi mnŋo.¹⁰ Anwoonŋ natool ti uko umpoŋi wi bawulu-luŋ aji wo natool ti utum, kē anwoonŋ aanwo natool ti umpoŋi aanji wo natool ti utum.¹¹ Woli naanwo baŋool ti pyok pi umundu wi buŋaan wi, in akluŋ kawulan pyok pi manjoonan? ¹² Kē woli naanwo baŋool na bka bi ñaanŋ nampaŋi, naŋal aji Naŋibaŋi aluŋ kawulan banwoonŋ bi nan i?

¹³ « Nin ñaanŋ aanhil kalempar baŋih batēb : apok alonŋ kaŋal undu, kēme amēban alonŋ, kaŋē beeh undu. Naanhilan kalempar Naŋibaŋi kabot kalempar itaka. »

Nŋup ŋlonŋ kak ŋi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

¹⁴ *Bafaritay banjaanŋ banŋal itaka batiink iko mēntŋ bti ašē beŋ Yetu. ¹⁵ Kē ašē ji na baka : « An nawo bañaanŋ banjaanŋ badaar kawo baŋool ti kadun ki bañaanŋ kē Naŋibaŋi ašē me ŋŋal ŋi nan. Uko wi bañaanŋ

badēmanuŋ uji uwo unwuŋuŋ maakan ti kadun ki Naŋibaŋi.

¹⁶ « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baŋupar Naŋibaŋi bawoonŋ ; du wal wi abiinuŋ kē baŋē ŋupan *Uŋup Ulil Unuura wi Pŋih pi Naŋibaŋi, kē bañaanŋ bti bataman ado na pneej ti pa.¹⁷ Baŋi na mboŋ manyojnuŋ pŋok apel uko uloolan umpoŋēŋaanuŋ ti *Bgah bi Moyit.

¹⁸ « Ñaanŋ andookuŋ aharul akuŋ aniim alonŋ ajuban pjuban pi piintŋ, kē anniimuŋ ñaaŋ i ayinul adookuŋ ajuban pjuban pi piintŋ. »

Ñiintŋ nayok na Lataar najuuk

¹⁹ Yetu akak aji : « Ubi ka ñiintŋ alonŋ nayok, anjaki ñēga kabot kade bnuura, kawo ti unoh na ŋnuur. ²⁰ Kē baŋē fēl ti plēman pi katohul ñiintŋ alonŋ najuuk i bajaanŋ bado Lataar† i uleef unniinkuŋ ŋjad. ²¹ Ado ji ŋal ŋal pjeŋēntŋ ituk injotnuŋ ti umeeŋa wi nayok. Nbuŋ ŋadonŋ aji ŋalaj ŋjad ŋi nul. ²² Kē najuuk uŋ abi keŋ, kē ŋwanjut ŋaya na a kē aŋo akab du *Abraham. Kē nayok abi keŋ kak, kē bamoya.

²³ « Wi nayok awoonŋ du mnkeŋ, ahaj maakan, ašē kat keŋ awin Abraham du kalowan, kē Lataar aŋo aŋoga. ²⁴ Wi wi ahuuranuŋ adu'a aji : “Abraham Paapa, ñagi'aan, iyil Lataar atoop pkoŋ ti meel abi ñowanaan pndemēnt, dhaj maakan ti bdoobi.” ²⁵ Kē Abraham ašē teema aji : “Abuk naan, leŋan kē iwin bnuura wal wi iwoonŋ du mboŋ, kē Lataar ul, ašē wo ti mn-haj. Hēnkuŋ awo ti atuumara, iwi kē iŋē haj. ²⁶ Tenan kak : bwal bweek bakak apaŋēŋun na an, banŋaluŋ pŋēp bahilna bawo baankŋēp, ñaanŋ aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

²⁷ « Kē nayok ašē ji na a wal mēntŋ : “Keeri Paap, dkooŋu kooŋ, yilan Lataar du katoh ki paapa, ²⁸ dka babak paapa kañeen ; aya aŋup baka uko wi awinuŋ, bawutna kabi kak ti dko di mnhaj di.” ²⁹ Kē Abraham ašē ji na a : “Bawo na ŋlibra ŋi *Moyit na ŋi *baŋupar Naŋibaŋi, batiinkan uko wi baŋupuŋ ti ŋa.” ³⁰ Kē ñiintŋ nayok uŋ aji na a : “Uunkkēŋa keŋ baka, bē woli ñaanŋ anwoonuŋ du mnkeŋ aya ŋup baka, bawut

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo ŋlitru iñeen ŋwanŋantŋ na paaj na ulonŋ. † 16:20 Lataar dawoonŋ Naŋibaŋi aji ŋēnk.

pjuban, kaṭelēš ɲbida.” ³¹ Kē Abraham ašē ji na a : “Wi bawoon baanji batiink *Moyit na baṭupar Našibaṭi, woli űnaan adoo naṭa ṭi pkeṭ abi aṭup baka, baankteha te.” »

17

Pjuban na pmiirad

¹ Kē Yetu ašē ji na baṭašarul : « iko inhinanun kado baűnaan bado buṭaan iinhinan kawaanana, kē űnaan anšaan ṭij ya ašē wuṭan! ² Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdēk, kē di pwuta ado alon ṭi bapoṭ biki* Našibaṭi ajot ṭi pjuban. ³ Naṭafaraan!

« Woli atēntu ajubanu, ṭiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. ⁴ Kē woli ajubanu ɲyaaš paaj na ulon ṭi unuur, akuṭ abi ɲyaaš paaj na ulon aji na iwi : “Miiraan” kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Našibaṭi (Maci 17.19-20)

⁵ *Banjañan baji na Ajugun : « Hoṭalēšan pfiyaar panwoon ṭi un. » ⁶ Kē aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliṅun na pbuk pi maaj, najile na pnṭeen pi : “Dētadiiran iya ijab du bdēk,” patiinkan! »

Plempar Našibaṭi na byompan

⁷ « Ahoṅ ṭi an ajaan aji na nalemparul najaar kēme nayafan woli awoona uṭeeh : “Taraan, biin iṭo ide”? ⁸ Aambaa ṭēp ṭēp kaji na a : “Juñaan kañah, ibot iṭelēš iko ibi iyışēn, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.” ⁹ Aanka na pwula nin uko ulon, ṭiki ado uko wi ajakulun. ¹⁰ Kē hēnk di uwoon pa an : wal wi nadoli uko bti wi Našibaṭi ajakanan nado, najakan : “Nwo balemp ṭañ, ɲdo uko wi ɲwoon biki kado.” »

Biint iñeen bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atoolun pya Yerutalem, ašē ṭēpna ɲmbar ɲi ɲṭaak ɲi *Famariya na *Galilay. ¹² Wi akneejuṅ ṭi untanka ulon, kē biint iñeen bammaakuṅ bdoo bašē bi pyit na a, ašē naṭ alow, ¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan, űagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinun baka ašē ji : « Nayaan nawinana du baṭejan biki Našibaṭi. » Wi bakyaan na bgah, ašē mara mara ajeb. ¹⁵ Kē alon ṭi baka, wi awinun kē ajebi, ašē

wuṅša, awo ṭi phuuran, adēman Našibaṭi. ¹⁶ Abi, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu ašē beeba. űiint mēnt, awo i uṭaak wi Famariya. ¹⁷ Kē Yetu ašē hepar aji : « Biint iñeen bti baanjebi i? Kē biki kañeen kalon bandukiin bawo ṭun ba? ¹⁸ Alon ṭi baka aankak ado bi kabi kadēman Našibaṭi, űiint i anwoon aanwo *nayuday akakuṅ ṭañ abi adēmana! » ¹⁹ Wi wi Yetu ašaan aji na a : « Naṭiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pših pi Našibaṭi (Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulon Yetu lum di *Pših pi Našibaṭi pakbiin, kē atees baka aji : « Ubi wi Pših pi Našibaṭi uunkwinana, ²¹ kē űnaan aankdo kaji : “Tenan : pawo ṭi! Kēme : pawo moṅ.” Pših pi Našibaṭi pawo ṭi ptoofan. » ²² Yetu akak aji na baṭašarul : « Nnuur ɲlon ɲabi, ɲi nakluṅ kaṅal pwin *Abuk űiint unuur uloolan ṭañ, bē naankwina. ²³ Balun kajakan : “Awi moṅ!” “Awii wi!” Nakya da, nakṭiir da. ²⁴ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baṭi, kajeehan baṭi bti, hēnk di di Abuk űiint aklun kawo ṭi unuur wi nul. ²⁵ Kē ašē wo i kahaj maakan duna, kawuun ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiin awo ṭi wal wi Nowe ukaan awo ṭi ɲwal ɲi Abuk űiint. ²⁷ Bañaan bawo wal mēnt ṭi kande na udaan, aniim, awul babuk baka iniim, te unuur wi Nowe aneejuṅ ṭi upuur wi meel uweek, kē ušubal uweek ušē jot, atuman idēk, kē bayoora bukal bti. »

²⁸ « Kē hēnk di uwohan ṭi wal wi Lot : bañaan bawo ṭi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ; ²⁹ Kē unuur wi Lot apēnuṅ ṭi Todom, Našibaṭi kē ašē do ušubal wi bdoo, na pdēpalēn panktēradun kē papēnna baṭi, aṭiñ baka bukal bti. » ³⁰ Kē hēnk di di uklun kawo, ṭi unuur wi Abuk űiint aklun kawinana.

³¹ « ṭi unuur mēnt, űnaan anwoon ṭi ušaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kē hēnk di ukwohan pa űnaan anyaan uṭeeh, awutan kawuṅša pṭiiš. ³² Nalešan uko undolun ahar Lot! » ³³ Ankdoon na pbuuran ubida wi

* **17:2** Bapoṭ biki : Yetu aṭiiniyaan ṭi banfiyaaruṅ, bukal bakakuṅ ji bapoṭ. ✱ **17:27** Ujuni 6.9; 7.24. ✱ **17:29** Ujuni 18.20; 19.25. ✱ **17:32** Ujuni 19.26.

nul aluŋ kawaan wa, kē anwaanuŋ ubida wi nul aluŋ kabuuran wa. ³⁴ Dɔupan : na utejan mēnt, bañaan batēb bapiiŋt ɔi kališa kaloolan : alon ajejana, alon aduka. ³⁵ Baat batēb bawo ɔi pson : alon ajejana, alon aduka. [³⁶ Biint batēb bawo du uteeh : alon ajejana, alon aduka.] » ³⁷ Kē baɔaŋ Yetu baŋe hepara aji : « Ajugun, tuŋ di di iko mēnt iklun kaɔepna? » Kē ateen baka aji : « Dko di untaam ukeɔnun, dul di di njujude nakuŋ kayitiir. »

18

Uhoŋ wi nawayēs na ŋaaɔ nayoɔ

¹ Yetu akak ahoŋ na baɔaŋarul adimanaan baka kē bawo biki kado kaŋehan Naŋibaɔi ŋwal bti, kawut kawutandēr. ² Aji na baka : « Ubi ka ɔi ubeeka ulon, nawayēs bɔup aŋŋoomuŋ Naŋibaɔi abot awo aanji tiink nin ŋaan. ³ ɔi ubeeka mēnt kak, ŋaaɔ nayoɔ alon awo da anɔaali pbi du a bawayēs. Aji ji na a : “Wayēsaaŋ na naŋoorad naan.”

⁴ « Nawayēs ajon kapok aŋe bi ban tuŋ aji : “Na manjoonan, mēnji kaɔi Naŋibaɔi abot awo mēnji katiink nin ŋaan ; ⁵ kē jibi ŋaaɔ i aknooranaanuŋ, dwayēs. Woli abi'a bi ɔi, abi baaŋŋaan pdo kayewlēnēn.” » ⁶ Ajugun kē aŋe kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayēs nawuɔaan i ajakuŋ! ⁷ Kē Naŋibaɔi, aankbi kaɔenk biki nul, kawayēs baka i, wi bakhuuranuluŋ aŋehan ŋwal bti? Ajon uɔenk baka i? ⁸ Dɔupan na manjoonan, awayēs baka kataran taran. Kē *Abuk ŋiint, aluŋle bi, aɔenkaara ɔi umundu bañaan banfiyaaruŋ i? »

Uhoŋ wi Nafaritay na nakobraar daaŋa

⁹ Yetu akak ahoŋ pa bañaan baŋaluŋ aji bawo baɔool aŋe beeh bandukiin, aji : ¹⁰ « Biint batēb babi ya pŋehan Naŋibaɔi du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay kē alon awo *nakobraar daaŋa. ¹¹ Nafaritay anaɔ aŋe ŋehan Naŋibaɔi ɔi uŋaluŋ aji : “Iwi Naŋibaɔi, dbeebu ɔi uko wi mpaɔuŋ na bañaan bandukiin, bakiiŋ, bado buɔaan, bajuban pjuban pi piint ; dbeebu kak wi nwoon mēnaam na nakobraar daaŋa i. ¹² Dji kayiman ŋnuur ŋtēb ɔi kanēm kabot kafaas uko wi nyeenuŋ bti kado ifah

iŋeen, kajej kalon kawulu.” ¹³ Nakobraar daaŋa ul kē aŋe naɔ alow, aandoo ŋoom pkat kēs katen baɔi, aŋe kuŋa iŋen*, aji : “Iwi Naŋibaɔi, ŋagi'aan, nji nwoon nado buɔaan.” »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dɔupan : Uŋ mēntan wi aɔiŋuŋ, Naŋibaɔi adinan kē awo naɔool ɔi kadun ki nul, kē uŋe wo uunwo haŋ pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuŋ bkowul, baluŋ kawalana, kē anwalanuŋ bkowul, baluŋ kadeeŋa. »

Yetu awul bapoɔ bampoɔi bnuura bi Naŋibaɔi

(Maci 19.13-15; Marku 10.13-16)

¹⁵ Bañaan balon baɔiŋ Yetu bapoɔ bampoɔi pa aban baka, kē baɔaŋarul bawin uko mēnt aŋe ŋoman na baka. ¹⁶ Kē Yetu aŋe do kē baŋogan bapoɔ aŋe ji : « Nawutan bapoɔ babi ɔi nji! Nakneenan baka, ɔiki *Pŋih pi Naŋibaɔi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁷ Dɔupan na manjoonan : anɔaluŋ pneeŋ ɔi Pŋih pi Naŋibaɔi awo kanaam na napoɔ. »

ŋiint nayoɔ

(Maci 19.16-30; Marku 10.17-31)

¹⁸ Kē ŋiint alon antiinkaniin aŋe hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mŋo ba? » ¹⁹ Yetu kē aŋe ji na a : « Imeha kē Naŋibaɔi ɔaŋ anuuriin, ukaan kē ikdu'en nanuura i? ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ : “Iinkpiint na ahar ŋaan kēme ayin ŋaan, iinkfiŋ ŋaan, iinkkiiŋ, wutan katapar ŋaan uko wi awoon aandoo, mēbaan ŋaaŋ na naan bnuura.” » ²¹ Kē ŋiint ateeama aji : « ddo iko mēnt bti wi nwoon napoɔ te hēnkun. »

²² Wi Yetu atiinkun uko waŋ aŋe ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaan bti, ijeŋ itaka iŋen bajuuk, woli ido haŋ kŋe ka pyok du baɔi. Wal mēnt, kŋe bi, kaɔaŋen. » ²³ Wi ŋiint atiinkun uko waŋ, aŋe jooɔan, ɔiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin kē ajooɔanii aŋe ji : « Utam maakan pa nayoɔ aneeŋ du *Pŋih pi Naŋibaɔi! ²⁵ Aa, uyoŋ apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneeŋ ɔi bhēr bi kaguja kē di nayoɔ aneeŋ du Pŋih pi Naŋibaɔi. »

* **18:13** ɔi ugrek bapiit aji : Akob iŋen ɔi bjēnt, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ɔi puɔaan.

²⁶ Banktiinkuluŋ kē bašë ji : « Kē in ahi-lanuŋ keeri kabuur? » ²⁷ Yetu kē atees baka aji : « Bañaan bajën baanhilan pbu-uran nleef ŋi baka, kē Našibaŋi ašë hil pbu-uran baka. » ²⁸ Timon Piyeer kē ašë ji na a wal mēnt: « Tenan, ŋduk iko yi ŋkaan bti pa ptašu. » ²⁹ Yetu kē ašë ji na baka : « Dɔpan, manjoonan ma : ñaan ankdukuŋ katohul, aharul, babuk ašin, na bajugul na babukul pa Pših pi Našibaŋi, ³⁰ ayeenk kapelan maakan ɥi umundu wi uko wi abiiŋ aka, kabot kayeenk ɥi umundu unkm-biiŋ ubida wi mnɔ. »

Yetu akak aɥup kē aluŋ kakeɥ kabot kanaɥa ɥi pa

(Maci 20.17-19; Markut 10.32-34)

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batëb mpaɥ ašë ji na baka : « Hēnkuŋ, ŋtool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baɥupar Našibaŋi bapiiɥuŋ ɥi *Abuk Ñiint idolana. ³² Abuk Ñiint aluŋ kawulana du banwoon baanwo *bayuday, baluŋ kabeña, kakara, katëfjëra ; ³³ kakoba na itintël kašë kafina, unuur uwajantën ašë naɥa ɥi pkeɥ. » ³⁴ Kē banjañan iñeen na batëb bašë tiink ašë wo baante uko wi ajakuŋ. Uɥup mēntan uɥëp baka kē baamme uko wi Yetu aŋaluŋ pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon du ŋmbaŋ ŋi Yeriko

(Maci 20.29-34; Markut 10.46-52)

³⁵ Kē wi Yetu akñogun ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aɥo bñehan ɥi kaban ki bgah. ³⁶ Wi atiinkuŋ bañaan baɥum kē baktëp, kē ašë hepar uko unwoon, ³⁷ kē baɥupa aji : « Yetu i *Nataret aktëpuŋ. » ³⁸ Wi wi ašaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiɥ, ñagi'aan! » ³⁹ Banwoon ɥi kadun banoman na a ayomp, kē abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiɥ, ñagi'aan! » ⁴⁰ Kē Yetu ašë naɥ ado kē baɥija a. Wi nakuul aŋogun kē ašë hepara : ⁴¹ « we wi iŋaluŋ ndolu ba? » Kē atees aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kē aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ ɥi dko mēnt kē akak awin abot aɥaš Yetu, ašë dēman Našibaŋi. Kē bañaan bti bakak ayeeh mndēm mi Našibaŋi wi bawinuŋ uko unɥëpuŋ.

19

Fake

¹ Yetu aneej ɥi Yeriko awo ɥi pmuur ubeeka, ² kē ñiint alon anwoon katim ki Fake ašë wo da, awo naweek i *bakobraar daaša abot ayok maakan. ³ Ado na pwin ñaan anwoon Yetu ašë wo aanhinani ɥiki bañaan baɥumi, kē abot awo ñaan naɥamñaan. ⁴ Aɥi wal mēnt ajot kadun ašë paya ɥi bko blon kahilna kawin Yetu, ankɥëpnuŋ da.

⁵ Wi Yetu abanuŋ du dko di apayiŋ ašë kat kēš aji na a : « Fake, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nɥa. » ⁶ Kē ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi bañaan bti bawinuŋ uko wan, ašë ŋur ŋuran aji : « Aya awala du uko ñiint nado buɥaan! » ⁸ Kē Fake ašë naɥa anaɥ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaš bka bi naan ɥi ptoof kaɥen bajuuk, akak awo woli dguur ñaan bka bi nul kakakana ŋyaaš ŋbaakër uko wi nyeenkuluŋ. » ⁹ Yetu kē ašë ji na a : « Našibaŋi abuuran nɥa bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hēnk di uwoon, *Abuk Ñiint abi bi pla kabot kabu-uran banneemuŋ. »

Uhoñ wi itaka
(Maci 25.14-30)

¹¹ Wi bañaan bawoon ɥi ptiink Yetu, kē ašë hoñ na baka ɥiki aŋog Yerutalem, kē bašë šal aji *Pših pi Našibaŋi pawinana wal mēnt. ¹² Aji na baka : « Ñiint alon i kabuka kaweeek abi ya du utaak unlowun pya kayeenk pših pi utaak wi nul, kašë kawugša. ¹³ Adu balemparul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajant ašë ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi'en.”

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kē bašë soora, ayil bañaan balon kē baya du naših najeenkal aji na a : “Nēnjal ñaan i ašihun.”

¹⁵ « Wi bayaan aɥoorana du pših, kē ašë wugša. Wi abanuŋ, ašë do kē badu balemparul biki abiiŋ awul itaka, katen jibi andoli ɥi baka aduki alemp. ¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naših, itaka yi iwulnuŋ yii yi, dduk aka uko wi iwulnuŋ ŋyaaš iñeen.” ¹⁷ Kē aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon nanuura ɥi uko umpoɥi wi nwuliŋ, iwo nantuŋa i ŋbeeka iñeen.”

18 « Natëbantën kë abii, aji na a : “Naših, itaka yi iwulnuñ yii yi, dduk aka uko wi iwulnuñ n̄yaaş kañeen.” 19 Kë akak aji na uñ mënñan : “Iwo nantun̄a i n̄beeka kañeen.”

20 « Undu kak kë abii aji : “Naših, itaka yi nu yii yi, dtan ya ti blaañ ahank. 21 Dti'u, iwi inwoon̄ n̄iint̄ najoot̄, anjaan̄ ayeenk uko wi awoon̄ aanhankani, kabot kakit uko wi awoon̄ aantepi.” 22 Kë naših uñ ašë ji na a : “Iwi nalemp nawuñaan, dwayëşu na n̄tup̄ ni itupun̄ iwi ti uleefu. Ime aji dwo ñaan̄ najoot̄ anjaan̄ ayeenk uko wi awoon̄ aanhankani, kabot kakit wi awoon̄ aantepi. 23 Kë we ukaan̄ keeri kë iinjeñ itaka yi nwuliñ ahankan du nañeñan̄ ba? Işaan̄ kabuk uko ulon̄, woli dyaarad̄ ya.”

24 « Wi wi aşaan̄ aji na bañaan̄ banñoon̄ da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiñ aka n̄yaaş iñeen uko wi nwululun̄.” 25 Kë bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” 26 Kë akak aji na baka : “Dñupan, ñaan̄ ankaan̄, balun̄ kañena kak, bē anwoon̄ aankaa, bado yeenka wi akaan̄. 27 Kë başoorad̄ naan, banwoon̄ baambi n̄al n̄şih baka, nañijan̄ baka ti, nafaal ti kadun naan.” »

*Yetu aneej ti Yerutalem ji naših
(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan ti
Yowan 12.12-16)*

28 Wi Yetu añiiniñ han̄ aba, ašë tool pya Yerutalem, apoş ti kadun ki pntuk. 29 Wi añogun̄ n̄fēt̄ ni Betfage na Betani, kañog pnkun̄ pi bajaan̄ bado « Pnkun̄ pi Mno-liwera* » ašë yil bañaşarul batëb aji na baka : 30 « Nayaan̄ du ufēt̄ unwoon̄ ti kadunan̄ wun̄, woli naneej da, nañenk ubuuru umpoti untanun̄, wi nin ñaan̄ awoon̄ aambaan̄ kadapi'aara ; nafēnēşan wa nañij. 31 Woli alon̄ ahepar uko unkaan̄ kë nakfēnēş wa, najaka Ajugun̄ anumiñ wa. »

32 Wi bayili bayaan̄, baya tēnk kë uko uwo jibi Yetu ajakun̄ na baka. 33 Wi bawoon̄ ti pfēnēş ubuuru umpoti wun̄, bajug wa kë başë ji : « we ukaan̄ kë nakfēnēş ubuuru ba? » 34 Kë başë teem aji : « Ajugun̄ anuma wa. »

* 19:29 Pnkun̄ pi Mno-liwera : Dawoon̄ katim ki pnkun̄ pi bajaan̄ bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ☆ 19:38 Kañaan̄ 118.26. ☆ 19:46 Itayi 56.7. ☆ 19:46 Yeremiya 7.11.

35 Wi wi bajejun̄ wa añij Yetu, ašë pēnan̄ iyeti yi baka agur wa, ašë dola kë apayaa. 36 Wi akyaan̄, kë bañaan̄ başë pēnan̄ iyeti yi baka ašëef ti bgah. 37 Wi Yetu abanun̄ du bgah bankwalnaaniñ Pnkun̄ pi Mno-liwera atool pya Yerutalem, kë pntuk pi bañaşarul bti paşë lilan maakan, ahuuran maakan awo ti pdēman Naşibañi pa mlagre mi bawinun̄ bti. 38 Baji : « *Bnuura nuura ti naših ankmbiñ ti katimull!*☆ Mnjeeh du bañi na mndēm du bañi duuñ ! » 39 *Bafaritay balon̄ banwoon̄ ti pntuk kë başë aji na Yetu : « Najukan, n̄omaan̄ na bañaşaru bañaan̄. » 40 Kë ašë teem baka aji : « Dñupan, woli bayompi, mnlak mi manhuuran. »

Yetu akak ašëgara Yerutalem

41 Wi Yetu añogun̄, awin ubeeka wi Yerutalem, ašë tēgara wa, 42 aji : « Dñal lah iwi kak iyikrēn̄ iko inkñjiñ n̄ta di mnjeeh, kë iko mēnt̄ işē mena, kēş ki nu kaanhilan pwin ya. 43 Nñuur n̄lon̄ n̄abi ni başooradu bakdolun̄ uniw wi mboş kakooln̄tēnu, kagut na iwi. 44 Balun̄ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoñ kalon̄ kanat̄, ñiki iinyikrēn̄ wal wi Naşibañi abiñ pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoñ Kaweek ki Naşibañi

(Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; natenan ti Yowan 2.13-22)

45 Yetu aneej wal mēnt̄ du *Katoñ Kaweek ki Naşibañi ašë jun pdook bawaap, 46 aji na baka : « Naşibañi añup̄ ti Ulibra wi Uñup̄ wi nul aji : “*Katoñ naan̄ kawo kañehanaani.*”☆ Kē an naşē kakan̄ ka dko dmennaani di bakij! »

Yetu ajukan du Katoñ Kaweek ki Naşibañi

47 Unuur unñint̄i, Yetu aji jukan du *Katoñ Kaweek ki Naşibañi. Kē *bañeñan̄ baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday başë la pñiña, 48 ašë wo baamme jibi bakdoli, ñiki bañaan̄ bti bawat ibañ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ñaañ ançu'ulun pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Markut 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur ulon ði pjukan du *Kaweh Kaweek ki Naşibaði abot aþup *Uþup Ulil Unuura, kë *baþeñan baweek na *bajukan Bgah başë wuj na bantohi ² ahepara aji : « Þupun, mnhina mnhoñ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiin kë ihilan kado ya? » ³ Kë aşë teem baka aji : « Nji kak dñal kaheparan uko ulon. Naþupaana, ⁴ in ayilun *Yowan pbattaar ba? Naşibaði a këme bañaan baka? » ⁵ Kë başë wo ði plaþar ði ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaði ayilulun, aheparun kaji, we ukaan kë nñenfiyaara? ⁶ Kë woli nji bañaan bayilulun, bañaan bti batapun mlaak, ðiki bafiyaar aji awo *Naþupar Naşibaði. »

⁷ Bateem aji baamme anyilulun. ⁸ Yetu kë aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan na mnhina mnhoñ mi nji kadolnun iko yi. »

Uhoñ wi balemp biki Uwoorta

(Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)

⁹ Wi wi Yetu aşaan ahoñ na bañaan aji : « Ñiint alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë wul wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo i kaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanun, kë aşë yil nalemparul alon du baka pa bawula kafah ki nul; kë başë koba, adook kë akak iñen ijint. ¹¹ Kë ñiint ajug uþeeh akak ayil nalemparul alon ; kë bakak akob un mënþan, akowandëna, aşë dooka kë akak iñen ijint. ¹² Kë akak ayil nawajantën ; kë bakoba añaakan afëla bdig.

¹³ « Kë ajug uþeeh aşë ji wal mënþ : “Dbaa do do hum ba? Dyil da abuk naan i nñalun maakan, ulome ul, baya kakali'a.” ¹⁴ Wi bañaan biki awulun uwoorta bawinun abuk ñiint un aşë şal aji : “I akdukiin na iko yi aşin ; nawulan nfiña, nyeenkna phiiñ.” ¹⁵ Kë hënk di bamobulun apul pulan apënan du uwoorta aşë fiña. We wi ajug uþeeh akeeri bi kado bañaan mënþ? ¹⁶ Alun kabi kafin baka kawul uwoorta bañaan balon. »

Wi bañaan batiinkun uko wan aşë ji : « Naşibaði aankdinan nin uko wan uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu aşaan ajaban baka këş aşë ji na baka : « Natenan uko wi bapiitun ði Ulibra wi Naşibaði :

“*Pnduba pi baniw bapokun, pakakun amëban katoh.*”^{*}

We wi uko umpiitun wi ukdiimanun; ¹⁸ ñaañ ankjotun ði pnduba mënþ akita, kë ñaañ i pakjotnun, panantëla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baþeñan baweek bayikrën wal mënþ, na manjoonan kë bukal bakaan kë ahoñ hañ. Bala wal mënþ pmoba, aşë ði bañaan.

Pluk Fetar daaşa

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baþeñan baweek bamena wal mënþ aşë yil bañaan balon bandaarun aji bawo baþool bado katen me Yetu ajub ði uþup ulon, kahilna kamoba, kañoof du pşih pi nantunja naromen. ²¹ Wi wi başaan aji na a : « Najukan, nme kë iji ktup kabot kajukan bnuura, abot awo iinji kpaþşër, na manjoonan, bgah bi Naşibaði bi bi ijaan kjukan. ²² Nwo i kaluk Fetar* naşih najeenkal daaşa, këme nñenwo kaluka da? » ²³ Kë Yetu ammeen nşal ni kalagare ni baka aşë ji : ²⁴ « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoon ði pa? » Kë bateem aji : « *Fetar a. » ²⁵ Kë aşë ji na baka wal mënþ : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, naşë nakakan Naşibaði uko unwoon wi Naşibaði. »

²⁶ Kë baanhinan amob Yetu ði nþup ni aþupun ði kadun ki bañaan, bañoñar jibi ateemun, aşë yomp.

Pnaþa ði pkeþ

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

²⁷ *Baþaduk balon babi aňog ði Yetu, bukal bajaan baji pnaþa ði pkeþ paanwoo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaañ aka abuk aşin anniimun aşë keþ bë aanduk napoþ, ayeenkan ahar abuk aşin mënþ ahilna abukara bapoþ.” ²⁹ Ubi ka biint paaj na alon banþaarun. Nateek aniim ñaaþ aşë waanja bë aambuki. ³⁰ Natëbantën kë ayeenk ñaaþ akeþ kak bë aambuki, ³¹ nawajantën kak kë ayeenk

^{*} 20:17 Kañaam 118.22. ^{*} 20:22 Fetar awoon naşih najeenkal.

ñaat akak akeṭ bē aambuki. Kē biint paaj na alon bukuṅ bti bado haṅ, akeṭ bē baanduk napoṭ. ³² Kē ñaat akak abaañsaan aneem.

³³ Kē hēnkuṅ woli bañaan baluṅ anaṭa ṭi pkeṭ, in akwoon ayin ñaat mēnt, wi bukal paaj na alon bti baniimuluṅ? »

³⁴ Kē Yetu aṣē ji na baka : « Biint na baat biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kē biki Naṣibaṭi akluṅ kaji kē bataan na pnaṭa ṭi pkeṭ kabot kawo ṭi ubida unkmbiin, baankak aluṅ kado kaniimar wal mēnt. ³⁶ Hēnk di di bawoon kak baankak akeṭ, banaan na ṅwanjut abot awo babuk Naṣibaṭi, wi banaṭiin ṭi pkeṭ. ³⁷ Kē Moyit aṭup bnuura aji bañaan baluṅ kanaṭa ṭi pkeṭ. Ṭi dko di Ulibra wi Naṣibaṭi dankṭiiniyaanuṅ uko wi bgof bankyikuṅ, adu Ajugun aji, “Naṣibaṭi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” »

³⁸ Yetu akak aji « Naṣibaṭi awo i bañaan bajeḅ, aanwo i bankeṭuṅ, ṭiki biint bawajant bukuṅ bti bawo bajeḅ pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah baloṅ bajeḅ bṭup wal mēnt aṣē ji na a : « Najukan, iṭiini bnuura. »

⁴⁰ Kē baankak aṅoom phepara uko uloṅ.

Krittu awo Abuk Dayiṭ abot awo Ajug Dayiṭ

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaan ahilanuṅ kaji *Krittu awo *Abuk Dayiṭ?

⁴² Dayiṭ ṭi uleeful aṭup ṭi uko wi Krittu ṭi Ulibra wi pñaamarēn aji :

“Naṣibaṭi Ajugun aji na Ajugun :

Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo baṣooradu,*

ido kapafna baka ihot.”✧

⁴⁴ Dayiṭ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanuṅ keeri kawo abuk Dayiṭ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

⁴⁵ Jibi bañaan bawoon ṭi ptiinka, kē Yetu aṣē ji na baṭaṣarul : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan baṅal pñaay na imiṣa iyul, kaṅal banohntēn baka ṭi dko di bañaan, kaṅal pṭo kadun ṭi itoh iñehanaani, na ṭi iṭij inuura ṭi ṅfettu. ⁴⁷ Baji bade bka bti bi baat bayoṭ, kadaan kajon ṭi pñehan Naṣibaṭi pa pwinana. Naṣibaṭi aluṅ kakob baka kakob kandēmnuṅ maakan! »

✧ 20:43 Kañam 110.1.

21

Uṭen wi ñaat nayoṭ najuuk
(Markut 12.41-44)

¹ Yetu akat kēṣ aṣē win bayok kē bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ṭi *Katoḅ Kaweek ki Naṣibaṭi. ² Abot awin ñaat nayoṭ alon najuuk kē aṭu da ktaka ktēb ṭaṅ. ³ Kē aṣē ji : « Na manjoonan, dṭupan, ñaat nayoṭ najuuk i awul apelan bañaan bti. ⁴ Banwuluṅ bukuṅ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kē ul ṭi bwaan bi nul aṣē wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

Iko inkyuujun kē uba umundu uñogi
(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi bañaan baloṅ bawoon ṭi pmaṭ *Katoḅ Kaweek ki Naṣibaṭi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnuṅ ka, na iko inuura yi bajaan baṭen pa pñēgna ka, kē aṣē ji : ⁶ « Iko yi naktenuṅ yuṅ, ṅnuur ṅaluṅ kabi, kē nin plaak paankduka kapaf ṭi pteṅṅ pa : iko mēnt bti ijot. » ⁷ Kē baṣē hepara aji : « Najukan, lum di di uko waṅ ukwoon, kē we ukyuujun un kē uko waṅ uban ṭi pbi? »

⁸ Yetu kē ateen baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaan baṭum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuur wi nul uñogi! Nawutan kaṭaṣ baka. ⁹ Woli naluṅ atiink ṅgut na pgarandēr, nawutan kalēnk. Iko mēnt iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kē umundu uṣē wo uunwo kaba wal mēnt. »

¹⁰ Aji na baka wal mēnt : « Uṭaak unaṭa ugut na uṭaak uloṅ, pṣih pagut na ploṅ. ¹¹ Mboṣ manṣinṭar maakan, mmaak mwuṭaan na ubon ṅawo ṭi ṅmbaṅ ṅloṅ, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonuṅ baṭi iwinana.

¹² « Kē ji iko yaṅ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kañooṭan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuṣ, kañooṭan uruha du kadun ki baṣih na bantūṅa ṭiki nafiyaarēn. ¹³ Iko yaṅ bti ikdoluṅ naṭup baka uko wi nameen ṭi nji. ¹⁴ Nameen kē naannuma pla uko wi nakyaan kaṭup kayerjanaan ṅleefan : ¹⁵ dlun kawulan uṭup untūṅa wi baṣooradan bawoon baankhil ppok kēme kalaṭ. ¹⁶ Baṣinan na baninan, babuk baṣinan, bayiṭan na banohan, badoo luṅ kakeeṣaaran, bafin

batum ti an. ¹⁷ Bañaan bti başooran tiki nafiyaarën. ¹⁸ Kë bkow nin baankluñ kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hënk di nakluñ kakaana ubida wi manjoonan.

Utoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

²⁰ « Woli nalun awin kë bangoli bafuoy Yerutalem, nameen kë daban ti ptokana. ²¹ Banwoon ti utaak wi *Yuda wal mënť baťiin bamena du inkun iweek, banwoon ti Yerutalem meet baťiin bapën, banwoon du nťeeh wal mënť bawutan kaneej ubeeka, ²² tiki nnuur mënť nřawo ni Naşibaťi akkobun bañaan biki nul banjubanulun, nnuur ni iko impiitaniin bti ikdolaniin. ²³ Nnuur mënť, baat bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuťan! Pjuuk pweek pawo ti utaak wi, udeeb wi Naşibaťi ubot uwala ti bañaan. ²⁴ Bafin baka na ikej, kamob baka kaya katuh du nřaak bti, banwoon baamme Naşibaťi balun kapoş Yerutalem katok tokan da te wi nřwal ni baka nřakbaan.

Yetu aťup jibi Abuk Nñint aklun kabi ti umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuujun kë *Abuk Nñint abi iwinana ti unuur, ti pli, na ti njah. Kë ti mboş, bañaan balun kahaajala, kayewla phomp pi bdëk na pi nřmaaron. ²⁶ Bañaan balun kakeť palënk, wi bakşalun iko inklun kajotna umundu wi bañaan bafëťun, iko yi baťi ilun kaşintar. ²⁷ Wal mënť wi wi bakwinun Abuk Nñint awuj na mnhina na mndëm mnweek ti kanfëluñ. ²⁸ Woli iko mënť ijun pwinana, nahet kakat këş, tiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti. ³⁰ Woli manjuna jun pťeeñ, naji wonťi naten ma nabi me me kë pti pañogi. ³¹ Kë hënk woli nalun awin iko yan kë ibani, nameen kë *Pşih pi Naşibaťi paban ti pbi. ³² Na manjoonan, dťupan, kawuun ki kaankťep bë iko mënť bti iinwinanaa. ³³ Baťi na mboş nřaba, kë nřup ni naan nřaşë wo nřaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut nřhaaş ni nan nřaduka ti unoh uweek, na ukuj, na manťaaf mi umundu, nado kaťi unuur mënť ukur kur uťotni'an ³⁵ ji bridiya, tiki unuur mënť uban ti bañaan bti biki umundu. ³⁶ Nawoon bten keeri, nado kañehan Naşibaťi wal undoli, nahilna nabuur ti iko inwoon yi pbi bti, nabot nahilna nanať ti kadun ki *Abuk Nñint. »

Nnuur nřbaañsaani ni Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naşibaťi kajukan, na utejan aşë ya kafër du pnkun pi bajaan bado « Pnkun pi Mnoliwera. » ³⁸ Wal wi nřa mambanan ban, bañaan bti kaşë bi du Katoh Kaweek ki Naşibaťi pa ptiinka.

22

Baťejan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfin Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

¹ Ufettu wi ipoom indať wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënť. ² *Baťejan baweek na *bajukan Bgah banal pfin Yetu, aşë ti uko wi bañaan bakbiin kado, ukaan kë bakla jibi bakdoli kadoo kafina.

³ Kë uşal wi *Fatana uşë neej ti Yudat, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alon ti *banjañan iñeen na batëb. ⁴ Aya du baťejan baweek na baweek biki bangoli bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaťi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu. ⁵ Balilan fuť aşë dinan pwula itaka. ⁶ Kë ul, aşë la wal wi akwulun baka'a, bë pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandër na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natenan ti Yowan 13.21-30)

⁷ Ti wal wi *ufettu wi ipoom indať, unuur wi bajaan bafin nřkaneel pťejanan *ufettu wi mnjeeh ubani. ⁸ Kë Yetu aşë yil Fimon Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kañah ki ufettu. »

⁹ Kë başë hepar a aji : « Ťun di di inaluñ nřunnu ka? »

¹⁰ Kë aşë teem baka aji : « Natenan, woli naneej ti ubeeka, nayit na nñint alon

ankunjiin pdunk pi meel. Naşaşana, du katooh ki akyaan kaneej, ¹¹ naji na ajug katooh : “Najukan aji : Ƨun di meet di akdeenun pde pi ufettu na başaşarul dawoon?” ¹² Ayuujan du bko duuƧ, meet dhaan danwoon na iko yi naknumiin bti. Dul di di nakyaan kabomanun n̄hilna n̄de pde pi ufettu. »

¹³ Kē bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakun na baka, ašē jun pde.

Kañah kabaañšaani

(Maci 26.20,26-29; MarkuƧ 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanun, kē Yetu ašē Ƨo Ƨi umeeša na *banjañanul. ¹⁵ Wi wi ašaan aji na baka : « Djal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej Ƨi mnhaj. ¹⁶ DƧupan, mēnkak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakƧenanun ukdolaniin du *Pših pi NašibaƧi. » ¹⁷ AjeƧ pnkalame plon, abeeb NašibaƧi ašē ji : « Nayeenkan pa, nafaashiir ; ¹⁸ dƧupan, mēnkak adaan poot te wal wi *Pših pi NašibaƧi pakbiin. »

¹⁹ Wi abaan, ašē jej kapoom, abeeb NašibaƧi, akitēš ka awul baka ašē ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Nalunjiin nado kado hēnk, uwo mnlešan mi naan. » ²⁰ Wi babaan pde, akak ado haƧ na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaaƧ pi naan pantulun pa an, pi NašibaƧi aƧenanaanun bhoƧar bhalu. »

Yetu aƧup aji alon Ƨi banjañanul akwaapulun

(Maci 26.21-25; MarkuƧ 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaan anwoon i kawaapēn aƧo na nji Ƨi umeeša wi. ²² Na manjoonan, *Abuk Ñiint awo kakeƧ jibi NašibaƧi ajakun, kē ñaan anšaan awaapa ašē wuƧan! » ²³ Wal mēnt, kē *banjañan bašē wo Ƨi pla ñaan ahon Ƨi baka akdolun uko waƧ.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; MarkuƧ 10.41-45)

²⁴ BlaƧar bapēn Ƨi *banjañan kē baƧal kame i bahilanun kaji awoonun naweek Ƨi baka. ²⁵ Kē Yetu ašē ji na baka : « Baših biki n̄taak baji baƧotna biki bašihun, kē bašihun bado kē baji badu baka “bado bnuura” ²⁶ Kē ušē paƧ pa an, anwoonun naweek Ƨi

an awo kaƧēƧ ƧēƧ kawo ji anwoonun nam-poƧi, kē ankwulun uworda awo kaƧēƧ ƧēƧ kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun. ²⁷ In adēmnun ba? AnƧoon Ƨi umeeša kēme ankyišulun pde? Mēnt anƧoon Ƨi umeeša a i? Nji kē nšē wo Ƨi ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

Uko wi Yetu ahonun banjañan (Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon Ƨi mnhaj bti, ²⁹ kē jibi Paapa awulun pših, hēnk di di nkaan awulan pa. ³⁰ Nalun kade kabot kadaan na nji du pših pi naan, kabot kaƧo Ƨi itij yi pših, kawayēš kntaali iñeen na ktēb ki *Itrayel. »

Yetu aƧup aji Fimon Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; MarkuƧ 14.27-31; natenan Ƨi Yowan 13.36-38)

³¹ Kē Yetu akak aji : « Fimon, Fimon, *Fatana añehan pa phil kašint šinƧanan ji n̄deey Ƨi kajeƧ. ³² Kē nji, nšē ñehan NašibaƧi pa iwi, ihilna inaƧ iliint Ƨi pfiyaar. Woli ilun akak Ƨi nji, ktēntēn batēntu. » ³³ Kē Fimon Piyeer ašē ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuš kēme woli udoo wo pkeƧ na iwi, nji wi. » ³⁴ Kē Yetu aji na a : « Fimon Piyeer, dƧupu, ji uguk udo kahaan n̄Ƨa di, ipok pme'ēn nyaaš n̄wajanƧ. »

Umbootu, umañ na kej

³⁵ Kē Yetu ašē hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bē naantij nin umbootu, nin umañ, nin išapaat, nawaan uko ulon i? » Kē bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi ašaan aji na baka : « Kē hēnkun, ankaan umbootu awo kajeƧ wa, na ankaan umañ, kē anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. ³⁷ DƧupan, uko wi Ulibra wi NašibaƧi uƧupun uwo kadolana Ƨi nji : “BaƧu'a na bado buƧaan.” » ³⁸ Başaşarul bajaka wal mēnt: « Ajugun, ikeƧ itēb yii yi. » Kē ateem baka aji : « Ukēši. »

Yetu añehan NašibaƧi du pnkun pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; MarkuƧ 14.32-42)

³⁹ Yetu apēn aya du Pnkun pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Başaşarul kē baya na a. ⁴⁰ Wi abanun du dko mēnt ašē ji na

* 22:15 Pde mēnt paji palešan wal wi NašibaƧi abuurunun bayuday pjuuk du Ejiptu.

baka : « Nadoon kañehan Naşibaţi nawutna kajot  i kaguuru. » ⁴¹ Wi wi a aan aduk baka bti su a e  up a ehan Naşibaţi ⁴² aji : « Paap, woli  nali, klowanaan mnhaj mi. K  m nt  nal wi naan u aan awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal m nt, k  *uwanjut wi Naşibaţi ulon u e p n  i kadunul pa pt nt na. ⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, a e  ehan Naşibaţi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji p naak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu a ehanun Naşibaţi aba, a e na a, akak du ba aşarul, a  nk baka k  bak oy nt, banoor maakan  iki bajoo ani. ⁴⁶ K  a e ji na baka : « we ukaan k  nak oy nt ba? Nana iin na ehan Naşibaţi, nawutna kajot  i kaguuru. »

Bamob Yetu
(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natenan  i Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum ka iini, k  pntuk pi ba naan pa e wuj. Yudat, alon  i *banja an i een na bat b k  awo  i kadun ki baka. Abi a og Yetu pa pmooka. ⁴⁸ K  Yetu a e ji na a : « Yudat, imook mook *Abuk  iint kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomand run a e ji na a : « Ajugun,  tib baka na ikej? » ⁵⁰ K  alon  i baka ap enan kej atib afal kaba  kadeenu ki nalempar *na ih i ba enan. ⁵¹ K  Yetu a e  iini na baka aji : « Na a aan. » Wi wi a aan aban kaba  ki  iint un ajeban ka.

⁵² Yetu a iini wal m nt na *ba enan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaţi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? ⁵³ Dji kawo na an  nuur bti du Katoh ki Naşibaţi, k  naando na pmob n. K  wal wi u e wo wi nan, wi ba naan biki utejan bajaan bana a. »

Fimon  iyeer apok aji aamme Yetu
(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan  i Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal m nt a e  oo a aneejan du katoh ki *na ih i ba enan. Fimon  iyeer k  a e low du kafet a a a. ⁵⁵ Batehan bdoo  i ptoof pi blay k  ba naan ba o afooy ba at ma, k  Fimon  iyeer akak a o da. ⁵⁶  aa  nalemp alon awina k  a o a og bdoo

; k  a e tena bnuura a e ji : «  iint i kak awo na a! »

⁵⁷ K  Fimon  iyeer a e la a aji : «  aa u, m mme'a » ⁵⁸ Ba o bti su, k   iint alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon  i baka! »

K  Fimon  iyeer ateema aji : « A-a, m nwo na baka. » ⁵⁹ Ba o uko ji uwoori, k  alon akak a up aji : « Natenan, manjoonan ma,  iint i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ K  Fimon  iyeer ateem aji : « Iwi, m mme uko wi ikjakun. »  i dko m nt, wi ak iiniin, k  uguk u e haan. ⁶¹ K  Ajugun a e kok aten Fimon  iyeer. Wi wi a aan ale  u up wi Ajugun abiin a upa : « Fimon  iyeer, d upu, ji uguk udo kahaan n a di, ipok pme' n nyaa   wajan . » ⁶² Wi wi Fimon  iyeer a aan ap n bdig, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara
(Maci 26.67-68; Markut 14.65)

⁶³ Bankyenun Yetu bawo  i pben a, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna k   ka e hepara kaji : « In akobiin? Iwi *Na upar Naşibaţi,  upan  aan ankobiin! » ⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilon kak.

Ba oo  Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujintun, bantohi *bayuday, *ba enan baweek na *bajukan Bgah k  ba e yitiir. Bado k  ba ij Yetu  i kadun ki baka, ⁶⁷ a e ji na a : « Woli iwo Kritt , k upun. »

K  ateem baka aji : « Woli d upan, naankfiyaar, ⁶⁸ k  woli dheparan uko ulon, naankteem n. ⁶⁹ K  h nkun *Abuk  iint a e  o du ka en kadeenu ki Naşibaţi anhiniin iko bti! »

⁷⁰ Wal m nt, k  bukal bti ba e ji : « Iwoon Abuk Naşibaţi keeri? »

K  ateem baka aji : « Na upi, dwo a. »

⁷¹ K  ba e ji : «  kak anuma alon a upun i? Un  i iba un  tiinkna wa  i mntumul! »

23

Ba oo  Yetu du Pilat
(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natenan  i Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi ba naan bti ban oon *uruha wi *bayuday ba aan ana a, a oo  Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun ptapara aji : «    nk  iint i k  awo  i pyewl n ba naan biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar

naših najeenkal daaşa, abot aji ul ti uleeful awoon *Krittü, naših. » ³ Kë Pilat aşë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naših i bayuday i? » Kë Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun han. » ⁴ Kë Pilat aşë ji na *baţenjan baweek, na pntuk pi bańaan: « Mënwin uko ulonj unkaan nji ñiintj i aduknaanaa. »

⁵ Kë başë taman maakan aji na a : Awuuk bańaanj bapataţa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aţepna Yuda, aşë bi hënkunj te ti. ⁶ Wi Pilat atiinkunj uko wanj aşë hepar aji : « Ñiintj i awo i Galilay i? » ⁷ Kë wi ameenj kë awo i utaak wi *Herod aşihunj, kë aşë do kë bańooţa Herod anwoonj ti Yerutalem tunj nnuur mënjan njun.

Bańooţ Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinunj Yetu aşë lilan maakan, ańal undiimaan pwin Yetu, ţiki atiink kë baktiiniyaan iko yi adolonj, abot ańal kawina ado mlagre mlonj. ⁹ Herod awo ti phepar Yetu iko itum, kë apok pteema. ¹⁰ Wal mënţ kë *baţenjan baweek na *bajukan Bgah başë huuran iko yi baktaparulunj. ¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajununj pbenj Yetu akowandëna, aşë woharëna kamişa ki naših. Bakakana du Pilat. ¹² Herod na *Pilat bambiinj aşoorad, kë bakak unuur mënţ banoh.

Bańaanj baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado kë badu *baţenjan baweek, baweek biki *bayuday na bańaanj bti, ¹⁴ aşë ji na baka : « Naţijën ñiintj i, aji awo ti pyewlën utaak, kë nhepara ti kadunan, awo mënwin nin uko ulonj ti iko yi nataparulunj. ¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adoonj, wi akakanunj nja a. Nawini, ñiintj i aando do nin uko ulonj unkeşunj akeţ. ¹⁶ Ddo bakoba başë bawutana. » ¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuş alonj.]

¹⁸ Kë başë huuran bukal bti aji afinj Yetu aşë wutan Barabaat! ¹⁹ Barabaat awo wal mënţ ukalabuş ţiki ayewlën ubeeka abot afinj ñaanj.

²⁰ Kë Pilat anjalunj pwutan Yetu akak aţiini na baka. ²¹ Kë bakhuuranaara huuran aji : « Pańana! Pańana! » ²² Kë akak

aţiini na baka uyaaş uwajanţën aji : « we wi ñiintj i adolonj uwuţaan ba? Mënwin nin uko ulonj unkeşunj bafinja, ddo bakoba kaşë kawutana. » ²³ Kë bukal başë huuranaara huuran maakan ahepar bapańa, kë pńaat pakdëma dëm ²⁴ te kë Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunj. ²⁵ Awutan ñiintj i bakheparulunj, i bawatunj ukalabuş ţiki ayewlën utaak abot afinj ñaanj. Wi wi aşaanj awutar baka Yetu badola uko wi banjalunj.

Yetu awo ti bgah bi mnhaj

²⁶ Wi bakyaan na Yetu, bamob ñiintj alonj i katim ki Fimonj, i ubeeka wi Kuren anwooni uţeeh, aţu'a pkuńa krut ti kafetj ki Yetu. ²⁷ Pntuk pweek paţaşa, na baaţ balonj bankunjinj ińen abot aţëga. ²⁸ Kë Yetu aşë kok aji na baka : « An baaţ biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa nleefan na babukan! ²⁹ Nnuur nabi ni baklunj kado kaji : “Banuurandëni, baaţ banwoonj baanhil pbuk, na iyinj inwoonj iimbuki, na mnwil manwoonj maambootani!” ³⁰ Wal mënţ bańaanj bado kaji na inkunj iweek ijotna baka, kaji na inkunj impoţi imoy baka! » ³¹ Woli bado bmul bñow hënk, hum di di baklunj kado na bkay*? » ³² Baţij kak bado buţaan batëb pa pya kafinj na Yetu.

Yetu apańanaa

³³ Wi babanunj du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » aşë pań Yetu da, ul na bado buţaan batëb bukunj, alonj ti kańenul kadeenu, alonj ti kamayu. ³⁴ [Kë Yetu aşë ji : « Paap, miirën baka : baamme uko wi bakdolunj. » Bangoli bafaaşir imişa yi nul wi badolonj kanunj na mmlaak katenna uko wi andoli akyitanaanunj.]

Babenj Yetu abot akara wi awoonj ti krut

³⁵ Bańaanj babi anaţ bten. Kë baweek biki baka, başë beńa aji : « Abuuran balonj, abuuraa uleeful, woli awo *Krittü i Naşibaţi adatunj! » ³⁶ Bangoli kak babeńa : baji bańoga kawula poot ptaakţaan, ³⁷ kaşë ji na a : « Woli iwo naših i *bayuday, buuraan uleefu! » ³⁸ Bapiitj ti bkowul duuţ ti krut aji : « I, AWOONJ NAŞIH I BAYUDAY. »

✧ 23:30 Hotey 10.8. * 23:31 Başal aji Yetu awoonj bmul bñow, kë banwoonj ti pjuban bawoonj bmul bkay.

³⁹ Alon ți bado buțaan i bapanuñ ți krut awo ți pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraan uleefu ikuț ibuuranun. » ⁴⁰ Kē natēbantēn așē noman na atēntul un aji na a : « Iindo ji kți Nașibați, te bawo ți pdolu uko unnaamuñ na wi bakdolulun! ⁴¹ Uliñ liñ pa un, nwo ți pluk buțaan bi ndolun ; kē ul așē wo aando nin buțaan blon. » ⁴² Wi wi așaan aji : « Yetu, luñi ileșēn, woli ilun abi na pșih pi nu. » ⁴³ Kē Yetu așē teema aji : « Na manjoonan, dțupu, nța di, iwo na nji du bați. »

Pkeț pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; natenan ți Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ți udiin unuur, unuur umara mara awunana, kē bdēm bawala ți umundu bti, ado nwoori nwanjant. Wi wi blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Nașibați batowiin ți ptoof. ⁴⁶ Kē Yetu așē do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaș wi naan ți iñen yi nu. » Wi ajakuñ han, așē jēmșa. ⁴⁷ Nașih i bangoli iñeen-week baromen awin uko unțepun așē dēman Nașibați aji : « Na manjoonan, ñiint i awo natool! » ⁴⁸ Wi Bañaan batum bambiin pten bawinun uko unțepun, bațiis, așē kuña iñen. ⁴⁹ Banoh Yetu bti na baat bangakandēranun na a du *Galilay banat alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; natenan ți Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ñiint alon i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mēnt, awo ñaan najoob bkow, natool. Awo ți pyoonk ubi wi Pșih pi Nașibați. Awo ți bañaan banjaan bațo kawayēș du *uruha wi bayuday așē wo aandinan ți uko wi bawayēș bandukiin badinanun abot ado. ⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu. ⁵³ Awalan puum ți krut, abootan pa na blaañ bi ifaal așē neejan pa ți bhēr blon bi bajipun ți kaban ki plaak, bhēr bi bawoon baambaan kamoya nin ñaan. ⁵⁴ Unuur wi pbomandēr wa, Țiki *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uñogi. ⁵⁵ Kē baat banwoonun *Galilay na Yetu bașē țaș Yotef, baya, aten bhēr, awin jibi

babēkani puum. ⁵⁶ Wi wi bakakuñ ubeeka pboman ukēra na ukēra unun ulil pțekēñ wi bayuday bajaan bakēr ți puum. Ți *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē banoorfēni, Țiki hēnk di bgah bajakuñ.

24

Yetu anața ți pkeț

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ți Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ți unuur unțașun *unuur wi pnoorfēn, baat baya du bhēr, ațij ukēra wi babomanun na ukēra unun ulil pțekēñ. ² Bațenk kē plaak pweek maakan pandētnun plēman pi bhēr kē pakēlanaa, awo ți kaban. ³ Baneej, așē wo baantēnk puum pi Yetu Ajugun da. ⁴ Bañonar, baamme uko wi bakdolun, kē biint batēb banwohariin imișa inknuurun bașē pēn awinana ți kadun ki baka. ⁵ Balēnk maakan, așē juț, kē biint bukuñ bașē ji na baka : « Nabaa la we ñaan najeb ți bankețun ba? ⁶ [Aanwo ți, Nașibați anațana ți pkeț.] Naleșan uko wi abiin ajakan wi ahumuñ du *Galilay. ⁷ Ațini na an aji *Abuk Ñiint awo i kawulana du bado buțaan, kapañana ți krut, kașē kanața ți pkeț unuur uwajantēn. » ⁸ Kē bașē leș nțup ni Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baat bațupun baka

⁹ Wi baat bawoonun bhēr, bakakalēș iko mēnt bti *banjañan iñeen na alon na bandukiin bti. ¹⁰ Baat mēnt bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baat bangakandērun na baka bakak ațup wa banjañan ; ¹¹ kē bukal bașē nun kē babura țupa țup, baanfiyaar baka.

¹² [Kē Fimon Piyeer așē nața wal mēnt ați te du bhēr. Ajin aten, așē winaara ilaañ țañ, wi wi akakuñ katohul añonar ți uko unțepun.]

Bațașar Yetu batēb bankyaan untanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

¹³ Ți unuur mēntan, bațașar Yetu batēb bațool pya untanka wi Emayut unlowiirun na Yerutalem uko ji nwoori nțēb ni poș. ¹⁴ Bawo ți ptiiniyaan iko intēpun. ¹⁵ Wi bakțiiniin, alațar, kē Yetu ți uleeful așē ñog

baka agakandër na baka, ¹⁶kë uko ulon uşë neenan baka pyikrëna. ¹⁷Yetu kë aşë ji na baka : « we wi nabaan aţiiniyaan hënk wi nakpoşun ba? »

Kë banaţ, ajooţan. ¹⁸Alon ţi baka anwoon katim ki Kleyofat kë aşë ţiini na a aji : « Un-aam iwoha aloolan, anwoon ţi Yerutalem anwoon aamme uko unţepun ţi nnuur ŋi! » ¹⁹Kë atëem baka aji : « We ula ba? » Kë baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naţupar Naşibaţi anhiniin, ţi udo na uţup ţi kadun ki Naşibaţi na ki bańaan bti. ²⁰*Baţenjan baweek biki nun, na baweek biki nun bawula kë baţu'a pkeţ, apana ţi krut. ²¹Nbi haţ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kë iko yan bti işë do hënkun ŋnuur ŋwanţ ŋi iţëpi. ²²Baaţ balon banwoon na un, kë başë ŋonarënun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër, ²³kë wi bawoon baanwin puum pi nul, aşë wuğşa. Bajakun aji ŋwanjut ŋado pën awinana ţi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴Balon ţi un baya du bhër, aţënk kë bawo jibi baat baţupun baka ; kë ul, başë wo baanwina! »

²⁵Wal mënţ kë Yetu aşë ji na baka : « An bawaan ŋşal, naji nanoom ţi pfiyaar iko bti yi baţupar Naşibaţi bajakun! ²⁶*Krittu aanwo i lah kahaj hënk i, ji abi ado kaneej du mndëm? » ²⁷Wi wi aşaan ajunna ţi uko wi *Moyit apiitun, aţiiniyaan uko wi Baţupar Naşibaţi bti, aţëpna ţi Ulibra wi Naşibaţi apiban baka uko wi baţupun ţi a.

²⁸Wi bańogun ufëţ wi bawoon i pya, kë Yetu aşë awo ji ŋaan ankyaan na bgahul. ²⁹Kë başë dabëra aji na a : « Ťoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kë aneej aţo na baka. ³⁰Wi wi aşaan aţo ţi umeeşa na baka, ajej kapoom, abeeb Naşibaţi, aşë kitëş ka awul baka. ³¹Wal mënţ kë këş kaşë haabşa na baka kë bayikrëna, wi wi aşaan ayon ţi kadun ki baka. ³²Kë başë ţiini bukal bukal aji : « Nëntiink lah mnlilan ţi iţëbun i, wi akţiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Naşibaţi? »

³³Banaţa ţi dko mënţ akak Yerutalem. Baya ţënk da *banjańan ińeen na alon banwoyi da na batënt baka, ³⁴kë bakţiini aji : « Ajugun anaţa ţi pkeţ na manjoonan, apën awinana ţi kadun ki Fimon! » ³⁵Kë bukal

başë kakalëş uko unţepun ţi bgah na jibi bayikrënuş Yetu wal wi akiteşunş kapoom.

Yetu apën awinana ţi kadun ki banjańan (Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ţi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjańan 1.6-8)

³⁶Bahum kaţiini, kë Yetu ţi uleeful aşë pën ţi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. » ³⁷Balënk maakan, ţiki başal aji bawin ujurte. ³⁸Kë Yetu aşë ji na baka : « we ukaan kë nayewlaa ba? We ukaan kë nawo na ŋşal ŋtëb ţi iţëb yi nan ba? ³⁹Natenan ińeen na ihoţ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utënt wi, upaţ na nji, jibi nahilanun kawin. » ⁴⁰[Aţiini han aşë diiman baka ińeen na ihoţ yi nul.] ⁴¹Kë jibi bawoon ţi mnlilan abot ańonjar, ukaan kë baanhilan afiyaar, kë aşë hepar baka aji : « Nawo na uko ude ţi i? » ⁴²Kë bawula uţëb wi batooowun. ⁴³Ajej wa, ade ţi kadun ki baka.

⁴⁴Wi wi aşaan aji na baka : « Wi nhumuş na an, ŋţup ŋi, ŋi ŋi ŋţupanan: Uko wi Ulibra wi Naşibaţi ujakun ţi nji ţi dko di *Moyit apiitun, na di *baţupar Naşibaţi bapiitun, na ţi Iyeeh yi pńaamarën Naşibaţi, iko mënţ bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵Wal mënţ kë aşë haabëş baka ŋşal bahilna bayikrën uţup wi Ulibra wi Naşibaţi. ⁴⁶Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaţa ţi pkeţ unuur uwajanţën. ⁴⁷Bańaan bawo kaţup ţi katim ki nul ţi bańaan biki ŋtaak bti, kajunna ţi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baţëlëş ŋbida, Naşibaţi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸Nawo bamaar biki iko mënţ bti. ⁴⁹Kë nji ţi uleef naan, nşë luş kawulan uko wi Paapa ahonun. An, nadukiin ţi ubeeka te wal wi naktumuş na phina panwoonuş baţi. »

Yetu apaya baţi (Markut 16.19-20; natenan ţi Ulemp wi Banjańan 1.9-11)

⁵⁰Wi wi Yetu aşaan aya na baţaşarul te ufëţ wi Betani, aşë tar ińeen, ańehan Naşibaţi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹Wi akdolunş han, aşë duk baka, adeenana du baţi. ⁵²Bukal, kë başë dëmana, aşë kak Yerutalem,

atun na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka
kadëman Naşibaţi du katoh kaweeek ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolon ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko itum maakan iñonjarënaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṇi bi Maci, Markuṭ na Luk. Yowan aṣal kë bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṇibra mënṭ na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolon. Uko mënṭ ukaan kë aampiit iko yi bi Maci, Markuṭ na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ñaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ñaan najën. Yetu ado iko iñonjarënaan itum bañaan bahilna bayikrën kë ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan kë Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṇi bandukiiṇ wii wi : « Yowan akakalëṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kë awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plëman pi ṇkaneel ṇmpoṭi ṇaktëpnun, nayafan nanuura, bko bdolni ubiñu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kë aji naṣan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hën di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdëman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado nyaaṣ paaj na ulon iko iñonjarënenun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayëṣ pi bawayëṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

¹ Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

² Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭëpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniin nin kalon kaantakana bë kaantëpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upënnun, kë ubida mënṭ uwo bjeehi pa bañaan. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdëm, kë bdëm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ñiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; katimul kawo Yowan†. ⁷ Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭëpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mënṭ Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭañ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mënṭ bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

¹⁰ Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kë Naṣibaṭi abot aṭëpna ṭi a aṭak ma, kë bañaan biki mboṣ baṣë wo'a wo baamme'a.

¹¹ Abi ṭi katoh ki nul, kë bañaan biki nul baṣë wo baandi'a. ¹² Kë bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṣen baka kë bahinan pwo babuk Naṣibaṭi. ¹³ Mënṭ ṭi pñaak këme ṭi ñiinṭ na ñaaṭ këme ṭi uko wi ñiinṭ aṇalun wi wi bawoonun babuk Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolon kë bawo babukul.

¹⁴ Anwoon Uṭup akak ñaan najën abi afëṭ na nja, kë ṇṣë win mndëm mi nul, atum na bnuura abot atum manjoonan. Aṣin awululun mndëm mënṭ ul anwohan aloolan i abukun ṭañ. ¹⁵ Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakun aji : “Ankmbiin ṭi kafëṭ naan, ajotën kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti ṇji nyeenka yeenk ṭi bnuura bṭum banwoon ṭi a. ¹⁷ Nyeenkna bgah ṭi *Moyit, kë bnuura na manjoonan manṣë biina ṭi Yetu Krittü. ¹⁸ Nin ñaan aambaan kawina Naṣibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naṣibaṭi, ankabun ṭi Aṣin, ameeṭanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupun ṭi bkowul (Maci 3.1-12; Markuṭ 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Uko wi Yowan ajakun wii wi, wi baweeṭ biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baṣen Naṣibaṭi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweeṭ ki

* 1:5 Kë bdëm baanwun ba : Balon baṣal aji kë dko di daji : kë bdëm baandi ba, këme kë bdëm baanyikrën ba. † 1:6 Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

Naşibaŋi k  baya hepara  naan i awo i.
²⁰ Aampok pteem baka, abi  up  up baka
 ajin an aji : « M nt  nji dwoon Kritt . »

²¹ K  bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli
 i? »

K  aji na baka : « M nwo Eli. »

K  bakak ajaka : « Iwoon *Na upar
 Naşibaŋi i? »

K  aji : « A-a. »

²² K  baş  ji na a : «  upun keeri  naan i
 iwoon  hilna  ya   up banyilun un. We wi
 wi iktupun  i iwi? »

²³ K  ateem na   up  i *Itayi Na upar
 Naşibaŋi aji : « Nji, dwoon:
pdiim pankhuuranun du *pndiis aji :
“Nadolan bgah bi Ajugin bawo btool.” »*

²⁴ Bayili bukuŋ bawo *bafaritay. ²⁵ Bakak
 ahepar Yowan kak aji : « K  we ukaan k 
 ikbattaar wi iwoon iinwo Kritt , iinwo Eli,
 iinkak awo Na upar Naşibaŋi? »

²⁶ K  ateem baka aji : « Nji dbattaar na
 meel, k  alon a   wo  i ptoofan i nawoon
 naamme, ²⁷ ankmbiin  i kaf  naan, i nji
 ndoon awo m   oom kaŋup p  n a i apaat.
 »

²⁸ Uko m nt  u  pna du Betani du plut
 pi bd k bi Yordan, dul di Yowan ak-
 battaaranun.

Uko wi Yowan Nabattaar a upun  i Yetu

*(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-
 22)*

²⁹ Wi unuur ujin un, Yowan awin Yetu
 k  akbi, k  a   ji : « Anwoon unkaneel wi
 b enjan wi Naşibaŋi unkm enanun pekadu
 di umundu awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji
 ka iiniyaanun wi njakuŋ: “ iint  ankmbiin
  i kaf  naan ajot n kadun,  iki, ji mbi ndo
 kawo, adobi wohawo.” ³¹ Nji  i uleef naan,
 m mbi me'a, k  pdola amee ana  i ba aan
 biki Itrayel, pakaan k  mbi abattar na meel.
 »

³² Yowan a up ji  naan namaar aji : « Dwin
 *Uhaa  wi Naşibaŋi k  uwala  i a awo ji
 ubalab ufaatal abi a o  i a. ³³ M mbi me'a,
 k  an aan ayil n aji mbattaar na meel a  
 jak n aji : “ naan i ikwinun Uhaa  wi naan
 uwala  i a ubot u o  i a, un m nt an ak-
 battaaranun na Uhaa  wi naan.” ³⁴ K  nji n  

win abot a up k  i m nt  awo Abuk Naşibaŋi.
 »

Ba a ar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujin un, Yowan akak awo da
 na bat b  i ba a arul. ³⁶ Awin k  Yetu akt p
 k  a   ji : « Anwoon unkaneel wi b enjan
 wi Naşibaŋi i i. » ³⁷ Ba a arul bat b bukuŋ
 batiink uko wi ajakuŋ a    a  Yetu. ³⁸ Yetu
 akok awin k  bak a a a   ji na baka : « We
 wi naklaan ba? »

K  bateem aji : « Rabi,  un di di iwoon ba?
 » Rabi dawoon najukan.

³⁹ K  aji na baka : « Nabiin na   nawin. »
 K  baya ame dko di awoon, a o na a unuur
 m nt . N woori  baak r  i utaakal  akyaan
 pban wal m nt .

⁴⁰ Andre a a Fimon Piyeer awo alon  i
 bat b bantiinkun uko wi Yowan ajakuŋ a  
  a  Yetu. ⁴¹ Adun awin Fimon naweekul aji
 na a : « Nwin Me uwa. » Me uwa dawoon
 Kritt . ⁴² A oo a du Yetu. Yetu ajabana k  
 a   ji : « Iwoon Fimon abuk Yowan, h nkuŋ
 ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piy-
 eer .

⁴³ Wi unuur ujin un, Yetu a u na pya utaak
 wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : «
  a aan! » ⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka
 wi bi Andre na Piyeer. ⁴⁵ K  Filip aya awin
 Natanayel aji na a : « Nwin  naan i Moyit
 a iiniyaanun  i Ulibra wi Bgah, i ba upar
 Naşibaŋi bandukiin bakaan a iiniyaan! Yetu
 i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ K  Natanayel a   hepara aji : « Uko
 ulon unuura uhil kap nna du Nataret i? »

K  Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin k  Natanayel akbi  i a, a   ji
 : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin h nk,
 aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel k  a   hepara aji : «  un di
 imeennun ba? »

K  Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado
 kadu'u, wi iwoon du bfig u eek, dwinu. »

⁴⁹ K  Natanayel a   ji na a : « Rabi, iwo
 Abuk Naşibaŋi, iwo na ih i *Itrayel. »

⁵⁰ K  Yetu ateema aji : « Ifiyaar  iki djaku
 dwinu wi iwoon du bko u eek. Ilun kawin
 iko ind mun apel yi iwinun n a. »

* 1:23 Itayi 40.3. † 1:42 Kefat, Piyeer :  i u up wi baramayen Kefat dawoon plaak ;  i u up wi bagrek Piyeer dawoon
 kak plaak.

51 Wi wi ašaan aji : « Na manjoo-
nan, dɔpan, nalun kawin baɕi bahaabëša,
nwanjuɕ nɔbot nɔdo kapaya, kawala ɕi *Abuk
Ñiinɕ. »

2

Bniim du Kana

1 Unuur uwajantën bniim blon bawo du
ubeeka wi Kana du *Galilay, kë anin Yetu
awo da. 2 Yetu kak awo ɕi biki baduunɕ babi
bniim, ul na baɕašarul. 3 Poot pabaa, kë anin
Yetu ašë bi aji na a : « Baankak aka poot. »

4 Kë ašë ji na a : « Abuk ñaaɕ, we ukaanɕ kë
iktupën uko wanɕ? Unuur wi naan uundobi
ban. »

5 Kë anin ašë ji na balemp : « Uko wi
akjakarananɕ, nadolan wa. »

6 Kdunk paaj ki mɔlaak kawo da ki
bayuday bajaanɕ baɕuuna meel mi bajaanɕ
badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji
nɔlitru iñeen-week. 7 Kë Yetu aji na balemp :
« Natumaan idunk yi na meel. » Kë batuman
ya.

8 Wi babaanɕ kë ašë ji na baka : « Naliikan
hënkunɕ nañooɕ najañan iko. » Kë baliik
añooɕ.

9 Ankjañanunɕ añemi, kë ušë wo ubiñu.
Aamme dko di uwoonunɕ, kë balemp bašë
me, bukal banliikuɕ meel. Adu naniim,
10 aji na a : « Ñaanɕ aji dun kawul poot
panlilnunɕ, wal wi bañaanɕ bakujunɕ, kë baa
pënan panwoonɕ paanlil maakan. Iwi, kë išë
hank plil te hënkunɕ! »

11 Uko wanɕ uwoonɕ ujuni wi iko
iñonarënaan yi Yetu ajaanɕ ado bañaanɕ
bahilna bame uko wi awoonɕ. Ado wa du
Kana di Galilay, adiiman mndëm mi nul kë
baɕašarul bafiyaara.

12 Wi abaanɕ, ašë ya ubeeka wi Kaper-
nawum, ul, na anin na babak ašin na
baɕašarul, ado da nnuur nntiinku.

*Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki
Našibaɕi*

*(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk
19.45-46)*

13 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, kë
Yetu ašë ya Yerutalem. 14 Aɕtënk du *Katoh
Kaweek ki Našibaɕi bawaap nɔgit na nkanee
na nbalab ; batorkaar itaka bakak aɕoo da.

15 Ajej wal mëntɕ ital aboman btintël ašë
dook baka bti ɕi Katoh ki Našibaɕi bukal na
nkanee na nɔgit ; afël itaka yi batorkaar abot
awat nmeëša ni baka. 16 Aji na bawaap
nbalab : « Napënaan nko ni ɕi. Nawutan
kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. »
17 Baɕašarul baleš wal mëntɕ uko umpiitaniiñ
ɕi Ulibra wi Našibaɕi : *Unjal uweek wi nkaan
pa Katohu ukfiñnun.**

18 Wal mëntɕ, kë baweek biki bayuday
bašë ji na a : « Dolan uko ulonɕ unkyuujunɕ
kë ihilan kado kado uko wi ikdolunɕ hënk. »

19 Kë Yetu ateem baka aji : « Nafomle
Katoh ki Našibaɕi ki, kanañan ka ɕi nnuur
nwanjuɕ. »

20 Kë bašë ji na a : « Bado nšubal iñeen
nbaakër na nšubal paaj pa pniw katoh ki
mëntɕ, kë iwi išë ji iniw ka ɕi nnuur nwanjuɕ?

» 21 Kë Yetu wal mëntɕ ašë ɕiiniyaan ɕiiniyaan
uleeful. 22 Kë hënk, wi abiinɕ anaɕa ɕi pkeɕ,
baɕašarul baleš kë abi ji hanɕ, ašë fiyaar uko
umpiitunɕ ɕi Ulibra wi Našibaɕi na uɕup wi
Yetu abiinɕ aɕup.

23 Jibi Yetu awoonɕ du Yerutalem ɕi wal wi
Ufettu wi Mbuur, bañaanɕ batum bafiyaara
wi bawinunɕ iko iñonarënaan yi akdolunɕ.
24 Kë ul ašë wo aanfiyaar baka, ɕiki ame
bañaanɕ bti, 25 abot awo aannuma ñaanɕ
aɕupa jibi ñaanɕ awoori ɕiki ul ɕi bkowul ame
uko unwoonɕ ɕi uhaaš wi ñaanɕ.

3

Yetu na Nikodem

1 Uka ɕfa ɕi *bafaritay ñiinɕ alonɕ i katim
kawoonɕ Nikodem. Awo ɕi baweek biki
bayuday. 2 Aya du Yetu na utejan aji na a :
« Najukan, nme kë iwo najukan i Našibaɕi
ayilunɕ, ɕiki nin ñaanɕ alonɕ aanhil pdo iko
iñonarënaan yi ikdolunɕ woli Našibaɕi aanwo
na a. »

3 Kë Yetu ašë teema aji : « Na manjoo-
nan dɕupu, nin ñaanɕ aanhilan kawin *Pših pi
Našibaɕi bë aankak abuka buka* . »

4 Kë ašë ji na a : « Hum di di ñaanɕ ahiniin
kabuka kak wi adoonɕ abi ɕaf? Ahinan
kakak du kayinɕ ki anin kabuka kak i? »

5 Kë ateema aji : « Na manjoo-
nan dɕupu, ñaanɕ anwoonɕ aankak abuka ɕi meel na
Uhaaš wi Našibaɕi aanhil kaneej du Pših pi

* 2:17 Kañaaam 69.10. * 3:3 Bë aankak abuka buka : Baɕiiniyaan ɕi kak pbuknaana baɕi.

Naşibaŋi. ⁶ Uleef uji ubuk uleef, k  uhaaş uji ubuk uhaaş. ⁷ Wutan kaņonar woli djaku, nawo kabuka kak. ⁸ Uyook uji ufuuŋ dko di uņali. Iji ktiink wa ufuuŋ b  iinji k me dko di uwoonun k me dko di ukyaan. K  h nk di uwoonun kak pa baņaan bambukiin   Uhaaş wi Naşibaŋi. »

⁹ K  Nikodem a e ji na a : « Hum di di uko m nŋ uhilun kadolana? »

¹⁰ K  ateema aji : « Hum di ihilun kawo najukan   Itrayel a e wo iimme iko yan? ¹¹ D upu na manjoonan, nji n iiniyaan uko wi n meen kabot kaŋup wi nwinun, k  an na e wo naanji nadinan pfiyaar uko wi njakuŋ. ¹² Woli naanfiyaar wi nji ka iiniyaanun iko yi mbo , hum di di naklun kafiyaar woli dlun a iiniyaan iko yi ba i ba? ¹³ Nin n aan alon aampaya ba i *Abuk N iinŋ  aŋ [anwoon du ba i] awaliin. ¹⁴ K  jibi *Moyit adeenun upula un ak du *pndiis , h nk di Abuk N iinŋ akdeenaniin, ¹⁵ n aan anfiyaarulun ahilna aka ubida wi mn o.

¹⁶ « Naşibaŋi aņal baņaan maakan adoo wul Abukul alookan  aŋ i akaan, n aan anfiyaarulun awutna kakeŋ, a e ka ubida wi mn o. ¹⁷ Naşibaŋi aanyil yil Abukul abi aji na baņaan k  baduknaana awo i pkeŋ, ayila yil baņaan ba epna   a babuur. ¹⁸ N aan anfiyaarulun aankduknaana, anwoon anfiyaara ado bi duknaana duknaana,  iki aanfiyaar   Abuk Naşibaŋi alookan  aŋ i akaan. ¹⁹ K  uko wi, uk unun baji baduknaana : bjeehi babi   umundu k  baņaan ba e magan bd m apel bjeehi  iki iko yi baņaan bakdolun iwuŋ maakan. ²⁰ N aan ankdolun bu aan apok bjeehi ; un m n an aanky du bjeehi, ka i iko iwu aan yi adolun iwinana. ²¹ K  n aan anjaan a aş manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman k  iko yi akdolun iwoona du Naşibaŋi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

²² Wi iko yan i epun, Yetu aya na ba aşarul du utaak wi Yuda, a o da na baka abattaar. ²³ Yowan kak awo  i pbattaar du Aenon kaņog Falim  iki meel mantum da, k  baņaan babot abi'abi  i a pyeenk batitmu. ²⁴ Baandobi wata wal m nŋ ukalabu .

  3:14 Natenan  i Mnf n 21.19.

²⁵ Unuur ulon k  b up ba e p n  i ba aşar Yowan na nayuday alon  i uko wi baņow.

²⁶ Babi  i Yowan aji na a : « Najukan, n aan ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin a iiniyaan uko wi nul awun du abattaar k  baņaan bti bakya du a. »

²⁷ K  Yowan ateem baka aji : « Nin n aan aanhil kayeenk uko ulon b  uunwoona du ba i. ²⁸ An  i uleefan namaar k  n iini aji : “M nwo Krittu k  ba e yil n  i kadunul.” ²⁹ Naniim akaan naniima, k  nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pdiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi  aan mand m maakan keeri. ³⁰ Ul awo kado kad m, nji n e ndo kawala.

³¹ « Anwoonun ba i apel baņaan bti ; anwoon i mbo , awo i mbo  abot aji  up iko yi mbo . Anwoonun ba i [apel baņaan bti] ³² aji  up uko wi awinun akuŋ atiink k  nin alon a e wo aanji di ptiink u up wi nul. ³³ Anfiyaarulun u up wi nul adiiman k  adinan k  uko wi Naşibaŋi ajakuŋ uwo manjoonan ; ³⁴ Naşibaŋi aji wul n aan i ayilun Uhaaşul kak šan a e kaŋup u up wi Naşibaŋi. ³⁵ Naşibaŋi A in aņal Abukul, akuŋ awula iko bti. ³⁶ Anfiyaarulun Abukul aka ubida wi mn o ; anwoon aandi ptiinka aanka ubida m nŋ ; udeeb wi Naşibaŋi uji uwo  i a. »

4

Yetu na n a  i utaak wi Famariya

¹ Bafaritay batiink k  baji ba aşar Yetu batum adoo pel biki Yowan k  abot aji battaar baņaan bampelun biki Yowan akbattaarulun. ² Yetu ul  i uleeful aanji battaar, ba aşarul bajaan babattaar. ³ Wi atiinkun uko m nŋ, ap n du Yuda akak Galilay. ⁴ Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

⁵ K  h nk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Fikar kaņog u eek wi *Yakob abiin a en *Yotef abukul. ⁶  i dko m nŋ di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apo  anoor a e ya a o du kaņog pliiik m nŋ. Unuur udiin wal m nŋ.

⁷ K  n a  alon i Famariya a e bi pliiik. K  Yetu a e ji na a : «  enaan meel ddaan. » ⁸ Ba aşarul baya wal m nŋ ubeeka pla uko ude.

⁹ Kë ñaaŋ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kañehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaan biki Famariya.)

¹⁰ Kë ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaŋi ajaan aŋen abot ame ñaaŋ anjakiin iŋena adaan, iwi ŋi uleefu ikñehanulun aŋe ŋenu meel manjaan manwul bañaan ubida. »

¹¹ Kë aŋe ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kë pliik pabaa diil maakan. ŋun di di ibaan aliikna meel manjaan manwul bañaan ubida ba? ¹² Idem apel Yakob ateem nja anwulun nja pliik pi i? Ul andaanun ŋi pa abot awul babukul na nntaam nji nul kë njaani? »

¹³ Kë Yetu aŋe teema aji : « Ñaaŋ andaanun meel mi, udaan ukak aŋija ; ¹⁴ kë ñaaŋ anŋaan adaan meel mi nji kalun kawula nin udaan uunkak aŋija, meel mi nji kawululun mankak ukumpes unkwulun ubida wi mnŋo. »

¹⁵ Kë ñaaŋ aŋe ji na a : « Naweeek, ŋenaan meel ments, udaan uwutna kakak katjen ndoo nwo i pbi pliik ŋi. »

¹⁶ Kë aji na a : « Yaan idu ayinu işe ikak na a ŋi. »

¹⁷ Kë ateema aji : « Mëniimaa. »

Kë Yetu aŋe ji na a : « Iŋup manjoonan wi ijakun iinniimaa, ¹⁸ ŋiki ibi niima nyaaŋ kañeen, kë i iwoonaanun hënkun aanwo ayinu. Ifan ŋi wan. »

¹⁹ Kë ñaaŋ kë aŋe ji na a : « Naweeek, dwin kë iwo *Naŋupar Naşibaŋi na manjoonan. ²⁰ Bateemun bademan Naşibaŋi ŋi pnkun pi, kë an bayuday naŋe ji du Yerutalem di di bañaan bawoon i kado kademana. »

²¹ Kë aŋe ji na a : « Abuk ñaaŋ, fiyaarën, wal ulon ubi wi ments ŋi pnkun pi këme du Yerutalem ŋaŋ di bakdoon kademanaan Naşibaŋi Aşin nja. ²² An, naji nademan uko wi nawoon naammee. Un nji ndeman uko wi nmeen ŋiki ŋi bayuday di di Naşibaŋi aŋepnun abuuran bañaan. ²³ Kë wal use bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan bademan Naşibaŋi Aşin nja bakme'ulun na manjoonan kado kademana na uhaas ; bukal bawoon banjaan bademan Naşibaŋi Aşin nja, bukal biki aklaan. ²⁴ Naşibaŋi awo

uhaas kë banjaan bademana bawo i kame'a na manjoonan kademana na uhaas. »

²⁵ Kë ñaaŋ aŋe ji na a : « Dme kë Ñaaŋ i Naşibaŋi adatun, i bajaan bado *Krittu abi. Woli alun abi, aŋup nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kë Yetu aji na a : « Nji nkaŋiiniin na iwi, dwoon an ments. »

²⁷ Wal wi aŋiiniin han kë baŋaşarul baŋe wuj, aŋe ñonar wi bawinulun kë aktiini na ñaaŋ. Kë nin alon ŋi baka aŋe wo aanhepara uko wi aklaan këme uko wi aktiiniin na ñaaŋ.

²⁸ Wal ments ñaaŋ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na bañaan; ²⁹ « Nabiin nawin niinŋ alon anŋupnun iko yi ndolon bti. Woon Krittu a i? » ³⁰ Bapen ŋi ubeeka aya du a.

³¹ Wal ments baŋaşarul bawo ŋi pkooŋa aji na a : « Najukan, deeni. »

³² Kë aŋe teem baka aji : « Dka pde pi nawoon naammee. »

³³ Baŋaşarul bawo ŋi pşal aji me alon aŋija ŋij uko ude. ³⁴ Kë Yetu aŋe ji na baka : « Pde pi naan pawoon pdo uko wi anyilnun ajaknun ndo na pbaañes ulempul. ³⁵ Jem naji naji : “uduka kli kbaaker kakit kaŋe kabi” i? Dŋupan, nakatan kes naten nteeh, nado bi kay kay pa kakit. ³⁶ Kë nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit ndeey pa ubida wi mnŋo, najaar na nakit bahilna balilan bukal batëb bti. ³⁷ ŋi uko ments, uko wi bajakun uwo manjoonan : Alon aji jaar, alon kakit. ³⁸ Nji dyilan naya nakit uko wi nawoon naanjaari. Balon bado ulemp untamnun, kë an naŋe yeenk ulemp wi ujenk wi baka. »

³⁹ ŋi ubeeka wi ments bañaan biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkun uko wi ñaaŋ aŋupun ŋi a aji : « Aŋupen iko yi ndolon bti. » ⁴⁰ Hënk, wi bañaan babin du a, bakooŋa aji aŋo na baka ; kë aŋo da nnuur nteb. ⁴¹ Nŋup nji nul nado kë bañaan batum maakan kak bafiyaara ; ⁴² baji na ñaaŋ : « Ments uko wi iŋupun ŋaŋ ukaan kë nfiyaara ; un ŋi nleefun ntiinka abot ame kë ul na manjoonan awoon Nabuuran bañaan bti. »

⁴³ Wi Yetu aŋoon nnuur nteb du Famariya, aŋe pen da aya *Galilay. ⁴⁴ Abi ŋup aji kë *Naŋupar Naşibaŋi aanji tiinkana du utaak wi nul. ⁴⁵ Kë wi aŋaan aban du Galilay, bañaan bamëbana bnuura ŋiki wi bayaan *Ufettu

wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolonj da.

Pjeban pi abuk nalempar naşih

⁴⁶ Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiinj akakanaan meel ubiñu. Kë wal mënŋ alonj ƚi balempar naşih baweek alonj i abukul amaakuñ aşë wo du Kapernawum.

⁴⁷ Wi atiinkuñ kë Yetu awoona Yuda aban ƚi Galilay, aya du a, akooŋa aya ajeban abukul ƚiki amaak aňogan pkeŋ. ⁴⁸ Kë Yetu aşë ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iňonjarënaan naanji nafiyaarën. »

⁴⁹ Kë nalempar naşih aşë ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi akeŋ. »

⁵⁰ Kë aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kë ñiintj afiyaar uko wi Yetu ajakuluñ, atool pya katohul. ⁵¹ Ahum nwo ƚi bgah, kë balemparul başë bi ayit na a aji na a abukul ajebi. ⁵² Ahepar baka wal wi amatrënuñ. Kë baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuñ ajoobëŋ na a. » ⁵³ Aşin napoŋ aleş kë wal mënŋ wi wi Yetu ajakuluñ: « Abuku awo najeb. » Wi wi aşaanj afiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

⁵⁴ Uko wañ uwoonj uko uňonjarënaan utëbantën wi Yetu adolonj ƚi Galilay. Ado wa wi apënnuñ Yuda.

5

Pjeb pi naŋakmaan du Bettata

¹ Wi iko yañ iŋëpuñ, ufettu ulonj wi bayuday uwoo, kë Yetu aşë ya Yerutalem. ² Kë du Yerutalem ƚi kaňog « plëman pi ŋkaneel » uşë ka, dko dlonj dňownaani danwoonj na irakan kañeen di bajaanj bado ƚi uŋup uhebëre Bettata*. ³ ƚuñ irakan mënŋ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkuñ, na bambiinkniinj, baji bapiintj da kayoonk meel manşinŋar ; ⁴ uwanjut ulonj wi Ajugun uji ubanle ƚuñ ubi kawala da, meel manşë kaşinŋar ; anneejuñ uteek wi meel manşinŋaruñ pmaak pi akahanj paji pabi jeb jeb. ⁵ Uka da wal mënŋ ñiintj alonj andoli ŋşubal iñeen-ŋwajantj na bakrenj ŋi aŋakmi. ⁶ Yetu awina kë apiintj da abot ame kë ujon wi aŋakmi aanhinan poş aşë ji na a : « Injal kajeb i? »

* 5:2 Bettata : Balonj bapiit Betetda.

⁷ Kë ñiintj naŋakmaan ateema aji : « Naweek, mënka nin alonj anhiluñ kaŋenkën nwala du dko dňownaani woli meel manşinŋar, kë ji mbi ndo kaban, alonj aji do bi banën da uteek. »

⁸ Kë aşë ji na a : « Naŋiin, jejan iko yi ipiintjnuñ ipoş. » ⁹ ƚi dko mënŋ, kë ñiintj abi jeb jeb ajej iko yi apiintjnuñ apoş.

Kë unuur mënŋ uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁰ Baweek biki bayuday baji na ñiintj i babaanj ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfën uwo nŋa, bgah bi nja baneenan ikuñja. »

¹¹ Kë ateem baka aji : « Anjebanaanuñ ajakën : “Jeban iko yi ipiintjnuñ ipoş.” »

¹² Kë başë hepar aji : « Naañ ahonj ajakiinj jejan iko yi ipiintjnuñ ipoş ba? » ¹³ Kë i bajebanuñ aşë wo aamme ñaañ mënŋan, kë Yetu abot aneem ƚi pntuk.

¹⁴ Wi uko wañ uŋëpuñ, Yetu ayit na ñiintj i ajebanuñ du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aşë ji na a : « Hënkunj ijebi, ƚaňaanuñ pjuban ji uko untamuñ apel umbiinj adolu umobu. »

¹⁵ Ñiintj aya wal mënŋ aŋup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanuluñ. ¹⁶ Kë baweek biki bayuday başë jun phajan Yetu, ƚiki aji do iko mënŋ ƚi unuur wi pnoorfën.

¹⁷ Kë aşë ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ŋnuur bti, kë nji kak mbot alemp. »

¹⁸ Uko wañ ukaanj kë baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiña ; baji baji mënŋ uko wi bgah baneenanuñ ƚi unuur wi pnoorfën ƚaň wi wi ajaanj ado, abot aji ji Naşibaŋi awoonj aşin kaliñan uleeful na Naşibaŋi.

Mnhina mi Abuk Naşibaŋi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bŋup aji na baka : « Na manjoonan dŋupan, Abuk Naşibaŋi aanhil pdo nin uko ulonj bdidi'ul bë aanwin Aşin kë ado wa. Uko wi Aşin adolonj, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Naşibaŋi aňal Abukul abot aji diimana iko yi ajaanj ado ; aluñ kadiimana iko indëmuñ apel yi, inkŋuñ naňonjar. ²¹ Kë jibi Naşibaŋi ajaanj anaŋan baňaanj ƚi pkeŋ kabot kawul baka ubida, hënk kak di di Abukul ajaanj awul ñaanj i adatuñ ubida. ²² Hënk kak, Naşibaŋi aankwayëş nin ñaanj alonj, awutar uko mënŋ bti Abukul, ²³ baňaanj bti bahilna

badëman Abukul jibi bajaan badëmana. Ñaan anwoon aanji dëman Abukul, aanji dëman Naşibaţi anyilulun. ²⁴ Na manjoonan dţupan, ñaan anktiinkun nţup ni naan abot afiyaar Naşibaţi anyilnun, aka ubida wi mnţo. Ñaan mënţ aankduknaana, apënnna du pkeţ abi ti ubida.

²⁵ « Na manjoonan dţupan, wal ubi, hënkun da, wi banwoon du pkeţ baktiinkun pdiim pi Abuk Naşibaţi, bankntiinkun pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Naşibaţi awoon anjaan awul ubida, hënk kak di di aţenuj Abukul ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mnhina mi pwayëş ţiki awo *Abuk Ñiint. ²⁸ Nawutan kañonar ţi uko mënţ ţiki wal ubi wi banwoon du ihër meet baktiinkun pdiimul. ²⁹ Bandolun bnuura bapën kayeenk ubida, bandolun buţaan başë bapën pa Naşibaţi aji baduknaana awo i pkeţ. ³⁰ Nji ti uleef naan, mënihil pdo nin uko ulon, pwayëş pi naan paji pawo ptool, ţiki ti uleef naan, mënji kado uko wi nji njalun, dji kawayëş jibi anyilnun ajaknun. »

Uko wi baţupun ţi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ţań kaţuparuń bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ti an. ³² Kë alon aşë aţup ti uko wi naan, dme kë uko wi akţupun ti nji uwo manjoonan. ³³ Nayil bańaan du *Yowan, kë aţupan uko unwoon manjoonan ti uko wi naan. ³⁴ Kë nşë wo mënuma ñaan aţuparaan, dţup ţup hań nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkaniya unktëruń ajeehan dko, kë nadat nwal nlon pwo ti bjeehi na mnlilan wi naktiinkun uko wi aţupanań. ³⁶ Nji, dka uko unkyuujun uko wi nwoon apel wi Yowan aţupanań: iko yi Paapa aţu'ënuń pdo, yi nji kadolun, idiiman kë Paapa ayilnun. ³⁷ Kë Paapa anyilnun ul ti uleeful aţup ti uko wi naan. Naambaan katiinka pdiimul, këme kame jibi anaami. ³⁸ Kë jibi nawoon naanfiyaar i ayilun, nadiiman kë naambaan kamëbanaara uţup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Naşibaţi bnuura, ţiki naşal kë ti wa di di nakkaanun ubida wi mnţo. Kë Ulibra wi Naşibaţi mënţ uţupun uko wi taan. ⁴⁰ Kë an naşë wo naanjal pbi ti nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mënkyeenkna mndëm ti bańaan. ⁴² Dme an, naanjal Naşibaţi na manjoonan. ⁴³ Dbi ti katim ki Paapa, kë naanyeenkën ; alon abile bdidi'ul, nayeenka. ⁴⁴ Hum di di nahilun kafiyaarën, an nanjaan nadëman nleefan kaşë wo naanji nala mndëm mi Naşibaţi anwoon aoolan? ⁴⁵ Nawutan kaşal kaji dlun kakeeşaran du Paapa. Moyit i nahaţun akkeeşaranań. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarën, ţiki apiit piit uko wi naan. ⁴⁷ Bë woli naanfiyaar uko wi apiitun, hum di di nakfiyaaruń uko wi nji kaţupun? »

6

Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun
(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Wi iko yan iţëpun, Yetu amuur *bdëk bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdëk bi Tiberiyad). ² Bańaan batum bawo ti pţaşa wi bawinun iko iñonarënaan yi akdolun ti bamaakal. ³ Aya apaya du pnkun aţo da na baţaşarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënţ.

⁵ Yetu akat këş, awin bańaan batum kë bakbi du a, aşë ji na Filip : « Ţun di di nkyaan kanugna ipoom kawul bańaan biki bti bade? » ⁶ Aţup hań katenna Filip, ţiki ul ti uleeful ame uko wi akdolun. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakreń baandoo këş pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

⁸ Andre, naţaşarul alon anwoon abuk aşin Fimon Piyeer aji na a : ⁹ « Napoţ alon awo ti na ipoom* kañeen na nţëb nţëb ; iko mënţ ikëş uko ulon pa bańaan biki bti i? »

¹⁰ Kë Yetu aşë ji na baka : « Nadolan bańaan baţo bnuura. » Pjaagal paţum ti dko mënţ, kë bańaan baţoo. Biint bawo uko ji iñeen-week nyaaş iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajej ipoom, abeeb Naşibaţi aşë faaş ya bańaan abot ado hań kak na nţëb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeen bti ayok, kë aşë ji na baţaşarul : « Naţonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut katoka. » ¹³ Baţonkan iko bti indukiin, kë itum kkaar iñeen na ktëb. Iko mënţ bti ipënnna ti ipoom kañeen yun.

* 6:9 Ipoom mënţ bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojnuń preeş ti ipoom bti.

14 Wi bañaan bawinun uko uñojarënaan wi adolun, ašë ji : « Na manjoonan i awoon *Naŕupar Našibaŕi anwoon i pbi ŕi mboŕ. »
 15 Wal mënŕ kē Yetu ašë yikrën kē baŕal kamoba kadola awo naŕih, ašë ŕi aya agaag du pnkun.

*Yetu apoŕ ŕi bdëk
 (Maci 14.13; Markut 6.45-52)*

16 Wi utaakal ubanun, baŕaŕar Yetu baya bdëk, 17 bapaya ŕi bŕeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kē Yetu akak awo aando bi du baka. 18 Baya aban ŕun kē ukëk ušë unaŕa, kē bdëk baŕuunki. 19 Wi bapaatun uko ji ŕkilometër kañeen kēme paaj, ašë win Yetu kē akpoŕ ŕi meel duuŕ abi du bŕeem bi bawoon, balënk wal mënŕ. 20 Kē ašë ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. » 21 Baŕal pdo apaya ŕi bŕeem, ašë kur aban du pkay.

*Yetu, pde panjaan pawul ubida
 (Natanan ŕi Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)*

22 Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdëk umban wundu paleŕ kē bŕeem bloolan bawohan da takal abot ame kē Yetu aampaya ŕi bŕeem na baŕaŕarul, bukal ŕaŕ bayaan. 23 Kē wal mënŕ kak, iŕeem ilon kē iŕë bi du dko di bañaan babiin adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Našibaŕi. 24 Wi bañaan bawinun kē Yetu aanwo da, baŕaŕarul kak kē baanwo da, bapaya ŕi iŕeem aya praba du Kapernawum.

25 Wi bayaan awina du plut ašë ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ŕi ba? »

26 Kē Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dŕupan, mënŕ pdo na pyikrën iko iñojarënaan yi nawinun pakaan kē nakla'ën, nala'ën la ŕiki nade ipoom ayok. 27 Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mnŕo, pi *Abuk Ñiinŕ aklun kawulan. Našibaŕi Aŕin adiimanan bnuura kē ul awoona du a. »

28 Wal mënŕ kē baŕë hepara aji : « we wi ŕwoon kado kado, kahilna kawo ŕi uko wi Našibaŕi aŕalun? »

29 Kē Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Našibaŕi aŕalun pawo pfiyaar ñaan i ayilun. »

30 Wi wi baŕaan aji na a : « Dolan uko unkyuun kē ŕwo i kafiyaaru. We wi ibaan ado? 31 Bateem nja bade uko wi bajaan bado “Mana” du *pndiiŕ, jibi upiitaniin ŕi Ulibra wi Našibaŕi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun baŕi.”* »

32 Kē Yetu ašë teem baka aji : « Na manjoonan dŕupan, *Moyit aanwulan pde panwoonun baŕi, Paapa akwulanan pde panwoonun baŕi na manjoonan. 33 Pde pi Našibaŕi pawo anwalnaaniin baŕi abot awul umundu ubida. »

34 Kē baŕë ji na a : « Naweeek, wulun pde mënŕ unuur unwoon. »

35 Kē aji na baka : « Nji, dwoon pde panjaan pawul ubida. Ñaan ankmbiin ŕi nji, nin ubon uunkak ade'a, kē ñaan anfiyaarun, nin udaan uunkak aŕija. 36 Kē nŕë ŕupan, nawinën ašë wo naanfiyaarën. 37 Kē bañaan bŕi biki Paapa akwulun balun kabi ŕi nji, kē ñaan ankmbiin ŕi nji, nin mënkdooka. 38 Mënwalnaana du baŕi pa pdo uko unlilnun, dbi bi pdo uko wi anyilnun aŕalun ndo. 39 Kē uko wi anyilnun aŕalun, uwo nwut kaneemandën nin alon ŕi biki awulun, nŕë naŕan baka ŕi pkeŕ ŕi unuur ubaañŕaani. 40 Uko wi Paapa aŕalun wii wi : ñaan andekun keŕ ŕi nji Abukul abot aŕiyaaraan aka ubida wi mnŕo, nŕë naŕana ŕi unuur ubaañŕaani. »

41 Wi ajakun han, kē bayuday balon banwoon da baŕë ŕur ŕuran ŕiki aji ul awoon pde panwoonun baŕi. 42 Bawo ŕi pŕiini aji : « I mënŕ, aanwo Yetu abuk Yoteŕi? Nme aŕin na anin bnuura. Hum di ahiniin hënkun kaji awoona baŕi ba? »

43 Kē Yetu ašë teem baka aji : « Naŕaŕnaan pdo kaŕur ŕuran. 44 Nin alon aanhilan pbi ŕi nji bē mënŕ Paapa anyilnun aŕijulun, kē nji nŕë lun kanaŕana ŕi unuur ubaañŕaani. 45 *Naŕupar Našibaŕi apiit aji : “Našibaŕi alun kajukan baka bukal bŕi.”* Ñaan anktiinkun Paapa abot amëban pjukan pi nul, abi du nji. 46 Nin ñaan aambaan kawin Našibaŕi Paapa bē mënŕ anwoonun du a ; ul ŕaŕ awinun Aŕin. 47 Dŕupan na manjoonan,

ñaan anfiyaarnuŋ aka ubida wi mn̄to. ⁴⁸ Nji dwoon pde panjaan pawul ubida. ⁴⁹ Baŋinan bade pde pi bajaan bado Mana du pndiiŋ abaa keŋa keŋ. ⁵⁰ Kẽ pde panwoonun baŋi, pi ñaan akdeen kaŋe kawo aankkeŋ paŋe wo pii pi. ⁵¹ Nji dwoon pde panwoon na ubida, panwalnaaniin baŋi. Woli ñaan ade pde m̄ent, aka ubida wi mn̄to. Pde m̄ent pawoon uleef naan wi nji kalun kawul, umundu ukaana ubida. »

⁵² Bayuday balon bawo wal m̄ent ŋi plaŋar aji : « Hum di di ahilun kawulun uleeful ŋde? »

⁵³ Kẽ Yetu aŋe ji na baka : « Na manjoonan dŋupan, woli naande uleef wi *Abuk Ñiint akut awo naandaan pñaakul, naankwo na ubida. ⁵⁴ Ñaan ankdeen uleef naan kakut kadaan pñaak pi naan aka ubida wi mn̄to, nŋe naŋana ŋi pkeŋ ŋi unuur ubaañŋaani. ⁵⁵ Uleef naan uwo pde na manjoonan, kẽ pñaak pi naan pawo poot na manjoonan. ⁵⁶ Ñaan ankdeen uleef naan kakut kadaan pñaak pi naan am̄eband̄er na nji mbot nwo na a. ⁵⁷ Paapa anwoon ukump̄eŋ wi ubida ayilnuŋ kẽ mbot akaana ubida ŋi a. H̄enk di di ñaan ankde'̄enuŋ akt̄epnuŋ ŋi nji kaka ubida. ⁵⁸ Pde panwoonun baŋi pii pi ; paanwo ji pi baŋinan babiin ade abaa keŋa keŋ. Ñaan ankdeen pde pi alun kaka ubida wi mn̄to. »

⁵⁹ Yetu aŋup uko waŋ wi akjukanun du *katoŋ kañehanaani du Kapernawum.

⁶⁰ Baŋaŋar Yetu batum, wi batiinkun uŋup waŋ, aŋe ji : « Uŋup wi udiŋi! Ñaan aanhilan ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ŋi uleeful kẽ baŋaŋarul bawo ŋi pŋur ŋuran ŋi uko wi aŋupun aŋe ji na baka : « Uko waŋ udolan naŋaŋan pfiyaar i? ⁶² Kẽ woli nalun awin *Abuk Ñiint kẽ akpaya pkak du baŋi bi awoonun, nabaa do hum? ⁶³ Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uwul ubida, ñaan naj̄en aanwo nin ukoolan. Nŋup ŋi nji nŋupanaŋ ŋado Uhaaŋ wi Naŋibaŋi na ubida ŋabi ŋi an. ⁶⁴ Kẽ uŋe ka ŋi an baŋaŋ balon banwoon baanfiyaar̄en. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame anklun kawaapa. ⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waŋ ukaan kẽ njakan nin ñaan

aanhil kabi du nji bẽ m̄ent Paapa aŋenulun uko m̄ent. »

⁶⁶ ŋi wal m̄ent kẽ baŋaŋar Yetu batum baŋe deka kafet, baankak aŋaŋa. ⁶⁷ Kẽ aŋe ji na baŋaŋarul iñeen na bat̄eb : « An kak naya kaduk̄en i? »

⁶⁸ Timon Piyeer ateema aji na a : « Aju-gun kabaa kaya du in ba? Iwoon na ŋŋup ŋanjaan ŋawul ubida wi mn̄to. ⁶⁹ Nfiyaaru abot ame kẽ iwi iwoon ñaan nayimanaan i Naŋibaŋi ayilun. »

⁷⁰ Kẽ Yetu aŋe ji na baka : « M̄ent nji ddatanaŋ an baŋaŋar naan iñeen na bat̄eb i? Kẽ alon ŋi an aŋe wo untaayi. » ⁷¹ Aŋiiniyaan wal m̄ent Yuda abuk Timon Itkariyot, anwoon alon ŋi baŋaŋarul iñeen na bat̄eb, aŋe lun kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yaŋ iŋepun, Yetu awo ŋi pñaay na utaak wi Galilay, aanŋal pdo kañaa na utaak wi Yuda ŋiki bala pfiŋa. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uñog wal m̄ent. ³ Kẽ baŋa'ul baŋe ji na a : « Wutan kaduka ŋi, yaan Yuda baŋaŋaru bahilna kak bawin iko yi ijaan kdo. ⁴ Ñaan aanji mena woli aŋal iko yi akdolun iwinana. Jibi ikdolun iko yaŋ, p̄enan iwinana ŋi baŋaŋ. » ⁵ Baŋiini haŋ ŋiki baanfiyaara.

⁶ Kẽ Yetu aŋe ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kẽ ŋwal bti ŋaŋe nuura pa an, nado uko wi naŋalun. ⁷ Baŋaŋ biki umundu baanhilan ppokan, kẽ nji baŋe pok̄en ŋiki dji kaŋup kaji iko yi bakdolun iwuŋi. ⁸ An, nayaan ufettu, nji m̄enkya, ŋiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajaŋun haŋ aŋe duka du Galilay. ¹⁰ Kẽ wi baŋa'ul bayaŋ du ufettu, kẽ aŋe naŋa aya da bẽ nin ñaan aammee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ŋi pla'a ŋi wal wi ufettu aŋe ji : « Awo ŋun ba? » ¹² ŋi pntuk pi baŋaŋ pambiin ufettu bhoopaŋer batum maakan ŋi uko wi nul. Balon baji baji awo ñaan nado bnuura, balon kaji aji f̄el baŋaŋ. ¹³ Kẽ nin alon kakŋa aŋe wo aanŋiiniyaan uko wi nul kẽ baŋaŋ batee, ŋiki baŋi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaan baya ado ban ti ptoof pi kanem ki ufettu, ke Yetu ase ya du *Katoh Kaweek ki Nasiba ti awo ti pjukan. ¹⁵ Bayuday banonar ase hepar aji : « Hum di di ameen iko yi be aanjuki? »

¹⁶ Ke Yetu ase teem baka aji : « Pjukan pi naan paampenna ti nji, pawoona du anyilnuj. ¹⁷ Woli naan anjal pdo uko wi Nasiba analu, ayikren me pjukan pi naan pawoona du a, keme uko wi nji katupuj uwoona ti nji taan. ¹⁸ Woli uwoona ti nji nawin ke dla la mndem mi uleef naan, ke woli dla mndem mi anyilnuj, kawo naan i manjoonan, anwoon natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Ke nin alon ti an ase wo aanji do uko bti wi bajakuj. We ukaan ke nakdo na pfinen ba? »

²⁰ Ke bañaan ase teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfinu ba? »

²¹ Ke Yetu ateem baka aji : « Ddola mlagre mlolan, ke nase nonar. ²² Moyit atu'an pwala katemp ke pase wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, ke nase ji nawalan naan katemp ti unuur wi pnoorfen. ²³ Henkuj, naji nawalan naan katemp ti unuur wi pnoorfen ke uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanuj. Ke hum di di nahilanuj kadeeba teraan tiki djeban naan bti ti unuur wi pnoorfen? ²⁴ Nawutan kado kawayes jibi nawinaruj uko, nadoon kawayes na manjoonan. »

Yetu awoha Krittu i?

²⁵ Wal ment bañaan balon biki Yerutalem bawo ti phepar aji : « Ment i i baklaan pfin i? ²⁶ Ke ase wo awi, atup ti kadun ki bañaan, baanjaka nin uko ulon. Om baweek biki nja basal aji awo *Krittu na manjoonan? ²⁷ Ke un nse me dko di naan i awoonuj ; woli Krittu abi, nin alon aankme dko di awoonuj. »

²⁸ Ke Yetu, anhumuj du *Katoh Kaweek ki Nasiba ase huuran aji : « Naji name'en abot ame dko di nwoonuj. Nji membi bi bdidi naan, anwoon manjoonan ayilnuj. Naamme'a, ²⁹ ke nji nse me'a tiki dwoona du a, ke ul ayilnuj. »

³⁰ Bado na pmoba wal ment, ke nin alon ase wo aambana ban tiki wal wi nul uundobi ban.

³¹ Ke ti bañaan banwoon da, batum bafiyaar Yetu ase tiini aji : « Woli *Krittu alon abi, adola iko innonarenuj impeli yi i akdolun i? » ³² Bafaritay batiink ke bañaan baknur nuran uko ment ti Yetu, ke batenan baweek na bafaritay ase yil bayen bamoba.

³³ Ke Yetu ase ji : « Dwo na an njwal ntiinku kak, kase kakak du anyilnuj. ³⁴ Nalun kado kala'en be naankwinen ; ke dko di nji kawoon, naankhil pbi da. »

³⁵ Bayuday bahepar ti ptoof pi baka aji : « Tun di di akyaan ke nenkwina? Aya du bayit nja banwayserun du banwoon baanwo bayuday kase kajukan banwoon baanwo bayuday i? ³⁶ We wi analu ptup henk wi ajakuj : “Nalun kado kala'en be naankwinen ; ke dko di nji kawoon naankhil pbi da.” »

Meel manjaan manwul ubida

³⁷ Ti unuur ubaan saani unwoon unuur uweek wi ufettu, Yetu ana ase huuran aji : « Woli udaan utij naan, abiin ti nji, naan anfiyaarnuj, ³⁸ adaanan. *Ulibra wi Nasiba uji : “Meel mentum manjaan manwul ubida manluj kado kapenna ti a ji ukumpes.” »

³⁹ Yetu atiniyaan tiiniyaan wal ment Uhaas wi Nasiba wi banfiyaarulun bawoon biki kabi kayeenk. Nasiba aandobi wul Uhaasul wal ment tiki aando bi deman Yetu.

Bla tar ti uko wi Yetu

⁴⁰ Bañaan balon ti pntuk, wi batiinkuj uko wi Yetu ajakuj ase ji : « Na manjoonan naan i awoon *Natupar Nasiba ti! » ⁴¹ Balon baji : « Awo *Krittu! » Ke balon bakji : « Krittu awo i kapenna *Galilay i? ⁴² Baampiit ti *Ulibra wi Nasiba aji Krittu awo i pntaali pi *Dayit kapenna Betleyem ubeeka wi Dayit i? »

⁴³ Wal ment ke bañaan ase wo ti platar ti uko wi Yetu. ⁴⁴ Balon ti baka banal pmoba, ke nin alon ase wo aampafa paf kaen.

⁴⁵ Bayen bakak du batenan baweek na bafaritay, ke bukuj ase hepar baka uko unkayi ke baantij Yetu.

⁴⁶ Ke bateem baka aji : « Nin naan aambaan ka iniyaara ji a. »

⁴⁷ Ke bafaritay ase ji na baka : « Nanal kaji aguuran an kak? ⁴⁸ Alon ti baweek biki nja keme ti bafaritay afiyaara i? ⁴⁹ Ke pntuk

pi bañaan panktaşuluŋ paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

⁵⁰ Wal mënŋ kē alon ŋi bafaritay i katim kawoon Nikodem ambiin aya du Yetu aşë ji na baka : ⁵¹ « Bgah bi nja badinan baji ñaan aduknaana bē baandun atiinka kame uko wi adolon i? »

⁵² Kē bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kē mënŋ du Galilay di di *Naŋpar Naşibaŋi akpënnuŋ. » [⁵³ Kē başë ŋiŋ andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaŋ anjubaŋuŋ pjuban pi piinŋ

[¹ Kē Yetu aşë ya du Pnkuŋ pi Mnoliwera*. ² Na nfa kub kē aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kē bañaan bti bakbi'a bi du a. Aŋo, aşë jun pjukan baka. ³ Kē *bajukan Bgah na *bafaritay başë ŋija ñaaŋ alon i bamobuŋ kē akpiinŋ na ñiinŋ anwoon aanwo ayinul. Babi anaŋana ŋi ptoof pi bañaan, ⁴ aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaŋ i kē akpiinŋ na ñiinŋ anwoon aanwo ayinul. ⁵ Kē *Moyit aşë ji na nja ŋi *Bgah aji baaŋ mënŋ bawo katap baka mnlaak badoo bakaŋ. Kē iwi, we wi işalon ŋi uko mënŋ? » ⁶ Baŋiini ŋiini haŋ kaŋaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bŋup.

Kē Yetu aşë juŋ apiit ŋi mboş na pkoñ. ⁷ Jibi bakheparaaruluŋ hepar, kē Yetu aşë het aji na baka : « Anwoon aambaan kajubanaara ŋi an, atapana plaak uteek. » ⁸ Wi ajakuŋ haŋ aşë kak ajuŋ apiit ŋi mboş.

⁹ Wi bañaan bukuŋ batiinkuŋ uŋup waŋ bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kē aduka aloolan na ñaaŋ ŋaŋ, kē anaŋ ŋi kadunul. ¹⁰ Yetu ahet wal mënŋ aşë ji na a : « Baŋŋiini ŋi bawo ŋuŋ ba? Nin alon aanji iwo i kakaŋ? »

¹¹ Kē ateem aji : « Nin alon Naweek. »

Kē Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënŋki kē iwo i kakaŋ. Yaan na bgahu, işë iŋaŋan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak aŋiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan

anktaşunuŋ, aankdo kapoş ŋi bdëm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

¹³ Kē bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji kŋupar uleefu, ŋënhinan kadinan kē uko wi iŋŋupuŋ uwo manjoonan. »

¹⁴ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ŋupar uleef naan, uko wi nji kaŋupuŋ ujoonani, nji dme dko di nwoonuŋ abot ame di nji kayaan, kē an naşë wo naamme dko di nwoonuŋ na di nji kayaan. ¹⁵ An, naji nawayëş ji bañaan bajën, nji, mënŋi kawayëş nin ñaan. ¹⁶ Kē woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ŋiki mënŋ nji ŋaŋ nji kawayëşuŋ, Paapa anyilnuŋ awo na nji.

¹⁷ « Bapiit ŋi *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batëb kadiimanaan kē uko unŋupuŋ ujoonani. ¹⁸ Nji dŋupar uleef naan, kē Paapa anyilnuŋ abot aji ŋuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mënŋ aji : « Şaaş awo ŋuŋ ba? »

Kē ateem baka aji : « Naamme'ën abot awo naamme Paapa! Woli name'ën lah, name kak Paapa. » ²⁰ Yetu aŋiini haŋ wi akjukanuŋ bañaan du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi di bajaan bawatna itaka. Kē nin alon aammoba, ŋiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, kē naşë luŋ kado kala'ën, nalun kakaŋ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

²² Kē başë ji wal mënŋ : « Wom aŋal ŋal kafin uleeful wi ajakuŋ dko di akyaan ŋënhil kaya da. »

²³ Kē Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, kē nji nşë wo i baŋi. Nawo biki umundu wi, nji kē nşë wo mënwo i wa. ²⁴ Uko waŋ ukaan kē nji na an, nakaŋ na ipekadu yi nan. Dŋupan, woli naanfiyaar kē nji dwoon, Anwoon*, nakaŋ na ipekadu yi nan. »

²⁵ Kē başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kē ateem baka aji : « Dwo ñaan i nji kakanan undiimaan aji dwoot. ²⁶ Dka iko itum yi pŋup ŋi an inkŋuŋ nji naduknaanaa. Uko wi njaan kaŋup bañaan dŋiinkna wa du anyilnuŋ, ul anwoon ñaan i manjoonan. »

* **8:1** Pnkuŋ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.” ✧ **8:24** Natenan ŋi Ppën 3.14-15. † **8:25** Balon bapiit aji : « We ukaan kē nwo i kado kaŋiini na an. »

²⁷ Baanyikrën wal mën̄t̄ kē ātiiniyaan tiiniyaan Aşin. ²⁸ Akak aji na baka : « Woli nalun adeen *Abuk N̄iint̄, naşë me kē nji dwoon̄ anwoon̄ abot awo mēn̄ji kado nin uko ulon̄ bdidi naan, dji kaṭup uko wi Paapa ajukanaanun̄. ²⁹ Kē anyiln̄un̄ abot awo na nji, aanwutēn̄ kē nwo aloolan. Dji kado uko wi aṅalun̄ unuur unjin̄ti. » ³⁰ Wi Yetu akṭupun̄ haṅ kē bañaan̄ baṭum başë fiyaara.

Banwoon̄ babak Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakun̄ bafiyaara : « Woli namēban uko wi nṭupanaṅ bnuura, nawo baṭaşar naan na manjoonan. ³² Nalun̄ kame manjoonan, manjoonan mēn̄t̄ manklun̄ kabuuranan. »

³³ Kē bateema aji : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, kē nin ñaan̄ aambaan̄ ka-juukn̄t̄ēnun̄. Hum di di ihilun̄ kaji ṅlun̄ kabuur? »

³⁴ Kē aşë teem baka aji : « Dṭupan na manjoonan, ñaan̄ anjaan̄ ado buṭaan̄, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot ka-juukn̄t̄ēna. ³⁵ Nalemp aanji wo ṭi katoh te mn̄ṭo, abuk ka ajaan̄ awo da te mn̄ṭo. ³⁶ Woli Abuk Naşibaṭi abuuranan, nabuur na manjoonan. ³⁷ Dme kē nawo biki pntaali pi *Abraham, kē naşë la pfiṅēn̄, ṭiki ṅṭup ṅi naan ṅaanhil pban du iṭēban. ³⁸ Dji kaṭup uko wi nwinun̄ du Paapa, kē an nakdo uko wi natiinkn̄un̄ du aşinan. »

³⁹ Kē başë teema aji : « Abraham awoon̄ aşinun̄. »

Kē aji na baka : « Woli nawo lah babak Abraham, nado kado iko yi ajaan̄ ado. ⁴⁰ Hēnkun̄ kē naşë ṅal pfiṅēn̄ nji nwoon̄ ñaan̄ ankṭupanaṅ manjoonan mi n̄tiinkn̄un̄ du Naşibaṭi, Abraham aando haṅ. ⁴¹ Kē an, naşë ji nado iko yi aşinan akdolun̄. »

Kē baji na a : « Un, aninun̄ aanwo naṭuunk, aşinun̄ awoha aloolan : Naşibaṭi a. »

⁴² Kē ateem aji : « Woli Naşibaṭi awoon̄ lah aşinan, naṅalēn̄ ṭiki dwoona du a abi, mēmbi bi bdidi naan, ul ayiln̄un̄. ⁴³ We ukaan̄ kē naanji nate ṅṭup ṅi naan ba? Naanhil hil p̄tiink uko wi nṭupanaṅ. ⁴⁴ Nawo babak *Untaayi Uweek kē iko yi aşinan aṅalun̄ yi yi najaan̄ naṅal kado kado. Du ujuni adobi

woha wo nafiṅ bañaan̄, nin aanji ṭup manjoonan, ṭiki manjoonan maanwo ṭi a. Woli aṭilan aji do uko wi awoon̄, ṭiki awo naṭilan abot awo aşin baṭilan. ⁴⁵ Nji dji kaṭupan manjoonan ukaan̄ naanfiyaarēn̄. ⁴⁶ Ahoṅ ṭi an ahilanun̄ hilan kadiiman kē djubani? Kē woli dṭup manjoonan, we ukaan̄ kē naanfiyarēn̄ ba? ⁴⁷ N̄naan̄ anwoon̄ i Naşibaṭi aji tiink ṅṭup ṅi nul ; naanji natiink ṅa, ṭiki naanwo biki Naşibaṭi. »

⁴⁸ Kē *bayuday başë teem Yetu aji : « N̄n̄faṅun̄ i, wi ṅjakun̄ aji iwo i uṭaak wi *Famariya akuṭ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kē ateem baka aji : « Mēnwo na untaayi, dji kadēman Paapa, kē an naşë la pkowandēn̄. ⁵⁰ Mēnkla mndēm pa uleef naan, alon̄ aklaan̄ ma pa nji, ul akun̄ kayuuj uko wi ñaan̄ andoli awoon̄ na manjoonan. ⁵¹ Dṭupan na manjoonan, woli ñaan̄ amēban uṭup wi naan nin aankkeṭ. »

⁵² Kē *bayuday başë ji na a : « Nyikrën hēnkun̄ na manjoonan kē iwo na untaayi. *Abraham akeṭi, kē *baṭupar Naşibaṭi bakak akeṭ, kē işë ji : “Woli ñaan̄ amēban uṭup wi naan, aankkeṭ nin.” ⁵³ Idēm apel Abraham aşin nja ankeṭun̄ i na baṭupar Naşibaṭi bankaṅ akeṭ? Işal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddēman dēman lah bkow naan nji ṭi uleef naan, mndēm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdēmanaanun̄, ul i najaan̄ naṭiiniyaan kaji awo Naşibaṭi inan, ⁵⁵ aşë wo naamme'a. Nji, kē nşë me'a. Woli dji lah mēmm̄e'a kawo naṭilan ji an. Kē nşë me'a abot amēban uṭup wi nul. ⁵⁶ Abraham aşinan alilan maakan wi aşalun̄ kē alun̄ kawin unuur wi naan. Awin wa aşë wo ṭi mnlilan. »

⁵⁷ Kē bayuday başë ji na a wal mēn̄t̄ : « Iindo ka ka ṅşubal iñeen kañeen aşë ji iwi iwinun̄ Abraham! »

⁵⁸ Kē aji na baka : « Dṭupan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mēn̄t̄ mnlaak katapa, kē aşë mena apēn̄ ṭi *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ṭi bgah aşë win ñiint̄ alon̄ ambukiin̄ awo nakuul. ² Kē baṭaşarul başë

hepara aji : « Najukan, we ukaan k   niint i abuka awo nakuul ba? In ajubanun ba? Ul a k me bajugul? »

³ K  Yetu at em aji : « M nt pjuban pi nul pa k me pi bajugul, uko m nt uwo wo, iko inuura yi Na iba i ajaan ado ihilna iwinana  i a. ⁴ Wi unuur uhumun,  wo i kado ulemp wi anyilnun, utejan ubi wi nin  naan awoon aankhil ulemp. ⁵ Jibi nhumun  i umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakun han, a e t fj r mbo  anag ak r  i k   ki nakuul, ⁷ a e ji na a : « Yaan i owa du dko di meel di badolun du Filowe. » (Filowe dawoon nayili.) K  nakuul ayaa, aya a owa, a e wug a, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakintul na ba aan banjonun kawina k  aji  nehan baji wal m nt: « M nt i ajaan a o b nehan du i? »

⁹ Balon baji : « Ul a. »

K  balon baji : « M nt ul a, anaama naam. »

Ul k  a e ji : « Nji a. »

¹⁰ K  ba e hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ K  at em aji : «  niint i bajaan bado Yetu a owanun mbo  na i uuj ak r n  i k   a e ji na nji nya n owa du Filowe, k  nya a owa, a e bi kawin win. »

¹² K  ba e ji na a : «  niint m nt awo  un? »

K  at em aji : « M mmee. »

¹³ Bajej wal m nt  niint a oo  du *bafaritay. ¹⁴ K  unuur wi Yetu a aan a owan mbo  na i uuj ajebanaan nakuul k  u e wo *unuur wi pnoorf n wi bayuday. ¹⁵ Uko wan ukaan k  bafaritay bahepar  niint uko wi adolun adoo win h nku . K  at em aji : « Ak r n mbo   i k  , k  nya a owa abi kawin win. »

¹⁶ Bafaritay balon k  ba e ji : «  naan andolun uko wi aanwo i Na iba i  iki aanji  a  uko wi bgah bajakun  i uko wi unuur wi pnoorf n. »

K  balon baji : « Hum di di  naan nado bu aan ahilanun kado iko i onar naan m nt. » Baankak atiinkar wal m nt. ¹⁷ Wi wi ba aan aji kak na nakuul i bajebanun: « K  iwi, we wi i alun aji awoo, wi adolun k  ikak awin? »

K  aji na baka : « Awo *Na upar Na iba i. »

¹⁸ Baanfiyaar k  abi wo nakuul a e win h nku . Uko wan ukaan k  badu bajugul. ¹⁹ Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan k  abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanun keeri awin? »

²⁰ K  bajugul bateem aji : «  me k  awo abukun, ak t ame k  abuka buka awo nakuul. ²¹ K  jibi adoli ado win h nku , na anjebanulun,   mmee. Nahepar na, awo naweek, a upan bdidi'ul. » ²² Bajugul ba iini han  iki ba i baweek biki baka, bantiinkarun aji badook  naan ankjakun kaji Yetu awoon *Krittu,  i *katoh ka ehanaani. ²³ Uko wan ukaan k  bajugul baji : « Awo naweek, nahepar na. »

²⁴ Bafaritay bakak adu  niint ambiin awo nakuul aji na a : « D maan Na iba i, i up manjoonan! Un,  me k   niint m nt awo nado bu aan. »

²⁵ K  a e teem baka aji : « M mme me awo nado bu aan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, a e win h nku . »

²⁶ K  ba e hepara aji : « we wi adoliin? Hum di di adolun k  ido kak awin? »

²⁷ K  at em baka aji : « Ddo bi  upan k  naandi ptiink n. We ukaan k  nakak anjal katiink? Wom nakak anjal kakak ba a arul? »

²⁸ K  ba e jun pkara aji : « Iwi iwoon na a ar  niint m nt ; un,  wo ba a ar *Moyit. ²⁹ Un  me k  Na iba i a iini na Moyit ; k  i,  emme dko di awoonun. »

³⁰ K  at em baka aji : « Uko wan u onar ni : naamme dko di awoonun, k  a e dol n k  nkak awin! ³¹  me k  Na iba i aanji tiink bado bu aan, k  woli  naan aji d mana abot ado uko wi anjalun aji tiink un m ntan. ³² Nin  naan aambaan katiinka k  baji  naan alon ajeban nakuul i kabuka. ³³ Woli  niint m nt aanwo lah i Na iba i, aankhil pdo nin uko ulon. »

³⁴ K  bafaritay ba e ji na a : « Ibuka abi wo wo bti  i bu aan a e ji ijukanun. » Wi wi ba aan adooka k  ap n  i katoh ka ehanaani.

³⁵ Yetu atiink k  badooka. Aya awina a e hepara aji : « Ifiyaar *Abuk  niint i? »

³⁶ K  at ema aji : « Naweek, in awoon Abuk  niint nhilna nfiyaara? »

³⁷ Kë aji na a : « Iwina, ul ak̄tiiniin na iwi hēnk. »

³⁸ Wal mēnt̄ kē ñiint̄ ašē ji : « Ajugun, dfiyaari » ašē ñup adēmana.

³⁹ Yetu akak aji : « Nji dbi bi ti mboş pa pwayēş, banwoon̄ baankwin bahilna bado kawin, bankwinuñ bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balon̄ banwoon̄ na a batiink uko wi aţupun̄ ašē hepara aji : « Un kak, ñwo bakuul i? »

⁴¹ Kë ateem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; kē jibi najakuñ aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoñ wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak aţiini aji : « Na manjoonan dţupan, ñaan̄ anwoon̄ aaneejna plēman pi kampen ašē lutna umbaŋ ulon̄ awo nakiiŋ, nalať. ² Anneejnuñ plēman kē ašē wo nayafan i ñkaneel. ³ Nayeŋ aji haabēşa plēman, ñkaneel ñabot katiinka, aji du undoli ti katim ki wa kapēnan bdig. ⁴ Woli apēnan ñkaneel bti ñanwoon̄ ñi nul, aji jot ña kadun, ñašē kaţaşa ŋiki ñayikrēn pdiim pi nul. ⁵ Ñkaneel mēnt̄ ñaankţaş nin ñaan̄ nampaťi, ñaji ñaţēp ŋēp kaťi'a ŋiki ñaanyikrēn pdiimul. » ⁶ Yetu ahoñ na baka haŋ kē başē wo baamme uko wi aŋaluñ pţup baka.

⁷ Wi wi akaaŋ aţiini na baka aji : « Na manjoonan, dţupan ñji dwoon̄ plēman pi ñkaneel ñaktēpnun̄. ⁸ Banjotnuñ kadun bti bawo bakiiŋ, na balat̄, kē ñkaneel ñaanktiink baka. ⁹ Nji dwo plēman. Woli ñaan̄ aţēpna ti ñji aluñ kabuur, aluñ kado kaneej kakak kapēn kaşē kaka uko ude. ¹⁰ Nakiiŋ abi bi ŋaŋ pa pkiij, kafaal, kabot katok tokan. Nji dbi pa bañaan̄ baka ubida, bakak batum na wa.

¹¹ « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan̄ awul ubida wi nul pa ñkaneel ñi tul. ¹² Ñaan̄ i balukuñ luk kē abi byafan, anwoon̄ aanwo ajug ñkaneel, awinle uñiij aji ti kaduk ña, uñiij kamob ñlon̄ kawayēş batani. ¹³ Aji do haŋ ŋiki awo ñaan̄ i balukuñ luk pa abi alemp, aanji ŋaaf ñkaneel. ¹⁴ Nji dwo nayafan nanuura, ame ñkaneel ñi naan, kē ñabot ame'ēn ¹⁵ jibi Paapa ame'ēnuñ kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan

pa ñkaneel ñi naan. ¹⁶ Dka ñkaneel ñlon̄ ñanwoon̄ ñaanwo ti kampen ki. Ñaŋ mēnt̄ kak dwo i kaťij ña, ñaluñ katiink pdiim pi naan. Batani başē bawo bloolan, nayafan abot awo aloolan. ¹⁷ Paapa aŋalēn ŋiki dwul ubida wi naan ; ašē luñ kayeenk wa. ¹⁸ Nin ñaan̄ aanji yeenkēn ubida, ñji ti uleef naan djaan̄ kawul wa. Dka mn̄hina mi pwul wa, kakuť kayeenk wa. Uko waŋ wi wi Paapa aţu'ēnuñ pdo. »

¹⁹ Nţup ñi Yetu aţupun̄ ñaţu kē bayuday baankak atiinkar. ²⁰ Batum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaaŋ kē naktiinka ba? »

²¹ Kē balon̄ baji : « Nţup ñi ñaanwo ñi ñaan̄ anwoon̄ na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēş bakuul kēş i? »

Ñaan̄ i Yetu awoon̄ na manjoonan

²² Ufettu unjaan̄ uleşan unuur wi *Katoh Kaweek ki Naşibaťi kakaan̄ akak ayiman uwo wal mēnt̄ du Yeruťalem. Uwo ti wal wi ujonť. ²³ Yetu añaay na Katoh Kaweek ki Naşibaťi du dko di bajaan̄ bado Uşaalaa wi *Falomon̄. ²⁴ Bayuday babi afooya ašē ji na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Kritt̄u, kţupun̄ bañaan̄ bti kame. »

²⁵ Kē Yetu ateem baka aji : « Dţupan kē naanfiyaarēn. Iko yi ñji kadoluñ pa Paapa iyuuŋ kē dwo a ; ²⁶ kē an naşē wo naanfiyaarēn ŋiki naanwo ñkaneel ñi naan. ²⁷ Ñkaneel ñi naan ñaji ñatiink pdiim pi naan ; dme ña kē ñabot aji ñaţaşēn. ²⁸ Dwul ña ubida wi mn̄to, ñaankkeť nin kē nin alon̄ aanktehēn ña. ²⁹ Paapa anţennun̄ iko mēnt̄ adēm apel iko bti. Nin alon̄ aanhil kateh uko ulon̄ ti iñen yi nul. ³⁰ Nji na Paapa ñwo ñaan̄ aloolan. »

³¹ Wal mēnt̄ kē bayuday başē kak aţij mn̄laak pţapa. ³² Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura itum kē nawini, iko mēnt̄ iwoona du Paapa, kahoŋ ti ya kakaan̄ kē naŋal pţapēn mn̄laak ba? »

³³ Kē başē teema aji : « Mēnt̄ uko unuura ukaaŋ kē ñktapu mn̄laak, ikar kar Naşibaťi ukaaŋ, iwo ñaan̄ najēn ŋaŋ ašē jej bkowu aţu Naşibaťi. »

³⁴ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Naşibaťi aji ti ulibra wi nul : “Dji : Nawo başibaťi?” » ³⁵ Nme kē ñaan̄ aanhil plať uko

umpiitaniin ƚi Ulibra wi Naŝibaƚi. Kē wi aduun biki uƚup wi nul ukƚiiniyaanun aji baŝibaƚi, ³⁶ we ukaan kē naji dkar Naŝibaƚi Paapa wi njakuƚ aji dwo Abukul, nji i adatuƚ ayil ƚi umundu. ³⁷ Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn. ³⁸ Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ƚi nji, kē nji mbot awo ƚi Paapa. »

³⁹ Bakak ado na pmob Yetu, kē aŝē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdēk bi Yordan, du dko di *Yowan abiiƚ abattaaraan, aƚo da.

⁴¹ Bañaan baƚum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uƚoƚarēnaan, kē uko bƚi wi aƚupun ƚi ƚiiniƚ i uŝē joonan. »

⁴² Bañaan baƚum bafiyaara ƚi dko di awoon mēƚ.

11

Pkeƚ pi Lataar

¹ Ubi ka ƚiiniƚ alon ammaakuƚ i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufēƚ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baaf.

² Mariya abiiƚ ajeēŝ ukēra ulil pƚēkēƚ ƚi ihoƚ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aƚa Mariya mēƚ amaakuƚ hēnk.

³ Baaf batēb banƚaarun bukuƚ bayil alon du Yetu, kē aya ji na a : « Naweeek, nanohu i imaganun amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkun uko mēƚ aŝē ji : « Pmaak pi Lataar paankfiƚa, amaak maak bañaan bahilna bawin mndēm mi Naŝibaƚi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aƚa baka. ⁶ Kē wi aŝaan atiink pmaak pi Lataar, aƚo dko di awoon ƚnuur ƚtēb kak, ⁷ abaa ji na baƚaŝarul : « Najoh ƚkak utaak wi Yuda. »

⁸ Kē baŝē teema aji : « Najukan, du ƚnuur ƚaƚēpun, bayuday baƚal katapu mnlaak kafin, kē iŝē ƚal pkak da. »

⁹ Kē aŝē ji na baka : « Kapēna nfa te utaakal ƚwoori ƚaanwo iƚeen na ƚtēb i? Ankpoŝun na pnak aanji hubta ƚi uko ulon ƚiki aji win bjeehi bi umundu wi. ¹⁰ Kē anŝaan aji poŝ na utejan, aji hubta ƚiki bjeehi baanwo ƚi a. »

¹¹ Wi Yetu aƚupun baka uko wun aŝē kak aji : « Lataar nanohun anƚoyēƚi, kē nŝē ya kahuma. »

¹² Baƚaŝarul kē bateema aji : « Ajugun, jibi akƚoyēƚun ƚoyēƚ ƚaƚ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aƚiiniyaan uko wi pkeƚ pi Lataar kē baŝē nun kē aji Lataar anƚoyēƚ ƚoyēƚ. ¹⁴ Kē aŝē jintēlēŝ baka bƚup aji na baka « Lataar akeƚi. ¹⁵ Dlilan pa an, wi nwoon mēmmaar pkeƚ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiin ƚya du a. »

¹⁶ Kē Toma, i bajaan badu kbet, aŝē ji na baƚaŝar Yetu bandukiin: « Nabiin kak ƚya, ƚhilna ƚkeƚ na najukan i nja. »

Yetu awoon pnaƚa ƚi pkeƚ

¹⁷ Wi Yetu abanun, aƚēnk kē udo bi do ƚnuur ƚbaakēr wi bamoyun Lataar. ¹⁸ Ufēƚ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ƚkilometēr ƚwajanƚ ; ¹⁹ kē bayuday baƚum baŝē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aƚa baka kabot katēƚtēn baka. ²⁰ Wi Marta atiinkun kē Yetu aƚogi, aŝē naƚa kaya kayit na a, kē Mariya aŝē duka aƚo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ƚi, aƚa naan aankkeƚ! ²² Kē nŝē me kē ƚi dko di ƚwoon di hēnkun, uko bƚi wi ikƚēhanun Naŝibaƚi, awulu wa. »

²³ Kē aji na a : « Aƚa'u anaƚa ƚi pkeƚ. »

²⁴ Kē akak aji na a : « Dme kē ƚi uba umundu, wal wi bañaan bƚi baknaƚiin ƚi pkeƚ, ul kak anaƚa ƚi pa. »

²⁵ Kē akak aji na a : « Nji dwoon pnaƚa ƚi pkeƚ, nji kak dwoon ubida. Anfiyaarnun, woli adoo keƚ, alun kaka ubida. ²⁶ Kē ƚnaan ankaan ubida abot aƚi yaarēn nin aankkeƚ. Ifiyaar uko wan i? »

²⁷ Kē ateema aji : « Aa Ajugun, dƚiyaar kē iwoon *Krittu Abuk Naŝibaƚi, anwoon i pbi ƚi umundu wi. »

Nwooni ƚi Yetu

²⁸ Wi Marta aƚiiniin han, aŝē ya du Mariya i baƚaarun ahoopaƚa aji : « Najukan abii, adu'u. » ²⁹ Wi Mariya atiinkun uko wan aŝē naƚa ataran apēn aya du Yetu. ³⁰ Kē Yetu aŝē wo aandobi neej du ufēƚ ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. ³¹ Wi bambiin awo ƚi katoh na Mariya atēƚtēna bawinulun kē ataran apēn, baƚaŝa anun kē aya ƚwooni du bhēr.

³² Wi Mariya abanuḡ du dko di Yetu awoon, awina, ašë jot ṭi ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ. »

³³ Yetu awina kē akwooni ul na bañaanḡ bangakandēruḡ na a kē uko mēntḡ ušë de'a maakan. ³⁴ Ahepar baka dko di bamoyuḡ Lataar, kē baji na a : « Ajugun ṭaşun, nya kayuuju da. » ³⁵ Kē Yetu ašë wooni.

³⁶ Bañaanḡ baloḡ kē bašë ji : « Natenan jibi aḡaluli. »

³⁷ Baloḡ ṭi baka kē bašë ji : « Ul anjebanuḡ nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeṭ i? »

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Lataar

³⁸ Uko mēntḡ ukak ade Yetu maakan kē ašë ya du bhēr, bajël jël bhēr mēntḡ ṭi pnkuḡ, kē plaak padētnuḡ ba. ³⁹ Yetu aji : « Napēnaan plaak. »

Marta naweek Lataar kē ašë ji na a : « Ajugun, ajun pṭëkēñ, udobi do ḡnuur ḡbaakēr ḡi amoynaani. »

⁴⁰ Kē ateema aji : « Mēnjaku aji woli ifiyaari kwin mndēm mi Našibaṭi i? »

⁴¹ Bapēnan plaak, kē Yetu ašë kat kēš du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknuḡ. ⁴² Dme kē ḡnuur bṭi iji ktiinkēn, kē nšë ṭiini haḡ pa bañaanḡ banfoynuḡ bahil bafiyaar kē iwi iyilnuḡ. »

⁴³ Wi aṭiiniḡ haḡ ašë huuran maakan aji : « Lataar, pēnan! » ⁴⁴ Kē ankeṭuḡ apēn kē ihoṭ na iñen itaayana na ilēmēt, kē bkow babooṭan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayēšana, našë nawuta aya. »

⁴⁵ Bayuday batum bambiḡ du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adoluḡ, bafiyaara. ⁴⁶ Baloḡ kē bašë ya du *bafaritay pṭup baka uko wi adoluḡ. ⁴⁷ Kē Baṭeḡan baweek na bafaritay bašë duur du uruha wi baka ašë ji : « we wi ḡbaanḡ ado ba? Ñiintḡ i aji do iko iñoḡarēnaan itum. ⁴⁸ Woli ḡwuta kē akdo iko yi akdoluḡ yi, bañaanḡ bṭi kafiyaara, baromeḡn babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

⁴⁹ Alonḡ ṭi baka i katim kawoonḡ Kayif anwoonḡ ušubal mēntḡ naših i baṭeḡan aji na baka : « Naamme nin uko ulonḡ! ⁵⁰ Naanwin kē uko mēntḡ unuura pa an i? Ñaanḡ

aloolan akeṭar bañaanḡ bṭi. Hēnkbašë bawut pṭok utaak bṭi. » ⁵¹ Uko wi Kayif akṭupuḡ uumpēna ṭi a ; kē jibi awoonḡ ušubal mēntḡ naših i baṭeḡan, aṭup ji Naṭupar Našibaṭi kē Yetu akeṭar bayuday bṭi. ⁵² Mēntḡ pa bukal ṭañ baka, ma pyitrēn babak Našibaṭi bṭi banwayšēruḡ bawo baloolan.

⁵³ Unuur mēntḡ wi wi baweek biki bayuday bajunuḡ pla pfiḡ Yetu. ⁵⁴ Ukaanḡ kē aṭañan pdo kaya kabi ṭi pṭoof pi bayuday. Aya du utaak ulonḡ uññoḡuḡ *pndiiš du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaşarul.

⁵⁵ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uññoḡi kē bañaanḡ batum bašë woona ḡfēt ḡi baka abi ṭi Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban. ⁵⁶ Bala Yetu, kē wi bawoonḡ du *Katoḡ Kaweek ki Našibaṭi andoli aji hepar atēntul me ašal kē abi ṭi ufettu. ⁵⁷ Kē *baṭeḡan baweek na *bafaritay bašë ji ñaanḡ awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

¹ Wi *Ufettu wi Mbuur udukiḡ ḡnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiḡn anaṭan ṭi pkeṭ afēṭuḡ. ² Badu da Yetu pyoban, Marta awo ṭi ulemp, kē Lataar ṭi uleeful aṭo na Yetu. ³ Mariya ajeḡ pṭoof pi ulitru wi ukēra ulonḡ ulil pṭëkēñ untamuḡ maakan*, akēr ihoṭ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kē pṭëkēñ plil puḡ paniink katoḡ.

⁴ Kē Yuda Itkariyot, anwoonḡ alonḡ ṭi baṭaşar Yetu, ankbiḡn kawaapa, ašë ji : ⁵ « we ukaanḡ kē baanjeḡ ukēra utam maakan wi awaap, unwoonḡ itaka itum†, awul ya bajuuk ba? » ⁶ Aankṭiini ṭiini haḡ ṭiki aḡal bajuuk, aṭiini ṭiini ṭiki awo nakiiḡ. Kē jibi awoonḡ nahank itaka yi bi Yetu na baṭaşarul, aṭaal pdo kajeḡ itaka yi baṭu'u luḡ phank kalempaşaana. ⁷ Yetu kē ašë ji na a : « Wutana : ado do haḡ pa unuur wi bakluḡ kaṭu'ēn du bhēr. ⁸ Bajuuk bawo na an ḡnuur bṭi, kē ḡji kē nšë wo mēnkwo na an ḡnuur bṭi. »

⁹ Wal mēntḡ bañaanḡ batum babi, wi batiinkuḡ kē Yetu awo da. Baambi ṭañ pa pwin Yetu, bakak aḡal kawin Lataar i

* **12:3** Ukēra ulonḡ: Baji badu ukēra mēntḡ nardu, uwo ukēra ulil maakan wi bapēnanaanuḡ ṭi bko blon. † **12:5** Itaka itum : Iliḡ na baluk bi ušubal.

anaŋanun ƚi pkeƚ. ¹⁰ Kē *baŋen baweek bašē tiinkar aji bafiŋ Lataar kak, ¹¹ ul akaan kē bayuday batum bakak aŋiyaar Yetu aduk baŋen baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naših
(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

¹² Wi unuur ujuŋun, baŋaan batum maakan bambiin *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kē baji Yetu abi ufettu. ¹³ Bajej ikēn yi mnjaak ašē pēn abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotanal*
Bnuura nuura ƚi ankmbiin ƚi katim ki Aju-
gun,
naših i Itrayel*. »

¹⁴ Yetu awin ubuuru umpoƚi ašē dapa wa, jibi upiitaniin aji :

¹⁵ « *Nawutan kalēnk, an babuk *Fiyon;*
Tenan, naših i nan abi awi,
adapa ubuuru umpoƚi. »*

¹⁶ Uko mēnt baŋašarul baanyikrēn wa wal mēnt. Kē wal wi mndēm mi Yetu mambiin awinana kē bašē leš kē iko mēnt bti ipiitana ƚi a ƚi Ulibra wi Našibaƚi kē babot adola ya.

¹⁷ Baŋaan bambiin awo na Yetu wi abiin adu Lataar du bhēr anaŋana ƚi pkeƚ bawo ƚi pkakalēš uko wi bawinun. ¹⁸ Baŋaan batum batiink uko uŋoŋarēnaan wi adolon, ukaan kē babi pwina. ¹⁹ *Bafaritay bawo ƚi phoopaƚēr wal mēnt aji : « Nawin kē ŋēnhilan da nin uko ulon: baŋaan bti bawo ƚi pƚaša. »

Bagrek banjalun pwin Yetu

²⁰ Banwoon baanwo bayuday† balon bawo wal mēnt ƚi bambiin pdēman Našibaƚi ƚi wal wi *ufettu wi mnjeeh. ²¹ Baya du Filip anwoon i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay ašē ji na a : « Naweeek, ŋŋal kawin Yetu. » ²² Filip aya aƚup Andre, kē bukal batēb baya aƚup Yetu.

²³ Kē Yetu ašē ji : « Wal ubani, wi baklun kawin mndēm mi *Abuk ŋiint. ²⁴ Na man-joonan, dƚupan, woli pbuk pi maaj panjotun ƚi mboš paankeƚi, paƚo ploodan ; bē woli pakeƚi paji pawul mbuk mntum. ²⁵ ŋaan

anjalun ubida wi nul awaan wa, kē anwoon aankdēman ubida wi nul ƚi mboš alun kaka ubida unwoon uunkba. ²⁶ Woli ŋaan aŋal plemparaan, awo i kaŋašēn ; hēnk, dko di nji kawoon, ul kak alun kawo da. Woli ŋaan alemparaan, Paapa kadēmana.

²⁷ « Hēnkun uhaaš wi naan uƚēla ƚēlaa, kē we wi nji kajakun? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ƚi wal wi i? A-a, uko wan ukaan kē mbii. ²⁸ Paap, dolan baŋaan bawin kē katimu kadēmi! »

Kē pdiim pašē pēna baƚi aji : « Ddo bi dēman ka akak alun kadēman ka. » ²⁹ ƚi baŋaan batum banwoon da atiink pdiim, balon baji batiink kamparantant, kē balon baji uwanjuƚ uƚiiniin na Yetu.

³⁰ Kē Yetu ašē kak aƚiini na baka aji : « Mēnt nji dkaan kē pdiim paŋ patiinkanaa, an baka. ³¹ Hēnkun wal wi Našibaƚi akyuujun umundu wi kē uduknaanaa ubani, hēnkun bawalan *Fatana, naših i umundu wi afēla bdig. ³² Kē nji, wal wi nji kadeenaniin§, dpul baŋaan bti babi ƚi nji. » ³³ Yetu aƚup ƚup wal mēnt jibi akbiin kakeƚ. ³⁴ Baŋaan bateema aji : « Njuk ƚi Ulibra wi Našibaƚi kē *Krittu aƚo te mnƚo. Hum di di ihilanun kaji *Abuk ŋiint awo i kadeenana? In awoon Abuk ŋiint ba? »

³⁵ Kē Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ŋwal ŋntiinku. Nadoon kapoš wi nahumun nwo na bjeehi, kaƚi bdēm babi bawunan : Ankpošun ƚi bdēm aanji me dko di akyaan. ³⁶ Wi nahumun nwo na bjeehi, nafiyaarēn ba nahilna nawo baŋaan biki bjeehi. » Hēnk di di Yetu aƚiiniin ašē ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iŋoŋarēnaan ƚi kadun ki baŋaan, kē bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naƚupar Našibaƚi ajakun udolaniin, aƚiini aji :

« *Ajugun, in aŋiyaarun uƚup wi nun?*

In i Ajugun adiimanun mnhina mi nul? »*

³⁹ Itayi akak aƚup uko unkayi kē baŋaan mēnt baanhil pfiyaar. Aji :

⁴⁰ « *Našibaƚi adēt baka kēš*

* 12:13 Kaŋaam 118.25-26. * 12:15 Fakariya 9.9. † 12:20 Banwoon baanwo bayuday : Baŋaan biki baktiiniyaanun ƚi bawo bagrek. § 12:32 Wal wi nji kadeenaniin uwoon: Wal wi nji kadeenaniin ƚi Krut. Natenan kak ƚi Yowan 3.14-15. * 12:38 Itayi 53.1.

*adënëtan baka n̄haaş
këş ki baka kahilna kawo kaankwin,
n̄haaş n̄i baka n̄awut kayikrën.
Hënk baankkak ti n̄ji n̄jeban baka. »**

⁴¹ Itayi aţup haŋ ţiki awin mndëm mi Yetu abot aţiiniyaan uko wi nul.

⁴² Kë ti wal mënt kak batum ti baweeek biki bayuday bafiyaar Yetu, kë bafaritay başaan aka kë baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani. ⁴³ Bahokan pwinana bnuura ti bañaan apel pwinana bnuura du Naşibaţi.

⁴⁴ Yetu ahuuran aji : « N̄naan anfiyaarnuŋ, mënt n̄ji ti uleef naan ţaŋ i i afiyaaruŋ, afiyaar kak anyilnuŋ. ⁴⁵ Kë n̄naan anwinnuŋ awin anyilnuŋ. ⁴⁶ Dbi ti umundu ji bjeehi, n̄naan anfiyaarnuŋ awutna kaduka du bdëm.

⁴⁷ « Woli n̄naan atiink n̄ţup n̄i naan aşë wo aammëban n̄a, mënt n̄ji kajakuŋ aduknaanaa. Mëmbi bi pwayëş umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa. ⁴⁸ Kë n̄naan ampoknuŋ awo aandi ptiink n̄ţup n̄i naan aşë duknaana : n̄ţup n̄i n̄ji n̄ţupuŋ n̄aluŋ kadiiman kë aduknaanaa ti unuur ubaañşaaani. ⁴⁹ Mënt n̄ji ti uleef naan dţupuŋ, Paapa anyilnuŋ aţupnuŋ uko wi nwoon kaţup na jibi nwoon kaţup wa. ⁵⁰ Dme kë uko wi aţuuŋ pdo uji uñooţ n̄naan du ubida wi mnţo. Hënk, uko wi n̄ji kaţiiniyaanuŋ, dji kaţup wa jibi Paapa ajaknuŋ n̄ţiiniyaan wa. »

13

Yetu aňow ihoţ yi baţaşarul

¹ *Ufettu wi Mbuur uňogi, kë Yetu ame kë wal wi pduk umundu wi kakak du Naşibaţi Aşin ubani. Kë jibi aňaluŋ baţaşarul banwoon ti umundu, hënk di aňalaŋ baka te wal ubaañşaaani.

² Yetu na baţaşarul bawo ti pde kañah, kë Untaayi Uweek uşë do bi neeţ ti *Yuda, abuk Fimon İtkariyot, kë akten jibi akdolun kadoo kawaap Yetu. ³ Yetu ame kë Aşin aţu iko bti ti iñen yi nul, abot ame kë awoona du Naşibaţi akuţ akak du a. ⁴ Wi wi aşaan anaţa, awohëş kamişa, atan blaañ ti blank, ⁵ ajeţ meel aţu ti ubaaidu aşë jun pñow ihoţ yi baţaşarul awent ya na blaañ bi atanuŋ ti blank.

⁶ Abi aban ti Fimon Piyeer, kë uŋ aşë jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowën ihoţ? »

⁷ Kë ateema aji : « Uko wi n̄ji kadolun hënk, iimme wa, iluŋ kame wa. »

⁸ Kë ateema aji : « Nin iinkñowën ihoţ! »

Kë aji na a : « Woli mëññowu ihoţ, iinkwo ti banwoon biki naan. »

⁹ Kë aşë ji na a : « Ajugun, kwut kañowën ihoţ ţaŋ, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kë ateema aji : « Aññowiiŋ aankak anuma kañowa ; awo najinţ bti. Ihoţ ţaŋ yi yi awoon kañow. An kak nawo bajinţ, aşë wo mënt an bti baka. » ¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankmbiin kawaapa, ukaŋ kë aji mënt bukal bti bajinţuŋ.

¹² Wi abaan pñow baka ihoţ, akak awohara kamişa aţo aşë ji na baka : « Name uko wi ndolanaŋ hënk i? ¹³ Naji nadu'ën kaji Najukan kaji Ajugun ; nafaŋi, dwo a.

¹⁴ Woli n̄ji Ajugan na Najukan dñowan ihoţ, an kak nawo i kado kañowar ihoţ. ¹⁵ Ddo do haŋ adiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolanaŋ. ¹⁶ Na manjoonan, dţupan, nalemp aambaŋ kapel i aklemparuŋ, kë nayili aampel anyiluluŋ. ¹⁷ Name hënkun iko yaŋ, woli nado ya, nawo ti mnlilan. ¹⁸ Mënt an bti biki n̄ji kaţiiniyaanuŋ. Dme biki n̄ji ndatuŋ bnuura, kë uko umpiitaniiŋ ti Ulibra wi Naşibaţi uşë wo i kadolana :

*N̄naan anţooŋ na n̄ji ade
akak aşoorën. »*

¹⁹ « Dţupan hënkun ji uko mënt ubi udolana, nahilna woli uko mënt uluŋ adolana name kë n̄ji *dwoon anwoon.

²⁰ Na manjoonan, dţupan, anyeenkuŋ n̄naan i n̄ji nyiluŋ, ayeenkën ; kë anyeenknuŋ, ayeenk anyilnuŋ. »

Pneej pi Fatana ti Yudat

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu aţiiniŋ haŋ aba, uşalul uţëla ţëla maakan kë aşë ji : « Dţupan, na manjoonan, aloŋ ti an aluŋ kawaapën. » ²² Baţaşarul bawo ti ptenar ţiki baamme ahon ti baka i i ajakuŋ. ²³ Aloŋ ti baţaşarul, i amaganuŋ aţo akab ti a. ²⁴ Fimon Piyeer ado na kañen aji na a ahepara n̄naan mënt. ²⁵ Kë uŋ ajuţ ti Yetu aşë hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kë atem aji : « I nji kawulun kapoom ki nji katoopun ti pot a. » Ajej wal mēnt kapoom atoop ti pot awul *Yudat, abuk Timon Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkun ka, kē *Tatana ašē neej ti a. Wi wi Yetu ašan aji na a : « Uko wi iwoon i pdo, taraan ido wa. » ²⁸ Kē nin alon ti banwoon da ašē wo aamme uko unkayi kē ajaka han. ²⁹ Jibi Yudat awoon anjaan ahank itaka, batum bašal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiin pa ufettu, kēme awul bajuuk uko ulon. ³⁰ Wi ayeenkun kapoom kun ašē pēn ; utejan uban wal mēnt.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apēnun kē Yetu ašē ji : « Hēnkun mndēm mi *Abuk Ņiint manwinana, kē mndēm mi Našibați mankak awinana ti a. ³² [Kē woli mndēm mi Našibați manwinana ti a,] Našibați akak adiiman ul ti uleeful mndēm mi Abukul, ado uko mēnt hēnkun. » ³³ An babak naan, dwo na an nwal nntiinku tañ. Nalun kado kala'ēn, kē nšē tapan uko wi ntupun bayuday bandukiin: naanhil pya dko di nji kayaan. ³⁴ Dtupan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Nañaladan, aa, jibi nji nñalanan, nañaladan han. ³⁵ Woli nañaladi, bañaan bti bayikrēn wal mēnt kē nawo bašašaraan. »

³⁶ Fimon Piyeer aji na a wal mēnt: « Ajugun, iya tun ba? »

Kē ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kašašen da hēnkun, ilun kabi da. »

³⁷ Kē ašē ji na a : « Ajugun, we ukaan kē mēnhil ptašu da hēnkun ba? Woli udoo wo nkeṭ pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ Kē ateema aji : « Kē iji ilun kakeṭ pa uko wi naan? Dtupu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nta, ipok nyaaš nwanjant kaji iimme'ēn. »

14

Yetu : Bgah banjaan baṭij du Ašin

¹ Yetu akak aji na bašašarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarēn Našibați nakut nafiyaarēn. ² Du katoḥ ki Paapa, dko dawo da adēm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mēnktapan wa. ³ Kē woli dbi ya abomanan da dko, kašē kakaran kaṭijan nañogēn nahilna, dko di nwoon,

nawo da kak. ⁴ Kē dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kē Tooma ašē ji na a : « Naweeḥ, wi nwoon nēmme dko di ikyaan, hum di di nkmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kē Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin ñaan aankya du Našibați Paapa bē aantēpna ti nji. ⁷ Woli name'ēn, nalun kame Našibați Paapa kak ; nado me'a hēnkun akuṭ awina. »

⁸ Kē Filip ašē ji na a : « Ajugun, diimanun Našibați Ašin nja, uko mēnt ukēšun. »

⁹ Kē aji na a : « Filip, djon na an ti maakan, kē iše wo iimme'ēn te hēnkun. Ñaan anwinnun, awin Našibați Paapa. Hum di di ihilun kaji : “Diimanun Našibați Ašin nja?” ¹⁰ Iinfiyaar kē dwo ti Paapa, kē abot awo ti nji i? Ntup ni nji kaṭupun njanwoona ti nji, Paapa anwoon ti nji akdolun ulemp wi nul. ¹¹ Nafiyaaraan woli dtupan aji : “Dwo ti Paapa kē Paapa akuṭ awo ti nji.” Kēme nafiyaaraan ṭiki nawin iko yi nji kadolun. ¹² Na manjoonan dtupan, ñaan anfiyaarnun, alun kado kak iko yi nji kadolun. Adoo lun kado indēmun apel ya ṭiki dya du Paapa. ¹³ Kē uko wi naklun kañehan ti katim ki naan, ddo wa. Hēnk ti iko yi Abukul akdolun mndēm mi Našibați Paapa manhilna manwinana. ¹⁴ Woli nañehan uko ulon ti katim ki naan, kalun kado wa. »

Kahon ki ubi wi Uhaaš wi Našibați

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nañalēn, nalun kamēban iko yi njakanan nado kado. ¹⁶ Nji nšē lun ñehan Paapa awulan Naṭenkar alon ahilna awo na an te mnṭo : ¹⁷ an mēntan awoon Uhaaš wi Manjoonan wi umundu uwoon uunhil pyeenk ṭiki uunwin wa abot awo uunyikrēn wa. An, name wa ṭiki uñogan akuṭ alun kawo ti an.

¹⁸ « Mēnkdukan bajint, dlun kabi du an. ¹⁹ Uduka ntiinku, umundu ušē uwo uunkak awinēn. Kē an našē lun kawinēn. Dka ubida, ukaan kē an kak naklun kaka wa. ²⁰ Unuur mēnt, nayikrēn kē dwo ti Paapa, kē an nawo ti nji, kē nkuṭ awo ti an. ²¹ Ñaan ammēbanun iko yi njakun abot ado ya, un mēntan añalun. Kē anšan añalēn,

Paapa aluŋ kaŋala ; nji kak mbot nŋala, nşë ndo ame'ën. »

²² Yudaŋ kē aşë ji na a (mēntŋ Yudaŋ Itkariyot akŋiiniŋ ŋi): « Naweek, we ukaaŋ kē ikdo un ŋaŋ ŋme'u, kē umundu uşë wo uunkme'u? »

²³ Kē Yetu ateema aji : « Woli ŋaaŋ aŋalēn, amēban ŋŋup ŋi naan, Paapa akak kaŋala, nşë bi du a, kakuŋ kaŋo du a. ²⁴ ŋaaŋ anwoon aŋŋalēn, aankmēban ŋŋup ŋi naan ; kē uŋup wi naan uşë wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilnuŋ. ²⁵ Dŋupan uko wi, wi nhumuŋ na an. ²⁶ Kē Naŋēkar, *Uhaaş wi Naşibaŋi wi akluŋ kayil ŋi katim ki naan, uluŋ kajukanaan iko bti kabot kaleşanan iko yi nŋupanaŋ bti. ²⁷ Ddukarana bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanaŋ. Bnuura bi njaŋ kawul baanknaam na bi umundu ujaŋ uwul. Uhaaş wi nan uwutan kahaajala kēme kalēnk.

²⁸ « Naŋiink uko wi njakanaŋ: dya, dluŋ kakak ŋi an. Woli naŋalēn, naluŋ kalilan ŋi pya pi naan du Paapa, ŋiki Paapa adēm apelēn. ²⁹ Dŋupan uko mēntŋ hēnkuŋ ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar. ³⁰ Mēnkak aŋiini iko itum na an, ŋiki *naşih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uluŋ, ³¹ kē umundu uşë wo i kame kē dŋal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknuŋ ndo kado. Nanaŋiin, nawulan ŋya na bgah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiŋu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoonŋ bko bi mbuk manjaan mandolna ubiŋu na manjoonan, kē Paapa ajaŋ alemp ŋi uwoorta. ² Kanah kanwoonŋ ŋi nji aşë wo kaambuki, aji fal ka, kē kambukuŋ, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan. ³ Uŋup wi nji nŋupanaŋ udo bi jinŋanan jinŋan ji kanah ki baheentuŋ. ⁴ Namēbanaan jibi mmēbananaŋ. Jibi kanah kajaŋ kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ŋi bko, hēnk di di nawoonŋ kak naanhilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

⁵ « Nji dwoonŋ bko banjaan badolna ubiŋu ; an kē naşë wo inah. ŋaaŋ ammēbanaanuŋ, kē mbot amēbana, aŋ mēntŋan aji wul mbuk mntum. Nalowēnle naankhinan pdo nin

uko uluŋ. ⁶ Woli ŋaaŋ aanwo na nji, aji fēlana ji kanah, kaji kakay. Inah itēntŋ kuŋ mēntŋ baji bajej ya kafēl du bdoo, iyik.

⁷ « Woli namēbanaan abot amēban ŋŋup ŋi naan nahil kahepar uko wi naŋaluŋ kaka wa. ⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo baŋaşaraan na manjoonan, uko mēntŋ uyuuŋ mndēm mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa aŋalnuŋ, hēnk di di nkaŋ aŋalan. Nadukiin ŋnuur bti ŋi uŋal wi naan. ¹⁰ Woli nado iko yi njakanaŋ nado, nawo ŋi uŋal wi naan, jibi nji ndoluŋ iko yi Paapa ajaknuŋ awo ŋi uŋal wi nul. ¹¹ Dŋupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ŋi an, hēnk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan. ¹² Uko wi nji kajakanaŋ nado wii wi : Naŋaladan jibi nji nŋalanaŋ. ¹³ Uŋal undēmnuŋ uwo pwul ubida wi ŋaaŋ pa banohul. ¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakanaŋ nado.

¹⁵ « Mēnkak ado kadolan balempar naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaŋ ado. Kē nşë du'an banoh naan ukaaŋ kē nji kaŋupan uko bti wi ntiinknuŋ du Paapa. ¹⁶ Mēntŋ an nadatnuŋ ; nji ddatanaŋ abot aŋu'an ulemp wi pya pŋup Uŋup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēntŋ mambot manŋo. Wal mēntŋ, uko wi nakluŋ kahepar Paapa ŋi katim naan, awulan wa. ¹⁷ Uko wi nji kaŋu'anaŋ pdo uwo naŋalad. »

Pşoor pi umundu uşooruŋ Yetu na baŋaşarul

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaşarul : « Woli umundu uşooran, nameen kē uşoorēn ji ubi udo kaşooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uŋalan ŋiki nawo biki wa ; kē naşë wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanaŋ apēnan ŋi wa, ukaaŋ kē umundu uşooran. ²⁰ Naleşan uko wi mbiinŋ aŋupan : “Nalemp aambaŋ kapela i aklemparuŋ.” Woli bahajanaan, an kak baluŋ kahajanan ; woli batiink uŋup wi naan, bakak katiink uŋup wi nan.

²¹ « Iko mēntŋ bti nji kaŋuŋ badolan ya, ŋiki baamme anyilnuŋ. ²² Woli mēmbi lah, awo mēntŋiini na baka, baankduknaana, kē başë wo hēnkuŋ banka uko uŋup ŋi pekadu di baka. ²³ ŋaaŋ anşooruŋ akak aşoor Paapa. ²⁴ Woli mēndo lah ŋi ptoof pi baka iko yi nin ŋaaŋ awoonŋ aambaŋ kado, baankduknaana ; kē hēnkuŋ başë win akutŋ

aşoorun nji na Paapa. ²⁵ Kë hënk di uko umpiitaniin ʒi Ulibra wi Naşibaʒi udolaniin: “Babubara aşoorën.”[✧]

²⁶ « Dluŋ kayil Naʒënkar alon, anwoon Uhaaş wi manjoonan unwoonun du Naşibaʒi Paapa. Woli ubii, ulun kaʒup uko wi umeen ʒi nji. ²⁷ An kak, nalun kaʒup uko wi nameen ʒi nji ʒiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dʒupan iko yan bti nawutna kaʒañan pfiyaar. ² Balun kadookan du itoh iñehanaani ; wal ulun kaban wi bafiŋan bakdoon kaji başal kaji bado do uko wi Naşibaʒi aŋaluŋ.

³ Balun kado iko yan ʒiki baamme Paapa abot awo baamme’ën. ⁴ Kë nşë ʒupan uko wan nahilna woli wal ubani naleş kē dʒupan wa. Mēnʒupan wa du kateeku ʒiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaş wi Naşibaʒi uklun kado

⁵ Yetu akak aʒiini na baka aji : « Kē nşë kak hēnkuŋ du anyilnuŋ, kē nin alon ʒi an aanheparaan dko di nji kayaan. ⁶ Dwin bnuura kē uko wi nʒupanaŋ ukaan kē najooʒan maakan hēnk. ⁷ Kē nşë ʒupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mēnyaa, Anwoon i Kaʒēnkan aankbi ʒi an, nşale ya kayila ʒi an. ⁸ Wi aklun kabi, ayuuj kē bañaan biki umundu baneem ʒi uko wi pekadu, ʒi uko wi pwo natool na ʒi uko wi pwayēş. ⁹ Umundu uneem ʒi uko wi pekadu ʒiki na manjoonan pekadu dawoon ppok pfiyaarēn ; ¹⁰ uneem ʒi uko wi ptool ʒiki bawin kē dya du Paapa kē naankak awinēn ; ¹¹ aneem ʒi uko wi pwayēş ʒiki bawayēş *Fatana naşih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoon i pʒupan, kē işë wo iinhił kajinʒ ʒi ikowan hēnkuŋ. ¹³ Woli alun abi, ul anwoon Uhaaş wi Manjoonan, aʒon kado name manjoonan bti. Aankluŋ kaʒiiniyaan uleeful, uko wi atiinkun ʒañ wi wi akdoon kaʒup kabot kapibanan iko inklun kabi. ¹⁴ Ul alun kadēmanaan, alun kayeenk ʒi nji uko unwoon wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa

akaan uwo wi naan, ukaan kē nji ayeenk ʒi uko unwoon wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinēn, naʒole ntiinku nakak kawinēn. »

¹⁷ Baʒaşarul bahoopaʒēr aji : « We wi akjakun hēnk ba wi ajakun uduka ntiinku ŋēnkak awina ŋkale ʒo ntiinku ŋkak kawina? We ukaan kē abot aji aya du Aşin? »

¹⁸ Bawo ʒi pʒiini aji : « we wi aŋaluŋ pʒup wi ajakun “ntiinku”? Nēnyikrēn uʒup wi akʒupun. »

¹⁹ Yetu ame kē baŋal kahepara uko wi akʒiiniyaanun aşë ji na baka : « Nawo ʒi phepar uko wi nʒakun: “Uduka ntiinku naankak awinēn, nakale ʒo ntiinku nakak kawinēn.”

²⁰ « Na manjoonan dʒupan, nalun kawooni, kabot kaʒëga, bañaan biki umundu başë balilan. Nalun kajooʒan, kē pjoʒan mēnʒ paşë luŋ kakak mnlilan. ²¹ Woli ñaaʒ aya kabuk, uleef uji ude'a ʒiki wal wi mn-haj mi nul ubani ; aşale buk aankak aji leş mn-haj, aji lilan uko wi aʒiun napoʒ ʒi umundu. ²² Kē hēnk di uwoon pa an : najooʒan hēnkuŋ, kē nşë luŋ kawinan kak naşë nawo na mnlilan ʒi ŋhaaş, mnlilan mēnʒ nin ñaan alon aankhil ppēnanaan ma. ²³ Unuur mēnʒ, naankheparaan nin uko ulon.

« Na manjoonan dʒupan uko wi nakluŋ kañehan Paapa ʒi katim ki naan alun kawulan wa. ²⁴ Te hēnkuŋ naanñehan nin uko ulon ʒi katim ki naan. Nañehaan, nalun kayeenk, mnlilan mi nan manşë mandēm maakan.

²⁵ « Dhoñ hoñ aʒupnan iko mēnʒ bti. Kē wal uşë bi wi nwoon mēnkak ado kahoñ, dʒupan uko wi Paapa na nʒup njinʒ piş. ²⁶ Unuur mēnʒ nalun kañehan Paapa ʒi katim ki naan, kē nşë wo mēnkʒo kañehandēran a, ²⁷ Naşibaʒi Paapa ʒi uleeful aŋalan, ʒiki naŋalēn akuʒ afiyaar kē dwoona du a. ²⁸ Dwoona du Paapa abi ʒi umundu wi, hēnkuŋ dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kē baʒaşarul başë ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iʒup hēnkuŋ na nʒup njinʒ piş! ³⁰ Nme hēnkuŋ kē ime iko bti abot aji kēme iko yi

✧ 15:25 Kañaaam 35.19; 69.4.

ñaan aṅaluṅ pheparu. Uko mēnt̄ ukaan̄ kē ṅfiyaar kē iwoona du Naṣibaṭi. »

³¹ Kē Yetu ateem baka aji : « Nafiyaar hēnkuṅ? ³² Kē wal uṣē ubi, udo bi ban ban wi nakwayṣēruṅ an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukēn aloolan. Kē nṣē wo mēnwo aloolan, Paapa awo na nji. ³³ Dṭupan iko yi, ṅhaaṣ ṅi nan ṅahilna ṅaṭoora wi nawooṅ baloolan na nji. Umundu uluṅ kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandër baṭaṣarul

¹ Wi Yetu aṭiiniṅ haṅ aṣē kat kēṣ du baṭi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndēm mi Abuku, ahilna adiiman mndēm mi nu. ² Iwula mn̄hina mi aṣih bañaan̄ bti ahilna awul biki iwululuṅ bti ubida wi mn̄ṭo. ³ Pka ubida wi mn̄ṭo, pawo pme'u iwi inwoon̄ Naṣibaṭi na manjoonan, abot awo aloolan ṭañ, na pme'ēn nji Yetu Kritt̄u i iyiluṅ. ⁴ Ddiiman mndēm mi nu ṭi mboṣ wi ndoluṅ ulemp bti wi iṭuunuṅ. ⁵ Kē hēnkuṅ Paap, du dko di iwoon̄, dēmanaan ṭi kadunu, wulaan mndēm mi mbiṅ aka wi nwoon̄ na iwi ji umundu ubi udo kapaṣana.

⁶ « Ddo bañaan̄ biki idatuṅ ṭi umundu awulēn, kē bame'u. Babi wo biki nu kē iṣē wulēn baka ; bamēban uṭup wi nu. ⁷ Hēnkuṅ bayikrēn kē iko bti yi iwulnuṅ ipēnna du iwi. ⁸ Dwul baka ṅṭup ṅi iwulnuṅ, kē bayeenk ṅa, ayikrēn kē dpēnna du iwi na manjoonan, aṣiyaar kē iwi iyilnuṅ. ⁹ Bukal biki nji kañehandēruṅ. Mēnt̄ umundu wi nji kañehandēruṅ, biki iwulnuṅ baka ṭiki bawo biki nu. ¹⁰ Uko bti unwoon̄ wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon̄ wi nu uwoon̄ wi naan. Mndēm mi naan manwinana ṭi baka. ¹¹ Hēnkuṅ dbi du iwi, mēnkak awo ṭi umundu, kē bukal baṣē woha wo ṭi umundu. Paap iwi inyimanuṅ, mēbaan baka na mn̄hina mi katimu ki iwulnuṅ bahilna bakak ṅaan̄ aloolan jibi nji na iwi ṅwoon̄. ¹² Wi nwoon̄ na baka dmēban baka ṭi katim ki iwulnuṅ abot ayeṅ baka kē nin aloṅ ṭi baka aanneemi, woli mēnt̄ anwoon̄ i kaneem a. Hēnk di uko umpiṭaniṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi ukdolaniṅ. ¹³ Hēnkuṅ dbi du iwi, aṣē ṭup ṅṭup

ṅi ṭi umundu bahilna bawo na mn̄lilan mnweek maakan mi nwoonaanuṅ. ¹⁴ Dwul baka uṭup wi nu kē umundu uṣē ṣoor baka, ṭiki baanwo biki umundu jibi nwoon̄ mēnwo i umundu. ¹⁵ Mēnkñehanu ipēnan baka ṭi umundu, dñehanu ñehan ido kayeṅ baka, *Ajug Buṭaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoon̄ mēnwo i umundu. ¹⁷ Uṭup wi nu uwo manjoonan, keer iṭēpna ṭi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuṅ ṭi umundu, dyil baka kak ṭi umundu. ¹⁹ Dwulu bkw naan bti pa baka, bukal bahilna baṭēpna ṭi manjoonan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mēnt̄ bukal biki nji kañehandēruṅ ṭañ, dñehandēr kak biki ṅṭup ṅi baka ṅakdoluṅ bafiyaarēn. ²¹ Hēnk bukal bti bahil kawo ji ṅaan̄ aloolan. Jibi iwi Paapa iwoon̄ ṭi nji kē mbot awo ṭi iwi, bukal kak bamēbandēran na nja, umundu uhilna uṣiyaar kē iyilnuṅ. ²² Dwul baka mndēm mi iwulnuṅ, bahilna bawo ji ṅaan̄ aloolan jibi ṅwoon̄ ṅaan̄ aloolan. ²³ Nji dmēbandēr na baka, kē iwi imēbandēr na nji. Hēnk bahil kawo ji ṅaan̄ aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kē iyilnuṅ abot aṅal baka jibi iṅaluṅ. ²⁴ Paap, dṅal dko bti di nwohan̄, biki iwulnuṅ bawo da na nji. Hēnk bawin mndēm mi naan. Mndēm mēnt̄ iwulēn ma ṭiki iṅalēn ji umundu ubi udo kapaṣana. ²⁵ Paap, iwi inwoon̄ natool, umundu uumme'u, kē nji nṣē me'u kē biki babot ayikrēn kē iyilnuṅ. ²⁶ Ddo baka kē bame'u abot aluṅ kado bame'u kak, bahilna bado kaṅal jibi iṅaluṅ, nji ṭi uleef naan mbot nwo ṭi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaan̄ pñehan, aya na baṭaṣarul, kē bamuur katant ki Fedroṅ. Uwoorta ulon̄ uwo du plut, kē du wa di di ayaan̄ aneej na baṭaṣarul.

² Kē Yuda, ankwaapulun̄ aṣē me dko mēnt̄, ṭiki Yetu ajon kayit da na baṭaṣarul. ³ Aya du uwoorta mēnt̄ aṭij pntuk pi bangoli na bayeṅ biki *baṭeṅan baweek na *bafaritay bawululuṅ ; bawo na ṅkaniya na ifiṭi akuṭ awo na ikej. ⁴ Yetu, ammeen̄ uko

unwoonj i pdola bti, apèn ašë hepar baka aji : « In i naklaan ba? »

⁵ Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kë aji na baka : « Nji a » Kë Yuda ankwaapulun ašë naŋ na baka. ⁶ Wi Yetu ajakuŋ na baka : « Nji a. » Kë bašë kak ufeŋ, ajot ŋi mboš.

⁷ Kë akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaan ba? »

Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kë aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaan, nawutan biki baya. » ⁹ Hënk di di uko wi abiiŋ aji na Našibaŋi wi akñehanuluŋ udolaniinŋ : « Mënneemandën nin alon ŋi biki iwulun. »

¹⁰ Wal mënŋ, kë Fimonj Piyeer anwoonj na kakej ašë toot ka, atuh nalempar *naših i baŋjan afala kabaŋ kadeenu. Katim ki nalemp mënŋ kawo Malkuŋ. ¹¹ Kë Yetu ašë ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ŋi kabeel! Iŋal aji mënksaan pnkalame pi Paapa awulun, panwoonj pi mnhaj? »

Bañoŋ Yetu du kadun ki Anat naših i baŋjan
(Maci 26.57-58; Markuŋ 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mënŋ kë bangoli na naweek i baka na bayeŋ biki baweek biki bayuday kë bašë mob Yetu atan. ¹³ Bañoŋa duna du Anat*, ašin ahar Kayif. Kayif awoonj naših i baŋjan ŋi ušubal mënŋ. ¹⁴ Ul abiiŋ awul bayuday ušal aji : « Uhokan ñaanj aloolan akeŋ pa bañaan bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markuŋ 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Fimonj Piyeer na naŋašar Yetu alon bawo ŋi pŋaš Yetu. Naših i baŋjan ame naŋašarul anwoonj na Piyeer. Kë naŋašarul mënŋ ašë neej na Yetu du blay bi *naših i baŋjan. ¹⁶ Kë Piyeer ašë naŋ du bdig aňog plëman. Naŋašar Yetu i naših i baŋjan ameen, apèn aŋiini na ñaaŋ ankyeŋuŋ plëman, ado Piyeer kë aneeji.

¹⁷ Ñaaŋ nayeŋ plëman aji na Piyeer wal mënŋ : « Iwi iinwo kak alon ŋi baŋašar ñiinŋ i i? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

¹⁸ Balemp na bayeŋ batehan bdo afooy ba atëma ŋiki ujonŋ uwoo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

Naših i baŋjan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markuŋ 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Naših i baŋjan ahepar Yetu ŋi uko wi baŋašarul na ŋi iko yi akjukanuŋ. ²⁰ Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di nŋiiniŋ na bañaan bti. Djon kajukan du *itoh iñehanaani na du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaan kamena uko ulon. ²¹ We ukaan kë ikheparaan ba? Heparan bantiinkuŋ uko wi njukanuŋ baka ; bukal bame uko wi nji nŋupuŋ. »

²² Wi ateemuŋ han, kë alon ŋi bayeŋ anaŋuŋ da ašë koba kañen ŋi kajeem aji na a : « Hënk di di ikteemuŋ Naših i baŋjan? »

²³ Kë Yetu ašë ji na a : « Woli dŋup buŋaan, kdiiman jibi nŋupi buŋaan ; bë woli dŋup bnuura, we ukaan kë ikobën? »

²⁴ Kë Anat ašë do kë bañoŋa du Kayif Naših i baŋjan. Iñenul itanana wal mënŋ.

²⁵ Kë Piyeer ašë wo du blay atëma, baji na a : « Iwi kak, jëm iwo alon ŋi baŋašar ñiinŋ i i? »

Kë apok aji : « A-a, mënwo a. »

²⁶ Wal mënŋ, nalempar Naših i baŋjan alon, ayiŋ i Piyeer abiiŋ afal kabaŋ aji na a : « Mënwinu lah du uwoorta na a i? » ²⁷ Kë Piyeer akak apok. ŋi dko mënŋ kë uguk ušë haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markuŋ 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Bapëna wal mënŋ du uko Kayif, ajej Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuŋa anwoonj i Rom. Nfa mamban wal mënŋ. Kë bayuday bašë wo baanneej du katoh, baŋal kawo bajinŋ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. ²⁹ Waŋ ukaan kë Pilat apèn du bdig abi du baka ašë hepar baka aji : « we wi ñiinŋ i adolon ba? »

³⁰ Kë bateema aji : « Woli aanwo lah nado buŋaan, nŋenkŋju a. »

³¹ Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayëš bdidi'an jibi bgah bi nan bajakuŋ. »

* **18:13** Anat abiiŋ awo naših i baŋjan, kë wi baromeŋ bayeenkuŋ utaak ašë do kë Kayif ayeenkša ; kë bayuday batum bašë ŋu'a ŋu kë Anat awoonj naših i baŋjan.

Kë bateema aji : « An baromenj naandinan nji nfinj ñaan. » ³² Hënk di di utup wi Yetu abiinj atup jibi akketari udolaniinj.

³³ Pilat aneej wal mënt du katoh aşë du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naşih i bayuday i? »

³⁴ Kë ateema aji : « Iwi ti uleefu ijakuñ uko wañ këme balon baţupun hañ ti nji? »

³⁵ Kë aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *başih biki baţenjan baţijiinj ti nji. We wi idolon ba? »

³⁶ Kë ateema aji : « Pşih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobën. Kë pşih pi naan paşë wo paanwo pi mboş. »

³⁷ Kë Pilat aşë ji na a : « Ikeer awo naşih? »

Kë ateema aji : « Ijakuñ hañ: dwo naşih. Dbuka abot abi ti umundu pa pdiiman uko unwoonj manjoonan. Ñaanj anwoonj i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakuñ hañ, aşë kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mënwin ti a nin uko ulonj unkkaañ nji aduknaanaa. ³⁹ Kë jibi njaan kawutanan nakalabuş alonj ti wal wi Ufettu wi Mbuur, nañal nwutanan “Naşih i Bayuday” i? »

⁴⁰ Kë başë huuran aji : « A-a, mënt ul a. Barabaat i i nñalun iwutan. » Kë Barabaat mënt aşë wo natal naweek.

19

¹ *Pilat ajej wal mënt Yetu ado kë bakoba na itintël. ² Bangoli başiiir iyiw ado ukël afuutana, akak ajej kamişa kajeenkal awoharana. ³ Baji babi kañoga kaşë ji na a : « Nwulu mboş, iwi naşih i bayuday! » Wi bajakuñ hañ, başë koba ti kaara.

⁴ Pilat akak apën aji na bayuday : « Natenan, dtija ti an ti, kaţupan kë mënwin nin uko ulonj unkkaañ nji aduknaanaa. » ⁵ Wi Yetu apënuñ awo na iyiw ti bkow na kamişa kajeenkal, kë aşë ji na baka : « Ñaanj mënt awi. » ⁶ Wi baţenjan baweek na bayen biki baka bawinaarulun win aşë huuran aji : « Pañana ti krut! Pañana! »

Kë Pilat aji na baka : « An najejana naya napañ. Nji mënwin nin uko ulonj unkkaañ nji aduknaanaa. »

⁷ Kë başë teema aji : « Nka bgah, kë ti bgah mënt awo i pkeţ ţiki aji awo Abuk Naşibaţi. »

⁸ Wi Pilat atiinkunj uko mënt aşë lënk kak maakan. ⁹ Aya aneej du katoh aşë hepar Yetu aji : « Iwoona ţun ba? » Kë Yetu aanteema. ¹⁰ Pilat aji na a wal mënt: « Iinjal pteemën? Iimme kë dka mnhina mi pwutanu na mi ppañu i? »

¹¹ Kë ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mënt du baţi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaañ kë anţijnunj ti iwi aka pekadu dandëmunj apel di nu. »

¹² Kë dul di Pilat ajunnunj pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. Kë bayuday başë huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. Ñaanj anjakuñ aji awo naşih aanwo naşoorad Fetar naşih najeenkal i? » ¹³ Wi Pilat atiinkunj uko wañ aşë pënan Yetu bdig aşë to du pţij pi ajaan awayëşaan du dko di bajaan bado « Gabata » ti utup uhebërë, uwoonj blay bi babomanunj na mnlak. ¹⁴ Unuur wi bakbomanderunj pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, kë Pilat aşë ji na bayuday : « Naşih i nan awi. »

¹⁵ Kë bukal başë huuran aji : « Fiñana! Fiñana! Pañana ti krut. »

Kë Pilat aji na baka : « Kë nwo i kapañ naşih i nan? »

Kë baţenjan baweek bateema aji : « Nkaha naşih aloolan, Fetar a. »

¹⁶ Wal mënt kë Pilat aşë awutar baka Yetu baya bapañ. Kë bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeţ pi Yetu ti krut

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

¹⁷ Bado Yetu kë apën akuña krut ul ti uleeful aya du dko di bajaan bado Golgota na utup uhebërë uwoonj kaheem ki bkow.

¹⁸ Bapaña da na biinj batëb balonj, alonj ti kañen kamayu, alonj ti kadeenu. ¹⁹ *Pilat ado kë baboman kampiñu kalonj apanj ti krut duuţ. Bapiit ti ka aji : « Yetu i Nataret naşih i bayuday. » ²⁰ Uko mënt bayuday baţum baleyiir wa ţiki dko di bapañnulunj dañog ubeeka kë uko mënt ubot apiitana ti utup uhebërë, uromen na ugrek. ²¹ Kë

*baŕeŕan baweek baŕe ya aji na *Pilata : « Kpiit kaji naŕih i bayuday, piitan iji ŕiint i aji awoon naŕih i bayuday. »

22 Kẽ Pilata ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapanun Yetu du krut, bajej imiŕa yi awohariin ado ifah ibaaker, bangoli baji andoli ayeenk kalon. Kẽ kamiŕa kameet kaŕe wo kaanwo na ulẽtna, kaŕijna kaŕuŕ te uŕeeh, ukaan kẽ 24 balaŕar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ndo kanun na mnlaak nten ankyeenkun ka. » Hẽnk, kẽ uko umpiitun ƒi Ulibra wi Naŕibaŕi udolanaa, upiitana aji :

« Bafaasiir imiŕa yi naan

akuŕ ado kanun na mnlaak

katen ankjejun kamiŕa naan. »*

Uko wan wi wi bangoli badolon.

25 Anin Yetu na aŕa anin, na Mariya ahar Klopata na Mariya i uŕaak wi Magdala banaŕ aŕog krut. 26 Yetu awin anin, akak awin naŕaŕarul i amaganun kẽ anaŕ aŕog ƒi a aŕe ji na anin : « Abuk ŕiiaŕ, abuku awun. » 27 Akak aji na naŕaŕarul : « Naan awun. » Kapenna unuur mẽnt kẽ naŕaŕarul un aŕe jej Mariya du katohul.

28 Wi uko wan uŕepun, Yetu ame kẽ uko uba bti hẽnkun aŕe ji : « Udaan uŕijen. » Hẽnk di uko umpiitaniin ƒi Ulibra wi Naŕibaŕi udolaniin. 29 Pdukk plon pawo da wal mẽnt pantumi poot ptaakŕaan, hẽnk kẽ bajej kalẽment kalon atan ƒi pmul atoop ƒi pa aŕe ŕoor ƒi mntum mi Yetu. 30 Wi aŕimun poot ptaakŕaan pun aŕe ji : « Uko mẽnt ubaa. » Wi wi aŕaan ayoont bkow aŕe jemŕa.

31 Uwo ƒi unuur wi bakbomanderun pa *unuur wi pnoorfẽn wi bayuday ; unuur wi pnoorfẽn mẽnt uwo unuur unyimani maakan, kẽ baweek biki bayuday baŕe wo baanŕal muum manwo ƒi ikrut unuur mẽnt. Baŕehan Pilata aji : « Dolan baki baka ihoŕ* batarna bakiŕ baŕe bawalan muum! » 32 Bangoli babi aŕog biint biki bapanun na Yetu, akit ihoŕ yi nateek, akak akit yi natẽbantẽn. 33 Wi babanun ƒi Yetu aŕe ƒenk kẽ ado bi keŕ, kẽ hẽnk di di bawoon baankita ihoŕ. 34 Kẽ Nangoli alon

aŕe ajej bjan alofa ƒi kantaagan. ƒi dko mẽnt, kẽ pŕiiaak na meel iŕe pẽn. 35 Naan ankŕupanaŕ uko wi awo namaar, kẽ uko wi aktupun ubot awo manjoonan. Ame kẽ uko wi aktupun ujoonani, aŕup iko yan an kak nahilna nafiyaar. 36 Hẽnk di uko wi Ulibra wi Naŕibaŕi uŕakun udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaanklun kakita.** » 37 Ukak apiitana ƒi Ulibra wi Naŕibaŕi aji : « *Balun kado katen ŕiiaŕ i balunanun kantaagan.** »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Yotef i uŕaak wi Arimati awo naŕaŕar Yetu aŕe wo aandiiman wa ƒiki aŕi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeŕun, aya ahepar *Pilata me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kẽ Pilata adinani. Yotef abi ajej puum ayaanaan. 39 Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. Aŕij bko blil pŕekẽn bi bajaan bamoyna. Bko mẽnt baŕog ŕkil iŕeen ŕwajanŕ. 40 Bajej puum ataay na ilaaŕ na bko bun jibi bayuday bajaan bado. 41 Du dko di bapanun Yetu uwoorta ulon uwo da, kẽ bhẽr blon bhalu banwoyi baambi moynaara ŕiiaŕ kẽ bawo da. 42 Uwo ƒi unuur wi bayuday bakbomanderun pa unuur wi pnoorfẽn kẽ bhẽr babot awo baanlowi, ukaan kẽ bamoy Yetu da.

20

Bhẽr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

1 ƒi unuur unŕaŕun *unuur wi pnoorfẽn*, bdẽm bahumi kẽ Mariya i ubeeka wi Magdala aŕe ya du dko di bhẽr. Aŕenk kẽ plaak pweek maakan pandẽtnun plẽman pi bhẽr kẽ papeni. 2 Aŕi wal mẽnt aya du bi Timon Piyeer na naŕaŕar Yetu undu, i Yetu amaganun, aŕe ji na baka : « Bapenan Ajugun du bhẽr, kẽ ŕemme dko di baŕu'u li. »

3 Kẽ Piyeer apen na naŕaŕar Yetu undu, kẽ bakya du dko di bhẽr. 4 Baŕi bti batẽb ; kẽ naŕaŕarul undu aŕe ƒar apel Piyeer, ajota

* 19:24 Kaŕiiaam 22.18. * 19:31 Baji baki biki bapanun ihoŕ batarna bakiŕ ƒiki baji banaŕna ƒi ya kahilna kahefẽnt.

* 19:36 Ppẽn 12.46; Mnfẽn 9.12; Kaŕiiaam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur unŕaŕun unuur wi pnoorfẽn : «dimanche, Sunday, domingo.»

kadun, abana uteek du bhër. ⁵ Ajuunknaa awin ilaañ yi babinj ataayna puum, aşë wo aanneeji. ⁶ Wal mënt, kë Fimonj Piyeer aşë ban ; aneej du bhër, aten ilaañ. ⁷ Akak aten blaañ bambootanaanuñ bkow kë babëkan bnuura awo mpaţ. ⁸ Wi wi naţaşarul undu ambanuñ uteek abaanj aneej. Awin akuţ afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mënt baando bi me kë jibi bapiitunj   Ulibra wi Naşiba i, Yetu awo i kana a  i pke . ¹⁰ Ba aşarul bakak wal mënt du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu  i kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya ana  du ka og bhër du bdig, awooni. Wi akwooniinj, aşë ju  aten du bhër meet. ¹² Awin nwanju  n t b njanwohi imi a ifaatal kë n a o  i dko di puum pi Yetu pabiinj abëkan, ulonj du bkow, ulonj du iho . ¹³ Nwanju  n n n aji na a : « Abuk n aat, we wi ikwooniinj ba? »

Kë aji na n a : « Dwooni  iki bap enan Ajug naan, kë m mme dko di ba u'u li. »

¹⁴ Wi ajakuñ hanj aşë kok, awin Yetu kë ana i, kë aşë wo aamme kë ul a. ¹⁵ Kë Yetu aşë ji na a : « Abuk n aat, we wi ikwooniinj ba? In i iklaanj ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, aşë ji na a : « Naweeke, woli iwi iyaanj na a, ktup n dko di i u'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kë aji na a : « Mariya! »

Kë aşë kok aji na a  i u up uheb r : « Rabuni! » uwoonj najukan.

¹⁷ Kë aji na a : « Km banaan, m ndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayi  naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoonj kak A in baka, du Naşiba i, anwoonj kak Naşiba i i baka. »

¹⁸ Kë Mariya i ubeeka wi Magdala aşë ya aji na ba aşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kë h nk di di akakal şunj baka uko wi ajakulunj.

Yetu ap n awinana  i kadun ki ba aşarul

¹⁹  i utaakal wi unuur un aşunj unuur wi pnoorf n ba aşar Yetu bayit du katoh kalonj anigan il man bti  iki ba i baweeke biki bayuday, kë Yetu aşë bi ana   i ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! »

²⁰ Wi ajakuñ hanj, aşë diiman baka i en na kantaagan. Ba aşarul balilan maakan

wi bawinunj Ajugun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnunj, h nk di di nkaanj ayilan. » ²² Wi ajakuñ hanj, aşë fuu   i baka aji : « Nayeekan Uhaaş wi Naşiba i. ²³ Ba aanj biki nakmiirunj ipekadu, Naşiba i amiir baka ya ; kë biki nawoonj naankmiir ya, Naşiba i aankmiir baka ya. »

²⁴ Kë Tooma, alonj  i ba aşar Yetu i een na bat b i bajaanj bado kbet aşë wo aanwo da wi Yetu abiinj du baka. ²⁵ Kë ba aşar Yetu bandukiinj ba   bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Kë aşë ji na baka : « Woli m nwin  i i en yi nul dko di bapanunj ireegu, kë woli m n u pko  pi naan  i da, woli m n u ka en  i kantaagan ki nul, nin m nkfiyaar. »

²⁶ Wi kan m ka  punj, ba aşar Yetu bakak ayitiir du meet, kë Tooma awo na baka. Il man iniigani kë Yetu aşë p n, abi ana   i ptoof pi baka aşë ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi a aanj aji na Tooma : « I en yi naan yii yi,  uun pko   i ;  uun ka en  i kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaar n. »

²⁸ Kë aşë ji : « Ajugun, Naşiba i i naan! »

²⁹ Kë aji na a : « Iwin n ukaanj kë ifiyaari. Banwoonj baanwin aşë fiyaar banuurand ni. »

³⁰ Yetu akak ado  i kadun ki ba aşarul iko i onj r naan itum inwoonj iimpiitana  i ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniinj  i, ipiitana piitana, nahilna nafiyaar kë Yetu awoonj *Kritt , Abuk Naşiba i, naku  nahilna naka ubida  i a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bd k bi Tiberiyad

¹ Wi uko wanj u  punj, Yetu akak ap n awinana  i kadun ki ba aşarul du kabanj ki bd k bi Tiberiyad. H nk di di ap nunj awinana  i kadun ki baka.

² Fimonj Piyeer, na Tooma i bajaanj bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babak Febede na ba aşar Yetu balonj bat b bawoonj da. ³ Kë Fimonj Piyeer aşë ji na baka : « Dya btuh. »

Kë baji na a : « N bi na iwi. » Bap n, apaya  i b teem, kë utejan mënt baammob nin u  b.

⁴ Wi nfa mambanuŋ, Yetu anaŋ du kabaŋ ki bdëk ; kë baŋaŋarul baamme kë ul a. ⁵ Kë aŋe ji na baka : « Babuk naan, namob nŋëb i? »

Kë bateema aji : « A-a. »

⁶ Kë aŋe ji na baka : « Nafëlan bridiya ti kañenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya aŋe wo baankak ahinan ba ppul ŋiki batum nŋëb. ⁷ Kë naŋaŋar Yetu i amaganuŋ aŋe ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoŋ Piyeer atiinkuŋ uko waŋ aŋe woh imiŋa yi nul ŋiki aanwoharaa, aŋe tëfa du meel. ⁸ Baŋaŋarul bandukiinŋ ŋi bŋeem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nmetër iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliinŋ du pkay, bawin bdoon kë batehan da, kë nŋëb nŋapaf ŋi ba duuŋ. Kapoom kabëkan da. ¹⁰ Kë Yetu aŋe ji na baka : « Naŋijan nŋëb ni nabaanŋ amob mob nuŋ. » ¹¹ Wal mënŋ kë Fimoŋ Piyeer aŋe paya ŋi bŋeem kë bapul bridiya moŋ pkay. Batum nŋëb nweek : nŋawo iñeen week na iñeen kañeen na nŋwajanŋ (153), kë bridiya baŋe wo baammara mar. ¹² Kë Yetu aŋe ji na baka : « Nabiin nade. » Nin aloŋ ŋi baŋaŋarul aaññoom kahepara ñaanŋ i awo'i. Bame kë Ajugun a. ¹³ Wal mënŋ abi, ajej kapoom awul baka, aŋu na nŋëb. ¹⁴ Waŋ uwoonŋ uyaaŋ uwajanŋen wi Yetu apënuŋ awinana ŋi kadun ki baŋaŋarul wi anaŋiinŋ ŋi pkeŋ.

Yetu na Fimoŋ Piyeer

¹⁵ Wi badeenŋ aba, kë Yetu aŋe ji na Fimoŋ Piyeer : « Fimoŋ abuk Yowan, inŋalën apel biki i? »

Kë ateema aji : « Ajugun, aa, ime kë dŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaaŋ utëbantëŋ aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, inŋalën i? »

Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë dŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaaŋ uwajanŋen aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, inŋalën i? »

Piyeer ajooŋan wal mënŋ ŋi uko wi akheparuŋ uyaaŋ uwajanŋen me aŋalaaŋa aŋe ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kë dŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. ¹⁸ Na manjoonan dŋupu : wi ihojuŋ, iji ktan katëlu bdidi'u, kaya dko di inŋaluŋ. Kë wi ikluŋ kaŋaf, iluŋ kadeenŋ iñen, aloŋ atanu katël, aŋooŋu dko di iwoonŋ iinŋali. »

¹⁹ Aŋup ŋup haŋ pkeŋ pi Piyeer akluŋ kakeŋ kadëmanaan Naŋibaŋi. Wi ajakuŋ haŋ aŋe ji na a : « ŋaŋaan. »

²⁰ Piyeer akok aŋe win naŋaŋar Yetu i amaganuŋ kë akŋaŋ baka ; ul awoonŋ ambiinŋ ajuŋ ŋi bjënt bi Yetu wi bakdeenŋ ahepara ankwaapulunŋ. ²¹ Piyeer awina aŋe ji na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli dŋal aŋo te ubi'ën, utenu i? Iwi, ŋaŋaan. » ²³ Banfiyaaruŋ Yetu banaŋa wal mënŋ aŋup aji baji naŋaŋarul mënŋ aankkeŋ. Kë Yetu aŋe wo aanji aankkeŋ, aji : « Woli dŋal aŋo te ubi'ën, utenu i? »

²⁴ Naŋaŋarul mënŋ ŋi uleeful amaaruŋ iko mënŋ bti akuŋ apiit ya, kë nbot ame kë uko wi aŋupuŋ ujoonani. ²⁵ Uka iko ilonŋ itum kak yi Yetu adoluŋ. Woli ñaanŋ aŋal ppiit ya bti, dŋal aji umundu bti uunkkëŋ pŋuuna nŋibra nŋankpiitunŋ.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkakalëşun iko yi banjañan biki Yetu badolon. Uwoon utëbanṭën wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ṭi uleeful awo nakuraar. Kë aşë ji bi kagakandër na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ṭi ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭaşar Yetu badolon na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ṭi umundu bti. Ñaan ahinan kawin ṭi ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaṭi udolon. Uwala ṭi banjañan, awul baka mnhina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaan baṭum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na nmban nṭum ṭi umundu. Iko iṭëp jibi Yetu abiin aṭup aji ilun kawo ṭi Ulibra wi 1.8: « kë naşë lun kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi Yuda bti, na ṭi utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhoṇar bi Naşibaṭi adolon na bañaan babanun du bañaan bti biki mboş. Du Itrayel, baṭaşar Yetu badonna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du nṭaak ni banwoon baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaan balon bafiyaari kë balon baanfiyaar wa. Bañaan baṭum babi şoor banjañan, kë bukal başë tamanaara aṭup baka iko itum bahilna baliint ṭi pfiyaar.

¹ Teofil, ṭi ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bti yi Yetu adolon abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeenaniin du baṭi. Ji abi ado kadeenana du baṭi, aṭëpna ṭi *Uhaaş wi Naşibaṭi aṭup *banjañan biki adaton, uko wi pdo. ³ Wi akeṭun, ṭi kadun ki baka di di akaan apën awinana najeb. Ado iko itum ṭi nnuur iñeen na nbaakër, adiiman baka kë awo najeb na manjoonan, aji pën kawinana ṭi kadun ki baka kabot kaṭup baka uko wi *Pşih pi Naşibaṭi.

* 1:12 Pnkun pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

⁴ Unuur ulon wi akdeen na baka, aşë ji na baka bawut kapën ṭi Yerutalem, baṭo da bayoonk kahon ki Aşin, ki batiinknun ṭi mntum mi nul : ⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kë an, ṭi nnuur nankmbiin ni nalun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aşë hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hënkuṇ di di ikkakanun *Itrayel pşih i? » ⁷ Kë aşë teem baka aji : « Naanka na pme unuur këme wal wi Aşinun adaton ṭi mnhina mi nul, ⁸ kë naşë lun kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi *Yuda bti, na ṭi utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun han, aşë deenana du baṭi, kë baktana. Wi wi kanfelun kaşaan abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahumun katen baṭi bi apayiin, kë biint batëb, banwohariin imişa ifaatal başë mara mara awinana. ¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba? Yetu i, ampayiin baṭi ṭi kadunan, alun kabiha, jibi nawinulun hën, kë apaya baṭi. »

Bahoṭan Matiyat ṭi Banjañan

¹² *Banjañan bapënna wal mënṭ du Pnkun pi Mnoliwera* aşë kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkun mënṭan, datool pdo ukilometër. ¹³ Wi bakakun, baya aneej ṭi katoh, du meet di bko duuṭ, di bi Fimon Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimon nagutar utaak, na *Yudaṭ abuk Yakob bajonun kayitiiraan. ¹⁴ Batiinkar bukal bti na baṭ balon na *Mariya anin Yetu, na baṭa Yetu, añehan Naşibaṭi.

¹⁵ Ṭi nnuur mënṭan banfiyaarun Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen nṭëb, kë Fimon Piyeer aşë naṭa ṭi ptoof aji na baka : ¹⁶ « An bayiṭ naan uko wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ubiin aṭëpna ṭi mntum mi *Dayiṭ, aṭup ṭi Ulibra wi Naşibaṭi ṭi uko wi nawo Yudaṭ, ambiin aṭij bammobun Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » ¹⁷ Abi wo alon ṭi un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. ¹⁸ Kë

ñiint̄ mēnt̄an ašē bi nug uṭeeh na ktaka ki buṭaan bi adoluṅ buṅ: Ajot afēṭa amay, kē ipēš itatadiiri. ¹⁹ Uṭup waṅ uniink Yerutalem bti, ukaaṅ kē bakak ado uṭeeh mēnt̄an aji « HAKELDAMA » uwoon ṭi uṭup wi baka « uṭeeh wi pñaaak. »

²⁰ Fimon Piyeer akak aji na baka : « Kē bašē piit ṭi Ulibra wi Pñamarēn Našibaṭi ṭi uko wi Yudaṭ aji :

*“Katohul kaduka kajint̄,
nin alon aankwo da.”* ✧

Akak aji :

“Alon ayeenk ulemp wi nul.” ✧

²¹⁻²² Piyeer aji kak : « Kē bañaan balon bašē jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apēn, du unuur wi *Yowan abattaaruluṅ te unuur wi abiiṅ adeenana du baṭi ṭi kadun un. Keeri alon ṭi baka awo i kabi na un, kayuuj kē bawin Yetu wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ. » ²³ Wi wi bašaan aṭij batēb ṭi baka, *Yotef anṭu'aniṅ katim ki Bartabaat, kē bašē duuna ki Yuttut, na alon anwoon katim ki Matiyat. ²⁴ Kē bašē ñehan Našibaṭi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ñaan na ušalul, yuujun i idatuṅ ṭi batēb biki, ²⁵ awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudaṭ adukuṅ, aya di awoon i kaya. » ²⁶ Bado kanuṅ na mñlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoṭan ṭi banjañan iñeen na alon bukuṅ.

2

Uhaaš wi Našibaṭi uwala ṭi banfiyaaruṅ Yetu

¹ Bayitiir bti ṭi unuur wi *Pentakot. ² ṭi dko mēnt̄, kē bašē tiink pñaat panwoonuṅ baṭi anaam na ukēk kē pabi aneej ṭi katoh ki bawoon atum ka. ³ Kē bašē win iko ilon ji indemēnt̄ yi bdoo. Iko mēnt̄ igarandēri, aji kandoli kaya kaṭo ṭi alon. ⁴ *Uhaaš wi Našibaṭi uneej atum ṭi baka bti, kē bakak aṭup ṅṭup nyaanṭ, andoli jibi Uhaaš wi Našibaṭi uṭu'uli pṭup.

⁵ ṭi wal mēnt̄an kē *bayuday balon banjaan badēman Našibaṭi banwoonuṅ ṅtaak bti ṅi umundu, bašē wo ṭi Yerutalem. ⁶ Wi batiinkuṅ pñaat, pntuk payitiir ašē ñonar maakan ṭiki andoli aji tiink baṭup uṭup wi tul. ⁷ Bañoṅar adiwša, ašē ji : « Bañaan bankṭiiniṅ hēnk baanwo biki *Galilay i?

⁸ Kē hum di di andoli ṭi un, ajaki tiink baktup ṭi uṭup wi nul? ⁹ Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadošiya, na Pont na Atiya. ¹⁰ Balon bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na ṅfēt ṅi Libiya ṅanṅogun Kuren, balon kē bawoona Rom. ¹¹ Balon kē bawo bayuday biki kabuka aṭu na bankakuṅ baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ṭi un ašē ji tiinka baka baṭup ṭi uṭup wi nul iko inuura yi Našibaṭi adoluṅ. » ¹² Bañaan bañoṅar fuṭ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atēnt̄ul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kē balon bašē beṅ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimon Piyeer aṭiini na bañaan

¹⁴ Kē Fimon Piyeer ašē naṭa na *banjañan iñeen na alon bukuṅ ašē huuran atēem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfēṭuṅ ṭi Yerutalem, an bti nawatan ibaṭ natiink nabot nate uko wi ṅi kaṭupanaṅ. ¹⁵ Nin, bañaan biki baankuji, jibi našaluṅ. Nhum ṭi nfa mpoṭi. ¹⁶ Uko wi *Naṭupar Našibaṭi i bajaan bado Yowel abiiṅ aṭup uṭepuṅ ṭep adolana hēnk.

¹⁷ Našibaṭi aji :

“ṭi ṅnuur ṅbaañšaani, dbi kawalan Uhaaš wi naan ṭi bañaan bti.

*Babukan biint̄ na baat̄ baluṅ kawo baṭupar biki naan,
bapoṭ na bantohi biki nan baluṅ kado kaṭaafi iko inkwoonuṅ du ṅji,
kawin iko inwoon yi pbi.*

¹⁸ Enhēn, dluṅ kawalan ṭi ṅnuur mēnt̄ Uhaaš wi naan ṭi balempar naan biint̄ na baat̄,
bašē bawo baṭupar biki naan.

¹⁹ Dluṅ kado iko iñoṅarēnaan du baṭi duuṭ kakak kadiiman iko iweek ṭi mboš.
Pñaaak, bdoo, na udu iluṅ kawo.

²⁰ Unuur uluṅ kakak bdēm,
pli pakak ji pñaaak,
ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.

²¹ Hēnk, ñaan anklunṅiṅ kahaṭ ṭi katim ki Ajugun abuur.” ✧ »

²² Fimon Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi ṅi kaṭupuṅ: Našibaṭi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ṭi a mlagre na iko iñoṅarēnaan

itum, indiimanuŋ phina pi nul jibi nameen wa an ƚi ƚleefan. ²³ Ńiintŋ aŋ, bawulan a, jibi Naŋibaƚi adooŋ abi me wa akak aŋal uwo, nafiŋa, wi nadoluŋ kē banwoonŋ baanfiyaari bapaŋa. ²⁴ Kē Naŋibaƚi aŋe naƚana ƚi pkeƚ, abuurana mnhaj mi pkeƚ, pkeƚ paanhilan amēbana. ²⁵ *Dayiƚ aƚiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ƚi kadun ki naan,
iŋogēn ukaaŋ kē nnaƚ aliint.

²⁶ Ukaaŋ kē nllilan maakan akuƚ ayeeh mnlilan mi naan.
Kē uleefubi wo wo ƚi mnhaƚ

²⁷ ƚiki iinkwutan uhaaŋ wi naan uya ufēƚ du mnkeƚ,
akak awo iinkwutēn, nji ŋaaŋ nalemparu naweek mpuƚ.

²⁸ Iyuuŋen bgah bankƚiŋuŋ du ubida,
iluŋ kaƚumanaan na mnlilan ƚiki iŋogēn.”

²⁹ « An bayiƚ naan, dhilan kaƚupan uko wi na mntēŋ: Atemun Dayiƚ akeƚi, amoya, kē bhēr bi nul bawoha ƚi utaak wi nun. ³⁰ Abi wo Naƚupar Naŋibaƚi aŋe me kē Naŋibaƚi abi hoŋa uko ulonŋ, amehna ƚi kadunul,
“aji aluŋ kaƚu alonŋ i pŋini pi nul ƚi pŋih.”

³¹ « Kē wi wi Dayiƚ ataruŋ awin kē *Krittu aluŋ kanaƚa ƚi pkeƚ, aŋe ƚiiniyaan wa aji : “Naŋibaƚi aanwuta kē aƚo du mnkeƚ kē uleeful ukak awo uumpuƚi.” ³² Yetu mēnƚan, Naŋibaƚi anaƚana ƚi pkeƚ, kē ŋwo bti bamaar. ³³ Naŋibaƚi adeeŋa ƚi kadeenu ki nul, kē ayeenk du Aŋin nja *Uhaaŋ wi Naŋibaƚi, wi ahoŋuluŋ ƚfa, aniinkan wa ƚi baŋaaŋ, jibi nakwinuŋ akuƚ aƚiink hēnk. ³⁴ ƚiki Dayiƚ ul, andooŋ awo aampaya baƚi aƚiini aji :

“Naŋibaƚi Ajugun aji na Ajugun :
ƚoon ƚi kaŋen naan kadeenu

³⁵ te ndo ŋƚooran baŋooradu,
ido kapafna baka ihoƚ.”

³⁶ Fimoŋ Piyeer abaaŋeŋ bƚup aji : « Baŋaaŋ biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napaŋuŋ ƚi kruƚ, Naŋibaƚi adola kē awo Ajugun akuƚ awo Krittu. »

Bateek banfiyaaruŋ

³⁷ Wi baŋaaŋ baƚiinkuŋ uƚup waŋ aŋe ƚēla ƚēla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjaŋan bukundi aji : « Bayiƚun, kē ŋbaa

do do hum ba? » ³⁸ Fimoŋ Piyeer ateem baka aji « Nawutan pjuban, naƚēlēŋ ŋbida, andoli ƚi an aji yeenk *batitmu ƚi katim ki Yetu Krittu, Naŋibaƚi ahilna amiiran ipekadu. Naŋibaƚi aluŋ kawulan Uhaaŋ wi nul. ³⁹ Kahonŋ ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowuŋ bti, na biki Naŋibaƚi Ajugun akluŋ kadu'ara. » ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer akak aƚiini na baka pa bate abot akooƚ baka aji : « Nalowan baŋaaŋ bawuƚaan biki nahilna nabuuran ŋleef ŋi nan. » ⁴¹ Bandinanuŋ uƚup wuŋ, bado batitmu, kē baŋaaŋ banŋogun iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen ŋwajanƚ (3000), bahoƚana unuur mēnƚan ƚi pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaaruŋ

⁴² Baŋaaŋ bakak amēban bnuura pjukan pi *banjaŋan, amēban ƚi uƚok na bboofar, ƚi pfaaŋiir kapoom* na pŋehan Naŋibaƚi. ⁴³ Baŋaaŋ bti bawo na palēnk ƚi ŋleef ŋi baka, ƚiki banjaŋan baji bado mlagre na iko iŋoŋarēnaan itum. ⁴⁴ Banfiyaaruŋ Yetu bti bakak aƚok iko yi bakaŋ bti. ⁴⁵ Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaŋiir, andoli ayeenk kaliŋan na kanuma ki nul. ⁴⁶ Unuur unjintŋ baji bayitiir du *Katoh Kaweek ki Naŋibaƚi, kafaŋeŋ ipoom ƚi itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaŋ ujintŋ. ⁴⁷ Baji badēman Naŋibaƚi, kē baŋaaŋ bti babot amagan baka. Ajugun, kē aŋe ji do unuur unjintŋ, ahoƚan ƚi pntuk puŋ biki abuuranuŋ.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ŋiintŋ anƚakmuŋ

¹ Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur ulonŋ du *Katoh Kaweek ki Naŋibaƚi wi ŋwoori ŋwajanƚ ŋi utaakal ŋakobuŋ, ƚiki uwoonŋ uwoori wi pŋehan Naŋibaƚi. ² Kē baŋaaŋ balonŋ baŋe ƚij da ŋiintŋ alonŋ anƚakmi ƚi kabuka. Unuur unwoonŋ, baji baƚija kaƚooran ƚi plēman pi Katoh ki Naŋibaƚi pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji ƚo da pŋehan baŋaaŋ banjaŋan babi pneeƚ ƚi Katoh ki Naŋibaƚi. ³ Wi awinuŋ Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneeƚ, kē aŋe ŋehan baka itaka. ⁴ Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan baŋe

☆ 2:28 Kaŋaam 16.8-11. ☆ 2:30 Kaŋaam 132.11. ☆ 2:31 Kaŋaam 16.10. ☆ 2:35 Kaŋaam 110.1. * 2:42 Banfiyaaruŋ Yetu baji woli bade baji bafaŋiir kapoom kaleŋna kaŋah kabaŋiŋaani ki badeenŋ na a.

tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer aŋaan aji na a : « Tenun » ⁵ Ńiintŋ ajaban baka kęŋ anuŋ aji bawula ukoolan. ⁶ Kę Fimoŋ Piyeer aŋe ji na a : « Męnwu na untaam, męnwu na uwuuru, aŋe wulu uko wi nwoonaanun: Ŧi katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, poŋan! »

⁷ Fimoŋ Piyeer aŋijana wal męntŋ Ŧi kaŋen kadeenu aŋe dola kę anaŋaa. Ŧi dko męntŋ, ŋiintŋ aŋiink ihoŋ kę iliintŋ na a. ⁸ Kę abi lut lut anaŋ abi kapoŋ poŋ. Anej na baka Ŧi Katoh ki Naŋibaŋi, apoŋ, alut, aŋe beeb Naŋibaŋi. ⁹ Baŋaanŋ bti bawina kę akpoŋ aŋe beeb Naŋibaŋi. ¹⁰ Bayikreŋa aŋe ji : « Ńiintŋ i, męntŋ ul ajaanŋ aŋo bŋehan du Plęman Pnuura i? » Kę baŋaanŋ baŋe ŋoŋar fuŋ akuŋ alęnk Ŧi uko unŋępuŋ.

Fimoŋ Piyeer aŋiini na baŋaanŋ

¹¹ Ńiintŋ unŋ aankak adi pwutan bi Fimoŋ Piyeer na Yowan, kę baŋaanŋ bti baŋe ŋoŋar, aŋi aya du baka, du uŋaala wi bajaanŋ bado Uŋaala wi *Falomon*. ¹² Wi Fimoŋ Piyeer awinuŋ baŋaanŋ bukuŋ, aŋe ŋiini na baka aji : « An baŋaanŋ biki *Itrayel ; nabaa ŋoŋar we Ŧi uko unŋępuŋ ba? Nabaa tenun hum hęnk ba? Naŋal aji phina pi nun na pdęman pi njaanŋ ndęman Naŋibaŋi pakaanŋ kę ŋiintŋ i apoŋi i? ¹³ Yetu i nawuluŋ baŋih biki nan, i napokuŋ Ŧi kadun ki *Pilata andoŋ abi ŋal pwutana, Naŋibaŋi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i baŋinun adiiman pdęm pi Yetu nalemparul męntŋ. ¹⁴ Ńiintŋ, anwoŋ najintŋ natoŋ, ul i i napokuŋ aŋe ŋehan bawutan nafiŋ baŋaanŋ. ¹⁵ Hęnk, kę nafiŋ napaŋ ubida. Kę Naŋibaŋi aŋe naŋana Ŧi pkeŋ, kę ŋwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar Ŧi katim ki Yetu pakaanŋ kę ŋiintŋ naŋakmaan, i nakwinuŋ abot ame'a i ajebi. Eŋhęn, pfiyaar Ŧi Yetu pajebanuluŋ bnuura hęnk jibi nakwinuŋ an bti.

¹⁷ « An bayitŋ naan kę nŋe me kę uko wi nadoluŋ, an na baŋihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Naŋibaŋi ul, adobi ŋupa ŋup undiimaan Ŧi mntum mi baŋuparul bti aji *Krittu aluŋ kahaj kakeŋ, kę waŋ wi adolanŋ. ¹⁹ Keeri nawutan pjuban, nakak du Naŋibaŋi ipekadu yi nan ihilna ipęn. ²⁰ Ajugun aluŋ kawulun ŋwal ŋi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuŋ undiimaan

pa an. ²¹ Yetu męntŋ, awo i kaŋo baŋi te wal wi iko bti ikkakuŋ ihalu, jibi Naŋibaŋi abiinŋ aŋup Ŧi mntum mi baŋuparul bayimanaan biki Ŧfa. ²² Na manjoonan *Moyit aŋup aji : *Naŋibaŋi Ajugun aluŋ kayil naŋuparul ji ŋji, pa an, anwoŋ i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluŋ kaŋupan.* ²³ Ńaanŋ anwoŋ aantiinka aluŋ kapęn Ŧi pntaali pi Naŋibaŋi, kaŋe kakeŋ. ²⁴ Kę *baŋupar Naŋibaŋi bti, ajunna Ŧi Famiyel na bambiinŋ abi Ŧi kafętul, baŋiiniyaan andoli iko yi ŋkwinuŋ nŋa yi. ²⁵ Uko wi Naŋibaŋi aŋupuŋ aŋępna Ŧi baŋuparul uwo wi nan. Eŋhęn, *bhoŋar bi Naŋibaŋi adoluŋ na baŋinan bawo kak pa an, wi ajakuŋ Ŧfa na Abraham aji : *Dbi kaŋępna Ŧi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ²⁶ Ukaanŋ kę Naŋibaŋi apęnan Yetu kę awo nalemparul aŋe yila Ŧi an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpęnanananŋ Ŧi buŋaan bi nakdoluŋ. »

4

Baŋiŋ Fimoŋ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Fimoŋ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŋiini na baŋaanŋ, kę baŋęnan baloŋ, na naweek i bayęn biki *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi, na *bataduk baloŋ baŋe bi, aŋog baka. ² Badeebaŋ Ŧiki *banjaŋan batęb bukuŋ bajukan baŋaanŋ aji Yetu anaŋa Ŧi pkeŋ, kę waŋ ukyuuj kę bankętuŋ bahilan kanaŋa Ŧi pa. ³ Hęnk, kę bado kę bamob baka awat ukalabuŋ ayoonkna mnjintŋ, Ŧiki unuur udobi yob yob wal męntŋ. ⁴ Kę baŋaanŋ batum Ŧi banktiinkuŋ uŋup wi banjaŋan, bafiyaar Ŧi Yetu. Wal męntŋ banfiyaaruŋ bti baŋogan iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen kaŋeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintuŋ kę baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit baŋe yitiir du Yerutalem. ⁶ Baŋo na Anaŋ, *naŋęnan naweek, anwoŋ na Kayif na *Yowan na Alektandęr na biki mnŋini mi *baŋęnan baweek bti, ayitiir. ⁷ Baŋiŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan Ŧi kadun ki baka aŋe jun phepar baka aji : « Ŧi phina kęme Ŧi katim ki in ki ki najebanuŋ ŋiintŋ anŋakmuŋ? »

* **3:11** Uŋaala wi Falomonŋ: Dko męntŋ dapaŋęŋaanuŋ dko di banwoŋ baanwo bayuday bahiluŋ kanaŋ na dko di bayuday ŋaŋ bahiluŋ kanaŋ. ✧ **3:23** Pleŋan 18.15,18,19. ✧ **3:25** Ujuni 22.18.

8 Fimonj Piyeer, i *Uhaaş wi Naşibaţi un-
eejuŋ akëş, kē aşë teem baka aji : « An
baweeek biki nun na bantohi, 9 nadu'un
nŋa *uruha ŋiki ŋdo ñaaŋ anŋakmuŋ bnuura,
aşë heparun jibi ŋhili hil ado jeban ñiint
i. 10 Nawoon bame, an bti, na bañaan bti
biki *Itrayel bandukiin kē ŋi katim ki Yetu
i *Nataret ki ki ñiint annaŋuŋ uŋ ajebnuŋ.
Yetu i napaŋuŋ, kē Naşibaţi aşë naŋana ŋi
pkeŋ, ul akaan kē ñiint i akak najeb ahil
anaŋ ŋi kadunan. 11 Kē ul Yetu i i Ulibra wi
Naşibaţi ujakuŋ aji :

*“Awoonj pnduba pi an baniw napokun,
pnduba mēnŋan puŋ pakakuŋ amēban
katoŋ.”*✧

12 Ul ŋaŋ ahilanuŋ pbuuran bañaan. Ęnhēn,
ŋi umundu bti Naşibaţi aanwul wul nin ñaaŋ
alonj kak ahilanuŋ pbuuranun. »

13 Banŋoonj uruha baŋoŋar wi bawinuŋ
Fimonj Piyeer na *Yowan banwoonj baando
juk juk, jibi baktupi kē nin baanŋep ado
lēnk lēnk. Bayikrēn wal mēnt kē biki mēnt
babi wo bagakandēr na Yetu. 14 Wi bakaanj
awin ñiint anjebuŋ uŋ kē anaŋ akab ŋi baka
kē başë waan uŋuŋ. 15 Hēnk, kē bado kē
bapēnan baka ŋi dko di uruha, aşë jun ptiini
bukal bukai, katen jibi bakdoli. 16 Bahepar
aji : « Nbaa do do hum na bañaan biki ba?
Babaan ado mlagre mnjinŋ piş mii mi, kē
bañaan bti banfēŋuŋ ŋi Yerutaem bamee,
ŋēnhilanuŋ kapok wa. 17 Kē ŋşë wo kado
uko uwut kameeŋana kapel hēnk. Njēg
baka keeri baŋaŋan ptiini na nin ñaaŋ alonj
hēnkuŋ ŋi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banŋoonj ŋi uruha başaanj adu
baka kē bakak ŋi wa, aşë bēg baka maakan
baŋaŋna ptiiniyaan na pjukan ŋi katim ki
Yetu. 19 Kē Fimonj Piyeer na Yowan başë
teem baka aji : « we unuurnaaniin ŋi kadun
ki Naşibaţi ba? Ptiinka kēme ptiinkan? Uduka
ŋi an! 20 Un daan ŋēnhilanuŋ kayomp na uko
wi ŋwinuŋ akuŋ atiink. »

21 Bakak abēg baka bnuura, aşë wutan
baka kē bayaa. Baanka uko unooranaan
baka wi bañaan bti bawoonj ŋi pdēman
Naşibaţi ŋi mlagre mi bawinuŋ. 22 Ñiint an-
jebuŋ na mlagre uŋ, adobi pel pel ŋşubal
iñeen ŋbaakēr.

✧ 4:11 Kañaam 118.22.

Banfiyaaruŋ bañehan Naşibaţi, wi bawo i ŋi mnhaj

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimonj
Piyeer na *Yowan, kē başë wuğşa, akak du
batēnt baka aya kakalēş iko bti yi *baŋeŋan
baweeek na bantohi bajakuŋ na baka.

24 Bañaan batiink baka aşë ñehan Naşibaţi
ŋi pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaşuŋ
baţi, mboş, na bdēk na iko bti inwoonj da!

25 Iwi iŋepnaŋ ŋi Uhaaşu aŋuŋ ŋi mntum mi
*Dayiŋ ateemun nalemparu wi ajakuŋ aji :

*“We ukaan kē bañaan biki ŋtaak babubara
şinŋar
kē bañaan bti babubara aŋaat anooran
ŋleef?”*

26 *We ukaan kē başih biki mboş bakbo-
mandēr ugut,
kē baweeek batiinkar aji bagut na *Yawe
Nawat Kabuka na Krittu i akēruŋ?”*

27 Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ŋi
ubeeka wi, na banwoonj baanwo bayuday,
na *bayuday, anaŋara Yetu nalemparu nay-
imanaan, i idatuŋ aji awo Krittu. 28 Bado
hēnk iko yi bti ŋi mnhina mi nu na jibi
ijakuŋ iluŋ kadolana. 29 Ajugun, hēnkuŋ,
watan kabaŋ ŋi kabēgare ki baka işë iŋenun
un balemparu, ŋdo kaŋuŋ Uŋuŋ wi nu na
mntēŋ mnweek. 30 Taran kaŋen ki nu ije-
ban bañaan, ido mlagre na iko iñoŋarēnaan
ŋi katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bañehanuŋ Naşibaţi aba, kē dko di
bawoonj daşë şinŋar kē *Uhaaş wi Naşibaţi
uşë neej ŋi baka bti kē baktup Uŋuŋ wi
Naşibaţi na mntēŋ.

Banfiyaaruŋ baŋok iko yi bakaanj bti

32 Banfiyaaruŋ bti bakak hēnkuŋ awo
uşal na uhaaş uloolan. Kē nin alonj aanji
şal şal, kaji nji aloolan dkaanj wi, kēme
wundu. Baji banaakrēn bka bi baka bti.

33 Phina pweek pawinanaa, wi *banjaŋan
baktiiniyaanuŋ pnaŋa ŋi pkeŋ pi Yetu Aju-
gun, kē bnuura bweek bi Naşibaţi batum ŋi
bukal bti. 34 Nin alonj ŋi baka aanwinana
winana bwaanj. Bankaanj mboş kēme itoh
baji bawaap ya kaŋij itaka yuŋ 35 kabi wul
banjaŋan. Baji bafaş itaka andoli ayeenk
kafah kanliŋuŋ na kanuma ki nul.

36-37 Kë hënk di Yotef, ñiint alon i pşini pi Lewi, anwoonun unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaan bado Barnabat (uwoon ñaan anjaan atëñtën) kë aşë ka tfa uţeeh ulon. Awaap wa aţij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

1 Kë ñiint alon i bajaan bado Ananiyat na Tafira aharul başë waap mboş mnlon, atiinkar, 2 amen itaka ilon, aşë tşij indukiin, awul *banjañan.

3 Kë Fimon Piyeer aşë hepara aji : « Ananiyat, we ukaan kë *Fatana aneeju uhaaş, kë ido la pguur *Uhaaş wi Naşibaţi, ajej itaka ilon tşi yi iwaapnun mboş, amen? 4 Ihilan lah, kawut pwaap mboş mënt, këme kajey itaka yi iwaapnun ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal wañ udoli do, adoo neej tşi iwi ba? Mënt bañaan biki ikdoon na pguur hënk, Naşibaţi a. » 5 Wi Ananiyat atiinkan tiink uko wañ, aşë jot tşi dko mënt, abi keţ keţ, kë bañaan bantiinkun uko wañ bti balënk maakan. 6 Baţaşa babi, abooţan puum apënan aya amoy.

7 Uko ji nwoori nwanjanţ uţëpi, ahar Ananiyat kë aşë bi aneej bë aamme uko unţëpun. 8 Kë Fimon Piyeer aşë du'a aji na a : « Tşupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » Kë ateema aji : « Aa, preeş pañ pa. »

9 Kë Fimon Piyeer aşë kak aji na a : « Nabaa şal şal hum adoo ji naguur Uhaaş wi Naşibaţi ba? Tenan, banyaan amoy ayinu banaţun tşi plëman hënk, bakak añooţu, kaya kamoy. »

10 Tşi dko mënt, kë abi jot jot tşi ihoţ yi Fimon Piyeer aşë ba. Wi baţaşa baneejun, baţënka kë akeţi akak añooţa pya kamoy du kañog ayinul.

11 Palënk pweek paneej banfiyaarun bti, aţu na bañaan bti bantiinkun uko unţëpun.

Banjañan bajeban bañaan batum

12 *Banjañan bado wal mënt mlagre na iko iñonjarënaan itum tşi ptoof pi bañaan. Banfiyaarun baji bayitiir bti du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomon. 13 Nin alon aanji ñoom pnaakiir na baka, aşë maganaara baka. 14 Kë pntuk pankdëmun dem pya pi biint na baat pafiyaar Ajugun abot

abi ahoţana tşi baka. 15 Bado kak kak aji bapënan bamaakal tşigah, kaţu baka tşi ilişaa këme ijiiñ, Fimon Piyeer wal wi aktëpun ulimënt wi nul uban alon tşi baka. 16 Pntuk pi bañaan paji paţiina kak nbeeka nãñogun Yerutalem, kaţij bamaakal na biki ntaayi nkyewlënun, kë bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

17 Kë *naşih i baţënan na batëntul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – başë kuj *banjañan maakan, anaţara baka 18 Bado kë bamob baka, awat ukalabuş. 19 Kë na utejan mëntan, *uwanjut wi Ajugun uşë bi, ahaabëş ilëman yi ukalabuş apënan baka aşë ji na baka : 20 « Nayaan *Katoth Kaweek ki Naşibaţi nado kaţup uţup wi ubida uhalu. »

21 Banjañan batiink uwanjut wun, kë wi unuur ujintan jint, kë başë ya Katoh ki Naşibaţi, aţo ajukan. Naşih i baţënan na batëntul bado kë badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi bawayëş bţup *bayuday aşë yil baya baţij banjañan banwoon du ukalabuş. 22 Wi bayili biki naţënan naweek bayaan aban, baantënk banjañan du ukalabuş, aşë kak du uruha aya kakalëş aji : 23 « Wal wi nyaan du ukalabuş, nţënk kë udët bnuura, kë bayen banaţ tşi plëman. Kë wi nhaabëşun bgah, aşë tşënk dko kë dawo djint. » 24 Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţënan baweek batiinkun uko wañ, bañonar, aşë la na nşal uko unţëpun.

25 Wal mënt, kë ñiint alon aşë bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaţi. » 26 Kë naweek i bayen biki Katoh ki Naşibaţi aşë tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, tşiki baţi pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mnlak.

27 Kë baţij baka, aneejan du uruha. Naşih i baţënan kë aşë hepar baka aji : 28 « Nënneenan nan neenan pjukan katim kan i? Kë Yerutalem bti daşë bi kak kak tşigah bi nan, nañal kataparun pkeţ pi ñiint i. »

29 Kë Fimon Piyeer na banjañan bantukiin başë teem aji : « Nwo i kaţaş Naşibaţi, mënt bañaan biki nwoon kaţaş. 30 Naşibaţi i başinun apënan tşipkeţ Yetu i nadolun kë

bafɪni, wi napaɲulun ʈi krut. ³¹ Uli i Naʃibaʈi adẽmanun ʈi kadeenu ki nul, awoona Naʃih akuʈ awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna baʈelẽʃ ɲbida, ipekadu ibot ipẽn ʈi baka. ³² ɲwoon bankʈupun uko unʈẽpun, un, na *Uhaaʃ wi Naʃibaʈi, unwoon uko wi Naʃibaʈi awulun banknʈaʃulun. »

³³ Wi banʈoon *uruha batiinkun uko wan, badeebaʈ maakan, aʃẽ ji bado bafɪn banjañan. ³⁴ Kẽ ñiintʃ alon i bajaan bado Gamaliyel aʃẽ naʈa ʈi uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka bapẽnan banjañan bdig btiinku, ³⁵ aʃẽ ʈup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ʈi uko wi naɲalun pdo bañaan biki. ³⁶ Du ɲnuur ɲundu, ɲwina win, kẽ Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweek, kẽ bañaan banɲoganun iñeen-week ɲyaaʃ ɲbaakẽr (400) baʈaʃa. Ul ʈi uleeful kẽ bafɪna, kẽ bankʈaʃulun bawayʃeri, nin ukoolan uunduka. ³⁷ Kẽ nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ʈi wal wi mnfẽn mi bañaan akunja pntuk ; ul kak akeʈi, kẽ baʈaʃarul bti bawayʃeri. ³⁸ Ukaan kẽ njakan napẽnan iñen ʈi bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na ɲʃal ɲi baka ɲawo ɲi bañaan bajen ɲalun kaba'aara bdidi ɲa ; ³⁹ ɲaʃale wo ɲi Naʃibaʈi, naanklun kahilan pnenan ɲa. Naʈaafaraan kala pgut na Naʃibaʈi de. »

⁴⁰ Banʈoon uruha, kẽ batiink uʈup wi Gamaliyel. Bado kẽ badu banjañan, ado kẽ bakob baka itintel, aʃẽ ji na baka baʈaʃna pʈiiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka kẽ bayaa.

⁴¹ Banjañan bapen ʈi uruha, aʃẽ lilan maakan jibi Naʃibaʈi awinun aji bataan na phaj ʈi katim ki Yetu. ⁴² Unuur unjintʃi, du Katoh Kaweek ki Naʃibaʈi keme du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuʈ kaʈup *Uʈup Ulil Unuura unyuun kẽ Yetu awoon Krittu.

6

Banfiyaarun badat bañaan paaj na alon bado kaʈenk banjañan

¹ Wal mẽnʈan bañaan banfiyaarun Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan baʈiini *ugrek, banaʈa pɲom na banjaan baʈiini

uʈup uhebẽrẽ, ʈiki baji baʈilma unuur undoli baat banketandẽnun bayin baka ʈi wal wi pfah uko ude. ² Kẽ *banjañan iñeen na batẽb baʃẽ du banfiyaarun bti aji na baka : « Un ɲenwo i kaduk ulemp wi pjukan Uʈup wi Naʃibaʈi, kabi pfaaʃ uko ude. ³ An bayitun, nadatan ʈi an bañaan paaj na alon banwoon batool ʈi kẽʃ ki an bti, bantumun na *Uhaaʃ wi Naʃibaʈi na uʃal unʈunja, ɲʈu baka ʈi ulemp mẽnʈan. ⁴ Un ɲʃẽ ɲbi ɲduka duka ʈi pñehan Naʃibaʈi, na ulemp wi pjukan Uʈup wi nul. »

⁵ Banfiyaarun bti badinan uko wi banjañan bajakun: Kẽ badat Tefan anfiyaari Ajugun maakan akuʈ atum na Uhaaʃ wi Naʃibaʈi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakun nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Baʈij baka ʈi kadun ki banjañan, kẽ bañehandẽr baka Naʃibaʈi abot apaf baka iñen ʈi ikow.

⁷ Uʈup wi Naʃibaʈi umeetana meetana pya, banfiyaarun ʈi Yerutalem kẽ baktuma tum pya, kẽ batum ʈi baʈenjan badoo kak aʈaʃ bgah bi Yetu.

Bamob Tefan

⁸ Tefan antumi na bnuura bi Naʃibaʈi na mnhina mi Naʃibaʈi aji do iko iñonarenaan na mlagre mnweek ʈi bañaan. ⁹ Kẽ ʈi wal mẽnʈ bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuuk ʈi Ulemp biki Bawutanun » baneej blaʈar na Tefan. ʈi bañaan bakan mẽnʈan balon bawo biki Kuren, kẽ balon bawo biki Alektandriya, balon kẽ bawo biki Filitiya kẽ balon bawo biki Atiya. ¹⁰ ʈi blaʈar bi baka baanhilan apẽnan uʈup ujintʃ utool wi Tefan, ʈiki aʈiini na uʃal unʈunja wi *Uhaaʃ wi Naʃibaʈi uwululun. ¹¹ Ukaan kẽ baluk bañaan balon, kẽ baji : « ɲtiink ñiintʃ i, kẽ aktup uko uwuʈaan ʈi *Bgah bi Moyit na ʈi Naʃibaʈi. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kẽ badẽpa ʈi Tefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Baʈij bañaan balon, kẽ badaar aji bawoon bamaar, aʃẽ ji : « ɲiintʃ annaʈun i aji ʈupa ʈup buʈaan ʈi uko wi *dco dyimanaan di, na ʈi Bgah bi Moyit. ¹⁴ ɲtiinka kẽ aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kaʈẽʈ udolade wi *Moyit awulun un. » ¹⁵ Bañaan

bti banwoonj ti uruha bajabana kës, ašë win kaara di nul kē dajeeh ji di *uwanjut.

7

Tefan ažiini ti kadun ki uruha

¹ Kē *naših i baženan ašë hepar Tefan aji : « Uko wi bažupunj ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Kē Tefan ašë teem aji : « An batënt naan na bašin naan, natiinkan. *Abraham ateemun awo tfa du utaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafët du ubeeka wi Haran. Našibați i mndëm apën awinana da ti kadunul, ³ aji na a : “*Dukan utaak wi nu, na biki katohu, iya utaak wi nji kalun kayuuju.*”^{*} ⁴ Wi wi Abraham apënuj du utaak wi bakaldeyen, aya afët du Haran. Kē dul di Našibați adolnulu, wal wi ašin aneemun, kē apën abi ti utaak wi nafëtun nta wi. ⁵ Aanwula nin ufët, nin dko dpaf kahođ du utaak mënt, ašë hoņa aji alun kawo ajug utaak mënt ul na pntaali pi nul. Wal wi Našibați akdoonj kahoņ mënt, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Kē hënk di di Našibați ažiiniij aji : “*Pntaali pi nul palun kaya pyaanđ, balun kajuukntën pa ti ulemp, kahajan pa nšubal iñeen week nbaakër (400).*” ⁷ Kē nji Našibați nšë luņ kawayëš babuk utaak untuunj baka ti pjuuk, ti bužaan bi badoonj. *Waņ uțëple, bapën da kabı kadëmanaan ti utaak wi nhoņij wi.*”^{*} ⁸ Wal mëntan wi wi adolun *bhonar bi na Abraham, aženanaan ba pwala *katëmp, ukaan kē wi abukunj *Itaak, kē awalana katëmp wi akaan nnuur bakreņ. Kē hënk di di *Itaak adolanj wi abiiņ abuk *Yakob, kē Yakob adola haņ na babukul banwoonj bateemun iñeen na batëb bammeęaniij*.

⁹ « Bateemun bammeęaniij bakuj *Yotef aša baka wal mënt ašë waapa, kē bannugulunj baya na a Ejiptu. Kē Našibați ašë wo na a. ¹⁰ Apënana ti unoor wi nul bti, ašë țena kē awo na ušal untuņa, abot adola kē atiinkana du Farawuna naših i Ejiptu. Farawuna adola kē awo nantuņa i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. ¹¹ Wal mëntan, kē ubon uweek ušë wo ti Ejiptu bti na ti utaak wi *Kanaan ; baņaan kē banoor maakan, kē bateemun

baankak aka uko ude. ¹² Wi Yakob atiinkun kē baji uko ude uwo du Ejiptu, ašë yil da uyaas uteek, bateemun. ¹³ Uyaas utëbantën, wi bakakun, kē *Yotef abi meețana ti babuk ašin. Hënk, kē Farawuna ašë me kabuka ki Yotef. ¹⁴ Wi wi Yotef ašaan ado kē bayaarad Yakob ašin na bayițul bti. Bukal bti bawo iñeen paaj na ulonj na kañeen (75). ¹⁵ Kē hënk di Yakob ayaan du Ejiptu, kē dul di di ayaan akețna ul na bateemun bammeęaniij. ¹⁶ Bajej baka wal mënt añoođ du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dlou di Abraham abiiņ anug na itaka ti babuk Emor du Fikem.

¹⁷ « Kē wal wi uko wi Našibați ahoņun Abraham ubanuņ ti pdolana, pntaali pi nun patumi, ašë tuma tum pya ti Ejiptu. ¹⁸ Hënk di naših alonj abiiņ aneejan pših, anwoonj aantënkber atiink kē bažiiniyaan uko wi Yotef. ¹⁹ Naših mënt ažu mntit mi nul bti ti phajan pntaali pi nun, kadoo țu baka bafël bapođ bambaan abuka buka bakețna. ²⁰ Wal mëntan wi wi *Moyit abukiij, kē Našibați ašë nala. Aboot kli kwajanđ du katoh baka. ²¹ Wi bašaan añoođa afël, abuk Farawuna nnaađ kē ašë jeja, akuš ji abukul ²² Moyit ajuk bnuura pme pi baņaan biki Ejiptu, abot awo nnaan naweek ti uko wi ajaan ado na wi ajaan așup.

²³ « Wi Moyit akaan nšubal iñeen nbaakër, kē ušal wi pya pwin bayițul baitrayel kē ušë bi ti a. ²⁴ Wi akyaan, awin nniint alonj i utaak wi Ejiptu kē akhajan ayițul, kē ay-eenkara, afiņ nniint i Ejiptu, alukandëra. ²⁵ Ašal kē bayițul bame kē Našibați ațëpna ti a, ațij baka mbuur, kē bašë wo baammee. ²⁶ Wi unuur ujintun, awin baitrayel batëb kē bakgut ašë neej pwayëš ado na pkakan baka ti ploolan aji na baka : “An biki, nabootun abaa nom we ba?” ²⁷ Kē anwoonj ti phajan atëntul unj ašë wuuk Moyit aji na a : “In așu'iij pwo naših na nawayëš ti un ba? ²⁸ Om injal kafinën jibi ifiņun nniint i Ejiptu takal?” ²⁹ Wal wi Moyit atiinkun uko waņ, ašë ti, aya pyaanđ du utaak wi Madiyan, di abiiņ akaana bapođ biint batëb.

³⁰ « Wi așoonj da, ado nšubal iñeen nbaakër, kē *uwanjut, ušë pën awinana ti bdoo blonj

^{*} 7:3 Ujuni 12.1. ^{*} 7:7 Ujuni 15.13-14. ^{*} 7:8 Bawoonj babuk Yakob iñeen na batëb, bampașunj kșini ki Itrayel.

bankyiki ti bgof du bnkan banñogun pnkun pi Finayi. ³¹ Moyit añaar ti uko wi awinun ašë ñog pten bnuura, kē pdiim pi Ajugun pašë tiinkana aji : ³² “Nji dwoon Našibați i bateemu, Našibați i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alēnk wal mēnt akat kat aankak añaom pten. ³³ Kē Ajugun ašë jaka : “Wohšēn išapaat, dko di inaṭun duṅ dayimani. ³⁴ Aa, dwi mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntēg mi baka, ašë wala pbuuran baka. Hēnkun biini, dṅal kayilu du Ejiptu.”[☆]

³⁵ « Moyit mēnt i baitrayel babiin apok aji na a : “In aṭu'iin pwo naših na nawayēš? Ul i Našibați akaan ayil awo naših na nabuuran i baka. Našibați aṭēpna ti uwanjut wi awinun ti bgof bankyikun ayilna a. ³⁶ Kē ul akaan apēnan baka du Ejiptu. Ado mla-gre mweek na iko iñaarēnaan du utaak mēnt, na wi bakmuurun *bdēk bjeenkala na du bnkan, ṅšubal iñeen ṅbaakēr. ³⁷ Ul Moyit ajakun na baitrayel aji : “Našibați alun kapēnan ti bayiṭan naṭuparal alon ji nji pa an.” ³⁸ Wi bateemun bayitun du bnkan ul kak abananun baka uṭup wi uwanjut uṭiiniṅ na a du pnkun pi Finayi. Aa, ul ayeenkun ṅṭup ṅi ubida, awulun.

³⁹ « Kē bateemun bašë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ṅal pkak du utaak wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “Takun bašibați bankdoon kapoš ti kadunun, Moyit i ampēnanun un du Ejiptu, ṅaan aamme jibi aṭēpi.” ⁴¹ Ṭun ṅnuur mēnt, kē bašë ṭak ubay, ado pa wa pgur, ašë lilandēr ulemp wi iñen yi baka maakan. ⁴² Kē Našibați ašë dek baka feṭ awut baka kē bakdēman ṅjah ṅi bați, jibi *baṭupar Našibați bajakun:

“An bañaan biki *Itrayel, nji i i nafiṅarun abot ado bṭeṅan

bi pntuni pi ṅntaam ṅšubal iñeen ṅbaakēr du *pndiis i?

⁴³ Kadun ki Molok našibați i nan ki nakunin ka,

na ptu pi Refan našibați i nan annaamun ujah

yul yi naṭakun abot akak adēman.

Ukaan kē nji kadolan naya pjuuk dko dlow dantēpun utaak wi Babilon.”

⁴⁴ « Hēnkun ti uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kē Našibați awo da, kul ki bateemun bammeṭaniin babiin awoonaan du bnkan : Moyit ado kē baboman ka jibi Našibați ajakulun, aji na a ado ka kanaam ji ki awinun. ⁴⁵ Wi babak baka bayeenkun ka, ašë ya na ka aneejan du ṅtaak ṅi bayeenkun wal wi Yoṭuwa awoon ti pših, wi Našibați adookun bañaan biki ṅtaak mēnt ti kadun ki baka. Kē kaloona mēnt kawo da te wal wi *Dayiṭ abiiṅ aneejan pših. ⁴⁶ Dayiṭ aṅalana ti kadun ki Našibați, ašë ṅehan aji aṅal pdo baniwa katoh pa a, ul Našibați i Yakob. ⁴⁷ Kē *Falomon ašaṅ abi niwa katoh mēnt.

⁴⁸ « *Andēmun Maakan kē ašaṅ awo aanji fēṭ ti itoh yi iñen yi bañaan bajen ibomanun. Jibi *Naṭupar Našibați ajakun:

⁴⁹ “Bați bawoon pbuusiin pi naan

Kē mboš manwo di mnpafni ihoṭyi naan Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnun ba,

kē ṭun dakwoon dko dnoorfēnaani di naan ba?

⁵⁰ Mēnt kañen ki naan kapašun iko yi bti i?” »

⁵¹ Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badēnēt ṅhaaš, nadēnēmi,† akuṭ apok *Uhaaš wi Našibați, nawoha ji bateeman.

⁵² Ahon ti baṭupar Našibați i i bateeman bawoon baanhajani ba? Badoo fiṅ bambiin aṭup ubi wi ṅaan Naṭool. An nawul ṅaan Naṭool mēnt kē bafiṅi. ⁵³ An nanyeenkun Bgah bi Našibați bantēpnun ti ṅwanjut, napok pṭaš ba. »

Batap Tefan mnlak afin

⁵⁴ Wi bañaan biki *uruha batiinkun han, ašë deebaṭēr Tefan bnuura ado dumrēn iñiin. ⁵⁵ Kē Tefan ul, i *Uhaaš wi Našibați uneejun, atum, ašë jaban keš du bați, awin pdēm pweek pi Našibați, kē Yetu anaṭ ti kañen kadeenu ki Našibați. ⁵⁶ Kē aji : « Natenan dwi bați, kē bawo bhaab, kē *Abuk ṅiint ašë naṭ ti kadeenu ki Našibați. »

⁵⁷ Wal mēnt kē bašë huuran maakan anēt ibaṭ yi baka. Wi wi bašaṅ adēpa ti a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan apēnan ti ubeeka, ajun ptapa mnlak. Bankntapulun mnlak mēntan bahankan imiṣa yi baka naṭaša alon

☆ 7:34 Ppēn 3.1-10. † 7:51 Bapiit aji bañaan « baanwalaṅ ṅhaaš na ibaṭ katēmp » bawo ji banwoon baanfiyaari, baanji batiink Našibați.

anwoon katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapulun mnlaak hënk, kë Tefan aşë ñehan Naşibaţi aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan. » ⁶⁰ Wi wi aşaaŋ aŋup aşë huuh maakan aji : « Ajugun, kŋo kafën baka pjuban pi badolun pi. » Wi akjakun han aşë jëmşa.

8

¹ Kë *Fawul adinan ŋi uko wi bafinun Tefan.

Uyaaş uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur mënŋan, bajun phajan maakan banfëtuŋ Yerutalem afiyaar Yetu, kë bukal bti bawayşër ŋi ŋtaak ŋi *Yuda na *Famariya kë *banjañan ŋañ badukiin. ² Bañaaŋ balon banjaan badëman Naşibaţi kë bamoy Tefan, aşë ŋëga ŋi pkeŋul. ³ Kë *Fawul ul, aşë wo ŋi phajan maakan pntuk pi banfiyaarun bti, aji neeŋ ŋi itoh, kamob biinŋ na baaŋ kawat ukalabuş.

⁴ Kë banwayşërun bukun başë ñaay na utaak, aŋup Uŋup Ulil Unuura.

Filip aŋup Uŋup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kë Filip, aya du ubeeka ulon, ŋi utaak wi *Famariya, aşë jun pŋup bañaaŋ uko wi *Krittu. ⁶ Wi bañaaŋ bti batiinkun iko iñonjarënaan yi Filip adolun abot awin ya, bamëban uko wi akŋupun. ⁷ Kë hënk di di ŋntaayi ŋtum ŋapënuŋ ŋi bañaaŋ biki ŋaneejuŋ, awuuh maakan, banŋakmuŋ na bankjiinkun batum kë bajebi. ⁸ ŋi ubeeka mënŋ bañaaŋ balilan maakan.

⁹ Niinŋ alon i bajaan bado Fimon anjonun ŋi ubeeka mënŋ awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do bañaaŋ kañonjar maakan. Ahomp aji awo ñaaŋ naweek, ¹⁰ kë bañaaŋ batum baktiinka, bampoŋi na baweek. Baji baji : « Niinŋ i awo mnhina mi Naşibaţi, mi bajaan bado mnweek. » ¹¹ Bañaaŋ batiinka, ŋiki ajon kañonjarën baka na dayaamu di ajaan ado. ¹² Kë hënkun bañaaŋ başë fiyaar Filip anjaan aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibaţi na wi Yetu Krittu. Banfiyaarun bti, biinŋ na baaŋ, badolan *batitmu. ¹³ Kë Fimon ul ŋi uleeful akak afiyaar, adolan batitmu abot abi duka duka ŋi pŋaş Filip. Wi awinun iko

iñonjarënaan na iko yi mnhina inkdolaniin, añonari.

¹⁴ Wi *banjañan du Yerutalem batiinkun kë baji bañaaŋ biki Famariya bayeenk Uŋup wi Naşibaţi, bayil da *Yowan na Fimon Piyeer. ¹⁵ Wi babanun, bañehan Naşibaţi pa banfiyaarun, *Uhaaş wi Naşibaţi uhilna uwala ŋi baka, ¹⁶ ŋiki uundobi wala ŋi nin alon ŋi baka. Badolan ŋañ batitmu ŋi katim ki Yetu Ajugun. ¹⁷ Wi wi Fimon Piyeer na Yowan başaaŋ apaf baka iñen ŋi ikow, kë Uhaaş wi Naşibaţi uwala ŋi batamari.

¹⁸ Wi Fimon aşaaŋ awin kë Naşibaţi awul Uhaaş wi nul bañaaŋ wi banjañan bapafun baka iñen, aŋij itaka aşë ji na baka : ¹⁹ « Naŋenaan ŋji kak phina mënŋ nkak nhilna ñaaŋ i ŋji mpafun iñen, ayeenk Uhaaş wi Naşibaţi. » ²⁰ Kë Fimon Piyeer aşë teema aji : « ŋëpan iya ikeŋ du, iwi na itaka yi nu, wi iŋaluŋ aji ihilan kanug na itaka uko wi Naşibaţi ajaan aŋen ŋen. ²¹ Iinka nin kafah ŋi uko unktëpun ŋi, uhaaş wi nu uunjint ŋi kadun ki Naşibaţi. ²² ŋañaaŋ mnŋot mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kalun kamiiru uşal uwuŋaan umbiin ŋi iwi wun. ²³ Dwin kë iwo na bkujar na uhaaş wi buŋaan akuŋ ahot ŋi pekadu! » ²⁴ Kë Fimon aşë ji na bi Fimon Piyeer na Yowan : « Nañehandëraan Ajugun an ŋi ñleefan, iko yi najakun yan iwutna kabanën. »

²⁵ Wi Fimon Piyeer na Yowan baŋupun uko wi bameen ŋi Ajugun, wi baktupun uŋup wi nul, aşë kak Yerutalem. ŋi bgah, baŋup Uŋup Ulil Unuura ŋi ŋfët ŋtum ŋi Famariya.

Filip na namali i naşih ñaaŋ i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Naşibaţi uŋiimi na Filip, aji na a : « Yaan umban wi btammaŋu, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo ŋi ba » ²⁷ Kë Filip aşë tool. Wi wi ayitun na niinŋ alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naşih ñaaŋ i utaak mënŋ*. Niinŋ mënŋ awoona Yerutalem di ayaan pyaanŋ pi pdëman Naşibaţi, ²⁸ aŋiis. Aŋo ŋi ukaarwi wi nul wi ŋmpëlënt ŋakpulun aşë leyiir uko wi Itayi *Naŋupar Naşibaţi apiitun.

²⁹ *Uhaaş wi Naşibaţi kë uşë ji na Filip : « Yaan imob ukaarwi wundu. » ³⁰ Kë Filip aŋii,

* **8:27** ŋi ugrek awo ñaaŋ i bakaşun, baji bakaş wal mënŋ banjaan balempar naşih ñaaŋ. Ankaşaniin aanhil pkak ŋi bgah bi bayuday.

añog wa, ašë tiink namali kē akleyiir uko wi Itayi Naŕupar Našibaŕi apiitun, ašë hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hēnk i? » ³¹ Kē ašë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi ašaan ado kē Filip apaya ŕi ukaaruru aŕo, añoga. ³² Dko di Ulibra wi Našibaŕi di akleyiirun dii di, daji : « *Ji unkaneel wi bakñooŕun pya kafin*

Ji unkaneel umpoŕi ŕi kadun ki napuunk wa,†

Hēnk di di ajaan ayompan mntum.

³³ *Baneenana unwoon wi nul, ŕi pwalan bkowul.*

Ubida wi nul upēn ŕi umundu wi

In aklun kakakalēš pntaali pi nul? »

³⁴ Kē namali ašë hepar Filip aji : « Dkooŕu kooŕ ŕupaan ñaan i Naŕupar Našibaŕi aŕiiniyaanun hēnk? Ul ŕi uleeful a kēme alon? » ³⁵ Kē Filip ašë ŕēpna ŕi umpiitun wun, aŕupa *Uŕup Ulil Unuura wi Yetu. ³⁶ Wi bakyaan na bgah, ašë ban ŕi dko di meel, kē namali ašë ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [³⁷ Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaš wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali ašë teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Kritturu awo abuk Našibaŕi. »]

³⁸ Namali ado kē banaŕan ukaaruru, kē bawala bukal batēb bti ŕi meel, kē Filip adola batitmu. ³⁹ Wi bapēnun ŕi meel, kē Uhaaš wi Ajugun ušë jej Filip, kē namali aankak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. ⁴⁰ Kē ul Filip, ašë winana du ubeeka wi Atot ašë ŕup Uŕup Ulil Unuura ŕi nbeeka bti nŕi aŕēpnun te adoo ban wi Kayŕaraya.

9

Fawul aŕiyaar hēnkun Yetu Kritturu

¹ Wal mēnŕan, kē *Fawul ašë bi duka duka ŕi pbēg baŕašar Yetu, abot ala pfin baka. ² Aya ahepar *naših i baŕenjan kē awula uworda umpiitun pa baweek biki *katoh kañehanaani du Damat. Fawul aŕal kaya kaŕēnk baŕaš bgah bi Yetu du Damat, biinŕ kēme baaŕ, kamob baka kañooŕ Yerutalem.

³ Wi akyaan ŕi bgah ado ten Damat, ŕi dko mēnŕ bjeehi bweek banwoonun baŕi kē bašë mara mara agura, ajeehana. ⁴ Kē ašë

jot ŕi mboš ašë tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan kē ikhajanaan ba? » ⁵ Fawul kē ašë hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē ašë teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanan. ⁶ Kē nšë ji inaŕa, ineej ubeeka baya kaŕupu uko wi iwoon kado. »

⁷ Bangakandērun bayaas na a banaŕ, baanhilan bŕup ŕiki balēnk maakan : baji batiink pdiim, bē baanji bawin nin ñaan alon. ⁸ Fawul anaŕa ŕi mboš ahaabēš kēš ašë wo aankak awin nin ukoolan, batēnŕul baŕijana ŕijan aneejanaan Damat, ⁹ kē aŕo da nnuur nŕwajanŕ aandee, aandaani akuŕ aduka nakuul.

¹⁰ Kē ušë ka ñiinŕ alon naŕašar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepni'a aji : ¹¹ « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun ašë ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yudat, ñaan i bajaan bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da añehan Našibaŕi, ¹² ašë ka mnwin awin, ñaan alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iñen akakna ado kawin. » ¹³ Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dŕiink kē bañaan batum baktiiniyaan buŕaan bi adolon bañaan banfiyaarun du Yerutalem. ¹⁴ Kē ŕi Damat ŕi, *baŕenjan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiitun, wi ahilni kamob bañaan bti bankdēmanun uko wi tu. » ¹⁵ Kē Ajugun ašë jaka : « Yaani, ddat ñiinŕ mēnŕan un, pa adolēn mmeēŕana ŕi banwoon baanwo bayuday, ŕi baših biki baka, na ŕi *bayuday. ¹⁶ Dluŕ kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoon i kahaj bti pa nji. » ¹⁷ Kē Ananiyat ašë ya wal mēnŕ, aneej du katoh, apafa iñen ašë ji : « Fawul ayiŕ naan, Ajugun Yetu, ampēnun ŕi kadunu du bgah bi iŕŕēpnun, ayilnun, ikakna ido kawin, ikuŕ itum na *Uhaaš wi Našibaŕi. » ¹⁸ ŕi dko mēnŕ iko ji ipepat ikaŕŕa ŕi kēš ki nul ajot, kē akak awin bnura. Wi wi anaŕiŕ ayeenk *batitmu. ¹⁹ Wi adeen, kē uleef ukak na a.

Fawul aŕup Uŕup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aŕo na baŕašar Yetu biki Damat nnuur nlon. ²⁰ Aandoo kak ayoonk ašë neej ŕi *katoh kañehanaani ki bayuday aŕup aji Yetu awoon Abuk Našibaŕi. ²¹ Bañaan bti

† 8:32 Baji bapuunk nkaneel, kajej pfaal kaŕiirna ilaañ.

banktiinkulonj bañonjar ašë ji : « Mënt ul ti uleeful awoonj du Yerutalem ado na bañaan bti bankdëmanuj Yetu mënt i? Aambi bi pmob baka kañooŋ du *bañonjan baweek i? » ²² Kë Fawul ašë tamanaara taman ti pdiiman *bayuday biki Damat banwoonj baanhilana pnët, kë Yetu awoonj Krittu. ²³ Wi nnuur nlon njañpun, kë bayuday balonj bašë tiinkar pa pfiñ Fawul. ²⁴ Kë ašë me uko unkbomanderuj. Badoo kak kak aji bayen ilëman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina. ²⁵ Unuur ulonj na utejan bañašar Yetu kë bañu'a ti pkaar pweek*, ašëpana ti bhër blonj banwoonj ti uniw, awalana uniw unfooyonj ubeeka. Wi wi ašaan atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuj Yerutalem, ado na pnaakiir na bañašar Yetu kë bañaan mënt bašë ti a, ŋiki baanfiyaar aji akak ašar Yetu na manjoonan. ²⁷ Kë Barnabat ašë yeenka wal mënt, adiimana *banjañan. Wi wi abaan akakalëš baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ti bgah, kë ašini na a, na jibi ašupun na mntëñ ušup wi Yetu du Damat. ²⁸ Wal mënt kë ašë bi duka duka ti pñaay na baka ti Yerutalem ašup na mntëñ ušup wi Ajugun. ²⁹ Aji ŋini na *bayuday banjaan bašup *ugrek, kateñ na baka, kë bukuñ bašë do na pba na a. ³⁰ Wi bañašar Yetu bameen uko wañ ašë ñooŋa ubeeka wi Kaytaraya, kë dul di di bayaan adolna kë aya ubeeka wi Tartut.

³¹ Pntuk pi banfiyaaruj Yetu pawo wal mënt ti bnuura ti utaak wi *Yuda bti, ti *Galilay na ti *Famariya. Payaha ya kadun ti ptiink Ajugun. *Uhaaš wi Našibaŋi utëñtën banfiyaaruj Yetu, kë baktiink Ajugun, abot atuma tum na nnuur nuur.

Fimonj Piyeer ajeban Ayne du ufët wi Luda

³² Kë wal mënt, Fimonj Piyeer, jibi ajaan añaay na bañaan, ašë wala du banfiyaaruj Yetu banfëñun du Luda. ³³ Ašënk da ñiin alon i bajaan bado Ayne anšakmi awo ti kališa nšubal bakrenj. ³⁴ Kë Fimonj Piyeer ašë jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, nañiin iboman kališa ki nu bdidi'u! » kë anaŋa ti dko mënt.

³⁵ Bañaan bti biki Luda na biki ufët wi Faronj wi bawinulonj, ašë fiyaar Ajugun.

Fimonj Piyeer anañan Tabita ti pkeŋ du ubeeka wi Yope

³⁶ Ñaaŋ alon nañašar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kañ kawoonj ti ušup *ugrek Dorkat: dawoonj ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ñaaŋ anjoobi bkow, aji ŋenka ŋenk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak ti nnuur mënt akeŋ. Wi bañowonj puum ašë jej pa apayan du meet di bko duuŋ†. ³⁸ Jibi Luda dañogonj na Yope, bañašar Yetu kë batiink kë Fimonj Piyeer awo da, ašë yil da biinŋ batëb aji na baka baya baji na a abi hënkunj. ³⁹ Anaŋa ti dko mënt aya na baka. Wi abanuj, badola kë apaya bko duuŋ. Baaŋ bayoŋ bti banaŋ ti kadunul awooni abot ayuuj imiša yi Tabita abiin alët wi ahojun na baka. ⁴⁰ Fimonj Piyeer ado kë bapënan bañaan bti, ašë nup añehan Našibaŋi. Wi awuŋšiin ataañ na puum ašë ji : « Tabita nañiin. » Ahaabëš kës, kë wi awinuj Fimonj Piyeer, ašë naŋa aŋo. ⁴¹ Fimonj Piyeer kë ašë wula kañen ašënk pnaŋa, ašë du baaŋ bayoŋ, na banfiyaaruj bandukiin adiiman baka kë awo najeb. ⁴² Bañaan bti ti Yope batiink uko unšepun, kë batum bakak aŋi yaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimonj Piyeer afët du Yope ajon du uko ñiinŋ alonj nalemp injan anwoonj katim ki Fimonj.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ Ñiinŋ alon i bajaan bado Korneliyut, awo ŋfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iñeen-week du pntuk pandu'aniin Itali. ² Ñiinŋ aŋ aji dëman akuŋ aŋi yaar Našibaŋi ul na biki katohul bti. Aji ŋenk bajuuk *bayuday abot aji ñehan Našibaŋi unuur undoli. ³ Unuur ulonj na pnak, kaya nwoori nwanjan, Našibaŋi ahaabša kës kë awin bnuura *uwanjut wi Našibaŋi ulonj kë ubi aneej du katohul ašë ji na a : « Korneliyut! » ⁴ Kë Korneliyut ašë jaban uwanjut kës, alënk ašë teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kë uwanjut ušë teema aji : « Našibaŋi atiink pñehan pi

* 9:25 Pkaar pawo kacak kaweek. † 9:37 Wal mënñan, baji baniw itoh, kapaf, imeeŋ ilonj kawo bko duuŋ.

nu akuṭ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aantilmi'u. ⁵ Hēnkuṭ yilan biint balon du Yope ido űiint anwoon Fimon andu'aniin Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaant i űiint alon anwoon Fimon kak aṣe wo nalemp injan, anfeṭun du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjut unṭiiniin na a uyahaṅ ya, kē aṣe du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ṭi biki aṣihuṅ anfiyaaruṅ Naṣibaṭi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ Aṭup baka uko unṭepun bti aṣe yil baka kē baya Yope.

⁹ Wi unuur ujintun, kē bayili bakya na bgah, adoo ñog Yope. Fimon Piyeer apaya wal mēnt ṭi uṣaṅ* añehan Naṣibaṭi, wal mēntan unuur udiini. ¹⁰ Kē ubon uṣe de a kē aṅal pde. Wi bawoon ṭi pjuṅa, Naṣibaṭi ahaabēṣa kēṣ kē aṣe mara mara awin ¹¹ baṭi kē bawo bhaab, kē uko ulon uṣe wala ṭi mboṣ, unnaami kaloona kaweeek kantaniin ṭi imbiint ibaakēr. ¹² Nntaam ṅi katoh na ṅi uṭeeh bti, ṅankpuliin na ṅankyitun, ṅawo ṭi ka meet. ¹³ Kē aṣe tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fimon Piyeer, naṭiin, fiṅan ṅa, ide. » ¹⁴ Kē aṣe teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko uṭop ulon. » ¹⁵ Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naṣibaṭi adinanun ṅaan ade, mēnt iwi iwoon kaji uṭopi. » ¹⁶ Pdiim paṭiini na a haṅ ṅyaaṣ ṅwajant, kē kako kaṣe pula, akak baṭi.

¹⁷ Ahum kaṣal uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ kaṭupa, kē bayili biki Korneliyut bankrabun uko Fimon nalemp injan baṣe wuj ṭi plēman. ¹⁸ Bahuuran kameena me Fimon andu'aniin Piyeer awoha nayaant i katoh mēnt.

¹⁹ Fimon Piyeer ahum kaṣal uko wi awinun, kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ji na a : « Biint bawajant buk bukun ala'u. » ²⁰ Waliin hēnkuṭ igakandēr na baka naya, iṣe iwut kaṭaaf nin ukoolan, ṭiki ṅi dyilun baka. ²¹ Kē Fimon Piyeer awala ayit na baṅaan mēntan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon ṅaan i naklaan. We uṭijanan? » ²² Bateema aji : « Naweeek i bangoli, Korneliyut, ṅaan natool, anfiyaaruṅ Naṣibaṭi, kē bayuday bti bamagana, ayilun un. Uwanjut wi Naṣibaṭi

ulon ujakuṅ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iṭupa uko wi iwoon kaṭupa. » ²³ Fimon Piyeer aneejan baka ṭi katohul, ado baka kē bawo bayaant biki nul.

Wi nfa mambanun, kē Fimon Piyeer aṣe gakandēr na baka, ul na baṅaan balon biki Yope banfiyaaruṅ Yetu. ²⁴ Aban Kaytaraya na baka ṭi unuur utēbantēn. Korneliyut adu bayiṭul na banohul biki kaṭēb, kē baṭo pyoonk baka. ²⁵ Wi Fimon Piyeer abanun ṭi katoh, Korneliyut kē aṣe naṭa ṭi dko mēnt aya ayit na a, ajot ṭi ihoṭul, adēmana. ²⁶ Fimon Piyeer ajaka : « Naṭiin » aṣe ṭenka kē anaṭaa, abaa ji na a : « Nji dwo ṅaan najēn ji iwi. » ²⁷ Aṭiini na a, aṣe neej, awin baṅaan batum banṭoon aṣe ji na baka : ²⁸ « Name kē pnaakiir na banwoon baanwo bayuday, kēme pṭo na baka paneenan ṭi nja bayuday. » Kē Naṣibaṭi aṣe dolēn ṅi ṭi uleef wi naan, kē nyikrēn kē pnaakiir na ṅaan anwoon aanwo nayuday paanwuṭi.

²⁹ Ukaan kē wi idu'ēnun, kē mbi kabi bi, bē mēntaaf ṭaaf nin ukoolan. Dṅal hēnkuṭ kame uko wi idurni. ³⁰ Korneliyut kē aṣe teema aji : « Udo ṅnuur ṅwajant, ji woori wi ṅi kaṭupun na iwi hēnk, kaṅog ṅwoori ṅwajant ṅi pnak, dṭo añehan Naṣibaṭi du katoh ki naan. Kē ṅaan alon anknuurun aṣe mara mara apēn ṭi kadun ki naan ³¹ ajakēn : «Korneliyut, Naṣibaṭi atiinku akuṭ aleṣ jibi ijaan kṭēnk bajuuk. ³² Yilan keeri du Yope baya bado űiint anwoon Fimon andu'aniin Piyeer abi ṭi. Awo nayaant i katoh ki Fimon nalemp injan anfeṭun du kakab bdēk. » ³³ ṭi dko mēnt, kē nyil kē badu'u, kē idinan abi aṭēnkun ṭi. Hēnkuṭ ṅṭo ṭi kadun ki Naṣibaṭi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuṅ ibi iṭupun. »

Fimon Piyeer aṭup Korneliyut na bayiṭul Uṭup Ulil Unuura

³⁴ Kē Fimon Piyeer aṣe ṭiini na baṅaan aji : « Dbaan ayikrēn kē Naṣibaṭi aanji paṭṣēr. ³⁵ Kē ṭi utaak undoli woli ṅaan aṣi yaara akuṭ aṭaṣ bgahul aji wo na a. ³⁶ Awul uṭup wi nul baṅaan biki *Itrayel : *Uṭup Ulil Unuura wi mnjeeh ṭi Yetu *Krittu, ul anwoon Ajug baṅaan bti. ³⁷ Name iko intēpun bti ṭi *Yuda ; ijunna *Galilay, wi

* **10:9** Itoh jii iwo na dko dlon du bko duuṭ, dandaanun, di ṅaan ahiniin kaṭo, kēme kapint.

*Yowan aṭiiniyaanun *batitmu aba. ³⁸ Name Yetu mēnt ampennun *Nataret, nawin jibi Naşibaṭi adatulun awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak kē añaay na dko bti ado bnuura, ajeban bañaan biki *Untaayi Uweek uknooranun, ṭiki Naşibaṭi awo na a. ³⁹ Kē nja ṅwo bamaar biki uko wi adolun bti ṭi Yerutalem na utaak wi *bayuday bti. Ul, i bafinun wi bapanulun ṭi pmul. ⁴⁰ Ul, Naşibaṭi anaṭana ṭi pkeṭ ṭi unuur uwajantēn aṣē diimana bañaan. ⁴¹ Mēnt bañaan bti bawinulun, un ṭaṅ biki Naşibaṭi ajonun ndati, aji ṅwo bamaar, un ṅndaanun akuṭ ade na a, wi anaṭiin ṭi pkeṭ. ⁴² Kē aṣē ji na un ṅṭup bañaan uko wi ṅmaarun: Ul kak i i Naşibaṭi adatun aji awo nawayēş bṭup i bañaan bajeb na bankeṭun. ⁴³ Ul kak Yetu i i *baṭupar Naşibaṭi bti baktiiniyaanun wi bajakun: ṅaan anfiyaarulun, ṭi mnhina mi Yetu mēnt ipekadu yi nul iji ipēn bti. »

Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Fimon Piyeer ahum kakakalēş iko yun, kē *Uhaaş wi Naşibaṭi uşē wala ṭi bañaan bti banktiinkun uṭup wi nul. ⁴⁵ *Bayuday banfiyaarun baññoṭanulun bañoṅar maakan, wi bawinun kē Naşibaṭi adoo ṭen banwoon baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ṭiki ⁴⁶ batiink baka, kē baktup ṅṭup ṅmpaṭi akuṭ adēman Naşibaṭi. Fimon Piyeer akak aṭiini na baka aji : ⁴⁷ « ṅaan alon akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batitmu i? Bukal banyeenkun Uhaaş wi Naşibaṭi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado kē bado baka batitmu ṭi katim ki Yetu, kē bañaan bakak aṅehana aji aṭo da ṅnuur ṅlon.

11

Fimon Piyeer akakalēş biki Yerutalem uko wi awinun

¹ *Banjañan na banfiyaarun Yetu bti banwoon ṭi *Yuda batiink kē banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uṭup wi Naşibaṭi. ² Wi Fimon Piyeer akakun ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarun kē başē ṅoman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo neeṭ ṭi itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kē Fimon Piyeer aṣē jun pkakalēş baka bnuura iko jibi iṭeparun du ujuni. ⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope aṅehan Naşibaṭi, kē aṣē haabşaan kēş kē nwin uko ulon kē uwalnaana baṭi, uwo wo ji kaloona kawee kan-tananiin ṭi imbiint ibaakēr, kē kabi awala aban ṭi nji. ⁶ Djaban ka kēş, aṣē win ṭi ka meet ṅntaam ṅi katoh na ṅi uṭeeh bti, ṅanjaan ṅapula na ṅanjaan ṅayiṭ, ⁷ aṣē tiink pdiim plon kē pakji na nji : “Fimon Piyeer, naṭiin, fiñan ṅa, ide!” ⁸ Kē nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanun kēme uko uṭop ulon uumbaun kaneekarēn mntum.” ⁹ Kē pdiim pakak apēna baṭi aji : “Uko wi Naşibaṭi adinanun pde, mēnt iwi iwoon kaji uṭopi.” ¹⁰ Udo hañ ṅyaaş ṅwajant, kē iko bti iṣē kak baṭi. ¹¹ ṭi dko mēnt, kē biint bawajant balon biki bayilnun ubeeka wi Kaytaraya başē ban ṭi katoh ki ṅwoon. ¹² *Uhaaş wi Naşibaṭi kē uşē jakēn wutan kaṭaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaan banfiyaarun paaj kē bagakandēr na nji kē ṅya du uko Korneliyut. ¹³ Kē aṣē kakalēşun jibi awinari *uwanjut kē ubi aneej du katohul aṣē ji na a : “Yilan ṅaan alon du Yope ido Fimon andu'aniin Piyeer abi ṭi, ¹⁴ alun kaṭupu ṅṭup ṅanklun kabuuranu iwi na biki katohu.” ¹⁵ Djaka jak djun bṭup, kē Uhaaş wi Naşibaṭi uşē wala ṭi baka jibi ubiin awala ṭi un du kateeku. ¹⁶ Kē nşē leş wal mēnt uṭup wi Ajugun, wi abiin aṭup aji : “Yowan abattaar na meel, kē an, naşē lun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaṭi.” ¹⁷ Woli Naşibaṭi aṭen bañaan biki alinjan na un wi ṅkakun ṭfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon ṅi nandayanaan i, dhilanun kaneenan Naşibaṭi ado uko wi aşalun? »

¹⁸ Wi batiinkun hañ aṣē walan ṅhaaş, adēman Naşibaṭi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoon baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaṭi kakuṭ kaka ubida wi manjoonan, Naşibaṭi aṭenun baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaarun du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan akeṭun kē başē kak ahan banfiyaarun, kē bawayşeri. Balon baya ado ban utaak wi Feniti, kē balon baya te unjiw wi Kiprut, kē balon baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aṣē jukanaara

*bayuday ɬaŋ *Uɬup Ulil Unuura. ²⁰ Kë banfiyaaruŋ baloŋ banwoonuŋ Kiprut na Kuren bašë ya Antiyoka aɬup banwoon baanwo bayuday kak Uɬup Ulil Unuura. ²¹ Mnhina mi Ajugun mantënk baka kë bañaan batum bafiyaar akuɬ akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutalem batiinkuŋ iko yaŋ, kë bašë do Barnabat kë aya Antiyoka. ²³ Wi abanuŋ, alilan maakan ɬiki awin bnuura bi Našibaɬi ɬi bañaan biki ubeeka mënɬ ašë ji na baka bataman ɬi pfiyaar Ajugun ɬi iɬëb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ñaan najoob bkow antumuŋ na *Uhaaş wi Našibaɬi, akuɬ afiyaar Ajugun, kë bañaan batum bafiyaar akuɬ akak ɬi Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal mënɬ Tartut pla Fawul. ²⁶ Wal wi awinuluŋ ašë kak na a ɬi Antiyoka. Wi wi bašaan aɬo ɬi pntuk pi banfiyaaruŋ mënɬan puŋ ušubal upëb bukal batëb ajukan bañaan batum. Kë ɬi Antiyoka mënɬ di di bajunnuŋ pdu baɬaşar Yetu aji « baritton. »

²⁷ ɬi ŋnuur mënɬan ŋuŋ, kë *baɬupar Našibaɬi baloŋ bawoona Yerutalem aya Antiyoka. ²⁸ Aloŋ ɬi baka i katim ki Agabut, i Uhaaş wi Našibaɬi uneejuŋ kë ašë naɬa, aɬup baka aji ubon uweek uluŋ kawo ɬi umundu bti (kë wul ubiin awoha ɬi wal wi pših pi Klodiyut). ²⁹ Wal mënɬan kë baɬaşar Yetu biki Antiyoka bašë tiinkar aji andoluŋ awul uko wi ahilanuŋ katënkna banfiyaaruŋ biki utaak wi Yuda. ³⁰ Kë hënk di di badoluŋ, Barnabat na *Fawul kë baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaaruŋ itaka yi bajuntuŋ.

12

Herod Naših ahajan banfiyaaruŋ Yetu

¹ Wal mënɬ *Herod naših akak ɬi phajan banfiyaaruŋ Yetu baloŋ. ² Ado kë bafin *Yakob naweeek *Yowan na kakej. ³ Wi awinuŋ kë waŋ ulil *bayuday ašë taman, ado kë bamob Fimoŋ Piyeer (uwo ɬi wal wi *ufettu wi ipoom indaɬ). ⁴ Wi amobuŋ Fimoŋ Piyeer, ado kë bawata ukalabuš ašë ɬu bangoli, kë baji baluɬsar babaakër babaakër pyeŋa. Aŋal karuhnaana Fimoŋ Piyeer ɬi kadun ki bañaan bti woli *ufettu

wi mnjeeh uɬëpi. ⁵ Hënk, kë batuh Fimoŋ Piyeer ayeŋa bnuura. Wal mënɬ kë banfiyaaruŋ bašë ñehan maakan Našibaɬi pa a.

⁶ ɬi utejan unɬaanuŋ unuur wi Herod aɬuun pluŋ kado *uruha wi Fimoŋ Piyeer, kë awo ɬi ptoof pi bangoli batëb anoyënt. Batana na mnkorentu, kë bayeŋ baloŋ bakak anaɬ ɬi plëman pi ukalabuš. ⁷ ɬi dko mënɬ, kë *uwanjuɬ wi Ajugun ušë bi, kë ukalabuš ukak ajeeh maakan. Uwanjuɬ ukob koban Fimoŋ Piyeer ɬi kantaagan ahuma ašë ji na a : « Faraan inaɬa! » ɬi wal mënɬ, kë mnkorentu manšë pëna ɬi iñen yi Fimoŋ Piyeer ajot. ⁸ Uwanjuɬ kë ušë ji na a : « Naɬiin ibomandër! » kë Fimoŋ Piyeer ado jibi ujakuŋ. Kë uwanjuɬ ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, iɬaşën. » ⁹ Bapën ɬi ukalabuš kë Fimoŋ Piyeer akɬaş uwanjuɬ aamme aji uko unktëpuŋ hënk, uwo manjoonan, ašal aji aɬaafi ɬaafi. ¹⁰ Hënk kë baɬëp bayeŋ bateek, aɬëp batëbantëŋ, ašë ban du plëman pweek pntak panwujuŋ du ubeeka. Plëman pahaabša bdidi pa, ɬi kadun ki baka. Bapën aɬëp na bgah bloŋ ; ɬi dko mënɬ, kë uwanjuɬ ušë neem.

¹¹ Wal mënɬ, kë uhaaş ušë kak na Fimoŋ Piyeer kë ašë ji : « Dbaan ayikrën hënkun, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjuɬ wi nul, abuuranaan ɬi phina pi Herod, na ɬi iko iwuɬaan bti yi bayuday bašaluŋ pdolën. »

¹² Wi Fimoŋ Piyeer ašalntënuŋ uko mënɬ, ašë tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniin Markut. Bañaan batum bayit da añehan Našibaɬi. ¹³ Akob ɬi plëman, kë nalemp ñaat aloŋ andu'aniin Rode ašë ñog, ahepar ñaan ankobuŋ. ¹⁴ Ayikrën pdiim pi Fimoŋ Piyeer ašë lilan maakan, aando haabëš plëman, aɬi akak meeɬ aji na bañaan : « Fimoŋ Piyeer a! Awoon du plëman, du bdig. » ¹⁵ Kë bašë teema aji : « Iwi iyilaa » kë ul ašë mëbana ɬi uɬup wi nul, kë bašë kak ajaka : « Om uwanjuɬ wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimoŋ Piyeer awo ɬi pkob ɬi plëman. Banfiyaaruŋ Yetu bahaabëš, awina ašë ñoŋar maakan bukal bti. ¹⁷ Anëɬ baka kañen bayompna, ašë kakalëš baka jibi Ajugun adoluŋ te kë adoo pën du ukalabuš. Ašë ji na baka « Nayaan naɬup uko mënɬ Yakob, na banfiyaaruŋ bukindu. » Wi abaan, ašë kak aya dko dmpaɬi.

¹⁸ Wal wi unuur ujintun, bangoli bañonar maakan ašë hepar dko di Timon Piyeer abaan aya ya? ¹⁹ Herod ațu bañaan pla'a, kē nin alon aanwina win. Wi aheparun bayen, ašë do kē bafin baka. Wi uko wan utēpun, kē Herod ašë pēn du utaak wi *Yuda aya ado nnuur nlon du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeț pi Herod Nașih

²⁰ *Herod adeebațer bnuura wal mēnt bañaan biki nbeeka ni Tir na Fidon, kē bașë tiinkar aji baya kawina. Bajunna ațiini na Blattut, nalempar Herod alon i ahațun, awat ți ploodan na a. Wi babaan ašë ya du Herod, akooța aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaak wi Herod Nașih.

²¹ Ți unuur wi Herod adatuț, ul ți uleeful, awohara imișã yi pșih ațo ți pțij pi pșih, ašë țiini na bañaan, jibi ajonun kado. ²² Bañaan kē bașë maagatēna maakan aji : « Mēnt ñaan najēn akțiiiniñ hēnk, nașibați nampoți a! » ²³ Ți dko mēnt kē *uwanjūt wi Ajugun ușë koba, țiki aandēman Nașibați. Nkut n̄ajota kayin, kē akeți.

²⁴ Kē bañaan banfiyaaruț Uțup wi Nașibați akuț atiink wa bașë tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babiin pdo țu ubeeka wi Yerutalem, bapēn da, ašë ya na *Yowan andu'aniin Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka țfa țu pntuk pi banfiyaaruț, *bațupar Nașibați na *bajukan Bgah : Barnabat, Timeyon andu'aniin najēnal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoț i *Herod Nașih i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur ulon wi bawoon țu pdēman Nașibați abot ayiman, *Uhaaș wi Nașibați kē ușë ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo țu ulemp țan unkaan kē ndu baka. » ³ Wi bayimanun akuț aňehan Nașibați, ašë paf baka iñen țu ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul bațup Uțup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaș wi Nașibați uyilun baka hēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'anin Feluka, dul di di bajejnun ulantu,

aya unjiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanun ubeeka wi Falamina ašë jun pjukan Uțup wi Nașibați țu *itoh iñehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē akțenk baka.

⁶ Kē wi bamuurun unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, ašë yit da na ñaan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday ašë ji homp kaji ul awo *Națupar Nașibați. ⁷ Ñiint mēntan un awo du uko Fergiyut Pawulut nantuța i unjiw anwoon ñaan natit. Nantuța un ado kē badu Barnabat na Fawul țiki aňal ptiink Uțup wi Nașibați. ⁸ Kē Elimaat nayaamu (hēnk dawoon katimul țu *ugrek) ašë pok uko mēnt wun, aañal nantuța awugēș ușal. ⁹ Kē Uhaaș wi Nașibați ușë neej wal mēnt atum țu Fawul – i bakaan aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēș, ašë jaka : ¹⁰ « Iwi, iwo ñaan antumun kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aañal pțep țu bgah, lum di di ibaan ațaňan țaňan pdo kapēnan bañaan țu bgah btool bi Ajugun ba? ¹¹ Tenan hēnkun Ajugun așaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te nnuur nlon n̄adoo n̄ațep. » Ți dko mēnt, kēș kafel na Elimaat, kē akfooy na dko ala ñaan nañooța. ¹² Nantuța i unjiw afihaar Yetu wi awinun uko unțepun, akak aňonar maakan țu pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uțup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

¹³ *Pawulu na batēntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaak wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awugșã akak Yerutalem. ¹⁴ Kē bukal bașë juța țu bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaak wi Pitidi. Ți *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē bașë neej du *katoh kañehanaani ațo. ¹⁵ Wi baleyi-irun n̄ibra ni *Bgah bi Moyit, na nțup ni *bațupar Nașibați, kē baweeek biki katoh kañehanaani bașë do kē bahepar baka aji : « Batēnt nan, nakale uko uțup unhilanun katēntēn bañaan biki bti, naňog katiinkana. » ¹⁶ Pawulu kē ašë nața, anēț baka kañen, ašë ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandēmanun Nașibați, natiinkan. ¹⁷ Nașibați i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat

başınun, adëman pntaali pi baka, wi bawoon bayaan du utaak wi Ejiptu. Apënan pa du Ejiptu kak ti mnhina mi nul. ¹⁸ Awo na başınun du *pndiış nşubal iñeen nbaakër, alemp na baka. ¹⁹ Awet nraaşa paaj na ulon ti utaak wi Kanaan, ajej mboş awul babukul biki Itrayel, ²⁰ uko wañ udo nşubal iñeen-week njaaş nbaakër na iñeen kañeen (450).

« Wi wañ uţepun, kē aşē wul baka baweeek te wal wi Famiyel Naşupar Naşibaţi abiiñ abi. ²¹ Wi wi başaan ahepar Famiyel pka naşih, kē Naşibaţi awul baka *Fawul abuk Kit i pşini pi Benyamin, kē aşiş baka nşubal iñeen nbaakër. ²² Wi abiiñ apënan Fawul, aşē tu *Dayiţ ti pşih. Ul Dayiţ mēnt, hēnk di di Naşibaţi aţiiniñ uko wi nul, aji :

“Dwin ti Dayiţ abuk Yete, ñaan i uhaaş naan unjalun,

dme kē ahil kalun kado unjal wi naan bti.”

²³ Ti pşini pi nul pi pi Naşibaţi awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiñ ahon tfa. ²⁴ Yowan, ambiñ Yetu uteek, ajukan ti Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu. ²⁵ Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji dwo in ba? Nji mēnwō ñaan i naşalun aji dwo, natenan, alon alun kabi ti kafet ki naan, i mpoşun maakan pñup kafēnēşa işapaat.”

²⁶ « An batēnt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandëmanun Naşibaţi : nja biki Naşibaţi awulun uşup wi mbuur. ²⁷ Bañaan banfētun du Yerutalem na baweeek biki baka, baamme kē Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kē baankak ate nşup ni başupar Naşibaţi ni bajaan bapiban baka ti unuur undoli wi pnoorfēn, aşē baañsaan pdo jibi ujakun wi başuun pbi kafin Yetu. ²⁸ Baanka uko utapara aşē ji na *Pilat ado bafiņa. ²⁹ Wi başepanun iko bti impiitaniñ ti a, bawalana ti krut, ahetana du bhēr. ³⁰ Kē Naşibaţi aşē naşana ti pkeş. ³¹ Yetu ado nnuur nşum ni ajaki pēn kawinana ti bañaan bangakandērun na a undiimaan, du utaak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kē bukun mēntan bawoon hēnkun bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel. ³²⁻³³ Kē un nşē bi bi pşijan *Uşup Ulil Unuura : uko wi Naşibaţi abiiñ ahon

başınun tfa ado wa hēnkun pa nja, nnuwon babuk baka, wi anaşanun Yetu ti pkeş. Hēnk di di bapiitun ti ulibra wi pñaaamarēn, aşup ti kañaaam katēbantēn aji :

“*Iwi iwoon Abuk naan ;*

Nşa di, dkak Şaaş.”[☆]

³⁴ Naşibaţi aţar aşup kē alun kanaşana ti pkeş, nin aanklun kawuta apuş. Aşup aji hēnk :

“*Dlun kawulan na manjoonan iko inuura inyimanun,*

yi nhoşun Dayiţ.”[☆]

³⁵ Ukaan kē bapiit kak aji :

“*Tinklun kawut ñaan nayimanaan i nu apuş.*”[☆]

³⁶ Dayiţ ul ti wal wi nul, wi adolun unjal wi Naşibaţi aşē piinş akeş, kē bamoya na başin kē apuşi. ³⁷ Bē i Naşibaţi anaşanun ti pkeş, aampuşi. ³⁸ An bayiş naan nbi bi pşupan name kē Yetu akaan kē ipekadu ihil kapēn. Ti katim ki Yetu ki ki başupanan pbuur ti ipekadu ; ³⁹ ti katim ki nul ki ki ñaan anhaşun akbuurnun ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanaan. ⁴⁰ Nalipariin, uko wi başupar Naşibaţi bajakun ulun udolan, baji :

⁴¹ “*Natenan an babeeh iko,*
nañonarēn, naşoşa, naba.

Şiki, ti nnuur ni nawoon ni, dlun kado uko uweek

wi nameen woli başup şup ñaan wa, aankfiyaar.”[☆]

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bakpēnun ti katoh kañehanaani, bañaan bukun bakooş baka balun bakak, ti unuur wi pnoorfēn unkmbiñ başiniyaan kak uko wi başupun.

⁴³ Wi bañaan bawayşērun, başum ti baka, bayuday na balon bankakun ti Bgah bi Moyit, başaş Pawulu na Barnabat. Kē bukal başē şini na baka atēntēn pa bajuşa ti bnuura bi Naşibaţi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfēn ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uşup wi Ajugun.

⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi bawinun pntuk pi bañaan pun, aşē laş uko wi *Pawulu akjakun, akak akara. ⁴⁶ Pawulu na Barnabat kē başē taman maakan ajukan na mntēn

aji : « An biki bañaan bawoon lah kajikan Uṭup wi Naşibaṭi duna. Kē wi naşaan apok wa, aşal aji naantaan na pka ubida wi mnṭo, nwtan ṭuṅ kaya du banwoon baanwo bayuday. ⁴⁷Uko waṅ wi wi Ajugun ajakuṅ nwo i kado :

“Ddolu kē iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday,
ihilna itij umundu bti du mbuur.” »[✧]

⁴⁸ Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkuṅ uko mēnt, balilani, abot adēman uṭup wi Ajugun. Kē biki Naşibaṭi adatuṅ bti pa ubida wi mnṭo, bafiyaari. ⁴⁹ Uṭup wi Ajugun umeetana ṭi utaak wuṅ bti. ⁵⁰ Bayuday kē başē wuuk wal mēnt baat bayok baloṅ bandēmanuṅ Naşibaṭi, na bantohi biki ubeeka, kē baklat Pawulu na Barnabat. Kē bawuuk bañaan kē bakak ahajan baka, adoo dook baka ṭi utaak. ⁵¹ Kē Pawulu na Barnabat başē dan danan pdēpalēn ṭi ihoṭ yi baka adiimanaan udeeb wi baka, aşē tool aya ubeeka wi Ikoniyyom. ⁵² Banfiyaaruṅ biki Antiyoka kē başē tum wal mēnt na mnlilan na *Uhaaş wi Naşibaṭi.

14

Pawulu na Barnabat baṭup bañaan biki Ikoniyyom Uṭup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniyyom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoḥ kañehanaani ki bayuday aṭiiniyaan uṭup wi Naşibaṭi bnuura, jibi babiin ado ; kē bañaan baṭum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokuṅ pfiyaar Yetu kē başē kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot aşoor banfiyaaruṅ. ³ Uko mēnt uunneenan bi Pawulu na Barnabat baṭo da nnuur nṭum bado kaṭup uko wi Ajugun na mntēṅ mi awuluṅ baka, kē ul akak adiiman kē uṭup wi baka unṭaanuṅ na bnuura bi nul ujoonani, wi awuluṅ baka phina pi pdo iko iñoṅarēnaan na mlagre. ⁴ Bañaan biki ubeeka bti bakak apaṭ, baloṅ bawo na bayuday kē baloṅ bawo na *banjañan.

⁵ Kē banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweeḥ biki baka başē tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlak kafin. ⁶ Wi banjañan bameeṅ uşal wi baka, baṭi aya Littra na Derbe, nbeeka ni utaak wi bajaan bado Likanoya, na nṭēṭ nannogun da, ⁷ aya aṭupa ṭup da *Uṭup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baṭup Uṭup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinṭ aloṅ awo ṭfa du Littra anṭakmi ihoṭ, aji bi wo wo ṭi dko dloolan, aambaan kapoşa, ṭiki abuka buka haṅ ; ⁹ aṭo atiink *Pawulu. Kē Pawulu aşē jabana kēş, awin kē afiyaar pfiyaar panhinanuṅ kajebana. ¹⁰ Wi wi adoluṅ pdiim pweek adu'a aji na a : « Naṭiin inaṭ iliinṭ ṭi ihoṭ! » Kē niinṭ alut anaṭ: abi kapoş poş.

¹¹ Wi bañaan bawinuṅ uko wi Pawulu adoluṅ, kē başē huuran na uṭup wi baka wi Likanoya aji : « Başibaṭi biki nun bakak bañaan bajēn, awala ṭi un » ¹² Wal mēnt, kē başē ṭu Barnabat katim ki Diya, aşē ṭu Pawulu ki Hermet* ṭiki ul ajaan aṭupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon aloṅ ṭi başibaṭi biki baka, i kaduṅ kawoon ṭi uneej ubeeka, aya aṭij ngit nannēguṅ na itoh. Ul na pntuk pi bañaan puṅ baṅal pdo *banjañan pgur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu batiinkuṅ uko wi baṅaluṅ kado, batow imişa yi baka adiimanaan kē baandii, aşē ṭi aneej ṭi ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinṭ we ukaan kē nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajēn ji an! Nbi bi ṭi, pṭupan *Uṭup Ulil Unuura, napēnna ṭi iko inaaṭ yi nakdoluṅ yuṅ, naşē nakak du Naşibaṭi najeb, anṭakuṅ baṭi, aṭak mboş, na bdēk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kē aji ṭaş bgah bi aṅaluṅ. ¹⁷ Kē aşē wo anṭañan pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdoluṅ: awulan uşubal unwoonuṅ baṭi na nṭeey nṭum ṭi wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aṭu mnlilan mntum ṭi nṭhaaş ni nan. » ¹⁸ Baṭup anoor abaa bi hilan aneenan pgur mēnt.

¹⁹ *Bayuday baloṅ banwoonuṅ Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyyom kē başē bi bi, abot ado bañaan kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, afēl du bdiḡ bi ubeeka ṭiki

✧ 13:47 Itayi 49.6. * 14:12 Diya na Hermet bawoon baloṅ ṭi başibaṭi bampoti biki bañaan bukuṅ. Diya awoon naweeḥ kē Hermet aşē ji ṭupar a.

başal aji akeŋi. ²⁰ Kê wi banfiyaaruŋ başaar afooya, kê ašë naŋa akak du ubeeka. Unuur utëbantëŋ ul na Barnabat kê bašë ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baŋup *Uŋup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kê bañaar baŋum baŋaš baka aŋiyaar Ajugun. Kê bašë kak wal mënŋ Littra, aŋëpna İkoniyom, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batëŋtën banfiyaaruŋ, aŋu ŋi nşal ŋi baka kê bawo kata-man ŋi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pşih pi Naşibaŋi. »

²³ ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naşibaŋi kayi-man kašë duk baka ŋi iñen yi Ajugun, i bafiyaaruŋ.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi ašë ban Pamfili.

²⁵ Baŋup Uŋup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnuŋ ulanŋu pkak Antiyoka di Firi, dko di babiin awutanaan baka ŋi iñen yi Naşibaŋi, aji baya pdo ulemp wi badoluŋ nŋa hënk.

²⁷ Wi babanuŋ Antiyoka ašë yitrën banfiyaaruŋ bti. Baŋup baka jibi Naşibaŋi alempuŋ na baka, akuŋ aŋup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli. ²⁸ Pawulu na Barnabaat baŋo da ajon na banfiyaaruŋ Yetu.

15

Pŋom padëm du Antiyoka ŋi uko wi pwala katëmp

¹ Bañaar balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, ašë wo ŋi pjukan banfiyaaruŋ aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katëmp jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. » ² *Pawulu na Barnabat balaŋ baka, kê pŋom pweek pašë wo. Bañaar kê bašë tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaar balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baŋiiniyaan uko mënŋ na *banjaan na bantohi.

³ Kê banfiyaaruŋ bašë tënŋ baka ŋi uko uyaani bayaaš, kê bamuur Feniti na *Famariya, aŋup jibi banwoon baanwo bayuday bakakuŋ du Ajugun, uŋup uhalu waŋ, uŋu banfiyaaruŋ bti ŋi mnlilan

mweek. ⁴ Wi babanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ, na banjaan na bantohi, babi akit baka, kê bašë kakalëš baka jibi Naşibaŋi aŋëpnuŋ ŋi baka, ado iko itum.

⁵ Kê balon ŋi pntuk pi *bafaritay banfiyaaruŋ Yetu bašë teem aji : « Bawo biki kawalan katëmp banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baŋaš Bgah bi Moyit. »

Fimon Piyeer aŋiini na bañaar

⁶ *Banjaan na bantohi, kê bašë yitir pŋiiniyaan uko mënŋ. ⁷ Wi baŋëlşëruŋ ajon, kê Fimon Piyeer ašë naŋa aji na baka : « An bayit naan, name kê Naşibaŋi adatuŋ undiimaan ŋi an, aji nŋup banwoon baanwo bayuday *Uŋup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar. ⁸ Kê Naşibaŋi ammeen nşal ŋi bañaar, ašë diimanun kê aŋal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaar awul baka *Uhaaš wi nul jibi awuluŋ un. ⁹ Aampaŋëşun nin na baka, apënan baka ipekadu, ŋiki bafiyaari. ¹⁰ Kê we uşaar awo hënkunŋ pla Naşibaŋi bŋup paŋ ba? Wal wi naŋaluŋ pkunŋan bañaar baŋaš bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, nwoon nŋëmbi hinan akuŋa? ¹¹ Nbaa ŋëp ŋëp aŋiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranun ji baka. »

¹² Kê bañaar bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kê bakkakalëš iko iñonarënaan na mlagre yi Naşibaŋi aŋëpnuŋ ŋi baka ado du nŋaak ŋi banwoon baanwo bayuday. ¹³ Wi baŋiiniinŋ adoo ba, kê *Yakob ašë yeenk, aji : « An bayit naan, natiinkaan. ¹⁴ Fimeyon akakalëš jibi Naşibaŋi aya i ŋfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ŋi baka bañaar bankwoon biki nul. ¹⁵ Kê nŋup ŋi *baŋupar Naşibaŋi ŋakak aŋaar na uŋup waŋ, bapiit uko wi Naşibaŋi ajakuŋ aji :

¹⁶ “*Dluŋ kakak woli iko yaŋ bti iŋëpi, pnaŋan katoh ki *Dayit kambiiŋ ajot; dluŋ kanaŋan ka kabot kaboman ka.*

¹⁷ *Hënk, bañaar bti bandukiinŋ, baluŋ kado kala Ajugun, ënhëŋ, nŋaak bti, ŋi nji ndatuŋ aji ŋawo ŋi naan.*

Hënk di di Ajugun ajakuŋ.

¹⁸ *Ul anŋupuŋ undiimaan,*

uko wi aklun kado. » ☆

¹⁹ Yakob akak ahoṭalēš aji :

« Ukaan̄ kē n̄sal ṭi uleef naan aji n̄enwo kanooran banwoon̄ baanwo bayuday, bankakun̄ aḡiyaar Naṣibaṭi. ²⁰ Kē nawulēn̄ n̄piit̄ baka, n̄ji na baka bawut kado kade uyemaṭ unneenanun̄, ji wi mngur ; bawut p̄juban pi piinṭ ; bawut p̄de uyemaṭ wi n̄ntaam n̄ankeṭun̄ kē p̄ñaak paantula. ²¹ Bañaan̄ bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ṭi n̄beeka b̄ti akak aleyiir ba ṭi itoh iñehanaani yi bayuday, *n̄nuur n̄i pnoorfēn̄ b̄ti. »

Uko umpiitun̄ pa banwoon̄ baanwo bayuday

²² Ukaan̄ kē *banjañan, na baweek na banfiyaarun̄ b̄ti, baṣē wat ṭi p̄loolan, adat balon̄ ṭi baka, kē bagakandēr na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniin̄ Bartabaat, na Filat, biinṭ bantiinkaniin̄ ṭi banfiyaarun̄. ²³ Bawul baka uko umpiitun̄ aji :

« Un, banjañan, na bantohi, na batēn̄tan b̄ti banwoon̄ ṭi, n̄wulan mboṣ, an banfiyaarun̄ nanwoon̄ naanwo bayuday, nanfētun̄ ṭi ubeeka wi Antiyoka, ṭi n̄taak n̄i Firi na Filitiya. ²⁴ N̄tiink kē baji bañaan̄ balon̄ biki nun̄ babi du an, ayewlēnan akuṭ atokan n̄sal na n̄ṭup n̄i baka. Bañaan̄ mēnṭ, un n̄ēnyil baka. ²⁵ Ukaan̄ kē n̄yitiir awat ṭi p̄loolan, adat bañaan̄ balon̄ babi du an. Bañoṭan Barnabat na Pawulu banwoon̄ bañaan̄ biki n̄maganun̄ maakan, ²⁶ biinṭ banṭun̄ ubida wi baka b̄ti ṭi ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun. ²⁷ Ukaan̄ kē n̄do Yudat na Filat, babi baṭupan b̄didi baka uko wi n̄piitanañ wi. ²⁸ Un na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, n̄ji n̄ēnkṭo kanooran na nin bkun̄ blon̄, woli uunwo uko wi bgah bajakun̄: ²⁹ Nawutan kade uyemaṭ wi mngur, nawutan kade n̄ntaam n̄ankeṭun̄ kē p̄ñaak paantulaa. Nawutan p̄juban pi piinṭ. Nadole hañ nado bnuura. N̄beeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, kē baya Antiyoka, kē baya yitrēn̄ banfiyaarun̄, aṣē wul baka uko umpiitun̄. ³¹ Wi bañaan̄ bukun̄ baleyiirun̄ wa, balilani, ṭiki uhoṭan baka mntēñ. ³² Yuda na Filat, bankaañ awo

*baṭupar Naṣibaṭi baṭiini na banfiyaarun̄ ajon, ahoṭan baka mntēñ maakan. ³³ Wi baṭoon̄ da n̄nuur n̄lon̄, kē banfiyaarun̄ baṣē ñehandēr baka bayaaṣ bnuura, aṣē wutan baka kē bakak du banyilun̄ baka. [³⁴ Kē Filat aṣē ji aduka da.] ³⁵ Pawulu na Barnabat kē baṣē duka n̄nuur n̄lon̄ du Antiyoka, awo na bañaan̄ baṭum ajukan abot aṭup baka Uṭup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat banom agar

³⁶ Wi n̄nuur n̄lon̄ n̄aṭēpun̄, kē *Pawulu aṣē ji na Barnabat: « Wulan n̄kak p̄win banfiyaarun̄ biki n̄beeka b̄ti n̄i n̄ṭēpun̄ aṭup Uṭup wi Ajugun, n̄ten jibi baduki ado. » ³⁷ Barnabat aṅal baya na *Yowan andu'aniin̄ Markuṭ, ³⁸ kē Pawulu aṣē pok, aji baanwo kaṭija, ṭiki ado bi duk baka uyaaṣ ulon̄ du utaak wi Pamfili, kē aanyoonk babaañēš uko wi bakdolun̄. ³⁹ Kē baṣē n̄om wal mēnṭ bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markuṭ, kē bajej ulantu aya unjiw wi Kipruṭ, ⁴⁰ kē Pawulu aṣē dat Filat. Wi banfiyaarun̄ bawutanun̄ baka ṭi bnuura bi Ajugun, kē baṣē ya. ⁴¹ Pawulu añaay na n̄taak n̄i Firi na Filitiya, atēñṭēn̄ banfiyaarun̄.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naṭaṣar Yetu alon̄ i bajaan̄ bado Timote afētun̄. Anin awo *nayuday ankakun̄ aḡiyaar Yetu, kē aṣin aṣē wo nagrek. ² Banfiyaarun̄ banwoon̄ Littra na Ikoniom, baṭiiniyaan uko unuura ṭi katimul. ³ Pawulu, kē aṣē n̄al agakandēr na a, aṣē do kē bawalana *katēmp, ṭiki bayuday banfētun̄ da, bame kē aṣin awo nagrek*. ⁴ Wi bakyaan̄, baṭup na n̄beeka abot aji na banfiyaarun̄ bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutalem bajakun̄. ⁵ Ukaan̄ kē banfiyaarun̄, bakya'a ya kadun̄ ṭi p̄fiyaar, abot atuma ṭum pya na n̄nuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

⁶ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uneenan *Pawulu na biki agakandēraanun̄ p̄ṭup Uṭup wi Naṣibaṭi du utaak wi Atiya, ukaan̄ kē

* **16:3** Bagrek baanji baya katēmp, ṭi bayuday woli iinya katēmp baji baji injinṭi, iinkhil pwo na baka.

bamuur aya n̄taak n̄i Frigiya na Galatiya. ⁷ Wi bañogun ūtaak wi Mitiya, aš̄e do na pneej Bītiniya, k̄e Uhaaš̄ wi Yetu uš̄e wo uundinan baka. ⁸ Wi wi bamuurun̄ Mitiya, aya aban pk̄eñ pi Trowat. ⁹ Na utejan, Naš̄ibaṭi ahaab̄eša k̄eš̄ k̄e awin ñiint̄ alon̄ i Matedoniya, k̄e anaṭi, aš̄e ji na a : « Biin Matedoniya, ṭ̄enkun! » ¹⁰ Wi uko wañ uṭ̄epañ ṭ̄ep, k̄e n̄š̄e bi bomand̄er bomand̄er pya, ṭ̄iki n̄š̄al aji Naš̄ibaṭi adu'un du, n̄ya n̄ṭup biki Matedoniya *Uṭup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar h̄enkuñ Yetu

¹¹ K̄e n̄jijnaana ulantu ṭ̄i Trowat, abi ya ya utool du un̄jiw wi Tamotrat. Wi nfa mambanun̄, k̄e n̄š̄e ya aban ubeeka wi Newopolit. ¹² Dul di di n̄p̄ennun̄ aya ubeeka ulon̄ ṭ̄i ūtaak uteek wi Matedoniya unwoon̄ katim ki Filip. Ubeeka m̄ent̄ uwo ṭ̄i p̄š̄ih pi Rom†. N̄ṭo da n̄nuur n̄lon̄.

¹³ ṭ̄i *unuur wi pnoorf̄en wi bayuday, k̄e n̄š̄e p̄en aya umbañ wi kaban̄ ki katant, di n̄š̄alun̄ aji, n̄ya kawin da dko d̄ñehanaani Naš̄ibaṭi. N̄ṭo da aṭiini na baat̄ banyitun̄ da. ¹⁴ Alon̄ ṭ̄i baka, katimul kawo Liidi ; awo ñaat̄ and̄emanun̄ Naš̄ibaṭi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaañ ijeenk̄al intamun̄. Awo ṭ̄i p̄tiinkun, k̄e Ajugun aš̄e haab̄eša uhaaš̄, afiyaaraan uko wi *Pawulu akṭupun̄. ¹⁵ Ñaat̄ an̄ ayeenk̄ *batit̄mu, ul na biki katohul, wi abaan̄, aš̄e ñehanun̄ aji : « Woli naš̄al aji d̄fiyaar h̄enkuñ Ajugun na manjoonan, nabi kawala ṭ̄i katoh ki naan. » Akooṭun, k̄e n̄dinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuš̄

¹⁶ Unuur ulon̄, wi n̄kyaan̄ dko d̄ñehanaani Naš̄ibaṭi, aš̄e yit na poonu alon̄ najuuk anwoon̄ na un̄taayi un̄jaan̄ udola aṭup uko unklun̄ kabi. Aji ṭ̄ij banka'ulun̄ itaka itum, ṭ̄i m̄n̄ṭoori mi ajaan̄ ado. ¹⁷ Poonu m̄ent̄ awo ṭ̄i p̄ṭaš̄ *Pawulu na un, aš̄e huuran aji : « Bañaan̄ biki bawo balempar Naš̄ibaṭi ampelun̄ bañaan̄ bti, badiimanan bgah bank̄n̄ooṭanan̄ du mbuur. » ¹⁸ Wi wi awoon̄ ṭ̄i pdo han̄ n̄nuur n̄ṭum, k̄e Pawulu adobi deebaṭ, akok aji na un̄taayi, « ṭ̄i katim ki Yetu Krittu, d̄ji ip̄en ṭ̄i a! » ṭ̄i dko m̄ent̄, k̄e un̄taayi ubi p̄en p̄en ṭ̄i poonu.

¹⁹ Wi bank̄njuukn̄ṭ̄enun̄ poonu un̄ bawinun̄ k̄e uko udeeni wi baka utokaa, k̄e baš̄e mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, añooṭ du ufeeru, baya bado baka *uruha. ²⁰ Baṭij baka du bawayeš̄ bṭup baromen̄, aji na baka : « Bañaan̄ biki, bawo ṭ̄i pyewl̄en ubeeka wi nun, bawo *bayuday, ²¹ aš̄e wo ṭ̄i pjukan bgah bhalu, k̄e un baromen̄ n̄š̄e wo n̄enwo kadinan ba k̄eme kaṭaš̄ ba. »

²² K̄e p̄ntuk pi bañaan̄ pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayeš̄ bṭup baromen̄ bado k̄e bawoh̄eš̄ baka, afud itint̄el. ²³ Wi bakobun̄ baka bnuura, aš̄e wat baka ukalabuš̄, aji na bayen̄ bado katen baka bnuura. ²⁴ Wi bajakan̄ jak han̄ na nayeñ, k̄e aš̄e bi jej jej baka atuh du meet̄ dbaañsaani di ukalabuš̄, akiin.

²⁵ Wi utejan m̄njel uñogun, k̄e bi Pawulu na Filat baš̄e wo ṭ̄i p̄ñehan akut̄ ayeeh, ad̄eman Naš̄ibaṭi. Bakalabuš̄ bandukiin, k̄e baktiink baka. ²⁶ ṭ̄i dko m̄ent̄, k̄e mboš̄ manš̄e š̄inṭar maakan, k̄e n̄niw n̄i ukalabuš̄ n̄akl̄ek. ṭ̄i dko m̄ent̄ kak, k̄e il̄eman yi ukalabuš̄ bti iš̄e haab̄eša, m̄nkorentu k̄e manf̄enša ṭ̄i bakalabuš̄. ²⁷ Nayeñ i ukalabuš̄ anaṭaa, awin k̄e il̄eman yi ukalabuš̄ iwo bhaab, aš̄e toot kej, an̄al p̄fiñ uleeful, ṭ̄iki aš̄al k̄e bakalabuš̄ babuuri. ²⁸ Pawulu k̄e aš̄e n̄jar maakan aji na a : « Kfiñ uleefu! N̄wo ṭ̄i un bti. »

²⁹ Nayeñ ado k̄e batehan bdoo, al̄enk̄ akat kat aš̄e ṭ̄i ajot ṭ̄i ihoṭ yi bi Pawulu na Filat. ³⁰ Wi abaan̄, aš̄e p̄enan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweek, we wi nhiniin̄ kado, kabuurna? » ³¹ K̄e baš̄e teema aji : « fiyaar̄en Ajugun Yetu, ilun̄ kabuur, iwi na biki katohu. » ³² Wi wi baš̄aan̄ aṭup baka, ul na biki katohul bti, Uṭup wi Ajugun. ³³ Wal m̄ent̄an wun̄, na utejan m̄njel, k̄e nayeñ aya na baka, añow baka ij̄en. K̄e ṭ̄i dko m̄ent̄, k̄e nayeñ adolan *batit̄mu ul na biki katohul bti. ³⁴ Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeñ atañ ul na biki katohul bti, ṭ̄iki bafiyaar h̄enkuñ Naš̄ibaṭi.

³⁵ Wi nfa mambanun̄, k̄e bawayeš̄ bṭup baromen̄ baš̄e yil bangoli baya baji na nayeñ awutan bi Pawulu na Filat. ³⁶ K̄e nayeñ aš̄e ji na Pawulu : « Bawayeš̄ bṭup baji n̄wutanan iwi na Filat, nayaan na

† 16:12 Bañaan̄ banf̄eṭun̄ ṭ̄i Filip baliñ liñ na baromen̄.

bnuura. » ³⁷ Pawulu kë aşë ji na bangoli : « We? Bakobun ti kadun ki bañaan, un nwoon bañaan banliun na baromen, bë baandolun *uruha, ajejun awat ukalabuş aşë nal bțup baba hënk, na byompan? Nin! Babiin bdidi baka bapënanun » ³⁸ Kë bangoli bakak, aya akakalëş bawayëş bțup baromen, kë başë haajala, wi bameen kë Pawulu na Filat bawo bañaan banliun na baromen. ³⁹ Wi wi bayaan akooț baka bamiir baka, apënan baka ti ukalabuş, aşë ñehan baka bapën ti ubeeka. ⁴⁰ Pawulu na Filat bapën du ukalabuş aşë ya du uko Liidi. Wi bayaan awin banfiyaaruñ, atëñtën baka aşë tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat bațëpna ñbeeka ñi Anfipolit, na Apoloniya, aşë ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoñ kañehanaani ki bayuday kalon kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonun kado. Ado inëm iwajanț yi ajaki ya du katoñ kañehanaani, ti *unuur wi pnoorfën kațëlşër na baka. Aji țëpna ti Ulibra wi Naşibați, ³ kajukan baka kakuț kadiiman kë : *Krittü awo i kahaj, kabot kanața ti pkeț. Pawulu akak aji na baka : « Kë Krittü, awoon Yetu i ñi kațupanañ hënk. » ⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupun aşë țaş bi Pawulu na Filat. Kë bagrek batum banjaan badëman Naşibați, bațaş baka ațu na baaț bammețaniin batum.

⁵ Kë bayuday balon başë kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrën bawaan udooni balon banwoon ti igah yi ubeeka, kë banaakiir ado pntuk, ayewlën ubeeka. Baya aneej du uko Yațon, ado na pmob bi Pawulu na Filat kațij moñ pntuk, du bdig. ⁶ Wi bayaan awo baanwin baka aşë mob Yațon na banfiyaaruñ balon, apul pulan, aňooț du bawayëş bțup aşë huuran aji : « Bañaan biki bayewlën umundu bti, aşë ban hënkun ti, ⁷ awo bayaanț biki Yațon. Bawo ti plaț bgah bi naşih najeenkal, aji

naşih alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. » ⁸ Wi bațupun hañ, kë pntuk na bawayëş bțup başë yewla. ⁹ Bawayëş bțup bațu Yațon na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanañ ban, kë banfiyaaruñ başë do bi *Pawulu na Filat kë baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuñ da, aşë ya du *katoñ kañehanaani ki bayuday. ¹¹ Bañaan biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, țiki baji batiink Uțup wi Naşibați bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Naşibați unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu ațupun ujoonani. ¹² Batum ti baka, na ti bagrek, baaț bammețaniin na biinț, bafiyaar hënkun.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkun kë baji Pawulu awo ti pjukan Uțup wi Naşibați du Bereya, kë bakak aya da, ajun pyewlën abot awuuk pntuk. ¹⁴ Ți dko mënț, banfiyaaruñ bado Pawulu kë aya umbañ wi bdëk bweek, bi Filat na Timote kë başë duka Bereya. ¹⁵ Baññooțanuñ Pawulu, baya na a te Atenay, aşë kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya bațënka du Atenay.

Pawulu ațiiini na bañaan biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoon ti pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ti këş, țiki awin jibi ubeeka utumuñ iduun. ¹⁷ Ukaan kë aji teñ du *katoñ kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuñ bayuday bandëmanuñ Naşibați, akak aji teñ bțup na bañaan bankțëpnuñ du ufeeru ñnuur bti. ¹⁸ Kë pntuk pi bame baweeek balon biki bajaan bado bapikureyen* na battoyik† başë neej blațar na a. Balon kë baji : « We wi nahomp i akdolun na pțup ba? » Kë balon baji : « Awo wo ji ațiiiniyaan ñnton ñyaanț. » Bațup hañ țiki batiinka kë akțiiiniyaan Yetu, na pnața ti pkeț.

¹⁹ Ukaan kë bațij Pawulu, aňooț du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayëş bțup baweeek bawoon, aşë ji na a : « Nhinan kame pjukan phalu pi ikțiiiniyaanuñ pañ i? ²⁰ Iko ilon yi ikjukanun iwo iyaanț ti un, kë

* **17:18** Bapikureyen baanfiyaar başibați bampoți, başal aji bnuura bi ñaan bawoona ti pmëban uleef, kawo ñaan anwoon aantum unoh. Bañaan bakak hënkun ti kapaam, ațu banjal unoh na pjuban pi piinț, katim ki Bapikureyen.

† **17:18** Battoyik bukal, başal aji mbuur mi ñaan, manwoona ti uşal, unjaan uțon umundu, ukaan kë bawo bañaan banlowun iko itum intaanuñ na unoh këme iko inaa. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoon bayiti bweek, bi bawayëş bțup baweeek bajaan bațo, kateñ, kakuț kajukan bgah.

njal kame iko yi ijakuŋ. » ²¹ Bañaan biki Atenay na bayaanŋ banfētun da, babi wo wo tañ ti pkakalēs na ptiink uko uhalu unwoonŋ.

Pawulu aŋini na bañaan du uruha uweek

²² *Pawulu anaŋa anaŋ ti kadun ki bawayēs bŋup, ašē ji na baka : « An bañaan biki Atenay! Dyikrēn kē nawo bañaan banfiyaaruŋ bnuura, baŋibaŋi baŋum. ²³ Wi nji kapoŋun na ubeeka, dten bnuura iko yi najaan nadēman, adoo win *umeeŋa wi mngurŋ wi badoluŋ aji wi naŋibaŋi anwoonŋ aammeŋanaa, i nadēmanuŋ ašē wo naamme'a, ul i i nji kaŋupanaŋ. ²⁴ Naŋibaŋi anŋakuŋ umundu na iko bti inwoonŋ ti wa, awoonŋ Ajug baŋi na mboŋ, aanji fēt ti iduunŋ yi ŋaan najēn abomanuŋ. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulonŋ unwoonunŋ ti ŋaan najēn, kawo ji anuma numa wa, ŋiki ul ajaan awul bañaan bti ubida, uhefēt, na iko bti. ²⁶ Aŋēpna ti ŋaan aloolan, aŋak bañaan biki ŋraaŋa bti, aji bafēt umundu. Awul andoli ŋnuurul, na dko di akluŋi kafēt. ²⁷ Naŋibaŋi ado haŋ, bañaan bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē ašē woha awii wi aanlow low nin alonŋ. ²⁸ “Ťi ul i i ŋyeenknuŋ uhefēt, apoŋ, awo.” Nwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuŋ. ²⁹ Kē wi ŋŋaan awo biki pntaali pi Naŋibaŋi, ŋēnwo kaŋal kē Naŋibaŋi anaam ji ptu pi uwuuru, kēme untaam, kēme plaak, iko yi ŋaan apaŋunŋ ti uŋal wi nul. ³⁰ Naŋibaŋi aanŋo aten iko yi badoluŋ ŋfa ti kapaam, ašē ji hēnkuŋ, bañaan bti, dko di bawohaŋ, bawut pjuban. ³¹ Ťiki adat unuur ulonŋ, wi akluŋ kado ŋiint i adatunŋ, abi awayēs umundu, pwayēs panjintunŋ piŋ. Adiimanun kē waŋ uwo manjoonan wi anaŋanuluŋ ti pkeŋ. »

³² Wi batiinkuŋ kē aŋiniyaan uko wi pnaŋa ti pkeŋ, balonŋ babēna, kē bandukiinŋ bahepar pluŋ katiinka byaaŋ blonŋ aji na a « Njal kaluŋ katiinku ti uŋup waŋ, byaaŋ blonŋ. » ³³ Hēnk di Pawulu apēnuŋ ti *uruha uweek. ³⁴ Bañaan balonŋ baŋaŋa, akak afiyaara. Diyoniŋiyuŋ, alonŋ ti bawayēs bŋup, awo ti bakaŋ mēnŋan, na ŋnaaŋ alonŋ kak i bajaan bado Damarit, na bañaan balonŋ kak.

18

Pawulu aŋup Uŋup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko waŋ uŋepuŋ, kē *Pawulu ašē pēn du Atenay, aya ubeeka wi Korint. ² Aya aŋēnk da ŋiint alonŋ *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, ašē baa wooka wooka Itali, ul na Pritiliya aharul, ŋiki Klodiyut naŋih najeenkal aji bayuday bti bapēn du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoonŋ naboman iloona ji baka, afēt na baka kē baji balemp. ⁴ *Unuur wi pnoorfēn bti, aji ŋēlŋer na bañaan du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonunŋ Matedoniya, kē Pawulu ašē bi duka duka ti pjukan Uŋup wi Naŋibaŋi, adiiman bayuday kē Yetu awoonŋ *Krittu na manjoonan. ⁶ Wi bayuday bajunuŋ plaŋa abot akara, kē Pawulu ašē wentara, ašē ji na baka : « Dba na an, nakdukiinŋ kame, nji dwo najint piŋ, hēnkuŋ dya du banwoonŋ baanwo bayuday. »

⁷ Wal mēnŋan, kē Pawulu ašē pēn da, aya du uko ŋiint alonŋ anjaan adēman Naŋibaŋi, i bajaan bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday. ⁸ NaweeK i katoh mēnŋ, i katim kawoonŋ Kritpuŋ, afiyaar hēnkuŋ Ajugun ul na biki katohul. Bañaan biki Korint batum, banktiinkuŋ Pawulu, bafiyaar hēnkuŋ abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulonŋ, na utejan, Ajugun ahaabēs Pawulu kēs kē awina kē aji na a : « Wutan kalēnk, doon kaŋiini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alonŋ aankdolu do buŋaan, bañaan batum biki ubeeka wi bawo biki naan. » ¹¹ Pawulu aŋo da uŋubal na kli paaj ajukan bañaan Uŋup wi Naŋibaŋi.

Bayuday baŋij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyonŋ awoonŋ nantuŋa i utaak wi Akayi, kē *bayuday baŋē wat ti ploolan, anaŋara *Pawulu, aŋooŋ *uruha, ¹³ ašē ji : « ŋiint i, ado na pkakan bañaan ti pdēman Naŋibaŋi pampaŋunŋ na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyonŋ ašē ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeēŋaar pa buŋaan blonŋ kēme kalat

ki ñiint̃ i adolon, kaka na p̃to katiinkan. ¹⁵ Kē wi uşaan akak wi blaţar, na ñţup, na itim, na bgah bi nan, nameeñ. Nji, kawayeş iko yan, mēnkdo wa. » ¹⁶ Wi wi aşaan ado kē bapēnan baka du uruha. ¹⁷ Kē başē kak wal mēnt̃ bukal bti, adēpa ʔi Foten, naweek i *katoth kañehanaani, akoba ʔi kadun ki uruha. Kē Galiyon aţoha ʔun ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aţo du Korint̃ ajon, abaa duk banfiyaaruŋ, agakandēr na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuuŋka bkow du pkēŋ pi Kenēray, ʔiki abi hon amehna ʔfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknuŋ Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoth kañehanaani ki bayuday, aţēlşēr na baka. ²⁰ Baloñ bañehana aţo da ajon, kē aandinani. ²¹ Kē wi aşaan aya, aşē ji na baka : « Ulille Naşibaţi, kaluŋ kabi ʔi an ʔi, byaaş bloñ. » Wi wi aşaan ajej ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaaruŋ mboş abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aţooñ da ŋnuur ŋloñ, aşē tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atēŋtēn banfiyaaruŋ bti ʔi ñtaak mēntan.

Apolot ajukan Uţup wi Naşibaţi du Efet na Korint̃

²⁴ Wal mēntan, kē *nayuday aloñ i bajaañ bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya aşē bi, aban ʔi Efet. Awo ñiint̃ anjaki ʔiini bnuura, ammeeñ bnuura Ulibra wi Naşibaţi. ²⁵ Bajukana p̃taş bgah bi Ajugun bnuura. Aji ʔup na kaţēb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinţuŋ abot atool, aşē meha *batitmu bi *Yowan ʔañ. ²⁶ Ajun p̃ţup na mntēŋ ʔi *katoth kañehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkuluŋ, aşē du'a du katoth ki baka, ajukana bgah bi Naşibaţi, ajinţana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiiñ aŋal pya Akayi, banfiyaaruŋ batēŋtēna, aşē piit̃ baţaş bgah, aji na baka baţijana bnuura. Wi abanuŋ da, alemp maakan na bankakuŋ ʔi bnuura bi Naşibaţi, afiyaar. ²⁸ Hēnk, aji laţ bayuday

bnuura ʔi kadun ki bañaañ, aji ʔēpna ʔi Ulibra wi Naşibaţi kadiimañ kē Yetu awooñ Krittu.

19

Pawulu ajukan Uţup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awooñ ubeeka wi Korint̃, *Pawulu aţēpna bgah bi inkuñ duuţ, aban Efet. Aţēnk da banfiyaaruŋ baloñ ² aşē hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaaş wi Naşibaţi i wal wi nafiyaaruŋ? » Kē başē teema aji : « A-a, ŋēndo me me aji Uhaaş wi Naşibaţi uloñ uwoo. » ³ Kē Pawulu aşē hepar baka aji : « Kē *batitmu bhoñ bi bi nayeenkuñ ba? » Kē bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. » ⁴ Kē Pawulu aşē ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banjaluñ pwut pjuban na p̃ţēlēş ubida. Aji na bañaañ bafiyaar aloñ ankuŋ kabi ʔi kafetul, awooñ Yetu. » ⁵ Wi batiinkuñ uko wañ, banfiyaaruŋ bayeenk batitmu ʔi katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafuñ baka iñen ʔi ikow kē Uhaaş wi Naşibaţi uşē wala ʔi baka. Kē bukuŋ mēnt̃ bajun p̃tiini ñţup ŋanwooñ ŋaammeet̃anaa abot aţup ñţup ŋi Naşibaţi ajakuŋ. ⁷ Bañaañ mēntañ baban iñeen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanţ ki ajaañ aya kaneej du *katoth kañehanaani ki bayuday, kaţup na mntēŋ uko wi *Pşih pi Naşibaţi. Ado na pyuuj banktiinkuluŋ kē manjoonañ mi mi aktupuñ. ⁹ Kē baloñ ʔi baka başē tam ikow, apok pfiyaar abot abeñ bgah bi Yetu, ʔi kadun ki bañaañ. Ukaañ kē Pawulu awut baka, aşē du banfiyaaruŋ mpaţ, aji ʔēlşēr na baka ŋnuur bti du Fkoola di ñiint̃ aloñ i katim ki Tiranut. ¹⁰ Ado hañ, ajukañ ŋşubal ŋtēb, ukaañ kē bañaañ bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uţup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Naşibaţi aţēpna ʔi *Pawulu ado mla-gre mnweek. ¹² Udoo kak kak aji woli bajej ilēmēt̃ kēme ilaañ yi abanuŋ, aŋooţ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, ŋntaayi ŋatota ʔi baka. ¹³ *Bayuday baloñ baji

* **18:18** Woli ñaañ aneej bhoñar na Naşibaţi, jji kmehna, kayimañ iko iloñ kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhoñar bi plempar Naşibaţi, uwooñ kē aampuunka wal mēnt̃ bti, aşē ba hēnkuñ ahinan kapuunka.

bañaay na dko, kapënan bamaakal nntaayi, ašë do na pdo uko mënŋ ƚi katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « ƚi katim ki Yetu, i Pawulu aƚtupun dji napën! Napënan! »
 14 Naŋenan naweek alon nayuday, i katim kawoon ƚëkewa aka babukul paaj na alon banjayi bado haŋ.

15 [Unuur ulon], kë untaayi ušë teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kë an, nawo bahon ba? » 16 Wal mënŋan, kë ñiinŋ anneejiin untaayi ašë rëta ƚi baka, awat. Akob baka, kë bamatkabaari, aƚi apën ƚi katoŋ byiŋu. 17 Wi bayuday na bagrek banfëtuŋ du Efet batiinkuŋ uko waŋ, ašë lënk maakan, abot adëman katim ki Yetu Ajugun. 18 Bañaan baŋum bafiyaar, abi apeet buŋaan bi badolon ƚi kadun ki bañaan. 19 Kë baŋum bambiin ado dayaamu, baƚij nlibra ni baka aŋonkrën, atër ƚi kadun ki bañaan. Wi batenuŋ preeŋ pi nlibra mënŋ, kë pawo itaka itum itum. 20 Kë hënk di di, ƚi mnhina mi Ajugun, Uŋup wi Naŋibaƚi kë ukmeetaana meeŋana pya kë banfiyaaruŋ babot atum tum.

Pŋom pweek panwoon du Efet

21 Wi iko yaŋ itëpuŋ, kë *Pawulu ašë ŋal aŋu na pya Yerutalem, kaŋëpna Matedoniya na Akayi. Ašë ŋal aji : « Woli dlun aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »
 22 Wi wi aŋaan ayil du utaak wi Matedoniya, batëb ƚi banjaan baŋënka, Timote na Erattut, kë ul ašë duka kak nnuur nlon ƚi utaak wi Atiya.

23 Wal mënŋan wi wi bgah bi Yetu baƚijun pŋom pweek. 24 Kë ñiinŋ alon naŋak i katim ki Demetriyut, ašë wo wal mënŋ da, aji ŋak iduun impoŋi yi untaam, innaamuŋ ptu pi naŋibaƚi ñaaŋ anwoon Artemit. Ñiinŋ mënŋ aji wul baŋak baŋum ulemp kë baji badeena bnuura. 25 Demetriyut adu baka bti, na bañaan balon banklempun ulemp utënŋ wi nul, ašë ji : « Babuk biinŋ, name kë ulemp wi njaan ndo wi, uwoon pyok pi nun. 26 Kë naŋë win abot atiink uko unktëpuŋ, Pawulu un aji baŋibaƚi banŋaknaaniin inen yi bañaan baanwo baŋibaƚi na manjoonan. Ahinan akakan ƚi udolade wi nul pntuk pi bañaan, mënŋ ƚi Efet ƚi ŋaŋ da, ma ƚi kaya pba utaak wi Atiya bti. 27 Ahinan katokun ulemp, kabot kapoŋan kadun ki naŋibaƚi ñaaŋ naweek,

katiinktën pdëm pi nul. Ul i bañaan bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan badëman. »

28 Wi bañaan bukuŋ batiinkuŋ uko waŋ, ašë deebaŋ ajun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adëmi. » 29 Uundo jon, kë ubeeka bti ušë wo pŋaat njaat. Kë badëpa ƚi bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanŋun na Pawulu, aŋooŋ du bayiti bweek bi utaak. 30 Pawulu aŋal pneej kaŋiini na baka, kë banfiyaaruŋ Yetu baŋë neenana. 31 Banoh Pawulu balon, balem-par naŋih baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

32 Wal mënŋ bañaan bti du bayiti bayewlaa, kë pŋaat paŋumi. Balon bahuuran wi, kë balon bakhuuran ulon. Kë baŋum, baando me me uko unŋijun baka. 33 *Bayuday kë baŋë wuukar ñiinŋ alon, i katim ki Alektandër, kadun, kë balon baŋupa uko wi akyaan kakakalëŋ. Alektandër ado kë bañaan bayompi, ahilna aŋup. 34 Bañaan bayikrën kë awo nayuday, ašë huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adëmi. » Bahuuran haŋ ado nwoori nŋëb.

35 Nantuŋa i ubeeka ado bañaan wal mënŋ kë bayompi, ašë ji na baka : « An bañaan biki Efet, jëm umundu bti ume kë ubeeka wi Efet ujaan uyeŋ kadun ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonuŋ baƚi i? 36 Kë wi nameeŋ kë ñaan aanhinanuŋ plaŋ uko waŋ, nawo kaŋoora, kaŋal bnuura ji nabi nado kado ukoolan. 37 Naŋij biinŋ biki, bë baambaan kakiijan du kadun, këme akar naŋibaƚi ñaaŋ i nun. 38 Hënkun, woli Demetriyut na baŋak batënŋul baka ka uko wi bakkeëŋaari, *uruha wii wi, kë bawayëŋ bŋup biki biki. Bayaan bakeëŋaar baka. 39 Woli nanuma pkeëŋaar uko ulon kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujintan bŋup. 40 Name'aara kë bahinan nŋa di kataparun na manjoonan, kaji nŋpataŋaa, kabot kafan ƚi uko unŋëpuŋ nŋa di i? Nënhinanun kaŋup uko unkayi kë nja nyit bti hënk. » Wi nantuŋa aŋiiniin aba, ašë do bañaan kë bawayŋëri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pñaat pañañuñ, kē *Pawulu ašē do kē bayitrēn banfiyaaruñ ṭi Yetu, atēñtēn baka. Wi wi ašaan aduk baka, ašē tool pya, ajej bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mēñt, atēñtēn banfiyaaruñ, abot aṭiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu aṭo du Gret kli kwajanṭ. Wi atooluñ pjej ulantu, kaya utaak wi Firi, kē bašē ṭupa aji *bayuday babomandēr pdola buṭaan. Kē ašē guban, akakna Matedoniya. ⁴ Pawulu agakandēr na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁵ Biinṭ bukuñ mēñtan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁶ Kē un, nṣē jej ulantu du pkēñ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaṭ uṭēpuñ. Wi ṛnuur kañeen nṭaṭēpuñ, kē nṣa ṭēnk baka du Trowat aṭo da kanēm kapēb.

Pawulu anaṭan ñaan ankeṭuñ du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanēm, kē nṣē yitiir pa pfaaṣiir kapoom*. Kē *Pawulu ašē ṭup na bañaan, te mnjel ṭiki aṭu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya nṭum nṭatehan wal mēñt du meet di bko duuṭ, di nyitiiraanuñ. ⁹ Kē nduba alon ašē wo da, i bajaan bado Ewutikut, anṭoon ṭi ujaneel ulon aṭiink Pawulu. Kē Pawulu ašē ṭiini, ajon maakan ṭi bṭup, kē nduba adobi yinēt. Wi anoyēñtuñ, adoo ront, ašē buurna du ušobra uwajanṭēn ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnaṭana, ašē ṭēnk kē adobi keṭ. ¹⁰ Kē Pawulu ašē wala, anup ṭi napoṭ, amooka ašē ji na bañaan: « Nawutan kalēnk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakuñ bko duuṭ, afaaṣiir ipoom na baka, kē badee. Wi aṭiiniin te mnjinṭ, ašē ya. ¹² Kē bañaan bašē ṭiiṣ na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nṣaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di nwoon i pya kajijna *Pawulu, ṭiki apoṣ poṣ aya da. ¹⁴ Wi nyituñ du Atot, ašē jiṣa ṭi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi nbanuñ da, akak aṭēp na ulantu, kē wi unuur ujintuñ kē nṣē ñog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Famot ṭi unuur utēbantēn, ṭi uwajanṭēn kē nban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aṭēp ṭēp Efet aankpant

ṭiki aanjal pjon ṭi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aṭiini uyaani na bantohi biki banfiyaaruñ biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ṭi Milet, ašē yil, kē badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruñ pi Efet. ¹⁸ Wi babanuñ, kē ašē ji na baka : « Nawin jibi nṭo'i na an du unuur uteek wi ntapnuñ kahoṭ ṭi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ṭiki *bayuday balon babomandēr pdolēn buṭaan. ²⁰ Mēmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dṭup abot ajukanan wa, ṭi kadun ki bañaan na du itohan. ²¹ Dṭup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ṭi Naṣibaṭi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ušē wuukēn hēnkuñ pya Yerutalem, bē mēmme, uko wi nji kayaan kaṭēnk da. ²³ Dbubara me kē ubeeka wi nji kayahan, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uleṣanarēn, kē ukalabuṣ na mhaj mawo da ayoonkēn. ²⁴ Kē nṣē ṣal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuñ ndo te uba, unwoon pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi bnuura bi Naṣibaṭi.

²⁵ « Dbi ṭi an ṭi, aṭiiniyaan *Pṣih pi Naṣibaṭi, ašē me kē naankak aluñ kawin keṣ ki naan. ²⁶ Ukaan kē nṭupan nṭa hēnk : Ddo wi nhilanuñ bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iñen yi naan. ²⁷ Dṭupan iko bti yi Naṣibaṭi ajakuñ mbi nṭupan bē mēnduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin nleefan, na batani bti bi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwulanañ, aji nado kayen. Namēbaan banfiyaaruñ Naṣibaṭi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbuuranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kē woli dyaa bañaan banjooṭuñ ji nṣuṭ baluñ kabi pdo batani buṭaan. ³⁰ Balon ṭi an badoo luñ kawo ṭi nṭilan, kado kawuuk banfiyaaruñ Yetu balon baṭaṣ baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleṣ uko wi : Ddo nṣubal nṣajanṭ, aji kaleṣanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hēnkuñ ddukan ṭi iñen yi Naṣibaṭi, uṭup wi bnuura wi nul ubot uwo na an.

* 20:7 Natenan ṭi Ulemp 2.42.

Uṭup mēnt̄ uhinan kaṭijan pntuk pi banfiyaaruṅ. Ṭi uṭup mēnt̄ kak, Naṣibaṭi ahinan kawul iko inuura yi ahankuṅ pa banwoon̄ biki nul. ³³ Wi nwoon̄ ṭi, mēññebar untaam wi ñaan̄ alon̄, kēme uwuuru, kēme imiṣa. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iñen yi naan, kē ṅklempaṣaana nji na biki ngakandēraanuṅ. ³⁵ Ddiimanan na ṅnuur bti na dko bti : Hēnk di di ñaan̄ ajaan̄ alemp, kaṭēnkna bajuuk. Kē nakak awo i kaleṣ uko wi Ajugun Yetu ajakuṅ ul ṭi uleeful : “Mnlilan manwoona ṭi pten, apel ṭi pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aṭiiniṅ aba, aṣē ṅup na baka, añehan Naṣibaṭi. ³⁷ Kē bañaan̄ bti baṣē wooni, amook Pawulu ṭi pwayṣēr na a. ³⁸ Uko unkaan̄ kē bajooṭan̄ maakan, uwoon̄ wi ajakuṅ na baka : « Naankak aluṅ kawin kēṣ ki naan. » Wi wi baṣaan̄ añooṭana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ṅdukuṅ bantohi biki Efet ṭuṅ, aṣē ya uṭool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utēbantēn, kē ṅban pkēṅ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara. ² Wi ṅbanuṅ da, ṅṭēnk ulantu undeki na utaak wi Feniti, kē njej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, aṣē duk wa ṭi kañen kamayu ki nun aya umban̄ wi utaak wi Firi. Nwala du pkēṅ pi Tir, ṭiki dul di di ulantu ukjiṣaanuṅ iko yi ujjuṅ. ⁴ Du Tir nya ṭēnk banfiyaaruṅ Yetu, aṭo na baka kanēm kapēb. *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwuuk baka, kē baṣē ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi ṅṭēpanuṅ kanēm, aṣē ṭool na bgahun. Bañaan̄ bti kē bañooṭanun, aṭu na baat̄ na bapoṭ, aṭēpan ubeeka. Wi wi ṅṣaan̄ anup ṭi kaban̄ ki bdēk bweek añehan Naṣibaṭi. ⁶ Wi ṅbaan̄, aṣē wayṣēr na baka, apaya ṭi ulantu, kē banfiyaaruṅ Yetu bukuṅ bakak itoh yi baka.

⁷ Nbaañṣaan̄ pyaan̄ pi nun na ulantu wi ṅwoonuṅ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi ṅbanuṅ da, nya wul banfiyaaruṅ Yetu mboṣ, aṭo unuur upēb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintuṅ, kē ṅṣē ṭool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya

wala du uko Filip, naṭup *Uṭup Ulil Unuura. Filip mēnt̄ awo alon̄ ṭi biki babiṅ adat du Yerutalem, bado kaṭēnk *banjañan*. ⁹ Awo na beegani babaakēr, banwoon̄ baanimaa, banjaki *baṭupar Naṣibaṭi. ¹⁰ Wi ṅwoon̄ da ado ṅnuur, kē Naṭupar Naṣibaṭi alon̄ andu'aniṅ Agabuṭ aṣē wona Yuda, aban da. ¹¹ Agabuṭ mēnt̄ abi awinun, aṣē jej katēl ki Pawulu, atan ihoṭul na iñenul na ka, aṣē ji : « Uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ wii wi : Hēnk di di *bayuday du Yerutalem bakluṅ katan ajug katēl ki. Baluṅ kawula banwoon̄ baanwo bayuday. »

¹² Wi ṅtiinkuṅ uko waṅ, un na banfiyaaruṅ biki Kaytaraya, ṅkooṭ Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kē Pawulu aṣē teemun aji : « we wi nabaan̄ awooni ba, atokēn uṣal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakēṣ nwut batanēn bafiṅ du Yerutalem. » ¹⁴ Wi ṅwoon̄ ṅēnhilan pneenana, aṣē wuta, aji : « Uwoon̄ jibi Ajugun ajakuṅ! »

¹⁵ Wal wi ṅṭēpanuṅ ṅnuur ṅlon̄, aṣē bomandēr, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruṅ Yetu balon̄ biki ubeeka wi Kaytaraya kē bañooṭanun. Bañooṭanun du uko ñiint̄ alon̄ anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnatoṅ, anwoon̄ i unjiw wi Kiprut. Kē du katohul di di ṅfērnuṅ.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

¹⁷ Wi ṅbanuṅ Yerutalem, banfiyaaruṅ babi akitun na mnlilan. ¹⁸ Unuur utēbantēn, kē *Pawulu aṣē bi na un, kē nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruṅ bti bayituṅ. ¹⁹ Pawulu awul baka mboṣ, aṣē ṭup baka bnuura iko bti yi Naṣibaṭi aṭēpnun̄ ṭi a ado du banwoon̄ baanwo bayuday. ²⁰ Wi bantohi batiinkuṅ uko waṅ, badēman Naṣibaṭi aṣē ji na Pawulu : « Ayiṭun̄ iwini, *bayuday baṭum baṭum bafiyaar hēnkuṅ Yetu Ajugun, akuṭ aṭaṣ bti *Bgah bi Moyit̄ bnuura. ²¹ Kē wi bakṭupuṅ baka ṭi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon̄ du ṅtaak ṅmpaṭi aji bawut pṭaṣ Bgah bi Moyit̄. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoṭ *katēmp, bawut pṭaṣ bgah bi bayuday. ²² Kē ṅbaa do do hum ba? Bamehaara me kē iwo ṭi.

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40. * 21:23 Woli ñaan̄ amehna, iji khon̄ Naṣibaṭi uko ulon̄, hēnk di di bajaan̄ babeeb ṭfa Naṣibaṭi kēme woli ñaan̄ anjal pñehan Naṣibaṭi uko ulon̄, iji kdo han̄ kak.

23 Dolan uko wi n̄ekjakiin: N̄wo ʒi na biint̄ babaak̄er banhoŋuŋ amehna*. 24 Yaan na baka, iya idolan bañow, ilukar baka, baş̄e bahilan bapuunk ikow. H̄enk bañaan̄ bti bameena k̄e iko yi bakt̄upun̄ ʒi iwi bti iinwo manjoonan, baş̄e bawin k̄e iwi kak iji k̄taş̄ *Bgah bi Moyit̄. 25 K̄e banwoon̄ baanwo bayuday aş̄e fiyaar h̄enkuŋ Yetu, n̄piit baka uko wi n̄dinanun̄: Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, n̄ntaam n̄ankeŋun̄ k̄e p̄ñaak paantulaa. Nawutan p̄juban pi piint̄.»

26 Unuur ut̄ebant̄en Pawulu k̄e aş̄e ya na biint̄ babaak̄er bukun̄, ajun bañow na baka. Aş̄e ya du *Katoh Kaweek ki Naş̄ibaŋi. Aŋup unuur wi bakun̄ kayit kaji andoli kado b̄teŋan bi nul, woli bañow baŋeŋi.

Bañaan̄ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naş̄ibaŋi

27 Wi n̄nuur paaj na ulon̄ n̄i bañow n̄añoŋanun̄ pba, k̄e *bayuday balon̄ biki utaak wi Aŋiya baş̄e win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naş̄ibaŋi, aş̄e naakr̄ena na p̄ntuk pi bañaan̄ bti, k̄e bamoba. 28 Wi bamobulun̄ aş̄e huuran aji : « An bañaan̄ biki *Itrayel naŋenkun! N̄iint̄ anjaan̄ aŋup wi n̄ja uwuŋaan ʒi bañaan̄ na dko, ʒi *Bgah bi Moyit̄ na ʒi Katoh ki Naş̄ibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij balon̄ banwoon̄ baanwo bayuday ʒi katoh ki, aŋopan dko dyimanaan di. » 29 Baŋup har ʒiki bawin Trofim i Efet̄, k̄e agakand̄er na Pawulu ʒi ubeeka, aş̄e ŋal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naş̄ibaŋi.

30 K̄e phomp paniink ubeeka bti, bañaan̄ k̄e babi p̄ntuk, abi añaan̄ Pawulu, apul pulan ap̄enana b̄dig aş̄e d̄et̄ il̄eman. 31 K̄e balon̄ banal p̄fiŋa. Wal m̄ent̄ k̄e baş̄e yil du naş̄ih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. 32 ʒi dko m̄ent̄, k̄e naş̄ih adu bangoli balon̄ baweek na balon̄ ŋun̄, aş̄e mintar p̄ntuk m̄ent̄. Wi bañaan̄ bawinulun̄ na bangoli, aş̄e ŋaŋan̄ pkoba. 33 K̄e naş̄ih i bangoli aş̄e bi ʒi Pawulu, am̄ebana, aş̄e do k̄e batana na ktal kt̄eb ki mnkorentu aliint̄an. Wi wi aŋaan̄ ahepar aji : « N̄iint̄ i awo ahon̄ ba? Abaa do do we ba? » 34 Balon̄ ʒi p̄ntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi mon̄. Bañaan̄ banjaat

p̄naat paŋ k̄e naş̄ih i bangoli aanhilan ame uko un̄tepuŋ na manjoonan, aş̄e ʒi baŋija du katoh kaweek kambiguŋ na p̄mboş̄ pk̄em. 35 Bado na p̄payan Pawulu ajeja jej ahilna abuur p̄ntuk p̄ankş̄ookulun̄. 36 Bañaan̄ bti bataşa aş̄e huuran aji : « N̄fiŋa! »

Pawulu aŋup bañaan̄ aji aanjubani

37 Wi bangoli bak̄nooŋun̄ *Pawulu du p̄şih, k̄e aş̄e hepar naş̄ih i baka, aji : « Dhil kaŋupu uko ulon̄ i? » K̄e ateema aji : « Mbeeh! Ite uŋup *ugrek i? 38 M̄ent̄ iwi keeri iwoon̄ n̄iint̄ i Ejiptu ampataŋin̄ ʒi n̄nuur n̄lon̄ ŋun̄, aŋep̄ du *p̄ndiis̄ na balat iñeen week n̄yaaş̄ iñeen n̄baak̄er (4000). » 39 K̄e Pawulu aş̄e teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartut̄, du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeeŋaniin̄. Dkooŋu kooŋ, ŋenaan̄ n̄tiini na bañaan̄. » 40 Wi naş̄ih i bangoli adinanun̄, k̄e Pawulu aş̄e naŋ du bko duuŋ atar baka kañen. Wi bañaan̄ bayompun̄ bti, k̄e aş̄e ʒiini na baka na uŋup *uheber̄e aji :

22

1 « An bat̄ent̄ naan na baş̄in naan, natiinkan uko wi n̄ji kaŋupun̄ pa p̄yeŋan uleef naan. » 2 Wi batiinkun̄ k̄e aŋiini na baka na uŋup *uheber̄e, k̄e baş̄e yomp juk, atiinka. K̄e *Pawulu aş̄e ʒi : 3 « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniin̄ ubeeka wi Tartut̄, du utaak wi Filitiya, aş̄e kuş̄naana ʒi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanun̄ bnuura bgah bi baş̄inun̄, ajinŋan. Dbi wo n̄aan̄ aŋalun̄ maakan uko wi Naş̄ibaŋi ʒi an bti n̄ta h̄enk. 4 Dbi ʒi kahajan banjaan̄ baŋaş̄ bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biint̄ na baat̄ kawat ukalabuş̄ 5 k̄e *naş̄ih i baŋeŋan na biki p̄ntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitun̄ pa bayuday biki Damat̄, kaya da kamob banfiyaarun̄ Yetu, kaŋij ʒi *uruha ʒi Yerutalem ʒi, pa bakob baka. »

Pawulu akakal̄eş̄ jibi akakun̄ ʒi bgah bi Yetu

6 « Unuur ulon̄, kaya m̄ndiin̄ unuur, wi n̄ji kayaan̄ adoo n̄og Damat̄, ʒi dko m̄ent̄, k̄e bjeehi blon̄ bweek banwoonun̄ baŋi baş̄e bi agur̄en, ajeehanaan. 7 K̄e n̄jot ʒi

† 21:31 Naş̄ih m̄ent̄ aş̄ih bangoli iñeen week n̄yaaş̄ iñeen (1000).

mboş aşë tiink pdiim plonj kē pakji na nji : “*Fawul! Fawul! we ukaanj kē ikhajanaan ba?”⁸ Kē nşë teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanun.”⁹ Bañaan biki njkyaanun bawin bjeehi bnuura, aşë wo baantiink pdiim panktiiniin na nji.¹⁰ Kē nşë hepara aji : “Ajugun, kē we wi nşaan awo i kado ba?” Ajugun kē aji : “Nañiin in-eej Damat, baya kaçupu da uko wi Naşibañi ajakun ido.”¹¹ Batēnt naan bamēbanaan mēban ði kañen, aneejanaan Damat, ðiki bjeehi bweek batokēn kēş. »

¹² « Niinñ alonj anwoonj Ananiyat kē aşë wo da. Awo ñaan anjaan açaş Naşibañi na bgah bnuura, i *bayuday bñi banfēñun da bamaganun. ¹³ Ananiyat abi pwinēn, aşë ji : “Fawul ayiñ naan kakan ido kawin.” ði dko mēnt, kē nkak awin, abot awina. ¹⁴ Kē Ananiyat aşë ji na nji : “Naşibañi i başinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin Ñaan Nataool, ibot itiink uñup umpēnnun ði mntumul. ¹⁵ Iwi ikwoonj namaar i nul ði kadun ki bañaan bñi ði uko wi iwinun abot atiink. ¹⁶ Ibaa yoonk we hēnkun ba? Nañiin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipēnna woli itimana.”

Naşibañi ayil Pawulu du banwoonj baanwo bayuday

¹⁷ « Wi nkakun Yerutalem, awo du *Katoh Kaweek ki Naşibañi añehana, kē Naşibañi aşë haabēşaan kēş ¹⁸ kē nwin Ajugun, kē akji na nji : “Taraan! Pēnan ði Yerutalem hēnkun, ðiki baankdi pñiink uko wi imaarun abot awin untaanun na nji.” ¹⁹ Kē nşë teema aji : “Ajugun, bañaan biki bame bnuura kē dji kañaay na *itoh iñehanaani, kawat bañaan banfiyaarun Yetu ukalabuş, kabot kado bakob baka. ²⁰ Kē wi pñaaak pi Tefan ankeñariin patuliin kē nji mmaar da adinan wa abot ayen imişa yi banfiñulun.” ²¹ Wi wi Ajugun añaan ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoonj baanwo bayuday.” »

Pawulu na naşih i bangoli

²² Wi *bayuday batiinkun *Pawulu kē adoo ðup uko wanj, kē başë huuran maakan

* **22:23** ði bayuday pñel bayeti kēme kamişa bko duuñ pajaan payuuj kē unwoonj kēme uko ulonj wi ñaan adolonj uñep uñup. * **23:3** Pawulu ahoñ ajaka « iwi uniw ufaatñaan wun » uwo wo ji añal kadiimanaan bañaan kē Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ði bdig aşë wuñ du kañeb meet, awo kataaki.

aji : « Nabiin nñin ñaan i, aanwo i kawo ði dko. » ²³ Wi bakhuuranun, afēl iyeti yi baka bko duuñ* abot akuyēş pdēpalēn, ²⁴ kē naşih i bangoli aşë do kē bañoota du katoh kaweek kambigun na pmboş pkēm. Aji bakoba na itintēl, añupna uko unkayi kē bañaan bakhuura hēnk. ²⁵ Wi bapiinñanun Pawulu kakob, kē aşë ji na naweek i bangoli iñeen-week annañun da : « Naşal aji pmob ñaan anliñun na baromeñ kakob na itintēl bē aandobi dolan uruha uwo ði bgah i? » ²⁶ Wi naweek i bangoli atiinkun uko wanj aşë ya du naşih i bangoli, akakalēşa wa. Aşë jaka aji : « Iwin uko wi inañun lah pdo? Ñiinñ i aliñ na baromeñ. » ²⁷ Kē naşih i bangoli aşë ya du Pawulu, ahepara aji : « ðupan, iwi ilin na baromeñ i? » Kē ateema aji : « Hēnk da na manjoonan. » Naşih i bangoli kē aşë jaka : ²⁸ « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliñ na baromeñ. » Kē Pawulu ateema aji : « Kē nji, nşë buka buka aliñ na baromeñ. » ²⁹ Banwoonj biki pkoba pa añiini balowa ði dko mēnt, kē naşih i bangoli aşë lēnk wi ameeñ kē Pawulu i atanun hēnk, aliñ na baromeñ.

Bañi Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mambanun, kē naşih i bangoli aşë do kē bafēnēş *Pawulu aşë du *bañenjan baweek na pñtuk pi bawayēş bñup *bayuday, ðiki añal kame na manjoonan uko wi bañaan baktaparulun. Wi wi añaan adola kē abi anañ ði kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu añaan ajaban bawayēş bñup *bayuday kēş aşë ji : « An bayiñ naan, uhaaş uwo uñinñ na nji ði mnwo mi naan ði kadun ki Naşibañi te nña di. » ² Kē *naşih i bañenjan anwoonj katim ki Ananiyat aşë ji na bannañun ði kadunul bakoba ði mntum. ³ Kē Pawulu aşë ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibañi alun kakobu na manjoonan. Iño ðun aji iwayēş jibi Bgah bajakun, abaa kak aji na baka bakobēn. »

⁴ Biinñ bannañun añog Pawulu kē başë jaka : « Ikar kar naşih i bañenjan Naşibañi!

» ⁵ Kë Pawulu aşë teem aji : « Babuk biint mëmme aji awoon naşih i baţenjan. Baţup   Ulibra wi Naşiba i aji : “*N aan aanwo ka iiniyaan uko wi naşih i utaak wi nul bu aan.*” »

⁶ Wi Pawulu awinun k  balon  i pntuk pi baway ş baweek bawo *ba aduk, k  balon bawo *bafaritay, k  aş  huuh aji : « An bayi  naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Ba ij n *uruha  i,  iki dha  aji banke un balun kana a  i pke . » ⁷ Wi ajakan jak han, k  bafaritay na ba aduk ba   jun p om, abot apa   r. ⁸ (Ba aduk ba al aji banke un baanklun kana a  i pke , k  nwanjut na n on n aanwoo, k  bafaritay ba al aji iko m n  iwoo.) ⁹ P aat k  pabi d ma d m, k  *bajukan Bgah bafaritay balon bana a a oman aji : « N nka nin uko utapar n int i. Om unon k me *uwanjut udoo  ini na a. »

¹⁰ P om pad m pd m pa , k  naşih i bangoli adoo  i babi baki kitan Pawulu, aş  ji na bangoli bawala baya bap nana  i ptoof pi baka, ba ija katoh kaweeek kanyenani .

¹¹ Utejan m n , k  Ajugun aş  na   i kadun ki Pawulu aji na a : « M baan iliint! I iniyaan katim ki naan  i Yerutalem  i aş  wo kak i kado han du Rom. »

Bayuday banal pfi  Pawulu

¹² Wi unuur ujintun, k  *bayuday balon ba   tiinkar. Bahon amehna aji baankde baankdaan b  baanfi  *Pawulu.

¹³ Bantiinkaru  han bapel i een n baak r.

¹⁴ Wi wi ba aan aya du *ba enjan baweek na bantohi aji na baka : « N hon amehna aji n nkde nin ukoolan te wi nkfi an Pawulu.

¹⁵ H nku  an  i katim ki pntuk pi baway ş b up baweek, nayilan du naşih i bangoli naji na a a ijan Pawulu, nadaar naji na al kame bnuura uko wi adolun. K  un, n dobi bomand r bomand r pa pfi a ji abi ado kaban  i. »

¹⁶ Wi na a a alon ayimi Pawulu atiinkun uko wan, aş  ya du katoh kaweeek kambigun na pmbos pk m, aneej da a upa. ¹⁷ Wi wi Pawulu a aan adu naweeek alon i bangoli i een-week, aji na a : « N o an na a a i du naşih i bangoli, aka uko ulon wi p upa. » ¹⁸ K  naweeek i bangoli a oo  na a a du naşih i baka, aş  ji na a : « Pawulu nakal-abu  adu  n akoo  n aji n jiu na a a i, aka

uko ulon wi p upu. » ¹⁹ K  naşih i bangoli aş  m bana  i ka en ap n na a k  bagaagi aş  jaka : « We wi inalu  p up n? » ²⁰ K  na a a aş  jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu i ij Pawulu faan du pntuk pi baway ş b up baweek, baji banal kadaar kaji banal kame uko wi adolun. ²¹ Kdinan baka uko wan,  iki ba aan bampelun i een n baak r bamena dko dlon, ayoonka. Bahon amehna aji baankde nin kadaan b  baanfi  Pawulu. Babomand r h nku  aba, ayoonk yoonk idinan. » ²² K  naşih i bangoli aş  jaka awut ka un nin alon kaji a upa uko m n , aş  wutan na a a k  ayaa.

Ba oo  Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naşih i bangoli a aan adu baweek bat b biki bangoli i een-week aji na baka : « Nabomand ran na bangoli i een-week nyaaş n  b (200), na bajug n mp l nt i een paaj na ulon (70), na bangoli i een-week nyaaş n  b (200) biki ijan, naya Kaytaraya n a di woli n woori ka een kalon n i utaakal n akobi. » ²⁴ Nabomaan n mp l nt na oo na *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantu a. ²⁵ H nk k  naşih i bangoli aş  piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantu a naweeek, nji, Klodiyut Litiyat dpiitun awulu mbo . ²⁷ *Bayuday bamob n int i an al pfi a, k  n   bi na bangoli naan abuurana,  iki ba up n aji alin na barome . ²⁸ Wi n alu  pme uko wi ajubanun aş  n oo a pntuk pi baway ş b up baweek pi baka. ²⁹ Wi wi n saan ayikr n k  uko wi baktaparulun utaan na bgah bi baka, b  baanka ka nin uko ulon utapara unk  un bafi a k me batuha. ³⁰ Wi mmeen k  balon batiinkar pfi a, k  n   yil  i dko m n  aji ba iju a. Dkak ado bantaparulun b up babi  i iwi ba up uko wi adolun baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naşih i baka ajaku , ajej Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit. ³² Wi unuur ujintun k  bangoli buku  ba   kak du katoh kaweeek, awut bajug n mp l nt k  baya na Pawulu. ³³ Wi babanun Kaytaraya aş  wul Felit nantu a uko wi Klodiyut apiitun, aş  dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantu a aleyi-irun uko umpiitun aş  hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameen k  awo i utaak wi

Filitiya†, ³⁵ ašë ji na a : « Dluḡ katiinku woli bantapariin bḡup babani. » Kë ašë do kë bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiiḡ aniw, ayeḡa.

24

Bayuday bakeešaar Pawulu du Felit

¹ Wi ḡnuur kañeen ḡaḡepuḡ, kë Ananiyat *naših i baḡeḡan ašë ya na baloḡ ḡi bantohi na naḡupar bañaaḡ, i katim ki Tertuloḡ du Kayḡaraya. Babi ḡi kadun ki Felit nantuḡa, akeešaar *Pawulu. ²⁻³ Wi baduḡ Pawulu, kë Tertuloḡ ašë jun pḡapara iko aji : « Iwi Felit nantuḡa naweek, ḡjon ḡḡo ḡi awo bnuura ḡi pših pi nu, kë mntit mi nu mankak aḡij iko inuura ihalu ḡi utaak. Kë ḡji ḡlilandëru maakan, kabot kataaḡaru, ḡnuur bḡi na dko bḡi. ⁴ Nḡnkḡo kanooranu na bḡup bḡum, ašë ḡal itiinkun bḡiišu. ⁵ Nḡiintḡ i awo ñaaḡ anwuḡuḡ maakan, anwoonḡ ḡi pyewlën *bayuday ḡi dko bḡi, abot awo i pntuk pi banatareḡ. ⁶ Adoo do do na pḡopan *Katoh Kaweek ki Našibaḡi, ukaaḡ kë ḡmoba. [Nḡjal pwayëša bḡup jibi bgah bi nun bajakuḡ ⁷ kë Litiyat naših i bangoli ašë bi na kmëni atehun a ḡi iñen, ⁸ ado bantaparunḡ Pawulu bḡup babi ḡi iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, këme bḡidi'u iko yi ḡḡtaparuluḡ. » ⁹ Kë bayuday baḡok na a, ḡi uko wi ataparuluḡ aji ujoonani.

Pawulu aḡup ḡi kadun ki Felit nantuḡa

¹⁰ Wi Felit nantuḡa adekuḡ *Pawulu kañen aji atem, kë ašë yeenk bḡup aji : « Dme kë ido ḡšubal ḡḡum, aji kwayëš ḡi utaak wi, ukaaḡ kë nḡilan maakan kabi kaḡupu kayeḡan uleef naan. ¹¹ Ihinan kahepar bnuura baḡupu kë uundo pel ḡnuur iñeen na ḡḡëb wi nyanḡ Yerutalem pḡëman Našibaḡi. ¹² Bambiinḡ akeešaarën baantënkën kë ḡji kaḡom na nin ñaaḡ aloḡ du *Katoh Kaweek ki Našibaḡi këme anaḡan pntuk pi bañaaḡ ḡi itoh iñehanaani, këme ḡi ubeeka. ¹³ Baankak ahinan kadiiman kë uko wi baktaparaanunḡ hënkunḡ uwo manjoonan. ¹⁴ Kë nšë dinan ḡi kadunu aji dji kadëman Našibaḡi i bašinun, wi njaan kaḡaš Bgah bi bukal bajakuḡ aji bawo bwuḡaan. Dfiyaar iko bḡi intaaḡunḡ na Bgah,

na yi *baḡupar Našibaḡi bapiitunḡ, ¹⁵ abot ahaḡ pnaḡa ḡi pkeḡ pi baḡool na bado buḡaan ji bañaaḡ biki bantaparaanunḡ bḡup. ¹⁶ Ukaaḡ kë ḡji kadoonaan ḡnuur bḡi pwo na uhaaš ujintḡ ḡi kadun ki Našibaḡi, na ki bañaaḡ. »

¹⁷ « Kë wal wi ndoluḡ ḡšubal du bḡig, ašë kak ḡi Yerutalem aḡij itaka pḡënkna bañaaḡ bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iḡeḡan yi Našibaḡi. ¹⁸ Wi wi bašaḡaḡ aḡënkën du Katoh ki Našibaḡi kë ḡji kabaañëš bḡeḡan bjiḡtan uhaaš. Mënwo na nin pntuk ploḡ abot awo mënḡij nin pḡaaḡ. ¹⁹ Kë *bayuday baloḡ biki Atiya bawoonḡ lah kabi kanaḡ ḡi kaḡup uko wi bakaḡ na ḡji, ²⁰ këme banwoonḡ ḡi baḡup uko wi bawinuḡ uwuḡaan ḡi ḡji wi nnaḡunḡ ḡi kadun ki baka du pntuk pi bawayëš bḡup baweek pi bayuday. ²¹ Këme uwohaḡ kak uko wi nhuuranunḡ ḡi kadun ki baka aji : “Uḡup wi pnaḡa ḡi pkeḡ, ukaaḡ kë mbi ḡḡa bawayëšaḡ ḡi kadunan?” »

²² Kë Felit nantuḡa, ammeenḡ bnuura uko wi bgah bi Ajugun, ašë lutan pwayëš te unuur uloḡ, aji na baka : « Dluḡ kawayëš uko wi nan woli Litiyat naših i bangoli abii. »

²³ Wal mënḡ kë ašë ji na naweek i bangoli iñeen-week aloḡ, ahank Pawulu du ukalabuš, bawut kado kanoorana babot bawut bayiḡul bado kaḡënka.

Pawulu aḡiini na nantuḡa na aharul

²⁴ Wi ḡnuur ḡloḡ ḡaḡepuḡ, kë Felit ašë bi na aharul anwoonḡ *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado kë badu *Pawulu, ašë tiinka kë akḡiiniyaan pfiyaar Yetu Krittu. ²⁵ Kë jibi Pawulu akḡupuḡ adoo jun pban ḡi iko yi pwo ñaaḡ naḡool, yi pḡijan uleef, na yi unuur wi Našibaḡi akluḡ kawayëš bañaaḡ, kë Felit ašë yewla, aji na a : « ḡañaaḡ ba hënk ḡḡa, ihinan kaya, woli dbi jeeh kayil pdu'u. » ²⁶ Ahaḡ wal mënḡ aji Pawulu awula itaka, ukaaḡ kë aji du'ara du, kaḡiini na a.

²⁷ Wi ḡšubal ḡḡëb ḡaḡepuḡ, kë Portiyut Fettut ašë yeenkëš Felit ḡi pntuḡa, anwuḡuḡ Pawulu du ukalabuš, pḡolna bayuday balilan.

25

Baḡij Pawulu uruha ḡi kadun ki Fettut nantuḡa

† 23:34 Felit awoonḡ i pwayëš Pawulu ḡiki Pawulu awoona Filitiya danwoonḡ ḡi pših pi nul.

1 Wi Fettut abanun̄ ti utaak ado n̄nuur n̄wajan̄, ašë p̄enna Kaytaraya, aya Yerutalem. 2 *Baŋenan̄ baweek na bantohi baweek *bayuday k̄e bašë bi anaŋ ti kadunul, akešaar *Pawulu. 3 K̄e bašë n̄ehan Fettut aŋenk̄ t̄enk̄ baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ŋiki babop ayoonka ti bgah, kahilna kaba na a. 4 K̄e Fettut ašë teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuš du Kaytaraya, k̄e n̄ji ti uleef naan, nkak awo i kaya da ti n̄nuur n̄ji. 5 Nadolan baweek biki nan, balun̄ babi na n̄ji, woli n̄iint̄ an̄ m̄en̄tan̄ ado buŋaan̄ blon̄ baya keešaara. »

6 Fettut ado du Yerutalem n̄nuur bakren̄ kaya iŋeen̄ tañ na baka, ašë ya Kaytaraya. Wi unuur ujint̄un̄, k̄e ašë ŋo du uruha, ado k̄e baŋij Pawulu ti kadunul. 7 Wal wi Pawulu abiin̄, k̄e bayuday banwoonun̄ Yerutalem, bašë bi anaŋ afooya, atapara iko itum iwuŋaan̄ maakan, yi bawoon̄ baanhi-nan adiiman̄ k̄e ijoonani. 8 K̄e Pawulu ašë yeŋan̄ uleeful aji : « M̄endo do nin ukoolan̄ unwuŋun̄ ti bgah bi bayuday, k̄eme ti *Katoh Kaweek ki Našibaŋi, k̄eme aŋup̄ buŋaan̄ ti *Fetar naših najeenkal i Rom. » 9 K̄e Fettut, anšaan̄ an̄al bayuday baliland̄era, k̄e ašë hepara aji : « Iin̄gal kabi Yerutalem, nya nwayešu ti uko wi batapariin̄ i? » 10 K̄e Pawulu ašë teema aji : « Dwo ti uruha wi Fetar ti, awo i kawayešaana ti. M̄endo bayuday nin ukoolan̄, k̄e iwo name iwi ti uleefu. 11 B̄e woli djuban na manjoon̄an, woli ddo uko ulon̄ uwuŋaan̄ unk̄ešun̄ nkeŋ, m̄enk̄pok pa. Ašë wo kakša woli iko yi bataparaanun̄ iinjoonani, nin alon̄ aanka na pwul̄en̄ du bayuday. Dnuma Fetar awayešaana! » 12 Wi Fettut awinarun̄ na balemparul̄ bañnogulun̄, ašë teema aji : « Inuma pwayeš pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut aŋiini na Agripa naših

13 Wi n̄nuur n̄lon̄ n̄aŋepun̄, k̄e Agripa naših na Berenit̄ aŋa'ul̄ n̄aaŋ bašë bi ti Kaytaraya, pwul̄ Fettut mboš. 14 Jibi bawoon̄ biki pdo da n̄nuur n̄lon̄, k̄e Fettut ašë ŋiini na Agripa naših ti uko wi *Pawulu aji na a : « N̄iint̄ alon̄ awo ti, i Felit̄ awutun̄ du ukalabuš. 15 Wi nwoon̄ du Yerutalem, k̄e *baŋenan̄ baweek na bantohi biki *bayuday bašë bi

atapar n̄iint̄ i bŋup̄ ašë n̄ehanaan, aji n̄ji aduk-naanaa. 16 K̄e n̄šë teem baka aji baromen̄ baanŋaal̄ pmob̄ n̄aan̄ katuh b̄e aannaŋ ti kadun ki bantaparulun̄ bŋup̄ ayenan̄ uleeful. 17 Wi wi bašaan̄ abi na n̄ji ti, k̄e m̄endo ŋo ajon, ašë ŋo du uruha wi unuur ujint̄un̄, ašë do k̄e baŋij n̄iint̄ m̄en̄t̄. 18 K̄e wi baŋijun̄ ban-keešaarulun̄ ti kadunul, baanŋup̄ ŋup̄ nin uko ulon̄ ti iko iwuŋaan̄ yi n̄ji n̄šalun̄ aji ul adoo. 19 Pn̄om pi bakaan̄ na a pawoona tañ ti bgah banwoon̄ bi baka, na ti n̄aan̄ alon̄ ankeŋun̄ i bajaan̄ bado Yetu, i Pawulu akjakun̄ awo najeb. 20 K̄e n̄šë yewla, m̄emme hum di n̄ji kawayešun̄ iko yan̄, ašë hepara me an̄al kaya Yerutalem baya bawayešaana ti iko m̄en̄t̄. 21 K̄e wi Pawulu ašaan̄ hepar aji an̄al pwayeš pi *Fetar naših najeenkal, k̄e ndo k̄e bad̄eta, te wal wi n̄ji kalun̄ kado bañooŋa du Fetar. » 22 K̄e Agripa ašë teem Fettut aji : « N̄ji kak d̄jal̄ katiink̄ n̄iint̄ m̄en̄tan̄. » K̄e aji na a : « Ilun̄ katiinka faan. »

Baŋij Pawulu ti kadun ki Agripa na Berenit̄

23 Wi nfa mambanun̄, k̄e Agripa na Berenit̄, bašë bi na pk̄epaŋer̄ pweek, aneej du dko di uruha, k̄e baših bangoli na bantohi baweek biki ubeeka k̄e bafooy baka. Wi wi Fettut adolon̄ wal m̄en̄t̄ k̄e baŋij *Pawulu. 24 Ašë ŋiini na bañaan̄ aji : « Iwi Agripa naših na an b̄ti nanwoon̄ ti na un, nawin̄ n̄iint̄ i. Ul akaan̄ k̄e *bayuday b̄ti babi du n̄ji, du Yerutalem na ti, an̄oman maakan ašë huur aji, aantaan̄ na pwo najeb. 25 K̄e n̄ji k̄e n̄šë win n̄ji ti uleef naan, k̄e aando nin uko ulon̄ unk̄ešun̄ akeŋ. Wi ašaan̄ añehan aji an̄al pya du naših najeenkal aya awayeša, k̄e n̄šë ji ddola aya du a. 26 Ašë wo m̄enka nin uko ulon̄ unk̄ešun̄ p̄piit̄ naših najeenkal ti n̄iint̄ i. Ukaan̄ k̄e n̄ŋija ti kadun ki nan na ki iwi Agripa naših ti uleefu. H̄enk, woli nahepara, kašë ka uko upiit̄ naših najeenkal. 27 N̄aan̄ aanhılanun̄ kabubara kañooŋ nakalabuš du naših najeenkal b̄e iinŋup̄ uko wi adolon̄. »

26

Pawulu aŋiini ti kadun ki Agripa naših

1 H̄enk, k̄e Agripa ašë ji na *Pawulu : « Ihinan̄ kaŋup̄, kayenan̄ uleefu. » Pawulu adeen̄ kañen, ašë yeŋan̄ uleeful aji : 2 «

Iwi Agripa naşih, dlilan nta, wi nnaţun  ti kadunu, kateem  ti iko yi bayit naan *bayuday bataparaanun bti. ³ Dkak alilan maakan,  iki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan banomna. Ukaan k e nji kakoo tu koo ti ink en bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi n oori  ti kpo . Bame kak bti jibi  ti kateeku n oori du utaak wi naan, na du Yerutalem. ⁵ Bame'en undi-imaan, ahilan ka up woli banali k e dji ka aş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnu   ti bgah bi nun. ⁶ K e h enku , uko unkaan k e bakway aan  ti, uwoon k e: Dha  uko wi Na iba i abiin ahon ba inun. ⁷ K e k şini i een na kt b ki pntaali pi nun, kahon m en an ki ki kaha un pyeenk, wi kad emanun Na iba i na n aaş n i baka nfa na utaakal. Iwi Agripa na ih, mnha  ma  mankahan k e bayuday ba ij en uruha. ⁸ We ukaan k e an bayuday na al aji n enhinan kafiyaar k e Na iba i aji na an ba aan  ti pke  ba? » ⁹ « K e nji  ti uleef naan h enk, k e ndun a al aji dwo kado uko wi nhinanun bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ K e h enk di di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaarun Yetu batum awat ukalabu . *Ba enan baweek badinanaan pdo han, aji won i ba u baka pke  dji kawo  ti bandinanun. ¹¹ Dji ka naay na itoh i ehanaani bti, kahajan banfiyaarun Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeeba er baka maakan, adoo ji kaya n beeka n mpa i prab baka kahajan.

Pawulu akak akakal ş jibi a epun adoo fiyaar Yetu

¹² « K e h enk di ntoolun unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp m en  awo na uworda wi *ba enan baweek. ¹³ Kaya pban mndiin unuur, djaku iwi, na ih, k e n ş wo  ti bgah, a ş win bjeehi blon banwoonun ba i a ş jeehan apel unuur, k e babi agur en nji na bankyaanun na nji. ¹⁴ H enk, k e n p en bti ajot  ti mbo . K e n ş tiink pdiim plon k e pak iini na nji na u up *uheb er  aji : “*Fawul, Fawul, we ukaan k e ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pfeeru pjul.” ¹⁵ K e n ş hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” K e Ajugun a ş teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun. ¹⁶ Na iin iwo bna , dp en awinana  ti kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo ka up

bandukiin uko wi iwinun nta  ti nji, na wi nji kalun kadiimanu. ¹⁷ Dlu  kayen ,  ti *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya. ¹⁸ Iwoyi kahaab ş baka k ş, kap enan baka  ti bd em, ka ij mon bjeehi, kap enan baka  ti mnhina mi uweek wi n ntaayi, ka ij du Na iba i. H enk bahilna woli bafiyaar en, bap enan baka ipekadu bahil kawo  ti biki Na iba i adatu  aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu a up jibi alemparun Yetu

¹⁹ « Ukaan, Agripa na ih, k e n aş uko wi Na iba i a upnun wi ahaab şaanun k ş. ²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaa şaan n f t n i *Yuda bti na n i banwoon baanwo bayuday. A up baka aji bawut pjuban bakak du Na iba i, bado kado iko inkyuun k e bawut pjuban. ²¹ Uko wan ukaan k e *bayuday bamob en wi nwoon du *Katoh Kaweek ki Na iba i an al p in en. ²² K e Na iba i a ş wo na nji te unuur wi nta wi, k e ndoo na   ti kadun ki ba aan bti, bampoti na baweek a up uko wi mmaarun. Uko wi nji ka upun uunwo wo ulon umpa i na wi *ba upar Na iba i na *Moyit bajakun  fa aji ubi kadolana, ²³ *Krittu alun kahaj ka ş kawo nateek ankna iin  ti pke  ka up bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa na ih  ti bgah bi Yetu

²⁴ Wi *Pawulu akyenanun uleeful han, k e Fettut a ş huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukun pajun pfooyanu bkow! » ²⁵ K e Pawulu a ş teema aji : « Iwi Naweek maakan, m enyilaa, uko wi nji ka upun ujoonnan aku  a ep  ti bgah. ²⁶ Agripa na ih, d noom ka up na a na mnt n  iki dme k e aampaam iko m en  bti, iindolana du b not, dme k e ame ya bti aba. ²⁷ Iwi Agripa na ih, ifiyaar uko wi *ba upar Na iba i bajakun i? Dme k e ifiyaar wa. » ²⁸ K e Agripa a ş teem Pawulu aji : « In al kakakanaan naritton ubaa ka o'un  i! » ²⁹ K e Pawulu akak ateem aji : « M emme me utar k eme ujon, uko wi nji ka ehanun Na iba i uwoon iwi na banktiinkun bti nta di, nakak nawo ji nji, a ş wo m en al natana mnkorentu ji nji. »

³⁰ Hënk kë naşih, na nantuşa i utaak, na Berenit, na bañaan bti banwoon na baka başë naşa. ³¹ Wi bapënuş aşë šiini bukal bukal aji : « Nšiint i aando do uko ulon unkëşuş akeş këme aya ukalabuş. » ³² Kë Agripa aşë ji na Fettut: « Nşinan lah kawutana, kë aşaan ahepar pwayëşaana du naşih najeenkal. »

27

Batool pñooş Pawulu du Rom

¹ Wi ukakuş wi pjej ulantu kaya Itali, kë başë wul *Pawulu na bakalabuş balon Yuliyut, anwoon naweek i bangoli iñeenweek baromen du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naşih najeenkal. ² Kë njej ulantu du pkëş pi Adramitiyum unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut i Tetalonika du Matedoniya kë abi na un. ³ Wi unuur ujintuş kë nşë ban Fidon. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kë aji ya kawin banohul, başena iko yi anumiin. ⁴ Nwoona du Fidon, kë jibi uyook ukkobuş adek na un, kë nfooy na umban wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob. ⁵ Kë wi wi nmuuruş bdëk bañnoguş nşatak ni Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶ Wi nbanuş da, kë naweek i bangoli aşë win ulantu ulon unwoonuş Alektandriya, atool pya Itali, aşë dolun kë njej wa.

⁷ Ndo nnuur nşum aya ya btişu, şiki uyook uwo, nşaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kënidut. Uyook uneenanun pya na btool, kë nduk ubeeka wi Falmome şi kañen kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸ Nşaş şaş ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikëş Inuura, dañnoguş ubeeka wi Lataya.

⁹ Nşo du Lataya ajon, kë pya kadun pado kak anooran, şiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi şep, kë pya na bdëk wal mënş pahil kapënan unguun. Hënk, kë Pawulu aşë şup uko wi aşaluş aji na baka : ¹⁰ « Babuk biint, dwiın kë bgah bi nun bi baya kawuş, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijuş bti, bañaan badoo hilan kakeş da. » ¹¹ Kë naweek i bangoli aşë mëban şi wi naweek i başon ulantu na ajug wa bajakuş,

apok ptiink Pawulu. ¹² Pkëş paannuura pşëpanaan nnuur ni ujont na ukëk uweek, kë batum şi baka banal nşeeş şi bdëk, ndoonaan pban pkëş pi Fonika woli nşinani. Pkëş pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataan na kayoba ajej şi btammaşu na btamşanka, kë bahilan kaşëpan da nnuur ni ujont na ukëk.

Ukëk unaşu du ptoof pi bdëk bweek

¹³ Uyook umpoş unaşuana btammaşu ajun pyook, kë bañaan başal aji bahinan kado uko wi başaluş, afënëş ulantu, atool akab kab na kaban ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kë ukëk uweek unwoon katim ki btamşanka umayar unuur uşë naşuana unjiw akëk. ¹⁵ Ukëk wuş ubi akob şi ulantu, kë nşenkak ahilan wa pşijan, aşë wut kë uyook ukya na un. ¹⁶ Wi nşëpnuş btammaşu bi unjiw umpoş unwoon katim ki Kawuda, aşë şu kamenkla uyook btişu. Ndoonaan te adoo kakan bşeeş bmpoş bburni bantanuş şi kafëş ki ulantu. ¹⁷ Hënk, kë balemp biki ulantu bajej ital atanren wa uwutna katoka. Baş wal mënş uyook ufël baka şi pyiw pwuşan pi bdëk bweek du Libiya. Wi wi başaan anuj iloona, aşë wut uyook kë ukya na baka. ¹⁸ Unuur utëbantën, kë ukëk ukkëka këk maakan, kë bajej iko injijuş afël du bdëk. ¹⁹ Unuur uwajantën, bajej iloona na iko yi ulantu afël du bdëk na iñen yi baka. ²⁰ Ndo nnuur nşum, nşenwin bnuur këme nşah, kë uyook ukkoba kob maakan, kë nşbi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo nnuur, nşende de nin ukoolan, kë *Pawulu aşë naşa, aji na bañaan: « Babuk biint, nawo i lah katiink uko wi njakanan, kawut kapën du Kret, nanşaan kabuur ptoka toka pi. ²² Kë nşë kooşan kooş hënkun, namëbaan naliint! Nin alon şi an aankkeş, ulantu şań uktokiin. ²³ Takal na utejan, *uwanjuş wi Naşibaşı anka'ënuş, i nşaan kadëman ubi şi nji, ²⁴ ajakën : “Pawulu, klënk! Iwo i kawayëşa şi kadun ki naşih najeenkal, kë Naşibaşı şi bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanuş na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biint, natëñtënën, şiki dhaş şi Naşibaşı ame kë uwo jibi ajakaaruş. ²⁶ Kë uyook uşë ya kafëluş du unjiw ulon. »

* **27:9** Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : Şi pli ppajantën na plon, şi unuur uñeenantën, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babuk utaak na bayaanş bti.

²⁷ Ndobi wo wo ti utejan unṭenknun iṣeen na nḃaakḃer ti meel, kḃ ukḃk uhuma kaya na un ti bdḃk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kḃ balemp biki ulantu baṣḃ njuur aji nḃnog pkay. ²⁸ Wi wi batanun pko plon na ptal awalan katenna kadiilade, awin kḃ kawo nmetḃr iṣeen nḃwajanṭ na paaj na ulon, akak aban ṭun aten, awin kḃ kawo nmetḃr iṣeen nṭḃb na bakreṅ. ²⁹ Baṭi wal mḃntṭ uyook ufḃlun du mnlaak, atan klaar kdiṭ kbaakḃer du kafḃṭ ki ulantu awalan ti meel kahilna kamḃban wa, aṣḃ bi kataran taran unuur ujintṭ. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mḃntṭ na ppḃn ti wa kabuur. Bawalan bṭeem bbuurni aṣḃ daar aji baṅal ptan ilaar idiṭ ilon ti kadun ki ulantu. ³¹ Kḃ Pawulu aṣḃ ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiin aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanṭo ti wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaan kḃ bangoli bafal ital intḃjanaanun bṭeem bbuurni, awutan ba, kḃ bakyaak.

³³ Wi bakyoonkun mnjintṭ unuur, kḃ Pawulu aṣḃ ji na baka bade aji na baka : « Naṭo njuur iṣeen na nḃaakḃer kḃ nḃhaaṣ nḃawo bnaṭ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ti nḃaan. » ³⁵ Wi wi aṣaan aje ipoom abeeb Naṣibaṭi akitḃṣ ya, aṣḃ jun pde. ³⁶ Kḃ wi wi baṅaan bṭi bakakanun nḃhaaṣ, ade ntiinku. ³⁷ Nwo wal mḃntṭ baṅaan iṣeen-week nḃyaaṣ nṭḃb na iṣeen paaj na ulon na paaj (276) ti ulantu. ³⁸ Wi baṅaan bṭi badeṅ ayok, kḃ baṣḃ fḃl nḃdeey nḃanwoon ti ulantu du bdḃk awiṣṣanaan wa.

Ulanṭu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintṭun, baṭon ulantu baanyikrḃn pkay pi bakwinun, aṣḃ win pkay plon panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ti pa woli bahinani. ⁴⁰ Kḃ wi wi bafalun ital intannun ilaar idiṭ intḃjanun ulantu aṣḃ wutan ya kḃ iya bdḃk. Wi wi baṣaan afḃnḃṣ ital yi batannun nḃpaat nḃanjaan nḃaṭonṅa ulantu, atan kaloona ti kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, aṣḃ tool pya pkay. ⁴¹ Kḃ uṣḃ ya wal mḃntṭ abiṅa ti pyiw pwuṭaan pi bdḃk, kḃ kadun ki wa kajiri, uunkak ahilan pya, kafḃṭ kḃ kaṣḃ rumpadiir fuṭ ṭiki nḃmaaron nḃakob bnuura.

⁴² Bangoli kḃ baṣḃ nḃal wal mḃntṭ kafin bakalabuṣ, bawutna kalam kabuur. ⁴³ Kḃ naweek i bangoli aṣḃ nḃal *Pawulu abuur pkeṭ, aṣḃ ji na baka bawut kafin bakalabuṣ. Abaa ṭḃp ṭḃp aji na baka, banhilun plam bṭi badunna bajot bdḃk balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiin baji nḃaan andolon alanka ti kampiṅna kayaakna pya kḃme iko ilon ti inkitiin ti ulantu, kaṭaṣna bukundu. Kḃ hḃnk di di badolon, aban bṭi pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi nḃbuurun bṭi, aṣḃ baa me kḃ unjiw uwo katim ki Malita. ² Baṅaan banfḃṭun da baṭijan un bnuura. Batehan bdoo, adu'un kḃ nḃto atḃma ṭiki uṣubal unun pṣub, kḃ ujonṭ uwo. ³ *Pawulu aje wal mḃntṭ imul ikay afḃl du bdoo, kḃ upula ulon uṣḃ pḃn ti ya, aṭi bdoo bun. Ulut alabari'a ti kaṅen. ⁴ Wi baṅaan banfḃṭun ti unjiw bawinun upula ti kaṅen ki Pawulu, aṣḃ hoopaṭḃr aji : « Nḃiintṭ i aka pwo nafin baṅaan, ṭiki ajaka jak abuur pkeṭ du bdḃk, kḃ naṣibaṭi alon andu'aniin « naṣibaṭi anjaan aluk » aṣḃ wo aandinan awo najeb. » ⁵ Kḃ Pawulu ul, aṣḃ lḃṭ upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do. ⁶ Kḃ baṅaan banun aji ajun pwur kḃme kajot kakeṭ ti dko mḃntṭ. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, aṣḃ wugḃṣ nḃsal aji awo alon ti baṣibaṭi.

⁷ Ufḃṭ wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyut uṅog da. Aṭijanun kḃ nḃwo bayaanṭ biki nul nḃnuur nḃwajanṭ, ji banohul. ⁸ Aṣin Publiyut amaak wal mḃntṭ awo na ptool kḃ uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, aṣḃ nḃehan Naṣibaṭi, apafa iṣen ti bkow, ajebana. ⁹ Kḃ wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bṭi babinṭ ti Pawulu, kḃ ajeban baka. ¹⁰ Baṅaan bamaganun maakan, wi nḃkyaan, kḃ baṣḃ pḃnan iko yi nḃkyaan kanuma bṭi du bgah byaanṭaani awulun.

Pawulu na batḃntḃl bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ndolon kli kwajanṭ, aṣḃ jija ti ulantu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, unṭḃpanun wal wi ujonṭ ti unjiw unwoon

katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da nnuur njwanj. ¹³ Wi nwoonun da, ašë ŧaş kabaŋ ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinŋ, kë uyook unwoonun btammaŋu ušë jun pkob, kë n̄do nnuur n̄tëb, ašë ban pkëŋ pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi nbanun ubeeka mënŋ, n̄tënk da balon banfiyaaruŋ, kë bamëbanun kë n̄to da kanëm kapëb. Wi wi nšaaŋ aban Rom. ¹⁵ Banfiyaaruŋ biki Rom baŋiink kë baji n̄wo ŧi bgah, ašë bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di baaŋ bado Itoh yi Bayaanŋ Iwajanŋ pkitun. Wi *Pawulu awinuŋ baka, abeeb Našibaŋi, ašë kak atëŋ maakan.

Pawulu aŧup Uŧup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi nbanun Rom, badinan *Pawulu kë agaag ufëŋ wi nul ašë do nangoli alon kë akyeŋa. ¹⁷ Wal wi aŧoon nnuur njwanj, ašë du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babiŋ ayit, kë ašë ji na baka : « An bayiŋ naan, n̄ji, nwoon mën̄do baŋaaŋ biki pntaali pi nun ukoolan, këme ŧi udolade wi bašinun, bamobën du Yerutalem awul baromeŋ. ¹⁸ Baheparaan bnuura uko unŧëpuŋ, ašal pwutanaan ŧiki baanwin win nin ukoolan ŧi n̄ji unkëšun bafiŋën. ¹⁹ Kë wi bayuday bašaŋ apok uko mënŋ, kë nwoyi kahepar pwayëš pi naših najeenkal, ahepar pa. Ašë wo kakša mënka nin uko ulon utapar pntaali pi naan. ²⁰ Waŋ ukaŋ kë ndu'an, kawinan, kaŋiini na an, ŧiki batanën na mnkorentu mi ŧi katim ki ŋaaŋ i biki *Itrayel bahaŋuŋ. »

²¹ Wi wi bateemuluŋ aji : « N̄jeyeenk nin uko ulon umpiituŋ ŧi iwi unwoonun *Yuda kë bayiŋun banwoon da baambi ŧi aŧup ukoolan uwuŧaan ŧi iwi. ²² Kë n̄šë n̄ala kaŋiink ušalu, ŧiki baŋaaŋ ŧi dko bti balat pntuk pi iwoon. »

²³ Hën̄k, kë bamëban unuur na Pawulu, kë baŋaaŋ baŧum ŧi baka balun abi du dko di Pawulu awaliŋ. Aŋiini na baka nfa te utaakal uŧup wi *Pših pi Našibaŋi. Ado na pdo baka bayikrën uko wi Yetu, aŧëpna ŧi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baŧupar Našibaŋi bapiituŋ. ²⁴ Balon ŧi baka bafiyaar uko wi aŧupuŋ, kë balon baanfiyaari.

²⁵ Wi bawoon biki pwayšër bahumaara baantiinkari. Kë Pawulu ašë ji na baka ŧaŋ : « Ni! *Uhaaş wi Našibaŋi unŋiini bnuura, wi uŧëpnuŋ ŧi mntum mi *Itayi, Naŧupar Našibaŋi. ²⁶ Aŋiini aji :

«Yaan du baŋaaŋ mënŋan, iji na baka :

Woli nadoo wat wat ibaŧ atiink oo, naank-teha te.

Woli nadoo haabëš haabëš këš bnuura oo, naankwina win.

²⁷ ŧiki n̄haaş n̄kak adënëŋ na baŋaaŋ biki,

banëŋ ibaŧ yi baka,

adëŋ këš ki baka,

Kahilna kawo baankwin na këš ki baka,

Kabot kawo baanktiink na ibaŧ yi baka,

Nšal n̄i baka n̄awutna kate,

bahilna bawut pkak du n̄ji.

Nhilna nwut kajeŋan baka.»* »

²⁸ Kë Pawulu ašë baaŋëš bŧup aji na baka « Nawo i kame keeri, kë Našibaŋi, banwoon baanwo bayuday biki awuluŋ Uŧup wi mbuur. Bukal balun kaŋiink wa! » [

²⁹ Wi Pawulu aŧupuŋ haŋ kë bayuday bašë ya, aŋom.]

³⁰ Pawulu aŧo da nšubal n̄tëb du katoh kalon ki aklukuŋ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaŋn babi bti pwina. ³¹ Aŧo da aŧup uko wi Pših pi Našibaŋi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntëŋ abot awo najeeh.

* **28:11** Këme Kattor na Polut: Bawo ŧi unjon wi bagrek bašibaŋi bampoti banwoon kbet, ašë meeŋana bnuura ŧiki baya bdëk biki ŧfa bafiyaar aji kbet kun kaji kayeŋ baŋon n̄lantu. ✧ **28:27** Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhananun maakan baṅaan bateek banfiyaarun Krittū. Kē Yetu Krittū aṣē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅsubal ṅṭenk iṅeen kaṅeen na paaj na ulon (57) wi Krittū abukiin kaya ṅsubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṅēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaan bajēn bti bajubanun (1.18–3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakuṅ aji baṅaan bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21–4.25)
4. Baṅaan biki Naṣibaṭi balun kaka ubida uhalu (5.1–8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo unwo wi mnṅo (9.1–11.36)
6. Ubida uhalu unwoon na uṅal (12.1–15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakuṅ aji ado na pwul mboṣ (15.14–16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahonṅ wa ṭi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnunṅ ṭi kabuka ki *Dayiṭ naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ

✧ 1:17 Habakuk 2.4.

Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun. ⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnuṅ awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaan biki ṅtaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṭi bakanṅ mēntan, an biki Naṣibaṭi aduun pa nawo biki Yetu Krittū. ⁷ An bti nanwoon du Rom, biki Naṣibaṭi aṅaluṅ abot adu'an nawo baṅaan biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṅēnan ṅhaaṣ.

Pṅal pya pwin baṅaan biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaan biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittū. ⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakuṅ aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaan kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅaluṅ, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaṣṣer na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennunṅ pa utēṅṅēnan. ¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṅēn nja bti.

¹³ Bayiṭ naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkunṅ. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoonṅ abi wo du ṅtaak ṅlon. ¹⁴ Dwo i pya du baṅaan biki ṅbeeka na du biki ṅṭeeh, du banjukunṅ na du banwoonṅ baanjuki. ¹⁵ Uko mēnt ukaṅ kē ṅṅal pṭupan an kak nanfētunṅ du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa pṭup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi baṅaan bti banfiyaarunṅ, ka-junna duna du bayuday te du banwoonṅ baanwo bayuday. ¹⁷ Uṭup ulil unuura mēnt uyuuj nja jibi Naṣibaṭi ajaanṅ ado nja ṅwo batool ṭi kēṣul. ṭi pfiyaar ṭaṅ di di pwo natool pawoonunṅ. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “ṭi pfiyaar pi pi ṅaan natool ajaanṅ akaana ubida.”✧

Baṅaan bti bajubanun

18 Naşibaŋi aji diimanaan du baŋi udeeb wi nul ŋi baŋaan bti ŋiki baanji badëmana abot aji bado iko inwoon iinwo itool kamenna manjoonan. 19 Kë uko wi ŋaan ahilun pme ŋi Naşibaŋi uşë wo ujint piş pa baŋaan bti : Naşibaŋi ŋi uleeful adiiman wa baka. 20 Nin ŋaan aambaan kawina Naşibaŋi, kë du wal wi apaşun umundu te hënkun, woli baŋaan baten iko yi apaşun, bawin mndëm mi nul manwoon maankba kabot kame kë awoon Naşibaŋi na manjoonan. Baŋaan bajën baanhilan kafan ŋiki baankdëman Naşibaŋi abot ado iko inwoon iinwo itool. 21 Bame Naşibaŋi bnuura aşë wo baanji badëmana ji Naşibaŋi abot awo baanji babeeba jibi bawoon i kado kabeeba. Babaa tşep tşep awo na nşal nşen kë nşal ni baka ndah naya du bdëm. 22 Başal aji batiti aşë wo bayila : 23 bapok mndëm mi Naşibaŋi anwoon aankketun akak ŋi pdëman itu yi ŋaan najën ankketun, yi nkat, yi nntaam na yi nko ni uşëeh.

24 Uko mënt ukaan kë Naşibaŋi awut baka kë bawo ŋi iko itop jibi nhaaş ni baka nşalanun ya, kë baktopan nşëef ni baka. 25 Bajej manjoonan mi Naşibaŋi atët na nşilan, apok pdëman napaş iko i bawoon i pdëman te mnto, awo ŋi pdëman uko umpaşaniin. Uwo han.

26 Uko mënt ukaan kë Naşibaŋi awut baka ŋi iko injaan ipoşan ŋaan: bahar baka baankak aji bapiint na biint awo ŋi ppiint na baat batënt baka. 27 Kë biint bakak aduk ppiint na baat ayenar biint batënt baka, baji bado iko ikowandënaan na biint batënt baka, hënk bayeenk bukai ŋi nşëef ni baka kakob kantaanun na pneem pi baneemun.

28 Başal aji baanwo i kame Naşibaŋi, ukaan kë awut baka ŋi nşal ni baka ndah, kë hënk, bakdo iko yi bawoon baanwo i kado. 29 Batum na iko bti inwoon iinwo itool, buşaan, pñeebar iko, na mntot. Batum na bkujar, bfinjar, pnjom, kaguuru, babi duka duka ŋi iko iwutaan. Baji batapar baŋaan btup na nşilan, 30 abot akuutar, awo başoorad Naşibaŋi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi tu tu nhaaş ŋi pla iko iwutaan ihalu, baanji batiink bajug baka. 31 Baantiti, baanji bado uko wi bajakun aji bado, bajën nhaaş abot awo baanji baŋaga batënt baka.

32 Bame bnuura pwayëş pi Naşibaŋi ŋi iko mënt: banjaan bado han bataan na pket. Kë başë duki'aara duka ŋi iko mënt, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan bado iko mënt.

2

Pwayëş ptool pi Naşibaŋi

1 Iwi, ŋaan i iwohan, iinfaŋi woli iji kşal kë baŋaan balon baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa aşë do ji baka, iji kdiiman iwi ŋi uleefu kë iduknaanaa. 2 Kë nşë me kë woli Naşibaŋi awayëş baŋaan banjaan bado iko yan, awayëş na manjoonan. 3 Işal aji iwi inkjakun kë balon baduknaanaa aşë do iko yi bakdolun ilun kabuur kakob ki Naşibaŋi i? 4 Këme ibeeh bnuura bweek bi Naşibaŋi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me kë bnuura mënt bawo kadolu iwut pjuban ibot itëlëş mnwo mi nu i?

5 Kë işë wo iinji knal kate, iindi pwut pjuban ukaan kë iji kla kakob kaweeb wal wi Naşibaŋi akdiimanun udeeb uweek wi nul na pwayëş ptool pi nul. 6 Alun kawayëş andoli ŋi uko wi adolun. 7 Baŋaan bantamanun ŋi pdo bnuura, banklaan pdëm na mndëm na iko inwoon iinktoka yi Naşibaŋi ajaan awul, awul baka ubida wi mnto. 8 Kë baŋaan bampokulun ado uko unlilun baka tañ, bampokun ptaş manjoonan abot ataş iko inwoon iinwo itool, alun kadiiman baka udeeb uweek wi nul. 9 Kë pwuşan na phaaşala nşë kob baŋaan bti bankdolun buşaan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak. 10 Kë Naşibaŋi aşë lun kawul bankdolun bnuura pdëm na mndëm, kajoobtën baka nhaaş, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak. 11 Na manjoonan, Naşibaŋi aanji paşşër.

12 Baŋaan banjaan bajuban balun kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; kë banşaan ajuban bti aşë me bgah bi Moyit, atşepna ŋi bgah mënt kawayëş baka. 13 Na manjoonan, mënt baŋaan banjaan balin ŋi ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakun bawoon batool ŋi kadun ki Naşibaŋi, banjaan bado uko wi bajakun baklun kawo batool ŋi kşë ki nul. 14 Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday,

banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuñ bdiidi baka, baji badiiman kë bawo na bgah mēnt̄ ʒi n̄haaş ʒi baka. ¹⁵ Baji badiiman hēnk kë uko wi bgah bi Moyit bajakuñ upiitana ʒi baka meet̄, n̄haaş ʒi baka ʒaji n̄aʒup baka me uko wi badoluñ uwuʒi këme uwo unuura. N̄şal ʒi baka kak ʒaji n̄aʒup baka uko me uwuʒi këme unuura. ¹⁶ Hēnk, uko mēnt̄ uluñ kapēn wal wi Naşibaʒi ak̄tēpnun ʒi Yetu Kriittu jibi n̄ʒupun ʒi *Uʒup Ulil Unuura, kawayēş bañaan bti ʒi iko yi ameerun baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ Kë iwi, injakuñ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaʒi, ¹⁸ iji ime uko wi añaaluñ, apaʒēş bnuura na buʒaan ʒiki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹ Ifiyaar kë iwoon kado kaʒon nakuul abot awo unkaniya pa bañaan banwoon ʒi bdēm. ²⁰ Işal aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka, ʒiki işal kë ʒi bgah ime iko bti, ime manjoonan. ²¹ Kë wi işaan ajukan bandukiin, we ukaan kë iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiiş aşē ji kkiiş! ²² Iji kneenan pjuban pi piinʒ aşē ji kjuban pjuban pi piinʒ! Ipok bado kadēman itu aşē ji kya du dko di iwoon kajej da b̄ʒijar! ²³ Iji knahna bgah aşē ji kwalan Naşibaʒi wal ijaan kwo iinji k̄taş ba! ²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaʒi uji : “*Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaʒi.*”[☆]

²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuñ, pwala katēmp pi nu paka udooni. Kë woli iinkdo uko wi bgah bajakuñ, iwo ʒi kēş ki Naşibaʒi ji anwoon aanwala katēmp anwoon aanwo nayuday*. ²⁶ Kë woli banwoon baanwala katēmp baʒaş uko wi bgah bajakuñ, bawo ji banwaliin katēmp ʒi kēş ki Naşibaʒi. ²⁷ Anwoon aanya katēmp aşē do uko wi bgah bajakuñ aluñ kadiiman kë iduknaanaa, iwi inwoon iinji k̄taş bgah mēnt̄ wi badoon apiit ba awulu kë ibot awala katēmp. ²⁸ Mēnt̄ pwala katēmp pakkaan n̄aan awo nayuday na manjoonan, kë katēmp kaanwo uko unkwiniin ʒi kaara. ²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo n̄aan i uhaaş wi nul uwoon ʒi Naşibaʒi. Kë pwala katēmp na manjoonan paanwo

pfal kantomntēn jibi bapiitun ʒi bgah pawo p̄t̄lēs uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaʒi ujaan udo. N̄aan anwoon hañ aji yeenkna kabeeb du Naşibaʒi, mēnt̄ ʒi bañaan biki ajaan ayeenkna ka.

3

Pjuban pi bañaan bti

¹ Kë ʒun keeri di di nayuday apelnuñ bandukiin? Pwala katēmp paka udooni i? ² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaʒi ahankanun iko yi aʒupun. ³ Kë hēnkun? Woli balon ʒi baka baanfiyaara, uko mēnt̄ kado Naşibaʒi awo aankdo uko wi ajakuñ i? ⁴ Nin, bañaan bti bawo i kame kë Naşibaʒi aji do uko unjoonanun, kë n̄aan najēn andoli awo na n̄şilan. Hēnk di di *Dayiʒ aʒiiniin na Naşibaʒi aji : « *Imeeʒana pwo natool ʒi iko yi ikt̄upun kafan̄na woli blaʒar bawoo.* »[☆] ⁵ Kë woli buʒaan di ʒdoluñ dayuuj bnuura kë Naşibaʒi awo natool, we uwoon wi p̄ʒup ba? Woli Naşibaʒi adiman nja udeebul, aankpēn ʒi pwo natool i? Kë n̄şaan aʒiini jibi n̄aan najēn ajaan aşal. ⁶ Name kë mēnt̄ hēnk da! Woli aanwo natool, hum di akhilanun keeri kawayēş umundu? ⁷ Kë wi n̄şilan naan n̄akaan kë manjoonan mi Naşibaʒi manwinanaa abot adiiiman mndēm mi nul, we ukaan keeri kë nduknaanaa wi njubanun? ⁸ Keeri we ukaan kë n̄ēnhil kaji : « *Nawulan ʒdo buʒaan, bnuura başē babi?* » Aa, bañaan balon badiihēn aji nji djukanun uko mēnt̄. Bakan mēnt̄an balun kakoba kakob ki bataañanaanun.

Nin alon aanwo natool

⁹ Kë we wa keeri? Nja bayuday ʒpel bandukiin i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman kë bañaan bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, bawo bti bañaan banjaan bajuban. ¹⁰ Upiitana ʒi Ulibra wi Naşibaʒi aji :

« *Nin n̄aan natool aanwo, nin alon.*

¹¹ *Nin n̄aan alon aanwo na uşal, nin n̄aan alon aankla Naşibaʒi.*

¹² *Bañaan bti badek Naşibaʒi kafēʒ, bagakandēr aneem.*

Nin alon ʒi aanji do bnuura

☆ 2:24 Natenan ʒi Itayi 52.5. * 2:25 Pwala katēmp pajaan padiiman kë n̄aan awo nayuday. ☆ 3:4 Kañaam 51.6.

aandoo wo wo aloolan.

¹³ *Kaṭuṭ ki baka kawo ji btuur bi bahaabêşuṅ, pndemënt pi baka patum na kaguuru, bawo na bnunk bi upula ṭi iduuj.*

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na ṅṭup ṅjooṭ*

¹⁵ *baṭar ṭi pfiṅ ṅñaṅ.*

¹⁶ *Baji baṭok kabot kaduk pwuṭan dko di baṭeṭpaṅ.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ṭi btiinkar.*

¹⁸ *Bañoom Naşibaṭi bnuura »**

¹⁹ Kê ṅşê me bnuura uko bti wi bgah* bajakuṅ, baṭup na banwoon i kaṭaş ba, bañaṅ bti bahilna bayomp başê bayikrën kê baduknaana bti ṭi kadun ki Naşibaṭi. ²⁰ Ukaṅ kê nin ṅñaṅ aanhil kawo natool ṭi kadun ki Naşibaṭi ṭi pṭaş bgah ṭañ: na manjoonan, bgah bado ṭañ ṅñaṅ ame kê aji juban.

Pkak natool ṭi kêş ki Naşibaṭi

²¹ Kê hënkuṅ Naşibaṭi aşê diiman nja jibi akdolun nja ṅwo baṭool ṭi kadun ki nul, bê aankṭeṭna ṭi *bgah bi Moyit ; ahon nja uko waṅ undiimaan ṭi ṅlibra ṅi bgah na ṅi baṭuparul. ²² Naşibaṭi aji do bañaṅ bawo baṭool ṭi kadunul wi bafiyaaruṅ Yetu *Krittu. Aji do haṅ pa bañaṅ bti banfiyaaruṅ Krittu bawo baloolan ṭi kadunul. ²³ Na manjoonan, bañaṅ bti bajubani, alow Naşibaṭi awaṅ mndëm mi nul. ²⁴ Naşibaṭi awul bañaṅ bnuura wi akakanuṅ baka baṭool ṭi kadunul bê baanluki. Aṭeṭna ṭi Yetu Krittu abuuran baka ṭi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu kê atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hënk, Naşibaṭi adiiman bañaṅ bti kê awo natool wi amiiruṅ, awo aankob bambiṅ ajuban ṭfa. Akak adiiman bañaṅ bti pwayeş ptool pi nul hënkuṅ wi awoon natool abot ado kê banfiyaaruṅ Yetu bti bawo baṭool.

²⁷ ṅwo keeri kado kahomp hënkuṅ i? Nin! we ukaṅ? ṭiki mënṭ pṭaş bgah pakaan kê ṅbuuri, pfiyaar pi ṅfiyaaruṅ *Krittu pa. ²⁸ Hënk ṅwin kê ṅñaṅ aji wo natool ṭi kadun ki Naşibaṭi woli afiyaari, mënṭ pṭaş bgah pakaan. ²⁹ Kê ṅşê hepar, Naşibaṭi awo Naşibaṭi i bayuday ṭañ i? Aanwo kak

Naşibaṭi i banwoon baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaṭi i banwoon baanwo bayuday. ³⁰ Naşibaṭi awoha aloolan, kê uko uloolan ṭañ uwoon wi pdo kawoona natool ṭi kadunul. Bañaṅ baji bawo baṭool ṭi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kême woli baanwo bayuday. ³¹ Kê hënkuṅ, woli ṅdiiman kê pfiyaar pawoonuṅ, ṅwo biki kaṭilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli ṅfiyaar na manjoonan, wi wi ṅjaṅ ṅṭaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruṅ

¹ Kê hënkuṅ, we wi ṅkjakun keeri ṭi *Abraham i ṅwoonuṅ ṭi kabuka? We wi Naşibaṭi ayuujuluṅ ṭi pwo natool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adoluṅ ikaṅ lah kê awo natool ṭi kêş ki Naşibaṭi, ahinan kahomp. Kê uşê wo uunwo haṅ. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaṭi upiit aji : « *Abraham ahaṭ ṭi Naşibaṭi ukaṅ kê Naşibaṭi aji awo natool ṭi kadunul.* » ⁴ ṅñaṅ aemple, baluk bi ajaṅ ayeenk baanwo wo uṭen : aleep lemp ayeenkna baluk mënṭ. ⁵ Kê ṅñaṅ aşê wo aanhinan kado Naşibaṭi aji awo natool ṭiki aleep uko ulon ṭañ. Naşibaṭi aji dinan kê bañaṅ bambiṅ apoka bawo baṭool wal wi bafiyaaruṅ ṭañ. ⁶ *Dayiṭ kak aṭiiniyaanuṅ mnlilan mi ṅñaṅ i Naşibaṭi ajakuṅ aji awo natool ṭi kadunul bê aanten iko yi adoluṅ, aji :

⁷ « *Banuurandëni biki Naşibaṭi amiiruṅ pjuban pi baka, apënan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuurandëni, ṅñaṅ i Naşibaṭi awoon aanten pekadu di adoluṅ.* »*

⁹ Kê pnuurandën mënṭ, pawo pa banwaliṅ katëmp kême pawo kak pa banwoon baanwala ka? Jëm ṅbaa ji ṭi kê *Abraham ahaṭ Naşibaṭi ukaṅ kê Naşibaṭi aji awo natool ṭi kadunul. ¹⁰ Kê lum di di Naşibaṭi ajakuṅ aji awo natool ṭi kadunul ba? Wi awaliṅ katëmp wa, kême ji abi ado kawala katëmp? Ji abi ado kawala katëmp Naşibaṭi aji awo natool. ¹¹ Ayeenk pwala katëmp kê pawo uko ulon unkyuujun kê Naşibaṭi adobi dolaara do kê awo natool ṭi kadunul

* **3:18** Natenan ṭi Kañaam 36.2. * **3:19** Bgah : Bgah ṭi baṭiiniyaan iko bti inwoon ṭi kafah kajon ki Ulibra wi Naşibaṭi.

* **4:8** Kañaam 32.1-2.

wi afiyaaruluŋ. Kë hënk di akakuŋ ašin bañaan bti banwoon baanya katëmp ašë fiyaar Našibați, Našibați aji bawo batool ti kadunul. ¹² Awo kak ašin banwaliin katëmp, banwoon baanlin ti pwala katëmp tañ bakak ašaș pfiyaar pi Abraham ašin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katëmp.

¹³ Našibați ahon tfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mënt ptaș *bgah pakaan kë Našibați ahona, pfiyaar pi afiyaaruluŋ pakaan kë adinan aji awo natool ti kës ki nul. ¹⁴ Woli ptaș bgah tañ paktuun ñaan ayeenk iko inuura yi Našibați ahonun, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahon ki Našibați kakuŋ kawaan udooni. ¹⁵ Kë ušë wo uunwo han, bgah baji bado Našibați adeebațer ñaan jibi awoon aantăș ba, kë bgah bașale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ Hënk, ti pfiyaar di di ñaan ajaan ayeenkna kahon ki Našibați. Kahon mënt kawo učen unkuon pa bampënnun ti *Abraham bti, mënt pa banktașun *bgah tañ, uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaaruŋ. Abraham awo ašin nja bti. ¹⁷ Našibați aji na Abraham ti Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo ašin kntaali ki ntaak ntu* ». » Awo ašin nja ti kadun ki Našibați i afiyaaruŋ, Našibați anjaan awul bankețun ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaț wal wi mnhaț manwoon maankak awo, afiyaar ašë kak ašin kntaali ktum jibi Našibați abiin ațupa aji : « *Jibi njah natumun, hënk di babuku bakluŋ katum* ». »

¹⁹ Aya pka nșubal iñeen-week ašë fiyaaraara fiyaar Našibați bë aanwutan nin wi atenuŋ uleeful undoon abi kaya ya pkeț akuț aten Faara aharul anwoon aankak ahil kabuk ; ²⁰ amëban ti uko wi Našibați ahonuluŋ, aanwo na nșal ntëb ; abaa țep țep afiyaara maakan, adëmana. ²¹ Afiyaar na manjoonan kë uko wi Našibați ahonun bti, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko mënt ukaan kë *Našibați aji awo natool ti kadunul*. ²³ Kë woli *Ulibra wi Našibați uji Našibați aji awo natool, mënt pa ul aloolan a tañ ; ²⁴ nșup mënt nawa pa nja kak, nfiyaaruŋ kë Našibați anațanuŋ Yetu ti pkeț ukaan kë

aji nwo batool ti kës ki nul. ²⁵ Yetu mënt awulaniin pa ipekadu yi nja, anața ti pkeț nhlilna nwo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ Kë hënk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ kë nwo batool ti kadun ki Našibați, nșëpna ti Ajugun Yetu *Krittu awo ti mnjeeh na Našibați. ² Nfiyaar Yetu Krittu ukaan kë Našibați awul nja bnuura bi nul bi nmebanun aliint. Nlilan țiki nme kë nyeenk kafah ti mndëm mi Našibați. ³ Ndoo ji nhlilan woli nwo ti unoor țiki nme kë unoor uji uțij kamiir, ⁴ kamiir mënt kaji kațij pmëban kaliintan ti unoor, kë pmëban mëntan paji pațij mnhaț. ⁵ Mnhaț maanji manguur ñaan nin. Našibați ațëpna ti Uhaaș wi nul wi awuluŋ nja, atuman uŋalul ti nhaaș ni nja.

⁶ Na manjoonan, wi nwoon nșendobi hinnan pbuuran nleef ni nja, wi wi *Krittu akețaruŋ nja nmpokuŋ Našibați, ti wal wi Našibați adatuŋ. ⁷ Utam maakan pkețar ñaan, adole wo natool. Kë ñaan ašë hinnan katëj pkețar ñaan anwoon nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuujun kë Našibați aŋal nja maakan uwoon kë wi nhumun ti pekadu, Krittu akeț pa nja. ⁹ Krittu atul pñaak pi nul pa nja ukaan kë Našibați aji nwo batool ti kës ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluŋ kalowan nja udeeb wi Našibați? ¹⁰ Woli wi nbiin awo bașoorad Našibați, akak ti ploolan na nja wi Abukul akețun pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi anațiin ti pkeț. ¹¹ Kë ušë wo uunlin ti wan, Našibați ado nja kë nhlilani țiki Ajugun Yetu Krittu ado nja kë nwo hënkun ti ploolan na Našibați.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name kë pjuban pi ñaan aloolan, *Adam, pațij pekadu ti umundu, kë pekadu mënt dațij pkeț. Hënkun bañaan bti bajubani, awo i kakeț bukal bti. ¹³ Pjuban pawo ti umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kë jibi bawoon baando bi wo, Našibați aanji mëban pjuban. ¹⁴ Kë du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeț papeli, padoo diiman mnhina mi pa ti banwoon

baanjuban ji Adam ampokun pdo uko wi Naşibaţi ajakulun.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu. ¹⁵ Kë pjuban pi Adam paşë wo paanhilan kanaamntën na uţen wi Naşibaţi aţenuţ. Na manjoonan pjuban pi űaaű aloolan paţu kę baűaaű baţum bakeţi ; kę bnuura bi Naşibaţi başë dëm apel uko męnt. Uţen wi aţępnunţ űi űaaű aloolan, Yetu *Krittu aţen baűaaű udëm apel. ¹⁶ Pjuban pi Adam pa-paţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayęş pekadu dloolan, kę pwayęş męnt paşë űij kakob. Kę uţen wi Naşibaţi uşë do kę amiir ipekadu itum. ¹⁷ Pjuban pi űaaű aloolan pado kę mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űaaű aloolan męnt un akaan. Kę űi Yetu Krittu aloolan kak nşë yeenk apelan : baűaaű bti banyeenkun bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka kę bawo baţool. Krittu ado baka kę bawat pkeţ kakaana ubida wi mnţo.

¹⁸ Hęnk, pjuban ploolan pi Adam pado kę baűaaű bti baduknaanaa ; kę hęnk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adolun uţijun baűaaű ubida, kę bawo baţool. ¹⁹ űi ppok ptiink pi űaaű aloolan, baűaaű baţum baneej űi pekadu ; kę űi ptiink Naşibaţi pi űaaű aloolan, baűaaű baţum bakak baţool űi kadun ki Naşibaţi. ²⁰ *Bgah babii, hęnk kę pekadu daşë tuma tum, kę dko di pekadu datumun, bnuura babi aţum apel. ²¹ Hęnk, jibi pjuban padiimanun mnhina mi pkeţ, hęnk kak di di Naşibaţi aţępnunţ űi Yetu Krittu Ajugun awul nja bnuura bi nul, űhilna űwo baţool űi kadunul, űwat pekadu űkaana ubida wi mnţo.

6

Ubida na Krittu

¹ Kę we wi űkjakuű keeri? űwo kaduka űi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaţi i? ² Nin! űkeţ pa pjuban pi nja, hum di di űhinanun keeri kaduka űi pjuban? ³ Naamme kę nja bti űnyeenkun batitmu űi Yetu *Krittu, űyeenk yeenk batitmu űi pkeţ pi nul i? ⁴ Wi űyeenkun batitmu, űkeţ amoya na a kahilna jibi anaűiin űi pkeţ űi mndëm mi Aşin, űwo űi ubida uhalu.

⁵ Kę wi űkakun baloolan na Yetu űi pkeţ pi nul, űlun kakak baloolan na a kak űi

pnaţa űi pkeţ pi nul. ⁶ űme kę űaaű i űbiin awo apaűana na a, uleef unwoon űi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hęnk űwutna kawo űi mnhina męnt. ⁷ űme kę űaaű ankeţun abuur pekadu. ⁸ Wi űkeţun na *Krittu, űme bnuura kę űlun kaka ubida na a. ⁹ űme kę Krittu annaűiin űi pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana. ¹⁰ Wi Krittu akeţun, akeţ kapënanaan pekadu byaaş bloolan ; kę hęnkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. ¹¹ Kę an kak hęnk di nawoon kaşal kaji nakeţi, kę pekadu daankak aţon, naţępna űi Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţon uleefan, uleef unwoon i kalun kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan unalun. ¹³ Nakwut nin dko dlon űi uleefan dawo űi pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaűiin űi pkeţ aka ubida, naţępën ţęp nawul Naşibaţi űleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool űi kadun ki Naşibaţi. ¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulon űi an : naankak awo űi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo űi bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoon utool

¹⁵ Kę we wi űwoon kado ba? Wi űwoon űęnwo űi mnhina mi *bgah bi Moyit awo űi bnuura bi Naşibaţi, űwo kaduka űi pekadu i? Nin, męnt hęnk da. ¹⁶ Naamme kę woli nawutar uleefan űaaű alon kę awo naşih i nan, naji nawo űi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarun uleef, daji daţij pkeţ, woli Naşibaţi a, naji nawo baţool. ¹⁷ Nawulën űbeeb Naşibaţi : An nambiin awo űi mnhina mi pekadu, nakak hęnkun aţaş na űhaaşan bti pjukan pi nayeekun. ¹⁸ Hęnkun nabuur űi pekadu akak aji nado iko inwoon itool.

¹⁹ Męnkhoű na an űiki naando bi hil pyikrën. Nawo űfa baűaaű banţuun űhaaş űi baka bti űi iko iţop na pjuban, hęnk naji nabi pok pok ptaş Naşibaţi ; kę hęnk kak di di nawoon hęnkun kaţu űhaaşan bti űi pdo kado iko inwoon itool kakaana ubida uyimanaan. ²⁰ Wi nabiin awo űi mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool. ²¹ We wi nakaan wi nadolun iko yi, yi nakkowariin hęnkun ba? Iko męnt iţij pkeţ. ²² Hęnkun wi nabuurun pekadu

akak alempar Naşibaţi na nħaaşan bti, uko wi nakkaan uwo ubida uyimanaan na pka ti ubaañşaaani ubida wi mnŋo. ²³ Aa, pjuban paji paŋij pkeŋ, kē uko wi Naşibaţi aşaan aji ŧen uşē wo ubida wi mnŋo ti Yetu Krittū Ajugun.

7

Plempar Naşibaţi phalu

¹ An bayiŋ naan, dme kē name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kē bgah bawo pa ñaan ado kaŋaş ba wal wi awoon aando bi keŋ. ² Nawulēn nten ti uko wi bniim : bgah baji ñaaŋ awo kawo na ayinul te ukeŋul. Wal wi akkeŋun, awo najeeh, ³ ahilan kaniimar na ñiinŋ aloŋ. Aşale ya na ñiinŋ aloŋ nampaŋi wal wi ayinul ahumuŋ najeb, aanwo ti bgah.

⁴ An bayiŋ naan, hēnk di uwoon pa an kak. Nawo hēnkun biki *Krittū, pkeŋ pi nul pabuuranan ti mnħina mi *bgah. Nawo bajeer hēnkun ahinan kawo biki Krittū, annaŋiŋ ti pkeŋ, kahilna kalil Naşibaţi. ⁵ Wi nħiŋ aŋaş iko yi nħeef ni nja nħaŋaluŋ ŋaŋ, pekadu daji daŋēpna ti bgah kado nja nħal pdo iko iwuŋaan itum injaan iŋij pkeŋ. ⁶ Kē nşē wo nħenkak awo hēnkun ti mnħina mi bgah. Nwo ji bañaan bankeŋun, kē bgah baankak aka mnħina ti nja. Uhaaş wi Naşibaţi udo kē nħinan plempara ti udolade uhalu ; awo nħenkak awo ti mnħina mi *bgah bi Moyit ji ŋfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kē we wi nwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ti uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēnt hēnk da. Kē uşē wo woli mēnt *bgah ba lah, mēnkme uko unwoon pekadu. Woli mēnt bgah bajakuŋ lah *wutan kañeebar bka bi ñaan**, mēnkme uko unwoon pñeebar uko wi ñaan. ⁸ Pekadu daŋēpna ti uko wi bgah baŋuun pdo adolēn kē nji kañeebar iko itum impaŋi. Woli bgah baanwoo, pekadu dakeŋi. ⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kē wi mmehaŋ me uko wi bgah bajakuŋ, kē pekadu daşē buka, ¹⁰ kē nşē keŋ. Hēnk, bgah banwoon i kawulēn ubida babaa ŧēp ŧēp aŋiŋen pkeŋ. ¹¹ Pekadu daŋēpna ti uko wi

bgah baŋuun pdo aguurnēn, kē uko mēnt ukaan kē nkeŋi. ¹² Kē hēnk di bgah bayimanun, iko bti yi bgah bajakuŋ kē iwo itool akuŋ anuura. ¹³ Kē uko unnuuriŋ mēnt, ukak hēnkun uko unjaan ufiŋ pa nji i? Nin! Mēnt hēnk da, pekadu daŋēpna ti uko unuura aŋiŋen kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daŋēpna ti uko wi bgah baŋuun pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nme kē *bgah bawoona du Naşibaţi, kē nji nşē wo ñaan najēn awaapana kawo ti mnħina mi pekadu ¹⁵ Na manjoonan, mēnji kame uko unkaan kē nji kado iko yi njaan kado. Mēnji kado iko yi nħaluŋ pdo, dji kado yi mpokuŋ. ¹⁶ Kē woli mēnħal pdo iko yi nji kadoluŋ, udiiman kē dyikrēn kē bgah banuura. ¹⁷ Aşē wo mēnt nji ti uleef naan djaan kado haŋ, pekadu danwoon ti nji meet da. ¹⁸ Dme kē bnuura baanwo ti nji, baanwo ti ñaan najēn i nwoon. Dji kaŋal pdo bnuura kaşē wo mēnji kahinan. ¹⁹ Mēnji kado bnuura bi nħaluŋ kabaa ŧēp ŧēp kado buŋaan di nwoon mēnħali. ²⁰ Kē hēnk, woli mēnħal pdo iko yi nji kadoluŋ, udiiman kē mēnt nji dwoon ankadolun ya, pekadu danwoon ti nji meet da.

²¹ Nji nħaluŋ pdo bnuura bi *bgah bajakuŋ, dwin uko wi : buŋaan bi bi njaan kado. ²² Ddinan na uhaaş wi naan bti ti uko wi bgah bi Naşibaţi bajakuŋ, ²³ aşē wo ti uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolēn nkak nakalabuş i pekadu danjaan daŋonēn. ²⁴ Ni nji nwuŋeni! In aklun kabuuranaan ti uleef wi, unwoon wi pkeŋ? ²⁵ Dbēeb Naşibaţi! Aŋēpna ti Yetu *Krittū abuuranaan.

Hēnk na uhaaş wi naan bti dji kaŋaş bgah bi Naşibaţi, kē ti uleef wi naan nşē wo ti pŋaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul

¹ Woli iwo ti ploolan na Yetu *Krittū, Naşibaţi aankluŋ kaji keeri kē iduknaanaa. ² Hēnkun iŋaş *Uhaaş wi Naşibaţi unjaan

✱ 7:7 Natanan ti Ppēn 20.17; na ti Pleşan 5.21. ✱ 8:2 Naŋaş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uŋēpna ti Yetu Krittū kawulan ubida, ubuurananan pkeŋ; ti nħibra nħon bapiit aji dŋaş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uŋēpna ti Yetu Krittū kawulēn ubida, ubuuranaanun pkeŋ.

uṭēpna ṭi Yetu Krittū kawulu ubida, ubu-uraniin pekadu na pkeṭ*. ³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo haṅ, ṭiki iko yi uleef wi nja uṅaluṅ ido kē bgah baanka mnhina maṅ. Kē Naṣibaṭi aṣē buuran nja wi ay-iluṅ Abukul abi ji ṅaaṅ najēn abot awo bṭeṅan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. ⁴ Naṣibaṭi ado uko waṅ, uko wi bgah bajakuṅ uhilna udolana kadiimanaan kē Naṣibaṭi awo naṭool. Uko mēnt uwo pa nja ṅēnkṭaṣuṅ Uhaaṣ wi nul awo ṅēnkṭaṣ iko yi uleef wi nja uṅaluṅ.

⁵ Baṅaaṅ banjaan baṭaṣ iko yi ṅleef ṅi baka ṅaṅaluṅ baji baṣal ikow yi baka ṭaṅ. Kē baṅaaṅ banjaan baṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi baṣē ji baṣal iko inwoon yi wa. ⁶ Woli ṅṣal ṅi nja ṅaṭaṣ iko yi ṅleef ṅi nja ṅaṅaluṅ, ṅluṅ kakeṭ. Kē ṅṣal ṅi nja ṅaṣale ṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, ṅwo na ubida ṅhaaṣ ṅi nja ṅabot kaṭoorā. ⁷ Pṭaṣ iko yi ṅleef ṅi nja ṅaṅaluṅ pawo pḡut na Naṣibaṭi ; uleef wi nja uunji uṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi abot awo uundo hilan pṭaṣ ba. ⁸ Woli ṅaaṅ aṭaṣ iko yi uleeful uṅaluṅ aanhilan kalil Naṣibaṭi.

⁹ Hēnkuṅ naankak aṭaṣ iko yi ṅleefan ṅaṅaluṅ, naṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, unwoon ṭi an. Baṅaaṅ banwoon baanwo na Uhaaṣ wi Yetu *Krittū, baanwo biki nul. ¹⁰ Kē Krittū aṣē wo ṭi an. Hēnk, wi ṅleefan ṅadoon awo ṅi pkeṭ ṭiki najubani, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwulan ubida ṭiki nawo baṭool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ¹¹ Kē woli uhaaṣ wi anaṭanaanun Yetu ṭi pkeṭ uwo ṭi an, annaṭanun Yetu ṭi pkeṭ aluṅ kaṭēpna ṭi uhaaṣul unwoon ṭi an kawul ṅleefan ṅanwoon ṅi pkeṭ ubida.

¹² An bayiṭ naan, ṅēnwo keeri kado kaṭaṣ iko yi ṅleefun ṅaṅaluṅ, ṅwo kado kaṭaṣ uko wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ. ¹³ Woli naṭaṣ iko yi ṅleefan ṅaṅaluṅ nalun kakeṭ. Kē woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭēnkan kē napok pdo iko yi ṅleefan ṅaṅaluṅ nalun kaka ubida. ¹⁴ Baṅaaṅ biki Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭoṅuṅ ṭaṅ bawoon babukul. ¹⁵ Uhaaṣ wi nayeenuṅ uunkdolan nawo bajuuk bankṭi'uluṅ. Udolan kē nawo babuk Naṣibaṭi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap! » ¹⁶ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭup nja ṭi ṅhaaṣ ṅi nja kē ṅwo babukul. ¹⁷ Wi ṅwoon babuk Naṣibaṭi, ṅluṅ kayeenk

uko wi ahoṅuṅ. Woli ṅhaj na Krittū, ṅluṅ kayeenk na a uko wi Naṣibaṭi ahoṅuṅ, kawo ṭi mndēm na a.

Mndēm manklun kabi

¹⁸ Dwin kē mnhaj mi ṅkhajuṅ hēnkuṅ maanhilan kaliṅ na mndēm mi Naṣibaṭi akluṅ kayuuj ṭi nja. ¹⁹ Iko yi Naṣibaṭi apaṣuṅ iwo ṭi pyoonk maakan wal wi Naṣibaṭi akdi-imanuṅ banwoon babukul. ²⁰ Umundu uṭaran atool pya katoka bē mēnt wul uṅaluṅ ṅal wa, Naṣibaṭi adoluṅ haṅ aṣē wul wa mnhaṭ ²¹ kē uluṅ kabuur pṭoka, kaneej ṭi mnjeeh mi babukul bakluṅ kaka ṭiki bawo ṭi mndēm.

²² ṅme kē te hēnkuṅ iko yi Naṣibaṭi apaṣuṅ bṭi iwooni awo ṭi mnhaj ji ṅaaṭ ankyaan kabuk. ²³ Mēnt umundu ṭaṅ ukhajuṅ, nja kak ṅnwoon na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi kē uwo uṭen uteek wi nul, ṅwooni ṭi ṅhaaṣ ṅi nja meet wi ṅwoon maakan ṭi pyoonk Naṣibaṭi adiiman kē ṅwo babukul abot abuuran ṅleef ṅi nja. ²⁴ Mnhaṭ mi ṅwoonaanun mando kē ṅme kē ṅbuuri. Kē woli ṅdo bi win uko wi ṅhaṭuṅ, mēnt mnhaṭ ma. In akhaṭuṅ uko wi adoon abi win? ²⁵ Kē ṅṣale wo ṅēnwin uko wi ṅhaṭuṅ ṅtaman ṭi pyoonk wa.

²⁶ Jibi ṅbiiṣniin, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uṭēnk nja ; wi ṅwoon ṅēmme uko wi ṅkṅehanun Naṣibaṭi, Uhaaṣ uji uṅehan pa nja kaṣē wo uunji uṭēpna ṭi ṅṭup. ²⁷ Naṣibaṭi ammeen uko unwoon ṭi ṅhaaṣ ṅi nja bṭi, adinan ṭi uko wi uhaaṣ wi nul ujakuṅ ṭiki ujaan uṅehandēr baṅaaṅ biki Naṣibaṭi jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ. ²⁸ ṅme kē Naṣibaṭi aji lemp ṭi uko undoli pa bnuura bi baṅaaṅ bṭi banṅaluluṅ, bawo biki adatuṅ pa uko wi aṅaluṅ pdo. ²⁹ Baṅaaṅ mēnt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, hēnk, abukul aṣē wo bajeen i babukul baṭum. ³⁰ Naṣibaṭi adu keeri baṅaaṅ biki adoon abi dinan dinan aji adati ; biki aduṅ ado kē bawo baṭool ṭi kēṣ ki nul ; biki adoluṅ kē bawo baṭool adēman baka.

Pdēm pi uṅal wi Naṣibaṭi

† 8:15 Abba :ṭi uṭup uaramayik dawoon Paap.

31 Kë we wi nwoon kaɕup ɕi uko mënt bti? Woli Naşibaɕi awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i? 32 Ul anwoon aanneenan Abukul tootëş, aşë wula pa nja bti. Wal wi Naşibaɕi adoon ado han, hum di awoon aankten nja kak ɕi bnuura bi nul iko bti. 33 Kë in aktaparun bɕup biki Naşibaɕi adatuɕ? Nin ñaan alon na manjoonan aanhili. Naşibaɕi ajakuɕ bawo batool, 34 in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alon! *Krittu akeɕ kë Naşibaɕi anaɕana ɕi pkeɕ, kë awo hënkun ɕi kañen kadeenu ki Naşibaɕi aɕupar nja. 35 Kë we ukpënanun nja unal wi Krittu aɕaluɕ nja? Phaajala, mnhaj, unoor, këme ubon, bwaan, këme ikoinjaan ido buɕaan këme bñar? 36 Hënk di upiitaniiɕ ɕi Ulibra wi Naşibaɕi aji :

« *Iwi ikaan kë nji nñog pkeɕ nfa na utaakal.*

Nwo ji nkaneel ni bakñooɕun pya kafin. »*

37 Kë nşë wat iko mënt bti ɕiki *Krittu aɕal nja. 38 Dwin kë nin uko ulon uunhil kapënan nja ɕi unal wi Naşibaɕi aɕaluɕ nja : mënt pkeɕ pa këme ubida, nwanjuɕ, këme nntaayi, mënt nta da këme faan, këme bankşihun, 39 mënt iko yi bko duuɕ ya këme yi mboş uɕeeh. Nin uko ulon umpaşaniin uunhil kapënan nja ɕi unal wi Naşibaɕi anɕëpnun ɕi Yetu Krittu Ajugun aɕal nja.

9

Pdat pi Naşibaɕi adatuɕ Itrayel

1 *Krittu ame kë uko wi nji kabiiɕ pɕup uwo manjoonan ; mënɕilan, kë *Uhaaş wi Naşibaɕi unwoon ɕi nji udiiman kë uko wi nji kajakuɕ uwo manjoonan : 2 uhaaş wi naan ujooɕan maakan kë mbot ahaj maakan. 3 Ddoo hokan hokan Naşibaɕi afëpën nji ɕi uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnuura bi bayiɕ naan, biki pntaali pi naan. 4 Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuɕ awo biki Naşibaɕi adatuɕ bawo babukul. Naşibaɕi adiiman baka mndëm mi nul. Ado *bhoɕar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdëmanan Naşibaɕi na iko bti yi ahonun. 5 Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeɕaniin. Kë ɕi pntaali mënt pi pi Yetu apënnun, ul ampelun iko bti,

awo Naşibaɕi, awo na bnuura te mnɕo! Uwo han.

6 Uko undolun pntaali pi Itrayel kakşa uunwo kë Naşibaɕi aando uko wi ahonun. Uko unwoon uwo kë mënt bañaan biki Itrayel bti bawoon biki pntaali pi Naşibaɕi. 7 Bañaan bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hënk di di Naşibaɕi ajakuɕ na Abraham aji : « *Bankpënnun ɕi Itaak ɕañ bakwoon pntaali pi nu.* »* 8 Mënt bampënnun ɕi Abraham bti keeri bawoon babuk Naşibaɕi, biki Naşibaɕi ahonun aji bawo pntaali pi nul bawoon babukul. 9 Uko wi ahonun Abraham wii wi, aji : « *Dluɕ kabi ɕi pkili ɕi wal wi ; uɕënk wal mënt Faara aharu abuk napoɕ ñiint.* »*

10 Kë uşë wo uumbaan hënk. Naşalan *Rebeka : babukul batëb biki akaan na Itaak ateem nja bawo kbet. 11-12 Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura këme uwuɕaan, Naşibaɕi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoɕi.* »* Naşibaɕi aɕup han kadiimanan kë ul adatuɕ jibi aɕaluɕ, uunwo wo uko wi alon ɕi baka adolun. 13 Kë hënk kak di di Naşibaɕi aɕiiniin ɕi Ulibra wi nul aji : « *Dɕal Jakob aşë pok Etawu* »*

14 Nɕal keeri kaji Naşibaɕi aanwo naɕool i? 15 Nin! Aɕup Moyit aji : « *Dmiir ñaan i nɕaluɕ pmiir; kañaga i nɕaluɕ kañaga* »* 16 Uko mënt udiiman kë woli Naşibaɕi adat ñaan, aanji ten ɕi uko wi ñaan mënt këme wi ahilun kado, mñaga mi nul mankaan kë aji data. 17 ɕi Ulibra wi Naşibaɕi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kë uko unkaan kë nɕu'u ɕi pşih uwo kë dɕal kaɕëpna ɕi iwi kayuuj mnhina mi naan, katim naan kahilna kameeɕana ɕi umundu bti.* »* 18 Iko bti iwoona ɕi uko wi Naşibaɕi aɕaluɕ pdo, ahinan kañaga bañaan këme kado baka batam ikow.

Udeeb na mñaga mi Naşibaɕi

19 Ñaan alon ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Naşibaɕi ahinanun kadeebaɕër nja wi ajaan ado nja nɕo jibi aɕaluɕ nɕo?* » 20 Kë nşë heparan an bayiɕ naan, naşal aji nawo bahon kado kahepar Naşibaɕi uko

* 8:36 Kañaaam 44.22. * 9:7 Ujuni 21.12. * 9:9 Natenan ɕi Ujuni 18.10. * 9:11-12 Ujuni 25.23. * 9:13 Natenan ɕi Malaki 1.2-3. * 9:15 Natenan ɕi Etekiyel 33.19. * 9:17 Natenan ɕi Ppën 9.16.

wi akdolun ba? *Pɕukar paji pahepar am-bomanuŋ pa uko unkayi kē aboman pa na jibi abomandēruŋ pa i**? ²¹ Ambomanuŋ pa ahinan kaboman pɕukar pnuura na pɕukar pwuɕaan ɕi ufuuɕ uloolan wi awoonaanuŋ.

²² Kē hēnk kak di di Naɕibaɕi abiiŋ aŋal pɕiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mn-hina mi nul bañaan ɕti bantaanuŋ na py-eenk kakob. Aɕē baa ɕēp ɕēp amiir baka.

²³ Ado haŋ wi adiimanuŋ jibi adēmuŋ maakan wi añaagiŋ bañaan biki adatuŋ pa bawo ɕi mndēm mi nul. ²⁴ Nja ŋwoon biki Naɕibaɕi adatuŋ mēnt, ŋēnwo bayu-day ɕañ, banwoon baanwo bayuday bawo ɕi bakaan mēntan. ²⁵ Hēnk di di Naɕibaɕi ajakuŋ na Hotea ɕi ulibra wi nul :

« *Bañaan banwoon baambi wo biki pntaali pi naan
kē nɕē do baka bawo biki pntaali pi naan.* »

*Bañaan biki nwoon mēmbaan kaŋala
kē nɕē ŋal baka maakan.* »[☆]

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,
naanwo biki pntaali pi naan
kē baɕē luŋ kadu'an
babuk Naɕibaɕi ajug ubida.* »[☆]

²⁷ Kē hēnk di di *Itayi *Naɕupar Naɕibaɕi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel baɕum ji pyiw panwoon du kaban ki bdēk,
kē bantiinku ɕi baka ɕañ bakdukiŋ kabuur.* »

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado ɕi umundu uko ɕti wi abiiŋ aɕup aji ado*[☆]. »

²⁹ Itayi akak aɕiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniŋ iko ɕti aandukar nja lah bañaan baloŋ biki pntaali pi nja*

ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom

kaba fuɕ jibi babaan biki ubeeka wi Gomora[☆]. »

³⁰ Kē we wi ŋwoon kate ɕi uko waŋ? Wii wi : bañaan banwoon baanwo bayuday banwoon baankla ɕfa pwo baɕool ɕi kadun ki Naɕibaɕi, bakak baɕool ɕi kadunul ɕiki bafiyaara. ³¹ Kē biki Itrayel banklaan pwo baɕool ɕi kadun ki Naɕibaɕi aɕēpna ɕi bgah bi

Moyit baɕē wo baanhili. ³² Kē we ukaan ba? Baɕal aji pɕaɕ bgah pakɕuuŋ bawo baɕool ɕi kēɕ ki Naɕibaɕi, baanyikrēn kē bawo i kafiyaara. Bajot ɕi plaak panjaan pado bañaan bahubta, ³³ Hēnk di di upiitaniŋ ɕi Ulibra wi Naɕibaɕi aji :

« *Tenan! Dɕu plaak ploŋ du *Fiyon*.†
Plaak pa pdo bañaan bahubta babot bajot.

*Kē banfiyaaruŋ plaak mēnt
baɕē wo baankkowa nin.* »

10

¹ An bayit naan, uko wi nji ŋaluŋ maakan ɕi uhaaɕ naan, uko wi nji kañehandēruŋ bayuday Naɕibaɕi, uwo babuur. ² Dme kē baŋala maakan, kē uŋal wi baŋaluluŋ uɕē wo uunwo na kame, ³ baanyikrēn jibi ajaan ado ñaan awo naɕool ɕi kadunul. Balaana pwo baɕool ɕi kadunul na iko yi baɕaluŋ bukal ɕi ŋleef ŋi baka. Hēnk, bapok udolade wi nul wi ajaan aɕēpna kado bañaan bawo baɕool ɕi kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hēnkuŋ kē ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ ɕti bawoona baɕool ɕi kadun ki Naɕibaɕi.

⁵ *Moyit ɕi uleeful adiiman ɕi ŋpiit ŋi nul jibi ñaan ajaan aɕēpna ɕi pɕaɕ bgah kawo naɕool aji : « *Ñaan ankɕaɕuŋ iko ɕtiyi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ ɕi ba* »[☆] ⁶ Kē uɕup wi Naɕibaɕi aɕupuŋ ɕi pwo naɕool panwoonuŋ du pfiyaar uɕē ji : Kdo kaji ɕi uɕalu : « *In aklun kapaya baɕi?* » Krittu aando bi wala wala ɕi ba i? ⁷ Kdo kaji kak : « *In aklun kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naɕa naɕa ɕi pkeɕ i? ⁸ Kē we wi ujakuŋ keeri? *Uɕup wu wuŋ aŋogu, uwo ɕi mntumu, awo ɕi uhaaɕu*.[☆] Uɕup mēnt uwoon uɕup wi ŋkɕupuŋ unjakuŋ aji ñaan awo i kafiyaar. ⁹ Woli iɕup na mntumu aji Yetu awoon Ajugun abot afiyaar ɕi uhaaɕu kē Naɕibaɕi anaɕana ɕi pkeɕ, klun kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaɕ meet pajaan paɕij pwo naɕool, pɕup na mntum kaji Yetu awoon Ajugun paji paɕij mbuur. ¹¹ Hēnk di di *Ulibra wi Naɕibaɕi ujakuŋ : « *Bañaan ɕti banfiyaaruŋ baankkowa*. »[☆] ¹² Hēnk, uunka nayuday

* **9:20** Natenan ɕi Itayi 29.16.   ☆ **9:25** Hotey 2.25.   ☆ **9:26** Hotey 2.1.   ☆ **9:28** Itayi 22.23.   ☆ **9:29** Natenan ɕi Ujuni 19.24-35.   † **9:33** Fiyon: Dawo katim kalon ki Yeruɕalem.   ☆ **10:5** Bgah 18.5.   ☆ **10:8** Pleɕan 30.12-14.   ☆ **10:11** Natenan ɕi Itayi 28.16.

këme anwoon aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura bañaan bti banțuun mnhaț mi baka ți a. ¹³ Na manjoonan *anțuun mnhaț mi nul ți Ajugun aluj kabuur*✠.

¹⁴ Kë hum di di bakțuun mnhaț mi baka ți Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaarulun, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkun uko wi nul, wi nin alon awoon aanțup baka wa? ¹⁵ Kë hum di di ñaan akțupun baka wi bawoon baanyil nin alon? Kë hënk di di Ulibra wi Nașibați ujakuñ: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankțijun Uțup Ulil Unuura!* »✠

¹⁶ Kë mënț bayuday bti bașaan ațaş *Uțup Ulil Unuura. Hënk, *Itayi *Națupar Nașibați ahepar aji : « Ajugun, in afiyaarulun uțup wi nțupun? » ¹⁷ Pfiyaar paji pawoona ți uko wi ñaan atiinkun, kë uko wi ñaan atiinkun uwoona du uțup wi *Krittu.

¹⁸ Kë nșë hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ți *Ulibra wi Nașibați aji :

« *Pdiim patiinkana ți umundu bti, nțup naban du kaban ki umundu.* »✠

¹⁹ Kë nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit atëem ți uko wan wi ajakuñ aji Nașibați aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebațer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ți nji.* »✠

²⁰ *Itayi Națupar Nașibați adoo ñoom aji Nașibați aji :

« *Banwoon baankla'ën bawinën, dwinana du banwoon baanhëparaan.* »✠

²¹ Kë ți uko wi Itrayel așë ji : « *Nwal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkën abot atam ikow.* »✠

11

Mñaga mi Nașibați añağiñ pntaali pi nul

¹ Dhepar keeri : Nașibați apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ți uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pșini pi *Benyamin.

² Nașibați aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi Nașibați upiitun ți dko di *Eli anomanun du Nașibați ți uko wi Itrayel? ³ Aji na a : « Ajugun, bafin *bațuparu akuț atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kë bakak aňal kafinën. »

⁴ Kë Nașibați așë teema aji : « *Ddat bațaşar naan iñeen-week nyaaş iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* »✠ ⁵ Kë hënk di uwoon hënkun. Nașibați ți mñaga mi nul adat balon bantiinku kë bawo biki nul. ⁶ Adat baka ți mñaga mi nul, mënț iko yi badolon ikaan ; woli hënk da lah, mñaga mi Nașibați maankwo mi manjoonan.

⁷ Kë we wi nwoon kamëban ți uko wan? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Nașibați adatuñ țañ bawinun wa. Kë bandukiin bașë dënët nħaaș. ⁸ Hënk di di upiitaniin ți *Ulibra wi Nașibați aji :

« *Te nța Nașibați ado nħaaș ni baka kë ñadënëti kës ki baka kaankak awin, ibaț yi baka iinktiink.* »✠

⁹ Kë *Dayiț nașih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bțaaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataaňanaanun.* »

¹⁰ *Dolan kës ki baka kafël bado bakak bakuul dolan baka bado kajin nwal bti*✠. »

¹¹ Kë nșë hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknața nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka. ¹² Kë woli phubta pi bahubtiin pado kë bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kë pjot pi baka pado kë nțaak bti nħayeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ți mbuur pawoon paankțij?

¹³ An nanwoon naanwo bayuday dțupan hënkun: nji dwoon *nanjañan i Nașibați ay-ilun du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan, ¹⁴ țiki dňal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, balon ți baka bahilna babuur. ¹⁵ Wi Nașibați apokun biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hënk, woli Nașibați akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bankețun keț.

✠ 10:13 Natenan ți Yowel 3.5. ✠ 10:15 Natenan ți Itayi 52.7. ✠ 10:16 Natenan ți Itayi 53.1. ✠ 10:18 Kañaaam 19.5. ✠ 10:19 Natenan ți Pleșan 32.21. ✠ 10:20 Natenan ți Itayi 65.1. ✠ 10:21 Natenan ți Itayi 65.2. ✠ 11:4 1 Bașih 19.10,18. ✠ 11:8 Natenan ți Pleșan 29.3. ✠ 11:10 Pleșan 29.3; Itayi 6.10; 29.10.

16 Woli bawul Naşibaŋi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak. 17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naşibaŋi afaluñ inah ilon; ašë ƚu iwi inwoon iinwo nayuday ƚi dko di bafalnuñ ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonuñ du kantaañ ki bko. 18 Kë işë wo i kawut kaşal kaji ipel inah infalaniin yuñ. Leşan ƚaň kë mēnt ƚiwi iŋjaniñ intaañ yi bko mēnt, yul iŋjaniñ.

19 Dme kë ƚi inah mēnt ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo. 20 Hēnk da. Inah ifalana falana ƚiki yaanfiyaari, kë ƚiwi işë wo dko di iwoon ƚiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ƚēpan ƚēp ido kalipara. 21 Woli Naşibaŋi apēnan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo hañ kak na ƚiwi ba?

22 Hēnkun ƚiwin jibi Naşibaŋi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweşan banjotuñ ašë wulu bnuura. Ado kawulaaru wul bnuura woli itaman amēban bnuura bi nul. Woli iindo hañ, apēnanu ƚi dko di iwoon. 23 Kë bukal, woli baanduka ƚi ppok pfiyaar bakak du di babin awo ƚfa, ƚiki Naşibaŋi aka mnhina mi pkakan baka da. 24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaŋi afaluñ abi ƚu ƚi bko bi nul bi atepiin. Kë bayuday, bawoon inah yi bko bi batepiin tepi buñ. Naşibaŋi ahilan keeri kakakan baka du bko banwoon bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayit naan, mēnñal an nawoon naanwo bayuday nado kahomp. Hēnk, dƚupan uko ummeniin unwoon ƚi uko undoluñ pntaali pi *Itrayel : balon ƚi baka bakak atam ikow, abot aluñ kaduka hañ te wal wi an nanwoon naanwo bayuday biki Naşibaŋi adatuñ bti nakbuuruñ. 26 Hēnk, biki Itrayel babuur, hēnk di di Naşibaŋi ajakuñ ƚi ulibra wi nul :

« *Aloñ aluñ kawoona *Fiyon pbuuran baka wal mēnt biki pntaali pi Jakob başë batañan ppokēn.*

27 *Uko mēnt wi wi nhoñuñ aji ddo, wal wi nkapēnanuñ pekadu di baka, ƚi bhoñar bi nji kaluñ kado na baka.* »*

28 Woli ñaan aten jibi bapokuñ ptaş *Uŋup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaŋi,

nahilna natiink wa. Kë başë wohi biki Naşibaŋi adatuñ, aňal baka ƚiki aten ƚi bhoñar bi abiin ado na bateem baka. 29 Aanji teh uko wi adoon abi ƚen ƚen, aanji ƚilma bañaan biki adoon abi dat dat.

30 An nanwoon naanwo bayuday nabi pok ptaş Naşibaŋi, kë ašë bi miiran wi bayuday babin apok ptaş. 31 Kë kamiir ki amiiranañ, kado kë ahil kak kamiir bayuday bampokuñ ptaş. 32 Hēnk, Naşibaŋi ado kë bañaan bti baduka ƚi ppok ptiinka awo wo ji badētaa. Ado do hañ kahilna kamiir bañaan bti.

33 In ahilanuñ kaniib pyok pi Naşibaŋi na uşal untuñ wi nul na iko yi ameen? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdoluñ? 34 Hēnk di di upiitaniin ƚi *Ulibra wi Naşibaŋi, aji :

« *In ahilanuñ kame uşal wi Ajugun?*

In ahilun kawula uşal? »

35 « *In aŋeşanuluñ kadoo kayoonk baluk?* »*

36 Hēnk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti iŋēna ƚi a, iko bti iwo pa a. Mndēm manwo ƚi Naşibaŋi te mnto! Uwo hañ.

12

Ubida uhalu ƚi Krittu

1 An bayit naan, Naşibaŋi adiimanun nja kamiir ki nul, ukaañ kë nji kakooşan kooş keeri, nawul nleefan nawa bteñan bjeb banwoon bi Naşibaŋi abot alila. Wañ ukwoon pdēman pi nakdoon kadēmana ƚi nhaaşan. 2 Nawutan pdo uko wi bañaan biki umundu wi bajaan bado, naŋēpan ƚēp nawut Naşibaŋi aŋēşan nhaaş abot awulan nşal nhalu. Wal mēnt, nahilan kayikrēn uko wi Naşibaŋi aňaluñ: uko unwoon unuura, uko unliluñ, unwoon ujint piş.

3 Naşibaŋi awulēn bnuura, ukaañ kë nji kaŋapan an bti : « Nawutan kala pdēman nleefan. Andoli ƚi an aŋēpnēn ƚi pfiyaar pi afiyaaruñ Naşibaŋi adolna uko wi aŋu'uluñ pdo. 4 Nwo na uleef uloolan, untumi na iko impati, kë iko mēnt bti işë paŋ iko yi ijaañ ilemp. 5 Kë hēnk di uwoon pa nja : nŋum maakan kë nja nwoon biki *Krittu nşë wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiin. 6 Naşibaŋi ƚi bnuura bi nul aŋen ñaan

* 11:27 Natenan ƚi Itayi 59.20; na ƚi Kañaam 14.7. * 11:35 Natenan ƚi Yob 41.3.

andoli iko impaṭi na yi atēntul yi awo i kado kalempna. Woli ḡwo i pdo kaṭupar Naṣibaṭi, ḡdo wa na pfiyaar pi Naṣibaṭi aṭenuṅ nja. ⁷ Woli ḡwo i plempar batēnt nja, ḡlempar baka. Woli ḡwo i pjukan batēnt nja, ḡdo haṅ. ⁸ Woli ḡwo i ptēṅtēn batēnt nja, ḡdo haṅ. Woli ḡwo i pṭen, ḡṭen bē ḡenkyoonk nin uko uloṅ. Woli Naṣibaṭi aṭu nja ṭi pṣih, ḡwo kataman. Woli iwo i pṭēnk najuuk, ṭēnkana na mnlilan.

⁹ Naṅaladan na batēntan na manjooan. Nalowan iko bti inwoon iwuṭaan, namēbaan bnuura uko unwoon unuura. ¹⁰ Naṅaladan na batēntan jibi naṅaladuṅ du katoḡ, andoli ji taman ṭi pdēman atēntul. ¹¹ Nawutan nin kawalan iṅen. Naṭuun kabaṭ ṭi plempar Ajugun na uhaaṣ wi nan bti. ¹² Nalilaan ṭi mnhaṭ mi nahaṭuṅ, namiiran ṭi mnhaj, nawut kaṭañan nin pñehan Naṣibaṭi. ¹³ Nadoon kaṭēnk bañaanṅ biki Naṣibaṭi banwoon ṭi kanuma nabot nado kayeenk bayaanṅ du itohan.

¹⁴ Nañehaan Naṣibaṭi awul bnuura bañaanṅ bankhajananaṅ ; nañehaana awul baka bnuura, awut kafēp baka. ¹⁵ Nalilaan na banwoon ṭi mnlilan, nawooni na banwoon ṭi ḡwooni. ¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mndēm, naṭēpēn ṭēp nawalan ikowan. Nawutan kaṣal kaji natit apel bandukiinṅ. ¹⁷ Nawutan kalukan ḡnaanṅ andolanaṅ buṭaan. Natamaan nado kado uko unuuriinṅ ṭi kēṣ ki bañaanṅ bti. ¹⁸ Natamaan nado jibi nahiluṅ nawo bnuura na bañaanṅ bti. ¹⁹ An bayiṭ naan biki nṅaluṅ, naklukan nin, nawutan Naṣibaṭi awayēṣ. Hēnk di di Ajugun ajakuṅ ṭi ulibra wi nul : « *Nji dluṅ kalukanan, nji dklunṅ katuuman* »* ²⁰ Akak aji :

« *Woli ubon ude baṣooradu,
wulan baka bade.*

*Kē woli udaan uṭij baka,
wulan baka badaan.*

*Woli ido haṅ,
ikuṅaṅ baka mnkow.* »*

²¹ Nakwut buṭaan dawatan, naṭēpan ṭēp nawat da na bnuura bi najaanṅ nado.

13

Pdo katiink baweek biki pṣih

* **12:19** Pleṣan 32.35. * **12:20** Pleṣan 32.35. * **13:9** Ppēn 20.13-17; Pleṣan 5.17-21; Maci 19.18. * **13:9** Bgah 19.18.

¹ ḡnaanṅ andoli adoon katiink baweek banwoon ṭi pṣih, ṭiki pṣih bti pawoona du Naṣibaṭi kē banwoon ṭi pṣih, Naṣibaṭi aṭuunṅ baka ṭi pa. ² Hēnk, ḡnaanṅ ampokuṅ ptiink banwoon ṭi pṣih apok pṭaṣ uko wi Naṣibaṭi aṭuunṅ pdo. Bukuṅ mēntan Naṣibaṭi akob baka. ³ Na manjooan banwoon baando buṭaan baanwo kado kalēnk baṣih, bandoluṅ buṭaan bawoon kado kalēnk baka. Kē woli iinṅal keeri pdo kalēnk banwoon ṭi pṣih, dolan bnuura ṭañ, bataaṅaru ṭi uko waṅ. ⁴ Na manjooan bawo balempar Naṣibaṭi biki aṭuunṅ ṭi pṣih pa bnuura bi nu. Kē iṣale do buṭaan, iwo kado kalēnk baka ṭiki baka mnhina mi pweṭan. Balempar lempar Naṣibaṭi kadiiman udeeb wi nul bankdoluṅ buṭaan. ⁵ Iwo keeri kado katiink baka ṭiki ime kē uwo uko wi iwoonṅ kado kado ; iinwo kado wa ṭiki iṭi udeeb wi Naṣibaṭi ṭañ.

⁶ Ukaanṅ kak kē iwo kado kaluk daaṣa. Na manjooan bakobraar daaṣa baji balempar lempar Naṣibaṭi wi bakdoluṅ haṅ. ⁷ Lukan ḡnaanṅ andoli uko wi iwoonṅ i pluka. Iwole kaluk daaṣa, lukan da ; uko wi iwohaṅ pluk pṣih, lukan wa. Kē hēnk kak, iwole ptiink ḡnaanṅ, tiinkana bnuura ; iwole pdēman ḡnaanṅ, dēmaana.

Bṅalad bi ḡṅaladuṅ

⁸ Nawutan kaṭeet nin ḡnaanṅ aloṅ. Baṭeet bi nan bi ḡnuur bti bawoon ṭañ bṅalad bi naṅaladuṅ: ḡnaanṅ anṅaluṅ atēntul ado uko wi *bgah bi Moyiṭ bajakuṅ bti. ⁹ Bgah baji : « *Iinkpiinṅ na ahar ḡnaanṅ* », « *Iinkfiṅ ḡnaanṅ* », « *Iinkkiij* », « *Iinkñeebar bka bi atēntu* »* na iko ilonṅ kak. Kē uṭup uloolan uṣē ṭonkrēn iko mēntṅ bti yi bgah bajakuṅ, uwoonṅ : « *ṅalan atēntu jibi iṅaluṅ uleefu.* »* ¹⁰ Pṅal atēntul paanji paṭija nin buṭaan dlonṅ ; pṅal atēntul pawoonṅ keeri pdo uko bti wi bgah bajakuṅ.

Pbomandēr pa ubi wi Krittu

¹¹ Name wal wi ḡwoonṅ hēnkunṅ: wal wi pnaṭa ṭi bṅoy ubani. Unuur wi mbuur uṅog nja hēnkunṅ apel wal wi ḡbaanṅ ajun jun pfiyaar. ¹² Uṭejan ulowi, nfa maṅogi. Nawulēn ḡduk keeri iko injaanṅ idolana du bdēm, ḡjej iṅaanan yi pnak. ¹³ Nawulēn ḡdo

kado iko inwoon itool jibi ñaan ajaan ado na pnak. Nawulën ñwut kande kawee, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uŕop na pñom na bkujar. ¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittu Ajugun ti mnwo mi nan, nañaan pdo kaŕaş iko yi ñleefan ñañaluŕ kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batënt nja

¹ Nayeekan ti ptoofan anwoon aando bi liint ti pfiyaar nawut kado kañom na a ti iko yi aŕaluŕ. ² Alon aŕiyaar kē iko bti ihinan kade'ana ; kē alon anwoon aando bi liint ti pfiyaar aŕiyaar kē aanwo kade nin uyemaŕ ulon. ³ Anjaan ade uyemaŕ awutan kabeeh anwoon aanji de wa ; kē anwoon aanji de wa awutan kado kaji atëntul mēnt aduknaanaa, uŕ mēntan awo kak i Naŕibaŕi. ⁴ Iwo in ado ji nalempar ñaan alon alemp bnuura kēme buŕaan? Woli alemp bnuura kēme alemp buŕaan uten anŕu'uluŕ ulemp. Kē aŕe luŕ kalemp bnuura ŕiki Ajugun aka mnhina mi pŕenka.

⁵ Alon aji dēman unuur ulon kapel ñandukiin, kē balon baji baji ñnuur bti ñalinuŕ. Andoli aji wo i kamēban ti uko wi aŕiyaaruŕ. ⁶ Andēmanuŕ ñnuur ñlon, aji do haŕ pa Ajugun. Kē hēnk di di anjaan ade iko bti, ajaan ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kē anwoon aanji de iko bti aji do haŕ pa Ajugun kabot kabeeba. ⁷ Na manjoonan, woli ñka ubida kēme akeŕ, mēnt nja ñwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli ñka ubida, ñka wa pa Ajugun, kē woli ñkeŕi, ñkeŕ pa Ajugun ; hēnk, woli ñwo bajeb kēme akeŕ, ñwo biki Ajugun. ⁹ Na manjoonan, Krittu akeŕ keŕ aŕe naŕa ahilna awo Ajug bankeŕuŕ na Ajug banwoon bajeb. ¹⁰ Iwi, we ukaan kē ikji atëntu aduknaanaa ba? Kē iwi, we ukaan kē ibeeh atëntu ba? Nja bti Naŕibaŕi aluŕ kawayeŕ nja. ¹¹ Upiitana ti *Ulibra wi Naŕibaŕi

« *Nji Ajugan anwoon najeb dŕupan :
bañaan bti baluŕ kaŕuŕ ti kadun naan,
bukal bti badēmanaan kadinan kē nji
dwoon Naŕibaŕi* »*

¹² Hēnk, andoli ti nja aluŕ kahepna ti kadun ki Naŕibaŕi pa uleeful.

Pwut pdo atënt nja ajuban

¹³ Nawulën ññaan pdo kaji batënt nja baduknaanaa. Nabiin ñŕep ŕep ñŕu ñŕal ti pwo ñēnkdo uko unktjuŕ pjuban pi atënt nja. ¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaaruŕ Yetu Ajugun padolēn kē mmee, akuŕ ayikrēn bnuura kē nin uko ulon uunwo wo uŕop ; uji uwo uŕop ti ñaan anŕaluŕ aji uwo uŕop. ¹⁵ Woli ide uko ulon kē uŕu atëntu kē ajooŕan pa iwi, iinkak aŕala. ŕaafaraan uko wi ikdeēn utok uhaaŕ wi ñaan i *Krittu akeŕaruŕ. ¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluŕ bado kaŕiiniyaan buŕaan ti iwi. ¹⁷ Na manjoonan, *pŕih pi Naŕibaŕi paanwo uko wi kande kēme pdaan, pawo pi pwo naŕool, btiinkar na mnlilan mi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ujaan uwul. ¹⁸ Ñaan anklemparuŕ Krittu hēnk, aji lil Naŕibaŕi, bañaan babot kaŕala.

¹⁹ Nawulën keeri ñdo kala pdo uko unjaan uŕij btiinkar na bŕēnkari ti pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Naŕibaŕi adoluŕ. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iŕop, aŕe ji ikak iko iŕop woli ñaan ade ya aŕe do atëntul kē ajot ti pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaŕ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktjuŕ atëntu ajuban.

²² Uko wi ikŕaluŕ ti uko mēnt hankan wa pa iwi na Naŕibaŕi. Ñaan anwoon aanŕal aji ajuban ti uko wi aŕiyaaruŕ, anuurandēni. ²³ Kē anŕaan aji wo na ñŕal ñŕēb woli ade kēme adaan uko ulon, Naŕibaŕi aji ji aduknaana, ŕiki uko wi adoluŕ uunwoona ti pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ti pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batënt nja bnuura

¹ Nja ñnfiyaaruŕ aliint ti *Krittu ñwo i kado kamiir banwoon baanka mnhina mēnt, kawut kado uko wi nja ññaluŕ ŕañ. ² Ñaan andoli awo i kado kala plil atëntul pa bnuura bi uŕ mēntan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ti pfiyaar pi nul. ³ Krittu ti uleeful aanla la uko unliluluŕ, udoo piitana ti *Ulibra wi Naŕibaŕi aji : « *Ikar yi bankariin ibi ti nji.* »* ⁴ Iko bti inwoon ti Ulibra wi Naŕibaŕi ipiitana piitana ñhilna ñme ñbot

ņtēpna ți kamiir na mntēj mi ņpiit mēnt ņakwuluņ ņkaana mnhaț.

⁵ Dņehań Nařibați anwoon ukumpēș wi kamiir na mntēj ațenan națiinkar nado kado ji Yetu *Krittu. ⁶ Hēnk, an bti nawo ți ploolan kadēman Nařibați Așin Ajugun Yetu Krittu.

Pyeenk batēnțul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batēnțan jibi *Krittu ayeenkanan, mndēm mi Nařibați manhilna manwinana ți mnwo mi nan.

⁸ Na manjoonan dțupan, Krittu akak nalempar bayuday kadolna uko wi Nařibați ahoņuņ bateem baka kabot kayuuj kē Nařibați aji do uko wi ajakuņ. ⁹ Ado haņ banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadēman Nařibați țiki aņaga baka. Hēnk di di upiitaniin ți *Ulibra wi Nařibați aji :

« *Ukaaņ kē nji kaluņ kadēmanu ți ptoof pi baņaaņ biki ņtaak bti, dluņ kado kayeehu iyeeh yi pņaamarēn.* »[✧]

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An ņtaak bti nawoon ți mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[✧]

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An ņtaak bti nadoon kadēman Ajugun, an kntaali bti nadoon kayeeh mndēm mi nul.* »[✧]

¹² *Itayi *Națupar Nařibați akak ațiini ți uko mēnt aji :

« *Aloņ ampēnnuņ ți pntaali pi Yete* aluņ kabi, ul aknațiin kașih ņtaak bti; ņațu mnhaț mi ņa ți a.* »[✧]

¹³ Dņehań Nařibați anwoon ukumpēș wi mnhaț atumanan mnlilan na mnjeeh wi nafiyaarulun. Hēnk, *Uhaaș wi Nařibați uwulan mnhina, mnhaț mahilna mantum ți an.

Pțup uko wi Pawulu aklempuņ

¹⁴ An bayiț naan, dme ți bkow naan na manjoonan kē bnuura batum ți an, kē nawo baņaaņ bammeen akuț ahil kado kakjukandēr. ¹⁵ Kē nșē țupan ņțup ņtam ți ņmbaņ ņloņ ți kakaarta ki kalesanan iko yi nadoon abi juk. Ddo haņ țiki Nařibați ți bnuura bi

nul ¹⁶ adolēn kē nji kalempar Yetu *Krittu ți kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi pțup *Uțup Ulil Unuura wi Nařibați, baņaaņ biki ņtaak bti bahilna bawo uțen unliluņ Nařibați wi *uhaaș wi nul udoluņ kē uyimani.

¹⁷ Ukaaņ kē wi nkakuņ i Yetu *Krittu, dhinan kalilan maakan ți uko wi nji kalemparuņ Nařibați. ¹⁸ Dņoom kado kațup na mntēj ți uko wi Krittu țañ, wi adolnuņ kē ndo banwoon baanwo bayuday kē bakțaș Nařibați. Krittu ado haņ ațēpna ți ņțup na udo wi naan, ¹⁹ ți mnhina mi mlagre na iko iņoņarēnaan ți mnhina mi *Uhaaș wi Nařibați. Kē hēnk di mpēnnuņ Yeruțalem ayaanț te du uțaak wi Iliriya ațup *Uțup Ulil Unuura wi Krittu aba. ²⁰ Kē nșē bi țu țu uhaaș naan bti ți pțup Uțup Ulil Unuura du ņtaak ņanwoon ņaambaņ katiinka uko wi Krittu kawutna kaniw du dko di aloņ adoon abi jun jun. ²¹ Hēnk di njaaņ kado uko umpiitaniin ți *Ulibra wi Nařibați :

« *Biki bawoon baanțup uko wi nul baluņ kawina, banwoon baantiink kē bațiiniyaan uko wi nul baluņ kate.* »[✧]

Pawulu aņal pya Rom

²² Uko waņ uneenanaanuņ ņyaaș ņțum pbi du an. ²³ Kē hēnkun wi mbaaņ ulemp wi naan du ņtaak mēnt abot ado ņșubal ņțum ņi nņali pbi du an, ²⁴ dņal kanușar na an. Dșal woli dluņ aya Ețpaņa kapant kawinan nașē națēnkēn nhilna mban uțaak mēnt. ²⁵ Kē nșē tool hēnkun pya Yeruțalem pțēnk baņaaņ biki Nařibați banwoon da. ²⁶ Banfiyaaruņ biki ņtaak ņi Matedoniya na Akayi badinan pțēnk baņaaņ bawaaņ mēnt. ²⁷ Aa, badinan pdo haņ, așē wo na manjoonan biki pțēnk baka. Jibi bayuday banfiyaaruņ Krittu bațokuņ iko inuura inwoonuņ du bați yi bayeenkuņ na banwoon baanwo bayuday, hēnk kak di di bukal kak bawoon kațok na bayuday iko yi umundu yi bakaaņ. ²⁸ Wal wi nji kaluņ kado kakuran mēnt kaba, awul baka iko bti yi bațenuņ baka, dțēpna du an katool pya Ețpaņa. ²⁹ Dme kē woli dbi du an Krittu kalilan maakan.

✧ 15:9 Natenan ți 2 Famiyel 22.50; na ți Kaņaam 18.50. ✧ 15:10 Pleșan 32.43. ✧ 15:11 Kaņaam 117.1. * 15:12 Yete awoon așin Dayiț nașih. ✧ 15:12 Itayi 11.10. ✧ 15:21 Natenan ți Itayi 52.15.

³⁰ An bayiṭ naan, kē nṣē kooṭan ṭi ka-tim ki Yetu *Krittū Ajugun na uṅal wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul nja : nabiin ṅgutan, ṅñehan Naṣibaṭi pa nji. ³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoonṅ baanfiyaar Krittū. Nañehaan kak iko yi nji kañooṭunṅ biki Naṣibaṭi banwoonṅ du Yerutalem iyeenkana bnuura. ³² Hēnk, nhilna woli ulil Naṣibaṭi kabi du an na mnlilan kanoorfēn ntiinku na an. ³³ Dñehan Naṣibaṭi anwoonṅ ukumpēṣ wi mnjeeh awo na an bti! Uwo haṅ.

16

Pwul mboṣ

¹ Dṅal nayeenk Febe ñaaṭ i nja anjaan alempar banfiyaaruṅ biki Kenēray. ² Nayeenkana ṭi ptoofan jibi ñaanṅ ajaan ayeenk bañaanṅ biki Naṣibaṭi ṭi katim ki Ajugun, naṭēnkana ṭi iko bti yi aklunṅ kanuma ṭiki ul ṭi uleeful aṭēnk bañaanṅ baṭum aṭu na nji ṭi uleef naan.

³ Dwul mboṣ *Pritiliya na Akila banjaanṅ bawo na nji ṭi plempar Yetu *Krittū, ⁴ bukal bambiinṅ anaṭ naṭ kawul iṭuṭ yi baka aburanaanēn pkeṭ. Dbeeb baka, mēnṭ nji aloolan kabeebuṅ baka, banfiyaaruṅ banwoonṅ baanwo bayuday bti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak awul mboṣ banfiyaaruṅ banjaanṅ bayit du katoh ki baka.

Dwul mboṣ Epenet i mmaganunṅ anwoonṅ nateek anfiyaaruṅ *Krittū du utaak wi Atiya.

⁶ Dwul mboṣ Mariya anhaahuṅ maakan na an.

⁷ Dwul mboṣ Andronika na Yuniya bayiṭ naan ṭi *Krittū bambiinṅ awo na nji du ukalabuṣ. Bawo bañaanṅ bantiinkaniinṅ ṭi banjañan abot afiyaar *Krittū ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboṣ Ampliyat i mmaganunṅ bnuura ṭi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaanṅ alempar *Krittū na un, na Fitaku i mmaganunṅ.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujunṅ kē amēban *Krittū.

Dwul mboṣ biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboṣ Herodiyon ayiṭ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoonṅ biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboṣ, bukal banhaahuṅ maakan ṭi plempar Ajugun. Dwul mboṣ Peretida aṅalaniinṅ abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboṣ Rufu i Ajugun adatuṅ na anin ankaanṅ awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiṭ baka banwoonṅ na baka.

¹⁵ Dwul mboṣ Filologu na Yuliya na Nereyu na aṭa'ul ñaaṭ, na Olimpiya na bañaanṅ biki Naṣibaṭi bti banwoonṅ na baka.

¹⁶ Nawuladēn mboṣ an bti naboofar bboofar banyimanunṅ. Kntuk ki banfiyaaruṅ *Krittū bti kawulan mboṣ.

Nṭup ṅlon ṅbaañṣaani

¹⁷ An bayiṭ naan, dkooṭan kooṭ, nali-pariin bañaanṅ banjaanṅ banaakrēn bañaanṅ kakuṭ kaneemanan wi bajaanṅ balaṭ pjukan pi bajukanananṅ. Nalowan baka! ¹⁸ Bañaanṅ ji bukuṅ mēnṭanṅ baanji balempar *Krittū Ajugun, iyinṅ yi baka yi yi bajaanṅ balempar. Baji baguur na ṅṭup ṅtaab ṅi baka ṅṭum bañaanṅ banwoonṅ kabaṭ kaloolan. ¹⁹ Na manjoonanṅ pfiyaar pi nafiyaaruṅ Naṣibaṭi pameeṭana ṭi dko bti, ukaanṅ kē uwo mnlilan mi naan. Kē nṣē ṅal nawo na ṅṣal ṅntuṅa, kadolna bnuura kaṣē kabi kalow low buṭaan. ²⁰ Naṣibaṭi anwoonṅ ukumpēṣ wi mnjeeh awat hēnkuṅ Fatana ṭi ihoṭan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ṭi an.

²¹ Timote anjaanṅ alemp na nji awulan mboṣ, ul na Lutiyut na Yatōn na Fotipater bayiṭ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitarunṅ Pawulu kakaarta, dwulan mboṣ ṭi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuṅ du katohul awulan mboṣ. Du katohul di di banfiyaaruṅ bti bajaanṅ bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboṣ, na Kwartu ayiṭ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittū Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haṅ.]

Mndēm mi Naṣibaṭi

²⁵ Nawulēn ṅdēman Naṣibaṭi! Aka mn-hina mi pdolan naliintṅ ṭi pfiyaar. Uko waṅ wi wi nji njakuṅ wi nji kaṭupunṅ *Uṭup Ulil Unuura unṅṭiiniyaanuṅ uko wi Yetu

*Krittu, kadiiman manjoonan mamme-naniin undiimaan. ²⁶ Hënkuŋ kakşa manjoonan mēntŋ mantępna ŋi uko wi *baŋupar Naşibaŋi bapiitŋ, uko wi Naşibaŋi anwoon aankba ajakuŋ aji udolana, apēn awinana ŋi kadun ki ŋtaak bti ŋahilna ŋafiyaara ŋabot ŋado kaŋaşa. ²⁷ Nawulēn ŋdēman te mnŋo Naşibaŋi anwoon aloolan anwoon na uşal unŋa ŋi katim ki Yetu Krittu. Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulon ɥi nbeeka nandēmnuŋ ni utaak wi Akayi unwoon nṭa ɥi utaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ɥi ubeeka mēntɥi babi wo bañaan banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaj pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitulun kahepara uko ulon wi banalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akuṭ añooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ñaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ñaan anfiyaarun Krittu kē bañaan baṣe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ɥi kateek ñaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum intēpun ɥi pntuk pi banfiyaarun mēntɥi. Kē Pawulu aṣe win iko iwajanṭ inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ɥi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiinṭ na ahar aṣin. Banfiyaarun baji bañooṭ batēntɥi baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntɥi ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijoonanaari. ɥi kafah katēbantēn uṭup paaj na ulon te du uṭup iñeen na paaj Pawulu ateem ɥi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow nton. Aṭiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittu. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭenk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bnjalad du uṭup iñeen na nṭēb te iñeen na nbaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ɥi pkeṭ. ɥi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṅal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baṭonkrēnuṅ kaṭēnkna bajuuk biki Yerutaalem.

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittu, ɥiki aṅalun uko mēntɥi, na Foten ayiṭ nja, npiitanan. ² Npiitan, an banfiyaarun Naṣibaṭi nanwoon du Korint, nankakuṅ ayiman wi nawoon ɥi plooman na Yetu Krittu, an nandu'aniin pwo biki nul. Npiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittu Ajug nja, anwoon Ajugun akuṭ awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot bajiobṭēnan nṭhaaṣ.

⁴ Naṣibaṭi awulan bnuura wi nawoon ɥi plooman na Yetu *Krittu ukaan kē nji kabeeba wal undoli ɥi uko wi nan. ⁵ ɥi pwo ɥi plooman na a pun, nawo bayok ɥi iko bti : ɥi uṭup undoli na ɥi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi nṭupanan ɥi Yetu Krittu, bado kē uneej ɥi an aṭoo alint. ⁷ Hēnk, naankwaan nin uṭen ulon, wi nawoon ɥi pyoonk Yetu Krittu Ajugun apēn awinana. ⁸ Ul akluṅ kadolan namēban nalint te ubaañsaani nahilna nawo bañaan biki nin ñaan awoon aankka uko uwuṭaan uṭup ɥi baka ɥi unuur wi akbiin. ⁹ Naṣibaṭi aji do uko bti wi ahoṅun, ul andatanan nawo ɥi plooman na Abukul Yetu Krittu Ajugun.

Uko wi bpulad ɥi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiṭ naan, dkooṭan ɥi katim ki Ajugun Yetu *Krittu nawo bti ɥi uṭup uloolan, bpulad baṭañ ɥi ptoofan, naṭepēn ṭep natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan. ¹¹ An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini han uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ɥi ptoofan. ¹² Dṅal kaji balon ɥi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji dwo na Apolot, » alon kaji « Nji dwo na Kefat*. Alon kak kaji « Nji dwo na Krittu. » ¹³ Naṣal aji Krittu afaaṣiiri i? Nji Pawulu i i bapanun ɥi krut pa an i? Kēme ɥi katim ki naan ki ki nayeeknuṅ batitmu i? ¹⁴ Dbeeb Naṣibaṭi ɥi uko wi nwoon mēmbattaar nin alon ɥi an bē mēntɥi Kritput na Gayut baka, ¹⁵ hēnk nin alon aankhil kaji nabattaar ɥi katim ki naan. ¹⁶ Yoow, dbaan aṣe, dbattaar kak biki katoh ki Tefanaṭ, aṣe wo mēnkak aṣe me mbattaar alon kak. ¹⁷ Krittu aanyilēn

* 1:12 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

yil mbi pbattaar, ayilën yil mbi n̄tup *Ūtup Ulil Unuura. Aanyilën p̄tup wa na n̄tup n̄i mntit mi ñaañ najën, pkeṭ pi Krittü ṭi krut pawutna kawaan̄ udooni.

Uşal unwoon̄ untuṇa na manjoonan

¹⁸ Ūtup wi pkeṭ pi *Krittü ṭi krut uwo n̄yila pa banneemuñ aşë wo pa n̄ja n̄mbuuruñ mn̄hina mi Naşibaṭi. ¹⁹ Hën̄k, Naşibaṭi aṭiini ṭi *Ulibra wi nul aji : « *Dluṇ katok p̄ntuṇa pi banwoon̄ na n̄şal n̄ntuṇa, katok mntit mi bantituṇ**. » ²⁰ In awoon̄ na uşal untuṇa ba? In awoon̄ name? In awoon̄ nalil mntum i umundu wi n̄ta wi? Naşibaṭi adiiman̄ kē uşal untuṇa wi mboş uwo n̄yila. ²¹ Naşibaṭi na uşal untuṇa wi nul ado kē umundu uumme'a na uşal untuṇa wi wa. Ulila kē aṭëpna ṭi uṭup wi n̄kṭupuñ abuuran̄ banfiyaaruñ, uṭup mēnt̄ uwo wo ji n̄yila ṭi kēş ki bañaañ bajën. ²² Bayuday bañal kawin̄ iko iñon̄arënaan̄ kē banwoon̄ baanwo bayuday bakla pwo na n̄şal n̄ntuṇa, ²³ kē un n̄şë ṭup uko wi Krittü ampan̄aniin̄. Bayuday baji uko mēnt̄ uwo pkar Naşibaṭi, kē banwoon̄ baanwo bayuday baji uwo n̄yila. ²⁴ Kē ṭi bañaañ biki Naşibaṭi adatuñ, bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday, Krittü ajaan̄ adiiman̄ mn̄hina na uşal untuṇa wi Naşibaṭi. ²⁵ Na manjoonan̄ uko wi bajaan̄ bado n̄yila n̄i Naşibaṭi upel n̄şal n̄ntuṇa n̄i bañaañ bajën, kē pbiışna pi Naşibaṭi papel mn̄hina mi bañaañ bajën.

²⁶ An bayiṭ naan, natenan̄ jibi nabiiñ awo wi Naşibaṭi adu'anañ: bañaañ biki bajakuñ aji bawo na n̄şal n̄ntuṇa baantum̄ ṭi an, kē bañaañ banwoon̄ na mn̄hina baantum̄ ṭi an kak, kē bañaañ baweeek baantum̄ ṭi an. ²⁷ Bañaañ biki bajakuñ aji bawo bayila, Naşibaṭi adat dat baka kakowandënaan̄ banwoon̄ na n̄şal n̄ntuṇa. Bañaañ biki bajakuñ aji baanwo na mn̄hina, Naşibaṭi adat baka kakowandënaan̄ bañaañ banwoon̄ na ma. ²⁸ Bañaañ bampoṭi, bañaañ biki babeehuñ, ado baka ji bañaañ bawaan̄ udooni, Naşibaṭi adat baka kadolna uko wi umundu uşaluñ aji uka udooni uwaan̄ udooni. ²⁹ Hën̄k nin̄ aloñ aankhil kado kahomp̄ ṭi kadun̄ ki Naşibaṭi. ³⁰ Ul adoluñ kē nawo ṭi ploolan̄ na Yetu *Krittü, kē ul Krittü

awoon̄ ñaañ ankaan̄ kē n̄me uşal untuṇa wi Naşibaṭi. Akaan̄ kē n̄wo batool ṭi kēş ki Naşibaṭi, ayiman̄ ṭi kadunul, ul abuuranuñ n̄ja ṭi pekadu. ³¹ Hën̄k di di upiitaniin̄ ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Woli ñaañ aloñ añal kahomp̄, adoon̄ kahompna iko yi Ajugun adoluñ.* »*

2

Uṭup wi Krittü ampan̄aniin̄ ṭi krut

¹ An bayiṭ naan, wi mbiin̄ du an p̄tupan̄ iko yi Naşibaṭi imbiin̄ amena mēnkla la naji dwo ñaañ anliluñ mntum kēme ñaañ anwoon̄ na kame. ² Dbaa ṭëp ṭëp aji mēnkṭiiniyaan̄ nin̄ uko ulon̄ umpaṭi na wi Yetu *Krittü, ul i bapan̄uñ ṭi krut. ³ Dbi du an na pbiışna na blal, alēnk akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na n̄tup n̄i n̄i kaṭupanañ n̄aanwo n̄tup n̄lil n̄i name, mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşibaṭi manwinaniin̄ hën̄k, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan̄ pawut kanaṭna ṭi uşal untuṇa wi ñaañ najën paşë panaṭna ṭi mn̄hina mi Naşibaṭi.

Uşal untuṇa wi Naşibaṭi

⁶ Bañaañ banliintuñ ṭi pfiyaar kakşa, n̄tup baka n̄tup n̄i uşal untuṇa, kē uşë wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon̄ abi kaba ba. ⁷ Uko wi n̄kṭiiniyaanuñ uwo uşal untuṇa wi Naşibaṭi wi bañaañ bawoon̄ baamme, Naşibaṭi adoluñ kē uwo, wi awoon̄ aando bi paş umundu, kadëmanaan̄ n̄ja. ⁸ Nin̄ naşih aloñ i umundu wi aamme uşal untuṇa mēnt̄, woli bawo lah na wa, baankpan̄ Ajugun anwoon̄ na mndēm. ⁹ Hën̄k di di upiitaniin̄ ṭi Ulibra wi Naşibaṭi aji :

« *Uko wi nin̄ pkēş pawoon̄ paanwini, uko wi nin̄ kabaṭ kawoon̄ kaantiinki, uko wi nin̄ uşal uwoon̄ uunşali, wi wi Naşibaṭi ahankuñ pa banjaluluñ.* »*

¹⁰ N̄ja biki Naşibaṭi aṭëpnuñ ṭi *Uhaaşul adiiman̄ uko mēnt̄. Uhaaşul ujaan̄ ujeehan̄ iko b̄ti kado ban̄ du uşal wi nul unlownuñ. ¹¹ In ameen̄ uko unwoon̄ ṭi uşal wi ñaañ najën bē mēnt̄ uhaaş unwoon̄ ṭi a wa? Kē hën̄k kak di di nin̄ ñaañ awoon̄ aamme uko wi Naşibaṭi bē mēnt̄ *Uhaaşul wa. ¹² Uhaaş wi n̄yeenkuñ uunwo uhaaş wi umundu wi,

* 1:19 İtayi 29.14. * 1:31 Yeremiya 9.24. * 2:9 İtayi 64.4.

uwo Uhaaş wi Naşibaţi  hilna  me iko inuura yi a enu  nja. ¹³ N nk iinyaan uko m nt  na  tup  i  sal  ntu a  i ba aa  baj n,  tiinyaan wa na  tup  i Uhaaş wi Naşibaţi ujukanu  nja, a up iko yi wa ba aa  banwoon na wa. ¹⁴ K   aa  anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaţi aanji hinan pyeenk iko yi wa,  iki iji iwo wo ji  yila  i a. Aanhinan kame ya,  iki  aa  aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaţi uwo  i a  a . ¹⁵  aa  anwoon na Uhaaş wi Naşibaţi aji me iko bti, k  bandukiin baş  wo baanji bahil pme'a kadoo kahil ka up  i a. ¹⁶ Upiitana  i Ulibra wi Naşibaţi aji : « *In ameen uşal wi Ajugun kadoo kawul u  m ntan uşal?* »* K  nja  ş  me uşal wi *Krittu.

3

P om  i ptoof pi banfiyaarun

¹ K  an bayi  naan, m ntiini na an ji ba aa  biki, banjaan ba aş *Uhaaş wi Naşibaţi, d iini na an ji ba aa  biki banjaan ba aş iko yi  leef  i baka  a alu . Nahum nwo bapo  bampo i  i uko wi pfiyaar *Krittu. ² Ukaa  k  nwulan mntow k  nadaani, m nwulan pde pantamu , naando bi hil pde pa. Te h nku  naando bi hilan pde pa, ³  iki nahum nwo ba aa  bank aşu  iko yi  leef  i baka  a alu . Woli bkujar na p om pawo  i ptoofan, naanwo wo ba aa  bank aşu  iko yi  leef  i baka  a alu  ado iko yi ba aa  biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » k  alon kak aji : « Nji dwo na *Apolo , » naanwo wo bti ba aa  biki umundu i? ⁵ In awoon Apolo ? K  in awoon Pawulu? Nwo balempar Naşibaţi biki na  pnu  afiyaar ; andoli  i un Ajugun a u'ulu  ulemp m nt. ⁶ Nji dtepiin bko, Apolo  k  atulan ba, k  Naşibaţi a aan ana an ba. ⁷ H nk, antepiin na antulanu  baanwo nin uko ulon, Naşibaţi anjaan ana an bko awoon uko ulon. ⁸ Antepiin na antulanu  bawo baloolan, k  andoli  i baka a   lu  kayeenk baluk bi nul bankliu  na ulemp wi adolu . ⁹ Nja  lemp lemp na Naşibaţi, k  an

naş  wo u eeh wi nul, nawo katoh ki awoon  i pniw.

¹⁰  i bnuura bi Naşibaţi awulun , ji naniw nanuura dt f itap yi katoh k  alon a   niw katoh.  aa  andoli atenan bnuura jibi akniwi  i itap yu  duu . ¹¹ K  nin alon a   wo aanhil ka u itap ilon impa i b  m nt inwoon da ya ; itap m nt iwoon Yetu *Krittu. ¹²  aa  ahil kaniw na uwuuru, untaam, mntlaak mnuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul ulu  kawinana  i unuur wi pway ş. Unuur m nt bdoobado up n uwinana, bu  m nt badiiman ulemp wi  aa  andoli adoon. ¹⁴ Woli uko wi aniwu  una  aliint, ayeenk katuom ; ¹⁵ uşale yik, awaanand n kaş  buura buur ji  aa  ambuuru  pyik.

¹⁶ Naamme k  nawo katoh ki Naşibaţi i, k  *uhaaş wi nul uwo  i an meet i? ¹⁷ Woli  aa  alon atok katoh ki Naşibaţi, u  m ntan Naşibaţi atoka. Katoh ki Naşibaţi kayimani, katoh m nt kawoon an.

¹⁸ Nin  aa  awutan kaguur uleeful! Woli  aa  alon  i an a al aji awo na uşal untu a wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak  aa  anwoon na uşal untu a na manjooan. ¹⁹ Uşal untu a wi umundu wi uwo  yila  i k ş ki Naşibaţi. H nk di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Aji mob banjaku  aji bawo na  sal  ntu a  i kaguuru ki baka.* »* ²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame  şal  i ba aa  bant a, ame k   awaan udooni.* »* ²¹ Ukaa  k   aa  aanwo kado kahompna ba aa  baj n ; an nakaan iko bti na ba aa  bti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolo , k me Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, k me pke , k me uko wi n a na wi faan, an nakaan iko bti na ba aa  bti. ²³ Te an Krittu aka'anan, k  Krittu ul, Naşibaţi aka'ulu .

4

Balempar Krittu

¹ K  un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittu, ba aa  banwoon bamali biki Naşibaţi a u  pdiiman ba aa  iko yi nul immeniin. ² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaş ujint. ³ K  nji  ş  wo m nto aten me naway şaan k me uruha

* 2:16 Itayi 40.13. * 3:19 Yob 5.13. * 3:20 Ka aam 94.11. * 3:22 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

wi bañaan bajën uwayësaan, mënka kak na pwayëş uleef naan. ⁴ Uhaaş wi naan uunjakën aji djubani kē nşē wo kakşa mēnji dwo natool ; Ajugun akwayësaanuñ kaşup. ⁵ Ukaan kē naanwo i kataran pwayëş: nayoonkan unuur wi Ajugun akbiin. Ul aklun kado iko immeniin yi bdēm ipēn iwinana, kadiiman iko inwoon ʔi nşal ʔi bañaan. Wal mēnt Naşibaʔi adēman űaan andoli kalinan na ulemp wi adolun.

⁶ An bayiʔ naan nakaan kē nʔēpna ʔi uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ʔi un pwut kado umpaʔi na uko wi bapiitun. Hēnk, nin alon ʔi an awutna kado kahomp kaji awo na imon kēme na undu. ⁷ Iwi, in adoliin kē ipel bandukiin ba? We wi ikaan, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kē wi iyeenkun wa, we uwoon pdo kahomp kawo ji baantenu ʔen wa ba?

⁸ Naşal aji nado bi kaka uko wi nanumiin bti i? Naşal aji nado bi wo wo bayok i? Kē nakak başih adukun kafet i? Na manjoonan, dñehan nakak başih, űhilna űşih na an. ⁹ Naşibaʔi awo wo ji aʔu un űnwoon banjañan du kafet ji bañaan banjubanuñ ataan na pkeʔ. Nkak bten bi umundu bti : űwanjut na bañaan bajën. ¹⁰ *Krittu akaan kē űwo bayila, kē an naşē şal aji Krittu akaan kē naji naji nawo na uşal untuűa. Un űbiişnaa, kē an naşē wo na mnhina. Badēmanan kē un başē walanun. ¹¹ Te nʔa, űwo na ubon, udaan kē utijun, űwo byişu, űwo ʔi mnhaj, űwaan dko dfet, űwo ʔi pñaa na dko, ¹² űnoor ʔi ulemp wi iñen yi nun. Woli űnaan akarun, űji űñehandēra bnuura ; ahajanun le, űmiir ; ¹³ woli űnaan aʔup buʔaan ʔi un, űji űʔup bnuura ʔi a. Te nʔa űwo uko unwuʔnuñ ʔi mboş awo uko wi bañaan bti bagatun.

¹⁴ Mēmpiitan piit hēnk nakownaana, dpiitan piit ji babak naan biki njalun maakan nahilna name. ¹⁵ Woli nado ka bañaan iñeen week űyaaş iñeen week (10 000) bankjukananan bgah bi *Krittu nakaha aşinan aloolan : nakak babak naan ʔi Yetu Krittu wi nʔupanan *Uʔup Ulil Unuura. ¹⁶ Dkooʔan keeri, nadoonan nado kado ji nji. ¹⁷ Uko wañ ukaan kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ʔi Ajugun i njalun maakan kē abot amēbanaan, alun kaleşanan mnwo mi naan wi nwoon ʔi ploolan na

Krittu Yetu mantaanun na uko wi njaan kajukan banfiyaarun bti ʔi dko bti.

¹⁸ Balon badeen iganan awo ʔi phomp aşal aji mēnkak du an. ¹⁹ Kē nşē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dlun aban, mēnkten nʔup űi baka ʔañ, dten me baka mnhina na manjoonan. ²⁰ *Pşih pi Naşibaʔi paanwo ʔi nʔup ʔañ, pawo ʔi mnhina. ²¹ We wi nahokanuñ keeri? Naşal mbi du an na pmul kēme mbi du an na unjal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuʔaan ʔi pntuk pi banfiyaarun

¹ Na manjoonan, baji baʔiiniyaan mnwo mnwuʔaan ʔi ptoof pi nan, mnwo mnwuʔaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar Naşibaʔi : űiint alon adoo ya apiint na ahar aşin. ² Kē naşē homp, nawo lah kawo ji bañaan banwoon na puum kado űiint mēnt apēn ʔi ptoofan. ³ Nji kē nşē wo mēnwo da na an, uhaaş wi naan kē uşē wo da, ddo bi wayēş wayēş űiint adolun uko mēnt ji űnaan anwoon da, amaar. ⁴ Ddo uko mēnt ʔi katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi naklun kayit, nşē wo ʔi ptoofan na uhaaş, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja, ⁵ naşē nawutar űiint nawuʔaan mēnt *Fatana, uleef wi nul utoknaana. Hēnk uhaaş wi nul uşē ulun ubuur ʔi unuur wi Ajugun akwayëşun bañaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utaajanaan pşon ujaan unaʔan pşon ptum i? ⁷ Napēnaan uko utaa-janaani pşon ujon, nakakna pşon phalu, bañaan bajint ʔi kēş ki Naşibaʔi. Nado bi wo wo bajint. *Krittu anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaʔuʔul pa nja. ⁸ Nawulēn keeri űdo ufettu, űwut kawo na mnʔot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utaa-janaani pşon ujon, űwo bañaan bajint ʔi kēş ki Naşibaʔi, banjaan baʔup manjoonan, banwoon ji pşon phalu.

⁹ ʔi kakaarta kalon ki mpiitanan djakan aji nalow bañaan banwoon ʔi pjuban pi piint. ¹⁰ Wi njakuñ han, mēnt bajuban ʔi piint bti biki nji kaʔiiniyaanun, kēme bañeebar iko, kēme baguuru, kēme banjaan badēman űnton. Woli hēnk di njakuñ lah, napēn ʔi umundu! ¹¹ Uko wi njalun lah kaʔupan

uwo nawut kanaakiir na ñaan anjakun aji awo i *Krittü ašë wo ti pjuban pi piint kême añeebar iko, kême adëman nnton, akuutar, akuj, kême awo naguuru. Naando wo wo kaŋok pde na ñaan mënt. ¹² Nji dkaan na pwayëš bañaan banwoon baanwo biki Krittü i? Nin! Mënt banwoon biki Krittü biki nwoon i kawayëš i? ¹³ Našibaŋi akluŋ kawayëš banwoon baanwo biki Krittü. Nadolan jibi *Ulibra wi Našibaŋi uŋu'anan pdo : « *Napënaan ñaan nanot ti ptoofan.* »✧

6

Pŋom na uruha ti ptoof pi banfiyaaruŋ

¹ Woli alon ti an aka uhok na ayiŋul ti *Krittü, hum di di ajaan añoom kañooŋa pwayëš du banwoon baamme uko unwoon uŋool ti kadun ki Našibaŋi, kawo aanji ñooŋa du banwoon biki Našibaŋi bawayëša? ² Naamme kë bañaan biki Našibaŋi bakluŋ kawayëš umundu i? Kë woli nawoon i kawayëš umundu, nabiišna pwayëš iko impoŋi i? ³ Naamme kë nluŋ kawayëš nwanjuŋ i? Kë hum di di nwoon nënhil kawayëš iko yi umundu wi ba? ⁴ An kë našë ji naka uhok ti iko yi umundu wi kašë ya du bañaan biki banfiyaaruŋ *Krittü baŋuun bawayëš bawaan udooni. ⁵ Dŋiini hënk nakownaana. Naanwo na ñaan alon ti an anwoon na ušal unŋuŋa anhiluŋ kawayëš uhok ti ptoofan i? ⁶ Kë našë ji nado anfiyaaruŋ Krittü aya na ayiŋul ti Krittü uruha, kabaa beeh kañooŋa du kadun ki banwoon banfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ti ptoofan pado bi diiman diiman kë najoti. We ukaan kë naambaa tēp tēp adinan badolan buŋaan ba? We ukaan kë naankwut bakiijan ba? ⁸ Kë našë ji nabaa tēp tēp kado buŋaan, kakiiŋ bandukiin, kadoo do han na bayiŋan ti *Krittü. ⁹ Naamme kë banjaan bado buŋaan bancluŋ kawo du *Pših pi Našibaŋi i? Natiinkan bnuura : bañaan banjaan bajuban pjuban pi piint, banjaan badëman nnton, baŋupan, banjaan bapiint na biint ji baka, kême baat ji baka, ¹⁰ bakiiŋ, bajaan bañeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pših pi Našibaŋi. ¹¹ Kë hënk di balon ti an bapiin awo. Kë Našibaŋi i nja ašë tēpna ti

Yetu Krittü Ajugun na *Uhaaš wi nul añow ipekadu yi nan, kë nakak ayiman, adolan kë nawo baŋool ti kēš ki nul.

*Pmëban uleefji dko di *Uhaaš wi Našibaŋi ufëtuŋ*

¹² Balon baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kë iko bti išë wo iinnuura pa ñaan. Aa, dhinan kado iko bti, kë nšë wo mënkdan uko ulon udo kaŋonën. ¹³ Balon ti an baji baji : « Uko ude uwo wi kayin, kë kayin kawo ki uko ude, » kë Našibaŋi ašë luŋ kaba na yul bti. Kë uleef ušë wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piint, uwo wi Ajugun, ul amëbanuŋ wa. ¹⁴ Kë Našibaŋi, annaŋan Ajugun ti pkeŋ, akak aluŋ kanaŋan nja ti pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme kë uleef wi nan uwo kafah kalon ki uleef wi *Krittü i? Djeŋ keeri uleef wi Krittü kado uleef wi naŋuunk i? ¹⁶ Naamme kë ñaan anyaan anaakiir na ñaaŋ naŋuunk aji kak kawo ñaan aloolan na a i? Na manjoonan upiitana aji ti Ulibra wi Našibaŋi : « *Bukal batëb bakak ñaan aloolan.* »✧ ¹⁷ Kë hënk kak di di ñaan annakiiruŋ na Ajugun, ajaan akak uhaaš uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaŋi keeri pjuban pi piint. Pekadu dlon dmpaŋi di ñaan adoluŋ dawo du uleef bdig, kë anšaan ajuban pjuban pi piint aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme me kë uleef wi nan uwoon dko dyimanaan di *Uhaaš wi Našibaŋi ufëtuŋ i? Uwo ti an, Našibaŋi awulanaŋ wa. Mënt an keeri nakaan uleefan. ²⁰ Našibaŋi anugan nug ti preeš pweek. Nadoon kadëmana keeri na uleefan mënt.

7

Bniim

¹ Hënkun, dbi ti uko wi nabiiŋ aheparaan aji me unuura ñiint aŋo bë aankwo na ñaaŋ. ² Uko wi njakuŋ wi : jibi nameen kë ñaan ahinan kajot ti pjuban pi piint, dšal aji ñiint andoli aji wo kawo na aharul, ñaaŋ andoli kak awo na ayinul. ³ Ñiint adoon kado uko wi awoon i kado kado na aharul, ñaaŋ kak ado wi awoon kado. ⁴ Mënt ñaaŋ akaan uleeful, ayinul a ; kë hënk kak di di ñiint awoon aanka uleeful, aharul akaan

wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenandër nleefan bë naanŋo ƚo awat ƚi ploodan kalowiir nƚwal nƚon, kahilna kawo ƚi pñehan Naşibaŋi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Tatana abi ado na pguuran ƚiki naanji nahil pmëban nleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mënjukan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ Kë nşë hokan bañaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë ñaan andoli aşë ji yeenkna du Naşibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayot.

⁸ Kë nşë ji na biinŋ na baat banwoon baanwo ƚi bniim, kë unuura baduka hanŋ ji nji. ⁹ Başale wo baanhil pmëban nleef nji baka, bawo kawo ƚi bniim. Uhokan ñaan awo ƚi bniim kë di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kë banşaan awo ƚi bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ñaaŋ anniimiin aanwo kagar na ayinul. ¹¹ Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di ñiinŋ awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kë nşë nƚal kaŋupan kak uko ulon, nji ƚi uleef naan djakuŋ, mënŋ Ajugun a : ñiinŋ anfiyaaruŋ *Krittu awole na ñaaŋ kë awo anwoon aanfiyaara, kë ñaaŋ adinan pwo ƚi bniim, aanwo kagar na a. ¹³ Kë ñaaŋ anfiyaaruŋ Krittu awole na ñiinŋ anwoon aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ Ñiinŋ anwoon aanfiyaari, aharul mënŋ aji dola akak najinŋ ƚi keş ki Naşibaŋi, kë ñaaŋ anwoon aanfiyaari, ayinul mënŋ aji dola akak najinŋ. Woli mënŋ hënk da lah, babukan kawo baŋop ƚi keş ki Naşibaŋi, kë jibi uwoon hënk, bawo bajinŋ. ¹⁵ Kë woli anwoon aanfiyaar Krittu anƚal pgar, agaran ; ñiinŋ këme ñaaŋ anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mënŋ. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ƚi mnjeeh. ¹⁶ Iwi ñaaŋ, imehaara me ilun kabuuran ayinu i? Kë iwi ñiinŋ imehaara me ilun kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuŋ nƚwo

¹⁷ Woli mënŋ uko wi nŋiniyaanuŋ hënkun wa, ñaan andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kë awoo, jibi abiinŋ awo wi Naşibaŋi adu'uluŋ. Uko mënŋ wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş. ¹⁸ Woli ñaan

alon ƚi wal wi adu'aniinŋ awala katëmp, adukiinŋ hanŋ. Woli aanwala katëmp wal wi adu'aniinŋ, awutan kado bawalana katëmp. ¹⁹ Pwala katëmp paanwo nin uko ulon, kë pwo iinwala katëmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaanŋ udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado. ²⁰ Aa, ñaan andoli adukiin jibi abiinŋ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluŋ. ²¹ Woli iwo najuuk ƚi ulemp wal wi idu'aniinŋ, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kë woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonan, ñaan i bakjuuknŋënuŋ ƚi ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeeh ƚi keş ki Ajugun, kë ñaan anwoon najeeh wi adu'aniinŋ awo najuuk ƚi ulemp i *Krittu. ²³ Naşibaŋi anugan nug ƚi preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ƚi ulemp biki bañaan bajën. ²⁴ An bayit naan, dkak aŋupan : andoli ƚi an adukiin ƚi kadun ki Naşibaŋi jibi abiinŋ awo wal wi adu'aniinŋ.

ƚi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ƚi bniim

²⁵ ƚi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ƚi bniim, Ajugun aanŋupën uko wi pŋu'an nado kado, kë nşë wulan uşal naan. Naşibaŋi awulnuŋ mñaga mi nul, ukaanŋ kë nawo katiinkën. ²⁶ Jibi umundu utokiinŋ hënkunŋ uko wi nşaluŋ aji unuura uwo ñaan andoli aduka jibi awoonŋ. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaaŋ. Woli iniimi, wutan kado kala bniim. ²⁸ Kë işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kë bañaan bannimiinŋ başë luŋ kahaj, ukaanŋ kë nƚal kalowanan mnhaj mënŋ.

²⁹ An bayit naan, uko wi nƚaluŋ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. Hënkunŋ banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniinŋ bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ƚi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknuguŋ bawoon ji baanka ka, ³¹ banwoonŋ ƚi iko yi umundu wi badoon ji banwoonŋ baanwo ƚi ya. Umundu jibi uwoonŋ hënk uba hënkunŋ.

³² Kë nşë nƚal nawut kawo ƚi manŋaaf. Ñaan anwoon aanniimi aji ŋaaf iko yi Ajugun, aji ŋal jibi akliluli. ³³ Kë anniimuŋ aşë ji ŋaaf iko yi umundu, aji ŋal jibi aklili aharul, ³⁴ wal mënŋ aji wo na nşal nŋëb. Kë hënk kak di di ñaaŋ anwoon aanniimaa, na ñaaŋ anwoon aando bi me ñiinŋ bajaanŋ baŋaaf iko

yi Ajugun, kahilna kawo ti kēs nul bajint ti uleef na ti uhaaş. Kē anniimiin aşē ji şal iko yi umundu, aji şal jibi aklili ayinul. ³⁵ Dţup uko mēnt pa bnuura bi nan ; mēnal ŋal pţu'an pkuŋ pi nawoon naanhinani. Dŋal nado uko unwoon unuurnaaniin naşē namēban ti Ajugun naliint, nalin ti ul tañ.

³⁶ Hēnkuŋ, woli ŋiint ajok ŋaaţ, aşē win kē aanhil pmēban uleeful, kē ŋaaţ akēs bniim, aniimana, mēnt pekadu da. ³⁷ Bē woli ŋiint aşaluŋ bnuura du uhaaşul meet, nin aloŋ aanwuuka wuuk, kē uwo uko wi aŋaluŋ, kē aji ayukana, aankpiint na a, aankni-ima, uŋ mēntan ado bnuura. ³⁸ Hēnk, ŋaan anniimuŋ ŋaaţ i ajokuŋ ado bnuura, kē anşaan awo aaniimi aşē do bnuura kak apel. ³⁹ ŋaaţ aji wo kawo na ayinul ŋwal bti wi awoon najeb, kē woli ayinul abi akeţ ahina kaniimar na ŋaan i aŋaluŋ, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ Kē nşē şal aji woli aduka jibi awoon, anuurandēn kapel. Nji kak dşal aji dwo na *Uhaaş wi Naşibaţi.

8

Ţi uko wi pde uyemaţ wi mngur

¹ Hēnkuŋ, dbi ti uko wi uyemaţ wi mngur. Ŋme kē nja bti ŋwo na kame ti uko mēnt. Kē kame kaşē ji kado ŋaan adeen iganŋan kahomp, uŋal kē uşē ji udo baŋaan baya kadun. ² Woli ŋaan aşal aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ Kē ŋaan aşale ŋal Naşibaţi, uŋ mēntan Naşibaţi aji me a.

⁴ Ţi uko wi pde uyemaţ wi mngur keeri, ŋme kē iko yi baŋaan bajaan badēman kawo wo ji iwo Naşibaţi iinwo nin uko ulon ti umundu, kē Naşibaţi awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baţi na ti mboş yi baŋaan bajaan badu Naşibaţi na Ajugun, ⁶ kē nja nşē fiyaar kē Naşibaţi awoha aloolan, Aşin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaan kē ŋka ubida. Kē Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti itēpna ti a, kē nja ŋkak aţēpna ti a aka ubida.

⁷ Kē mēnt baŋaan bti başaan ame uko mēnt. Banfiyaaruŋ balon banţaalun ţfa pdēman iko ilon yi bajaan badu Naşibaţi mēnt baji bade ŋyemaţ mēnt kaşē tu ti uşal te hēnkuŋ kē bawo ti bţenjan. Hēnk, uşal

wi baka unwoon uunliinti uşē kak kaţop. ⁸ Mēnt uko ude ukdolon nja ŋhil ŋnaţ ti kadun ki Naşibaţi : woli ŋēndee, ŋēnkwaan nin uko ulon ; woli ŋdee, ŋēnkka nin uko ulon. ⁹ Naţaafaraan kakşa uko wi badi-nananan pdo wi nawoon banfiyaaruŋ udo bayitan ti *Krittu mēnt biki ŋşal ŋawoon ŋaanliinti bajuban. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaan badēman kadu Naşibaţi, iwi immeen kē ihil pdo wa, kē anfiyaaruŋ Krittu aloŋ i uşal uwoon uunliinti awinu, iinşal aji itēŋtēna ado kade ŋyemaţ ŋi mngur i? ¹¹ Hēnk, ido na kame ki nu kē anwoon aanliint uşal kē aneemi, ayiţu mēnt i Krittu akeţaruŋ. ¹² Wal wi najubanuŋ haŋ bayitan ti Krittu, atok ŋşal ŋi baka ŋanwoon ŋaanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaan kē woli uko ude ulon ukaki kado ayiţ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoon i kado

¹ Jēm badinanaan pdo iko bti i? Mēnwo *nanjaŋan i? Mēnwin Yetu Ajugun i? Mēnt nji dţijanaŋ ti bgah bi Ajugun i? ² Woli mēnwo nanjaŋan ti kēs ki balon, dwo kawo a ti kēs ki nan ; na manjoonan an najaan nadiiman kē nji dwo nanjaŋan wi nawoon baloolan na Ajugun.

³ Uko wi nji kateemuŋ banklaţnuŋ wii wi : ⁴ ŋēnka na pka uko ude na udaan ti ulemp wi pţup *Uţup Ulil Unuura i? ⁵ ŋēnka na pjeŋ ayiţun ti *Krittu awo aharun jibi banjaŋan bandukiin na babak aşin Ajugun na Kefat* i? ⁶ Nji na Barnabat tañ ŋwoon kado kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i? ⁷ Nabi tiinka kē baji nangoli aklukuŋ uko wi akdeen i? In ajaan ado uţeeh kaşē wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kaşē wo iinji kdaan mntow mi batani mēnt ba?

⁸ Dţiiniyaan iko yi baŋaan bajen bajaan bado nahilna nayikrēn, kē *Bgah bi Moyit bakak aţiiniyaan uko mēnt kak. ⁹ Na manjoonan, upiitana ti Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuŋ.* »* Naşibaţi aji taaf ŋgit i? ¹⁰ Mēnt nja ŋkaan kē aţiini haŋ i?

* 9:5 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 9:9 Pleşan 25.4.

Aa, nja nkaan kē uko mēnt upiitanaa. Naaŋ anjaarun na ankitun baji baħat kē balun kayeenk kafah ki baka ƚi uko wi bakitun. ¹¹ Kē un ntepiin iko inuura inwoonun du Naŋibaƚi ƚi an, naŋal aji nēnwō i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi nnumiin i? ¹² Woli baŋaan balon bampaƚi bayeenk iko mēnt ƚi an, un nēnwō i kaƚep ƚep kayeenk ya kapelan i?

Kē nŋē wo nēnto aten uko mēnt, nbaa ƚep ƚep amiir iko bti kawutna kaneenan *Uƚup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun. ¹³ Naamme kē baŋaan banjaan balemp du *Katoħ Kaweek ki Naŋibaƚi baka na pdeena da i? Aa, bankteŋanun du *umeeŋa wi mngur baka na pyeenk ƚi iko inteŋanun da. ¹⁴ Kē hēnk kak di di Ajugun ajakun na bankteŋupun Uƚup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaƚup uƚup mēnt.

¹⁵ Kē nji ƚi uleef naan nŋē wo mēnhepar iko mēnt bti. Mēnkpiit piit kayeenkna iko mēnt: na manjoonan, dhokan kakeƚ! Uko wi nji kanahnun, nin ŋaan aanktok wa. ¹⁶ Mēnwō kado kahomp kaji dƚup *Uƚup Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋibaƚi aƚu'ēnun pdo. Woli mēntup wa, kawuƚēn. ¹⁷ Woli uwo lah uko wi nji ƚi uleef naan njakun aji ddo, kaka baluk ; kē uŋē wo uunwo haŋ, Naŋibaƚi aƚu'ēnun pdo wa. ¹⁸ Kē we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaƚup Uƚup Ulil Unuura wi nji kaƚupun, kawo mēnklempeŋaana wa.

¹⁹ Nin alon aanhil kaƚu'ēn pdo uko ulon, kē nŋē njal njal kalempar baŋaan bti, kahilna kaƚij baŋaan batum maakan ƚi pfiyaar *Krittu. ²⁰ Woli dwo ƚi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaƚij baka ƚi pfiyaar Krittu. Woli dwo ƚi ptoof pi banktaŋun Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anktaŋun ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, nji ndoon awo mēnka na ptaŋ ba. ²¹ Woli dwo ƚi ptoof pi banwoon baanktaŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anwoon aanktaŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. Kē nŋē wo mēnwō ŋaan anwoon aanji taŋ bgah bi Naŋibaƚi, wi njaan kaƚaŋ bgah bi *Krittu. ²² Woli dwo ƚi ptoof pi banwoon baanliint ƚi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ƚi pa. Dwo iko bti

pa baŋaan bti, kahilna kado jibi nhilanun, Krittu ahilna abuuran balon. ²³ *Uƚup Ulil Unuura ukaan kē ndo iko mēnt bti, kahilna kayeenk iko yi uhoŋun.

²⁴ Naamme kē ƚi pƚi, batum baji baƚi, aloolan kaŋē jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Naƚiin keeri nahilna nayeenk katuum. ²⁵ Bampētar baji bawut iko bti kahilna kabomandēr. Kē baŋē ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. Kē katuum mēnt kaŋē ji kaba. Nja kē nŋē ji nƚo haŋ kahilna kayeenk katuum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaan kē mēmbubara aƚi, mēnji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaƚijan uleef, kaƚi pƚup baŋaan *Uƚup Ulil Unuura kaŋē kawo mēnkyeenk katuum ki uhoŋun.

10

Uko undolun baŋaan biki *Itrayel du pndiiŋ

¹ An bayit naan, dnjal naleŋ uko umbiin ado bateem nja. Wi bapēnnun utaak wi *Ejptu na *Moyit bawo bti ƚi kanfēlun uƚeeh, amuur *bdēk bjeenkala. ² Uwo wo ji bukal bti babattaar ƚi kanfēlun na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Naŋibaƚi awulun, ⁴ adaan meel mi Naŋibaƚi adolun kē mampēnna ƚi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittu. ⁵ Kē batum maakan ƚi baka baŋē bi wo baanlil Naŋibaƚi, ukaan kē bakeƚ kē muum manratan du *pndiiŋ.

⁶ Iko yaŋ, yi bateen nja badolun, idi-iman nja kē nwo i kawut kaŋal pdo iko iwuƚaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Naŋibaƚi ji balon ƚi baka. Hēnk di di upiitaniin ƚi *Ulibra wi Naŋibaƚi aji : « *Baŋaan baƚo ade, adaan aŋē naƚa unoh* ». ⁸ Nawulēn nƚut pjuban pi piint ji balon ƚi baka, pul pakaan kē baŋaan te iŋeen itēb na nƚwanƚ, nƚaaŋ iŋeen-week nƚaaŋ iŋeen-week (23 000) bakeƚ ƚi unuur uloolan. ⁹ Nawulēn nƚut kado kadak *Krittu jibi balon ƚi baka babin ƚi adak Naŋibaƚi, uko mēnt ukaan kē nƚula nƚafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kaŋur nƚuran jibi balon ƚi baka babin ado, uko mēnt

✧ 10:1 Natenan ƚi Ppēn 13.21-22. ✧ 10:7 Ppēn 32.6. Mnfēn 21.5,6.

✧ 10:8 Natenan ƚi Mnfēn 25.1-18. ✧ 10:9 Natenan ƚi

ukaan̄ kē uwanjut unjaan̄ ufiñ uba na baka. ¹¹ Nja n̄ñogun̄ ði uba umundu, iko mēntan̄ yun̄ bti, yi bateem nja badolon̄, iwo wo n̄hilna n̄ten ði ya abot apiitana n̄hilna n̄lipara. ¹² Hēnk keeri woli n̄aan̄ aṣal aji anaṣi, alipariin̄ kajot. ¹³ Mn̄haj mi naha- jañ, balon̄ bahaj ma. Kē Naṣibaṣi aṣē lun̄ kado uko wi ajakuñ, aankdinan̄ iko mēnt̄ iwuukan̄ nado buṣaan̄ bi nawoon̄ naankhi- lan̄ pbuur. Woli iko mēnt̄ iwuukan̄ nado buṣaan̄ aji dolan̄ nabuur kakuṣ kaṣijan̄ kali- int.

Pwut kadēman iko yi bajaan̄ badu Naṣibaṣi

¹⁴ Ukaan̄ keeri kē nji na an biki n̄jalun̄ maakan̄ nalowan̄ iko yi bajaan̄ bado Naṣibaṣi. ¹⁵ Nawo bañaan̄ bankaṣan̄ n̄ṣal, ukaan̄ kē n̄jal natiink̄ bnuura uko wi nji kaṣupanañ. ¹⁶ Naṣalan̄ pnkalame pan- daannun̄ ði kañah̄ kabaññaani ki *Krittu pankañ kē nji n̄beeb̄ Naṣibaṣi : woli n̄daan̄ ði pa, n̄enji n̄wo ði ploolan̄ na Krittu ði pñaāk pi atulun̄ i? Hēnk kak, kapoom̄ ki n̄jaan̄ n̄pitēs̄ kaanwo pwo baloolan̄ na Krittu ði uleef wi nul wi awulun̄ i? ¹⁷ N̄faaṣiir nja bti kapoom̄ kaloolan̄, uko mēnt̄ udiiman̄ kē n̄tum aṣē woha uleef uloolan̄. ¹⁸ Natenan̄ bañaan̄ biki Itrayel : banjaan̄ bade uyemaṣ unṣen̄anun̄ du *umeeṣa wi mngur wi Naṣibaṣi, baanwo ði ploolan̄ na Naṣibaṣi i? ¹⁹ Kē we wi n̄jalun̄ kaṣupan̄ hēnk ba? Uyemaṣ unṣen̄anun̄ iko yi bajaan̄ bado Naṣibaṣi uka udooni i? Iko mēnt̄ yun̄ ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baṣen̄anun̄, na manjoonan̄ baṣen̄an̄ wa n̄nton̄, mēnt̄ Naṣibaṣi i i baṣen̄anun̄ wa. Mēn̄jal nawo ði ploolan̄ na n̄nton̄. ²¹ Naanhilan̄ kadaan̄ ði pnkalame pi Ajugun̄ kakuṣ kadaan̄ ði pi n̄nton̄. Naanhilan̄ kade du umeeṣa wi Ajugun̄ kakuṣ kade du wi n̄nton̄. ²² Woli n̄do hañ udeeb̄ wi Ajugun̄ uwala ði nja. Naṣal aji n̄hinan̄ apela i?

Pdo iko bti pa pdēman Naṣibaṣi

²³ Dhinan̄ kado iko bti, kē iko bti iṣē wo iinnuura pa n̄aan̄. Aa, dhinan̄ kado iko bti

kē mēnt̄ iko bti iṣaan̄ aji iṣu n̄aan̄ aya kadun̄ ði pfiyaar. ²⁴ Nin n̄aan̄ awutan̄ kado kaṣal uleeful̄ ṣañ, adoon̄ kaṣal atēnt̄ul. ²⁵ Nahinan̄ kade iko bti inkwaapun̄ du ufeeru, kawut kaṣal uko ulon̄. ²⁶ Upiitana ði *Ulibra wi Naṣibaṣi aji : « *Ajugun̄ akaan̄ umundu na iko bti inwoon̄ ði wa.* »*

²⁷ Woli n̄aan̄ anwoon̄ aanfiyaar *Krittu adu'an̄ pyoban̄ kē nañal̄ pya da, nadeen̄ iko bti yi akwulanañ, nawut kaṣal uko ulon̄. ²⁸ Bē woli ajakan̄ aji uyemaṣ uwo wi baṣen̄anaanun̄ iko yi bajaan̄ bado Naṣibaṣi, wutan̄ kade ṣiki ibi kaṣok̄ uṣal. ²⁹ Wi n̄jakuñ uṣal, mēnt̄iiniyaan̄ ṣiiniyaan̄ uṣal wi nan, d̄iiniyaan̄ wi undu. We ukaan̄ kē n̄aan̄ anwoon̄ aanliint̄ ði uṣal, awo kado kaṣup̄ ði uko wi nji nwoon̄ kado? ³⁰ Nji, woli dbeeb̄ Naṣibaṣi ði uko wi nji kadeen̄, we ukaan̄ kē bakji ddo buṣaan̄ ði uko wi mbeebun̄ Naṣibaṣi ba? »

³¹ Hēnk, woli nade kēme adaan̄, kēme uko wi nakdolarun̄, nadoon̄ iko bti pa pdēman Naṣibaṣi. ³² Mn̄wo mi nan manwoon̄ mn̄wo manwoon̄ maankdo bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday na banfiyaarun̄ Krittu bajot. ³³ Hēnk di di njaan̄ kado : dji kañal̄ ði iko bti pdo uko unlilun̄ bañaan̄ bti. Mēn̄ji kaṣal uleef̄ naan, dji kaṣal bandukiin̄, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon̄ kado ji nji, jibi njaan̄ kado ji *Krittu.

Uko unyukuñ pwohara pa n̄iin̄t̄ na n̄aaṣ̄ ði wal wi pñehan̄ Naṣibaṣi

² Dbeeban̄ ði uko wi najaan̄ naleṣēn̄ ði iko bti abot amēban̄ idolade yi nayeekn̄un̄ ði nji jibi n̄jukananañ ya. ³ Kē n̄ṣē n̄jal name uko wi : n̄iin̄t̄ andoli awoona ði *Krittu ; kē n̄aaṣ̄ awoona ði n̄iin̄t̄ ; kē Krittu awoona ði Naṣibaṣi*. ⁴ N̄iin̄t̄ andoli ankñehanun̄ Naṣibaṣi kēme aṣupara aṣē gur bkow aji walan̄ Krittu†; ⁵ kē n̄aaṣ̄ ankñehanun̄ Naṣibaṣi kēme aṣupara bē aan- gur bkow awalan̄ ayinul†: uwo wo ji awo

* **10:26** Kañaaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleṣan 10.14. * **11:3** N̄iin̄t̄ andoli awoona ði Krittu ; kē n̄aaṣ̄ awoona ði n̄iin̄t̄ ; kē Krittu awoona ði Naṣibaṣi : balon̄ baji Krittu awo naweek̄ n̄iin̄t̄ ; kē n̄iin̄t̄ awo naweek̄ n̄aaṣ̄ ; kē Naṣibaṣi awo naweek̄ Krittu. † **11:4** Aji walan̄ Krittu : Bapiit̄ aji aji walan̄ bkowul. ‡ **11:5** Aji awalan̄ ayinul : Bapiit̄ aji aji walan̄ bkowul. § **11:5** Bapuunka : Ṣfa du Korint̄ ppuunka ði n̄aaṣ̄ paji padiiman̄ kē awo nawuṣaan̄, nado pekadu, najuban̄ pjuban̄ pi piin̄t̄.

ñaat andolon butaan kē bapuunkaš. ⁶ Woli ñaat aangur bkow, apuunkiin keeri. Kē wi ukowandēnuj ñaat amata kēme apuunka, aguran bkow. ⁷ Ñiint aanwo kaguur bkow, anaam na Našibaṭi abot aji yuuj mndēm mi nul ; ñaat ul, ajaan ayuuj mndēm mi ñiint. ⁸ Na manjoonan, mēnt ñiint apēnnuuj ṭi ñaat, ñaat apēnnuuj ṭi ñiint. ⁹ Kē ñiint awo aampašana pa ñaat, ñaat apašanaij pa ñiint. ¹⁰ Uko wi nji nṭupuj, na ṛwanjut ṛkakaan kē ñaat awo kaṭu ṭi bkow uko unkdiiimanuj kē ahinan kañehan Našibaṭi. ¹¹ Kē ṭi kēš ki Ajugun, ñaat anuma ñiint, kē ñiint anuma ñaat. ¹² Na manjoonan, jibi ñaat apēnnuuj ṭi ñiint, hēnk di ñiint abuknaaniij ṭi ñaat ; kē bukal bti bašē woona du Našibaṭi.

¹³ Dṅal naṣal ṭi ṛleefan. Unuura ñaat ado kañehan Našibaṭi bē aangur bkow i? ¹⁴ Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn ñiint akujēnt uwel i? ¹⁵ Kē ñaat ašale kujēnt uwel, mndēm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñēga ñēg. ¹⁶ Kē woli ñaan alon aji uko wi nṭupuj uunjoonani, dṅal kaṭupa uko wi ṭaṅ: ṛnēka udolade ulon umpaṭi, kē banfiyaaruuj Našibaṭi bti kak baanka udolade ulon.

Kañah ki Ajugun

¹⁷ Hēnkuj dṅal kaṭiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunlilēn : woli nayit pdēman *Krittu, byit mēnt baanji baṭijan bnuura, baji baṭēp ṭēp kaṭijan butaan. ¹⁸ Djunna atiink kē baji woli nayit, bpulad baji bawo ṭi ptoofan – kē nfiyaar uko mēnt ṭi umban ulon. ¹⁹ Kē bpulad bašē wo kawo ṭi ptoofan, banjaan bamēban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, mēnt kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ṭi wal wi nakdeen andoli aji taran pde kayok, hēnk alon aji wo na ubon, alon kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeen kabot kadaan i? Kēme nabeeh bañaan biki Našibaṭi? Naṅal pkowandēn banwoon baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mēnhil kabeeban ṭi uko mēnt.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukanan: Yetu Ajugun, ṭi utejan wi awoon i kawulana, ajej kapoom, ²⁴ abeeb Našibaṭi, apitēš ka awul baṭašarul ašē ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniij pa

an. Nalujiij nado kado hēnk uwo plešan pi naan. » ²⁵ Wi babaan pde, ajej pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantulun pa an, pi Našibaṭi aṭejanaanuj bhoṅar bhalu. Nalujiij nado kado hēnk wal undoli wi nakdaanuj pa, uwo plešan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mēnt abot adaan poot mēnt, naji naṭup ṭup pkeṭ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaan kē ñaan adele kapoom ki Ajugun kēme adaan poot pi nul ṭi unoh, alon kahepna ṭi uleef wi Ajugun wi adeen na pñaakul pi adaanuj. ²⁸ Ñaan andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuj kadaan poot. ²⁹ Woli ñaan ade kapoom, adaan poot bē aanṭu ṭi ušal kē uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Našibaṭi ṭi a. ³⁰ Uko waṅ ukaan kē utum ṭi ptoofan bamaakal, banṭakmuuj, kē baṭum badoo piint akeṭ. ³¹ Woli ṛten lah ṛleef ṛi nja, Našibaṭi aankkob nja. ³² Kē Ajugun ašē ji kob nja kakuj kaṭan nja ṛhilna ṛwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hēnk, an bayiṭ naan, woli nayitiir pde nayoonaṛēn. ³⁴ Woli ubon ude ñaan, adeen du katohul, hēnk Našibaṭi aankluuj kakoban. Kē iko indukiij ṭi yi naheparuj, dluj kateeman ṭi ya wal wi nji kaluj kaban du an.

12

Iko yi Uhaaš wi Našibaṭi ujaan uṭen

¹ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, hēnkuj nabiin ṛṭiiniyaan iko yi *Uhaaš wi Našibaṭi ujaan uṭen, mēnṅal nawo ṭi kapaam ṭi iko mēnt. ² Name kē wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dēman iko inwoon iinhil bṭup, kē ikṭoṅan aneemanan. ³ Ukaan kē nji nṅal kaṭupan kē nin ñaan i Uhaaš wi Našibaṭi ukṭoṅuj aanhil kaji : « Yetu afēpanaa! » Kē nin ñaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bē mēnt Uhaaš wi Našibaṭi ukṭoṅuluj.

⁴ Iko yi *Uhaaš wi Našibaṭi ujaan uṭen ipaṭi, kē wul ṭaṅ ušaan aji uṭen ya bti. ⁵ Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kē ul ṭaṅ i i ṛklemparuuj. ⁶ Iko iṅṅarēnaan itum maakan, kē Našibaṭi ašē wohā aloolan anjaan aṭēpna ṭi nja bti kado iko mēnt bti. ⁷ Uhaaš wi

Naşibaŋi uŋi uwinana ŋi ñaaŋ anfiyaaruŋ andoli ahilna aŋenk banfiyaaruŋ bti. ⁸ Uŋi uŋen alon uŋup unŋuŋa, kawul alon uŋup wi kame ; kē wul ŋaŋ uŋaaŋ aŋi uŋen. ⁹ Uŋi uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kē wul ŋaŋ uŋaaŋ aŋi uŋen. ¹⁰ Uhaaŋ mēŋŋ uloolan ukaaŋ aŋi uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaŋupar Naşibaŋi, kabi wul alon mnhina mi ppaŋeŋ uko unwoonuŋ du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi, kawul alon kak mnhina mi pŋolanaar ŋa. ¹¹ Aa, Uhaaŋ wi Naşibaŋi ŋaŋ ujaaŋ udo iko mēŋŋ bti, andoli uwulu jibi uŋaluŋ.

Uleef uloolan untumi na iko impaŋi

¹² Uleef uwo uloolan aŋe wo na ŋmbaŋ ŋŋum, jibi ŋmbaŋ ŋi uleef ŋatumuŋ aŋe woŋa ŋi uleef uloolan, hēnk di *Krittu awoon kak aloolan kē nja ŋwoon ŋmbaŋ ŋŋum ŋi nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar baŋaaŋ na baweek biki baka, ŋyeenk nja bti batitmu ŋi Uhaaŋ wi Naşibaŋi kawoona uleef uloolan ; ŋyeenk nja bti uhaaŋ mēŋŋ akēŋan.

¹⁴ Hēnk keeri, uleef uunwo umbaŋ uloolan, utum ŋmbaŋ. ¹⁵ Woli kahoŋ kaji lah : « Mēnwō kaŋen, mēŋŋok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁶ Kē woli kabaŋ kaji lah : « Mēnwō pkēŋ, mēŋŋok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pkēŋ kēŋ, hum di di ukhilaŋuŋ kaŋiink? Kē woli uleef bti uwo lah kabaŋ baŋ, hum di ukhiluŋ kaŋiink pŋekēŋ? ¹⁸ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋu umbaŋ wi uleef wi aŋali ŋi dko di aŋaluŋ. ¹⁹ Woli ŋmbaŋ bti ŋawo lah uko uloolan, uleef uunkwo? ²⁰ Kē ŋmbaŋ ŋaŋe tum, uleef kē uwo uloolan. ²¹ Pkēŋ paanhinan kaji na kaŋen : « Mēnkak anumi'u » kē bkow baankak ahil kaji na ihoŋ : « Mēnkak anumi'an. » ²² ŋmbaŋ ŋi uleef ŋanŋeŋŋaŋuŋ ŋanumanaa ; ²³ kē ŋmbaŋ ŋi ŋbeehuŋ, ŋanwoon ŋaanyuk pŋiiniyaan, ŋul ŋi ŋjaaŋ ŋboman bnuura ; ²⁴ kē ŋanwoon ŋaanwo haŋ, ŋaannuma pboman. Na manjoonan Naşibaŋi aboman uleef adēman ŋmbaŋ ŋanwoon ŋaandēmana. ²⁵ Hēnk uleef uunfaaŋiiri, uwo wo uloolan,

umbaŋ undoli uŋi uŋaaf ŋanduŋi. ²⁶ Woli umbaŋ ulon ŋi uleef ude, uleef bti ujaaŋ uhaj na wa ; kē woli umbaŋ ulon ŋi uleef udēmana, ŋundu bti kak ŋaji ŋadēmana.

²⁷ Kē an, nawoon uleef wi *Krittu, naŋok ŋi wa, andoli awo umbaŋ ulon. ²⁸ Kē Naşibaŋi aŋe duna ŋu ŋi kadun ki banfiyaaruŋ Krittu banjaŋan, kē batēbantēn bawo baŋuparul, kē bawajantēn bawo bajukan aŋe ŋu na bankaŋ mnhina mi pdo mlagre, aŋu na bankaŋ mi pjeban bamaakal, mi pŋenk baŋaaŋ, mi pŋih na mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi. ²⁹ Baŋaaŋ bti bawo banjaŋan i? Baŋaaŋ bti bawo baŋupar Naşibaŋi i? Baŋaaŋ bti bawo bajukan i? ³⁰ Baŋaaŋ bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Baŋaaŋ bti bahil pŋup ŋŋup ŋi baŋi i? Baŋaaŋ bti bahiluŋ pŋolanaar ŋa i? ³¹ Naŋalan uŋen undēmuŋ, wi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi ujaaŋ uwul. Kē ŋŋe diimanan hēnkūŋ bgah banuurnaaniŋ.

13

Uŋal

¹ Woli dŋiini ŋŋup ŋi baŋaaŋ bajēn adoo ŋiini ŋi ŋwanjuŋ aŋe wo mēnwō na uŋal, dwo wo ji untintan wi bakkobuŋ kēme untinu. ² Woli dyeenk uŋen wi pdo kaŋupar Naşibaŋi, abot ayeenk wi pme iko immeniŋ bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaŋi adoo hum bē mēnwō na uŋal, mēnwō nin uko ulon. ³ Woli dŋen iko yi nkaaŋ bti, woli ddoo wul uleef naan batē aŋe wo mēnwō na uŋal, mēnka nin udooni.

⁴ ŋaaŋ awo le na uŋal na manjoonan, aŋi wo na kamiir, aŋi joob bkow, aanji kuj ŋaaŋ, aanji homp, aanji deen igaŋan, ⁵ aanji do uko unwoon uunyuki, aanji ŋal uleeful ŋaŋ, aanji deebaŋ kēme kahank ŋaaŋ ŋi uhaaŋ. ⁶ Aanji lilandēr uko unwoon uunwo utool, kaŋe lilandēr manjoonan ; ⁷ aŋi miir ŋi iko bti, aanji ŋaŋan pfiyaar, aanji ŋaŋan phaŋ ŋi Naşibaŋi, kataman ŋi iko bti.

⁸ Uŋal uunji uba. Uŋen wi pŋupar Naşibaŋi uluŋ kaba, wi pŋup ŋŋup ŋi baŋi kē ukluŋ kaba, wi kame kē ukluŋ kaba. ⁹ Na manjoonan ŋēndo bi me iko bti, ŋēndo bi ŋup ŋŋup bti ŋi Naşibaŋi, ¹⁰ kē wal wi iko ikkēŋuŋ kakuŋ kanuura bti ukluŋ kabi, uko unwoon uunkēŋ bti uba.

¹¹ Wi mbiin awo napot, dji kaŕiini ji napot kaŕal ji a, kawin iko ji a. K  h nkuŕ wi nwoon naweek, dp nan  i uŕal naan iko bti yi kpoŕ. ¹² H nkuŕ nji win ji  naaŕ antenuŕ  i kawini kanf luŕ k  wal m nt  s  luŕ kawin Naŕibaŕi bnuura katena  i k s, h nkuŕ n mme Naŕibaŕi bnuura, k  wal m nt  s  luŕ kame'a bnuura jibi ul ameen nja bnuura.

¹³ K  iko iwajanŕ iŕaaŕ awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaŕ na uŕal ; k  uŕal uŕaaŕ apel yuŕ m ntan bti.

14

P rupar Naŕibaŕi na p iini n rup ni baŕi

¹ Natamaan keeri nawo na uŕal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ujaan uŕen, k   uŕ yuŕ m ntan, wi pdo kaŕupar Naŕibaŕi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjoonan  naaŕ anjaan aŕup n rup ni baŕi aanji  iini  iini na ba naaŕ baj n, aji  iini na Naŕibaŕi  a n ; nin alon aanji te iko yi ajakuŕ, aji  up iko inmeniin yi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uwululuŕ. ³ K  anŕaaŕ aŕupar Naŕibaŕi aŕ  baa   p   p a iini na ba naaŕ baj n ; n rup ni nul  aka mnhina mi pdo banfiyaaruŕ baya kadun, kaŕan baka kabot kajoob t n baka  haaŕ. ⁴ Anjaan aŕup n rup ni baŕi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, k  anjaan aŕupar Naŕibaŕi aŕ  ji do pntuk pi banfiyaaruŕ bti paya kadun.

⁵ D al maakan nado kaŕup n rup ni baŕi, aŕ  hokan nado kaŕupar Naŕibaŕi. Anjaan aŕupar Naŕibaŕi apel ankaan mnhina mi p rup n rup ni baŕi. Woli anjaan aŕup n rup ni baŕi aji tolanaar  a kadolna pntuk pi banfiyaaruŕ bti paya kadun, aji wo ji anktuparuŕ Naŕibaŕi. ⁶ K  h nkuŕ, an bayit naan, dheparan : woli dbi lah du an aŕup n rup ni baŕi  a n, awo m ndiimanan iko yi Naŕibaŕi immeniin, awo m ndolan k  nawo na kame, awo m ntupar Naŕibaŕi akuŕ awo m njukanan, udooni uhoŕ wi wi nji kakaaruŕ an ba?

⁷ Natenan kak, woli  naaŕ alul k me akob kora, aŕ  naakr n ikobare hum di di ba naaŕ bakmeen uko wi akkobuŕ? ⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut aŕ  wo aanlul jibi bajaan balul,

hum di di bakbomand ruŕ pa pya ugut ba? ⁹ K  h nk di di uwoon kak pa an : woli naŕup n rup ni baŕi, n rup n nwoon  aante tanaa, hum di di ba naaŕ bakmeen uko wi nakjakuŕ? Na iini  iini  i uyook.

¹⁰ N rup n nwoon  i umundu  atumi, k  undoli uŕ  ji ute tana  i bank upuŕ wa. ¹¹ Woli  naaŕ a iini u up wi nwoon m ntee, dji kawo  naaŕ nayaant  i kadunul, ul kakut kawo nayaant  i kadun naan. ¹² Ukaan k  wi nanaluŕ na  haaŕan bti *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi u enan iko yi wa, nawo kabi kaŕu  u  haaŕ  i pyeenk iko itum inkdoluŕ banfiyaaruŕ bti baya kadun.

¹³ Ukaan keeri k  anhiluŕ p rup n rup ni baŕi awoon kado ka ehan Naŕibaŕi a ena ahil pdo katolanaar  a. ¹⁴ Woli d ehan na n rup ni baŕi, uhaaŕ wi naan uji uwo  i p ehan, uŕal kaŕ  wo uunji ulemp. ¹⁵ K  we wi nwoon keeri kado? D ehan Naŕibaŕi na uhaaŕ wi naan kabot ka ehana na uŕal wi naan, dyeehara na uhaaŕ wi naan kabot kayeehara na uŕal naan. ¹⁶ Na manjoonan, wi ikd manuŕ Naŕibaŕi  i n rup ni baŕi, hum di  naaŕ anwoon aante n rup m nt ahiniin kateem kaji uwo haŕ b  aante uko wi itupuŕ? ¹⁷ Uko wi iktupuŕ udole wo unuura, ankntiinkiin aanji   pna  i wa kaya kadun. ¹⁸ Db eb Naŕibaŕi  i uko wi njaan kaŕup n rup ni baŕi, ddoo  up  a apel an, ¹⁹ k  n s  ji nwole  i p oof pi pntuk pi banfiyaaruŕ kahokan kaŕiini kdiim ka een ki bateen kahilna kajukan baka k  di kdiim i een-week  yaas i een-week (10 000) ki bawoon baankte.

²⁰ An bayit naan  i *Krittu, nawutan kawo bapoŕ  i uko wi uŕal, nawoon baka  i uko wi bu aan, naŕ  nawo bantohi  i uko wi najaan naŕal. ²¹ H nk di upiitaniin  i *Ulibra wi Naŕibaŕi aji :

« *D  pna  i n rup ni ba naaŕ bayaant,
ka  pna  i mntum mi bayaant,
ka iiniyaan na biki pntaali pi naan
te baandoo di di wal m nt ptiink n.*

H nk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuŕ. »*

²² H nk keeri woli Naŕibaŕi a  pna  i n rup ni ba naaŕ bawoon baantee, uji uwo uko unjaan udiiman banwoon baanfiyaara k 

adeebaṭēr baka, uko mēnt̄ uunwo pa banfiyaarulun ; kē woli Naṣibaṭi aṭēpna ṭi *baṭuparul, aji ṭup ṭup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko mēnt̄ uunwo pa banwoon̄ baanfiyaara. ²³ Natenan ten, woli banfiyaarulun *Krittu bti bayit aṣē ṭiini bukal bti na nṭup n̄i baṭi, woli banwoon̄ bayaanṭ banwoon̄ baando bi fiyaar Krittu baneej ṭi dko mēnt̄, naṣal aji baankji nayilaa i? ²⁴ Kē bañaan̄ bti baṣale ṭupar Naṣibaṭi woli anwoon̄ nayaanṭ anwoon̄ aando bi fiyaar aneej ṭi dko mēnt̄, uko wi atiinkun̄ bti uji udola ayikrēn kē awo nado buṭaan, nṭup n̄un̄ n̄ajaan̄ n̄adola aṣalan uleeful. ²⁵ Wal mēnt̄, iko inmeniin̄ ṭi uṣalul iji ipēn kawinana, aṣē jot kafēṭ kaara ṭi mboṣ kadēman Naṣibaṭi kaṣē kaji : « Na manjoonan, Naṣibaṭi awo ṭi ptoofan! »

Ṭi uko wi byit bi banfiyaarulun

²⁶ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, kē we wi nawoon̄ kado? Woli nayitiir pñehan Naṣibaṭi, kē alon̄ aka kayeeh, kē alon̄ aka uko wi pjukan, alon̄ kē aka uṭup unwoonun̄ du Naṣibaṭi, alon̄ kē aka uṭup wi baṭi wi pṭup, kē alon̄ ahil p̄tolanaar wa, iko mēnt̄ bti iwo kado bañaan̄ baya kadun. ²⁷ Woli balon̄ baṅal pṭup nṭup n̄i baṭi, nadoon̄ batēb kēme bawajanṭ baṭup, andoli ji ṭup kayewan atēntul, alon̄ aṣē tolanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwoo, bayompan, baṭiini na Naṣibaṭi du n̄haaṣ n̄i baka meet̄. ²⁹ Kē woli balon̄ baṅal pṭupar Naṣibaṭi, batēb kēme bawajanṭ ṭi baka baṭiiniin̄ bandukiin̄ baṣē bado kaṣal ṭi uko wi baṭupun̄. ³⁰ Woli alon̄ awo ṭi pṭup kē Naṣibaṭi aṣē wul alon̄ kak ṭi banwoon̄ da uṭup, nateek ayompan awuta adiiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaṭupar Naṣibaṭi, aloolan aji ṭup kayewan atēntul, bañaan̄ bti bahilna bajuk babot baṭan̄ baka. ³² Banjaan̄ baṭupar Naṣibaṭi baji bahil pmēban n̄leef n̄i baka. ³³ Naṣibaṭi aanwo i parēfa, ul ajaan̄ aṭij mnjeeh ; ṭi byit bti bi banfiyaarulun uko wan̄ uwoon̄ kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdēman Naṣibaṭi, baat̄ baji bawo kawut p̄naat, baandinan baka bado kahoopaṭēr da. Jibi upiitaniin̄ ṭi *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink̄ tiink̄. ³⁵ Woli baṅal

kame uko ulon̄, baheparan bayin baka du katoh. Uunuura n̄aaṭ ado kaṅaat woli p̄ntuk pi banfiyaarulun payit pñehan Naṣibaṭi.

³⁶ An biki Korint̄, naṣal aji uṭup wi Naṣibaṭi upēnna du an i? An nawohan̄ baloolan bantiinkun̄ wa i? ³⁷ Woli n̄aan̄ aṣal aji awo Naṭupar Naṣibaṭi kēme n̄aan̄ anwoon̄ na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, awo kayikrēn kē uko wi mpiitanaṅ uwo uko wi Ajugun̄ aṭuun̄ pdo kado. ³⁸ Kē n̄aan̄ aṣale pok pyikrēn uko mēnt̄, Naṣibaṭi apoka ul kak.

³⁹ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, nadoon̄ kala keeri pṭupar Naṣibaṭi kaṣē kawo naankneenan pṭup nṭup n̄i baṭi. ⁴⁰ Iko mēnt̄ bti idolaniin̄ na uṣal ujij ibot iṭēp ṭi bgah.

15

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Yetu

¹ An bayiṭ naan, dn̄al kaleṣanan *Uṭup Ulil Unuura wi nṭupanaṅ, wi nayeekun̄ akuṭ amēban ṭi wa aliint̄. ² Ṭi uṭup mēnt̄ wi wi Naṣibaṭi aṭēpnun̄ abuuranan, an nanjaan̄ namēban wa jibi nṭupanaṅ wa ; woli mēnt̄ hēnk da, p̄fiyaar pi nan pawaan̄ udooni.

³ Uko undēm̄nun̄ ṭi iko yi n̄ji kaṭupanaṅ uwoon̄ wi nyeekun̄ n̄ji kak unwoon̄ kē *Krittu akeṭ apēnanaan̄ ipekadu yi n̄ja, jibi upiitaniin̄ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi. ⁴ Amoyaa aṣē naṭa ṭi pkeṭ ṭi unuur uwajanṭēn, hēnk kak di di upiitaniin̄ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi. ⁵ Apēn awinana ṭi kadun ki Kefat*, alun̄ apēn awinana ṭi kadun ki banjañanul iñeen na batēb. ⁶ Akak alun̄ apēn awinana ṭi byaaṣ bloolan ṭi kadun ki banfiyaarulun̄ iñeen-week n̄yaaṣ kañeen : bantumnun̄ ṭi baka bahum bajeb kē balon̄ bakeṭi. ⁷ Wi iko yan̄ iṭēpun̄, akak apēn awinana ṭi kadun ki Jakob† na ki banjañan bti.

⁸ Abaañṣaan apēn awinana ṭi kadun naan n̄ji kak, kē nwo ji napoṭ ambukiin̄ bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. ⁹ N̄ji dwoon̄ ampoṭēṭaanun̄ ṭi banjañan biki nul ; na manjoonan mēndo taan̄ taan̄ na pdu'ana nanjañan ṭiki dbi hajan̄ ṭfa bañaan̄ biki Naṣibaṭi banfiyaarulun̄ *Krittu. ¹⁰ Kē Naṣibaṭi aṣē wulēn̄ bnuura bi nul ado kē nwo n̄aan̄ i nwoon̄ ; bnuura bi awulnun̄ baanwaan̄

* 15:5 Kefat: Kawo katim kalon̄ ki Piyeer. † 15:7 Jakob : Jakob i awo abuk aṣin̄ Yetu akuṭ awo naweeek i p̄ntuk pi banfiyaarulun̄ pi Yerutalem.

udooni, dbaa t̄ep t̄ep alemp apel banjañan bandukiin. M̄ent̄ nji a t̄i uleef naan dwoon anlempun, Naşibaŋi ajaan aŋepna t̄i nji kalemp t̄i bnuura bi awulnuŋ. ¹¹ H̄enk keeri, uwole nji k̄eme banjañan bandukiin bakt̄upun, *Uŋup Ulil Unuura wi wi n̄kt̄upun, uŋup m̄ent̄ wi wi nafiyaaruŋ.

Pnaŋa pi bañaan t̄i pkeŋ

¹² K̄e woli n̄ŋupan aji *Kritt̄u anaŋa t̄i pkeŋ, hum di di balon t̄i an bahilanun kaji bañaan baanknaŋa t̄i pkeŋ ba? ¹³ Woli bañaan baanknaŋa t̄i pkeŋ, Kritt̄u aannaŋa keeri t̄i pa. ¹⁴ K̄e woli Kritt̄u aannaŋa t̄i pkeŋ, uko wi n̄ŋupun ukeer awaan udooni, k̄e pfiyaar pi nan pawaan udooni. ¹⁵ Woli na manjoonan bankeŋun baanknaŋa t̄i pa, uwoon k̄e Naşibaŋi aannaŋan Kritt̄u t̄i pa. N̄keer awo baŋilan t̄i uko wi Naşibaŋi, wi n̄ŋupun aji anaŋan Kritt̄u t̄i pkeŋ. ¹⁶ Aa, woli bankeŋun baannaŋa t̄i pa, Kritt̄u kak aannaŋa t̄i pa. ¹⁷ K̄e woli Kritt̄u aannaŋaa, pfiyaar pi nan pawaan udooni, nahum nwo t̄i pekadu, ¹⁸ k̄e banfiyaarulun bankeŋun baankbuur. ¹⁹ Woli n̄haŋ Kritt̄u abuuran nja t̄i mboş ŋaŋ, n̄woon banñaŋanaanun.

²⁰ K̄e *Kritt̄u na manjoonan aŋe naŋa t̄i pkeŋ: t̄i bankeŋun, Kritt̄u awoon nateek anaŋiin t̄i pa. ²¹ N̄aan aloolan aŋiun pkeŋ t̄i mboş h̄enk kak di di ñaan aloolan akdolun bañaan banaŋa t̄i pkeŋ. ²² *Adam akaan k̄e bañaan bti bakkeŋ, h̄enk kak Kritt̄u akaan k̄e bañaan bti banwoon na a baknaŋa t̄i pkeŋ. ²³ T̄i uko wi pnaŋa t̄i pkeŋ, Naşibaŋi ado bi ŋup ŋup jibi uko m̄ent̄ ukŋepun: Kritt̄u awoon nateek anaŋiin t̄i pkeŋ, woli alun abi, bañaan biki nul babaa naŋa t̄i pa. ²⁴ Woli uko wan uŋepi, uba umundu uŋe bi, wal m̄ent̄ atok başih bti, baweek bti na mnhina bti, kaşe kawul pşih Naşibaŋi anwoon Aşin. ²⁵ Na manjoonan Kritt̄u alun kaşih te wal wi Naşibaŋi akŋuun başooradul bti t̄i ihoŋul uŋe. ²⁶ Naşooradul nabaañsaani i aktokun awoon pkeŋ. ²⁷ *Ulibra wi Naşibaŋi uji aŋu iko bti t̄i ihoŋ yi Kritt̄u uŋe; k̄e wi ujakun aji aŋu iko bti t̄i ihoŋ yi Kritt̄u uŋe, n̄me k̄e Naşibaŋi t̄i uleeful aanwo t̄i ihoŋul uŋe, ul aŋuun iko bti t̄i ihoŋ yi Kritt̄u uŋe. ²⁸ Wal wi Naşibaŋi akun kaŋu iko bti t̄i ihoŋ yi Kritt̄u uŋe, wi wi ul, Abuk Naşibaŋi,

akwoon t̄i kafet̄ ki nul, ul Naşibaŋi, anklun kaŋu iko bti t̄i ihoŋul uŋe. H̄enk Naşibaŋi alun kawo aloolan ŋaŋ anŋihun, alun kaşih t̄i iko bti.

²⁹ Naşalan kak biki babattaaruŋ t̄i katim ki bankeŋun: we wi bahaŋun pyeenk ba? Woli ujoonan k̄e bankeŋun baanknaŋa t̄i pa, we ukaan k̄e babattaar t̄i katim ki baka ba? ³⁰ K̄e nja, we ukaan k̄e unuur undoli nji n̄wo t̄i mntum mi pkeŋ ba? ³¹ An bayit̄ naan, na manjoonan dji kawo t̄i mntum mi pkeŋ unuur undoli, k̄e ulon uŋe wo mnlilan mi naan uwoon wi nawoon t̄i ploolan na Yetu *Kritt̄u Ajugun. ³² Woli uşal wi bañaan bajen ŋaŋ ukaan k̄e ngutan na n̄ko n̄i uŋe du Efet̄, we wi nkaan da? Woli bankeŋun baanknaŋa t̄i pa, nabiin n̄de n̄bot n̄daan; n̄keŋ faan. ³³ Naŋaafaraan: banoh bawuŋan baji batok ñaan mnwo. ³⁴ Naŋelşan n̄şal n̄i nan, naŋaŋan pjuban. Na manjoonan, balon t̄i an baamme Naşibaŋi; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaŋiin t̄i pkeŋ

³⁵ K̄e alon aŋe hilan kahepar kaji: « Hum di di bankeŋun baknaŋiin t̄i pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaan uşal! Imme k̄e woli itepii, udeey ulon uunji uhil kabuk b̄e uunkeŋ keŋ duna i? ³⁷ K̄e uko wi itepiin uunwo uko umbukiin: uwo pbuk ŋaŋ, pi maaj k̄eme n̄deey n̄lon. ³⁸ Wal m̄ent̄, Naşibaŋi kaşe do wa ubuk bko bi anaŋun, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

³⁹ N̄leef bti n̄aannaami, ulon uji uwo wi ñaan najen, ulon kawo wi n̄ntaam, ulon kawo wi n̄kat, ulon kawo wi n̄t̄eb. ⁴⁰ Uka kak iko inwoon du baŋi, na inwoon t̄i mboş; k̄e kanuura ki iko yi baŋi kapaŋ na ki iko yi mboş. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaŋ na ki pli, k̄e ki n̄jah kapaŋi; ujah udoo ji upaŋ kanuura na ujah ut̄ent̄ wa.

⁴² K̄e h̄enk di di uwoon t̄i uko wi pnaŋa t̄i pkeŋ. Uko wi bamoyun t̄i mboş ji utepi, uwo uleef unkpuŋun. Uşale naŋa t̄i pkeŋ, uunkak ahil kapuŋ. ⁴³ Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwaanun udooni, k̄e woli unaŋa t̄i pkeŋ, uji utum na mndem. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoon uunka mnhina, k̄e woli unaŋa t̄i pkeŋ, uji utum na mnhina. ⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ñaan najen, b̄e uşale naŋa t̄i pkeŋ, *Uhaaş

wi Naşibaţi uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoon wi ñaan najën akut aka uleef unjaan uyeenk Uhaaş wi Naşibaţi. ⁴⁵ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Ñiinŋ nateek, *Adam, awo ñaan najën i Naşibaţi awulun uhefënt.* » Kë Adam natëbantën anwoon Krittü, atum na Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uwul ubida. ⁴⁶ Mënt ñaan anyeenkun Uhaaş wi Naşibaţi ajaan abi uteek, ñaan najën a ; anyeenkun Uhaaş wi Naşibaţi abaa bi. ⁴⁷ Naşibaţi aboman ñaan nateek na ufuuş, awoona ti mboş ; kë natëbantën aşë wona baţi. ⁴⁸ Bañaan biki mboş bawo wo ji i Naşibaţi abomanaanun ufuuş ; kë banwoon baţi kë bawo ji anwoonun baţi. ⁴⁹ Njunna awo ji ñaan mënt anwoonun ti mboş, aşë lun kanaam anwoonun baţi.

⁵⁰ An bayiŋ naan ti *Krittü, uko wi nji nŋalun kaŋupan uwoon kë ñaan najën aanhinan kaneej du *Pşih pi Naşibaţi, kë uko unkpuŋun uunhinan kaneej du dko di iko iwoon iinji ipuŋ.

⁵¹ Hënkun dnal kaŋupan uko ulon umeniin: mënt nja bti nklun kakeŋ, kë nja bti nşë lun kaŋëlşa. ⁵² Uko mënt utaran taran, kawo ji ñaan akompëşun uyaaş uloolan, ti wal wi plul pbaañşani paklulun. Palun kalul, bañaan bankeŋun başë banaŋa bawo baankak akeŋ, wal mënt nja bti nŋëlşa. ⁵³ Na manjoonan, uko unkpuŋun uwo kakak uko unwoon uunkpuŋ, kë uko unkkeŋun uwo kayeenk ubida unwoon uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unkpuŋun ukkakun uko unwoon uunji upuŋ, kë uko unkkeŋun uyeenk ubida wi mnto, wal mënt wi wi uŋup umbiin apiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi ukdolaniin: « Pkeŋ pawatanaa, pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeŋ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeŋ, uko ufiŋi wi nu uwo ŋun? » * ⁵⁶ Uko wi pkeŋ pajaan pafiŋna uwo pekadu, kë uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit. ⁵⁷ Nabiin keeri nbeeb Naşibaţi anjaan aŋëpna ti Ajugun Yetu *Krittü kado nja nwat. ⁵⁸ An bayiŋ naan ti *Krittü biki mmaganun, namëbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli ti plempar Ajugun. Name kë plempara paanwaan udooni.

16

Bajunt bŋenkni banfiyaarun biki Yerutalem

¹ Hënkun dnal kaŋupan uko ulon ti uko wi bajunt bŋenkni bañaan biki Naşibaţi banwoon Yerutalem. Ddobi ŋup banfiyaarun biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. Dnal an kak nado haŋ. ² Ti unuur uteek wi kanëm, andoli ti an ajejan ktaka klon jibi ahinanun aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt. ³ Wal wi nji kabiiŋ, dwul biki nadatun ikaarta yi mpiitun bañaan biki Yerutalem bameena uko unŋiŋun baka, dyil baka bañoŋ baka uko wi najuntun kaŋenkna baka. ⁴ Woli uyoŋanaan nya da nji ti uleef naan, bado bayaaş na nji.

Pya bayaaş pi Pawulu

⁵ Dnal pŋëpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. ⁶ Ulome ndo du an nŋuur nlon këme nŋo da wal wi ujonŋ bti, hënk naşë nawulën uko wi nnumiin pa bayaaş. ⁷ Mënnal ti byaaş bi kapant pant, dnal pdo nŋuur nlon na an woli ulil Ajugun. ⁸ Kë nşë lun kaŋo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, ⁹ ŋiki dwiŋ kë dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, kë başoorad nja başë ŋum da kakşa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ti ptoofan. Awo na nji kë nji nlempar Ajugun, ¹¹ nin alon awutan keeri kabeeha. Naŋenkana aka uko wi anumiin pa bayaaş abiina te du nji. Nwo ti pyoonka, nji na banfiyaarun banwoon na nji.

¹² Kë *Apolot ayiŋ nja ti *Krittü, ddabëra abi pwinan ul na bayiŋ nja bandukiin, kë aşë wo aando bi nŋal pbi hënkun ; alun kabi woli ahinani.

Iko ibaañşani yi pdo

¹³ Nawoon bten, namëban naliint ti pfiyaar pi nan, nawoon bañaan batëŋ, nanaŋan naliint. ¹⁴ Uko wi nakdolun bti, nadolan wa na unŋal.

¹⁵ An bayiŋ naan, dkaak aŋupan uko ulon. Name kë Fëfanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakun afiyaar *Krittü du utaak wi nan wi *Akayi, name kë baji balempar banfiyaarun bandukiin. ¹⁶ Nadoon katiink keeri bañaan ji bakan

mënɕan, na bañaan bti bankdoonaanun na baka.

¹⁷ Dllan ɕi uko wi Tefanat na Fortunatut na Akayut babin pwinen ; baɕenkën wi nawoon naanwo da, ¹⁸ batënɕënaan jibi batënɕënanan. Najukan pyikrën bnuura bi bañaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaarun *Krittu bti biki utaak wi Atiya bawulan mboɕ. *Akila na Pritiliya na banfiyaarun banjaan bayit du katoɕ ki baka bawulan mboɕ ɕi katim ki Ajugun.

²⁰ Banfiyaarun bti banwoon ɕi na nji bawulan mboɕ. An kak nawulandën mboɕ na-boofar na uɕal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ɕi uleef naan dpiitun ɕi awulan mboɕ.

²² Woli ñaan aanɗal Ajugun, afëpana.

Maranata* – Ajugun biini!

²³ Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dɗalan, an bti wi nwoon ɕi ppoolan na Yetu *Krittu.

---

* **16:22** Maranata : ɕi uhebërë dawoon Ajugun, biini! këme Ajugun abi.

Uṭup utëbanṭën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëṭun du uṭaak wi Korint

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ți kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mëntṭ batënkna banfiyaarun biki Yerutalem, kë ul Ți uleeful akyaan kayeenk bajunt mëntṭ. Kë aṣë bi wo aanya da. Hënk di di awoon aanya da : Timote awo Ți bgah pya Korint, aṣë me Ți bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kë uko mëntṭ uunlila. Atiink kë bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaȚi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiiṅ ajukan da. Baji baji na baka kë Pawulu aanwo nanjaṅan i Krittu na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aȚiṣ aṣë Țup Pawulu, kë ajooṭan maakan. Uko mëntṭ ukaan kë apiit baka kaṭup uko wi aṣalun na uko unkayî kë aanya du baka.

Pawulu aṭup Ți kakaarta ki kë awo nanjaṅan i Krittu aṣë paȚ jibi aklempi na bandukiṅ bajaan bajukan bgah. Uko mëntṭ ukaan kë baṣoora. Pawulu akak aȚëga aji aṅal ul na biki Korint bawo Ți ploolan. Aji na baka bataman Ți bajunt batënkna banfiyaarun biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup baṅaan banwoon baanwut pjuban manjoonan. Woli Pawulu amëban aliint aji awo nanjaṅan aṅal ṅal baṅaan bame Uṭup Ulil Unuura bakuȚ bame kë Yetu awoon Ajugun.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mboṣ akuȚ abeeb NaṣibaȚi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjaṅan du banfiyaarun (1.12–2.17)
3. Pṅal ṅaan jibi Krittu aṅalun nja (3.1–7.16)
4. PȚen bajuuk (8.1–9.15)

5. Pawulu aṭup aji awo nanjaṅan na manjoonan (10.1–13.10)

6. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i NaṣibaȚi aduun pa nwo nanjaṅan i Yetu *Krittu, Țiki aṅalun wa, na Timote ayiȚ nja, ṅpiitanan an banfiyaarun Krittu biki ubeeka wi Korint na baṅaan biki NaṣibaȚi bti banwoon Ți uṭaak wi Akayi* bti. ² Nṅehan NaṣibaȚi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot ba-joobṭënan ṅhaaṣ.

Pawulu abeeb NaṣibaȚi

³ Nawulën ṅbeeb NaṣibaȚi, Aṣin Yetu *Krittu Ajugun Ți uko wi aṅagiṅ nja abot atëṅṭën nja. ⁴ Aji tēṅṭën nja wal wi ṅjaan ṅwo Ți unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṭën baṅaan banwoon Ți unoor undoli na ptēṅṭën pi NaṣibaȚi atēṅṭënuṅ nja. ⁵ Na manjoonan, Krittu akaan kë ṅkhaj maakan, kë hënk di di akaan aji tēṅṭën nja maakan. ⁶ Woli ṅwo Ți unoor, uwo wo pa ptēṅṭënan kabot kaȚijan mbuur ; woli NaṣibaȚi atēṅṭënuṅ, uwo pa ptēṅṭënan nahilna namiir mnhaj mi ṅhajun. ⁷ UhaȚ wi ṅṭuun Ți an udëmi ; ṅme kë jibi nahajun ji un, hënk kak di di NaṣibaȚi aktēṅṭënanan ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kë mnhaj mi ṅhajun du uṭaak wi Atiya mantëp uṭup†, kë ṅhaajala maakan adoo ṣal aji wi nun ubaa. ⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeȚ pi nun pabani, ukaan kë ṅënkak ahaȚ ṅleef ṅi nun, ahaȚ Ți NaṣibaȚi anjaan anaṭan baṅaan Ți pkeȚ. ¹⁰ Ul abuurun un pkeȚ mëntṭ, akak alun kabuurun. Aa, ṅṭu mnhaȚ mi nun Ți a, ame kë alun kabuurun kak. ¹¹ An naȚok Ți ulemp mëntṭ wi najaan naṅehandërun ; hënk, NaṣibaȚi atiink pṅehan pi baṅaan baṭum, kawulun bnuura, uko mëntṭ ukaan kë baṅaan baṭum baji babeeba.

Uko unkaan kë Pawulu alutan bayaṣ bi nul du Korint

¹² Hënkun, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaaṣ wi nun udiimanun un kë mnwo mi nun Ți umundu wi na Ți kadun ki nan manwo mnwo mntool akuȚ ajintṭ

* **1:1** Akayi : Korint dawo Ți uṭaak wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † **1:8** Mnhaj mi ṅhajun du uṭaak wi Atiya : ṅaan aamme mnhaj mi aktiiniyaanun Ți. Manka pwo mnhaj mandëmun mi aȚiiniyaanun Ți ulibra wi Ulemp wi Banjaṅan 19.23-40.

ti kadun ki Naşibaţi. Uko mēnt uwoona du Naşibaţi, mēnt uşal untuŋa wi bañaan bajen ubiın aţonun, bnuura bi nul babiın aţonun. ¹³ Na manjoonan, ti ikaarta yi npiitanan, nēmpiitan nin uko ulon umpaţi na wi nahilun kaleyiir kakuţ kate, kē nşē me kē unuur ulon nalun kate. ¹⁴ Uka uko ulon wi nadoon abi yikrēn : ti unuur wi Ajugun Yetu akbiın, nwo mnlilan mi nan nakuţ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnt, ukaan kē mbi njal kaţēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di nji kawoonun kakak du an, kaşē kayeenk uko wi nji kanumiın pyaana bayaaş du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaaş utēbantēn. ¹⁷ Wi njakuŋ aji ddo haŋ, dbeŋ beŋ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uşal wi űaan najen anwoon aanji tjan ti uţup uloolan i? ¹⁸ Na manjoonan, ti katim ki Naşibaţi, uţup wi nun na an uunwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naşibaţi, wi nji na Filat na Timote nţupanan, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa ţēp ţēp awo wi « aa » űaű. ²⁰ Yetu Krittu awoon « aa » mēnt, iko bti yi Naşibaţi ahoŋun idolana ti a. Kē ti ul i i nktēpnun kaji uwo haŋ, kadēmanaana. ²¹ Naşibaţi ajaan atēűtēnun na an, nliint ti pfiyaar Krittu. Ul ti uleeful adatuŋ nja, ²² adiiman kē nwo biki nul wi aţuun uhaaş wi nul ti nja, wul uwoon uko ujuni ti iko yi ahoŋun aji alun kawul nja.

²³ Uko wi nji kaţupun uwo manjoonan, Naşibaţi amee ; woli dţilani afiűen : mēnjal njal pnooranan, ukaan kē mēnkak du Korint. ²⁴ Nēnjal pwo başih bankţu'anan uko wi nawoon i pfiyaar ; namēban aliint ti pfiyaar pi nan kē nşē njal kaţēnkan nawo na mnlilan.

2

¹ Dşal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ti pjooţan. ² Woli ddolan kē najooţani, nin alon aankhil pdolēn nliilan űiki an bti najooţan. ³ Dpiit jibi mpiitun, kawutna kaban na pjooţan du bañaan banwoon kadolēn nliilan. Dme na manjoonan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti. ⁴ Aa, dpiitan awo na mnkuul, ajooţan, kē uleef ubeew na nji. Kē

nşē wo mēmpiitan piit najooţanaan, ddo haŋ nameena jibi njalanan maakan.

Pawulu amiir anjubanulun

⁵ űaan andolnun kē njooţani, mēnt nji űaű i i adolon kē njooţani, an bti biki adolon kē najooţani. Dbaa ji an bti, batum ti an. ⁶ Uko wi bañaan batum badiimanulun kē ajubani udo bi kēş kēş, ⁷ ukaan kē nawo i kamiira hēnkun kabot katēűtēna awut kawo na pjooţan pampelulun. ⁸ Dkooţan keeri nadiimana kē naűala. ⁹ Dbi piitan kak katenna me natiink uko bti wi nţupanan. ¹⁰ Kē űaan i naşaan amiir, nji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko ulon wi pmiir, dmiir miir pa an ti kadun ki *Krittu. ¹¹ Ddo haŋ *Fatana awutna kaguur nja ; nme bnuura iko yi ajaan aűal pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

¹² Wi mbiın du ubeeka wi Trowat pţup Uţup Ulil Unuura wi *Krittu, dwın kē Ajugun aţenēn kē nhinan pdo uko mēnt bnuura. ¹³ Kē uhaaş uşē ţēla ţēla na nji űiki mēntēnk da Tit ayiţ naan ti Krittu ; uko mēnt ukaan kē nduk baka aya utaak wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona ti Krittu

¹⁴ Nawulēn nbeeb Naşibaţi. Adolon kē Krittu akob Fatana awat kē nţok ti pwat pi awatulun. Aji ţēpna ti nja kado *Krittu ameeţana kaniink dko bti jibi ukēra ulil pţēkēű ujaan uniink dko. ¹⁵ Na manjoonan, nwo pa Naşibaţi pţēkēű plil pi Krittu ti ptoof pi bañaan banwoon ti bgah bi mbuur na bañaan banwoon kak ti bgah bi pkeţ. ¹⁶ Ukēra mēnt uji uwo ti banwoon ti bgah bi pkeţ na pţēkēű panjaan paţij pkeţ, kawo ti bandukiın pţēkēű panjaan pawul ubida. Kē in aşaan ahil pdo ulemp mēnt? ¹⁷ Bañaan batum baji bado na plaana pyok ti uţup wi Naşibaţi. Kē un nşē ji nţup uţup wi Naşibaţi na nhaaş njint jibi aţu'un un pdo. űi mnhina mi Krittu, nji nţup wa kē Naşibaţi amee.

3

Mndēm mi bhoűar bhalu

¹ Naşal aji uko wi mbaan aţup űup uwoon kē nĥomp ĥomp i? Nnuma ji balon pdi-imanan ikaarta inkdiimanun kē Naşibaţi ayilun un kēme kaheparan ya i? ² An ti

ñleefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana ti nhaaş nji nun, k  bañaan bti bame ka abot aleyiir ka. ³ Bañaan bame bnuura k  nawo kakaarta ki *Krittu apiitun ahankanun. Kakaarta m nt kaampiitana na ka en ki  naan naj n kapiitana na *Uhaaş wi Naşibaţi anwoon ukump ş wi ubida, uko unwoon ti ka uumpiitana ti mnlak*, upiitana ti nhaaş nji nan njanwoon nji bañaan baj n.

⁴ Ti pwo ti ploolan na *Krittu nhat ti Naşibaţi, ukaan k  nk iini h nk. ⁵ Na manjoonan, n n oom kaji un ndolon ulemp m nt bdidi'un ; Naşibaţi awulun un mn-hina mi pdo wa. ⁶ Ul awulun un mn-hina mi pwo banklempun ti uko wi *bho ar bhalu, banwoon baanwo bi bgah bampiitaniin ti mnlak* a   wo bi *Uhaaş wi Naşibaţi. Bgah bampiitaniin baji baţij pkeţ, k  Uhaaş wi Naşibaţi u   ji uţij ubida.

⁷ Nameen k  bgah m nt bampiitaniin ti klaak, bajaan baţij pkeţ a   wul *Moyit mnd m kak a, mul mambiin anuur ti kaara di nul ado k  biki *Itrayel baambi hil ptena, mnd m m nt k  mans  wo maanjoni. ⁸ K  ulemp wi *Uhaaş wi Naşibaţi u   lun kawul mnd m mampelnun. ⁹ Aa, wi ulemp wi bgah banjaan bado  naan aduknaana, uwoon na mnd m, hum di di ulemp wi Uhaaş wi Naşibaţi unjaan udo  naan awo natool ti k ş ki nul uwoon uunkwo na mnd m mampelnun? ¹⁰ H nk, uko umbiin ad mana uunkak ad m, ti ki mnd m mampelnun mambiin. ¹¹ Na manjoonan, woli uko unkmbaan uwo na mnd m, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mnd m mampelnun ba?

¹² H nkun, wi nhatun uko wan, ntum na mnt n. ¹³ N ndo ji *Moyit anjaan awun kaara kaneenanaan babuk *Itrayel bawin mnd m manktoolun pba. ¹⁴ K  nhaaş nji biki Itrayel na   d n ta d n t te h nkun, woli baleyiir ti kadun ki bañaan ulibra wi *bgah bi Moyit, baanji bahil pwin mnd m ; pwo ti *Krittu ta n pakkaan bawin ma. ¹⁵ Te h nkun, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, nhaaş nji baka naji nawanana. ¹⁶ K  woli  naan aji a aş Ajugun, uko unneenanu-

lun pwin uji up n. ¹⁷ K  Ajugun na *Uhaaş wi Naşibaţi ba   wo baloolan, k  dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. ¹⁸ Nja bti, n hilun h nkun pwin mnd m mi Ajugun, mnd m m nt manji manwinana ti nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti p l ş nja k  nkak anaam na Ajugun, mnd m mi nja k  mankd ma d m pya.

4

Mnd m mammeniin

¹ Naşibaţi ti m aga mi nul awulun un ulemp m nt, ukaan k  nm ban aliint. ² Npok iko yi bd m ikowand naan, n nji nwo ti kaguuru ka l ş u up wi Naşibaţi. Nbaa  p  p aji n iiman manjoonan, bañaan bti bawin k  nwo batool ti kadun ki Naşibaţi. ³ *U up ulil unuura wi nk upun, woli udo wunana ti balon, u  nk   nk k  bukun m ntan bawo ti bgah bi pkeţ. ⁴ Baanfiyaar u up m nt ti ki Fatana na ih i mbo  atok baka u al, bawutna kawin bjeehi bi U up Ulil Unuura banjaan badiiman mnd m mi *Krittu anjaan adiiman jibi Naşibaţi awoon. ⁵ Na manjoonan, m nt uko wi nun ti nleefun wi wi nk upanan, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi nk upanan, ul akaan k  nklempan. ⁶ Naşibaţi a iini  fa aji : bjeehi bajeeraan ti bd m. Ul akaan ajeehan nhaaş nji nja, n ilna nme bjeehi bi mnd m mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittu.

⁷ Bjeehi m nt bi Naşibaţi a uun ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajejun ahank ti uko undayanaan, ujin na ti k ş ki bañaan k  mn-hina mnweek mi nwoonuanun mun manwoona du Naşibaţi, maanwoona ti nja. ⁸ Nwo ti unoor undoli a   wo ha bnat, ahaajala a   ha ara, ⁹ bahajanun, k  Naşibaţi a   wo aankwutanun nin, bakobun awat k  n   doonaanaara. ¹⁰ Na n uur, nji tiink ti nleefun mnhaj mi Yetu ahajun adoo ke , ubida wi nul uhilna uwinana ti un. ¹¹ Na manjoonan, un nwoon bajeb, uko wi Yetu uji udo nwo ti mntum mi pke  unuur undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti nleef nji nun njanwoon nji kake . ¹² H nk, n og pke  nahilna naka ubida.

* **3:3** Uumpiitana ti mnlak : Natanan ti Pp n 34 – Naşibaţi ado k  Moyit afej mnlak, apiit bgah bi nul ti ma. ✧ **3:6** Natanan ti Pp n 34. ✧ **4:13** kampiitaniin ti ulibra ujon wi bagrek. Ka aam 116.10.

13 Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Dfiyaari, ukaaŋ k  n upi.* »* Un kak, ti uhaaş wi pfiyaar m nt, nfiyaar Naşibaţi, ukaaŋ k  nk p. 14 Nme k  Naşibaţi anaţanun Yetu Ajugun ti pkeţ alun kanaţanun na a, kadolun nwinana na an ti kadunul. 15 Uko wi nkhaŋun bti uwo keeri pa an, h nk, bnuura bi Naşibaţi baji bawo ti bańaan banjaan baţuma tum pya, bańaan baţum babeeba abot ad manaara d man maakan.

Phaţ iko yi baţi

16 Uko waŋ ukaaŋ k  nm ban aliint. Woli uleef wi nun udoo  afa  af pya na nnuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na nnuur. 17 Unoor ni nknooruŋ h nkuŋ unwoon uunkjon uwo uko umpoţi ti kadun ki mnd m mweek manwoon maankba mi unoor m nt ukbomanun un. 18 H nk, n nji n tu n şal ti iko inkwinaniin, nji n tu na ti inwoon iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinji ijon, k  inwoon iinwinanaa i   wo yi mn o.

5

1 Nme na manjoonan k  uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun, nka du baţi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naşibaţi aniwun nja, kanwoon kaankjot nin. 2 K  n s  wooni h nkuŋ ti nhaaş ni nja meet, ti uleef wi nja wi umundu wi  iki n şal kawohara uleef wi nja wi baţi ; 3 n wohara wal m nt, n nkwo byi u. 4 Aa, nleef ni nja n wawo ji kaloona, nwooni ti nhaaş ni nja meet abot a  ga wi nwoon ti unoor h nkuŋ. N n şal n şal p  l uleef wi nja wi umundu wi, uko wi n şalun uwo pwohara uleef wi Naşibaţi akwulun nja, uleef wi nja unwoon wi pkeţ uhilna u  l  sa ukak uleef unwoon uunkke . 5 Naşibaţi ti uleeful apa un nja pa uko m nt, awul nja *Uhaaş wi nul adiimanaanun k  alun kawul nja ubida wi mn o.

6 H nkuŋ keeri nji n t ŋ maakan na nnuur. Nme k  n wole du kaloona kanwoon uleef wi nja, nlow Ajugun. 7 Na manjoonan, npo na pfiyaar, n nkpo na k  . 8 N t ŋ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. 9 H nk, nbi  u  u n şal ti plila n wole ti uleef m nt k me woli n  n ti wa. 10 Nja bti

nwo i kanaţ ti kadun ki *Krittu, away  ş nja wal m nt, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon ti mbo .

Plemp bańaan batiinkaraan na Naşibaţi

11 Nme uko unwoon pdo kaţi Ajugun a   do na pdo bańaan bandukiin bado kaţi a. Naşibaţi ame'un bnuura, k  nha  aji an name'un bnuura. 12 N nkak a al kado nayikr nun, n şal ka enan uko wi naknahni ti un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ti nhaaş ni bańaan a   nahna iko inkwinaniin du bdig. 13 Na manjoonan, woli n waaŋ n şal, uwo wo pa Naşibaţi ; k  woli nwo na n şal uwo wo pa an. 14 Un şal wi *Krittu a alun un uk onun un. Nyikr n bnuura k   aan aloolan ake aruŋ bańaan bti, bańaan bti badobi ke  ke  keeri. 15 Ake ar bańaan bti, nja n kkaan ubida n wutna kaka wa pa nleef ni nja  a , nka wa pa anke un aku  ana a ti pke  pa baka.

16 H nkuŋ keeri, n nkak aji n ten  aan jibi bańaan baj n bajaan batena. H nk, woli n doo ten  fa *Krittu na k   ki bańaan baj n, h nkuŋ n nkak atena haŋ. 17 Woli  aan awo ti ppoolan na Krittu, aji bi kak kak  aan nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, k  ihalu ibii. 18 K  uko m nt bti u   woona du Naşibaţi an  pnun ti Krittu adolun k  n tiinkar na a aku  awulun ulemp wi pdo bańaan batiinkar na a. 19 Naşibaţi abiin awo ti Krittu ado bańaan k  batiinkar na ul Naşibaţi, aan o aten bu aan bi badolun a    u'un p up u up wi btiinkar m nt. 20 Krittu ayilun yil keeri p upara, k  uwo wo keeri ji Naşibaţi ti uleeful aji   pna ti un ka ini na an.  i katim ki Krittu njanan nawuta adolan natiinkar na a. 21 Krittu aambaan kadola pekadu, k  Naşibaţi adola k  akoba pa pekadu di nja, n hilna n kak ba ool ti k   ki Naşibaţi wi nwoon ti ppoolan na Krittu.

6

1 H nk, un n klempun na Naşibaţi n koo an koo , nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkunun du a. 2 A iini aji :

« *Wi unuur ubanun, dtiink p nehan pi nu ;  i unuur wi mbuur, dbi abuuranu.* »*

Hënkun unuur ubani, unuur wi mbuur uban hënkun.

³ Nënjal kado uko ulon unkdolon ñaan alon añiib, ulemp wi nun uwutna katoka. ⁴ Nbaa tęp tęp adiiman ti iko bti kę nwo balempar Naşibaţi na manjoonan. Nji ntam kamiir ti mnhaj, unoor na phaajala. ⁵ Bakobun awat ukalabuş, ado bañaan kę banaţari'un, aţu'un nlemp ntam, aneenanun bnoy aţanun pde. ⁶ Kę nşę diiman kę nwo balempar Naşibaţi ti pwo na uşal ujint, ti pme, ti kamiir, ti pjoob bkow, ti pwo na *Uhaaş wi Naşibaţi, ti pnal na unjal unjoonanun. ⁷ Nji ndiiman kę nji nlempara ti pţup manjoonan, kę mnhina mi nul manji mantęnkun. Inaanan yi nun iyenanaan nleefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool ti kęş ki Naşibaţi. ⁸ Badęmanun, akak apotęţanun ; akarun akut abeebun ; baţu'un baţilan te nwo bañaan bankntupun manjoonan ; ⁹ baţu'un bayaant te nmeetana bnuura ; aţu'un banňoganun pkeţ te nwo bajeb ; bakobun aşę wo baanfinun ; ¹⁰ nji nwo ji njooţani kaşę wo ti mnlilan ; nwo bawaan aşę do bañaan batum kę bawo bayok ; nwo ji bañaan banwoon banka ni uko ulon, aşę ka iko bti.

¹¹ An bayiţun biki Korint, nţiini na an na uhaaş ujint, aţu'an ti nhaaş ni nun. ¹² Ndiimanan kaara kę an naşaan adęt dinan. ¹³ Kę nşę ţiini na an ji babak naan : an kak naţu'un ti nhaaş ni nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

¹⁴ Nawutan kawo ti kahoţ kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon utool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdęm? ¹⁵ Hum di di Krittu ahilun katiinkar na *Fatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaţok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoh ki Naşibaţi kahilun kawo na nnton? Na manjoonan nja nwo dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaţi anwoon najeb ufęţun. Hęnk di di Naşibaţi aţiiniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Dluţ kafęţ ti ptoof pi baka kapoş na baka ; dwo Naşibaţi i baka, başę bawo pntaali pi naan.* »

¹⁷ Ukaan kę Ajugun akak aţiini aji :

« *Napęnan ti ptoof pi bañaan męnt, nalowan baka. Nawutan nin kaban uko unţopun, nji nşę nyeenkan du katoh naan.* »

¹⁸ *Ajugun anhiniin iko bti akak aţiini aji :
« *Dwo ji aşinan, an naşę nawo ji babak naan, biint na baat.* »

7

¹ An biki njalun maakan, wi Naşibaţi ahonun nja iko męnt, nabiin keeri npęnan iko iţop bti inwoon ti nleef ni nja na nhaaş ni nja, nđoonaan nwo bañaan bajint ti kęş ki Naşibaţi, nbot nđo kaţi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Nęndo nin ñaan alon buţaan, nęnlempaşana ujęnk wi nin ñaan. ³ Męntup ţup kajina naduknaanaa, ddo bi ţupan aji nţu'an ti nhaaş ni nun ti ubida na ti pkeţ. ⁴ Dhaţ maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. Ti unoor wi nun bti dji katum na mntęn kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjoonan, wi nbanun du Matedoniya, nęndoo tęp anoorfęn noorfęn nin, awo ti unoor uweek : ugut du bdig, palęnk moţ meet. ⁶ Kę Naşibaţi anjaan atęntęn biki bapotęnun aşę tęntęnun na ubi wi *Tit. ⁷ Męnt pbi pi nul tań paţijun uko męnt, aţupun jibi an ti nleefan natęntęnulun. Aţupun kak aji naţal maakan kawinęn, aţup jibi najooţani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko męnt ukaan kę mnlilan mi naan mandęm apel.

⁸ Ukaan kę ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddo ţupan uko umbiin adolan kę najooţani, męndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kę uko męnt udolan kę najooţan nwal nlon, ⁹ kę nşę lilan hęnkun, męnt ti uko wi najooţanun wa : dlilan ti uko wi pjootan męnt padolanan kę naţelęş mnwo mi nan. Pjootan męnt pawo jibi Naşibaţi analun pawo, nęndolan keeri nin uko ulon uwuţaan. ¹⁰ Na manjoonan, pjootan pi Naşibaţi ajaan aţu ñaan paji pdola aţelęş mnwo mi nul, kadola abuur, aanji

☆ 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. ☆ 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. ☆ 6:18 Natanan ti 2 Famiyel 7.14.

dug umeli. Kë pjooṭan pi uṣal wi iko yi umundu paṣë ji paṭij pkeṭ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjooṭan pi Naṣibaṭi aṭu'anaṅ padoluṅ ṭi an : natenan jibi najaṅ natar kanaṭ kaliint, jibi nañehanun aji Naṣibaṭi amiiran, jibi nakowiin, jibi nakṭiin Naṣibaṭi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naṭuun ṅhaaṣ, jibi najaṅ naṅal pweṭan andoluṅ buṭaan. Nadiiman ṭi iko bti kë najint ṭi uko mēnt. ¹² Woli dpiitan, mēnt anjubanuṅ akaan, kë mēnt i bajubanuṅ akaan: dṅal ṅal nadiiman ṭi kadun ki Naṣibaṭi jibi nanaṭi aliint ṭi uko wi nun. ¹³ Uko mēntan utēṅṅēnuṅ un.

ṅkak alilan maakan ṭi uko wi Tit alilandēranan ; an bti najoobṭēna uhaaṣ. ¹⁴ Mēnkowa wi nji ndiimanun ṭi kadunul kë dlilan ṭi uko wi nan ; kë jibi njonun kaṭupan manjoonan, uko wi ṅlilandēruṅ ṭi kadun ki nul uwo uko unjoonanun. ¹⁵ Kë hēnk, uṅal wi aṅalanaṅ uji udēma dēm pya woli aleṣ jibi an bti najaṅ natar ṭi pdo uko wi aṭu'anaṅ pdo na jibi nayeenkuluṅ akuṭ atiinka bnuura. ¹⁶ Dlilan ṭi uko wi nhilun kahaṭ ṭi an ṭi iko bti.

8

Pṭen na uhaaṣ ujint

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, dṅal name jibi Naṣibaṭi awuli pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon Matēdoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kë mnlilan mi baka manṣë dēm maakan kë badoo ṭen na uhaaṣ ujint, wi badoon awo bawaan. ³ Dwo namaar, baṭen jibi bahinanun adoo ṭēp wi bahinanun kë nin aloṅ aanṭu ṭu baka pdo haṅ. ⁴ Bakooṭun maakan aji ṅdinan baka baṭēnk bañaan biki Naṣibaṭi banwoon du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawuluṅ udoo ṭēp uko wi ṅhaṭun: badun awul Ajugun ṅhaaṣ ṅi baka akuṭ awulun ṅa, ado wal mēnt uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ. ⁶ Uko mēnt ukaan kë ṅkooṭ Tit abi du an abaañēṣ ulemp wi pṭonkrēn itaka yi bajunt jibi abiin ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon: pfiyaar, uṭup unuura, pme, na pnaṭ kaliint maakan ṭi iko aṭu na uṅal wi naṅaluṅ un. Ukaan kë ṅṅal naṭu uṣal bnuura ṭi ulemp

wi pṭēnk biki Yerutalem. ⁸ Mēnji nawo i kado uko mēnt. Dṭupan jibi bukundi banaṭun aliint, nahilna nadiiman kë uṅal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaṅ bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kë adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

¹⁰ Hēnk, dṭupan uko wi nṣaluṅ ṭi uko mēnt: an, nanwoon bane bateek banjuntuṅ akuṭ aṅal ṅal bajunt mēnt, unuura nataman ṭi uko mēnt. ¹¹ Hēnkun, jibi nabiin aṭu uṣal ṭi pjun uko mēnt, nabaañēṣan ulemp mēnt keeri jibi nahinani. ¹² Woli ṅaan aṭen na uhaaṣ ujint, Naṣibaṭi aji yeenk uko wi ṅaan mēnt aṭenuṅ, kaṣë katen ṭi uko wi akaan, kawo aanji ten ṭi wi awaanun. ¹³ Uunwo wo pa pṭu'an ṭi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bti balinan lijan. ¹⁴ ṭi wal wi ṅwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaṭēnk banwoon ṭi kanuma. Hēnk, woli nalun awo ṭi kanuma unuur ulon, uko wi bapelandēnuṅ uhil kaṭēnkan, naṣë liṅ wal mēnt. ¹⁵ Hēnk di di upiitaniin ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « Anjejēntun atuman aanji pelan, kë anjejēntun ntiinku aji kēṣan[☆]. »

Bañaan biki Pawulu ayiluṅ du Korint

¹⁶ Nawulan ṅdēman Naṣibaṭi anṭuun ṭi uhaaṣ wi Tit pnaṭ kaliint ṭi plempanan ji un. ¹⁷ Adinan pdo uko wi ṅṭu'uluṅ pdo, ul ṭi uleeful adinanun ataran taran aji aya du an. ¹⁸ ṅdo ayiṭ nja ṭi *Krittu kë agakandēr na a. Ayiṭun mēnt aji lempar *Uṭup Ulil Unuura bnuura, ukaan kë kntuk bti ki banfiyaaruṅ bti kakdēmana. ¹⁹ Banfiyaaruṅ bakaan adata agakandēr na un ṅya ṅfaaṣ uko wi naṭenuṅ. ṅdo ulemp unuura mēnt Ajugun ahilna adēmana kabot kadiiman jibi ṅṭuun kabaṭ ṭi pdo wa. ²⁰ ṅṅṅal bañaan baṭiini buṭaan ṭi uko wi pjañan itaka itum injuntuṅ. ²¹ ṅla pdo uko unnuuriin, mēnt ṭi kēṣ ki Ajugun ṭañ, ṅṅal kak pdo uko unnuuriin ṭi kēṣ ki bañaan bajen. ²² ṅyil na baka ayiṭ nja ṭi Krittu i njonun nten ṭi iko itum, kë abot adiiman byaaṣ bi kak jibi anaṭun aliint. Hēnkun, ahaṭan bnuura ukaan keeri kë aṅal maakan kado kalemparan ²³ Kë ṭi uko wi *Tit, dṅal kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji ṭi uko wi nan.

☆ 8:15 Ppēn 16.18.

Kë bayiṭ nja ṭi Krittü bangakandërun na a bandukiin, kntuk ki banfiyaarun kay-ilunṭ baka, baji balemp Krittü kadëmanaana. ²⁴ Nadiimaan baka keeri kë naṅal baka na manjoonan, banfiyaarunṭ bti bahilna bame kë ṅfaṅ wi ṅlilandërananṭ.

9

Bajunt pa banfiyaarunṭ biki Yerutaalem

¹ Hënkunṭ, mënkak anuma ppiitan uko ulonṭ ṭi bajunt bi najuntunṭ kaṭënkna bañaanṭ biki Naṣibaṭi banwoonṭ du Yerutaalem. ² Na manjoonan, dwin jibi naṭuunṭ ṅṣal ṭi bajunt mëntṭ, kë nji kanahna uko mëntṭ ṭi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kë an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaṣ wi naṭuunṭ utëṅṭënuṭ batum ṭi baka. ³ Kë nṣë yil bayiṭ nja ṭi *Krittü mëntṭ, nahilna nabomandër bnuura jibi njakunṭ. Hënk, mnlilan mi ṅlilandërananṭ manwutna kawaanṭ udooni ṭi uko mëntṭ. ⁴ Mëṅṅal woli biki Matedoniya bagakandër na nji abi, baṭënk kë naambomandëri. Uwole haṅ uwo mnkow mankwoonṭ kak mi nan. ⁵ Dṣal keeri kë dwo kakooṭ bayiṭunṭ ṭi Krittü mëntṭ bajotunṭ kadun du an babi bajañanṭ uṭen wi nahonunṭ. Hënk, woli ṅbani, ṅṭënk kë nabomandëri, uṭen mëntṭ uṣë uwinana ji uṭen unwoonunṭ du uhaaṣ meetṭ, uunkwo uṭen wi mpit.

⁶ Dṅal naleṣ uko wi : ñaanṭ antepiinṭ untiinku aji kit untiinku, kë antepiinṭ utum aji kit utum. ⁷ Ñaanṭ andoli ajaanṭ aṭen jibi uhaaṣul uwululunṭ kawut kajooṭan këme kaṣal kë baṭu'a ṭu pdo wa ; Naṣibaṭi aji ṅal ñaanṭ anjaanṭ aṭen na uhaaṣ ujintṭ. ⁸ Kë aṣë wo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakëṣan nadoo naduka na uko udo kaṭënkna bañaanṭ. ⁹ Hënk di di upiitaniinṭ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « Ñaanṭ natoool aji ṭen bawaanṭ iko utum ; awo natoool te mnto*. » ¹⁰ Naṣibaṭi anjaanṭ awul najaarṭ btepi kabot kawul bañaanṭ ṅdeey ṅi bajaanṭ badeena, alunṭ kawulan iko itum keeri, katëmplën ya, nahilna nawo baṭool ṭi këṣ ki nul wi nakdoonṭ kaṭen. ¹¹ Hënk, nawo bayok ṭi iko bti, kahilna kado kaṭënk bañaanṭ batum baṣë babeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nawulunṭ

un aji ṅwul baka. ¹² Ulemp wi nakdolunṭ hënk uunji ulinṭ ṭi pwul biki Naṣibaṭi uko wi bawaanunṭ, uji udo kak bañaanṭ batum babeeb Naṣibaṭi. ¹³ Bañaanṭ batum bawin ṭi ulemp wi nakdolunṭ wunṭ kë nafiyaar abot atiink *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittü aji naṭënk baka bnuura kakooṭ kaṭënk bañaanṭ bti, wal mëntṭ badëman Naṣibaṭi. ¹⁴ Bnuura bweek bi Naṣibaṭi awulananṭ akëṣan bado balunṭ bado kañehandëranṭ babot bañalan. ¹⁵ Nawulan ṅbeeb Naṣibaṭi bnuura pa uṭen uṭëp uṭup wi aṭenunṭ.

10

Pawulu ateem bankṭupunṭ buṭaanṭ ṭi ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakunṭ aji dji kawo nabooy woli dwo ṭi kadunanṭ kaṣë kaṭiini na mntëṅ woli dlowan apiitan, dkooṭanṭ ṭi katim ki *Krittü anjoobunṭ bkow abot awo bnuura : nawutan kadolënṭ ndo mṅoonk na mntëṅ wal wi nji kalunṭ kakak du an jibi ṅṣalunṭ pdo ba na bañaanṭ balonṭ bañalunṭ aji ṅji ṅṭaṣ iko yi ṅleef ṅi nja ṅaṅalunṭ, ijaanṭ iṭonunṭ. ³ Na manjoonanṭ ṅwo bañaanṭ bajën aṣë wo ṅënji ṅgutanṭ ji bañaanṭ bajën. ⁴ Injaananṭ yi ṅjaanṭ ṅgutanaanṭ iinwo yi bañaanṭ bajën ; ṅgutanṭ na mnhina manwoonunṭ du Naṣibaṭi, manhiniinṭ pwat ṅniw ṅankëmunṭ. Nji ṅtok ṅṣal ṅanjaanṭ ṅaneemanṭ ñaanṭ, ⁵ uko undoli unnaṭiinṭ aji uneenanṭ pme Naṣibaṭi, ṅji ṅmob ṅṣal bti kado ṅa ṅado kaṭaṣ Krittü. ⁶ ṭi wal wi nakbiinṭ kaṭaṣ Krittü na ṅhaaṣanṭ bti, ṅbi kanaṭ naṭ kaliintṭ pa pkob ñaanṭ anwoonṭ aanji ṭaṣa.

⁷ Nahaabëṣanṭ këṣ naten iko bnuura! Woli ñaanṭ aṭiyaar na manjoonanṭ kë awo i *Krittü, ameen kë un kak ṅwo biki Krittü ji ul. ⁸ Ajugunṭ awulunṭ un mnhina manwoonṭ mi pdolan naya kadunṭ awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mëntṭ, mënkowara ma. ⁹ Mëṅṅal kawo wo ji dbëganṭ ṭi ikaarta yi mpiitananṭ. ¹⁰ Bañaanṭ balonṭ baji baṭupṭ kaji uko wi nji Pawulu ṅjaanṭ kaṭupṭ ṭi ikaarta yi ṅjaanṭ kapiitṭ ujootṭ akuṭ atamṭ pṭaṣ, ṅṣale wo ṭi kadunṭ ki bañaanṭ dji kawo ñaanṭ nañaatṭ nawaanṭ uforta anwoonṭ aando hilṭ bṭup. ¹¹ Ñaanṭ anṣalunṭ haṅ ameen kë uko wi ṅwoonṭ wi ṅlowananṭ apiitan

* 9:9 Kañaam 112.9.

ikaarta, wi wi nklun kawo ti udo wi nun wal wi nklun kawo ti ptoofan.

¹² Na manjoonan, njenklun kañoom plinjir na ptenar na banşaluñ aji bawo bañaan baweeek. Bawaan nşal wi baktenuñ nleef ni baka na kaniibi kanwoon ki baka. ¹³ Kë un nşë wo njenkhompna uko wi Naşibaţi awoon aanţu'un pdo, nliñ ti uko wi aţu'un un pdo, unţuun kë nbi aban te du an. ¹⁴ Woli nşëmbi lah adoo ban du an, nşënkka na phomp ti uko wi nan. Kë nşë wo bateek bambiin du an aţijan *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu. ¹⁵ Hënk, woli nşomp ti uko wi nan, njenkhomp kaji ndo ulemp wi balon badolon ; nbaa ţep ţep ahaţ kë pfiyaar pi nan pado kadem dem pya nşë nşil pdo ulemp un-kdoon kayaha ya kadun ti ptoofan, kaşë kaliñaara ti uko wi Naşibaţi aţu'un un pdo. ¹⁶ Wal mënţ, nşinan kaţup Uţup Ulil Unuura du nşatak nşanwoon du kafet ki wi nan, kë di pya du dko di bañaan balon badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badolon. ¹⁷ Kë uşë piitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Woli nşaan alon anjal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolon* »^{*} ¹⁸ Na manjoonan, mënţ nşaan ankdëmanuñ uleeful ajaan awinana bnuura ti kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ti uleeful adëmanuñ.

11

Pawulu na banjakuñ aji bawo banjañan

¹ Ni nji nşali nawutën ndo nşyila nti-inku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonuñ du Naşibaţi : djokaran nşiinţ alookan pa bniim, kadolna an nanaţ ti kadun ki *Krittu ji nşaaţ najinţ anwoon aando bi me nşiinţ. ³ Dţi mntit mi nan mantoka, maneenanan ptaş Krittu na nşhaaşan bti jibi upula uguuruñ Ewa na mntit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli alon abi aţupan uko wi Yetu alon ampaţun na i nşupanañ, naji nadi wa. Woli alon aţiiniyaan uhaaş ulon umpati na wi nayeekun naji nadi uko mënţ. Woli alon abi aţup *Uţup Ulil Unuura umpati na wi nşupanañ, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kë nşë fiyaar kë mëmpoţet nin apel banjakuñ han aji bawo *banjañan baweeek maakan. ⁶ Ulome mënşil bţup

bnuura, aşë me uko wi nji kaţiiniyaanuñ; nşiiimanan uko mënţ bnuura ti iko bti yi nşkdolon.

⁷ Wi nşupanañ *Uţup Ulil Unuura mënşepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeenana. Ddo wal mënţ pekadu i? ⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk klon ki banfiyaaruñ, kë bawo baluk bi naan, ahilna alemparan. ⁹ Kë wi nwoon du an, awo ti kanuma, mënwo ti iñen yi nin nşaan, ţiki bayiţun ti *Krittu banwoonuñ Matedoniya bawulën uko wi nnumiin bti. Aa, ddoonaan awo mënwo ti iñen yi nan, akak alon kadoonaanaara kado han. ¹⁰ Dmehna ti manjoonan mi Krittu manwoon ti nji kë mënkdinan nin alon du nşatak ni Akayi bti aneenanaan pdo han. Pdo han pawoon mnlilan mi naan. ¹¹ We ukaan kë nji kado han ba? Naşal kë mënşalan nşal i? Naşibaţi ame kë dşalan.

¹² Kë uko wi ndolon, dkak alon kado wa, kawutna kaţen bankhompun aji balin liñ na un uko uţup. ¹³ Bañaan mënşan baanwo nin *banjañan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjañan biki *Krittu. ¹⁴ Kë uko wan uşë wo uunşonarëni : *Fatana ti uleeful aji adaar kaji awo uwanjuţ wi bjeehi. ¹⁵ Uunşonarën keeri baţaşarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kë başë luñ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ti pwo nanjañan

¹⁶ Dkak aţupan : nin nşaan awutan kadolën ji nayila, kë nşë nşal nadinanaan ndo nşyila nşilna nşomp ntiinku. ¹⁷ Uko wi nji kabiiñ pţup mënktup ţup wa jibi Ajugun analuñ, dţup wa na nşyila wi ukakuñ wi pdo kahomp. ¹⁸ Wi batum bakhompun ji bañaan bajën, nji kak ddo kahomp. ¹⁹ An nanjakuñ aji naka uşal, naji natar ti pmiir bañaan banwoon bayila! ²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ti ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ti kaara! ²¹ Dkowa pţup uko wi : nşiişnaa maakan, wi nşwoon nşendo han.

Kakşa, dko di balon bañoomuñ kahomp – dţiini ji nayila – nji kak dşoom kahomp da. ²² Jëm bawo bahebërë i? Nji kak. Jëm

* 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jëm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. ²³ Jëm bawo balempar *Krittü i? Dʒup ji nayila, nji dwo nalempar Krittü apel baka : ʒi ulemp utam, ʒi pya ukalabuʒ, ʒi kakob, ʒi pwo ʒi mntum mi pkeʒ nyaaʒ nʒtum. ²⁴ Nyaaʒ kañeen bayuday bakobën kakob kandëmnun, bafudën itintël nyaaʒ iñeen nʒwajanʒ na kañeen kalon ²⁵ baromeʒ bakobën na panduk nyaaʒ nʒwajanʒ, byaaʒ blonj kē batapën mn-laak, kē njiir nyaaʒ nʒwajanʒ na ulantu, byaaʒ blonj dduka utejan na unuur upëb du meel. ²⁶ Dyaanʒ maakan apoʒ poʒ nyaaʒ nʒtum, amuur idëk, ayit na balat, ayit na bayiʒ naan bayuday banʒaluʒ pdolën buʒaan, ayit na banwoonj baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du nʒbeeka, du *pndiis, du bdëk, ayit na banjaanj badaar kaji bawo bayiʒ naan ʒi Krittü. ²⁷ Ddo nʒlemp nʒtam, awo ʒi unoor, awaanj bʒoy nyaaʒ nʒtum, ubon kē ude'ën, udaan uʒijën, aʒo nʒnuur nʒtum awo mëndee, ujonʒ kē uneejën kē nwo byiʒu. ²⁸ Uko wi nwoonj mëndo bi ʒiiniyaan uwo kē dji kabi ʒu uʒal nʒnuur bti ʒi knʒuk ki banfiyaaruʒ bti. ²⁹ Woli ñaanj abiiʒnaa, nji kak dji kabiiʒna ; woli ñaanj apën ʒi bgah, dji kajooʒan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiiʒna pi naan. ³¹ Naʒibaʒi, Aʒin Yetu Ajugun i bajaan badëman te mnʒo ame kē mëntilani. ³² Wi mbiiʒj awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naʒih ado kē bakyeʒ ubeeka kamobnën, ³³ kē baʒë ʒu'ën ʒi pkaar pweek*, aʒëpanaan ʒi bhër blonj banwoonj ʒi uniw, adolën kē nwala uniw unfooyunj ubeeka*.

12

Uko wi Naʒibaʒi adiimanunj Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaanj udooni. Kē nʒë bubara kaʒiiniyaan iko yi Ajugun adiimananunj na iko yi adolnuʒ kē mmee. ² Dme ñaanj alonj i *Krittü, udo hënkuʒ nʒsubal iñeen na nʒbaakër, adeenana te du baʒi. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan kēme akaka mnwin, Naʒibaʒi ʒaʒ ameen. Ñaanj mëntj adeenana te du baʒi duuʒ. ³⁻⁴ Aa, dme

kē ñaanj mëntj adeenana du baʒi. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan kēme akaka mnwin, Naʒibaʒi ʒaʒ ameen. Kē atiink nʒup nji nin alonj awoonj aanhil pʒup, kē Naʒibaʒi aankak adinan nin ñaanj alonj akakalëʒ nʒa. ⁵ Dhinan kahomp ʒi uko wi ñaanj atëntj unj, aʒë wo mënhil kahomp ʒi uko wi naan, uko wi nhilunj pdo ʒaʒ uwo pdo kahompna iko inkdiimanunj pbiiʒna pi naan. ⁶ Woli dnjal lah phomp, mënkwo ñaanj nawaanj uʒal, kaʒup ʒup manjoonan. Kē nʒë pok phomp kaʒi ñaanj alonj aʒu'ën du dko dampelunj uko wi awinunj ʒi nji kēme wi atiinknuʒ kē nʒupi.

⁷ Naʒibaʒi adiimanaan iko intëpuʒ uʒup. Kē aʒë ʒu'ën uko ulonj ʒi uleef unknoranaanunj, uwanjuʒ ulonj wi *Fatana unkkobnuʒ, nwutna kado kadeenj iganjan. ⁸ Dñehan Ajugun nyaaʒ nʒwajanʒ ajaka alowanaan wa, ⁹ kē aji na nji : « Bnuura bi njaan kawulu baji bakëʒ ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiiʒniin. Ukaanj kē nji kaʒëp ʒëp kahompna pbiiʒna pi naan, mnhina mi *Krittü manhilna manwo ʒi nji nʒnuur bti. » ¹⁰ Uko wanj ukaanj kē nji kalilan wal wi pʒaʒ Krittü pajaan pado mbiiʒna, kē bakkarën, kē nwo ʒi unoor, ʒi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiiʒniin wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ʒi uko wi bañaanj biki Korint

¹¹ Dʒiini ji ñaanj awoonj nayila, kē an nakaanj. An nadoonj awo lah kaʒup ñaanj i nwoonj ʒiki mëmpoʒëtj nin apel biki najakuʒ aji bawo banjañan baweek, te mëndo wo wo nin uko ulonj. ¹² Wi mbiiʒj awo ʒi ptoofan, ddiiman na kamiir kaweeek kē dwo *nanjañan na manjoonan ʒi iko yi njaan kado, ʒi mlagre na iko iñonjarënaan. ¹³ We wi ndolonj du banfiyaaruʒ bandukiinj kē mëndo wa du an? Uko uloolan wi nwoonj mëndoo, uwo kē mëndinan awo ʒi iñen yi nan! Namiiraan uko mëntj.

¹⁴ Kē nʒaanj abomandër pbi du an uyaʒ uwajanʒën aʒë wo mënkɗinan nin kawo ʒi iñen yi nan. Nʒhaʒ nji nan nji nji nji numiin, mëntj itaka yi nan ya. Mëntj bapoʒ bajaan bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaanj na pla itaka kahankar

* 11:33 Natenan ʒi Ulemp 9.24-25. * 11:33 Natenan ʒi Ulemp 9.24-25.

bapoŋ. ¹⁵ Kë nji nşë luŋ kalilan ŋi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabu-urna. Woli dŋalan haŋ, hum di di nahiluŋ kapokën ba? ¹⁶ Name bnuura kë mënwo pkuŋ pa an. Kë baloŋ başë luŋ kaŋiini kaji dtit maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi ŋëpna ŋi aloŋ ŋi biki nyiluŋ du an aguuran i? ¹⁸ Dkooŋ *Tit abi du an, ado kë agakandër na ayiŋ nja ŋi *Krittu i nameeŋ. Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, ŋwo na uşal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji ŋwo wo ŋi pyeŋan ŋleefun ŋi kadunan undiimaan i? ŋi kadun ki Naşibaŋi ki ki ŋkŋiiniŋ, jibi *Krittu aŋaluŋ. An biki ŋŋaluŋ maakan ŋdo uko mënŋ bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaŋiŋ uwoon pbi kaŋenk naanwo jibi ŋŋaluŋ. Uko wi nji kaŋiŋ uwoon woli dbi aban du an, kaŋenkan nawo jibi nwoon mënŋali nabot naŋenkën nwo jibi nawoon naanŋali. Mënŋal pŋom, bkujar, udeeb, na kantenaruŋ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parëfa iwo ŋi ptoofan. ²¹ Dŋi woli dluŋ abi du an, Naşibaŋi i naan adolën kakowari'an, nŋëga ŋi uko wi batum bahu- muŋ ŋi pekadu ji ŋfa awo baampën ŋi iko iŋop, ŋi pjuban pi piŋnt na iko iloŋ iwuŋaan.

13

Pŋaŋ pbaaŋşaaŋi

¹ Uyaaş uwajantën wii wi, wi nji kaluŋ kabi du an. *Ulibra wi Naşibaŋi uji : « Uhok undoli bawo kawayëş wa ŋi kadun ki bamaar batëb këme bampeluŋ batëb✧. » ² Ddo bi ŋupan uyaaş utëbantën wi mbiŋ du an, kë hënkuŋ wi nwoon mendo wo na an, dkak aŋup bambiŋ awo ŋi pekadu na bandukiŋ bti : woli dluŋ abi pwinan, mënkkali nin ŋaaŋ. ³ Naŋal kame me *Krittu aji ŋëpna ŋi mntum naan kaŋiini i? Name. Aambiişna ŋi kadunan, aşë ji diiman mnhina mi nul ŋi ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiŋ apanana ŋi krut, abiişnaa ; kë mnhina mi Naşibaŋi manşë wula hënkuŋ ubida. Un kak, ŋbiişna na a, aşë luŋ kaka ubida na a ŋi mnhina mi Naşibaŋi akwuluŋ un ŋhilna ŋdolana naya kadun.

⁵ Natenan ŋleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdoluŋ.

✧ 13:1 Pleşan 19.15; Maci 18.16.

Naanyikrën kë Yetu Krittu awo ŋi an i? Këme nawin kë naanfiyaari? ⁶ Kë nşë haŋ aji nayikrën kë ŋdiiman kë ŋfiyaari. ⁷ ŋwo ŋi pŋehan Naşibaŋi nawut kado nin uko uloŋ uwuŋaan. Nënŋal kadiiman kë ulemp wi nun ŋi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ŋŋaluŋ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kë ulemp wi nun uunnuu- raa. ⁸ Nënhinan kalaŋ manjoonan, uko wi ŋhiniŋ pdo ŋaŋ uwo pŋaş ma. ⁹ Woli pbişna pi nun pakaŋ kë naka mnhina, ŋji ŋlilan ŋi uko mënŋ. Uko wi ŋjaan ŋŋehan Naşibaŋi uwo nawo baŋaaŋ banjinŋuŋ ŋi këş ki nul. ¹⁰ Uko unkaŋ kë mpiitan iko yi mpiitanaŋ bti wi nlowanaŋ wii wi : dŋal woli dluŋ abi du an kawut kajooŋ na an ŋi mnhina mi Ajugun awuluŋ manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiŋ naan, hënkuŋ nawoon ŋi mnlilan! Nadoon kala pwo baŋaaŋ bajinŋ ŋi këş ki Naşibaŋi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ŋi mnjeeh, hënk di di Naşibaŋi anjaan awul uŋal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandën mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ. Baŋaaŋ biki Naşibaŋi bti banwoon ŋi bawulan mboş.

¹³ Dŋehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaŋi adiimanan uŋal wi nul, *Uhaaş wi nul uşë udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaaş nteb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaaş Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naşibaṭi aji bawo batool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon başē ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naşibaṭi aji bawo batool ṭi kēş ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt ptaş bgah bi Moyit pakdoon ñaan awo natool ṭi kēş ki Naşibaṭi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naşibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uşal wi ñaan uwo kawo ujint piş. Aṭup baka aji Naşibaṭi ado Abraham kē awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭań pajaan pado ñaan awo natool ṭi kēş ki Naşibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ñaan aka ubida unlilun Naşibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naşibaṭi adaturun Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakun na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭań pahilanun kado ñaan abuur (3.1-4.31)

5. Nawulēn nṭalad, nṭut Uhaaş wi Naşibaṭi uṭelēş nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboş pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboş

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanan. Mēnt bañaan badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn ṭēpēn ṭi ñaan alon. Ṭi Yetu Krittu na Naşibaṭi Aşin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan.

² Nji na bayitun ṭi Krittu bti banwoon na nji nṭul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboş. ³ Dñehan Naşibaṭi Aşin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naşibaṭi Aşin nja aṅalun, Krittu awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja nṭhilna nṭuur ṭi umundu wi nṭa wi, untumun mnṭot. ⁵ Naşibaṭi i i nwoon kadēman te mnṭo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭań

⁶ Dñonar jibi natarun ṭi pkokan Naşibaṭi kafēṭ. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kē naşē wo ṭi ptaş uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaan balon başē wo ṭi atokan nşal, abot aṅal pṭelēş Uṭup Ulil Unuura wi Krittu. ⁸ Kē woli un ṭi nleefun lah, kēme uwanjut ulon umpēnnun baṭi, nṭiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naşibaṭi kafēpun. ⁹ Nṭi ṭupan kē nkak akakalēş nṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naşibaṭi kafēpa.

¹⁰ Hēnkun naşal aji hum ba? Dla la pdēm ṭi bañaan oo kēme ṭi Naşibaṭi? Dla la nṭalana ṭi bañaan i? Woli dla la lah nṭalana ṭi bañaan te hēnkun, mēnkwo nalempar Krittu.

Krittu aduun Pawulu pa awo nanjañan

¹¹ Dṅal name, an bayit naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēna ṭi uşal wi ñaan. ¹² Nin mēnt ñaan awulun wa kēme ajukanaanun wa, Yetu Krittu ul ṭi uleeful adiimananun wa. ¹³ Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nṭumun mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanun maakan ṭi phajan banfiyaarun Yetu, banwoon pn-taali pi Naşibaṭi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuun naan batum ṭi ptaş bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem

batool ti kadun ki Naşibaţi. Mënt ti ptaş bgah bi Moyit di nhilnuş kawo haş, ênhên, nin alon aankwo natool ti kês ki Naşibaţi ti ptaş bgah. ¹⁷ Kê woli nla pşêpna ti Yetu kawoona batool ti kadun ki Naşibaţi, nwo wo ji biki bajaş baji bawo bado buşaan. Uko waş uyuuş kê Krittü aţu'un ti pdo pekadu i? Nin, mënt hênk da. ¹⁸ Woli dkak ti bgah bi mbiin aduk, ddiiman wal mënt kê djuban ti ba. ¹⁹ Ti uko wi bgah bi Moyit, dkeţi, pkeţ pampënnuş ti bgah bi Moyit ti uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Naşibaţi. Dpaşana na Krittü, ²⁰ kê hênkuş mënt nji dwoon, Krittü awoon ti nji. Mnwo mi naan ji ņaaş najên manwo ti pfiyaar Abuk Naşibaţi anşalnuş adoo wul uleeful pa nji. ²¹ Hênk, dpok pfël bnuura bi nyeenknuş du Naşibaţi, hênk di uwoon, woli ptaş bgah pakţuun lah ņaaş awo natool ti kês ki Naşibaţi, pkeţ pi Krittü pakeer kawaş udooni.

3

Ptaş bgah kême pfiyaar Yetu Krittü

¹ Mbeeh! An baņaaş biki Galatiya nan-waaş nşal, in abaaş aguuran ba? An biki bayuuş pkeţ pi Yetu Krittü ti krut bnuura. ² Uko uloolan şaņ wi wi nji kahep-aranaş. Nayeenkna Uhaaş wi Naşibaţi ti ptaş bgah bi Moyit oo kême ti pfiyaar uşup wi natiinkuş? ³ Hum di di nahilanuş kawo bapên hênk? An nanjunuş na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi, kaşê kabi kabaaşşaan ti udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinuş bti ibi diiş diiş i? Mênfiyaar aji idiışı. ⁵ Woli Naşibaţi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ti ptoofan, aji do do iko yaş bti ņiki nataş bgah kême nafiyaar uşup wi natiinkuş?

⁶ Natenan ti Abraham di, *awoona ņfa natool ti kês ki Naşibaţi, wi afiyaaruluş*. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruş bawoon babuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana ņfa ti Ulibra wi Naşibaţi, aji : pfiyaar pi banwoon baanwo bayuday pakkaş Naşibaţi aţu baka bawo batool ti kês ki nul. Hênk di di Naşibaţi adoon abi şupa şup Abraham Uşup Ulil Unuura wi aji : « *Dşêpna ti iwi kawulna ņtaak bti bnuura bi naan.* »*

* 3:6 Ujuni 15.16. * 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18. * 3:10 Pleşan 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. * 3:12 Bgah 18.5. * 3:13 Pleşan 21.23. * 3:16 Ujuni 12.7.

⁹ Hênk, banfiyaaruş bti bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji Abraham ņiint anfiyaaruş.

¹⁰ Baņaaş bti banşaaş ahaş bgah bi Moyit bafêpana. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ņaaş anwoon aanktaş ņnuur bti uko bti umpiituş ti ulibra wi bgah bi Moyit afêpana.* »*

¹¹ Umeetaşana bti kê nin alon aankşêpna şêpên ti bgah kadoo kawo natool ti kês ki Naşibaţi. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ubida wi natool uwoona ti pfiyaar.* »* ¹² Kê bgah bi Moyit başê paş na pfiyaar ; Ulibra wi Naşibaţi kê uşê ji « *ņaaş anktaşuş iko yi bgah bajakuş akaana ubida ti iko mënt.* »* ¹³ Krittü aluk luk abuuranaan un ti pfêpa pi bgah, wi akunşiş pfêpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ņaaş i puum patananiin ti bmul afêpa.* »* ¹⁴ Yetu Krittü ado haş banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naşibaţi awuluş Abraham, ņbot nyeenk un bti ti pfiyaar, Uhaaş wi ahonuş.

Kahon ki Naşibaţi na bgah bi Moyit

¹⁵ Bayiţ naan natenan ti udolade wi baņaaş. Woli ņaaş ado kahon ti kadun ki baņaaş, nin ņaaş alon nampaţi aanhil kagar kahon mënt kême kahoşan uko ulon ti ka. ¹⁶ Kê hênk di di uwoon kak pa Abraham, wi Naşibaţi adoluluş kahon ul na pşini pi nul. Uumpiit aji : « Na baņaaş biki pşini pi nul » ji aşiini şiini uko wi baņaaş batum, upiit aji : « *na ņaaş anwoon i pşini pi nul,* »* aşiini şiini uko wi ņaaş aloolan. ņaaş mëntaş awoon Krittü. ¹⁷ Uko wi nji ņaluş kaşupan wii wi : Naşibaţi abi hoş Abraham, kê bgah bambaaş abi bi wi ņşubal iņeen week ņyaaş ņbaakêr na iņeen ņwajaş (430) ņaşêpuş baanhilan pgar kahon mënt, kême katok uko wi Naşibaţi ajakuş. ¹⁸ Woli lah ti ptaş bgah di di nyeenknuş phiij, ņênkyeenkna pa kak ti kahon. Na manjoo-nan Naşibaţi aşêpna ti kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kê hênkuş, woli uwo haş, we ukaş kê bgah bawoo? Ipekadu iţuun kê Naşibaţi akak aşij bgah ayoonkna ņaaş i pşini pi Abraham i Naşibaţi adoluş kahon mënt.

Naşibaŋi awul ba nwanjut, k   ahelan ba a   do Moyit k  abanan ba ba aaŋ. ²⁰  aaŋ anwoon aloolan, aannuma  aaŋ alon abanana uko wi ul a upun di. K  Naşibaŋi a   wo aloolan  a .

²¹ K  bgah, bala  kahon ki Naşibaŋi i? Nin! Woli nyeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo natoool  i k ş ki Naşibaŋi pawoona keeri  i p aş bgah. ²² K  Ulibra wi Naşibaŋi u   ji k  ba aaŋ na iko bti bawo  i pekadu. H nk, banfiyaaruŋ  i Yetu Kritt  ba  pna  i pfiyaar kayeenk uko wi Naşibaŋi ahonun.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ntuhanaa, awo  i kayen ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naşibaŋi akyuunun un. ²⁴ Bgah bayewi'un yewi  fa ayoonkna Kritt  pa n ilna nwo batool  i k ş ki Naşibaŋi, wi nfiyaaruŋ Kritt . ²⁵ K  wi nfiyaaruŋ h nkun, n nkak awo  i kayen ki bgah.

²⁶ An bti nawo babak Naşibaŋi  iki nafiyaar Yetu Kritt . ²⁷  nh n an bti nankakun baloolan na Kritt   i batitmu, nakak awo ji a  i k ş ki Naşibaŋi. ²⁸ Uunkak aka keeri nayuday k me anwoon aanwo nayuday,  aaŋ i bakjuuknt nun k me  aaŋ najeeh,  iint k me  aa . Nawo  aaŋ aloolan  i Kritt . ²⁹ K  woli nawo i Kritt  nawo keeri biki p ini pi Abraham, abot awo  i bankyeenkun uko wi Naşibaŋi ahonun Abraham.

4

¹ Uko wi, wi wi n alun p upan : nahiiŋ a in woli ahum  i kpo , aanji pa  na i bakjuuknt nun, woli ul adoon akaka iko bti. ² Ba aaŋ bajaan baku a, kabot kayen bka bi nul te unuur wi a in adatuŋ. ³ H nk di uwoon  fa kak pa un, nwo wo ji bapo , k  udolade wi umundu* ukjuuknt nun. ⁴ K  wal wi Naşibaŋi adatuŋ ubanuŋ, awalan Abukul  i kayin ki  aa , k  ak aş *bgah bi Moyit, ⁵ ahilna abuuran ba aaŋ biki bgah bajuuknt nun nbot n ilna nwo babak Naşibaŋi. ⁶ Pa pyuuj k  nawo babakul, Naşibaŋi a u  i n aaş ni nun Uhaaş wi Abukul

unjaan uhuuran kaji « Abba , Paap! » ⁷ Iinwo keeri  aaŋ i bakjuuknt nun, iwo abuk katoh ; ukaan k  ikluŋ kahiiŋ iko yi Naşibaŋi ahankun pa babakul.

Pawulu a al banfiyaaruŋ biki Galatiya

⁸  fa wi nawoon naamme Naşibaŋi, najeŋ iko ilon ado ya Naşibaŋi, k  ikjuuknt nan. Na manjoonan iko m nt iinwo Naşibaŋi. ⁹ K  h nkun wi nameeruŋ na Naşibaŋi, k me dwo kaji, h nkun wi Naşibaŋi ameeruŋ na an, hum di di nahilanun akak du udolade udah uwaan udooni wi, kakak kak ba aaŋ biki bakjuuknt nun ji unjon ba? ¹⁰ Naji nad man n uur n on, kli klon, n wal n on, n subal n on. ¹¹ Dhaajalaa : ulemp wi nji nlempun lemp pa an udi  di  i?

¹² An bayit naan dkoo an koo , nakakan nanaam n jibi nkakun anaaman . Naandol n do nin uko ulon unde' nun, wi mbiin awo na an. ¹³ Naleş bnuura, pmaak pakaan k  n o  fa ajukanan uyaaş uteek U up Ulil Unuura. ¹⁴ Pmaak pi naan panooranan maakan, k  na   wo naambeeh n, k me alow n. Nabaa do   p   p aje n ji dwo uwanjut wi Naşibaŋi k me ji Yetu Kritt   i uleeful. ¹⁵ Mnlilan mi nan mi  fa manwo  un ba? Dme bnuura, woli nahil  fa nalook ş k ş ki nan kawul n. ¹⁶ K  h nkun, wi n upanaŋ manjoonan, dkak na oorad inan i?

¹⁷ Ba aaŋ balon bado iko itum pa nakak  i baka, k  n sal ni baka n a   wo n wu aan, ba al pgar n na an, na   nabi naduka duka na baka. ¹⁸ Unuura  aaŋ ado iko itum pa bnuura, n uur bti, b  m nt  a  woli dwo na an. ¹⁹ An biki n alun maakan, dhaj pa an uyaaş ulon kak, ji  aa  anwoon  i kabuk, te wal wi Kritt  akjijun  i an. ²⁰ Namele lah jibi n alun pwo na an kahilna ka iini na an na pdiim pannuuriin  iki m mme jibi nji kadoon na an.

Uko wi Hagar na Faara

²¹ Na upaan, an nann alun bgah bi Moyit bado ka onan, naanji natiink uko wi Moyit

* **4:3** Udolade wi umundu : Iko bti ink onun ba aaŋ: n ntaayi, n nton, bgah bi bayuday, na igah ilon kak ink onun ba aaŋ. † **4:6** Abba :  i u up uaramayik dawoon Paap. ‡ **4:12** Pawulu akak awo ji banwoon baanwo bayuday, k  bagalat banwoon baanwo bayuday ba   la pwo ji bayuday. Pawulu a al bakak ji a, ul ankakun awo ji banwoon bawo bayuday.

apiitun i?§ 22 Ulibra wi Naşibaţi uji Abraham abi buk bapoţ batëb biint: alon awo abuk Hagar, ñaaţ i bakjuukntënuŋ, Kë alon awo abuk Faara, i bawoon baankjuukntën. 23 Napoţ i ñaaţ i bakjuukntënuŋ abuka ji bañaan bti, kë i ñaaţ najeeh aşë buka ŋiki Naşibaţi ahonun Abraham aji alun kabuk napoţ mënt. 24 Uko wan uyuu uko wi : baat batëb bukun mënt bayuuj ihonar itëb yi Naşibaţi adoon. Hagar ayuuj bhonar bi pnkun pi Finayi, di Naşibaţi awulun Moyit bgah, bhonar mënt bajaan bubuk bañaan biki bakjuukntënuŋ. 25 Hagar awoon pnkun pi Finayi, pawoon du utak wi Arabiya, ul awoon kak Yerutalem di hënkun, dawoon ŋi pjuuk dul na bubuk da bti. 26 Kë bañaan biki Yerutalem di baţi duuţ başë wo bajeer, dul dawoon anin un* . 27 Upiit aji :

« Lilaan, iwi ñaaţ inwoon iinhil pbuk,

Huuraan mnlilan mi nu,

iwi impaamun unoor wi kabuk.

ŋiki bubuk ñaaţ i badukun

balun katum kapel biki ñaaţ anwoon na ñiint. »†

28 Kë an bayiţ naan, nawo ji Itaak bapoţ bambukiin jibi Naşibaţi ahonun Abraham. 29 ŋfa napoţ ambukiin ji bañaan bti, ajaan aŋoonkna napoţ ambukiin ŋi mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi, hënk di uwohan kak nŋa di pa un. 30 Kë we wi Ulibra wi Naşibaţi ujakuŋ ba? Uji : « Dookan ñaaţ i bakjuukntënuŋ na abukul, abuk ñaaţ i bakjuukntënuŋ aanka kafah ŋi phiiŋ ji abuk ñaaţ najeeh. » 31 Kë hënk, an bayiţ naan, nŋenwo bubuk ñaaţ i bakjuukntënuŋ, nŋwo bubuk ñaaţ najeeh.

5

Mnjeer mi banfiyaaruŋ Krittu

1 Krittu abuuran un nŋhilna nŋwo bajeer na manjoonan. Namëbaan keeri naliint nawutna kakak ŋi pjuuk. 2 Natiinkan, nŋi Pawulu dŋup an, woli naşal aji pdo bawalan an *katëmp paktuun nawo batool ŋi kës ki Naşibaţi, uko wi Krittu akeeri do uwaan

udooni ŋi an. 3 Dkak akakalës kaţupan, ñaan anşaluŋ aji awo i kawala katëmp awo i kaţaş bgah bi Moyit bti. 4 An nanktaşuŋ bgah bi Moyit alaana pwo batool ŋi kës ki Naşibaţi, nawayşër na Krittu, nawaan bnuura bi Naşibaţi. 5 Kë un, uko wi nŋhaţun, uwo kë nŋwoona batool ŋi kës ki Naşibaţi ŋi pfiyaar. Uko wan, uwoon uko wi Uhaaş wi Naşibaţi uktënkun un pyoonk. 6 Ñaan anwoon ŋi Yetu Krittu, mënt pwala katëmp këme pwo iinkwala katëmp pakaan udooni, uko unkaan udooni uwo pfiyaar pangakanderun na bŋalad.

7 Wi najunun, naţi bnuura, kë in abaan anaţ naţ ŋi bgah aneenanan ptaş manjoonan ba? 8 Uko wi baţupanaŋ kë nadoo naţ, uunwoona du Naşibaţi andu'anaŋ. 9 Bañaan baji baji : « Uko umpooţ ujaan utaajan pşon bti. » 10 Nŋi dhaţ ŋi Ajugun aji naankşal uko ulon umpaţi. Kë ñaan anktokun nşal nŋi nan, udole wo in, Naşibaţi awayëşara kaji aduknaanaa.

11 Kë nŋi, bayiţ naan, woli dhum lah kajuukan aji bañaan bti bawo i pwala katëmp, babaa kahajanan we ba? Pkeţ pi Krittu ŋi krut paankak adeebaţan keeri nin ñaan alon. 12 Bañaan banktokanaŋ nşal bayaan keeri bakaş nleef nŋi baka!

Nawutan kaţaş nşal nŋi nan, nawutan Uhaaş wi Naşibaţi uţonjan

13 An bayiţ naan, Naşibaţi adu'an pa nawo bañaan bambuurun, kë mbuur mënt manşë wo maanwo mi kaţu'an nado kado uko wi uleef wi nan unaluŋ. Nabaa wo katëp ŋëp kaŋalad kawo ŋi bŋënkak. 14 Bgah bi Moyit bti baţonkrën ŋi uţup uloolan ŋaŋ: « nŋalan atëntu jibi inaluŋ uleefu. »* 15 Kë naşale wo ŋi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar. 16 Dŋupan keeri uko wi : nawutan Uhaaş wi Naşibaţi uţonjan nŋbida, naşë nahil nawo naankdo kaţaş unal wi nan unwoon uwuţaan. 17 Uko wi uleef unaluŋ upaţ na wi Uhaaş wi Naşibaţi unaluŋ. Kë uko wi Uhaaş wi Naşibaţi upaţ na wi uleef unaluŋ. Iko yi uleef unaluŋ na yi Uhaaş wi Naşibaţi unaluŋ iji igut ŋi ñaan meet, ukaan kë naanhil pdo

§ 4:21 Moyit apiitun nŋlibra kaŋeen nŋteek nŋi Ulibra wi Naşibaţi, ŋun nŋlibra mënt di di bgah bi bayuday bi Naşibaţi awulun Moyit bapiitaniin, aţu na iko inŋëpun ŋi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ŋi nŋlibra mënt ŋi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

* 4:26 Pawulu anaamntën Faara na Yerutalem di baţi duuţ. † 4:27 Itayi 54.1; Itayi aŋiniyaan Yerutalem ŋi dko di.

☆ 5:14 Bgah 19.18.

uko wi naŋaluŋ. ¹⁸ Kë naŋale wut kë Uhaaş wi Naşibaŋi uktoŋan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloŋ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaan uŋal pdo imeetana bnuura, iloŋ ŋi iko mēnt̄ yii yi : ipekadu yi piint̄, ubida uŋop, pŋuunk ; ²⁰ pdēman ŋntoŋ na pkaalam. Bşoorad, pŋom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaŋşēr, pdo baŋaan bandoli baŋo du umbaŋ wi baka. ²¹ Pŋeebar uko wi ŋaan ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piint̄ ; na iko itēnt̄ yuŋ. Dkakalēs jibi ndooŋ abi ŋup an, baŋaan banjaan bado iko mēnt̄an yi baankneej du Pşih pi Naşibaŋi.

²² Kë iko yi Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan ubuk yii yi : bŋalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, pŋar ŋi pŋenk, pwo ŋaan i bakfiyaaruŋ, ²³ pwo ŋaan i pŋaak pajaan paŋi, pŋijan uleef. Bgah baanneenan iko mēnt̄ di! ²⁴ Baŋaan banwoon biki Kritt̄u Yetu bapaŋ iko iwuŋaan yi uleef ujaan uŋal pdo ŋi krut. ²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaŋi uwuluŋ un ubida, ŋwo kawut wa uŋoŋun. ²⁶ Najoh ŋwut phomp : ŋwut kalaar bŋup, ŋwut kakujar.

6

Nadoon kaŋenkar

¹ Bayit̄ naan, woli ŋaan aloŋ amobana awo ŋi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaŋi uktoŋuŋ, nakakaana ŋi manjoonan naşē nawut kado btam na a. Andoli ŋi an alipariin kajot ŋi pjuban. ² Andoli adoon kaŋenk atēnt̄ul pkuŋa bdaaj bi nul ; hēnk naŋaş bnuura bgah bi Kritt̄u*. ³ Woli ŋaan anuŋ kë awo uko uloŋ bē aanwo nin uko uloŋ adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli aŋenk ŋi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ŋaŋ, aşē wut kado katenar na batēnt̄ul, ⁵ ŋiki andoli awo kajej pkuŋ pi nul.

⁶ ŋaan i bakjukanuŋ Uŋup wi Naşibaŋi awo kaŋok bka bi nul bti na ankjukanuluŋ. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ŋaan aloŋ aanji nohnaana Naşibaŋi ; uko wi ŋaan atepiin, wul wi aklun kakit. ⁸ ŋaan anktepiin iko yi uleeful uŋaluŋ aluŋ kakit pkeŋ, pi iko yi uleeful uŋaluŋ pabukuŋ. Kë ŋaan anşaan atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaŋi uŋaluŋ, aluŋ kakit ubida wi mnŋo wi Uhaaş wi Naşibaŋi

ukwuluŋ. ⁹ ŋwut kanoor ŋi pdo bnuura, ŋiki woli ŋēnwat iŋen, ŋluŋ kakit ŋi wal unuura, ŋdeey ŋnuura. ¹⁰ Wi ŋhumuŋ keeri nhinaa, najoh ŋdo kalemp pa bnuura bi bayit̄un banfiyaaruŋ na pa bnuura bi baŋaan bti.

Pjukan pbaaŋşaani

¹¹ Natenan ŋpiit ŋweek ŋi ŋi kapiitanan na kaŋen ki naan. ¹² Banŋaluŋ pwinana ŋi baŋaan, bukal baŋaluŋ pŋu'an pwala katēmp, kahilna ŋaŋ kawo baankhaj pa pkeŋ pi Kritt̄u ŋi krut. ¹³ Banjakuŋ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ŋi ŋleef ŋi baka, baando ji baŋaş ŋaş bgah bi Moyit, aşē ŋal nawala katēmp bahilna bado kahomp ŋi uko mēnt̄. ¹⁴ ŋi ŋi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ŋi nin uko uloŋ umpaŋi na krut ki Yetu Kritt̄u Ajugun. ŋi krut, iko yi umundu ipaŋana pa ŋi kë ŋi nkak apaŋana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp këme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko uloŋ. Uko unwoon, uwo pkak ŋaan nahalu. ¹⁶ Mnjeeh na mŋaga mi Naşibaŋi mawoon ŋi baŋaan bti bankŋaşuŋ uko wi mbaan aŋup ŋup, banwoon pntaali pi Naşibaŋi*.

¹⁷ Nin ŋaan aloŋ awutan kanooranaan hēnkun. Dwo na ijēn yi mnhaj ŋi uleef naan, ŋi katim ki Yetu.

¹⁸ Bayit̄ naan, dŋehan Naşibaŋi awulan bnuura bi Yetu Kritt̄u Ajugun. Uwo haŋ! Amen!

* 6:2 Natenan ŋi Galatiya 5.14. * 6:16 ŋi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naşibaŋi.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Kē aṣē wo aampiit wa pa bukal ṭaṅ ṭiki ṭi ṅlibra ṅteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṅbeeka ṅtum ṭi Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unlilnuṅ ṭi ṅbeeka ṅi Rom daṣihuṅ bti ṅanwoon ṭi Atiya. Baṅaan batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaan badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṅaaṣ. ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaan baya pdēmana. Baṅaan banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭaṅ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṅme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṣ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Tatana a. Bawo keeri kanaakiir kaṅehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṅaan awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ploom na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3–3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1–6.20)
4. Pwul mboṣ pbaanṣaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot

afiyaar Yetu Krittun na manjoonan. ² Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭenan ṅhaaṣ.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittun

³ Najoh ṅdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṅṅenkuṅ nja ṅdo kaṭaṣa, ṭiki ṅkak amēbandēr na Krittun. ⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat nja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul baṅaan bajinṭ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan bloṅ. Aṅal nja ukaṅ kē ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ji ṅbi ṅdo kabuka ajeṅ nja kē ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅaluṅ pa nja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnuṅ ṭi Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pṅaak pi nul ukaṅ kē ṅbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul nja ba atuman wi awulun nja uṣal unṭuṅa na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṅaluṅ pdo, wi ṅaan awoon aambaṅ kame'aara. Naṣibaṭi ajon ṅjal pdo uko mēnt ṭi Krittun. ¹⁰ Wi wal wi adatun ukbanun uko mēnt udolana : aṭonkrēn iko bti na baṅaan bti banwoon du baṭi na mboṣ kaṣē kaṭu Krittun awo naṣih.

¹¹ ṅkak ayeenk ṭi Krittun iko bti yi Naṣibaṭi ahoṅun. Ul anjaṅ ado iko bti jibi anumiin, adatun ji ṅdo kabuka, ¹² pa un ṅntaruṅ ahaṭ ṭi Krittun ṅṭu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittun wi natiinkun uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkbuurananan. Kē wi nafiyaarun, Naṣibaṭi awulan Uhaaṣ wi nul wi ahoṅun kadiiman kē nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaṣ wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoṅun aji alun kawulan. Iko mēnt ṅyeenk ya wal wi Naṣibaṭi akbuuranun nja ṭi buṭaan bti. Najoh ṅyeeh mndēm mi nul.

Pawulu aṅehandēr banfiyaarun

¹⁵ Ukaṅ wi ntiinkun kē baktiiniyaan pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Ajugun na jibi naṅaluṅ baṅaan bti banwoon biki Naṣibaṭi, ¹⁶ kē mbi duka duka ṭi pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kaleṣan wonṭi dṅehana. ¹⁷ Dṅehan Naṣibaṭi i Yetu Krittun Ajugun, Aṣin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaṣ wi

nul unktu'anan nawo bañaan banwoon na uşal untuja ubot uyuujan Naşibaţi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dñehan kak Naşibaţi ajeehanan nşal nahilna nayikrën phaţ pankaan kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoņuņ bañaan banwoon biki nul, ¹⁹ nabot nayikrën pdēm pweek maakan pi mnhina mi adoluņ kē manklempar nja, nñfiyaaruņ Krittū.

²⁰ Mnhina mēnt, adiiman ma bti ŧi Krittū wi anaţanuluņ ŧi pkeţ abot aţoorana ŧi kañen kadeenu ki nul du baţi. ²¹ Adola kē apel bnuura başih bti, baweek bti, mnhina bti, na bankşihun bti. Ayeenk katim kampeluņ itim bti yi bahilanuņ katiman ŧi umundu wi na unkmbiin. ²² Naşibaţi aţu iko bti na bañaan bti ŧi ihoţ yi Krittū uţeeh pa aşih ya, abot adola kē awo naşih i banfiyaaruņ bti ; ²³ bukal bawoon uleeful. Krittū aţuun mnhina mi nul ŧi baka aţuman, ul ajaan awul iko bti ŧi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaţi

¹ ŧfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ŧu'an kē nawo bañaan bankeţuņ ŧi kēş ki Naşibaţi. ² Nabi yuuj kē naţaş bgah bwuţaan bi umundu, aţaş Untaayi Uweek wi, unktuonun hēnkun bañaan bampokun ptiink Naşibaţi. ³ ŧfa, nja bti nwoha haņ, nbi ji nđo iko bti kaţaş unal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja unaluņ. Ipekadu ibi ŧu nja kē nwo biki kayeenk kakob ki Naşibaţi ji bañaan bti bandukiin.

⁴ Kē Naşibaţi aşē naga maakan, kē unal wi akaan pa nja ubot adēm maakan. ⁵ Wi pjuban pi nja paţuun kē nkeţ ŧi kēş ki Naşibaţi, unal mēnt ukaan kē awul nja ubida na Krittū. Bnuura bi Naşibaţi baţuun kē nabuuri. ⁶ ŧi pwo baloolan na Yetu Krittū, Naşibaţi anaţan nja ŧi pkeţ na a abot aţooran nja du baţi na a. ⁷ Ado haņ pa pyuuj iwuun bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja ŧi Yetu Krittū. ⁸ Bnuura bi Naşibaţi baţuun kē nabuuri, wi nafiyaaruļ. Uko mēnt uumpēna ŧi an, uwo uţen wi Naşibaţi. ⁹ Naando do uko uloņ ahilna aka mbuur mēnt. Nin aloņ keeri awutan kadēman bkowul ŧi uko mēnt. ¹⁰ Uko wi nwoon hēnkun uwo

udo wi Naşibaţi ŧiki ŧi pwo baloolan na Krittū, Naşibaţi aţak nja nhilna nđo iko inuura. Naşibaţi aboman iko mēnt ji nbi nđo kabuka, nhilna woli nbi buka nđo kado ya.

Bañaan bti bakak baloolan ŧi Krittū

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kaşē ji bukal bawoon banyaan katēmp ŧiki nleef nji baka nşalanaa, naleşan uko wi nawoon ŧfa. ¹² Wal mēnt naamme Krittū, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaţi, aando bhonar na an, kē nabot awo naanwo biki kayeenk ka-hoņ ki ahoņuņ banwoon biki pntaali pi nul. Naleşan kak kē nabi wo ŧi umundu awo naanka mnhaţ abot awo naamme Naşibaţi. ¹³ Kē hēnkun ŧi pwo baloolan ŧi Yetu Krittū, an nanlowuņ ŧfa Naşibaţi, pkeţ pi Krittū akeţaranan paţu kē nakak aņoga.

¹⁴ Ul *Krittū na manjoonan awoon btiinkar bi ntiinkaruņ: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday kē bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaţeş bañaan: uniw mēnt uwo bşoorad. ¹⁵ Apēnan ŧi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi ptaş inwoon ŧi ba injaan ido bayuday na banwoon baanwo bayuday başoorad. Ado haņ ahilna ajej baka bukal batēb bti akakan baka kē bawo baloolan ŧi a, hēnk di di aţiun btiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal batēb bti ŧi ploolan na Naşibaţi, hēnk bakak uleef uloolan, wi pkeţ pi nul ŧi kruk pawatuņ uko unţuun kē başooradi. ¹⁷ Abi pţupan uţup wi btiinkar, an nambiin alow Naşibaţi na bambiin aņoga. ¹⁸ Ul aţēpnun ŧi *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon uloolan aţu kē un bayuday na banwoon baanwo bayuday nhil aban du Naşibaţi Aşin nja.

¹⁹ Wul ukaan kē naankak awo bayaan kēme bañaan bambiin bi phil, nawo kak bañaan banwoon biki pntaali pi Naşibaţi, nawo biki katohul. ²⁰ Naşibaţi anaakrēnan ŧi pniw pi akniwuņ, kē banjañan na baţupar Naşibaţi bawoon induba ijuni, Yetu Krittū ul ŧi uleeful kē aşē wo pkumel pankmēbanuņ katoh bti. ²¹ Krittū adoluņ kē uniw bti unaţ abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naşibaţi Ajugun. ²² Nawo baloolan na Krittū, hēnk anaakrēnan kak ŧi uniw wi

akniwuŋ nahilna nawo *katoh ki Naşibaŋi, ki Uhaaş wi nul ukwoonŋ.

3

Pawulu nanjañan i banwoonŋ baanwo bayuday

¹ Uko waŋ ukaaŋ kē nji Pawulu kañehan Naşibaŋi pa an. Uko wi ndolonŋ pa an nanwoonŋ naanwo *bayuday, wi nji kalempuŋ pa Yetu *Krittu, uŋuunŋ kē nwo nakalabuş. ² Dfiyaar kē name ulemp wi Naşibaŋi aŋu'ēnuŋ ŋi bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiinŋ ayuujēn uko wi aŋaluŋ pdo wi nin alonŋ awoonŋ aambaanŋ kame'aara. ŋi uko waŋ wi wi mbiinŋ apiitan bŋiişu. ⁴ Woli naleyiir uko mēntŋ, nawin kē dme bnuura uko wi Krittu umbiinŋ amena. ⁵ Naşibaŋi aando wa ŋfa kē umeetanaa ŋi bañaanŋ jibi aŋēpnunŋ ŋi uhaaş wi nul ado wa kē umeetana hēnkuŋ ŋi banjañan na baŋuparul bayimanaan. ⁶ Uko umbiinŋ amena wuŋ uwo kē banwoonŋ baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naşibaŋi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk bti uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ. Uko mēntŋ udolanaa ŋiki bakak baloolan ŋi Krittu wi bafiyaaruŋ *Uŋup Ulil Unuura.

⁷ *Uŋup Ulil Unuura mēntŋ, Naşibaŋi aŋenēn ŋi bnuura bi nul mnhina mi nul ndo kaŋupna wa. ⁸ Nji mpoŋētaanuŋ ŋi bañaanŋ biki Naşibaŋi, awulēn bnuura bi pŋup banwoonŋ baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi ŋi *Krittu. ⁹ Dwo i kayuuj, kaŋinŋan ŋi uşal wi ñaanŋ andoli, uko umbiinŋ amena wi Naşibaŋi aŋaŋuŋ iko bti yi awoonŋ aanyuuj nin alonŋ ŋfa, dyuujan jibi akdolonŋ uko mēntŋ uhilna udolana. ¹⁰ Hēnk, hēnkuŋ banfiyaaruŋ bti baŋu mnşih na mnhina manwoonŋ du baŋi manhil mame jibi iko yi uşal unŋuŋa wi Naşibaŋi ujaanŋ uwul itumuŋ abot apaŋ. ¹¹ Uko mēntŋ uwo jibi Naşibaŋi aŋaluŋ uwo du ujuni, aŋēpna ŋi Yetu Krittu Ajugun adolna wa. ¹² Ul aŋuunŋ nja ŋhil pñog Naşibaŋi na mntēŋ ŋiki ŋfiyaara. ¹³ Ukaaŋ kē nji kakooŋan nawut kawut phaj pi bakhajaananŋ pa an padolan nawutandēr. Phaj mēntŋ paktijanaŋ mndēm.

¹⁴ Uko mēntŋ ukaaŋ kē nji kaŋup ŋi kadun ki Aşin nja, ¹⁵ ankaaŋ kē kşini bti du baŋi na mboş kawoo. ¹⁶ Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoonŋ mnweek, awulan uhaaş wi nul udo katēŋŋēnan, ¹⁷ *Krittu ahilna awo ŋi ŋhaaş ŋi nan ŋiki nafiyaara. Dkak añehan, wi najabuŋ awo na intaañ abot aliintŋ ŋi uŋal, ¹⁸ name na banwoonŋ biki Naşibaŋi bti jibi uŋal mēntŋ wi Krittu udēmuŋ maakan adoo wo uunka dko di uŋaŋuŋ. ¹⁹ Ĕñhēn, dñehan nahil name kē uŋal mēntŋ upel iko bti yi ñaanŋ ahilanuŋ kame, Naşibaŋi ahilna atumanan iko bti yi awoonaanuŋ.

²⁰⁻²¹ Mnhina mi Naşibaŋi manjaanŋ manlemp ŋi nja, ukaaŋ kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ŋhilanuŋ kañehan kēme kadoo kaşal. Najoh ŋdo kadēmana te mnŋo, ŋi banfiyaaruŋ bti na ŋi Yetu *Krittu. Uwo haŋ.

4

Pwo baloolan ŋi Krittu

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uŋuunŋ kē nwo nakalabuş, dkooŋan nado kayuuj ŋi mnwo mi nan kē nawo jibi Naşibaŋi andu'anaŋ aŋaluŋ nawo. ² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kē naŋaladi ŋi pdo kamiirad. ³ Namēbaan naliintan ŋi btiinkar na pwo ŋi ploolan pi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaanŋ uwul. ⁴ ŋwo uleef uloolan, kē Uhaaş wi Naşibaŋi unwoonŋ ŋi nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnhaŋ mi Naşibaŋi aduurananŋ mankaanŋ awo mloolan. ⁵ Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu bi ŋkaanŋ ayeenk bakaanŋ awoha bloolan. ⁶ Naşibaŋi Aşin bañaanŋ bti awoha aloolan, ul aŋşihuŋ iko bti na bañaanŋ, ul kak ajaanŋ alemp ŋi bañaanŋ biki nul bti, kabot kawo ŋi baka.

⁷ Kē andoli ŋi nja aşē ji yeenk bnuura bi Naşibaŋi kahilna kado ulemp wi Krittu aŋu'uluŋ. ⁸ Hēnk di di Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ:

*Wi akpayiinŋ bko duuŋ
aŋij biki amobuŋ,
aŋen bañaanŋ biki nul iko ilonŋ.**

✧ 4:8 Kañaaam 68.18. * 4:9 Aduna awala ŋi mboş: Balonŋ baji : aduna aya mboş uŋeeh du mnkeŋ.

⁹ Kë we uwoon apayaa? Uko mënṭ uyuuy kë aduna awala te ṭi mboṣ*. ¹⁰ Anwaliin ul akaan apaya aṭep baṭi bṭi kahilna kawul iko bṭi ṭi umundu ubida kaṭuman. ¹¹ Kë iko yi aṭenuṅ bañaan iwo : baloṅ bawo banjañan, baloṅ bawo *baṭupar Naṣibaṭi baloṅ bawo bañaan bankdooṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura, baloṅ bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruṅ na bajukan bgah bi *Krittu. ¹² Ado haṅ bañaan biki Naṣibaṭi bahilna babomandër pa ulemp wi ptēṅṅēn uleef wi Krittu unwoon bañaan biki Naṣibaṭi bṭi. ¹³ Hēnk ṅbi kaya te kadoo kawo nja bṭi baloolan ṭi pfiyaar pi ṅkfiyaaruṅ na ṭi pme pi ṅkmeen Abuk Naṣibaṭi. Hēnk, ṅjij ṭi pṭaṣ Krittu, kanaama bṭi. ¹⁴ Njēnkak awo keeri bapoṭ biki pjukan pi bañaan baloṅ banti-tuṅ ṭi kaguuru pajaan pañooṭ du bdēm jibi ṅmaaron ṅajaan ṅaluṅ iṭeem, uyook kaya na ya. ¹⁵ Nbaa ṭep ṭep kado kaṭup manjoonan na uṅal, kaṣe kado kanaam naam Krittu pya, ul anwoon bkow. ¹⁶ Aji ṭepna ṭi dko bṭi di imoh ijaan iyitiiraan kaṭoṅ uleef, uko kṭaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ṭi uleef dado ulemp wi da, uleef uji udēm bṭi kaka uforta ṭi bṅalad.

Ubida uhalu ṭi Krittu

¹⁷ Uko wi, wi wi ṅji ṅṅaluṅ kaṭupan ṭi katim ki Ajugun : naṭaṅaan pdo kapoṣ ji bañaan banwoon baamme Naṣibaṭi, banwoon na ṅṣal ṅnaaf. ¹⁸ Nṣal ṅi baka ṅawo ṭi bdēm ; kë babot awo baanka ubida wi Naṣibaṭi ajaan aṭen ṭiki bawo ṭi kapaam, kë ṅhaaṣ ṅi baka ṅabot adēnēt. ¹⁹ Pwaan mnkow pi bawaanṅ paṭu kë bakjuban pjuban pi piintṅ abot abi duka duka ṭi pdo iko iṭop bṭi. ²⁰ Kë an, mēṅṅ uko waṅ wi wi najukuṅ ṭi *Krittu. ²¹ Wi natiinkuṅ uko wi Yetu, kë bajukanan uko unwoon manjoonan manwoon ṭi a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun ṭfa, kaṭelēs mnwo mi nan mi ṭfa. Uṅal wi uleef ujaan uguuran kadoo ṭijan du pkeṭ. ²³ Iṭēb yi nan na ṅhaaṣ ṅi nan ṅawo ṅi kakak ṅhalu, ²⁴ naṣe nakak bañaan bahalu biki Naṣibaṭi adoluṅ kë banaama awo na ubida ujintṅ uṭool wi manjoonan manjaan mambuk.

* 5:5 Ampiiṭuṅ aṣal kë ṅnaan napit aji dēman ṅntoṅ ṭiki aji dēman iko pdēman pi awoon kadēman ṭaṅ Naṣibaṭi. Natenan ṭi Kolot 3.5.

²⁵ Hēnk, nawutan kaṭilan : Andoli ṭi an adoon kaṭup atēṅṅul manjoonan ṭiki ṅnaakiir awo nja bṭi uleef uloolan. ²⁶ Nadeebaṭle nawutan kawut udeeb wi nan uṭu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoo ujot. ²⁷ Nakṭen *Untaayi Uweek dko dmēban. ²⁸ Nakiiṅ aṭaṅaan, aṣe ṭep ṭep amēban ulemp wi nul, awo natool ṭi wa, ahilna aka uko wi akfaaṣēruṅ na anwoon ṭi kanuma. ²⁹ Uṭup uwuṭaan uwutan kapēn ṭi mntum mi nan, uṭup unuura ṭaṅ unjaan uṭēnk kaboman kabot kado banktiinkuṅ wa bnuura, uwoon kado kapēn ṭi mntum mi nan. ³⁰ Nawutan kaṭu *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujooṭan ; Uhaaṣ wi nul wi aṭu'anaṅ wi wi akuṅ kayikrēnaanan ṭi unuur wi mbuur. ³¹ Napēnaan ṭi ptoofan iko bṭi inwoon itēṅṅ phank ṅnaan ṭi uhaaṣ, bṣoorad, udeeb, pdeṅṅ pdiim, bkuutar na pdo kado iko bṭi yi mnṅot. ³² Nawoon keeri na iṭēb inuura nabot nado kaṅaga batēṅṅan. Nadoon kamiirad jibi Naṣibaṭi aṭēpnunṅ ṭi *Krittu amiiran.

5

¹ Nawo babak Naṣibaṭi biki aṅaluṅ maakan ukaan kë nawo biki kado katen ṭi a. ² Uṅal uwoon kaṭoṅ ubida wi nan jibi uwoon pa Krittu : aṅal nja adoo wul Naṣibaṭi kaṭuṭ ki nul pa nja, kë kawo uṭen na untaam udolni bṭeṅṅan banliluṅ Naṣibaṭi.

Nawoon ṭi bjeehi

³ Hēnkunṅ wi nawoon biki Naṣibaṭi, naankak awo biki kado kaṭiiniyaan ṭiiniyaan iko yi pjuban pi piintṅ, ubida uṭop, na pṅeebar iko. ⁴ Nin naanwo kado kaṭiiniyaan iko iṭop kēme iko inaaṭ kēme iko yi bawaanṅ mnkow bajaan baṭiiniyaan. Iko mēṅṅ iinyuk nado kaṭiiniyaan. Naṭēpan ṭep nado kabeeb Naṣibaṭi. ⁵ Hēnk di uwoon, nameen wa bnuura, nin ṅnaan anjaan ajuban pjuban pi piintṅ, kawo ṭi ubida uṭop aankluṅ kaneej du Pṣih pi Krittu na Naṣibaṭi. ṅnaan ankaan aji ṅeebar iko aankak aluṅ kaneej du pa, ṭiki aji dēman iko yunṅ kawo ji Naṣibaṭi i i akdēmanuṅ.*

⁶ Nin ṅnaan alonṅ awutan kaguuran na ṅṭup ṅwaanṅ udooni : uko mēṅṅ bṭi ujaan

uṭu Naṣibaṭi adeebaṭēr banwoon baandi pṭaṣa. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na bañaan batēnt bukun. ⁸ Ṭfa nabi wo bañaan biki bdēm, kē hēnkun naṣē kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji bañaan biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi bajaan babuk uwo bti unuura, utool abot awo wi manjoonan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlilun Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi bañaan biki bdēm, naṭēpan ṭēp nado kayuuj kē iko mēnt iwo iwuṭaan. ¹² Uko wi bañaan mēnt bajaan bado ṭi kamena ukowandēn maakan pdo kaṭiiniyaan. ¹³ Iko bti impēnun iji imeeṭana du bjeehi. Kē uko ummeeṭaniin du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ Hēnk di di upiitaniin aji :

« Naṭiin iwi inkṭoyēntun,
naṭiin ṭi pṭoof pi bankeṭun,

*Krittu aṣē naṭan bjeehi bi nul ṭi iwi. »†

¹⁵ Nalipariin keeri ṭi mnwo mi nan mi ṅnuur bti. Nawutan kado kado ji bapēn ; nadoon kado ji banwoon na ṅṣal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura ṅyaaṣ bti ṅi nahilun pdo ba, ṭiki wal wi ṅwoon wi, uwo uwuṭaan. ¹⁷ Ukaan kē naanwo kado bpēn, nadoon kala pme uko wi Ajugun aṅalun nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paji patokan ubida ; naṭēpēn ṭēp natum na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. ¹⁹ Nadoon katēntēn batēntan ṭi pṭoofan na iyeeh yi pñaamarēn Naṣibaṭi, na yi pdēman *Krittu. Uhaaṣ wi nul uṭu'an iyeeh mēnt ṭi bkow. Nadoon kayeeh kadēman Ajugun na ṅhaaṣ ṅi nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal undoli ṭi iko bti Naṣibaṭi Aṣin nja ṭi katim ki Yetu Krittu Ajugun.

Banniimarun

²¹ Andoli adoon kaṭaṣ *Krittu ṭi pdo katiink batēntul. ²² An baat nadoon katiink bayinan jibi banfiyaarun bajaan batiink Ajugun. ²³ Ṇiinṭ awoon ajug katoh jibi Krittu awoon ajug banfiyaarun. Banfiyaarun bawoon uleef wi Krittu, kē ul ṭi uleeful ajaan abuuran baka. ²⁴ Jibi banfiyaarun bajaan batiink Krittu, hēnk di di

baat bawoon kado katiink bayin baka ṭi iko bti.

²⁵ Kē an biinṭ naṅalan baharan jibi *Krittu aṅalun banfiyaarun adoo wul uleeful akeṭ pa baka. ²⁶ Ado haṅ bahilna baṭēpna ṭi uṭup bawo biki Naṣibaṭi, wi aṅowun baka na meel, ²⁷ banfiyaarun bahilna bapēn bawinana ṭi kadunul bawo na mndēm ji ṅaaṭ ankniimiin anwoon nanuura, najinṭ piṣ kē kaara di nul daanlaatari kēme awo na iko ilon itēnt yun. Ado haṅ banfiyaarun bahilna bawo bajinṭ, baṭool babot bado kado uko unnuuriin ṭaṅ. ²⁸ Kē hēnk di di biinṭ bawoon kaṅal bahar baka jibi baṅalun ṅleef ṅi baka. Aṅṅalun aharul, uleeful wi wi aṅalun. ²⁹ Hēnk di uwoon, nin ṅaan alon aambaan kapoka uleeful, aji ṭēp ṭēp kade de'an wa, kaboman wa. Krittu aji do haṅ kak na nja ṅnfiyaarun, ³⁰ ṭiki ṅwo uleeful. ³¹ Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « Waṅ ukaan kē ṅiinṭ aklun kaduk aṣin na anin kanaakiir na aharul, bakak ṅaan aloolan »* ³² Manjoonan mnweek manwinana ṭi ṅṭup ṅi. Nji dji uko waṅ uwo wi *Krittu na banfiyaarun. ³³ Ṇiinṭ kak akaan aṅal aharul ji uleeful, ṅaaṭ ado katiink ayinul.

6

Bapoṭ na bajug baka

¹ An bapoṭ pfiyaar pi nafiyaarun Ajugun paṭuun nado katiink bajugan, ṭiki uko mēnt uwo utool. ² *Bgah baji : « Mēbaan ṣaaṣ na naanbnuura »* uko mēnt uwoon uteek ṭi iko yi Naṣibaṭi ajakun ṭi Bgah ungakandērun na kahon, ³ uji : « Ihilna iwo ṭi mnlilan ṅnuur ṅi nu ṅabot ṅatum ṭi mboṣ. »*

⁴ Kē an baṣin bapoṭ, nakbubara kado kadeebaṭan babukan ; nadoon kakuṣ baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inlilun Ajugun.

Balemp na biki baklemparun

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparun ṭi mboṣ ṭi, nahetan ikow nado kaṭaṣ baka na iṭēb ijint ji nalempar lempar *Krittu. ⁶ Nawutan kaṭaṣ baka ṭaṅ woli batenan pa bajakna kē nawo balemp

† 5:14 Bañaan baamme ṅaan ampiitun uṭup wi. Balon baṣal kē uka pwoona ṭi kayeeh kalon. ☆ 5:31 Ujuni 2.24.

☆ 6:2 Ppēn 20.12a. ☆ 6:3 Ppēn 20.12b.

banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar Krittu banjaan baŋu ŋhaaŋ ŋi baka bti ŋi pdo uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ. ⁷ Nawutan kaŋaŋ baka kaŋe kaŋal kē baŋaanaŋ ŋaŋ biki naklemparuŋ, nadoon kaŋaŋ baka na ŋhaaŋ ŋjintŋ ji naŋaŋ ŋaŋ Ajugun. ⁸ Name kē Ajugun aluŋ katuum ŋaanaŋ andoli ŋi uko unuura wi adoluŋ awole nalemp kēme i baklemparuŋ.

⁹ Kē an biki baklemparuŋ namēbaan banlemparananŋ na ŋhaaŋ ŋjintŋ, nawut kabēg baka. Name kē Ajugun i baŋi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ŋaanaŋ awoonŋ.

Iko iguti yi Naŋibaŋi awulananŋ

¹⁰ Dbaaŋŋaanaŋ bŋup bi kaji na an, najejan phina pi nan ŋi mnwo mi nawoonŋ na Ajugun, ŋi mnhina mi nul mandēmuŋ maakan. ¹¹ Najejan iko iguti bti yi Naŋibaŋi awulananŋ, napokna kaguuru ki *Unŋaayi Uweek, ¹² mēntŋ baŋaanaŋ bajēn biki ŋkgutanaanuŋ, ŋnŋaayi ŋanwoonŋ du baŋi ŋa, na mnŋih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoonŋ wi bdēm. ¹³ Najejan keeri iko iguti bti yi Naŋibaŋi. Hēnk nanaŋna naliintŋ ŋi ugut ŋi unuur uwuŋaan, ubale nahum bnaŋ.

¹⁴ Namēbaan keeri naliintan : najejan manjoonan natan ŋi blank manwo katēl ki nan, nawohariin kamiŋa ki ifeeru, kul kawoonŋ pwo ŋaanaŋ natool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi. ¹⁵ Iŋapaat yi naktuunŋ ŋi ihoŋ iwoon pbomandēr pa pya pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naŋibaŋi aŋenuŋ nja. ¹⁶ Najejan pfiyaar ŋwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najēmŋen iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru. ¹⁷ Najejan mbuur manwoonŋ ŋi *Krittu manwo pntuuru pntak pi ugut. Uŋup wi Naŋibaŋi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwulananŋ.

¹⁸ Nadoon kaŋehan Naŋibaŋi kakooŋa ŋwal bti, *Uhaaŋ wi nul udo kaŋēnkan ŋi uko mēntŋ ; natamaan nawut kayoont iŋeen nin unuur uloolan ŋi pdo kaŋehandēr banwoonŋ biki Naŋibaŋi bti. ¹⁹ Naŋehandēraan kak, Naŋibaŋi aŋuuna uŋup wi nul ŋi mntum mi naan, hēnk nhilna ndo kaŋup na mntēŋ uko umbiŋ amena wi *Uŋup Ulil Unuura ujaanaŋ udiiman. ²⁰ Dwo naŋupar wa, kē wul ukaanaŋ kē ntanana na mnkorentu awo

ukalabuŋ. Naŋehandēraan keeri pa ndo kaŋup na mntēŋ uko wi nwoonŋ i kaŋup.

Uŋup ubaaŋŋaanaŋ

²¹ Dŋal an kak name jibi nji nwoonŋ, uko wi nji kadoonŋ. Tiŋik, ayiŋ nja i nŋaluŋ maakan ankaanaŋ awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluŋ kaŋupan jibi iko bti iwoonŋ. ²² Dyila yil du an pa aŋupan jibi ŋwoonŋ abot atēntēnan.

²³ Dŋehan Naŋibaŋi Aŋin nja na Yetu *Krittu Ajugun bajoobŋen ŋhaaŋ ŋi banfiyaaruluŋ bado kaŋalad babot bahoŋelēŋ pfiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naŋibaŋi pa banaluŋ bti Yetu Krittu Ajugun te mnŋo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ṭi bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt̄ kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babiin awat Pawulu ukalabuṣ ṭiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon ṭi baka i bajaan bado Epafrodit añaota. Wal mēnt̄ wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint̄ ṭi pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet̄, bawut kaṭiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kē bawo ṭi ploolan na Kritt̄u, kē btiinkar bawoon kawo ṭi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Kritt̄u (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Ñaan najēn awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṣnwoon balem-par Yetu *Kritt̄u, ṣwul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Kritt̄u awo biki Naṣibaṭi na baweeek biki baka na banjaan baṭēnk baweeek mēnt̄ ṭi ulemp. ² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Kritt̄u Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṣhaaṣ.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko winan, nyaaṣ bti ṣi njaan kaleṣan. ⁴ Woli dñehandēran an bti Naṣibaṭi, dji kawo ṭi mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan ṭiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu iñeen yi nan

ṭi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭēnkñēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi ṭi an ado kalempa lemp te uba wa, ṭi unuur wi Yetu *Kritt̄u aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utēnt̄ waṣ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an ṭi uhaaṣ wi naan, woli dwo ukalabuṣ kēme awo ṭi pṣutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji naṭēnkēn ṭi ulemp wi Naṣibaṭi awulnun. ⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kē dmēbanan an bti ṭi uhaaṣ wi naan abot aṣalan jibi Yetu Kritt̄u aṣalanaṣ.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado uṣal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṣṣal ṣi nan ṣṣadoo ṣṣajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi Naṣibaṭi aṣalun. ¹⁰ Hēnk nahilna najoṣ uko unuurnaaniin naṣē nawo bajint̄ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Kritt̄u aklun kabi. ¹¹ Nawo kak bañaan bant̄umun na uko wi pwo batool wi Yetu Kritt̄u aṭuun ṭi an. Hēnk nayuuṣ mndēm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Baiṣ naan dṣal name kē uko undolnun ubaa ṭep ṭep ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeṭana meeṭana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih najeenkal na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Kritt̄u uṭuun kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē uko mēnt̄ ukak aṭu kē baiṣ nja batum bahaṭ ṭi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mnt̄ēṣ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē balon baji baṭup uko wi *Kritt̄u na uṣal wi bpulad na wi bkujar, kē balon baṣē ji baṭup wa na uṣal unuura. ¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Kritt̄u na uṣal unuura, uṣal ujaan uṭu baka pdo haṣ, ṭiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na uṣal wi bpulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Kritt̄u. Mēnt̄ uṣal ujint̄ ujaan uṭu baka banaṭa ; baji baṣal photoalēs mnhaj mi naan du ukalabuṣ. ¹⁸ Kē uko mēnt̄ uṣē wo uunwo nin uko ulon. Uko unkaan udooni uwoon woli na uṣal uwuṭaan kēme na uṣal unuura wa, baṭup uko wi Kritt̄u. Dliandēr uko mēnt̄. Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt̄ pya, ¹⁹ dme kē uṭij mbuur mi naan, ṭiki nañehandēraan, kē Uhaaṣ wi Yetu Kritt̄u

ubot aţenk n. ²⁰ Uko wi nji kayoonkuŋ abot ahaţ na uhaaş wi naan bti uwo k  nin m nkkowa, dbaa ţ p ţ p h nkuŋ kado jibi njaan kado ŋnuur bti kayuuj na mnt ŋ mnd m mi Kritt   i uleef naan woli dwo najeb k me woli dke i.

²¹ Woli dwo najeb *Kritt  awoon uh f nt wi naan, k  woli dke i kanuurand n. ²² K  woli pwo  i mboş paţu ulemp wi naan udo kaya bnuura, m mme keeri uko udat. ²³ Dwo na ŋşal ŋt b : dnjal pya, kaya kawo na Kritt , wul wi ndoon ahokan hokan. ²⁴ K  uş  nuura pa an nwo  i mboş  i. ²⁵ K  jibi nfiyaaruŋ uko m nt  dme k  d o  i na an bti, nahilna nado kad m nabot nawo na mnlilan  i pfiyaar pi nafiyaaruŋ Kritt . ²⁶ H nk woli dkak du an nahilna kaka uko ulon  unktuuŋ nataŋar Yetu Kritt  kak.

²⁷ Uko unkaan udooni uwo nado kaţon ubida wi nan, uţaan na *U up Ulil Unuura wi *Kritt . H nk, woli dbi du an k me awo m nwo na an katiink k  nam band r aliint awo ji ŋaan aloolan agutar na uhaaş uloolan pfiyaar panwoonun  du U up unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaaş uloolan başooran bal nkanan ; uwo pa baka uko unkyuujun  p ot pi baka na unkyuujun  k  Naşiba i abuuranan. Uko m nt  up nna du Naşiba i. ²⁹ H nk di uwoon ,  i uko wi Kritt  : Naşiba i aţenan k  nahil afiyaara abot aţenan k  nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarun  uwoon  uloolan na wi nawinun  k  nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameen .

2

B iinkar na pwalan bkw

¹ Woli pwo baloolan  i Kritt  paji pat ŋ nenan, woli u al wi akaan pa an uji u a anan mnt g, woli Uhaaş wi Naşiba i u u'an k  nakak baloolan, woli na aladi abot a agiir, ² natiinkaran keeri, na alad, nala pwo  i ploolan  i uhaaş na  i uşal. H nk dlun  kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko ulon  na uşal wi bpulad, k me kado kado uko ulon  kalaana pwinana. Naţ p n   p nawalan ikow nado katen bat ntan ji bad m apelan. ⁴ Andoli awutan kaşal uleeful  a n, adoon kaşal bat ntul.

⁵ Nawoon na uşal ut nt wi Yetu *Kritt   i p oofan

⁶ Ul anwoon ji Naşiba i aş  wo aan o aten plin pi alinun  na Naşiba i

⁷ abaa   p   p apok pdiiman mnd m mi nul akak awo ji ba aan bti, akakan uleeful nalempar ba aan. K  ba aan bti bawin k  awo ŋaan naj n.

⁸ Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko ulon  wi Naşiba i a alun , adinan pke , adoo dinan pke   i krut.

⁹ Ukaan k  Naşiba i adeen  du bko duu , awula katim kand mun  apel itim bti.

¹⁰ H nk, banktiinkun  bti katim ki Yetu du ba i na mboş, na du mnke  banup.

¹¹ Itum bti ibot ido kad man Naşiba i Aşin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi ba aşar Yetu

¹² An bayi  naan biki mmaganun , dme k  naambaan ka a anaara pdo ka aş Naşiba i. Nawutan kado ka aş keeri woli dwo na an  a n, nadoon ka aş kak maakan woli m nwo na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan  i pdo kawalan ikowan na  i pdo ka aş Naşiba i na pal nk. ¹³ Naşiba i ul ajaan a u'an, k  naji na al pdo kabot kado uko wi a alun .

¹⁴ Woli nawo i pdo uko ulon  nawutan kado ka ur ŋuran, k me kado kala ar.

¹⁵ H nk nahil kawo ba aan bajint  piş biki bawoon  baankwin nin uko ulon  wi p up  i baka, babak Naşiba i banwoon  baanwo na nin bu aan blon   i p oof pi ba aan biki umundu wi banwoon  ba ilan na bado bu aan. Nado kanuur wal m nt   i umundu,

¹⁶ an nam banun  U up unjaan uwul ubida. H nk, dlun  kata aran  i unuur wi *Kritt  akun  kabi,  iki p i pi naan na unoor wi naan ŋaankwaan  udooni. ¹⁷ Woli p aak pi naan padoo wo i ptula kawo u aakan wi b enjan banwoon  pfiyaar pi nafiyaaruŋ, kalilanaara lilan kabot ka an na an bti.

¹⁸ H nk kak nawo i kalilan kabot ka an na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

19 Dhaṭ ṭi Ajugun Yetu aji dyil ṭi ṅnuur ṅi Timote du an, ahilna ajoobṭēnēn udeeb ṅi kak, woli dṭiink jibi nawoori. 20 Mēnka nin ṅāan alon kak anjaan aṭu uṣal ṭi an ṅi ṅi kala pme jibi nawoori na manjoonan. 21 Bukal bṭi ikow yi baka yi yi bajaan balempar, baanji balempar Yetu *Krittu. 22 Kē ul, nawin an bṭi uko wi ahilun pdo. Awo na ṅi alemp jibi napoṭ ajaan awo na aṣin, kē ṅklem un batēb bṭi aṭup *Uṭup Ulil Unuura. 23 Ul i i ṅi ṅṅalun pyil du an keeri, wi ṅi kamehan me jibi uko wi nan uklun kaṭep. 24 ṅi kak dhaṭ ṭi Ajugun aji dbi kak du an hēnkuṅ uunkjon.

25 Kē nṣē ten awin kē dwo i kayil Epafrodit kak, ayiṭ nja ṭi *Krittu, i ṅjaan ṅgakandēr kalemp kabot kagutar *Uṭup Ulil Unuura. An nayilulun ṭi ṅi ado kalemparaan wi nwoon ṭi kanuma. 26 Abi ṅal maakan pwinan an bṭi abot ahaajala, wi natiinkun kē amaaki. 27 Na manjoonan abi maak adoo ṅogan pkeṭ, kē Naṣibaṭi aṣē ṅagi'a. Mēnṭ ul ṭaṅ i aṅagiin, ṅi kak aṅagi'aan maakan, ado han ṅwutna woli dpēn ṭi mṅṅēg mi, kaneej ṭi mlon. 28 Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, ṅi mbot nwo mēnkak ajootan maakan. 29 Nayeenkana na mnlilan ṅi ṅāan anwoon i Ajugun, nabot namēban baṅaan banwoon ṅi a bnuura. 30 Ul ankakuṅ i pkeṭ pa ulemp wi Krittu, ayeenkaran ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an ṭi ṅleefan pa ṅi adoo kak i pkeṭ.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittu

1 Kē hēnkuṅ an bayiṭ naan, nalilaan ṭi Ajugun. Nin uunwo unoor ṭi ṅi nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko mēnṭ utēnṭēnan tēnṭan. 2 Nalipariin baṅaan banwoon ṅi ṅbuṣ*, bado buṭaan, bukal biki pwala katēmp pawoon ṭaṅ pṅal uleef. 3 Nja ṅjaan ṅṭēpna ṭi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi kadēmana, nja ṅnṭuun mndēm mi nja ṭi Yetu *Krittu, abot awo ṅēnhaṭ ṅleef ṅi nja, nja ṅwoon banwaliin katēmp na manjoonan.

4 Kē ṅi, ddoon aka uko unhilun kaṭu'ēn nhaṭ uleef naan. Woli alon anuṅ

kē ahil phaṭ uleeful, ṅi dhilun kahaṭ uleef naan kapela. 5 ṅi i bawalanun katēmp wi mbukiin ado ṅnuur bakreṅ, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pṣini pi *Benyamin, dwo na heberē abuk naheberē. ṭi uko wi pṭaṣ *bgah dwo *nafaritay. 6 Dbi wo ṅāan anṅalun uko wi Naṣibaṭi maakan adoo nun wi ṅi kahajanun banfiyaarun Yetu kē ddo do wa. Woli pṭaṣ uko bṭi wi bgah bajakuṅ aji uwo utool, nin ṅāan alon aanhil kajakēn uko ulon.

7 Kē iko bṭi yi mbiin aṣal kē iṭu'ēn nwinana bnuura ṭi kadun ki Naṣibaṭi, Krittu ado kē mme kē dbi neem na manjoonan. 8 Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoon ṭi pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin kē dbi neem ṭi iko bṭi. Aṭu kē nwaan iko bṭi yi mbiin aka, kē nṣē win kē iko bṭi iwo iwetar yi nwoon i kafēl du pyewēl kahilna kaka Krittu. 9 Kē ṭi a di nwoonun natool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, pwo natool pi pṭaṣ bgah pawoon paanhil pwulēn. Woli dṅiyaar Yetu ṭaṅ di nhilun kawinana pwo natool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. 10 Uko wi ṅṅalun uwo pme Krittu. Pme'a pawoon pme mnhina mi pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ na phaj ṅi a kaṣē kanaam na a ṭi pkeṭ pi nul. 11 Kē hēnk, dhaṭ kē Naṣibaṭi alun kanaṭanaan ṭi pkeṭ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

12 Mēnṭ ddo bi ka ka uko mēnṭ kēme nwo ṅāan anwoon aanwo na nin buṭaan dlon, kē nṣē taman katen me dmob uko mēnṭ, ṭiki Krittu amobnun ṅi ṭi uleef naan. 13 An bayiṭ naan, dme kē mēndo bi mob wa. Kē uko uloolan ṭaṅ wi wi nwoonaanun ṭi uṣal, uko mēnṭ wii wi : pṭilma iko bṭi yi ndoon abi do, kado katen kadun, 14 kagutandēr uko mēnṭ kahil kayeenk uko wi Naṣibaṭi adurnun du baṭi duuṭ aṭēpna ṭi Yetu Krittu.

15 Nja bṭi ṅnṅiun ṭi pṅiyaar Yetu, najoh keeri ṅṭu uṣal ṭi uko mēnṭ. Woli nawo na ṅṣal ṅṭēb ṭi uko ulon Naṣibaṭi kajinṭanan wa. 16 Kē ṭi dko di ṅbanun hēnkuṅ, najoh ṅwut kaṭaṅian pṭaṣ bgah bi ṅjejun.

17 Bayiṭ naan, an bṭi nadoon katen ṭi ṅi, nabot nado katen ṭi baṅaan banjaan

* 3:2 ṅbuṣ: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ṅbuṣ.

başaş uko wi njakanan. ¹⁸ Batum baji bado ji başoor krut ki *Krittu jibi ndoon abi tapan akak atapan hênkuñ na mnkuul ti kës. ¹⁹ Babaañsaan du bdo. Mënt Naşibați i i bafiyaarun, iyin yi baka yi yi bafiyaarun. Baji batanar uko unwoon kawo lah mnkow pa baka, bukal banuun nhaaş ni baka bti ti iko yi mboş. ²⁰ Kë nja, nwo biki bați, dul di nkyoonknuñ nabuuran i nja Yetu Krittu Ajugun. ²¹ Ul aktëlëşun nleef ni nja njanjaan nakeş, kakakan na nanaam na wi nul, unwoon uleef unwoon na mndëm. Aşlëş na na mnhina mi ajaan aşihna iko bti.

4

¹ Hênk an bayiş naan biki mmaganun maakan, dnuhan maakan, an nawoon mnlilan mi naan, na uko unkyuujun kë nji dwatun ti kampëtar ki nji kapëtarun. An biki mmaganun, hênk di nawoon kamëban kaliint ti ptaş Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Tuntic dkootan koot naten ti Ajugun nakak natiinkar. ³ Kë iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, tēnkan baat batëb bukuñ ti uko mēnt. Babi wo na nji agutar *Uşup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nji bti, biki itim ipiitaniin ti *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan nnuur bti ti Ajugun ti uko bti. Aa, dkak akakalëş, nalilaan. ⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniin ti bañaan bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaşaaş nin uko ulon. Ti iko bti, nakootan Naşibați nañehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli nañehana uko ulon. ⁷ Hênk, ajoobtēnan nhaaş udoo upel iko bti yi uşal uhilanun kaşal abot amëban itëb yi nan na nşal ni nan ti Yetu *Krittu. ⁸ Bayiş naan, uko wi nji kabaañsaanun wi : naşuun nşal ti uko bti unwoon manjoonan, uko uwoon uunji uşu ñaan mnkow, unwoon uşool, unwoon ujint piş awo uunwo na nin buşaan blon, unjaan uşu ñaan kaşalana, uko unyukun ptiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pmëban na iñeen itëb. ⁹ Uko wi najukun ti nji, wi nayeekun abot atiink ti nji, wi nawinnun

kë nji kado, iko mēnt bti nadoon kado ya. Hênk, Naşibați anjaan ajoobtēn nhaaş awo na an.

Pbeeb Naşibați ti uko wi ajaan aşen

¹⁰ Dlilan maakan ti Ajugun, wi nakaan ayuuj kë naşu nşal ni nan ti nji. Mēnji naambaan kaşu'aara nşal ti nji, naambi hil hil pyuujēn uko mēnt. ¹¹ Mēnt kanuma kaşu'ēnun kë nji kaşini hênk, djuk plin ti uko wi nkaan. ¹² Dhil pwo ti bwaan abot ahil pwo ti pyok. Dko bti di nwoon na ti iko bti, Naşibați ado kë nhil kayok këme kawo na ubon, kë nhil pwo woli dka maakan këme awo ti kanuma. ¹³ Anjaan awulēn mnhina adolon kë nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ Kë an naşë do bnuura wi naşēnkun ti unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunun pşup *Uşup Ulil Unuura apēna utaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plon pi banfiyaarun Yetu paantēnkēn na itaka, yi nan şań yi yi nji nyeekun. ¹⁶ Wi nwoon du ubeeka wi Tetalonika, mēnt uyaaş uloolan şań wi wi nayilbanaanun uko wi nnumiin. ¹⁷ Mēnkla la nawulēn uko ulon, uko wi nşalun uwo : uko wi nadolnun uwo bnuura bi Naşibați akhoşalēşun ti iko yi ahankanun. ¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin bti, ido pel kanuma ki naan. Dtumandēni, hēnkun wi nyeekun iko bti yi nayilun Epafrodit atijēn. Iwo ji pşekēñ plil pi bşenan bi Naşibați adiin abot alilandēr. ¹⁹ Kë Naşibați i njaan kadēman aşē hank ti Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun kaşēpna ti ba kawulan uko bti wi nanumiin. ²⁰ Mndēm mweek manwo ti Naşibați Aşin nja te mnto! Uwo han.

Pwul mboş pbaañsaani

²¹ Nawulan mboş bañaan bti bammëbanun Yetu *Krittu awo biki Naşibați. Bayiş nja banwoon ti na nji bawulan mboş. ²² Banwoon biki Naşibați bti awo ti na nji bawulan mboş ; banklemparun *Fetar naşih najeenkal ti baka bawulan mboş maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

* 4:3 Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : Ti uşup ugrek bapiit aji « Tutugot », uhinan kawo katim ki ñaan. Ti, balon baji katim ki ñaan ka.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aṣe tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafraṭ anjaan agakandēr na Pawulu abiiṅ aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi ṅṣubal ṅlon ṅaṭepun, kē baṅaan balon baṣe ya da ajukan baṅaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafraṭ abiiṅ ajukan baka. Baṅaan mēnt baji na baka ṅaan anṅaluṅ Naṣibaṭi abuurana awo kadēman ṅwanjut na ṅnton ṅlon ṅampeluṅ baṅaan bajēn. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde ṅyemaṭ ṅlon. Kē Epafraṭ aṣe ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ṅaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5–2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20–4.6)
5. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adoluṅ kē nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun na Timote ayiṅ nja ṅwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi aṣiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēnēn ṅhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nñēn ṅṭaṅan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli ṅñehandēran. ⁴ Nṭiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na uṅal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti.

⁵ Pfiyaar na uṅal mēnt ṅawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankanaṅ du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēman dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan. ⁷ Epafraṭ nanohun anjaan alemp na un ajukananaṅ, ul anwoon nalempar Krittun na manjoonan anklempon pa an*, ⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempon ṭi an kē naṅaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi ṅmehaṅ me uko waṅ, aṣe bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal unṭuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi aṅaluṅ. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi aṅaluṅ. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan. ¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdoluṅ na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdoluṅ, ¹² nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja andoluṅ kē nahil kaka uko wi ahoṅun baṅaan biki nul, bukal banwoon ṭi bjeehi. ¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm aṅooṭ du pṣih pi Abukul i aṅaluṅ. ¹⁴ Ṭi ul di di ṅbuurnuṅ, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ṅaan aambaan kawina Naṣibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi ṅwinuluṅ. Ul awoon nateek, akṣihuṅ iko bti impaṣaniin, ¹⁶ ṭiki ṭi a di di iko bti ipaṣaniin du baṭi na ṭi mboṣ, ṅko ṅanwinaniin na ṅanwoon ṅanwinanaa : ṅnton ṅankṣihuṅ, ṅanwoon na mnhina, na ṅandukiin bti. Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko mēnt bti, iko mēnt bti aṭak ya pa a. ¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paṣana, iko bti imēbandēraan ṭi a. ¹⁸ Banfiyaaruluṅ bti bawoon uleeful, ul kaṣe awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ṭi banknaṭiin ṭi pkeṭ, ahilna kawo nateek ṭi iko bti. ¹⁹ Ulil Naṣibaṭi kē atumana iko bti inwoon ṭi a, ²⁰ abot aṭēpna ṭi a akakan iko bti ṭi mboṣ na du baṭi ṭi ploolan na ul Naṣibaṭi. Pñaaṅ pi Abukul pantuliin ṭi krut paṭijun

* 1:7 Anklempon pa an : Nlibra ṅlon ṅapiit aji : anklempon un.

btiinkar mēnt. ²¹ An, nabi low Naşibaţi, kē buṭaan bi najaan nado na bi najaan naşal kē bado kē naşoorad na a. ²² Hēnkuṅ uleef wi Abukul unwoon wi űaaṅ najēn ukeṭi, pkeṭ mēnt paṭu kē nakak atiinkar na a. Hēnk nahil kanaṭ ṭi kadunul kawo bajinṭ piş, baṅaaṅ banwoon baanwo na nin buṭaan dlon, biki bawoon baanhil pji nin uko ulon ṭi baka. ²³ Kē naşē awo i kamēban bnuura kaliint ṭi pfiyaar kawut kapēn ṭi phaṭ pi *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkuṅ. Uṭup mēnt baṭup wa baṅaaṅ bti ṭi mboş, wul wi nji Pawulu kalemparuṅ wi nji kaṭupuruṅ wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ṭi phaj ṭi uleef naan ṭi phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaaruṅ banwoon uleeful. ²⁵ Pa an nanfiyaaruṅ bti biki Naşibaţi aṭu'ēnuṅ pdo ulemp wi pṭup uṭup wi nul bti. ²⁶ Uko mēnt uwoon uko wi Naşibaţi amenun baṅaaṅ du wi umundu uwoonuṅ, hēnkuṅ ameeṭan wa baṅaaṅ banwoon biki nul. ²⁷ Anjal baṅaaṅ biki nṭaak bti bame iko inuura na mndēm manwoon ṭi uko umbiin amena. Uko mēnt wii wi : *Krittu awo ṭi an, ul adoon kē nahaṭ kē nayeenk ṭi mndēm mi Naşibaţi. ²⁸ Kē hēnk di di njaan ṅmeeṭan Krittu, kaṭup baṅaaṅ bti balipara, kabot kajukan baka na uşal unṭuṅa bti, bahilna bawo ṭi Krittu bukal bti baṅaaṅ banjijun ṭi pfiyaar. ²⁹ Uko mēnt ukaṅ kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ṭi nji, mi Krittu awulunṅ.

2

¹ Dṅal name kē dwo ṭi pṅutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na baṅaaṅ bti banwoon baambaṅ kawinēn na kēş ki baka ; ugut mēnt utam maakan. ² Ddo haṅ nahilna nawo na mntēṅ ṭi iṭēb yi nan nabot naṅalad nawo ji űaaṅ aloolan ; natum na uşal unṭuṅa. Nahil wal mēnt kame uko umbiin amena wi Naşibaţi. Uko mēnt uwoon *Krittu. ³ Ṭi a di di iko inuura maakan bti yi uşal unṭuṅa na injaan ihaabēş űaaṅ uşal iwoon. ⁴ Dṭupan uko mēnt űaaṅ alon awutna nin kadaaran na nṭup ṅlil ṅi nul. ⁵ Uwo manjoonan kē dlowan, kē uşal wi naan uşē wo ṭi an, kē nṭilan maakan wi nwinanan kē namēban bnuura

abot anaṭ aliint ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ Krittu.

Mnwo mi baṅaaṅ banwoon biki Krittu

⁶ Hēnk wi nadinanuṅ Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an. ⁷ Najab awo na intaaṅ ṭi a, kē ajejan aniwna katohul, abot adolan kē nakliint ṭi pfiyaar jibi bajukananan, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittu awo na an ṭi ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naşibaţi ṅnuur bti.

⁸ Naṭafaraan balil mntum badaaran, ṅşal ṅi baka ṅawo ṅi baṅaaṅ, ṅawaṅ udooni. Uşal utēnt wun uumpēna du Krittu, upēna du udolade wi baṅaaṅ, na du mnhina manjaan manṭon umundu wi. ⁹ Ṭi ul ṭi uleeful di di iko bti inwoon ṭi Naşibaţi ifēṭun. ¹⁰ Kē ṭi a di di nayeenknuṅ iko atuman, ul ankşihun başih bti na mnhina bti.

¹¹ Ṭi *Krittu nawala katēmp kanwoon kaanwo ki űaaṅ awalananan. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ṭi uleefan kapēnan. ¹² Ṭi batitmu namoya na a, abot anaṭa ṭi pkeṭ wi nafiyaaruṅ mnhina mi Naşibaţi manaṅanuluṅ ṭi pkeṭ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp ṭiki naanwo bayuday, iṭuun kē nawo bakeṭ, Naşibaţi awulan ubida na Krittu. Amiir nja ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiitun aji ṅduknaanaa ṭiki ṅēnṭaş uko wi bgah bajakuṅ, Naşibaţi atow da, aba na da wi apanun da du kruṭ ki Krittu. ¹⁵ Awohēs ṅnton ṅankşihun na ṅanwoon na mnhina, apēnan ṅa aṭij ṭi kadun ki baṅaaṅ, alaaṭ laaṭēn ṅa ṭi kafēṭ ki pntuk panlilanun wi awatun ṅa ṭi pkeṭ pi Krittu akeṭun ṭi kruṭ.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, kēme uko wi ṅfettu ṅlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uwutan kaṭu nadinan nin űaaṅ alon aji naduknaanaa ṭi iko itēnt yun. ¹⁷ Iwo ṭaṅ ulimēnt wi iko inwoon i pbi. Kē uko unwoon na manjoonan uşē wo Krittu. ¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadēman ṅwanjuṭ, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi ṭu ṭu ṅşal ṅi baka bti ṭi ṅwanjuṭ na iko impēnuṅ awinana ṭi kadun ki baka. ṅşal ṅi baka ṅaji ṅaṭu baka banah, ṅawo ṅi baṅaaṅ bajēn,

ɲawaan udooni. ¹⁹ Baanji bamëban ɲi Krittü anwoon bkow. Ul ankaan kë uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamëbandër bnuura ɲi dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadëm jibi Naşibaɲi aɲaluɲ.

Pkeɲ na pkuɲ kanaɲa ɲi pa na Krittü

²⁰ Wi nakeɲuɲ na *Krittü, kë mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kë naji naɲaş udolade wi wa, ji wul umëbanuɲ ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « Kjej uko wi, » « Kñem wuɲ, » « Kban wundu. » ²² Uɲiiniyaan iko injaan iluɲ kaɲoka. Uko mënɲ uwo udolade wi bañaan. ²³ Udolade mënɲ uji uwo wo ji uwo na uşal untuɲa, ɲiki uji uɲiiniyaan pɲaş *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aşë waan udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi uɲaluɲ.

3

Pmëban Ubida uhalu unwoon ɲi Krittü

¹ Jibi nanaɲiin ɲi pkeɲ na *Krittü, nadoon kala iko yi baɲi keeri, di Krittü awoon aɲo ɲi kadeenu ki Naşibaɲi. ² Naɲuun uşal wi nan ɲi iko yi baɲi, nawut yi mboş. ³ Hënk di uwoon, nakeɲi, kë ubida wi nan umenana na Krittü du Naşibaɲi. ⁴ Krittü awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napën kawinana na a ɲi mndëm mi nul.

⁵ Nafiɲan keeri ɲi mnwo mi nan iko yi mboş yi uleef uɲaluɲ. Iko mënɲ yii yi : pekadu di piinɲ, ubida uɲop, pɲal iko iwuɲaan, pbi kaɲu ɲu uşal na uhaaş bti ɲi uko, pñeebar iko, ɲiki ankaan ado haɲ aji dëman iko yuɲ ji Naşibaɲi i i akdëmanuɲ. ⁶ Iko itënɲ yan ijaan itij udeeb wi Naşibaɲi [ɲi banjaan bado ya]. ⁷ Iko yan yi yi najaan nado ɲfa, wi ikɲonɲuɲ ɲbida ɲi nan. ⁸ Kë hënkun, napënaan iko yan bti ɲi ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaɲ, kado kahank ñaan ɲi kaɲëb, kawo na bjooɲ ; nawutan kado kakarad, uɲup ulon ukowëndënaan uwutan kapën ɲi mntum mi nan. ⁹ Nɲilan ɲawutan kawo ɲi ptoofan, ɲiki nawo hënkun bañaan bahalu banwohëşuɲ ubida wi baka ujon na iko iwuɲaan yi wa. ¹⁰ Nawohara hënkun ubida uhalu, wi Naşibaɲi awulanaɲ abot aji ɲëlëş wa ɲyaaş bti kë nado naam na a, ul anɲakanan, nahilna name'a bnuura. ¹¹ Hënkun uunkak aka *nayuday na awoon

aanwo nayuday, anwaliin *katëmp na anwoon aanwala ka, ñaan i uɲëeh, këme anwoon aamme nin uko ulon ji bañaan biki utaak wi Tit, ñaan i bakjuuknɲënuɲ ɲi ulemp këme ñaan najeesh ; *Krittü ɲañ akaan udooni abot awo ɲi bañaan banfiyaaruɲ bti.

¹² Wi Naşibaɲi adatanan kë nawo biki nul, kë abot aɲalan, nadoon kañaaga, nado kaɲënkak, nabot nado kawalan ikow. Nawoon bañaan banjoobuɲ ikow banwoon baanji bataran. ¹³ Nadoon kamiirad, woli atëɲan alon adolan uko ulon, nawuladën iñeen, namiirad. Jibi Ajugun amiiranan, an kak, nadoon kamiirad. ¹⁴ Kë uko undëmnuɲ maakan uwo nanjalad, uɲal ujaan udolan namëbandër bnuura. ¹⁵ Btiinkak bi *Krittü aɲijuɲ ɲi an badoon kaɲonan ɲhaaş. Naşibaɲi aɲijan ɲi btiinkak mënɲ nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaɲi ɲnuur bti. ¹⁶ Uɲup wi Krittü utum ɲi an! Nadoon kajukandër, kaɲënkak kawutna kajot ɲi buɲaan. Nadoon kado haɲ na uşal untuɲa bti, kayeeh Naşibaɲi na iyeesh yi pñaamarën na iyeesh yi pdëman Krittü, *Uhaaş wi nul uɲu'an iyeesh mënɲ ɲi bkow. ¹⁷ Uko bti wi nahilanuɲ kaɲup këme kado, nadolan wa ɲi katim ki Yetu Ajugun. Naɲëpnan ɲi a nado kabeeb Naşibaɲi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaaruɲ

¹⁸ An baaɲ nadoon katiink bayinan, ji bañaan banwoon biki Ajugun. ¹⁹ An biinɲ nanalan baharan nawut kado kalëbar na baka.

²⁰ An bapoɲ, nadoon katiink bajugan ɲi iko bti ; uko mënɲ wi wi Ajugun aɲaluɲ. ²¹ An başin bapoɲ, nakbubara kado kadeebaɲan babukan ji babi bawutandër.

²² An balemp, nadoon katiink ɲi iko bti biki naklemparuɲ ɲi mboş ɲi. Nawutan kado kado haɲ ɲiki batenan këme woli nala pwinana bnuura ɲi bañaan. Nadoon kado haɲ na uhaaş ujinɲ wi bañaan banwoon baaññoom Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilan kaɲu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ɲi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen kë Ajugun atuuman na iko inuura yi ahankun banwoon biki nul. Na manjoonan *Krittü Ajugun i i naklemparuɲ. ²⁵ Kë ñaan ankɲoluɲ buɲaan aluɲ kayeenk uko

wi buṭaan mēnt̄ bakt̄ijun̄, kē nin bpaṭṣēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparun̄, nawoon baṭool na banklemparan̄ nabot namēban baka bnuura. Nameen kē an kak, naka alon̄ kē awo Ajugan du baṭi duuṭ.

Uko wi pdo

² Namēbaan naliint̄ ṭi pñehan Naṣibaṭi, nawoon bten naṭu ibaṭ ṭi uko mēnt̄, ṭi pdo kabeeba. ³ Woli nañehan, nañehandērun̄ kak Naṣibaṭi ajeehan bgah bi ulemp wi pṭup Uṭup wi nul, nhilna ndo kaṭiiniyaan uko wi *Krittu umbiin̄ amena unṭuun̄ kē nwo ukalabuṣ. ⁴ Nañehaan nhil ndo kameeṭan wa, jibi nwoon̄ i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon̄ baanwo biki Krittu, uko bti wi nakdolon̄ nadoon kado wa na uṣal unṭuṇa, nyaaṣ bti wi nahilanun̄.

⁶ Nṭup n̄i nan n̄awoon n̄nuura, n̄ataab pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

⁷ Kē Tiṣik, ayiṭ nja i mmaganun̄ anwoon̄ nalempar *Krittu na manjoonan, i njaan̄ kagakandēraan kalempar Ajugun, aṭupan jibi nwoyi ṭi bti. ⁸ Dyila du an, ahilna aṭupan jibi n̄wo i ṭi abot atēṅṭēnan. ⁹ Onetim kak, ayiṭun̄ na manjoonan i mmaganun̄ ampēnnun̄ du an agakandēr na a. Baṭupan uko bti unkt̄epun̄ ṭi.

¹⁰ Arittarkut̄ anwoon̄ ṭi na n̄ji ṭi ukalabuṣ, na Markut̄ ayiṭ Barnabat̄ bawulan mboṣ. Name uko wi nawoon̄ i kado woli Markut̄ abi du an : namēbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaan̄ badu Yuttut̄ akak awulan mboṣ. Bukal bawajanṭ̄ ṭañ ṭi bayuday banfiyaarun̄ *Krittu, bajaan̄ balemp na n̄ji pa *Pṣih pi Naṣibaṭi ; baji batēṅṭēnēn. ¹² Epaftrat̄ anwoon̄ i ubeeka wi nan akak awulan mboṣ. Awo nalempar Yetu Krittu abot aji bi taman taman ṭi pdo kañehandēran Naṣibaṭi nahilna namēban naliint̄, najij ṭi pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naṣibaṭi aṇalun̄. ¹³ Dṭup aji dmaar uko wi : Aji noor maakan ṭi uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit̄. ¹⁴ Luk kak nakuraar i n̄maganun̄ na Demat̄ bawulan mboṣ.

¹⁵ Nawulan bayiṭ nja biki Lawoditiya mboṣ. Nawulan kak Ninfa na banfiyaarun̄ bti banjaan̄ bayitiir du katoḥul mboṣ.

¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitan̄, nakaan nado banfiyaarun̄ banwoon̄ Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi n̄ji kapiitun̄ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amēban bnuura ulemp wi ayeenkun̄ ṭi Ajugun.

¹⁸ N̄ji Pawulu kapiitan̄ na kañen ki naan, dwulan mboṣ. Naleṣan kē dwo ukalabuṣ. Bnuura bi Naṣibaṭi bawo ṭi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu (natenan ṭi Ulbra wi Ulemp wi Banjaan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittu. Wi ṅwal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan balon baṣe wuuk bañaan kē balat Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittu bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣe pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi ṅṣubal ṅṭēb ṅaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittu banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣe pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka ṅhaaṣ ṅaanṭoora na baka ṭiki bayiṭ baka na banoh baka batum bakeṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēntēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuur undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unlilun Krittu. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittu abi (4.13–5.11)
5. Pṭan na pwul mboṣ pbaañsaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun. Nñehan baka bawulan bnuura babot bajiobṭēnan ṅhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

* 1:1 Filwanut: balon baji badu'a kak Filat.

² Nñenji ṅṭaṅna pbeeb Naṣibaṭi ṅwal bti pa an bti, wi ṅjaan ṅleṣan woli ṅñehana. ³ Na manjoonan ṅji ṅleṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bṅalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittu Ajugun.

⁴ An bayiṭun biki Naṣibaṭi aṅalun, ṅme kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi ṅbiin du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, ṅēndiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi ṅwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakun awo bankdiimanun banfiyaarun biki ṅṭaak ṅi Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē ṅēndo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukal ṭi ṅleef ṅi baka baṭup jibi namēbanun un wi ṅbiin du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk ṅnton alempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pkeṭ, ankbuurunun nja ṭi udeeb unkmbiin.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittu, name an ṭi ṅleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē ṅṣe yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēn mi ṅhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaan batum badoon adola do na un maakan. ³ Nṭup ṅi nun ṅaanwo ṅi mnlafren, abot awo ṅēmbi bi na uṣal uwuṭaan, ṅēmbi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē ṅhilani aṣe wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaan kē ṅṭup wa. Nñenla la plil bañaan, Naṣibaṭi ammeen ṅhaaṣ ṅi nun i i ṅklaan plil. ⁵ Name kē ṅēmbaan kawoha na ṅṭup ṅṭaab ṅi kaguuru,

këme aţup nţup kahilna kaka uko ulon ; Naşibaţi ame kë uwo manjoonan. ⁶ Nin n nla pd m  i  naaŋ,  i an k me  i balon. ⁷ Ndo hilan lah kabi ji ba naaŋ baweeek, kayuujan k   wo *banja nan biki Kritt  ; a   baa   p   p abi na pjoob bkow, awo jibi  naa  ajaan aboof abukul. ⁸ N alan  al maakan adoo hilan kawo n nklin lin  i p upan U up Ulil Unuura wi Naşibaţi  a n, ma kake aran,  iki nakak ba naaŋ biki  maganuŋ maakan. ⁹ An bayitun,  fiyaar k  naleş bnuura ulemp na unoor wi nun :  lemp nfa na utaakal kawutna kawo pkun pa nin  naaŋ alon wi n k upanaŋ U up Ulil Unuura wi Naşibaţi.

¹⁰ Nawin bti, k  Naşibaţi akak awin jibi  biin awo na an nanfiyaaruŋ:  wo ba naaŋ bajint batool, biki  naaŋ awoon aanhil p up uko uwu aan  i baka. ¹¹ Name bnuura k   wo na an bti jibi a in napo  ajaan awo na abukul ; ¹²  ji n t n enan, kajakan namiir, kajakan na u kaba , nahilna  i mnwo mi nan nado kado iko yi Naşibaţi a aluŋ, ul ankdu'anaŋ  i p ih pi nul nabot nawo na mnd m mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaaruŋ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaan kak k  n nji n ta an pbeeb Naşibaţi wii wi : wi nayeekun u up wi Naşibaţi wi n upanaŋ, naanyeenk wa ji uwo u up wi  naaŋ naj n, nayeek wa ji uwo u up wi Naşibaţi. K  uwoha u up wi Naşibaţi na manjoonan, u up m n  uklempun  i an nanfiyaaruŋ. ¹⁴ An bayitun  i *Kritt , h nkuŋ nawo ji banfiyaaruŋ Yetu Kritt , ba naaŋ biki Naşibaţi na manjoonan, banwoon du utaak wi Yuda : nahaj  i i en yi biki utaak wi nan jibi bahajuŋ  i i en yi biki utaak wi baka. ¹⁵ Ba naaŋ m n  bado k  bafin Yetu Ajugun na *ba upar Naşibaţi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naşibaţi a aluŋ abot a oor ba naaŋ bti. ¹⁶ Bado na pneenanun p up banwoon baanwo bayuday u up unkbuuranuŋ ; h nk na  wal bti baji baho al ş ipekadu yi baka. K  h nk di udeeb wi Naşibaţi umobuŋ baka h nkuŋ.

Pawulu a al pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayitun  i *Kritt ,  bi wo i kadukan  wal  lon. Name bnuura k   leef  a n  adukanaŋ,  haaş  i nun  aduka na an.

Nnuhan maakan, a al maakan pwinan. ¹⁸ K  h nk,   al pbi du an,  ji Pawulu  i uleef naan  yaaş n tum ddo na pbi du an, k  *Fatana a   neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an b  m n  nin  naaŋ alon, nawoon mnha  na mnlilan mi nun, an nakdiimanuŋ k  ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Kritt  Ajugun aklunji kabi. ²⁰ Aa, nawoon mnd m na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaan k  n nkak ahilan pyoonk, a    al aji  yil Timote ayi  nja  i *Kritt  du an ka   kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote m n  aji lempar Naşibaţi na un  i p up U up Ulil Unuura wi Kritt . Nyila, abi du Tetalonika a enkan abot at n enan  i pfiyaar pi nan, ³  haaş  a oor na an bti nawole  i unoor wi  woon wi. Name bnuura k  unoor m n  uwoon kafah ki nun. ⁴ Wi  biin awo na an, n upan k   luŋ kado kahaj, k  mnhaj m n  mambanuŋ n a h nk, k  namee. ⁵ Ukaan k  wi nwoon m nkak ahilan pyoonk, k  nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Kritt . Dbi l nk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaţi  i u up ulil wi  tiinkun

⁶ K  h nkuŋ wi Timote awoonuŋ du an, a upun u up ulil  i pfiyaar pi nan na  i b alad bi na aladuŋ. Akak ajakun aji naji naleş uko wi nun na mnlilan aku  anuhun jibi un  nuhanaŋ. ⁷ An bayitun  i *Kritt , pfiyaar pi nan pat n nenun  i unoor na man aaf bti mi  woon. ⁸ N hef n  h nkuŋ wi nam banuŋ  i Ajugun. ⁹ K  hum di di  hilanuŋ kabeeb Naşibaţi kadoo kak şan  i uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek  i kadun ki nul. ¹⁰ Nfa na utaakal,  ji n taman ka ehana, a enun  kak  winan,  hilna  jukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ N ehan Naşibaţi A in nja  i uleeful, na Yetu Ajugun badolun  hil  bi du an. ¹² N kak a ehan Ajugun ado nado ka aladaara  alad pya, nabot na al ba naaŋ bti jibi un   alanaŋ. ¹³ H nk nawo ba naaŋ banwoon baanwo na nin bu aan dlon, ba naaŋ bajint piş  i kadun ki Naşibaţi A in nja, wal wi Yetu

Ajugun aklunji kabi na bañaan bti banwoon biki nul. [Uwo hañ.]

4

Mnwo manliluŋ Naşibaŋi

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbaaŋŋaana kaji na an, nado kajuk ŋi un jibi nawoon kado, kadoo kaŋalana du Naşibaŋi. Ŋme na manjoonan kē nado bi kado hañ, kē ŋşē ŋehanan abot akooŋan ŋi katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ŋi pdo hañ.

² Name iko yi njakanan nado kado ŋi katim ki Yetu Ajugun. ³ Uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ uwo : nawo bañaan bajinŋ piş, banwoon baanwo ŋi ubida uŋop. ⁴ Ŋnaan andoli awo kame jibi akwoon na ŋnaaŋ, kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ*, awo i kawo ŋnaan najinŋ piş, kabot kawo na a kē nin alon aanka uko ulon uŋup ŋi mnwo mi nul. ⁵ Aankwut uŋal uwuŋaan uyoha jibi banwoon baamme Naşibaŋi bajaan bado. ⁶ Kē ŋi uko mēnŋ alon awutan kaguur atēnŋul kēme kadola uko unkde'uluŋ ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanuŋ hañ, jibi ŋdoon abi ŋupan abot ayuujan bnuura. ⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aandu nja pa ŋwo ŋi ubida uwuŋaan, adu nja pa ŋwo bañaan bayimanaan, bajinŋ piş. ⁸ Ukaan kē ŋnaan ampokun pjukan pi, mēnŋ ŋnaan i i apokun, Naşibaŋi a, ul anwulanan Uhaaş wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ŋi bŋalad, ŋiki an ŋi ŋleefan najukna ba du Naşibaŋi. ¹⁰ Nado bi kado do hañ na bayiŋ nja bti ŋi utaak wi Matedoniya bti. Kē ŋşē kooŋan nataman maakan kak. ¹¹ Naŋuun kabaŋ ŋi pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ŋi iko yi bañaan bampaŋi ; uko wi nanumiinŋ nayikajēran wa, jibi njakanan. ¹² Woli nado hañ, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ŋnaan alon aŋenkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiŋun ŋi Krittu, ŋŋal name manjoonan ŋi uko wi bankeŋun, nawutna kajooŋan ji banwoon banka mnhaŋ. ¹⁴ Ŋfiyaar kē Yetu akeŋi, abot anaŋa ŋi pkeŋ, kē hēnk di di ŋkaan afiyaar kē banfiyaaruŋ aŋē keŋ, Naşibaŋi alun kanaŋan baka, bawo na Yetu

te mnŋo. ¹⁵ Uko wi ŋkŋupanan hēnkun uwo uŋup wi Ajugun : nja ŋkhumun bajeb te wal wi Ajugun akbiinŋ ŋēnkwo ŋi kadun ki baka. ¹⁶ Hēnk di uwoon, wal wi Ajugun akdolun pdiim kaŋup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniinŋ, wal wi plul pi Naşibaŋi paktiinkaniinŋ, Ajugun ŋi uleeful awalnaana baŋi, bankeŋun afiyaar ul Krittu banaŋa duna ŋi pkeŋ. ¹⁷ Wal mēnŋ un ŋnhumuŋ bajeb, ŋnaakiir na baka kadeeŋana du kanfēluŋ kaya kayit na Ajugun du bko duuŋ. Hēnk ŋşē ŋwo na a te mnŋo. ¹⁸ Nadoon katēnŋen keeri batēnŋan na uŋup mēnŋ.

5

Pwo bten

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, naannuma baŋupan wal wi uko mēnŋ ukdolaniinŋ. ² Name bnuura an ŋi ŋleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiiŋ ajaan abi na utejan. ³ Wal wi bañaan bakjakunŋ : « Ŋhaaş ŋi nja ŋaŋooraa, nin uko ulon uunkdan dan » wal mēnŋ wi wi pŋoka pweek pakkuruŋ kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi ŋi ŋnaaŋ anwoon na kayinŋ. Nin ŋnaan aankbuur ŋi pŋoka mēnŋ.

⁴ Kē an bayiŋun, naşē wo naanwo ŋi bdēm, unuur waŋ udoo ukuran kur ji nakiiŋ. ⁵ Na manjoonan, an bti nawo babuk bjeehi, babuk pnak. Ŋnwo biki utejan, biki bdēm. ⁶ Nawulēn ŋwut kaŋoyēnŋ keeri ji bukundi ; nawulēn ŋwo bten, ŋwut kakuj. ⁷ Baŋoy, utejan wi wi bajaan baŋoyēnŋ ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ Kē nja, ŋnwoon biki pnak, ŋnwo kakuj ; nawulēn ŋjej pfiyaar na bŋalad ŋdo kamiŋa kanŋak ki bangoli, ŋjej mnhaŋ mi ŋluŋ kabuur ŋdo utepi unŋak. ⁹ Na manjoonan, Naşibaŋi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja ŋkaana mbuur ŋi Yetu Krittu Ajugun, ¹⁰ ankeŋaruŋ nja ŋhilna ŋwole bajeb kēme bakeŋ ŋwo bajeb na a. ¹¹ Ukaan kē andoluŋ awo i katēnŋen atēnŋul, kabot kaŋenka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaaŋŋaani na pwul mboş

¹² An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋnehanan nado kado hañ, namēban bnuura baweeke biki

* 4:4 Ŋnaan andoluŋ awo kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ; balon baji ŋi kē Pawulu aji : Ŋnaan andoluŋ awo kame jibi akwoori na aharul.

Ajugun aţuun ʒi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaţupan uko wi nawoon i kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan k e nawo biki kam eban baka kabot kaŋal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

¹⁴ Nkooţan an bayiţun, nakakaan baŋaan banwoon ʒi ubida uwuţaan ʒi bgah, nat en en banjaan bal nk, nat enkan bambii niin, nawo kado kamiir baŋaan bti. ¹⁵ Naţaafaraan ŋaan akakan buţaan bi badolulun ; nadoon kado bnuura unuur unjinti, nabot nado kado ba ʒi ptoofan na ʒi baŋaan bti.

¹⁶ Najaan nawo ʒi mnlilan ŋnuur bti ; ¹⁷ nak a na p nehan Na iba i ; ¹⁸ nadoon kabeeba ʒi iko bti. Uko m en  wi wi Na iba i aŋalun pa an nam ebanun Yetu Kritt . ¹⁹ Nakneenan *Uhaa  wi Na iba i unwoon ʒi an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh ŋ up ŋi Na iba i awulun baŋaan balon ; ²¹ natenan bnuura ŋ up bti : ŋanwoon ŋnuura, nam eban ŋa ; ²² nalowan uko bti unwoon uwuţaan.

²³ D nehan Na iba i anjaan a ooran nja ŋhaa , adolan nawo baŋaan bjint  i , am eban bnuura ŋhaa  ŋi nan, ŋ sal ŋi nan, na ŋleef ŋi nan, nahilna unuur wi Yetu Kritt  Ajugun akbiin nawo baŋaan biki bawoon baankwin nin buţaan dlon ʒi baka. ²⁴ Andu'anan ado uko m en  ; aji do uko wi ajakun.

²⁵ An bayiţun, an kak na ehand run Na iba i. ²⁶ Najakan na bayiţ nja bti k e ŋmook baka bnuura. ²⁷ Dkooţan ʒi katim ki Ajugun, naleyiir en bayiţun bti uko wi ŋpiitun wi.

²⁸ D nehan Yetu Kritt  Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utëbanṭën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëṭun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittu na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mënṭ baji Krittu adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur uṣë ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plem, baji baannuma plem wi Krittu akbiin ḥenkuṅ. Kē baṣë ji baya kade du banjaan balemp. Uko mënṭ ukaan kē Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kē ñaan aji wo kadeena ujënk wi nul. Akak aji na baka bamëban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittu ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittu aandobi kak (2.1-12)
4. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Tilwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amëban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Ajugun. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaṣ.

³ An bayiṭun ṭi Krittu, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅwal bti ṭi uko wi nan. Uṭaan na ṅdo haṅ, ṭiki pfiyaar pi nan padëma dëm pya kē an bti nabot aṅaladaara ṅalad maakan. ⁴ Uko mënṭ uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaarun Naṣibaṭi bti na mnlilan. Nji ṅdo haṅ ṭiki baji bahajanan kē an naṣë mëbanaara mëban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti.

⁵ Uko mënṭ bti uyuuṅ kē pwayëṣ pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajarun ḥenk. ⁶ Kē jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananan mnhaj ; ⁷ an nankhajun ḥenkuṅ, nalun kanoorfën na un. Uko mënṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapëna baṭi na ṅwanjuṭ ṅi nul ṅanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoobweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndëm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mënṭ, bañaan banwoon biki nul bti† badëmana, banfiyaarulun bti bamaṭa. An nawo ṭi bukuṅ mënṭan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanan ṭi a.

¹¹ Uko mënṭ ukaan kē ṅji ṅñehandëran Naṣibaṭi ṅnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anan. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul natum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hënk, nadëman Yetu Ajugun, abot adëmanan. Uko mënṭ ukyuuṅun kē nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittu Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittu Ajugun na jibi ṅkyitun kañoga, ṅkooṭan kooṭ, ² ṅṣal ṅi nan ṅawutan katar kagutla kēme nayewla woli alon ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupun baka, woli baṭup uko mënṭ ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitun baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ñaan alon adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mënṭ udo kaban, bañaan bapok Naṣibaṭi kalowa, ñaan i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kawee abot apën awinana. ⁴ Ñaan mënṭ ajaan anaṭara uko bti wi bajaan bado Naṣibaṭi kēme wi bajaan badëman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kawee ki Naṣibaṭi kaji ul awoon Naṣibaṭi.

⁵ Naleṣan bnuura kē dṭiiniyaan uko mënṭ na an wi nhumun na an. ⁶ Hënkuṅ

* **1:1** Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. † **1:10** Bañaan banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjuṭ.

kë naşë me uko ummëbanuŋ ñaaŋ mënŋ kë aando pën awinana, kayoonk unuur wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mn-hina mi ñaaŋ i buŋaan mammeniinŋ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpënanuŋ ammëbanuluŋ ƚaŋ, ⁸ wi wi akpënuŋ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mënŋ na mndëm mi nul katoka na uyook umpënnuŋ ƚi mntumul kaba na a. ⁹ Ñaaŋ i buŋaan mënŋ abile, abi na mn-hina mi *ƚatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iñonjarënaan kaguurna bañaan. ¹⁰ Aŋëpna ƚi iko yi kaguuru kado bankneemuŋ buŋaan ƚiki baanyeenk manjoonan abot awo baanŋal ma, mul manwoonŋ lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaanŋ kë Naşibaŋi ayil du baka mn-hina mankneemanuŋ baka, bahilna bafiyaar nŋilan. ¹² Hënk bañaanŋ bti bampokuŋ pfiyaar manjoonan aşë lilan ƚi uko unwoonŋ uunwo utool, Naşibaŋi akob baka.

Pmëban kaliint ƚi pfiyaar

¹³ An bayitunŋ biki Ajugun anŋaluŋ, nwo i kado kabeeb Naşibaŋi nnuur bti ƚi uko wi nan. Nawo ƚi bateek biki Naşibaŋi adatuŋ abuuran, *uhaaş wi nul udolan kë nawo bañaanŋ bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko mënŋ wi wi aduuranaŋ wi nŋupanaŋ Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndëm mi Yetu *Krittü Ajugun. ¹⁵ An bayitunŋ, namëbaan keeri naliintanŋ nado kaŋaş bnuura udolade wi nŋjukananaŋ wal wi nwoonŋ du an, këme wal wi nŋiitananŋ piit ƚi wa.

¹⁶ Nñehan Yetu Krittü Ajugun ul ƚi uleeful, na Naşibaŋi Aşin nja anŋaluŋ nja abot aŋooran nja nŋhaaş te mnŋo akuŋ aŋëpna ƚi bnuura bi nul awulun mnhaŋ ƚi iko inuura inkmbiinŋ, ¹⁷ aŋoorananŋ nŋhaaş abot adolan naliint ƚi uko bti wi nakdolunŋ abot aŋup unuura.

3

Pñehandër bi Pawulu

¹ An bayitunŋ ƚi *Krittü, nbaañşaanŋ kaji na an nañehandërun Naşibaŋi, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaanŋ badoki bawin mndëm manwoonŋ ƚi wa jibi an nadoluŋ. ² Nañehandërunŋ kak Naşibaŋi ado njuur ƚi iñen yi bañaanŋ banotŋ bado buŋaan ; na manjoonan mënŋ bañaanŋ bti

bafiyaaruluŋ. ³ Ajugun aji do uko wi ajakuŋ: adolan naliint ƚi pfiyaar pi nan kabot kabuurananŋ ƚi *nawuŋaan. ⁴ Kë ƚi uko wi nan, nfiyaar ƚi Ajugun kë uko wi nŋu'anaŋ pdo naji nado wa, abot alunŋ kadola do wa. ⁵ Nñehan Ajugun adek nŋhaaş nji nan ƚi nŋal Naşibaŋi na ƚi pmiir jii Krittü.

Pŋu kabaŋ ƚi ulemp

⁶ An bayitunŋ ƚi *Krittü, ƚi katim ki Yetu Krittü Ajugun nŋu'an nalow ñaaŋ anwoonŋ ƚi mnwo mnwuŋaan, manwoonŋ maanŋok na udolade wi nayeenknuŋ ƚi un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligşënun. Wi nwoonŋ du an, naanwinun kë nwo ƚi mnwo mnwuŋaan. ⁸ Nñenji na nin ñaaŋ alonŋ awulun nŋde, nbaa ƚëp ƚëp ataman ƚi unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alonŋ ƚi an.

⁹ Uko wi nwoonŋ uŋenun kë nŋhil lah kaji hanŋ, aşë nŋal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoonŋ kaligşën. ¹⁰ Hënk di uwoonŋ, wi nwoonŋ na an nŋupan aji : « Anwoonŋ aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ Kë nŋşë tiink kë ƚi an, uka biki mnwo manwoonŋ mnwuŋaan, bañaanŋ banwoonŋ baandi ulemp aşë jii baneejan mntum mi baka ƚi uko unwoonŋ uunkten baka. ¹² Nkooŋ bañaanŋ bakanŋ mënŋan ƚi Yetu Krittü Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeenŋ.

¹³ Kë an bayitunŋ, nawutan kado kayoont iñen ƚi pdo bnuura. ¹⁴ Woli alonŋ ƚi an apok pŋaş uko wi nŋpiitunŋ ƚi, naŋupan wa naşë nawut kaka nin uko ulonŋ na a, ahilna akowa. ¹⁵ Kë naşë wo biki kawut pjeja jii ñaaŋ i naşooraduŋ, naŋiiniin na a jii ayiŋan, nakakana ƚi bgah.

Nŋup nbaañşaan

¹⁶ Nñehan Ajugun anjaanŋ aŋooranŋ bañaanŋ nŋhaaş, aŋooranŋ nŋa nŋwal bti na ƚi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Nŋpiit nbaañşaanŋ nji, nji Pawulu dpiitunŋ nŋa na kañen ki naan. Hënk di di njaanŋ kado ƚi ikaarta bti. ¹⁸ Dñehan Yetu *Krittü Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiin afēt. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittū. Agakandēr na Pawulu n̄yaaṣ n̄tum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēntēn pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara baṅaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittū bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kaṅehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjaṅan i Yetu *Krittū dpiitū. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittū anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjaṅan. ² Dpiitū, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittū, aṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnan n̄yaaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaṅ utaak wi Matedoniya, dkooṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna

ido baṅaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṭaan pdo han. ⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi nṭup n̄anwoon n̄aanwo manjoonan, na jibi mnṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt n̄aji n̄aṭij blaṭar ṭaṅ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi aṅalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittū.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dn̄al baṅaan banfiyaarun banalad. Uṅal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣe low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣe wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēn mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ N̄me kē *bgah bawo bnuura kē n̄sē wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi aṅalun. ⁹ N̄me bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa baṅaan banjubanun: bampataṭiin, baṅṅoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin baṅaan, ¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baaṭ ji baka, banjaan bamob baṅaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣe kaṭilan na baṅaan bti bampokun pjukan pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuṭ atum na bnuura aṭu'ēnun pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittū Ajugun, anwulun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣe du'ēn ndo kalempara, ¹³ nji mbiin akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo nanjoonk, kē aṣe ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēnfiyaara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittū Ajugun atumanaanun na bnuura, ado kē nwo ṭi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot n̄ṅal baṅaan.

¹⁵ Baṅaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani : Yetu *Krittū abi ṭi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ṭi baka. ¹⁶ Kē aṣe ṅagi'aan, aṭēpna ṭi nji, nwoon nateek ṭi baka, kadiiman kamiir kawee

ki ajaan amiir bañaan. Hënk balon balun kafiyaara kakaana ubida wi mn̄o.

¹⁷ Iwi inwoon Naşih te mn̄o,
iwi inwoon iinkba,
iwi i nin ñaan alon awoon aanhil pwin,
iwi inwoon aloolan tañ,
pdem na mndem manwo ti iwi te mn̄o.
Uwo han.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaas wi Naşibaţi ubiin aţepna ti bañaan aţup ti iwi utenţenu ihinan igut ugut unuura.
¹⁹ Mëbaan iliint ti pfiyaar pi nu, ibot iwo na uşal unuura. Balon bapok ptaş uko wi nşal nnuura ni baka njakjun na baka, ukaan ke pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandër bawo ti bukun menţen, ke nşe wutar baka *Fatana bajukna pwo baankak akar katim ki Naşibaţi.

2

Pñehan Naşibaţi

¹ Uko uteek wi nji kajunnun uwo pkooţan nado kañehandër bañaan bti Naşibaţi, nakooţa aţenk baka, nado kañehana aţen ñaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba ti iko yi adolon pa baka. ² Dkooţan nañehandër başih na bañaan bti bawoon ti pşih, ñhilna nwo ti bnuura na mnjeeh ndo kademan Naşibaţi na nhaaşun bti nbot ndo kado iko inwoon itool. ³ Uko wi unuuriin ti keş ki Naşibaţi nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anjalun bañaan bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Naşibaţi awo aloolan, ke ñiint aloolan awoon ti ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittu, ⁶ anwulun uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko menţ wi wi Naşibaţi adiimanun ti wal wi adaton. ⁷ Ke wul, ukaan ke ndatana pwo *nanjañan kado kaţup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittu na uko wi manjoonan. Menţilan ţilan, manjoonan mi mi nji kaţupun henk.

⁸ Hënk di di njalun biint bado kañehan ti dko di bawohan, badeen iñen ijint du baţi, bawut udeeb na njom. ⁹ Ke baat, dnjal bawohara, bawun nleef ni baka, bawut kajotan kadun pşiran na pţu irinku yi uwuuru keme plankara mnko na pñega

✧ 2:15 Natenan ti Ujuni 3.15.

maakan, ¹⁰ baţepan ţep bado kado iko inuura jibi baat banfiyaarun Naşibaţi bti bawoon kado. ¹¹ Ti wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi baktupun. ¹² Mëndinan ñaat ajukan keme aşih ñiint, awo katiimandër. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Naşibaţi aţakun uteek ke Ewa abaa bi. ¹⁴ Ke menţ Adam i i baguurun, ñaat i i baguurun ke ado uko wi Naşibaţi aneenanun. ¹⁵ Ke kabuk kaşe lun kadola abuur. Baat babuur woli bataman afiyaar *Krittu, anjal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piş ti kadun ki Naşibaţi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaarun

¹ Bañaan bti bawo kate uţup wi ţiki ujoo-nani : woli ñaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaarun, ala pdo uko unwoon unuura. ² Ke naweek aşe wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pţup nin uko ulon ti a, awo kaniim ñaat aloolan kalin ti a, awo kawo ñaan anţijanun uleeful, ankaan uşal, kanjal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj keme nanjal njom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ñaan anţijanun katohul bnuura, kawo na bapot banktiinkulun, kawo nantohi ti kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pţijan katohul ahiniin katijan banfiyaarun Naşibaţi? ⁶ Aanwo kawo ñaan aambaan abi bi ti pfiyaar kaţi abi adeen iganan aşe duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin. ⁷ Awo kawo ñaan ti kadun ki banwoon baanfiyaari, kaţi awo ti mnkow ajot ti bţaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baţenk baweek biki banfiyaarun

⁸ Ke henk kak di di banjaan baţenk baweek biki banfiyaarun bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ti uko wi itaka. ⁹ Bawo kamëban bnuura na uşal ujint iko yi pfiyaar yi Naşibaţi adiimanun. ¹⁰ Bawo

katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaṭenk naweek i banfiyaaruṅ. Woli bawin kē bawo bañaanṅ biki bawoonṅ baanhil kaṭup nin uko ulonṅ uwuṭaan ṭi baka babaa dat baka. ¹¹ Kē hēnk kak di di baatṅ bawoonṅ kawo. Bawo kawo baatṅ bantiinkaniinṅ, banwoonṅ baanji bakuutar, banṭijanunṅ ṅleef ṅi baka abot awo baṭool ṭi iko bti yi bajaanṅ bado. ¹² Ņiintṅ anjaanṅ aṭenk naweek i banfiyaaruṅ awo kaniim ṅaaṭ aloolan kalinṅ ṭi a, kaṭijan babukul na kato-hul bnuura. ¹³ Bankdolunṅ bnuura ulemp wi pṭenk baweek biki banfiyaaruṅ, bañaanṅ baji bamagan baka, kakuṭ kaliintṅ maakan ṭi pfiyaar pi bafiyaaruṅ Yetu *Krittu.

Uko wi Naṣibaṭi adiimanunṅ

¹⁴ Dpiitu hēnk, aṣe haṭ pbi du iwi ṭi ṅnuur ṅi, ¹⁵ ṅsale lunṅ ajon ubi, kṣe me jibi bañaanṅ bawoonṅ kawo ṭi katoh ki Naṣibaṭi kanwoonṅ bañaanṅ banfiyaaruṅ, ul anwoonṅ najeb. Bamēban manjoonan jibi pkumel na itap ijaanṅ imēban katoh. ¹⁶ Nin ṅaanṅ aanhil kapok kē uko wi Naṣibaṭi adiimanunṅ unwoonṅ uko wi ṅfiyaaruṅ udēmi :
uwinana ṭi Krittu ambiinṅ awo ṅaanṅ najen,
i *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udiimanunṅ kē awo
naṭool,
ul ampēnunṅ awinana ṭi kadun ki ṅwanjuṭ,
ul i baṭupunṅ ṭi uko wi nul ṭi kadun ki ba-
woonṅ baanwo bayuday,
ul i bañaanṅ biki mboṣ bafiyaaruṅ,
ul andeenaniinṅ ṭi mndēm.

4

¹ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭup bnuura aji kē ṭi ṅwal ṅbaañṣaani, bañaanṅ balonṅ baankak aṣiyaar *Krittu, baduka ṭi ṅntonṅ ṅanjaanṅ ṅaguurad kado kaṭaṣ pjukan pi ṅa. ² Pjukan mēntṅ bañaanṅ banwoonṅ baguuru akuṭ awo baṭilan bajaanṅ baniinkan pa ṭi uṭaak, bakaṭ ṅṣal awo wo ji batēr ṅa na pfeeru pjeenkā. ³ Bañaanṅ bukuṅ baji bajukan kē ṅaanṅ aanwo kaniim, aanwo kade iko ilonṅ. Kē Naṣibaṭi aṣe paṣ iko yunṅ mēntēn banfiyaaruṅ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdēmanulunṅ abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Naṣibaṭi apaṣunṅ inuura ; ṅenwo i ppok nin uko ude ulonṅ, ṅwo i kabeeb Naṣibaṭi ṭi iko bti yi ṅkyeenkunṅ.

⁵ Uko wi Naṣibaṭi aṭupunṅ na pñehan pi nja ṅado iko ide mēntṅ ijinṅ ṭi kēṣ ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanunṅ Timote

⁶ Woli ijukan bayiṭu ṭi Yetu *Krittu uṭup wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiman kē ikuṣnaana abot adēm ṭi ṅṭup ṅi pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi iṭaṣunṅ bnuura. ⁷ Pokan ṅṭup ṅnaaf ṅanwoonṅ ṅaanwo manjoonan, ṭēpan ṭēp itaman iṅog Naṣibaṭi. ⁸ Na manjoonan ptaman kado kaṣeṅ ṣeṅan uleef panuura, kē ptaman kado kaṭaṣ Naṣibaṭi paṣe nuura pa iko bti ; pawo na kahonṅ ki ubida wi ṅṭa na wi faan. ⁹ Bañaanṅ bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani. ¹⁰ ṅtaman keeri ṅlemp ṅbot ṅgutan pa pñog Naṣibaṭi wi ṅṭuunṅ mnhaṭ mi nun ṭi a, ul anwoonṅ najeb, akuṭ awo nabuuran bañaanṅ bti banfiyaaruṅ Krittu.

¹¹ Uṭup wi, wi wi iwoonṅ kado kajukan kabot kaṭu bañaanṅ bti bado kaṭaṣ wa. ¹² Nin ṅaanṅ alonṅ awutan kabeehu ṭiki ihoji, kē bṭup bi nu, mnwo mi nu, uṅal wi nu, pfiyaar pi nu na pjintṅ uhaaṣ pi nu ṅaṣe wo kado banfiyaaruṅ bado kado ji iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ṭi pleyiir *Ulibra wi Naṣibaṭi ṭi kadun ki banfiyaaruṅ, ṭi pṭup baka uṭup wi Naṣibaṭi na ṭi pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uṭen wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭuunṅ ṭi iwi, wal wi uṭēpnunṅ ṭi bantohi kē bapafu iṅen aṣe ṭiini. ¹⁵ ṭuun kabatṅ ṭi iko mēntṅ, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ṭi bañaanṅ bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ṭi mnwo mi nu na ṭi pjukan pi nu, mēbaan iliintṅ ; idole haṅ kbuuran uleefu na bañaanṅ banktiinkinṅ.

5

Mnwo mi Timote ṭi kadun ki banfiyaaruṅ

¹ Wutan nin kalēbar na ṅiintṅ naṭaf, ṭēpēn ṭēp iṭiini na a jibi ijaanṅ kṭiini na ṣaaṣ, iṭiini na baṭaṣa jibi ijaanṅ kṭiini na baṭa'u. ² Mēbaan baatṅ baṭaf jibi imēbanunṅ naan, ibot imēban baatṅ banhojunṅ ji baṭa'u na uhaaṣ ujintṅ.

Baatṅ bayoṭ

³ Mēbaan bnuura baatṅ bayoṭ, dji banwoonṅ baanka baṭenk. ⁴ Kē woli ṅaaṭ nayoṭ abuk kēme ababntēn, babukul mēntṅ kēme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi

baka du katoh ki baka duna wi baklukun bajug baka uko wi batënkun baka. Uko mën̄t ulilun Naşibați. ⁵ Kë ñaaț anwoon aanwo na nin ñaan alon ankndoon kațënka, un mën̄tan aji tu mnhaț mi nul ti Naşibați, kañehan kabot kakooța utejan na pnak. ⁶ Kë ñaaț nayoț anşaan ahokan iko yi umundu, awo ñaan ankețun ; aji wo najeb ti bdig hënk kaşë do bi keța keț du uhaaş. ⁷ Leşaan bañaan kak uko wan bawutna kawo baanktup nin buțaan blon ti baka. ⁸ Kë ñaan aşale wo aando ji țenk bayițul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittu kafet: awuț apel ñaan anwoon aanfiyaar Krittu.

⁹ Woli ñaaț aňal ppiitan katim kawo ti pntuk pi baat bayoț, awo i kaka nşubal iñeen paaj kapaf, kawo ñaaț ambiin alin ti bniimul ; ¹⁰ awo kawo ñaaț ammețaniin ti pdo bnuura : akuş babukul bnuura, ațijan bayaan bnuura, aňow ihoț yi bañaan banwoon biki Naşibați*, ațenk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ Kë baat bayoț banhumun, wutan kapiitan baka ti pntuk pi baat bayoț țiki woli unal wi piinț udo baka kë balow *Krittu, bakak kaňal pniima. ¹² Wal mën̄t baji baduknaana țiki bagar hënk uko wi bahonun Krittu. ¹³ Kë hënk, wi bawoon baanka uko udo, baji bañaaay na itoh, kapaf țun pwaan uko udo pun bțup bțum na bkuutar, kaținiyaan iko inwoon iinwo kado kaținiyaan. ¹⁴ Ukaan keeri kë nhokan baat bayoț banhumun baaniimaa, bubuk bawo na itoh yi baka, başoorad nja bawutna kațup buțaan ti nja. ¹⁵ Balon ti baka bado bi jot jot ațaş *Fatana. ¹⁶ Ñaaț anfiyaarun andoli anwoon na baat bayoț du katohul awo kațenk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaarun pawo i pdo kațenk baka. Hënk di di pajaan pahil pțenk banwoon baanka ñaan.

Bantohi

¹⁷ Bantohi banktonun bnuura banfiyaarun, kajunna banjaan balemp ti pțup uțup wi Naşibați na banjaan bajukan wa, bataan na pyeenk baluk bweek. ¹⁸ Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naşibați aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer*

wal wi kakit kabanun »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujënk wi nul* ». » ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anktonun banfiyaarun bțup bë mën̄t bañaan batëb këme bawajanț babiin ațup. ²⁰ Woli ajubani, ținiin na a ti kadun ki banfiyaarun bti, bantohi bandukiin bahilna baten.

²¹ Dkooțu ti kadun ki Naşibați na ki Yetu *Krittu na ki nwanjut nandataniin ido kațaş iko yi njakiin yi na uşal unwoon utool, wutan kapațşër ti iko bti yi ikdolun. ²² Wutan kataran nin ti ppaf ñaan iñen kawula pşih kați ibi ineej ti pjuban pi ñaan alon. Wutan kațopan uleefu.

²³ Ţañaan pdo kadaan meel țañ, jaan kdaan ubiñu untiinku pa kayiņu kanjaan katum pnooranu.

²⁴ Pjuban pi bañaan balon paji pabi winana winana ji badi bado kawayëş baka ; kë pi balon paşë ji pațo kajon kabaa winana. ²⁵ Kë hënk di di iko inuura yi bañaan bajaan bado ijaan iwinana, ilon inwoon iinwinanaa iji ilun kawinana.

6

Pjukan ti uko wi balempar bañaan

¹ Bañaan bti banwoon balempar bañaan bawo kamëban biki baklemparun kado kațiink baka bnuura. Hënk baankdo nin uko ulon uwuțaan wi bañaan baktijanun katokna katim ki Naşibați na pjukan pi nun. ² Kë banşaan alempar bañaan banfiyaarun *Krittu, bawutan kaşal kaji babeeh baka țiki bawo bayiț baka ti Krittu. Bawo kațep țep kado kalempar baka bnuura țiki bañaan biki Naşibați aňalun biki baklemparun hënk.

Bajukan bațilan

³ Iko mën̄t bti yi yi iwoon kado kajukan kabot kațu banfiyaarun pdo. Woli ñaan alon ajukan iko ilon impați awo aanktaş nțup nnuura ni Yetu *Krittu Ajugun na pjukan pantaanun na pňogan bañaan du Naşibați, ⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam bțup, na pňomna uko wi nțup najakun. Ţun dun mën̄t di di pñeebar iko, na pňom na bkuutar na pşalad bañaan buțaan ijaan ipëna, ⁵ yul na blațar

* **5:10** Pňow ihoț yi bayaan banfiyaarun: Ţfa du Itrayel pňow ihoț yi nayaan paji padiiman kë ñaan adëmana. ✧ **5:18** Pleşan 25.4. ✧ **5:18** Luk 10.7.

banwoon baankba. Bañaan banwoon ti blaṭar mēnt batoka nṣal, baankak ame manjoonan, wi baṣaluṅ aji plempar Naṣibaṭi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naṣibaṭi paji pawul ñaan iko inuura itum woli alin ti uko wi akaan. ⁷ We wi nṭijun wi nṭukiin ba? Nin uko ulon. Kē we wi nṭiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon. ⁸ Kē hēnk keeri di nwoon kakēṣan woli nka uko ude na uwohara. ⁹ Kē banṣaan aṅal pyok, baji bajot ti kaguuru, kawo ti bṭaaw, kaṣe neej ti iko ipēn iṭop itum injaan ido ñaan atoka kakut kaneem. ¹⁰ Na manjoonan pṅal itaka pajaan paṭij iko iwuṭaan bti ; bañaan balon banṅaluṅ itaka badek Naṣibaṭi kafet aṣe yewlēn nleef ni baka na nnoor nantumuṅ maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kē iwi, inṣaan awo i Naṣibaṭi, lowan iko mēnt bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inkliluṅ Naṣibaṭi, pfiyaara, pṅal bañaan, phil kamiir na pjoob bkow. ¹² Gutaan ugut unuura unwoon pmēban pfiyaar pi nfiyaaruṅ *Krittu aliint, iṣe iyeenk ubida wi mnto unkaan kē idu'anaa wi iṭupuṅ aji ifiyaar Krittu kē bañaan batum bammaari. ¹³ Ti kadun ki Naṣibaṭi anwuluṅ bañaan na nko uhefēnt na ki Yetu *Krittu anṭupuṅ manjoonan wal wi awoon ti kadun ki *Pont Pilat dkooṭu ¹⁴ ido iko yi nṭuun pdo yi. Wutan kapēnan nin uko ulon da, uwut kaka nin bṭup te wal wi Ajugun Yetu Krittu akluṅ kapēn kawinana. ¹⁵ Naṣibaṭi akdoluṅ Krittu awinana ti wal wi adatuṅ ; ul annurandēnuṅ bnuura, anwoon naṣih aloolan ṭañ, anwoon Naṣih *Andēmuṅ Maakan. ¹⁶ Ul ṭañ awoon aankket, afēt du bjeehi bi nin ñaan awoon aanhil pban, ul i i nin ñaan awoon aambaan kawina kēme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnṭina te mnto! Uwo han!

¹⁷ Hēnkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen iganan, bawut kaṭu mnhaṭ mi baka ti pyok panjaan paba, baṭepēn ṭep baṭu ma ti Naṣibaṭi anjaan aṭen nja iko bti kaṭuman nṣe wo bnuura. ¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon bañaan banjaan baṭen, banjaan banjal pfaaṣiir uko wi bakaan. ¹⁹ Woli bado

han, baji baṭonkrēn pyok ptum pa faan kahilna kaluṅ kaka ubida wi manjoonan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naṣibaṭi awuliin. Lowan nṭup nṅanwoon nṅaanka udooni akuṭ awo nṅaanlil Naṣibaṭi, na blaṭar ti uko wi banjakun aji uko wi baktupuṅ uwo kame aṣe ṭilan ṭilan. ²¹ Bañaan banfiyaaruṅ nṭilan mēnt baduk pṭaṣ bgah bi Yetu. Dñehan Naṣibaṭi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utëbanṭën wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mënṭ aduka. Luk ṭaṅ anwoon napiintan awoon aanduka. Pawulu awin kë uko ubaa, pkeṭ ṭaṅ padukiin. Uko mënṭ ukaan kë apiit Timote kaṭaṅa ṭiki ajeja kë awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaañsaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amëban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kë awo kaya hënkun du Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ñaan anfiyaarun Krittu andoli awo kado ji a.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭan Timote (1.3-18)
3. Hum di di ñaan ajaan awo nangoli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di bañaan bajën baklun kawo ṭi ṅnuur ṅbaañsaani (3.1-9)
5. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭan pbaañsaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṅalun nwo nanjañan i Yetu *Krittu, aṭu'ën ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahonun, ² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṅalun. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot ba-joobṭënu uhaaṣ.

Pawulu atëṅṭën Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadëmanun jibi bateem naan babin adëmana na uṣal ujint. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣë leṣu. ⁴ Dleṣ mnkuul mi nu[☆], aji kaṅal

☆ 1:4 Natenan ṭi Ulemp 20.37.

maakan kawinu kahilna katum na mnlilan. ⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mënṭ pi pi bi Lowit ateemu ñaaṭ na Ènit naan babin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kë pawohan ṭi iwi. ⁶ Ukaan kë nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiiñ iñen. ⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭep ṭep awul nja uhaaṣ wi mntën, wi bñalad na wi pṭoorandër. ⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣë mando kaṭënku. ⁹ Naṣibaṭi abuurun nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kë uko mënṭ uṣë wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mñaga mi Naṣibaṭi aṭëpnun ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undi-imaan ji abi ado kapaṣ umundu aji añaga nja, ¹⁰ mnñaga mënṭën mampën awinana hënkun ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭëpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mnṭo. ¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ën kë nwo nanjañan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹² Uko wan ukaan kë nji kahaj hënk, aṣë wo mënkkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaarun abot ame kë ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuur uweek wi aklun kabi. ¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṅṭup ṅnuura ṅi itiinknun ṭi nji, mëbaan ṅa na pfiyaar na unṅal yi ṅyeenkun ṭi Yetu Krittu. ¹⁴ ṭijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭënkiin itijan.

¹⁵ Jibi imeen, bañaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ṭi bukun mënṭan.

¹⁶ Dñehan Ajugun añaga biki katoh ki Onetifor ṭiki atëṅṭënaan ṅyaas ṅtum abot awo aankowaa wi batuhnun. ¹⁷ Wi abanun du Rom, aṭep ṭep ataman ṭi pla'ën te adoo awinën. ¹⁸ Dñehan Ajugun añagi'a ṭi unuur ubaañsaani. Ime kak bnuura jibi aṭënkun wi ṅwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittu

¹ Kë iwi abuk naan, taman ijejna mntën mi nu ṭi bnuura bi Yetu *Krittu akwuliin.

² Itiink uko wi njukanuŋ ƚi kadun ki bañaan baŋum, kaan ijukan wa bañaan biki ba- haŋuŋ, banhiluŋ kajukan wa kak ban- dukiin.

³ Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittu. ⁴ Nin ñaan alon anwoon ƚi pngoli aanji nooran uleef na iko yi bañaan ban- woon baanwo bangoli woli aŋal kalempar bnuura naweekul. ⁵ Kë hënk kak di di uwoon ƚi pti, ñaan aanji yeenk katum woli aanŋi jibi bajakuŋ. ⁶ Kë hënk kak di di najaar anlempuŋ bnuura ajaan aka na py- eenk kafah kateek ki uko wi akituŋ. ⁷ Œalan bnuura uko wi nji nŋupiin, Ajugun aŋënk u ika uŒal umeeni iko bti.

⁸ LeŒan Yetu *Krittu annaŋiin ƚi pkeŋ, ampënnuŋ ƚi pntaali pi *Dayiŋ naŒih ; *Uŋup Ulil Unuura mënŋ wi wi nji kaŋupuŋ bañaan. ⁹ Wul ukaan kë nji kahaj adoo tanana ji nado buŋaan. Kë uŋup wi NaŒibaŋi uŒë wo uuntananaa. ¹⁰ Ukaan kë nji kamiir iko bti pa bañaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittu akwuluŋ baka na mndëm te mnŋo. ¹¹ Bañaan bti bawo kate uŋup wi, ƚiki ujoonani :

Wi nkeŋuŋ na *Krittu, nluŋ kaka ubida na a.

¹² Woli nmeban aliint, nluŋ kaŒih na a.

Woli npoka, ul kak aluŋ kapok nja.

¹³ Woli ndeka kafëŋ, aji woha na nja kamëban nja, aanhil kalaŋ uleeful.

Pgut na bajukan baŋilan

¹⁴ Wutan kaŋaan pdo kaleŒan bañaan iko yi, kaŋup ƚi kadun ki NaŒibaŋi kë bawo kawut nŋom pwaan udooni ƚi uko wi nŋup najakuŋ, panjaan paneeman ŋaŋ banjaan baŋiink pa. ¹⁵ Tamaan inaŋ ƚi kadun ki NaŒibaŋi ji ñaan anlempuŋ bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanuŋ bnuura uŋup wi manjoonan. ¹⁶ Kë nŋup njanwoon njaanka udooni, njanwoon njanlil NaŒibaŋi, lowan nja. Banwoon ƚi nja baji balowa low NaŒibaŋi pya. ¹⁷ Nŋup nji baka njaŋi nŋatoka tok pya jibi ujad ujaan udëma dëm pya. Himene na Filet bawo ƚi bukuŋ mënŋan : ¹⁸ bapok manjoonan wi baŋupuŋ aji NaŒibaŋi ado bi naŋan bañaan ƚi pkeŋ, apënan hënk bañaan balon ƚi pfiyaar pi bafiyaaruŋ. ¹⁹ Kë uŋup wi NaŒibaŋi uŒë naŋ aliint ji plaak pi bajaan baniwna, kë bapiit ƚi plaak mënŋ aji

: « Ajugun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « Ñaan anjakuŋ aji awo i Ajugun awo kadek kafëŋ iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ ƚi katoŋ kaweeek uunji uka ŋaŋ iko ideeni na idaani yi uwuuru këme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuŒ ; ilon iji iwo yi bayaant, ilon kawo pa iko yi nnuur bti. ²¹ Woli ñaan apën ƚi iko iŋop yi nŋiiniyaanuŋ aji wo ji iko yi uwuuru këme untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpoŋ itaman ido kala pwo naŋool, pfiyaar, uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mënŋ na bañaan banjaan badëman Ajugun na uhaaŒ ujint. ²³ Pënan ƚi blaŋar banwaanuŋ udooni, ime kë baji baŋij nŋom. ²⁴ Kë ñaan anŒaan awo nalempar Ajugun aŒë wo kalow nŋom, awo kaŋëp ŋëp kaŋal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kaŋiini na banklaŋuluŋ na nŋup nnuura kahaŋ kë ulome NaŒibaŋi aŋen baka baŋëlëŒ njaŒ nji baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mënŋ na nŒal nji baka kapën ƚi bŋaaw bi *Untaayi Uweek umobuŋ baka, kë bawo ƚi pdo uko wi unaluŋ.

3

Nnuur nbaaŋŒaani

¹ Dŋal ime kë ƚi nnuur nbaaŋŒaani, nwal nŋtam naluŋ kabi. ² Bañaan balon baluŋ kado kaŒal ikow yi baka ŋaŋ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kadëman nleef nji baka, kakar katim ki NaŒibaŋi, kapok ptiink bajug baka, kapok pleŒ baka, kabeeh iko yi NaŒibaŋi. ³ Baluŋ kadënëŋ njaŒ, kawo baankŋaga, kakuutar, kawo baankhil pŋoorandër, kaŋoonk, kabot kapok uko un- uura. ⁴ Bañaan mënŋ baluŋ kado kaguurad, kamënaŋ, kawo bahomp baweek, kaŋal unoh kapel nŋal NaŒibaŋi. ⁵ Baji bawo ƚi bdig ji bañaan banŋogun NaŒibaŋi kaŒë poka du meet. Lowan bañaan mënŋ. ⁶ Balon ƚi baka baji baneer du itoh kaguur baat banwiŋuŋ nŒal, bantumuŋ ipekadu, kë iko itum yi nleef nji baka njanaluŋ ikŋon baka. ⁷ Baat mënŋan baji bawo ƚi pjuk kaŒë wo baanji bahil nin pme manjoonan.

8 Jibi Yanet na Yambret* babinj alaf tfa Moyit, h nk di di ba aanj m ntj bakluj kalaj manjoonan. Bawo ba aanj biki n sal n topu, bawo ba aanj banwoonj baanhil kafiyaar Yetu *Kritt . 9 K  ba e wo baanhil kaya kadun ti kaguuru, ti ki bp n bi baka balu, kawinana ti kadun ki ba aanj bti jibi bi Yanet na Yambret babinj awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Na iba i

10 K  iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoonj, iko yi n alu, pdo, jibi nfiyaaru, *Kritt , iwin k  dmiir, dnal ba aanj aku, am ban aliint. 11 Ikak awin wi ba aanj baknooranaanu, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniom na Littra*. Mnhaj mnho, mi mi bawoonj baanhajanaan da? K  Ajugun a e p nanaan ti ma bti. 12 K   aanj andoli an alu, p a  Yetu *Kritt , balu, kahajana. 13 K  ban aanj awo ba aanj banot na banjaan ba ilan, babi kaduka duka ti pdo bu aan, kawo ti pguur ba aanj kabot kaguur nleef ni baka.

14 K  iwi, uko wi ijuku, abot adinan aji ujoonani m baan ti wa, wi imeen  aanj anjukaniin wa. 15 Wi iwoonj napot te h nku, ijuk ame *Ulibra wi Na iba i, wul uhiniin kawulu u al untu, unktjiin ibuur wi ifiyaaru, Yetu *Kritt . 16 Iko bti impiitun ti Ulibra wi Na iba i iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoonj manjoonan, ka an nja, kadiiman nja bgah wal wi ndolu, bu aan, kajukan nja pwo ba ool. 17 H nk di di  aanj anwoonj i Na iba i akyeenku, ti uhaa ul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilonj kakyi Timote awoonj i kado kado

1 Yetu *Kritt  alu, kawinana ji na ih kawaye  bajeb na banke, alu kabi ka ih. Ukaan k  nji kakoo, ti kadun ki Na iba i na ki Kritt  m ntj: 2  upan ba aanj u up wi Na iba i, banale pte wa k me woli baanali ktamanaara taman. Tiiniin na bandolu, bu aan ibot inoman na banjubanu, t t enan ba aanj ti pdo bnuura, doon uko m ntj na kamiir kawee

pa pjukan baka. 3 Na manjoonan wal ubi wi ba aanj bawoonj baankak atiink pjukan pnuura, bado ka a  iko yi nleef ni baka n alu, kawo na bajukan ba um bank pu, baka uko wi banalu, ptiink ta . 4 Baankak an al ptiink manjoonan, babaa  ep  ep katiink iko inwoonj iinwo manjoonan. 5 Iwi k  i e wo i ka oorand r ti iko bti yi ikdolu, jaan kmiir ti wal wi mnhaj, tamaan ido ka up *U up Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoonj kadolana bti.

6 K  nji, bado bi tul n jibi bajaan batul poot pi pgu, wal wi naan wi pke, udo bi kaban ban. 7 Dgutan ugut unuura, dba pti, dm ban ti pfiyaar pi nfiyaaru, Yetu *Kritt . 8 Uko unduki'aanu, h nku, uwoonj pyeenk utepi wi  aanj natool ajaan afuuta. Utepi m ntj, Ajugun, nawaye  natool alu, kawul n wa ti unuur wi alu, kawaye  ba aanj. K  m ntj nji aloolan ta  kayeenku, wa, ba aanj bti ban alulu, ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu an alu ba aanj bado

9 Taraan ibi du nji, 10 ti ki Demat ti p al iko yi umundu wi, aduk n aya Tetalonika, k  Kre ent aya Galatiya, Titut k  aya Dalmatiya. 11 Luk ta  adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi ti ki dnumi'a maakan ti ulemp wi naan ti. 12 Dyl Ti ik du Efe. 13 Woli ilu, abi, ktij n bayeti bi naan bi nduku, du uko Karput du Trowat, na nlibra, i e iwut nin ka ilma ni babomanaanu injan. 14 Alektand r na ak adol n bu aan maakan ; Ajugun alu, kaluka ulemp m ntj. 15 Lipariin iwi ti ulefu, ti ki abi pok maakan u up wi nkjukanu.

16 Byaa  bteek bi bakwayaanu, nin alon aambi bi a ok na nji, baduk n bukal bti. D ehan Na iba i awut kaf n baka uko m ntj! 17 K  Ajugun a e wo ti kafet naan awul n mnhina mi p up u up wi nul bti, ba aanj banwoonj baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. K  h nk di di abuuranaanu ti pke. 18 Ajugun alu, kabuuranaan ti iko iwu aan bti yi banalu, pdol n, ka oo en

* 3:8 Yanet na Yambret: Balu, ba al k  ba aanj m ntj bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan ti P n 7.11, 22 na 9.11. * 3:11 Natenan ti Ulemp 13.14-52; na ti 14.1-20.

bnuura du p̄sh pi nul du baṭi. Mndēm
manwo ṭi a te mnṭo. Uwo haṇ.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboṣ, na
biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint,
kē nduk Trofim du ubeeka wi Milet ṭiki
amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonṭ ubi udo kajun.
Ewubulut awulu mboṣ, na Pudeent na
Linut na Klodiya na banfiyaaruṇ bti.

²² Dñehan Ajugun awo na iwi, dñehan
awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt̄ aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Kritt̄u aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiin̄ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun̄ Kritt̄u panwoon̄ da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajan̄ inknooranun̄ Pawulu ṭi pntuk mēnt̄. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan̄ i baṭuun̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ awoon̄ kawo. Apiit̄ aṭup uko wan̄, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan̄ baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun̄. Utēbant̄en uwoon̄ kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan̄ biki da mnwo mi kawuun̄ kandoli kawoon̄ kawoonaan. Bantohi biin̄ na bantohi baat̄ (banwoon̄ kak kajukan baat̄ banwoonun̄ bampoṭi), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅṣaan aṭup Tit jibi ṅaan̄ anfiyaarun̄ Kritt̄u awoon̄ kawo. Awo kawo ṅaan̄ anwoon̄ aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan̄ kalow bkujar, pṅom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaarun̄.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon̄:

1. Pwul mboṣ na pṅehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun̄ Kritt̄u (2.1–3.11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (2.1–3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon̄ nalempar Naṣibaṭi, dpiit̄in̄ iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan̄ i Yetu *Kritt̄u kahilna kaṭup uṭup unṭaanun̄ na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatan̄ na kame kanjoonanun̄ kanjaan̄ kaṭij baṅaan̄ baṅog Naṣibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt̄. Ubida mēnt̄, Naṣibaṭi anwoon̄ aanji ṭilan ahonun̄ wa undiimaan wi apaṣun̄ umundu. ³ ṭi wal wi adatan̄, Naṣibaṭi nabuuran nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan̄. ⁴ Dpiit̄u, iwi abuk naan na manjoonan ṭi Yetu Kritt̄u i ṅfiyaarun̄ nja bti. Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Kritt̄u

ambuuranun̄ nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaaṅṣe ulemp undukiin̄, idat baṅaan̄ bankwoon̄ bantohi biki banfiyaarun̄ ṭi ṅbeeka bti jibi ṅjakiin̄ ido. ⁶ Nantohi i banfiyaarun̄ awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaat̄ aloolan kalin̄ ṭi a, babakul bawo kafiyaar Yetu *Kritt̄u, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate. ⁷ Na manjoonan naweek i banfiyaarun̄ awo namali i Naṣibaṭi ukaan̄ kē awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan̄ anjaan̄ ayeenk baṅaan̄ bnuura, anṅalun̄ pdo bnuura, aka uṣal, awo natool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun̄ wi Naṣibaṭi jibi bajukanun̄ wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan̄ na pjukan pnoura, kabot kadiiman banklaṭun̄ uṭup mēnt̄ kē baanfan̄i.

¹⁰ Na manjoonan, baṭum ṭi baṅaan̄ biki Kret baanji bate, aṭum bṭup abot aji bagu-urad. Bayuday banjakun̄ aji baṅaan̄ bawo i kawala katēmp bawoonun̄ han̄. ¹¹ Iwo i kado baka badēt̄ itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan̄ bajukan baka iko inwoon̄ iinwo kado kajukan. ¹² Uka ṅiint̄ alon̄ i Kret, najukan naweek, andoon̄ aji : « Biki Kret bawo baṭilan baweek, banot̄ ji ṅko ṅi uṭeēh, awo bapēra banfeerun̄. » ¹³ Uko wi aṭupun̄ ujoonani, ukaan̄ kē iwo kaṅoman na baka bnuura bahilna baliint̄ ṭi pfiyaar, ¹⁴ bawut kaṭaṣ ṅṭup ṅanwoon̄ ṅaanwo manjoonan ṅi bayuday balon̄ na iko yi baṅaan̄ bandekun̄ manjoonan kafet̄ bajakun̄ aji baṅaan̄ bawo i kado. ¹⁵ Iko bti iji iwo ijint̄ ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa baṅaan̄ banwoon̄ bajint̄, kē nin uko ulon̄ uṣē wo uunji uwo ujint̄ pa banṭopun̄ banwoon̄ baannal pfiyaar. ṅṣal na ṅhaaṣ ṅi baka ṅaṭopi. ¹⁶ Baji baji bameen̄ Naṣibaṭi kaṣē diiman ṭi mnwo mi baka kē bapoka : bawo baṅaan̄ banjaan̄ bado iko inṭopun̄ maakan, banwoon̄ baanji bate, banwoon̄ baanhil pdo nin uko ulon̄ unuura.

2

Hum di Tit awoon kado kajukan?

¹ Kë iwi Tit, işë wo kajukan uko untaanuñ na pjukan pnuura. ² Ťiiniin na bařaf iji na baka bawo kařijan nleef ni baka, kawo bařaañ bantiinkaniin, bankaañ nřal, bawo kamëban kaliint ři pfiyaar Yetu, ři pñal bařaañ na ři kamiir. ³ Ťiiniin kak na baař baweeek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Nařibaři, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kařë kado kajukan iko inwoon inuura. ⁴ Woli bado hañ, bajukan baař banhojuñ pñal bayin baka na babak baka, ⁵ pwo na nřal, pjint nřaař, pdo kalemp ři itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink bayin baka, bařaañ bawutna kalař uřup wi Nařibaři. ⁶ Kë hënk kak di di nřaluñ iřiini na bařařa iji na baka bařoorandër. ⁷ Kë iwi ři uleefu işë wo kado kado bnuura ři iko bti batenna ři iwi. Doon kajukan na uhaař ujint, pjukan pankndoon bařaañ bado katiinku. ⁸ Nřup ni nu nřawo i kawo nřtool, ni nin řaañ awoon aankhil plař, banklařiin bahilna bakowa, bawo baankka nin uko uwuřaan uřup ři nja. ⁹ Jakan na balempar bařaañ bado katiink biki baklemparuñ ři iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalař baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiiñ baka, bawo kawo bařaañ biki bafiyaaruñ bnuura. Hënk, ři iko bti yi bakdolun pjukan pi Nařibaři nabuuran nja paji panuura ři këř ki bařaañ.

Pwinana pi bnuura bi Nařibaři

¹¹ Nařibaři adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bařaañ bti. ¹² Bnuura mënř baji bajukan nja pwut iko inwoon iinlil Nařibaři na iko iwuřaan yi nleef nja nřaluñ. Hënk nřhilan pwo na uřal, kawo bařaañ bařool, kado iko inlilun Nařibaři ři mboř, ¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi nřařuñ, wi Yetu *Krittü Nařibaři naweeek i nja, anjaañ abuuran nja akbiin na mndëm mi nul. ¹⁴ Awulun uleeful kahilna kapënan nja ři buřaan bti bi njaañ nřdo, kajinřan nja kado nja nřwo bařaañ biki nul, banjaañ bañal pdo iko inuura. ¹⁵ Kë hënk di di iwoon kado pdiim : kařup, kakooř, kañoman. Kdinan nin řaañ abeehu.

3

Hum di banfiyaaruñ bawoon kawo?

¹ Hënkun leřaan banfiyaaruñ iji na baka bado katiink banwoon ři přih bti, bawut kapatařa badoki babi nař nař ři pdo iko inuura bti. ² Jakan na baka bawut kakuut nin řaañ, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bařaañ bti. ³ Nja kak nřbi wo řfa bařaañ banwoon baanwo na nřal, banwoon baanji bate, banneemuñ, kë iko iřop na iko iwuřaan indoli yi nleef ni nja nřaluñ kë iktuñ nja, nřbi wo ři mnřot na pñeebar iko, ado iko yi bařaañ bakřooruñ nja, ařoorad ři ptoof pi nja. ⁴ Kë wal wi Nařibaři nabuuran nja adiimanuñ nja bnuura bi nul na jibi añaluñ bařaañ, ⁵ abuuran nja. Mënř iko itool yi nřaluñ aji nřdoo ikaañ, mnřaga mi nul ma. Ařëpna ři *uhaař wi nul ajinřan nřaař ni nja, ado nja kë nřwo bařaañ bahalu. ⁶ Ařëpna ři Yetu *Krittü nabuuran nja awul nja uhaař mënř akëřan. ⁷ Krittü awulun bnuura bi nul ado kë nřwo bařaañ bařool nřhilna nřař kë nřka ubida wi mñto.

⁸ Bařaañ bti bawo kate uřup wi řiki ujoo-nani, kë nřal iřup bařaañ bnuura, banřuun mñhař mi baka ři Nařibaři bahilna bařu kabař ři pdo kado iko inuura. Uko mënř uwoon uko unnuuriin pa bařaañ abot ařënk baka. ⁹ Kë işë wo kapën ři břup břum banwaañuñ udooni, na pñiniyaan jibi mñřini manyeenkiiruñ, na pñom na blařar ři uko wi *bgah bi Moyit. Iko mënř iwaan udooni abot awo iinji iřij nin uko ulon unuura. ¹⁰ Woli řaañ alon ařij bpulad ři ptoofan, řiiniin na a uyaař uloolan ikak iřiini na a utëbantën. Woli aantařani, lowaana, ipënanna ři iko bti, ¹¹ ime kë awo řaañ anwuřuñ uřal, pekadu di ajaañ ado dadiiman kë aduknaanaa.

Iko ibaařaani yi pdo

¹² Wal wi nji kayiluñ Artemat këme Tiřik, iwo kařaran kabi du nji du Nikopoliř, dul di di njakuñ aji dwo ři wal wi ujonř.

¹³ Tamaan iřënk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaant, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Bayiř nja ři *Krittü bawo kajuk ptaman maakan ři pdo iko inuura, nin řaañ alon awutna kawaan uko wi anumiin unuur undoli, hënk baankwaañ udooni.

¹⁵ Bañaaŋ banwoon na nji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaaruŋ bti abot aŋal nja.

Dñehan Naşibaŋi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemon

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemon nanohul. Niint mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo ñaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu akṭup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul ñiint alon i katim kawoon Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoon du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemon kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅooṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. Ṭi bgah bi wal mēnt, Filemon ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluṅ kēme kafina. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ṭi ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkuṅ awo ṭi ploom na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemon (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemon ṭi uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaañsaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja ṅkpiitiin, iwi Filemon i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēnt wi nun. ² Npiit kak Apifiya ñaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaas bti ṅi njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nu. ⁵ Dtiink kē bakṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi inṅaluṅ banwoon biki nul bti. ⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokuṅ na nja pado kalemp, ihilna ime iko

inuura bti yi ṅkaan ṭi ubida na *Krittū. ⁷ Iwi ayiṭ naan unṅal wi nu udo kē nṅilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan kṭēṅṭēn banwoon biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kē nṅhil pṭu'u pdo uko wi ṅi kahepariin. ⁹ Kē ṅi Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuun kē nwo hēnkuṅ nakalabuṣ kē nṣē ñehan uko wi ṭi unṅal wi ṅkaan pa Krittū. ¹⁰ Dñehan uko mēnt pa ankakuṅ abuk naan ṭi Krittū wi nwoon ukalabuṣ, Onetim* i ṅi kaṭiiniyaanun hēnk. ¹¹ Aambi kaaru udooni, kē hēnkuṅ aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi ṅi kawuliin. ¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuun kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wun uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēnna ṭi uhaaṣ wi nu. ¹⁵ Ulome nawayṣēr na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mnto. ¹⁶ Aankkak du iwi ji ñaan i bajaan bajuukṅṅēn ṭi ulemp ṭaṅ, apel hēnkuṅ ñaan i bajaan bajuukṅṅēn ṭi ulemp, awo hēnkuṅ ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭu ṭi Ajugun. ¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji ṅi ṭi uleef naan. ¹⁸ Woli adolu uko ulon unde'iin kēme aṭeṭu uko ulon, kṭupēn, ṅi kalun kaluku. ¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, ṅi kalukiin. Mēnṅal pleṣanu kē iwi idoo ṭeṭēn : ṅi dkaan kē ika ubida ṭi Yetu *Krittū. ²⁰ Aa, iwi ayiṭ naan tenan ṭi Ajugun idolēn uko wi nñehaniin, tenan kak ṭi unṅal wi Krittū iwalanaan uhaaṣ. ²¹ Dfiyaar bnuura wi ṅi kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kē pñehan pi nakñehanun Naṣibaṭi paṭu bakakanaan hēnkuṅ ṭi iñeen yi nan.

²³ Epafrat i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun kē awo ukalabuṣ na ṅi, awulan mboṣ, ²⁴ ul na bi Markuṭ Arittarkuṭ, Demat na Luk ban-

* **1:10** Onetim : Dawoon annumaniin, ankaan udooni.

jaan balemp na nji. ²⁵ Dñehan Ajugun Yetu
Krittu awulan bnuura bi nul ʒi n̄haaʒ.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. Nāan ampiitun ka aammeetanaa, kē uko wi baṣaan ame bnuura Nlibra nī Naṣibaṭi, ṭiki ṭi nūl nī nī ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kē badoo ji bamena. Uko mēnt ukaan kē nāan ampiitun hēnk apiit baka kaji na baka bamēban baliint, bawut kapēn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṅar na bayuday. Abi ji na baka woli nāan ajubani, bafiṅ ulimariya kaṭeṅan, Naṣibaṭi kaṣē miir nāan mēnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kē bhoṅar bhalu bi Naṣibaṭi adolon na baṅaan banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adolon pa baṅaan bajēn upel wi nwanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badolon. Yetu awoon unkaneel umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṅanun kapēnanaan ipekadu yi baṅaan bti. Nāan ambuurun afiyaara aankak anuma pfiṅ ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo nāan naweek (1.1-3)
2. Yetu adēm apel nwanjut (1.4–2.18)
3. Yetu adēm apel Moyit na Yotuwa (3.1–4.13)
4. Yetu awoon naṭeṅan naweek (4.14–7.28)
5. Yetu abi na bhoṅar bampelun bteek (8.1–9.22)
6. Bṭeṅan bi Yetu bawo bboolan akuṭ awo bbaaṅṣaani (9.23–10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulēn nwo ji Yetu (12.1–13.17)
9. Pñehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭēpna ṭfa ṭi *baṭuparul nyaas ṅṭum ado kē badoo iko itum aṭiiniyaan na

bateem nja. ² Kē ṭi nwal nbaaṅṣaani nī nwoon nī aṣē ṭēpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mēnt i i adaton ado kē aka iko bti, ṭi ul i i aṭēpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndēm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amēbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṅaan ṭi ipekadu yi baka aṣē ya aṭo du kañen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndēm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi nwanjut

⁴ Mndēm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi nwanjut, kē hēnk di Naṣibaṭi awululun katim kampelun ki ṅa. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan kajakaara na uwanjut ulon:

« *Iwi iwoon Abuk naan,*

nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »*

Kē aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṅa kaji :

« *Nji dwo Aṣin, ul aṣē wo Abuk naan.* »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiin awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« *Nwanjut bti nwo kadēmana.* »*

⁷ Kē ṭi uko wi nwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Naṣibaṭi ado nwanjut nī nul kē nwo ji uyook ado ṅa kē nwo ji bdo banklaṅṣiṅ.* »

⁸ Kē Naṣibaṭi aṣē ṭiini na Abukul aji :

« *Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mnṭo, pṣih pi nu pawo ptool.*

⁹ *Inal uko unwoon utool apok buṭaan, ukaan kē nī Naṣibaṭi i nu ndatu awulu mnlilan mampelun mi banwoon na iwi bti.* »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« *Iwi Ajugun, ipaṣun mboṣ du ujuni aboman baṭi na iñen yi nu.*

¹¹ *Iko mēnt ilun kaba, ilun kamēn ji imiṣa.*

Kē iwi iṣē duka.

¹² *Ilun kaṅuj ya ji imiṣa, ilun kawohēs ya ji imiṣa,*

kē iwi iṣē duka jibi iwoon, nnuur nī nu nāankba. »*

¹³ Naṣibaṭi aambaan kajakaara na uwanjut wi nul ulon:

* 1:5 Kaṅaam 2.7. * 1:5 2 Famiyel 7.14. * 1:6 Pleṣan 32.43. * 1:9 Kaṅaam 45.7-8. * 1:12 Kaṅaam 102.26-28.

« *Biin iŋo ƚi kañen naan kadeenu te wal wi nji kaŋuŋ baŋooradu ƚi ihoŋu uŋeeh.* »[☆]

¹⁴ Nwanjut bti n̄awo wo n̄haaŋ n̄anklemparuŋ Naŋibaŋi. Ayil yil n̄a n̄abi p̄t̄enk banwoon̄ i kabuur te mn̄to.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan̄ k̄e n̄wo biki kam̄eban bnuura uko wi n̄tiinkuŋ, kaŋi n̄luŋ n̄neem. ² Na manjoonan, uŋup wi Naŋibaŋi aŋ̄epnuŋ ƚi n̄wanjut aŋup bateem n̄ja uyimani. N̄naan̄ awoon̄ aandi p̄tiink wa, k̄eme awo aant̄aŋ uko wi ujakuŋ, Naŋibaŋi akoba kakob kantaaruŋ na p̄juban pi baka. ³ K̄e hum di di n̄hiluŋ kabuur kakob m̄eŋŋ woli n̄en̄ji n̄tiink uŋup wi mbuur mnweek wi Ajugun ƚi uleeful ajunnuŋ aŋup? Bantiinkuŋ wa badiiman n̄ja k̄e ujoonani. ⁴ Naŋibaŋi akak afaŋan baka, wi adoluŋ iko iñon̄ar̄enaan na mlagre mn̄tum abot ado k̄e *Uhaaŋ wi nul uwul bañaan̄ uŋen wi wa jibi an̄aluŋ.

Yetu ajaan̄ aŋij mbuur

⁵ Na manjoonan Naŋibaŋi aando n̄wanjut n̄aŋih umundu wi akbiin̄ p̄paŋ wi n̄k̄tiiniyaanuŋ. ⁶ K̄e h̄enk di upiitaniin̄ ƚi *Ulibra wi nul aji :

« *N̄naan̄ awo in k̄e idoo ŋala?*

*Abuk ñiint̄ awo in k̄e idoo ƚo p̄tena?

⁷ *Iwalana ado k̄e n̄wanjut n̄apela n̄wal n̄ntiinku, idola k̄e awo na mnd̄em mnweek,*

⁸ iŋu iko bti ƚi ihoŋul uŋeeh. »[☆]

Wi Naŋibaŋi aŋuun̄ iko bti ƚi ihoŋul uŋeeh, aanduk nin uko ulon̄. K̄e n̄ŋe wo kakŋa n̄endo bi win h̄enkuŋ k̄e iko bti iwo ƚi ihoŋul uŋeeh. ⁹ Yetu i Naŋibaŋi awalanuŋ ado k̄e n̄wanjut n̄apela n̄wal n̄ntiinku, n̄wina h̄enkuŋ k̄e awo na mnd̄em mnweek ƚiki ahaj akeŋ. Bnuura bi Naŋibaŋi bakaan̄ k̄e akeŋ pa bañaan̄ bti.

¹⁰ Na manjoonan, Naŋibaŋi andoluŋ iko bti k̄e iwoo, abot an̄al uwo han̄, abi n̄al pdo bañaan̄ baŋum bawo babukul, baŋok ƚi mnd̄em mi nul. Aŋ̄epna ƚi mn̄haj mi Yetu ahajuŋ adola k̄e abaañeŋ ulempul ƚi mboŋ, aŋij baka mbuur. ¹¹ K̄e Yetu, anjaan̄ ajin̄tan̄ bañaan̄ ƚi k̄eŋ ki Naŋibaŋi na

biki ajin̄tanuŋ baŋe ƚok bukal bti Aŋin baka. Ukaan̄ k̄e aankowa pdo kadu baka babuk aŋin, ¹² aŋiini ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Dluŋ kaŋiiniyaan̄ katimu ƚi p̄toof pi bayit̄ naan̄*

dluŋ kad̄emanu ƚi kadun ki bañaan̄ baŋum. »[☆]

¹³ Akak aji :

« *Nji, d̄ŋu mn̄haŋ mi naan̄ bti ƚi Naŋibaŋi.* »[☆]

Akak aji :

« *Nji wi na bañaan̄ biki Naŋibaŋi awulnuŋ.* »[☆]

¹⁴ H̄enk keeri, k̄e jibi bañaan̄ m̄eŋŋ ba-woon̄ bañaan̄ baj̄en, h̄enk di Yetu akakuŋ ñaan̄ naj̄en ji baka, ahilna ƚi p̄keŋ pi nul aba na *Unt̄aayi Uweek unkaan̄ mn̄hina mi p̄keŋ. ¹⁵ Bañaan̄ babi wo wo ubida wi baka bti ji bakalabuŋ, wi bak̄tiin̄ p̄keŋ. Abuuran baka wi akeŋuŋ. ¹⁶ Na manjoonan, m̄eŋŋ n̄wanjut n̄i n̄i akt̄enkuŋ, aŋ̄enk ƚenk babuk *Abraham. ¹⁷ K̄e h̄enk di awoon̄ kakak ñaan̄ naj̄en ji bayit̄ul, kahilna kawo *naŋih i baŋenan̄ anjaan̄ aŋaga abot aji do uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ. Akeŋ keŋ Naŋibaŋi ahilna amiir ipekadu yi bañaan̄ biki nul. ¹⁸ K̄e jibi ahajuŋ, k̄e bawuuka ajuban, h̄enk di ahiniin̄ kaŋ̄enk biki bakwuukuŋ bajuban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayit̄ naan̄ nanwoon̄ bajin̄ŋ ƚi k̄eŋ ki Naŋibaŋi k̄e adatan, natenan̄ keeri ƚi Yetu. Naŋibaŋi ayila k̄e awo *naŋih i baŋenan̄, uko m̄eŋŋ wi wi n̄fiyaaruŋ akuŋ aŋup. ² Ado iko bti yi Naŋibaŋi anŋu'uluŋ ulemp m̄eŋŋ ajakuluŋ ado jibi *Moyit adolan̄ iko bti yi Naŋibaŋi aŋu'uluŋ pdo ƚi katoh ki nul kanwoon̄ pn̄taali pi nul. ³ Anniwuŋ katoh ad̄em apel katoh, k̄e h̄enk di Yetu ataan̄uŋ na pyeenk mnd̄em mampeluŋ mi Moyit. ⁴ Katoh kandoli ñaan̄ ajaan̄ aniw ka, Naŋibaŋi aŋaan̄ aji do iko bti. ⁵ Moyit awo nalempar Naŋibaŋi, ado iko yi Naŋibaŋi aŋu'uluŋ pdo ƚi katoh ki nul kanwoon̄ pn̄taali pi nul, ajukan uko wi Naŋibaŋi akluŋ kadiiman. ⁶ K̄e Kritt̄u aŋe wo abuk katoh i Naŋibaŋi aŋuun̄ ƚi kadun ki ka. Nja n̄ŋaan̄ awo katoh m̄eŋŋ woli n̄m̄eban akuŋ ahaŋ ƚi a, alilan ƚi uko wi n̄haŋuŋ.

Plipara ppok p̄taŋ uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ

☆ 1:13 Kañaaam 110.1. ☆ 2:8 Kañaaam 8.5-7. ☆ 2:12 Kañaaam 22.23. ☆ 2:13 Itayi 8.17. ☆ 2:13 Itayi 8.18.

⁷ Ukaañ kē, jibi *Uhaaş wi Naşibaţi uţupun:

« Woli natiink nŋa pdiim pi nul,

⁸ nawutan kadēnēŋan ŋhaaş,
jibi bateeman babiin ado, adeka kafet unuur
wi bakdakulun du *pndiiş. »

⁹ Naşibaţi aţiini aji :

« Du pndiiş mēnt, bateeman bado na pten me
nhil pdo uko wi njakun, adakēn,
te bawin iko yi nji ndolun ¹⁰ ŋşubal iŋeen
ŋbaakēr.

Ukaañ kē nji ndeebaţēr pntaali mēnt aji :

«Nhaaş ŋi baka ŋaji ŋaneeman baka unuur
undoli,
baandi pŋaşēn.»

¹¹ Uko waŋ ukaañ kē mmehna, wi ndee-
baţun, aji :

«Baankneej nin du dko di nji mbomanun
baka aji banoorfēnaan.» »*

¹² An bayiţ naan, naŋaafaraan alon ŋi an
awo na uhaaş uwuţaan, aŋaŋan pfiyaar
adoo low Naşibaţi anjaan awul ubida.

¹³ Nabaa wo kaţēp ŋēp katēŋŋēndēr ŋnuur
bŋi ŋi naktiinkun pdiimul, pekadu dawutna
kaguur nin alon ŋi an adēnēŋen uhaaşul.

¹⁴ Nwo ŋi ploolan na *Krittu na manjoonan
woli ŋmēban te ubaaŋsaani ŋi mnhaţ mi
ŋbiin awoonaan du ujuni. ¹⁵ Jibi nŋupanaŋ:

« Woli natiink nŋa pdiim pi nul,
nawutan kadēnēŋan ŋhaaş,
jibi bateeman babiin ado, adeka kafet unuur
wi bakdakulun. »*

¹⁶ Na manjoonan in abiin atiink pdiim
pi Naşibaţi aşē deka kafet? Mēnt baŋaan
bŋi bampēnnun utaak wi *Ejptu kē *Moyit
awo ŋi kadun ki baka i? ¹⁷ Kē bahon
biki adeebaţērun ŋşubal iŋeen ŋbaakēr ba?
Mēnt bambiin ajuban akeţ du pndiiş baka
i? ¹⁸ Bahon biki amehniin aji baankneej
du dko di abomanun baka babi banoorfēn
ba? Mēnt bambiin apok ptiinka baka i?
¹⁹ Nwin bnuura kē baambi hil pneej du dko
dnoorfēnaani di nul ŋi bapok pfiyaar.

4

¹ Kahon mēnt ki Naşibaţi abiin ahon aji
bahil kalun kaneej du dko di abomanun
baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja.

✧ 3:11 Kaŋaam 95.7-11. ✧ 3:15 Kaŋaam 95.7-8. ✧ 4:3 Kaŋaam 95.11. ✧ 4:4 Ujuni 2.2. ✧ 4:5 Kaŋaam 95.11.

✧ 4:7 Kaŋaam 95.7-8. * 4:8 ŋi ugrek katim ki Yoţuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ŋi Pleşan 31.7; Yoţuwa 21.44; 22.4; 23.1

Nawulēn ŋdo kaţi keeri alon ŋi an aduka
kafet. ² Nŋiink *Uţup Ulil Unuura jibi bam-
biin awo ŋfa du *pndiiş batiinkun wa. Kē
uţup wi batiinkun uşē wo uunka udooni
ŋi baka ŋiki wi batiinkun wa baanfiyaari.

³ Kē nja ŋnfiyaarun, ŋlun kaneej du dko di
Naşibaţi abomanun nja aji ŋnoorfēnaan di
aŋiiniyaanun ŋi *Ulibra wi nul wi ajakun ŋi
uko wi bateem nja :

« Uko waŋ ukaañ kē mmehna, wi ndeebaţun,
aji :

«Baankneej nin du dko di nji mbomanun
baka aji banoorfēnaan.» »*

Kē ulemp wi Naşibaţi adolon ŋi ppaş
umundu uşē ba undiimaan. ⁴ Bapiit ŋi
dko dlon di *Ulibra wi nul aji : « Naşibaţi
anoorfēn ŋi unuur uŋēnk paaj na ulon wi
adolun ulempul bŋi aba. »* ⁵ Dkak akakalēş
uko wi Naşibaţi aţupun: « Baankneej nin du
dko di nji mbomanun baka aji banoorfēnaan.
»*

⁶ Bantiinkun uteek *Uţup Ulil Unuura
mēnt, baannej du dko mēnt ŋiki babi pok
ptiink Naşibaţi. Kē baŋaan balon başē hılan
te hēnkun kaneej da. ⁷ Uko waŋ ukaañ
kē Naşibaţi abi ŋo ajon, ado unuur uhalu
undu'aniin « nŋa » wi aŋēpnun ŋi mntum mi
*Dayiţ, aţup ŋŋup ŋi ndoon abi ŋupan aji :

« Woli natiink nŋa pdiim pi nul,
nawutan kadēnēŋan ŋhaaş. »*

⁸ Woli Yoţuwa* ado lah bateem nja
kē banoorfēn na manjoonan, Naşibaţi
aankŋiiniyaan unuur ulon. ⁹ Pntaali pi
Naşibaţi paduka keeri unuur ulon wi
pnoorfēn ji wi nul. ¹⁰ ŋaan anneejuŋ du
dko di Naşibaţi abomanun pa pnoorfēn,
aji noorfēn noorfēn ulemp wi adolon jibi
Naşibaţi anoorfēnun ŋi ulemp wi adolon.
¹¹ Nawulēn ŋtaman keeri ŋneej du dko
di pnoorfēn mēnt, nin ŋaan alon ŋi nja
awutna kawo aanneej da, wi akpokun
ptiink Naşibaţi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uţup wi Naşibaţi uwo
ujeb, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki
ŋde ŋtēb. Uko wi aţupun wun uji ufal te
kadoo ban du uhaaş na uşal meet, kaneej
te du dko di imoh iyitiiraanun na du imoh

meet; uji uten iko yi ñaañ najën aṅaluṅ na yi aṅaluṅ du uhaaşul. ¹³ Nin ñaañ aanhil kamena Naşibaṭi, iko bti iji ipën kawinana ṭi kęş ki nul; ul i ṅwoonṅ kaṭup uko wi ṅdooṅ.

Krittu naşih i baṭeṅan naweek i nja

¹⁴ Name kę ṅka *naşih i baṭeṅan naweek anyaaṅ te du baṭi: ul awoonṅ Yetu, Abuk Naşibaṭi. Ukaaṅ kę ṅwo kamëban kaliint ṭi uko wi ṅjakuṅ aji ṅfiyaari. ¹⁵ Naşih i baṭeṅan naweek i ṅkaaṅ aji miir nja ṭi pbiışna pi nja ṭiki bawuuka ajuban ṭi iko bti jibi bawuukunṅ nja ṅjuban kę aambaan kajubanaara. ¹⁶ Nawulën keeri ṅñog na mntëṅ Naşibaṭi anwoonṅ ajug bnuura, ahilna aṅaga nja ṅkuṭ ṅyeenk bnuura, kahilna kaṭënkana ṭi wal wi ṅknumiın.

5

¹ *Naşih i baṭeṅan andoli aji datana ṭi ptoof pi bañaan, ulemp wi nul uwo pdo kaṭoor baka ṭi kadun ki Naşibaṭi, aji ṭen kabot kado iṭeṅan pa ipekadu yi baka. ² Ul ṭi uleeful aṭum dko di abiinkniın, ukaaṅ kę aji hinan pmiir banwoonṅ baammee aşë neem. ³ Kę wi ajaan abiişna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭeṅan, Naşibaṭi ahilna apënan ipekadu yi nul na yi bañaan bti. ⁴ Nin ñaañ aanhil kanaṭa kaji awo naşih i baṭeṅan, Naşibaṭi ajaan adu'a awo naşih i baṭeṅan jibi abiiṅ adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naşih i baṭeṅan: ayeenkna pa du Naşibaṭi anjakulunṅ ṭi *Ulibra wi nul:

« *Iwi iwoonṅ Abuk naan,*

nṭa di dṭup aji dwo şaaş*. »

⁶ Hënk di di ajakuṅ kak aji:

« *Iwo naṭeṅan te mnṭo ji *Melkitedek.* »*

⁷ Wal wi *Krittu awoonṅ ñaañ najën ṭi mboş, aṅehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Naşibaṭi anhinanunṅ kabuurana pkeṭ. Kę atiinka ṭiki aji ṭaşa bnuura. ⁸ Ajuk ṭi iko bti yi ahajuṅ uko unwoonṅ pdo katiink Naşibaṭi, te adoo wo wo Abukul. ⁹ Abaañëş ulemp wi nul ṭi mboş, ahil hënkunṅ kabuuran te mnṭo bañaan bti banjaan baṭiinka. ¹⁰ Na manjoonan, Naşibaṭi adu'ulunṅ kę awo *naşih i baṭeṅan ji Melkitedek.

Plipara ppën ṭi pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pṭup ṭi uko mënt kę ikak atam ppibanan ṭiki naanji natar ṭi pyikrën.

¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undi-maan aşë huma nnuma bajukanan iko iteek ṭi uko wi Naşibaṭi: nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuṅ.

¹³ Kę ñaañ anhumunṅ ṭi mntow, aanji me uṭup unjaan ujukan uko unwoonṅ utool ṭi kęş ki Naşibaṭi: awo napoṭ nampoṭi. ¹⁴ Kę pde pantamuṅ paşë wo pi baweek, baji baṭëpna ṭi iko yi bawinunṅ kahilna kapaṭëş bnuura na buṭaan.

6

¹ Hënk keeri, nawulën ṅduk pjukan pteek ṭi uko wi *Krittu, nja du pjukan panwoonṅ pi banliintunṅ ṭi pfiyaar. Nënkak akak ṭi pjukan pteek mënt, panwoonṅ pi pwut pdo iko inkṭijun pkeṭ, pi pfiyaar Naşibaṭi, ² pi pjukan ṭi uko wi batitmu*, pi ppaf iñen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayëş pbaañşaaani. ³ Uko mënt wi wi ṅkdolun, ulille Naşibaṭi.

⁴ Na manjoonan, bambiın ayeenk bjeehi bi Naşibaṭi, ayeenk uṭen unwoonunṅ du baṭi, ayeenk *Uhaaş wi nul, ⁵ awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mnhina mi pşih pi Naşibaṭi pankmbiın, ⁶ aşë duk bgah, ñaañ aanhil nin kado baka baṭëlëş ṅbida ṅi baka, bakak bafiyaar: bawo wo ji bakak apaṅ Abuk Naşibaṭi ṭi krut, akowandëna ṭi kadun ki bañaan.

⁷ Na manjoonan, woli mboş mi uşubal ujaan uşubar wal undoli manbuk ṅdeey ṅannuuriın pa biki bajaaradunṅ ṅa, Naşibaṭi aji wul mboş mënt bnuura. ⁸ Kę manşale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafëpana, manji mambi baañşaan ṭi pter.

⁹ An banoh naan biki ṅṅaluṅ maakan, woli ṅdoo ṭiini haṅ na an, ṅme bnuura kę nawo ṭi bgah bnuura banjaan baṭij mbuur.

¹⁰ Naşibaṭi awo natool, aankṭilma ulemp wi nan na unṅal wi naṅalulunṅ, adiiman wa, wi nabiiṅ aṭënk bañaan biki nul abot aṭënkara ṭënk baka te nṭa. ¹¹ Kę ṅşë ṅal andoli ṭi an aji mëban kaliint te ubaañşaaani, uko wi nahaṭunṅ uhilna udolana bti. ¹² Hënk,

* 5:5 Kañaam 2.7. * 5:6 Kañaam 110.4. * 6:2 Batitmu: Ulome baṭiiniyaan ṭi bañow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu.

nawutan kaşabēr, naṭēpan ṭēp nawo ji ban-tamanuṅ ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naşibaṭi ahoṅuṅ.

Uko wi Naşibaṭi ahoṅuṅ

¹³ Wi Naşibaṭi akhoṅuṅ Abraham, aanka ampeluli i ahilunṅ kamehna ṭi kadunul, ukaaṅ kē amehna ṭi bkowul ¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuṅ ṭi iwi patum.* »[☆] ¹⁵ Kē Abraham aṭo amiir ayeenk uko wi Naşibaṭi ahoṅulunṅ. ¹⁶ Na manjoonan, bañaanṅ bajēn baji bamehna ṭi ampelunṅ baka, kē pmehna mēntṅ paji padiiman kē uko wi ṅaaṅ aṭupuṅ ujoonani kaşē ba bṭup. ¹⁷ Hēnk di Naşibaṭi, wi aṅaluṅ pdiiman banwoonṅ i kayeenk iko yi ahoṅuṅ kē uko wi ajakuṅ aji ado wa, amehnaa. ¹⁸ Naşibaṭi aanhil kaṭup uko unwoonṅ uunjoonani, ukaaṅ kē uko wi ahoṅuṅ amehna uunhil kaṭēlēş. Hēnk, nja ṅṅṅiṅ aya du Naşibaṭi ṅwo na mntēṅ mnweek kahilna kayeenk uko wi ṅhaṭuṅ unkmbiinṅ. ¹⁹ Mnhaṭ mēntṅ manwo uko unṭijanunṅ ubida wi nja, manji mando nja ṅneej kaṭēp blaañ bweek bantaanunṅ na *dko dyimanaan maakan, di Naşibaṭi awoonṅ. ²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna pṭēnk nja, akak naşih i baṭeṅan te mnto ji *Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baṭeṅan

¹ *Melkitedek mēntṅ, abiiṅ awo naşih i ubeeka wi Falem akuṭ awo naṭeṅan i Naşibaṭi *Andēmunṅ Maakan. Wi Abraham awoonunṅ ugut wi aṅiṅnuṅ başih balonṅ, Melkitedek aya akita aṅehan Naşibaṭi awula bnuura. ² Wal mēntṅ Abraham awula kafah kaṭēnk iṅeen ṭi iko yi atehuṅ du başih mēntṅ. Katim ki Melkitedek kawoonṅ « naşih natool »; akak awo naşih i Falem, uwoonṅ « naşih i mnjeeh. » ³ Ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi baanṭiiniyaan aşin, kē baanṭiiniyaan anin, baankak aṭiiniyaan bateem na unuur wi abukiinṅ, na wi akeṭuṅ. Awo naṭeṅan te mnto ji Abuk Naşibaṭi.[☆]

⁴ Natenan jibi Melkitedek awo i ṅaaṅ naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaṭēnk iṅeen ki iko yi atehnuṅ du

ugut. ⁵ Kē *Bgah bi Moyit başē jakun kē bi-inṅ babuk *Lewi banwoonṅ baṭeṅan, bañaanṅ bawo kawul baka kafah kaṭēnk iṅeen ki uko wi bakaanṅ, te bakaanṅ mēntan, bawo bayiṭ baka, bawo bukal bṭi biki pntaali pi Abraham. ⁶ Kē ul Melkitedek, anwoonṅ aando wo wo i pntaali pi Lewi, aşē yeenkna ṭi Abraham kafah kaṭēnk iṅeen ki iko yi atehnuṅ du ugut, aṅehan Naşibaṭi awul bnuura Abraham anwoonṅ ṅaaṅ i Naşibaṭi ahoṅuṅ. ⁷ Kē ṅaaṅ anjaanṅ aṅehan Naşibaṭi awul bnuura, aşaaṅ apel i bawuluṅ bnuura, bañaanṅ bṭi bame uko mēntṅ. ⁸ Babuk Lewi banjaanṅ bayeenk kafah kaṭēnk iṅeen bawo bañaanṅ bajēn bankketuṅ kē *Ulibra wi Naşibaṭi uşē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb. ⁹ Kē ṅhinan kaji : wi babuk Lewi bajaanṅ bayeenk kafah kaṭēnk iṅeen, Lewi alukaara luk kafah mēntṅ wi Abraham alukuṅ Melkitedek. ¹⁰ Na manjoonan Lewi aando bi buka, aşē woha da ṭi Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaanṅ akita.

¹¹ Ṭi bgah bi Naşibaṭi awuluṅ biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoonṅ kajej bawo baṭeṅan biki Naşibaṭi ; bawo baṭeṅan ji *Aaron. Kē pwo baṭeṅan pi baka paşē bi wo paankēşi ; woli pakēş lah, hum di di bakaanṅ anuma naṭeṅan alonṅ kak ji *Melkitedek? ¹² Kē wi pjoş naṭeṅan pi nṭa papaṭuṅ na pi ṭfa, bgah kak baṭēlēşa. ¹³ Naṭeṅan nahalu i baktiiniyaanunṅ ṭi awoonṅ Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaṭi, kē ṭi pntaali mēntṅ, nin alonṅ aambaanṅ kawoha naṭeṅan i Naşibaṭi. ¹⁴ Bañaanṅ bṭi bame kē Ajugun apēnna ṭi pntaali pi *Yuda, kē *Moyit aşē wo aanṭiiniyaan pntaali mēntṅ wi aktiiniyaanunṅ uko wi baṭeṅan.

¹⁵ Kē uko uşē ujintṅ hēnkuṅ bnuura : naṭeṅan alonṅ abii, aşē wo ji *Melkitedek. ¹⁶ Aanyeenkna ṭi bateem pwo naṭeṅan jibi upiitaniinṅ ṭi *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa ṭi mnhina mi nul mi awatnuṅ pkeṭ. ¹⁷ Na manjoonan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji :

« *Iwo naṭeṅan te mnto ji Melkitedek*☆. »

¹⁸ Kē bgah bteek başē bi kak abiişna akuṭ awaanṅ udooni ṭi uko wi iṭeṅan, ukaaṅ kē Naşibaṭi apēnan ba. ¹⁹ Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ṅaaṅ kē ajintṅ

☆ 6:14 Ujuni 22.16-17. ☆ 7:3 Natenan ṭi Ujuni 14.18-20. ☆ 7:17 Kañaam 110.4.

ti kēs ki Naşibaţi. Kē Naşibaţi aşē wul nja mnhaţ mannuurnaaniin, ti mun mēnt mi mi nktēpnun kañoga.

²⁰ Naşibaţi amehnaa wi adatuŋ Yetu Aju-gun aji awo naţenjan. Aamehnaa wi bandukiin bakakuŋ baţenjan. ²¹ Aa, Naşibaţi amehnaa wi adoluŋ kē Yetu awo naţenjan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,
mēnkak ti uţup wi naan :*

“*Iwi, iwo naţenjan te mnŋo.*” »[☆]

²² Uko mēnt ukaaŋ kē Yetu awo ankdoluŋ nja ŋwo ti bhoŋar bannuurnaaniin.

²³ Uka uko uloŋ kak : baţenjan bandukiin babi tum ŋiki pkeţ paneenan baka bawo baţenjan te mnŋo. ²⁴ Kē Yetu aşē wo na ubida wi mnŋo ukaaŋ kē awo naţenjan te mnŋo.

²⁵ Uko waŋ ukaaŋ kē ahilan kabuuran te mnŋo banjaan baţēpna ti a kañog Naşibaţi. Awo najeb te mnŋo awo ti pñehandēr baka Naşibaţi.

²⁶ Yetu awoon keeri *naşih i baţenjan i ŋnumiin. Ayimani, aanjuban nin, ajinţ ti kēs ki Naşibaţi, apēn ti bado buţaan adeenana du baţi duuţ. ²⁷ Aannuma pdo kado iţenjan na ŋnuur ji başih biki baţenjan bandukiin banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi bañaan bti. Awul uleeful kē uwo bţenjan bankēşuŋ. ²⁸ *Bgah bi Moyit babi do bañaan bajēn banjaan babiişna kē bawo başih biki baţenjan. Kē kamehna ki Naşibaţi kambiiŋ ti kafet ki bgah kaşē do Abukul andoluŋ iko bti yi aţu'uluŋ pdo kē awo naşih i baţenjan te mnŋo.

8

Bhoŋar bhalu

¹ Na manjoonan, uko unkaanuŋ udooni ti uko wi nktupun uwoon: ŋka *naşih i baţenjan anyaan aţo du baţi du kañen kadeenu ki pţij pi pşih pi Naşibaţi. ² Aji ţenjan du dko dyimanaan, dawoon *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iñen yi ñaan najēn iwoon iintari, Naşibaţi Ajugun ataruŋ ka.

³ *Naşih i baţenjan andoli baţoorana ŋooran ado kado uţen na iţenjan ; ukaaŋ kē *Krittu kak awo kaka uko uloŋ wi aktenuŋ. ⁴ Woli awo lah ti mboş, aando wo wo naţenjan :

baloŋ bawo da banknţenjanuŋ jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. ⁵ Kē iţenjan yi baţenjan mēnt bajaan bado işē tu kanaam na inkdolaniin du baţi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiŋ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naşibaţi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndi-imaniin du pnkuŋ pi Finayi.* »[☆] ⁶ Krittu ul, Naşibaţi aţu'a ulemp undēmuŋ apel wi başih biki baţenjan bandukiin, Naşibaţi aţēpna ti a ado bhoŋar bannuurnaaniin, wi ahoŋuŋ iko innuurnaaniin.

⁷ Woli bhoŋar bteek* baanka lah dko di babiişni, Naşibaţi aanknuma pdo btēbantēn.

⁸ Kē Naşibaţi aşē ŋoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ŋnuur ŋloŋ ŋabi ŋi nji kaluŋ kado bhoŋar bhalu,

bhoŋar bhalu na bañaan biki Iţrayel na biki Yuda.

⁹ *Bhoŋar mēnt baankwo ji bi ndoluŋ na ba-teem baka*

unuur wi mpēnanuŋ baka du utaak wi Ejiptu.

*Baambi ŋijan bhoŋar bi naan,
ukaan kē nji kak nwutan baka.*

¹⁰ *Nji Ajugan dkak aţiini aji :*

woli ŋnuur mēnt ŋaţēpi

*bhoŋar bi nji kaluŋ kado na pntaali pi
Iţrayel bii bi :

dluŋ kapiit bgah bi naan ti uşal wi baka

dluŋ kapiit ba ti ŋhaaş ŋi baka,

dluŋ kawo Naşibaţi i baka,

kē bakluŋ kawo pntaali pi naan.

¹¹ *Wal mēnt, nin aloŋ aankak anaţa kaji*

ajukan akintul kēme ayiţul

kaji na a : “Meen Ajugun!”

Bañaan bti baluŋ kame’ēn,

*du anwoonuŋ nampoţi te du anwoonuŋ
naweek.*

¹² *Dluŋ kamiir baka pjuban pi baka,*

mēnkak aleş nin ipekadu yi badoluŋ. »[☆]

¹³ Wi Naşibaţi aţiiniyaanuŋ bhoŋar bhalu, ado bjon kē bakak awaan udooni. Kē uko unjonuŋ akak aţaf, uji uban ti pba.

9

Idolade yi bhoŋar bteek

☆ 7:21 Kañaaam 110.4. ☆ 8:5 Ppēn 25.40. * 8:7 Bhoŋar bteek : Baţiiniyaan ti bhoŋar bteek, bi badoluŋ du pnkuŋ pi Finayi. Natenan ti Pti 24.3-8. ☆ 8:12 Yeremiya 31.31-34.

1 Bhoŋar bteek babi ka idolade ti pdo Naŋibaŋi bteŋan abot awo na dko dyimanaan ti mboŋ. 2 Hènk, batan kaloona kalon kanwoon na nbanŋ ntèb. Ti umban uteek wi kaloona mènŋ wi bajaan badu *dko dyimanaan, uka da nkaniya na umeeŋa wi bapafun ipoom yi baŋenuŋ Naŋibaŋi. 3 Kè du kafet ki blaani uka da umban utèbantèn wi bajaan badu *dko dyimanaan maakan. 4 Wuŋ mènŋan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaan batèrna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baŋuun pŋukar pi uwuuru panhaknuŋ pde pi *Yawe Nawat Kabuka awulun bubuk *Itrayel du *pndiiŋ, pde mènŋ baji badu pa *Mana✧. Pmul pi *Aaron pandukiin aŋeeñ hènkuŋ pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna *Bgah bi Moyit. 5 Kè ti umaala mènŋ duuŋ baŋe tu iko infejuŋ innaamuŋ na nwanjut ni bajaan bado kerubim njanjaan nadiiman kè Naŋibaŋi awo da. Ibaaklu yi na iji ido blifi ti dko di bajaan batulna pŋaak ppènanan ipekadu. Mènŋ wal wi pŋiiniyaan iko mènŋ bti kajinŋan bnuura wii wi.

6 Wi iko mènŋ bti ibomaniin hènkuŋ, baŋenjan baji baneej unuur undoli du umban uteek wi kaloona kado ulemp wi baka. 7 Kè *naŋih i baŋenjan tañ ajaan aneej ti utèbantèn ; aji neej da uyaaŋ uloolan tañ ti uŋubal. Aji tij da pŋaak pi nko ni bafinaruŋ Naŋibaŋi aŋen pa ppènanan ipekadu yi nul na yi baŋaan bti. 8 *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi udiiman bnuura tuŋ uko mènŋ kè bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabŋa, woli dko dyimanaan danwoon ti mboŋ dawohaara wo da. 9 Uko mènŋ bti uwo uhoñ wi wal wi nwoon wi nŋa. Uwoon kè uŋen na iŋenjan indolaniin iinhil kado uhaaŋ wi nŋaan andolon ya ujint ti kèŋ ki Naŋibaŋi. 10 Iwo idolade tañ ti uko wi pde, pdaan, na bañow, yi Naŋibaŋi aŋuun baŋaan pdo te wal wi akdolon iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittü adolon kabuuranaan nja

11 Kè *Krittü aŋe pèn awinana ji *naŋih i baŋenjan andolon iko inuura yi Naŋibaŋi abomanuŋ nja kè iwinanaa ; aneej du kaloona kanwoonuŋ kaweeŋ, kanwoonuŋ kayimanaan. Kaloona mènŋ kaambomanaan

iñen yi baŋaan bajèn, kaanwo ki umundu umpaŋaniin wi. 12 Abi neej neej byaaŋ bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pŋaak pi npi nkaŋ na pi ngit nkaŋ: pŋaak pi nul pi pi atulun abuuranaan nja te mnŋto. 13 Na manjoonan, woli pŋaak pi npi nkaŋ na pi ngit nkaŋ na ufob umpènuŋ ti ngit nŋantèruŋ yi bajaan bajeeŋ ti baŋaan banŋopuŋ iji ijinŋan nleef ni baka, 14 hum di di pŋaak pi Krittü pawoon paankjinŋan nhaaŋ ni nja kapènan iko iwaan udooni injaan itij pkeŋ nŋilna nŋdo kalempar Naŋibaŋi anwoon najeb? Ul Krittü awo i mnŋto ukaan kè bteŋan bi adolon wi awulun uleeful Naŋibaŋi kè balila.

Bhoŋar bhalu

15 Uko unkaan kè Naŋibaŋi aŋèpna ti *Krittü ankeŋuŋ alukna pjuban pi baŋaan badolon, wi bawoon ti bhoŋar bteek, uwo kè baŋaan biki Naŋibaŋi adolon bahil kaduka te mnŋto na iko inuura yi ahoŋuŋ baka. Hènkuŋ ado bhoŋar bhalu. 16 Woli baŋiiniyaan pduka na iko, uji wo kameeŋana kè nŋaan akeŋi. 17 Phiiŋ paji paŋaan wal wi pkeŋ pawoon, nŋaan aanhil kahiiŋ nŋaan anwoon najeb. 18 Hènkuŋ, bhoŋar bteek bajunna pŋaak. 19 Wi *Moyit aŋupuŋ ti kadun ki baŋaan bti iko bti yi bgah baŋuun baka pdo, wi wi ajejuŋ pŋaak pi ngit nkaŋ na pi npi nkaŋ na meel na ptal pjeenkak na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopuŋ tuŋ pŋaak na meel alèt ti ulibra wi bgah na ti baŋaan bti, 20 aŋe ji : « *Pi pawoon pŋaak pankŋenanaanuŋ bhoŋar bi Naŋibaŋi adolon na an aji namèban ba.* »✧ 21 Hènkuŋ kak di di alètuŋ pŋaak ti kaloona na ti iko bti yi bajaan baŋenjan Naŋibaŋi. 22 Ti bgah, pŋaak pajaan pajinŋan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipèn. 23 Woli bawo i kajinŋan iko innaamuŋ yi baŋi, inwoon du baŋi iwo i keeri kajinŋan na iŋenjan innuurnaaniin.

24 Na manjoonan, mènŋ ti *dko dyimanaan dambomanuŋ na iñen yi baŋaan bajèn, danŋuun kanaam di manjoonan, di di *Krittü aneejuŋ. Aneej neej du baŋi kahilna kanaŋ ti kadun ki Naŋibaŋi kayenjan nja. 25 Aanneej neej pdo kawul uleef uŋubal

✧ 9:4 Natanan ti Ppèn 16.13-15,31. ✧ 9:20 Ppèn 24.8.

undoli jibi *naših i baŕen aneaj aneej du dko dyimanaan kašë wul pñaak panwoon paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah hañ, ahaj nyaaş nŕtum du upaşa umundu te hênkuñ. Na manjoonan, ŕi nnuur nbaañşani ni nwoon ni apên kawinana uyaaş uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo bŕenjan. ²⁷ Bañaan bajen baji bakteş uyaaş uloolan, Naşibaŕi kawayeş baka. ²⁸ Kē hênk kak di di Krittü awulun uleeful byaaş bloolan, Naşibaŕi apênanaan ipekadu yi bañaan batum. Alun kapên kawinana uyaaş utēbantēn, aankbi bi ppēnan ipekadu yi bañaan, abi bi pbuuran te mnto bankyoonkun ubi wi nul.

10

Krittü aba na iŕenjan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo ŕañ ulimēnt wi iko inuura inklun kawulana faan. Bgah mēnt baji bahepar bado kadoha do uşubal undoli iŕenjan innaamuñ. Uko mēnt udiiman kē baanhil kajinŕan piş banknōguñ Naşibaŕi. ² Woli banjaan bado Naşibaŕi iŕenjan bakak lah ajinŕ mndani, baankak aşal kē bawo na pekadu, baŕañan pdo kado iŕenjan. ³ Babaa ŕep ŕep aji bado uşubal undoli iŕenjan, kē uko mēnt uji uleşan baka ipekadu. ⁴ Na manjoonan pñaak pi nŕgit nkaş na pi nŕpi nkaş paanhil nin kapēnan ipekadu. ⁵ Ukaan kē wal wi abiin awo i pbi ŕi umundu, *Krittü aji na Naşibaŕi :

« *Iinŕal bafnaru nko*

kē iinŕal baŕenu iko ilon

aşë wulën uleef wi ñaan najën ;

⁶ *nko nantēradiin iinŕi klilandēr nja, iŕenjan ppēnanaan ipekadu, iinŕi klilandēr ya*

⁷ *Wal mēnt dji : “Iwi Naşibaŕi, nji wi : dbi pdo uko wi inaluñ,*

jibi upiitaniin ŕi uko wi naan ŕi *Ulibra wi nu.” »*

⁸ Hênk, *Krittü adunna aji ŕi : *nko nantēradiin iinŕi klilandēr nja, iŕenjan ppēnanaan ipekadu iinŕi klilandēr ya, kē bgah başë ji kē bañaan bawo i pdo iŕenjan mēnt. ⁹ Akak aji : Nji wi : dbi pdo uko wi inaluñ. Hênk aba na iŕenjan ijon aŕij bi nul. ¹⁰ Ado keeri*

uko wi Naşibaŕi analuñ, awul uleeful byaaş bloolan, kē hênk di nŕjintun ŕi kēş ki Naşibaŕi te mnto.

¹¹ Naŕenjan andoli aji naŕa na nnuur kalempar Naşibaŕi, aji do nyaaş nŕtum iŕenjan, kē yun mēntan işë wo iinŕi ipēnan nin pekadu di bañaan. ¹² Kē *Krittü aşë do bŕenjan bloolan banwoon bi mnto, wi wi aşaan aya aŕo ŕi kañen kadeenu ki Naşibaŕi. ¹³ Hênkuñ aŕoo ayoonk Naşibaŕi aŕu *başooradul ŕi ihoŕul uŕeeh.** ¹⁴ ŕi bŕenjan bloolan ado kē bañaan biki aŕijun Naşibaŕi kē bawo bajinŕ ŕi kēş ki Naşibaŕi te mnto. ¹⁵ Uko mēnt wi wi *Uhaaş wi Naşibaŕi uyuujun nja kē ujoonani wi ujakun aji :

¹⁶ « *Nji Ajugan dŕiini aji :*

woli nnuur mēnt nŕŕepi

bhonar bi nji kalun kado na pntaali pi

*Iŕayel bi bi :

dlun kapiit bgah bi naan ŕi nhaaş ni baka, dlun kapiit ba ŕi uşal wi baka,

¹⁷ *dlun kamiir baka ipekadu yi baka, mēnkak aleş nin pjuban pi bajubanuñ. »**

¹⁸ Wi Naşibaŕi amiiruñ keeri ipekadu, ñaan aankak anuma pdo iŕenjan kapēnanaan ipekadu.

Nawulën nŕnog Naşibaŕi

¹⁹ An bayiŕ naan, hênkuñ keeri nme bnuura kē pñaak pi Yetu pantuliin pado kē nŕhil kaneej du *dko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabēş nja bgah bnuura banjaan bawul ubida, bantēpuñ blaañ bweek banwoon ŕi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul. ²¹ Nkak aka *naşih i baŕenjan naweek i Naşibaŕi aŕuñ ŕi kadun ki katoh ki nul. ²² Nawulën keeri nŕnog Naşibaŕi na uhaaş ujint, na pfiyaar panjoonanun, na uhaaş, wi Yetu ajinŕanuñ na pñaakul, na uleef wi bañowun na meel mnjinŕ apēnan iko iŕop bti. ²³ Nawulën nmeban nŕliint ŕi uko wi nŕhaŕun akuŕ aŕup. Na manjoonan, nme kē Naşibaŕi aji do uko wi ahonun. ²⁴ Andoli ŕi nja adoon kaŕaaf atēntul, nŕhilna nŕtēntēndēr ŕi bnjalad na pdo iko inuura. ²⁵ Bañaan balon baŕaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruñ *Krittü, kē uko mēnt uşë wo uunuura ; nbaa wo kaŕep

* 10:7 Kañaam 40.7-9. * 10:13 Kañaam 110.1. * 10:17 Yeremiya 31.33-34.

tjèp katèntjèndër, wi nadoon ame kë unuur wi ubi wi Krittu uñogi.

²⁶ Na manjoonan, wi nmeen uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kë ndinan aji nduka ti pjuban, uunkak aka btejan banhilun ppènan ipekadu. ²⁷ Wal mènť, nduka duka ayoonk na palènk pwayès pi Naşibaťi na bdoo bjeenkalk banklun katèr bampokun ptaşa. ²⁸ Woli ñaan apok ptaş *Bgah bi Moyit, kë bañaan batèb kème bawajant baťup aji ajubani, baankñagi'a, baji bafiña*. ²⁹ Naşalan keeri uko unkdolun anşoorun Abuk Naşibaťi, anťuun pñaak pi bhonar pi aťèpnun awo najint uko undaayanaan abot akar *Uhaaş wi Naşibaťi unwoon ukumpès wi bnuura. Nahinan kanun jibi kakob ki un mènťan kakyibani. ³⁰ Na manjoonan nme anťiiniin aji : « *Nji dlun kalukanan, nji dlun katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajugan dlun kawayès pntaali pi naan.* »* ³¹ Naşibaťi anwoon najeb amob le ñaan, un mènťan aji wuťan maakan.

³² Naleşan uko undolanan du ujuni wi nayeenkun bjeehi bi Naşibaťi. Tuñ nwal mènť nawin mnhaj mnweek aşè mèban aliint. ³³ Babi karan nwal nlon ahajanan kë nawo bten bi bañaan, kë nwal nlon naťok na banhajun han. ³⁴ Nabi ñaga biki bawatun ukalabuş abot alilan ti uko wi batehun bka bi nan, wi nameen kë naka bka bannuurnaaniin banwoon baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kaťañan phať tiki mnhať mènť mankaan kë nakyeenk katuum kaweeke. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naşibaťi anjalun, hènke nayeenk uko wi ahoñun. ³⁷ Na manjoonan upiitana ti *Ulibra wi Naşibaťi aji :

« *Uduka nwal nntiinku, nntiinku ntiinku, anwoon i pbi aşè bi, aankjon.* »*

³⁸ « *Nji Naşibaťi, dlun kawul ubida anwoon natool ti kès ki naan tiki afiyaari. Kè woli alon adekèn kafet, mènklilandèra.* »*

³⁹ Kè nja, nènwo ti bankdekulun kafet, kaneem ; nwo ti banfiyaarun awo ti bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi bañaan biki tfa

¹ Woli nfiyaar Naşibaťi, nji nme na manjoonan kë nluñ kayeenk uko wi nhatun, nme bnuura kë iko yi nwoon nènwini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaan kë bateem nja babi winana bnuura ti kès ki Naşibaťi. ³ Kè pfiyaar pi nja pakaan kë nyikrèn kë Uťup wi Naşibaťi upaşun umundu, hènke di iko yi njaan nwin ipènnun ti iko inwoon iinwinanaa.

⁴ Ti pfiyaar pi nul, *Abel awul Naşibaťi btejan bannuuriin apel bi *Kayin. Pfiyaar mènť pakaan kë awo natool ti kès ki Naşibaťi, Naşibaťi ti uleeful adinan ayeenk uťen wi nul ; kë pul pakaan kë baktiiniyaan uko wi nul wi adoon aket*.

⁵ Pfiyaar pakaan kë *Henok aya du Naşibaťi bè aantèpna ti pket ; nin alon aankak awina win, Naşibaťi adeenulun aňoot du a. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaťi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeña. ⁶ Kè nin alon aşè wo aanhil kalil Naşibaťi bè aanfiyaara. Na manjoonan, ñaan ankñogun Naşibaťi aji wo kafiyaar kë awoo abot aji tuum banjaan bala'a*.

⁷ Pfiyaar pakaan kë *Nowe atiink uko wi Naşibaťi aťupulun unwoon uundo bi winana. Amèban bnuura uko wi Naşibaťi ajakun, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pfiyaar mènť pakaan kë adiman kë umundu uduknaanaa, aťèpna ti pa, awo natool ti kès ki Naşibaťi*.

⁸ Pfiyaar pakaan kë Abraham ado uko wi Naşibaťi ajakulun wi adu'ulun ayila, kë aya du utaak wi Naşibaťi ahoñulun bè aamme dko di akyaan. ⁹ Ti pfiyaar mènť aya awo ji nayaant du utaak wi Naşibaťi ahoñulun, afet ti iloona. Itaak na Yakob bado han kak, wi Naşibaťi ahoñun baka utaak mènť ji a. ¹⁰ Abraham abi wo wo ti pyoonk kafet ti ubeeka wi Naşibaťi aşalun abot aniw, wi nniw nankèmun*.

¹¹ Pfiyaar pakaan kë Abraham ahil abuk wi adoon aťaf maakan kë *Faara aharul akak aťañan kañowa, afiyaar na manjoonan kë Naşibaťi ado uko wi ahoñun*. ¹² Uko

* 10:28 Pleşan 19.15. * 10:30 Pleşan 32.35-36. * 10:37 Itayi 26.20. * 10:38 Habakuk 2.3-4. * 11:4 Natenan ti Ujuni 4.3-10. * 11:6 Natenan ti Ujuni 5.24. * 11:7 Natenan ti Ujuni 6.13-22. * 11:10 Natenan ti Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. * 11:11 Natenan ti Ujuni 18.11-14; 21.2.

mënt ukaaŋ kē pntaali pweek papēna ƚi ņiint̄ alooman, andoon abi ƚaf ƚaf aduka duka ayoonk pkeƚ. Pntaali mēnt̄ *patum ji njah ni baƚi na pyiw panwoon ƚi kabaŋ ki bdēk* ƚi pi nin ņaaŋ alon awoon aanhil pƚēn.

¹³ Bañaan bakaŋ mēnt̄ bti bafiyaar adoo keƚ bē baanyeenk iko yi Naŝibaƚi ahonun, aŝē winaara ya du kalowan akuƚ alilandēr ya. Badinan ƚi kadun ki bañaan aji bawo wo bayaant̄ ƚi mboŝ mi, baanwo biki umundu wi. ¹⁴ Na manjoonan, bankn̄iiniŋ haŋ badiiman bnuura kē bawo wo ƚi pla utaak. ¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonun, bahinan kakak da. ¹⁶ Kē baŝē bi ņal utaak unnuurnaaniŋ, uwoon utaak wi baƚi. Uko mēnt̄ ukaaŋ kē Naŝibaƚi aankowa pdo kadu'ana Naŝibaƚi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan kē *Abraham abo-mandēr pjeƚ *Itaak abukul kafinaŋ Naŝibaƚi, wi Naŝibaƚi aŋaluŋ pten me afiyaara. Abukul alooman ƚaŋ i akaan i i ajejuŋ kaƚeŋan te Naŝibaƚi ado bi hoŋaara hoŋ, ¹⁸ ajaka aji : « *ƚi Itaak i i pntaali pi nji nhonin pakpēnun.* » ƚi ¹⁹ Abraham afiyaar kē Naŝibaƚi aka mn̄hina mi pnaƚan bañaan ƚi pkeƚ ; uko mēnt̄ ukaaŋ kē Naŝibaƚi akakana abukul, kē uko mēnt̄ uwo wo ji Naŝibaƚi anaƚan Itaak ƚi pkeƚ. ƚi

²⁰ ƚi pfiyaar, *Itaak aŋehan Naŝibaƚi awul *Yakob na *Eƚawu bnuura ƚi uko unwoon i kaluŋ kabi. ƚi

²¹ ƚi pfiyaar, *Yakob wi aŋoganun pkeƚ, aŋehan Naŝibaƚi awul bnuura andoli ƚi babak *Yoteƚ aŝē mēban ƚi pjuuƚi pi nul aŋup adēman Naŝibaƚi. ƚi

²² ƚi pfiyaar, *Yoteƚ wi aŋoganun pkeƚ aƚiiniyaan wal wi babak Iƚayel bakluŋ kapēn ƚi *Ejiptu, aƚup babakul hum di bakluŋ kado na imoh yi nul. ƚi

²³ ƚi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajaŋƚ wi abukiŋ. Bawin kē napoƚ anuura aŝē pok pdo uko wi naŝih ajaƚuŋ bē baanlēnki.

²⁴ Pfiyaar pakaan kē *Moyit abi pok pdu'ana abuk ņaaƚ abuk Farawuna naŝih wi abiŋ akak naƚaŝa. ²⁵ Ahokan phaj na bañaan biki Naŝibaƚi kē di pwo ƚi iko ilil yi

pekadu inwoon iinji ijon. ƚi ²⁶ Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon ƚi *Ejiptu, aten alowan aŝal katuum kankluŋ kayeenkana. ²⁷ Pfiyaar pakaan kē apēn du Ejiptu, awo aanto aten udeeb wi naŝih, amēban ali-int̄ ji ņaan anwinun Naŝibaƚi anwoon aanhil kawinana. ²⁸ Pfiyaar pakaan kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt pŋaak ƚi ilēman yi itoh uwanjuƚ wi pkeƚ uwutna kafin bapoƚ bajeen biki bañaan biki *Iƚayel. ƚi

²⁹ Pfiyaar pakaan kē babak *Iƚayel bamuur *bdēk bjeenk al awo wo ji bawo ƚi dko dkay ; kē wi bañaan biki *Ejiptu bakdoon na pmuur ba, bayooraa. ƚi

³⁰ Pfiyaar pakaan kē ŋniw ni Yeriko ŋajot wi babak *Iƚayel bafooyun ŋa ŋnuur paaj na ulon. ³¹ Pfiyaar pakaan kē *Rahab naƚuunk ayeenk bnuura babak Iƚayel bambiŋ amena abi pten ubeeka. Hēnk, aankeƚ na bandekuŋ Naŝibaƚi kafēƚ. ƚi

³² We wi nkaan aƚup? Mēnkka bwal bƚiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Famton na Yefte na *Dayit̄ na *Famiyel na baƚupar Naŝibaƚi bandukiŋ. ³³ Pfiyaar pi bukuŋ mēnt̄an pakaan kē bawat ŋtaak, aŝih bañaan bnuura, abot ayeenk uko wi Naŝibaƚi ahonun baka. Pfiyaar pakaan kē badēt mntum mi ŋnlihu, ³⁴ awo ƚi bdoo aŝē wo baanyiki, abuur pkeƚ pi kej. Babi maak aŝē kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki ŋtaak ŋyaanƚ. ³⁵ ƚi pfiyaar, baaƚ balon bawin kē banaƚan biki bakeƚandēnun akakan baka.

Balon bahajan baka te kē badoo keƚ kē bapok babuuran baka kahilna kanaƚa ƚi pkeƚ, kaka ubida unnuurnaaniŋ. ³⁶ Balon kak baben baka akob baka na itintēl, balon kē batan baka awat ukalabuŝ. ³⁷ Balon batap baka mn̄laak afin, balon kē bamob baka afal ƚi ptoof, balon kē bafin baka na kej. Balon baji bañaay na dko kawohara injan yi ŋkaneel, kēme yi ŋpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. ³⁸ Bañaan mēnt̄ babi nuura ŋhaaŝ maakan adoo wo baanhil pƚēt̄ ƚi umundu wi. Babi ņaay na *pndiis na inkun, awo ƚi injiir na ihēr.

ƚi **11:12** Ujuni 22.17. ƚi **11:18** Ujuni 21.12. ƚi **11:19** Natenan ƚi Ujuni 22.1-10. ƚi **11:20** Natenan ƚi Ujuni 27.27-29. ƚi **11:21** Natenan ƚi Ujuni 27.39-40. ƚi **11:22** Natenan ƚi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19. ƚi **11:25** Natenan ƚi Ppēn 2.11-15. ƚi **11:28** Natenan ƚi Ppēn 12.1-23. ƚi **11:29** Natenan ƚi Ppēn 14.21-31. ƚi **11:31** Natenan ƚi Yotuwa 2.1-23.

³⁹ Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ti kēş ki Naşibaţi te baando bi yeenk uko wi abiiŋ ahoŋ. ⁴⁰ Na manjoonan, Naşibaţi abi tu tu ti uşal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajinţ ti kēş ki Naşibaţi kaduk nja.

12

Nawulën njaban kēş ti Yetu

¹ Bañaan banfiyaaruŋ biki mbaan aţiiniyaan tiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulën njalan keeri iko inkdiţanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab ti nja, ntaman ndo kaţi pti pi baţuuŋ nja. ² Nawulën ntu kēş ti Yetu anhaabēşuŋ nja bgah njilna njfiyaar, ul ajaan ado njliinta liint ti pfiyaar te mnţo. Amiir adoo keţ ti kruţ, bē aanţo aten mnkow manwoon ti pkeţ ptēnt puŋ mēnt ţiki abi win mnlilan manwoon i pbi, aşē ya hēnkuŋ aţo du kañen kadeenu ki Naşibaţi.

³ Naşalana keeri, jibi amiiruŋ wi bado buţaan bakhajanuluŋ, nawutna kanoor, njhaaşan njawo njankwutan. ⁴ Ţi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeţ. ⁵ Naţilma jibi Naşibaţi atēntēnanaŋ ji babukul i? Upiitana ti *Ulibra wi nul aji :

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun,*
wutan kawutan woli anjoman na iwi.

⁶ *Ajugun aji kakan ti bgah ñaan i njaluŋ,*
kakob ñaan i ajejuŋ ji abukul. »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naşibaţi akakanan ti bgah ; aji do han na babukul. Napoţ ahoŋ i i aşin awoon aanji kakan ti bgah? ⁸ Woli Naşibaţi aankakanan ti bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoţ bampaţi. ⁹ Naleşan başin nja biki mboş: baji babi kakan nja ti bgah kē nşē tiinkaara tiink baka. Hēnk di njwoon katiink maakan Aşin nja i baţi kayeenkna ubida. ¹⁰ Başin nja babi ji bakakan nja ti bgah njwal njlon jibi başaluŋ, kē Naşibaţi aşē ji kakan nja ti bgah njilna njwo bnuura njbot nyiman ji a. ¹¹ Woli bakakan ñaan ti bgah, aji jooţan wal mēnt aanji lilan ; aşale ţo aban ţuŋ, kakob mēnt

kaji kado awo natool ti kēş ki Naşibaţi uhaaş uşē ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeenan keeri iñen imbeewuŋ, naliintan ihoţ inknaayuŋ! ¹³ Napoşan ti ilēl itool, ihoţ inkjiinkuŋ iwutna kajiink kak maakan, iţēp ţēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na bañaan bti nakuţ nado kado uko unwoon ujint ti kēş ki Naşibaţi ; woli naanwo bajinţ ti kēş ki Naşibaţi naankwin Ajugun. ¹⁵ Naţaafaraan alon ti an adek kafēţ bnuura bi Naşibaţi ; naţaafaraan alon awo ji bko bwuţaan banjaan badēm kaşē kabuk mnko mntum manwuţuŋ. Ńaan mēnt ahil kaneeman batum maakan. ¹⁶ Nin alon awutan kawo ti pjuban pi piint, nin alon awutan kabeeh iko inyimanuŋ ji *Etawu i pde ploolan pakaan kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiiŋ aţo aban ţuŋ, abi njal pyeenk ubeeb wi aşin ti pwo bajeen, kē başē dooka. Ado na pwooni kadolna aşin apēnan uko mēnt aşē wo aanhili.✧

Ubeeka wi baţi wi mnţo

¹⁸ Na manjoonan, naanñog pnkuŋ pi Finayi : naaññog dko di bdoo banktēruŋ, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naaññog dko di baluluŋ na di pdiim patiinkaniin. Wi babak *Itrayel batiinkuŋ pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakuŋ na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *Ńaan ankbanuŋ pnkuŋ batapa mnlak kafin, awole ñaan kēme untaam.* »✧ ²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* »✧

²² Kē naşē ñog pnkuŋ pi *Fiyon, ubeeka wi Naşibaţi anwoon ukumpēş wi ubida, Yerutalem di baţi di njwanjuţ ntum maakan njawoon, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon ti ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Naşibaţi, biki itim ipiitaniin du baţi. Nañog Naşibaţi anjaan awayēş bañaan bajen bti na njhaaş nj bañaan biki Naşibaţi adoluŋ kē njawo njint piş. ²⁴ Nañog Yetu i Naşibaţi aţejanaanuŋ bhoŋar bhalu na pñaakul pantuliin ; pñaak mēnt uko wi

✧ **12:6** Uhoŋ 3.11-12. ✧ **12:17** Natenan ti Ujuni 25.29-34; 27.30-40. ✧ **12:20** Ppēn 19.12-13. ✧ **12:21** Pleşan 9.19. ✧ **12:24** Natenan ti Ujuni 4.10.

pakdiimanuŋ ulil apel wi pi *Abel pakdiimanuŋ*.

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek ankŋiiniŋ na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokuŋ ptiink ankŋanuŋ baka ŋi mboŋ baambuor kakob. Kē nja nŋenkhil kabuur kakob woli ndek kafet ankŋiiniŋ na nja du baŋi. ²⁶ ŋi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŋint ŋintan mboŋ, kē aŋe hoŋ nja hēnkuŋ aji : « *Dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon kak, mēnt mboŋ ŋaŋ, dŋint ŋintan kak baŋi* ». » ²⁷ Wi ajakuŋ aji dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon, adiiman diiman kē iko impaŋaniŋ iluŋ kaŋintar katoka, uko unwoon uunkŋintar ŋaŋ uhilna uduka. ²⁸ Hēnk, wi nkyeenkuŋ utaak unwoon uunkŋintar, nawulēn nbeeb Naŋibaŋi, nŋēmana na pfiyaar na palēnk, uko mēnt ulila. ²⁹ Na manjoonan, Naŋibaŋi i nja awo bdoo banjaan batēr katok.

13

Iŋenan inliluŋ Naŋibaŋi

¹ Natamaan naŋalad ji baŋaan baŋtaaruŋ. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaant du itohan. Name bnuura kē balon bado haŋ, ayeenk nwanjut du itoh yi baka bē baammee. ³ Naleŋan bakalabuŋ, nawo ji nawo ukalabuŋ na baka nabot naleŋ baŋaan biki bakhajanuŋ, nawo ji an biki bakhajanuŋ.

⁴ Baŋaan bti bamēbaan bniim bnuura, ŋiint na ŋaŋ baji bamēbandēr andoli kalin ŋi atēnt. Naŋibaŋi aluŋ kawayēŋ baŋaan banwoon ŋi ubida uŋon na pjuban pi piint.

⁵ ŋi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalinan ŋi uko wi nakaan. Naŋibaŋi ŋi uleeful aŋupuŋ aji :

« *Mēnkwatanu nin, mēnkpoku nin.* »*

⁶ Ukaan kē nŋinan kaŋup na mntēŋ kaji :
« *Ajugun awoon anjaan aŋenkēn ; mēnkdo kalēnk.*

We wi ŋaan najēn ahiluŋ kadolēn? »*

⁷ Naleŋan banwoon ŋi kadun ki nan baŋtupanaŋ uŋup wi Naŋibaŋi. Naŋalan jibi babiŋ awo te adoo keŋ, naŋe nado ji baka.

⁸ Yetu *Krittu awo nŋa jibi awoon takal, akuŋ awoha haŋ te mnŋo. ⁹ Nakwut pjukan

pampaŋuŋ na *Uŋup Ulil Unuura paŋoŋan du bdēm. ŋaan awo katēŋna ŋi bnuura bi Naŋibaŋi, aanhil katēŋna ŋi idolade ŋi uko ude inwaanuŋ udooni ŋi banjaan baŋaŋ ya. ¹⁰ Nja, nka *bliit bi mngur, kē baŋenan banjaan baŋenan du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi baanka na pde iko inwoon du bliit mēnt. ¹¹ *Naŋih i baŋenan aji ŋoŋ pŋaak pi nko nŋanŋuŋ du *dko dyimanaan maakan kapēnanaan pekadu di baŋaan, kē nko nŋi bafinŋuŋ nŋuŋ nŋaŋe ji nŋatērna du bdig bi dko di baŋaan bafētūŋ. ¹² Uko mēnt ukaan kē Yetu akeŋna du bdig bi ubeeka kē pŋaak pi nul pado baŋaan kē bawo bajint ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi.

¹³ Nawulēn keeri nja du Yetu, du bdig bi dko di baŋaan bafētūŋ, nwo na mnkow mntēnt mi nul. ¹⁴ ŋi mboŋ ŋi, nŋfēt ŋi ubeeka unwoon uunkwo te mnŋo, kē nŋe la ubeeka unkmibiŋ unkwon wi mnŋo. ¹⁵ ŋi katim ki Yetu nawulēn nŋwut kaŋaŋna pdo kado uŋen pa Naŋibaŋi, unwoon iyeeh injaan idēmana ; iyeeh mēnt ipēna ŋi mntum mi nja nŋdinanuŋ kē awo Ajugun. ¹⁶ Nawutan kaŋilma pdo kado bnuura na pdo kaŋenkar ; iŋenan itēnt yan ijaan ilil Naŋibaŋi.

¹⁷ Najaan nado uko wi banwoon ŋi kadunan bajakuŋ, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŋ kaŋup Naŋibaŋi jibi nawoori. Woli natiink baka, baluŋ kado ulemp wi baka na mnlilan. Kē woli naando haŋ, bado wa kaŋe kajooŋan, uŋe waan udooni pa an.

¹⁸ Naŋehandērun ; nŋfiyaar na manjoonan kē nŋenwo na nin uko ulon ŋi uhaaŋ. Nji nŋdoonan pdo bnuura ŋi iko bti. ¹⁹ Dŋehanan na uhaaŋ naan bti naŋehandēraan nhil nŋaran taran nkak du an.

Pŋehan

²⁰ Dŋehan Naŋibaŋi anjaan ajoobēntēn nŋhaaŋ, annaŋanuŋ ŋi pkeŋ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aŋenanaanuŋ bhoŋar bi mnŋo na pŋaakul pantuliŋ, ²¹ aŋenkan naka iko bti innuuriŋ nahilna pdo uko wi aŋaluŋ. Dŋehan Naŋibaŋi ado nja nŋlila wi nŋwoon ŋi ploolan na Yetu *Krittu. Nawulēn nŋēmana te mnŋo! Uwo haŋ.

* 12:26 Hagay 2.6. * 13:5 Yotwa 1.5; Pleŋan 31.6,8. * 13:6 Kaŋaam 118.6.

²² Bayiř naan ři *Krittu, dkoořan namiir uřup wi nřupanař wi kařařnan ; na manjoo-nan, uřameři.

²³ Dņal name kē bawutan Timote ayiř nja. Woli ařar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboř banwoon ři kadun ki nan bti na bařaar bti banwoon biki Nařibaři.

Bayiř nja biki Itali bawulan mboř.

²⁵ Dņehan Nařibaři awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaaruṅ Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittū, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaaruṅ. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaaruṅ, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iganan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pṅom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal unṭuṅa (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal unṭuṅa na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pṅal iko yi umundu paannuuraa (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittū, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşēruṅ ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi ṅhaaş ṅi nan. ³ ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaaruṅ Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajinṭ baṭool, banjaan

balemp ulemp ujint piş, banwoon baan-waan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal unṭuṅa, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bṭi na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na ṅşal ṅtēb, ṭiki ñaan anwoon na ṅşal ṅtēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun luṅan. ⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun. ⁸ Anwoon na ṅşal ṅtēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun. ¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭētanulun. ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeeñ ki bgof bi uṭeēh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeeñ kajot, kanuura ki ka kaneem. Kē hēnk di di uwoon pa nayok : Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi ṅnuur bṭi. Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anu-urandēni, ṭiki ayeenk katuum ki ubida wi mnto wi Naşibaṭi ahonun banṅalulun, woli ayuuj mntēṅ mi nul aba.

¹³ Woli ñaan aṅal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuuknun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pṅal pdo buṭaan kē aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan. ¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi uṅal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana. ¹⁵ Woli ṅwut uṅal uwuṭaan mēnt kē udēmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadēmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganun nakwut baguuran ṭi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bṭi yi baṭenuṅ un na yi ṅyeenkuṅ iwoona baṭi, du Aşin nja anṭakuṅ unuur, pli na ṅjah bṭi ṅanwoon du baṭi. Ul anwoon aamme pṭēlşa kēme kajeēh kabot kajēmşa. ¹⁸ Aṅal ul ṭi uleeful pwul un ubida ṭi uṭup wi manjoo-nan, ṅhilna ṅwo bateek ṭi iko yi aṭakuṅ.

Ptiink uṭup wi Naşibaṭi kabot kaṭaş wa

* **1:1** Kşini iñeen na ktēb kanwayşēruṅ ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk İtaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

19 An bayiṭ naan biki nḡaluṅ maakan nawo i kame kē: ḡnaan aji wo i katar ṭi ptiink atēntul, kanoom ṭi ptiini, kanoom ṭi udeeb. 20 Mēntṭ ṭi udeeb di di ḡnaan ahilanuṅ kado uko untooluṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. 21 Ukaan kē nawo i kapēnan iko bti inṭopuṅ ṭi an na inṭotuṅ maakan, naṣē nayeenk uṭup wi baṭuṅ ṭi ḡhaaṣ ḡi nan ḡi baḡnaan banwalanuṅ ikow yi baka, ṭiki wul uhilanuṅ pbuuran an.

22 Nakliṅ ṭaḡ ṭi ptiink uṭup, nadolan uko wi ujakuṅ. Woli naankṭaṣ uṭup, ikow yi nan yi yi nakguuruṅ. 23 Hēnk di di uwoon, woli ḡnaan atiink uṭup aṣē wo aankdo uko wi ukṭiiniyaanuṅ, unaam ḡiintṭ anktenuṅ kaara di nul ṭi kawini. 24 Awin da jibi dawoon, wi atenuṅ da aba, atool aya aṣē ṭilma jibi anaamuṅ. 25 Woli ḡnaan ala pme bnuura bgah btool, banhilanuṅ pbuuranun, aji mēban ba kaliintan, aanwo i kaliṅ ṭi ptiink ba ṭaḡ kaṣē kaṭilma ba. Awo i kado uko wi bajakuṅ, aṣē ṭum na mnlilan ṭi iko bti yi akdolunṅ.

26 Woli ḡnaan aṣal kē aṭaṣ Naṣibaṭi bnuura, aṣē wo aanji mēban pndemēnt pi nul, adaar bkow bi nul, pṭaṣ Naṣibaṭi pi nul paanwo nin uko ulonṅ. 27 ḡnaan ankṭaṣuṅ Naṣibaṭi Aṣin nja na manjoonan, aji wo najintṭ piṣ ṭi kēṣ ki nul. Hēnk di di ajaan awo : aji ya pwin bapoṭ banwaanuṅ bajug baka, aji ya pwin baatṭ bayoṭ banwoon ṭi unoor, aji lipara iko iwuṭaan iwutna kaṭopana.

2

Ppaṭṣēr pawo ppēn ṭi bgah

1 Bayiṭ naan, nafiyaar ṭi Yetu Krittū Aju-gun anṭumuṅ na mndēm, ukaan kē naanwoyi kapaṭṣēr 2 Natenan : woli du dko di nayituṅ ḡiintṭ alonṅ anwoon na ineel yi uwuru abot awohara bnuura aneej da, kē ḡiintṭ alonṅ kak anwohariiṅ iko intowiiṅ aneej da, 3 woli namēban bnuura ḡiintṭ anwohariiṅ iko inuura, aṣē ḡi na a : “Ṭoon ṭi dko di, dawo dnuura” aṣē ḡi na nawaan, « iwi naṭan » kēme « iwi yaan iṭo du kafet. » 4 Pdo han, ṭi ptoof pi nan, pawo bpaṭṣēr. Naanwayēṣ wayēṣ na ḡṣal ḡwuṭaan i?

* 2:7 ḡnaan aji yeenk katim ki Yetu Krittū ṭi batitmu. paangakandēr na udo, pakeṭ na manjoonan.

5 Natiinkan an bayiṭ naan biki mma-ganuṅ, mēntṭ Naṣibaṭi adatuṅ banwoon ba-juuk ṭi kēṣ ki umundu i? Ado han, bahilna bayok ṭi pfiyaar babot bayeenk pṣih pi Baṭi pi ahoṅuṅ banḡaluluṅ. 6 Kē naṣē ḡi naṭu najuuk mnkow ṭi ptoof pi baḡnaan. Mēntṭ bayok bajaan bahajanan, kamoban kaḡooṭ du ḡruha i? 7 Bukal kak bajaan babenṅ katim kanuura ki Naṣibaṭi awulanaṅ.*

8 Aa, woli naṭaṣ na manjoonan bgah bi Pṣih pi Naṣibaṭi jibi bawoon ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi : « ḡalan atēntu jibi inḡaluṅ bkowu » wal mēntṭ, nado bnuura. 9 Bē woli napaṭṣēr nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ṭiki naanṭaṣ ba. 10 Hēnk di uwoon, woli ḡnaan aṭaṣ bgah bti aṣē duk uko uloolan ṭi wi bajakuṅ, aduknaana ṭi kadun ki bgah bti. 11 Anjakuṅ, « iinkpiintṭ na ahar ḡnaan kēme ayin ḡnaan, » ul akaan aji : « Iinkfiṅ ḡnaan. » Kē woli iimpiintṭ na ahar ḡnaan kēme ayin ḡnaan, aṣē fiṅ ḡnaan, iintṭaṣ bgah. 12 Nakeeri nado kaṭiini nabot nado kado ḡi baḡnaan biki Naṣibaṭi aklunṅ kawayēṣ na bgah bi mbuur. 13 Hēnk di uwoon, Naṣibaṭi aankwayēṣ na mḡnaga anwoon aaḡnagaa, kē mḡnaga manṣē pel pwayēṣ.

Pfiyaar na Udo

14 Bayiṭ naan, we uwoon ḡnaan abubara aji « Dfiyaar Naṣibati » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mēntṭ? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mēntṭ i? 15 Natenan, woli alonṅ ṭi an ḡiintṭ kēme ḡnaat awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi ḡnuur bti. 16 Kē alonṅ ṭi an aṣē ḡi na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiṭ, ide bnuura » aṣē wo naanwula uko ude kēme uwohara, we uwoon da unuura?

17 Kē hēnk di uwoon pa pfiyaar panwoon paangakandēr na udo pakeṭi ṭiki pagaagi.† 18 Dme alonṅ abi kaji : « ḡnaan alonṅ aji fiyaar, alonṅ kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di ḡnaan ahilanuṅ kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mēntṭ ṭi udo wi nul. Dluṅ kadiimanu pfiyaar pi naan ṭi udo wi naan. » 19 Ifiyaar kē Naṣibaṭi awo aloolan ṭaḡ? Ido bnuura – ḡntaayi kak ḡfiyaar uko mēntṭ, aji ḡalēnk kakat kat. 20 Iinḡi kṣal Keeri! Wom

† 2:17 Kēme : Kē hēnk di uwoon pa pfiyaar, panwoon

injal pme kë pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandër na udo?

²¹ Naleşan, Abraham atemun mëntş ti udo wi wi Naşibaţi ajaknuş awo natool i, wi ańooşuŋ abukul İtaak pa pfiŋar Naşibaţi✧?

²² İwini, baanhil ppaşęş pfiyaar na udo ŋiki udo uji utumalęş pfiyaar. ²³ Kę hęnk di di uko umpiitunş ŋi Ulibra wi Uşup wi Naşibaţi udolaniinş, uji : « Abraham afiyaar Naşibaţi, ukaanş kę Naşibaţi aji awo natool. » Kę aşę yeenk katim ki « nanoh Naşibaţi. » ²⁴ Nawin kę ŋaanş aji wo natool ŋi kęş ki Naşibaţi ŋi udo wi nul, mëntş ŋi pfiyaar ŋań pa.

²⁵ Kę hęnk di uwoonş kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkuş bayili baitrayel ŋi katoh ki nul abot aşęnk baka kę babuur na bgah bmpaţi, hęnk ŋi udo wi nul wi wi awoonunş natool ŋi kęş ki Naşibaţi✧.

²⁶ Jibi uleef unwoonş uunwo na uhęfęntş uwoonş puum, hęnk di di pfiyaar panwoonş paanji pagakandër na udo pakeşunş.

3

Namębaan indemęnt yi nan

¹ Bayiş naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uşup wi Naşibaţi. Name kę nja ŋnkjukanunş, Naşibaţi alunş kawayęşunş pwayęş pantamunş apel pi bańaanş bandukiinş. ² Name'un bti ŋji ŋdo ipekadu itum. Woli ŋaanş alonş aanji juban woli aşıini awo ŋaanş natool, anhilanunş pmęban uleeful. ³ Ŋji ŋtan uko umpooş ŋi mntum mi ŋmpęlęntş pa ŋado uko wi ŋjalunş, hęnk, ŋji ŋşonş uleef wi ŋa bti. ⁴ Natenan kak ŋpuur bdęk ŋi iloona, woli ŋado wo ŋweek, kę ukęk uweek ukwuuk ŋa, kaşonş kampooş kajaanş kańooş ŋa dko di naşonş anşalunş. ⁵ Kę hęnk di pndemęnt pawoonş, pawo uko umpooş ŋi uleef aşę ji papiitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooş kahilanunş uşęeh uweek katęr.

⁶ Pndemęnt kak pawo bdoo, pul pawoonş katoh ki buşaan. Pndemęnt pawo ŋi uleef, kę pul pajaanş paşopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoo bampęnnunş infernu. ⁷ Uunka ŋlimariya, woli ŋado wo ŋlimariya ŋjooş ŋi uşęeh, ŋkat, ŋpula, ŋşęb, ŋi ŋaanş awoonş aanhilanş akakan kę ŋadoomi. ⁸ Bę pndemęnt, nin alonş aanhilş pkakan

pa padoom. Pawo buşaan, paanhilş pşoora, paşum na bnunk bankfiŋarunş.

⁹ Pul pi ŋjaanş ŋdęmanaanş Ajugunş anwoonş Aşinş nja, kę pul kak pi ŋjaanş ŋńehandęraanş bańaanş buşaan, biki Naşibaţi aşakunş kę bańaanş a. ¹⁰ Pdęmanş na pńehanş buşaanş iji ipęnna ŋi mntum mloolan. An, bayiş naanş uunwo kawo hanş! ¹¹ Ukumpęş uji upęnanş meel mnjoob na mnhaayş ŋi bhęrş bloolanş i? ¹² An bayiş naanş, bjaakş bahilş kabukş mnlemanish? Kęmeş blemanish bahilş kabukş mnjaakş? Kę ukumpęş wi meel mnhaayş uhilanş pwulş meel mnjoobş i?

Uşal untunş unwoonunş Başı

¹³ Ahoŋ ŋi anş awoonş na uşal untunş abotş atitş? Ayuujanş kę awo hanş ŋi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandęrunş na pdoom na uşal untunş. ¹⁴ Bę woli uhaaşş winanş utum na bkujarş bweekş kę nawo na uşal wi blaşar, naanwoyish kahompş kajiş nawo na uşal untunş. Naanwoyish kaşupş uko unwoonş uunwo manjoonanş. ¹⁵ Uşal utęntş wunş uumpęnnaş başı, uwo wi mboşş, wi bańaanş, wi ŋntaayish. ¹⁶ Bkujarş na uşal wi blaşarş ŋajish ŋgakandęrş na bpulad, na pdo iko iwuşaanş bti. ¹⁷ Ŋaanş anwoonş na uşal untunş umpęnnunş başı aji dunş kawo ŋaanş najinş piş, anşaanş akakanş bańaanş ŋi ploolanş kawo najoobşęraanş, aanjish tamş bkow, aji şum na mńaga, kado iko inuura, aanjish paşşęr, aanjish lafręn.

¹⁸ Bańaanş banşalunş mnjeeh, bajiş baniinkanş ma ŋi dko di bawoonş jish mbukş du ujaarna, kę ŋdeeyş ŋi bajaanş bakiş, ŋawo udo utool.

4

Pńal umundu pawo ppok Naşibaţi

¹ Şunş di di ugutş ujaanş uwoona? Şunş di di pńomş pajaanş papęnnaş ŋi anş? Męntş ŋi unşalş uwuşaanş unşaanş ugutanş ŋi uleefanş meetş wa i? ² Najiş naşalş ukoş ulonş, kaşę wo naanş nahilş pkaş wa, ukaanş kę najish naşalş pfiŋ. Najiş nańeebarş uko wi ŋaanş kaşę wo naanş nakaş wa, naşę neejş walş mëntş ŋi pńomş na ugut. Naanş nakaş uko wi naşalunş ŋikiş naanş nańehanş wa Naşibaţi. ³ Kęmeş woliş nańehanş naanş nayeenkş ninş ukoş ulonş ŋikiş najish nańehanş buşaanş, kalaş pşokş ukoş wi

✧ 2:21 Natenanş ŋi Ujuniş 22.1-19. ✧ 2:25 Natenanş ŋi Yotuwaş 2.

nañehanuj ƚi unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekun Naŝibaƚi kafet ƚi ñaaf andaaruñ ayinul, naamme kë pñal umundu pawo ppok Naŝibaƚi i? Anñaluñ pwo nanoh i umundu aji wo naŝoor Naŝibaƚi. ⁵ Këme nanuj kë Ulibra wi Uŝup wi Naŝibaƚi ububara ƚi : « Naŝibaƚi aji ñal pa ul ƚañ uhaaŝ wi aŝuun ƚi un? » ⁶ Kë bnuura bi ajaan adiiimanun badëmnun maakan. Ukaan kë Ulibra wi Uŝup wi Naŝibaƚi uji : « *Naŝibaƚi aji pok bankdëmanuj ikow yi baka, kaŝë wul banwalanuj ikow yi baka bnuura bi nul* ». ⁷ Naŝaŝan keeri Naŝibaƚi naŝë napok Untaayi Uweek, uŝi wal mënt kalow an. ⁸ Nañogan Naŝibaƚi aŝë ñogan. Nañowan iñen yi nan* an bado pekadu ; nabot najinŝan ñhaaŝ ñi nan, an bañaan biki ñŝal ñtëb. ⁹ Naleŝan kë nawo bajuuk, nawoon ƚi baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ñwooni, mnlilan mi nan pjooŝan. ¹⁰ Napotëtënën ikow yi nan ƚi kadun ki Ajugun aŝë naŝanan.

Iwo in adoo ten buŝaan bi atëñŝu?

¹¹ Bayiŝ naan, nawutan kakuut batëñŝan, ankuutun atëñŝul këme aten buŝaan bi atëñŝul, aŝup buŝaan ƚi Bgah bi Naŝibaƚi abot ayuuj ƚi udo wi nul mënt kë baannuura. Kë woli ido hañ, iinji kŝaŝ ba, iwo nawayëŝ i ba.

¹² Naŝibaƚi ƚañ ajaan awul Bgah, kë ul kak ƚañ awoon nawayëŝ. Ul ƚañ ahilanun pbuuran këme ptok. Kë iwi, iwo in adoo ten buŝaan bi atëñŝu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hënkun, nalipariin an nanjaan naji : « Nŝa këme faan ñya ubeeka wan, ñhiil da, ñdo da pjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kë naŝë wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ƚi udu unjaan uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kë wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun añali, ñluñ kawo bajeb, kaŝë do uko wi këme wundu. » ¹⁶ Naŝë wo naanji nado hañ, naji napiitar ƚi uko wi nañaluñ pdo. Bpiitar btënt buñ bawo buŝaan. ¹⁷ Ñaan ammeen keeri uko wi awoon i pdo, aŝë wo aando wa, ado pekadu.

☆ 4:6 Uhoñ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuban. ☆ 5:3 Natenan ƚi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utaak wi Itrayel, uŝubal uji ujut, bañaan katepi, udun kaŝaŝan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit. ☆ 5:11 Natenan ƚi Yob.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hënkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ƚi pwuŝan pankyoonkanan. ² Pyok pi nan papuŝi, kë ñbob ñade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na unŝaam wi nan ñadoharaa. Kë pdohara pun pakluñ kaŝiini pa an. Paluñ kade'an uleef ƚi bdoo. Umundu uba kë nakhanka hank☆. ⁴ Natenan, naanluk banklempun du ñteeh ñi nan. Baŝëga aliir kë idiim yi baka iban du ibaŝ yi Ajugun i Mnhina. ⁵ Nawo ƚi umundu wi ƚi pyok na unoh, nade amag ƚi ñlimariya pa unuur wi bakluñ kafaal an. ⁶ Naji natool aduknaana abot aŝina ; kë aanhilan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiŝ naan, natamaan keeri ƚi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoonk ñdeey ñnuura ñankpënuñ ƚi btepi bi aŝuun ƚi mboŝ. Aji miir wi uŝubal uteek ujuuñ kayoonk ubaañŝaani kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ƚi pyoonk, natum na mntëñ, ƚiki ubi wi Ajugun uñogi.

⁹ Bayiŝ naan, nawutan kaŝëga ƚi mnwo mi batëñŝan, woli naanñal Naŝibaƚi awayëŝan. Natenan Nawayëŝ ado bi naŝ naŝ ƚi kadun ki plëman. ¹⁰ An bayiŝ naan, *baŝupar Naŝibaƚi bahaj na kamiir, natenan ƚi baka. ¹¹ Nawini ñji ñji bañaan bantamanun ƚi kamiir banuurandëni. Natiink jibi Yob☆ atamani ƚi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adooñ pa a, ƚiki Ajugun atum na bnuura na mnñaga.

¹² Bayiŝ naan, natiinkan bnuura : nalipariin kamehna ƚi baŝi këme ƚi mboŝ këme ƚi uko ulon kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kë ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ƚi pwayëŝ pi Naŝibaƚi.

Nañehaan Naŝibaƚi

¹³ Alon ƚi an awo ƚi mnhaj i? Añehaan Naŝibaƚi. Alon ƚi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndëm mi Naŝibaƚi. ¹⁴ Alon ƚi an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruñ, bajatana ukëra ƚi bkow ƚi

katim ki Ajugun başë bañehan Naşibaţi pa a.
¹⁵ Pñehan pangakandërun na pfiyaar paburan namaakal, Ajugun aşë naţana. Woli ado ipekadu Naşibaţi amiira ya. ¹⁶ Andoli keeri adoon kaţup ipekadu yi nul batëntul, andoli adoon kañehandër batëntul Naşibaţi, hënk naşë najeb. Pñehan pi natool paji paţum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli naţup ţi katim ki Naşibaţi i unjon, abi wo ñaañ najën ji un. Aţu kabaţ ţi pñehan Naşibaţi uşubal uwut kaşub. Kë udo nşubal ŋwajanţ na kli paaş nin pjatap paanjot ţi mboş. ¹⁸ Kë akak aluñ añehan Naşibaţi uşub, kë uşubal ujoti. Kë iko yi batepiin iwul ŋdeey.

Nakakaan bampënuş ţi Bgah bi Naşibaţi

¹⁹ Bayiţ naan, woli alon ţi an apën ţi plël pi manjoonan, kë başë kakana ţi pa,
²⁰ nameen kë ñaañ ankpënanuş ţi plël pi buţaan nado ipekadu, abuurana pkeţ abot ado Naşibaţi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi ṅbeeka kañeen ṅi utaak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokuṅ Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13–2.17)
4. Mnhaj mi Krittü awinuṅ (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaj (3.1–4.19)
6. Hum di di baweeek biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañsaani (5.12-14)

1 Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanaṅ, an biki Naşibaṭi adatuṅ nan- niinkuṅ ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaant. 2 Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

3 Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaga mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü

ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ man- woon mnjeeb. 4 Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankuṅ bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi. 5 Wi nafiyaaruṅ, mnhina mi nul manyeṅan te unuur ubaañsaani, wi aklun kadiiiman kē abuuranan.

6 Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. 7 Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek maakan apel uwuuru pa- woon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü aklun kapën kawinana.

8 Naambaan kawina Yetu aşë ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup, 9 wi nakeenkuṅ uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

10 Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi aklun kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananaṅ bnuura bi nul. 11 *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaj mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiin kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ uk- dolaniin.

12 Naşibaṭi adiiman baka kē uṭup wi ba- woon ṭi pṭup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonuṅ baṭi. Kē ṅwanjuṭ ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mënṭ.

Ubida uyimanaan wi babak Naşibaṭi

13 Nabomandëran keeri, nawo bten, naṭu mnhaṭ mi nan bti ṭi bnuura bi nakluṅ kayeenk woli Yetu *Krittü apën awinana.

14 Nadoon kaṭaş Naşibaṭi jibi bapoṭ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiin aṅal ṭfa wi nawoon ṭi kapaam.

15 Ṭi mnwo mi nan, nawoon bañaan bany- imanun ṭi kēş ki Naşibaṭi andatanaṅ, jibi ul awoon nayimanaan. 16 Na manjoonan,

Naşibaţi aji ƚi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanuŋ, ƚiki nji dyimani.* »✧

17 Woli nañehan, naji nadu Naşibaţi kaji Paapa, aji awayeş ñaan andoli ƚi uko wi adoluŋ, bë aanji paşşer. Ukaan kë nawo kadiiman ƚi mnwo mi nan ƚi ŋnuur ŋanduki'anaŋ ƚi mboş, kë nadëmana bnuura. 18 Name bnuura kë mënƚ iko injaan itoka ji untaam këme uwuuru ilukuŋ abuuranaan ƚi mnwo mi nan mnwuƚaan mi nayeenknuŋ du bateeman ; 19 pñaak pi *Krittu pantamuŋ preeş maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneel unwoon uunƚakëm nin dko dloŋ. 20 Naşibaţi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kë apën awinana ƚi ŋwal ŋi, ŋanwoon ŋbaañşani, kabuuranaan. 21 Naşëpna ƚi Krittu afiyaar Naşibaţi, annaŋanuluŋ ƚi pkeş aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naşibaţi abot ahaƚa.

22 Nakak ajinƚ wi nakƚaşuŋ manjoo-nan, kaŋaladaan na manjooan ji bañaan baŋaarun, naŋaladan maakan na ŋhaaş ŋjinƚ keeri. 23 Na manjooan, nakak abuka aşë wo naanbuknaana ƚi pbuk panjaan pakeş, nabuknaana ƚi pbuk panwoon paankkeş, ƚi uşup wi Naşibaţi unjaan uwul ubida akuş awo wi mnƚo. 24 Hënk di di upiitaniin ƚi *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaan najën andoli awo ji pjaagal mndëm mi nul manwo ji işeeñ, pjaagal paji pakay, işeeñ kajot*

25 *kë uşup wi Ajugun uşë ji uwo te mnƚo.* »✧

Uşup mënƚ uwoon *Uşup Ulil Unuura wi başupanaŋ.

2

1 Naşañaan keeri buşaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar iko yi ñaan na bkuutar. 2 Nawoon ji bapoş bambaan abuka buka, banjaan baŋala ƚaŋ mnwil mi banin baka, hënk di di nawoon kak kaŋal Uşup wi Naşibaţi unwoon ji mntow mnjiilu, kaşëpna ƚi wa kadëm kaşë kayeenkmbuur. 3 Hënk di di upiitaniin ƚi Ulibra wi Naşibaţi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*✧.

Pdëman Naşibaţi phalu ƚi Katoh Kaweekki nul kahalu

4 Nañogan *Krittu anwoon pnduba pjeb pi bañaan bapokuŋ kë Naşibaţi aşë ŋal pa maakan abot adat pa. 5 Nawutan Naşibaţi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjeb pankniwnuŋ katoh ki *Uhaaş wi nul ukfëtuŋ, nawo pntaali pi başenan pyimanaan kadolna uşen na işenan inkliluŋ Naşibaţi jibi Uhaaş wi nul unaluŋ. Yetu Krittu akdoon uşen na işenan mënƚ ilil Naşibaţi. 6 Kë hënk di Naşibaţi aşupuŋ ƚi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! Dƚu pnduba ploŋ du *Fiyon* pnduba pammëbanuŋ katoh pi Naşibaţi aŋaluŋ maakan abot adat ; kë banfiyaaruŋ pnduba mënƚ başë wo baankkowa nin.* »✧

7 Kë an nanfiyaaruŋ, mndëm manwo mi nan keeri. Upiitana ƚi *Ulibra wi Naşibaţi ƚi uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokuŋ pakakuŋ pnduba pammëbanuŋ katoh.* »✧

8 « *Pnduba mënƚ paji pado bañaan bahubta kabot kajot.* »✧

Baji bahubta ƚi pa wal wi bajaan bapok pfiyaar uşup wi Naşibaţi. Uko mënƚ kë uwo uko wi Naşibaţi adoŋ abi jaka jak aji uwo.

9 Kë an, naşë wo pntaali pandataniin, pntaali pi başenan bankşihuŋ, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi Naşibaţi, nahilna nado kaşup iko iweek iñoŋarënaan yi ampënananaŋ du bdëm aşij moŋ bjeehi bñoŋarënaan bi nul adoluŋ. 10 An nanwoon naanwo ƚfa pntaali pi Naşibaţi nawo hënkun pntaali pi nul. Aambi ñagi'an ƚfa aşë ñagi'an hënkun.✧

Mnwo mnuura ƚi ptoof pi bañaan

11 An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoon bayaanƚ ƚi mboş mi awo bañaan banknƚëpuŋ ƚëp, dkooŋan : nawutan kado kaşaş iko yi ŋleefan ŋaŋaluŋ, injaan igutan na uhaaş. 12 Nawoon na mnwo mnuura ƚi ptoof pi banwoon baanfiyaar Naşibaţi. Hënk, woli badoo taparan bşup, bawin iko inuura yi najaan nado, kaşë kadëman Naşibaţi wal wi akluŋ kabi.

✧ 1:25 İtayi 40.6-8. ✧ 2:3 Kañaam 34.9. * 2:6 Fiyon; Dawo katim kalon ki Yerutalem. ✧ 2:6 İtayi 28.16. ✧ 2:7 Kañaam 118.22. ✧ 2:8 İtayi 8.14. ✧ 2:10 Natenan ƚi Hotey 1.6,9; 2.1,23,25.

Pdo katiink banwoonj ʒi pʒih

¹³ Nadoon katiink bañaan bti banwoonj ʒi pʒih wi naʒalun Ajugun. Nadoon katiink naʒih najeenkal ʒiki ul aʒoonj ʒi pʒih, ¹⁴ nadoon katiink bantunja biki ayilun bakob banjaan bado buʒaan, kaʒe kabeeb banjaan bado bnuura. ¹⁵ Na manjoo-nan, Naʒibaʒi aji ʒal nado bnuura, hēnk naji nadēt mntum mi bañaan banwoonj baanwo na ʒʒal. ¹⁶ Nawoon bañaan bajeeh ʒi mnwo mi nan, mēntj bjeehi mēntj bakkaan nado kado iko iwuʒaan ; bawo kaʒep ʒep kadolan nado kalempar Naʒibaʒi. ¹⁷ Nadēmaan bañaan bti, naʒalan bayiʒan ʒi *Krittu, nawutan kañoom Naʒibaʒi, nadoon kadēman naʒih najeenkal.

Balemp banfiyaaruŋ Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparuŋ, mēntj banwoonj banuura ajoob bkow ʒaŋ, nawo kado katiink kak bantamuŋ pwoonaan. ¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanaŋ ʒiki naʒal ptiink Naʒibaʒi, nado bnuura. ²⁰ Kē woli najubani, amiir kakob ki bakobanaŋ, mndēm mnhoŋ manwoonj da ba? Kē woli bahajanan te nado do bnuura kē naʒe miir, uji uwo bnuura ʒi kēʒ ki Naʒibaʒi. ²¹ Ul adatanan pa nahaj ; *Krittu ʒi uleeful ahaj haj nahilna nado katen ʒi a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaan kajubanaara aambaan kahaabana mntum kaguur ñaanj*.

²³ Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji bēgar, aji ʒep ʒep kawut anjaan awayeʒ pwayeʒ ptool awayeʒa.

²⁴ Ul ʒi uleeful akuŋiŋ pekadu di nja ʒi krut ʒhilna ʒbuur ʒi ipekadu ʒʒe ʒwo baʒool ; ijēn yi nul ikaan kē najebi.

²⁵ Nabi wo ji ʒnkaneel ʒanneemuŋ aʒe kak hēnkuŋ du anwoonj nayafan na nayeŋ i nan.

3

Baaʒ na bayin baka

¹ Kē an baaʒ banniimiŋ, nadoon katiink bayinan. Hēnk, woli balonj ʒi baka baandi ptiink Uʒup wi Naʒibaʒi, bakak kafiyaar

✧ 2:22 Natenan ʒi Itayi 53.9. ✧ 3:12 Kañaaam 34.13-17.

wi bakwinuŋ mnwo mi nan. Naando numa numa ptiini : ² baten ʒaŋ mnwo mnjinj mnuura mi nan ʒi kēʒ ki Naʒibaʒi. ³ Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdiŋ – ki pʒiiran, ki pʒanara uwuuru, ki imiʒa inuura – ⁴ kaʒepan ʒep kawo kammeniŋ ki uhaaʒan, kanuura kanwoonj kaankba ki uhaaʒ unʒooriŋ, kuŋ mēntan kalilun maakan Naʒibaʒi. ⁵ Hēnk di baaʒ bayi-manaan biki ʒfa banʒuuŋ mnhaʒ mi baka ʒi Naʒibaʒi bajaan bañēga. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Faara abiŋ atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hēnkuŋ babukul, woli nado bnuura bē naanklēnk nin uko ulonj.

⁷ An biinj kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēʒi. Namēbaan baka bnuura, wi bawoonj i kayeenk na an uʒen wi ubida unwoonj du Naʒibaʒi. Hēnk, nin uko ulonj uunkneenan pñehan Naʒibaʒi.

ʒi uko wi uŋal

⁸ Hēnkuŋ dʒal kabaañʒaan kajakan an bti nawo ʒi uʒal uloolan, naboofar, naʒalad ji banʒaarun, najoob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buʒaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naʒepan ʒep nañehan Naʒibaʒi awul baka bnuura ; ul aʒu'anaŋ pdo haŋ nahilna naye-enk bnuura bi ahoŋun. ¹⁰ Hēnk di di upiitaniŋ ʒi *Ulibra wi nul, aji :

Ñaanj anʒaluŋ kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buʒaan ʒi mntum kalowan kaguuru ʒi pndemēt ;

¹¹ *alowan buʒaan ado kado bnuura, adoan kala mnjeeh ataman ʒi pʒaʒ ma.*

¹² *Ajugun aji ʒu kēʒ ʒi banwoonj baʒool, kawat kabaʒ ʒi pñehan pi baka aʒe ji pok banjaan bado buʒaan.**

Mnhaʒ ʒi wal wi mnhaʒ

¹³ Woli naʒu uhaaʒan bti ʒi pdo bnuura, in akdolanan keeri buʒaan? ¹⁴ Woli badoo hajanan ʒi uko unwoonj utool, naji nanuurandēn. Nawutan kaʒi nin ñaanj, nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ʒi ʒhaaʒan kē *Krittu ayiman akuʒ awo Aju-gan. Nabaan nabi nabomandēr bomandēr

pyejan nleefan ti kadun ki bankheparun bti uko unkayi ke nawo na mnhat, natup baka unkayi. ¹⁶ Natupan baka wa na pjoob bkow na pdeman Nasibaŋi. Nawoon na uhaas ujint, banktupun butaan ti mnwo mi nan, wi naktasun Kritt u bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan naan ahaj ti pdo bnuura woli uwo uko unlilun Nasibaŋi, ke di ahaj ti pdo butaan.

Du pkeŋ pi Yetu te du mndem mi nul

¹⁸ Ipekadu yi baŋaan ikaan ke *Krittu ti uleef ahaj byaas bloolan ; anwoon natoool akeŋar banwoon baanwo batool, kahilna kaŋooŋan du Nasibaŋi. Bafiŋa ti uleef ke *Uhaas wi Nasibaŋi use natana ti pkeŋ. ¹⁹ Ke henk di di udolulun ke aya atup na nhaas nanwoon ukalabus, ²⁰ nul nambiin apok tfa ptiink Nasibaŋi, wi amiirun ayoonk ti wal wi *Nowe akbomanun upuur. Baŋaan bantiinku, baŋaan bakren ŋaŋ, batepnun ti meel abuur pkeŋ du upuur ment. ²¹ Uko ment uwo ji batitmu bankbuurananan henkun. Ment ppenan iko itop ti uleef pakbuurananan, pŋas Nasibaŋi na uhaas ujint pantepnun ti pnaŋa ti pkeŋ pi Yetu Kritt u pakbuurananan. ²² Kritt u apaya baŋi aya ato du kaŋen kadeenu ki Nasibaŋi, apel bnuura nwanjut na nntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppen ti pekadu

¹ Henk keeri, wi *Krittu ahajun ji naan najen, an kak nawoon na usal utent wi nul ; naan ahajun ti uleef pa bnuura ji Kritt u aankak aji wo ti mnhina mi pekadu. ² Henkun, ti nnuur ndanduki'anan ti mboŋ, nawutan kado kaŋas iko yi nleefan nanalun, natapan tep naŋas uko wi Nasibaŋi analun. ³ Na manjoonan, nabi jon tfa ti pdo uko wi baŋaan banwoon baanfiyaar Nasibaŋi banalun, wi nawoon ti pjuban pi piint, anal iko itop, awo bakuj, awo ti unoh uweek, aduka ti bakuji na pdeman nnton pi bgah baneenanun. ⁴ Ke henkun banwoon baanfiyaar Nasibaŋi baŋe noŋar ti uko wi nawoon naankak atirad na baka iko iwuŋaan maakan yi bakdolun asen karan. ⁵ Ke baŋe lun kahepna ti uko wi badolun ambiin anaŋ

naŋ ayoonk pwayes bajeb na bankeŋun. ⁶ Uko ment ukaan ke badoo ŋup bankeŋun henkun *Uŋup Ulil Unuura. Henk, bayeenk ti uleef kakob ki bajaan bakob baŋaan bajen bti, ke *Uhaas wi Nasibaŋi use do ke baka ubida unwoonun du a.

Ti uko wi pjanan bnuura iko yi Nasibaŋi atenun

⁷ Uba umundu unogi ; nadoon kalipara, namebaan nleef ni nan keeri, nahilna naŋehan Nasibaŋi. ⁸ Nawo duna kanalad na manjoonan ; unal uji udo naan kamiir atentul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kanur nuran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar batentul na uten wi ayeenkun du Nasibaŋi, henk, nawo bamali biki uten wi Nasibaŋi, untumun. ¹¹ Woli naan ayeenk uten wi bŋup, adoon kaŋup ji Natupar Nasibaŋi ; woli ayeenk uten wi ptenk baŋaan, adoon kaŋenk baka na mnhina mi Nasibaŋi awululun. Henk, Yetu *Krittu anwoon na mndem na mnhina te mnto, akkaan bado kademan Nasibaŋi ti iko bti. Uwo han!

Uko wi plilan wi nfiyaarun Kritt u

¹² An biki nŋalun, nawutan kaŋonar woli nawo ti mnhaj mnweek awo ji baŋaan banwoon du bdoo. Uko ment uwo wo kahilna katen me nafiyaar Nasibaŋi na manjoonan ; nawutan kaŋal ke uwo uko unonarenan. ¹³ Natapan tep nawo ti mnlilan wi natokun ti mnhaj mi *Krittu ahajun, nahilna nalun nawo ti mnlilan mnweek maakan ti wal wi akdiimanun mndem mi nul. ¹⁴ Woli bakaran tiki naŋas Kritt u nanuurandeni, *Uhaas wi Nasibaŋi undemun maakan uwo ti an. ¹⁵ Woli naan ti ptoofan awo ti mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon tiki afin naan, akiij, ado butaan keme aneej ti uko unwoon uunktena. ¹⁶ Ke woli ahaj ahaj tiki awo nariton, awutan kakowa ; atapan tep ado kademan Nasibaŋi ti uko wi bakdu'ulun han*.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayes pakjunun, kaŋe kajunna pntaali pi Nasibaŋi. Ke woli ajunna nja, hum di di ukwoon ti ubaanŋaani, wal wi akwayesun banjaan bapok ptiink *Uŋup Ulil

Unuura wi nul. ¹⁸ Hënk, upiitana ti *Ulibra wi nul aji :

« *Woli utam pa Naşibaţi abuuran ñaaj natool, hum di di ukwoonj pa baññoomuñ Naşibaţi na bado buţaan?* »[☆]

¹⁹ Hënk, banwoonj ti phaj ŋiki Naşibaţi aŋaluŋ uko mënŋ, baţuun mnhaţ mi baka ti *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahoonj, babaan babi baduka duka ti pdo kado bnuura.

5

Pŋon batani bi Naşibaţi

¹ An bantohi biki banfiyaaruŋ, dŋal kaŋiini na an hënkunj. Nji nwoonj nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kaluŋ kaţok ti mndëm mi akdiimanuŋ, uko wi nji kañehananaj wii wi : ² naţonjan bnuura batani bi Naşibaţi ahankanananaj ; nawutan kaşal kë baţu'an ŋu utamu, nadoon kaţonj ba na uhaaş ujintj, jibi Naşibaţi aŋaluŋ. Nawutan kado uko mënŋ kalaana pyok pwuţaan, nadoon wa ŋiki naŋal ŋal na uhaaşan bti pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh bañaanj biki bahankanananaj, mnwo mi nan mandiimaan baka jibi bawoonj kawo. ⁴ Hënk, woli nayafan naweek aluŋ apën awinana, nayeenk katum kandëmuŋ maakan, kanwoonj kaankba nin.

⁵ Kë an baţaş, nadoon katiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan ti mnwo mi nan na batëntan. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Naşibaţi aji pok bankdëmanuŋ ikow yi baka, kaşë wul banwalanuŋ ikow yi baka bnuura bi nul.* »[☆] »

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoonj ti blifi bi Naşibaţi anhiniinj maakan, ahilna adeenan ti wal wi adatuŋ. ⁷ Naţijan iko inknooranananaj bti nawalan ti kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namëbaan ŋleef ŋi nan, nawo bten : *Unţaayi Uweek unwoonj uşooradan uñaay wu wuŋ awo ji uliihu unklihuahunj ala uko ude. ⁹ Napokan wa, namëban ti pfiyaar pi nafiyaaruŋ ; name kë bayitan ti *Krittu banwoonj ti umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj ŋwal ŋlonj, Naşibaţi anwoonj ajug bnuura, antëpnunj ti Yetu

*Krittu adu'an du mndëm mi nul manwoonj maankba, aluŋ kabomanan bnuura, katëŋtënan, kawulan mnhina kadolan nanaţ naliint. ¹¹ Mnhina manwoonj ti a te mnŋo! Uwo haŋ!

Pwul mboş kabaañşaan

¹² *Filaţ ayiŋ naan ti *Krittu anjaan aţaş bnuura aţenknuŋ kë mpiitan ŋŋup ŋtamñaan ŋi. Dŋal katëŋtënan kabot kajakan namëban ti bnuura bi Naşibaţi, banwoonj na manjooan.

¹³ Bataşar *Krittu banwoonj ti *Babilon ti, biki Naşibaţi adatuŋ ji an, bawulan mboş ; *Markut abuk naan awulan kak mboş. ¹⁴ Nawuladën mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ.

An bti nanwoonj biki *Krittu, dñehan Naşibaţi ajoobtënan ŋhaaş!

Uṭup utëbanṭën wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruñ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aanṭup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itëb ṭañ yi yi apiitun. Aṭup ṭañ aji ki kawoon kakaarta katëbanṭën ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaaruñ Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiñ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi bañaluñ aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaaruñ Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mënṭ wi wi Yetu abiiñ ajukan bambiiñ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kë uko mënṭ wi wi bawoon kaṭu ṭi nṣal.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruñ Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namëbaan naliint ṭi uko wi bajukananan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu aluñ kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adoluñ ṭi pwo natool pi ṭul kë nafiyaar pfiyaar panliñun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan nṣaaṣ bnuura, wi name'uluñ abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ ṭi mnhina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bṭi yi nnumiiñ kakaana ubida kamëban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mënṭ bṭi wi nme'uluñ, ul anṭëpnun ṭi mndëm na bnuura bi nul

adu nja. ⁴ Hënk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nṣon aji aluñ kawul ya nja. Ado hañ nahilna nabuur pṭoka pi unal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣë nanaam na a.

⁵ Ukaan kë nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruñ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmëban uleef, kahoṭan ṭi pmëban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mënṭ pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ṭi pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mënṭ yan, woli nawo na ya atuman, kë ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kë ñaan anṣaan awaan iko inuura mënṭ, aji fël këṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kë Naṣibaṭi apënanana pekadu di abiiñ ado ṭfa.

¹⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kë Naṣibaṭi adu'anan akuṭ adatan. Woli nado hañ, naankjot nin. ¹¹ Hënk di di Naṣibaṭi akhaabëṣanan bnuura plëman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaan kë kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yan, kë nṣë do kaleṣanan ya wal undoli naṣë namëban naliint ṭi manjoonan mi nawinun nṭa. ¹³ Dṣal aji wal bṭi wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten. ¹⁴ Dme kë wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu *Krittun Ajugun ṭi uleeful adolnun kë mme uko mënṭ. ¹⁵ Kë nṣë doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuun undoli iko mënṭ bṭi.

Uko unkyuujun kë uṭup ujoonani

¹⁶ Mënṭ intintamëṣ itit yi nṣaṣun yi yi nṣiiñ aṭupan wi ndolanan kë name mnhina mi Yetu *Krittun Ajugun akuṭ ame ubi wi nul, nṣwin win na këṣ ki nun mndëm mi nul. ¹⁷ Naṣibaṭi, Aṣin nja *Andëmun Maakan, awula pdëm na mndëm, wi aṭiiniñ na a aji : « Iwi iwoon Abuk naan, dñalu maakan, dmaganu*. » ¹⁸ Un ṭi nleefun nṣiink pdiim pi nul panwoonun baṭi wi nwoon na a du pnkun pyimanaan.*

* 1:17 Maci 17.5. * 1:18 Natenan ṭi Maci 17.1-5; Markut 9.2-7; Luk 9.28-35.

19 Hënk, uko mënt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ti uko wi *baţupar Naşibaţi bajakuŋ. Nawo kaţaş wa bnuura : uwo ji unkaniya unjaan ujeehan ti bdëm te wal wi unuur ujintuŋ kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upën awinana ti nħaaşan. 20 Nawo kame duna kē uko wi baţupar Naşibaţi baţupuŋ unwoon ti *Ulibra wi nul uunwo uko wi nħaan najën aşaluŋ ti uleeful aţup. 21 Na manjoonan, nin uţup wi Naţupar Naşibaţi uumbaany kapënna ti uşal wi nħaan najën, *Uħaaş wi Naşibaţi ujaan uţëpna ti bañaan bajën kaţiini ti katim ki nul.

2

Bajukan balagare

1 Balagare banjaan baji bawo baţupar Naşibaţi babi wo tfa kak ti ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kē hënk di bajukan balagare bakaan aluŋ kawo ti ptoofan kado na pneejan ti nşalan pjukan panjaan paneeman nħaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranuŋ baka. Wal mënt başë tjar nleef ni baka ptoka pantaruŋ. 2 Batum baluŋ kaţaş baka ti iko iţop yi bajaan bado, baluŋ kado bakar bgah bi manjoonan. 3 Ti pñal itaka, bajukan balagare baluŋ kadaaran na nţup nħil ni bapaşuŋ. Kē pwayëş pi baka paşë do bi dolana dolana undiimaan, kē ptoka pi baka paankyoonk.

4 Na manjoonan, Naşibaţi aammiir nwanjuţ nambiin ajuban, aşë fël na du infeernu di nawoon atanana du bdëm ayoonk unuur wi pwayëş pi na. 5 Aammiir kak bañaan biki unjon, wal wi adoluŋ meel kē mangur iko na bañaan bti ti umundu bti untumuŋ na banwoon baanji baţaş Naşibaţi, aşë buuran *Nowe anjaan aţup uko wi bañaan bawoon kado kado kawoona batool ti kēş ki Naşibaţi, aţu na bañaan paaj na alon. 6 Naşibaţi aammiir kak nbeeka ni Fodom na Gomora wi atëruŋ na kē nħakak ufob kadiimanaan bankluŋ kapok pţaşu uko unkyoonkuŋ baka. 7 Kē aşë buuran *Lot ambiin awo nħaan natool aji tğea maakan ti iko iţop yi bado buţaan mënt babin ado. 8 Ul anwoon natool, aşë wo ti ptoof pi baka aji win baka kabot katiink

baka na nnuur, kē uşal uji ujoot na a. 9 Iko yi idiiman kē Naşibaţi ahil kabuuran ti mnħaj bañaan bamëbanuŋ ti a aliint kaşë kaţooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ti unuur wi pwayëş, wi baduknaaniin. 10 Akob bnuura banjaan babi tu tu nşal ti pţopan nleef ni baka ti pjuban pi piint abot añoom Ajugun.

Bajukan balagare mënt bañoom bañaan akuţ awo bahomp, baanji bakali pkar nwanjuţ nandëmuŋ. 11 Natenan, nwanjuţ, nandoon apel baka uforta na mnħina nħaanji nħaţup ti kadun ki Ajugun uko uwuţaan ti nwanjuţ nandukiin. 12 Kē bukal, bawo ji nħimariya nħanwoon nħanwo na uşal, nħabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon baammee kē bakluŋ kafin baka ji nħimariya. 13 Hënk, bayeenk baluk bi buţaan di baka. Baji balilan ti pdo kado iko iţop na pñak. Bawo baţop akuţ agëj, baji balilan maakan ti kalagare ki baka woli bade na an. 14 Baji babi tu tu nşal ti pjuban pi piint, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ti pñeebar iko. Bafëpanaa! 15 Baduk bgah btool aneem, wi bawoon ti pdo ji *Balaam abuk Boşor, ambiin anjal pde itaka yi bdoo. 16 Kē başë bi noman na a ti buţaan bi adoluŋ: ubuuru unwoon uunħil bţup uţiini na a ji nħaan najën ado kē nyila nħaţañani, ul *Naţupar Naşibaţi mënt.

17 Bajukan baţilan mënt bawo ji nħkumpëş nħankayuŋ, awo ji infëluŋ yi ukëk udookuŋ ; bawo biki kaya du bdëm bantootuŋ apel bi pti banwoon bi baka. 18 Na manjoonan, baji bahomp maakan kaţup nţup nħaaf kaguur na iko iţop yi uleef uşaluŋ bambaan abuurna buurna du bañaan baneemuŋ. 19 Bahon baka pjeeh aşë wo bukal ti nleef ni baka bañaan banwoon ti mnħina mi iko iţop inktokuŋ baka ; nħaan aji awo ti mnħina mi uko wi awutuŋ kē ukţona.

20 Na manjoonan, woli babuur ti iko iţop yi umundu wi ti pme Yetu *Kriţtu Ajugun na Nabuuran nja, aşë kak hënkun ahot ti ya kē ikţon baka, baji bawo ti unoor umpeluŋ uteek. 21 Uhokan lah bawut kame bgah banjaan bañoot du uko unwoon uţool, kē di

☆ 2:5 Natenan ti Ujuni 6.1—9.17. ☆ 2:6 Natenan ti Ujuni 19.24-35. ☆ 2:6 Natenan ti Ujuni 19.1-19. ☆ 2:8 Natenan ti Ujuni 19.1-19. ☆ 2:16 Natenan ti Mnħën 22.4-35.

pme ba kaşë kaduk bgah byimanaan mënt bi babinj adiiman baka. ²² Uko undolun baka uwo uhoñ umbiin aji : « Ubuş ude uko wi ugatun » na « Unkuma umbaan añowa ñowa ukak aşuñ du mboş. »

3

Unuur wi Ajugun ulun kabi

¹ An biki nñalun maakan, kakaarta ki kawoon katëbantën ki nji kapiitanan. Ti yul itëb bti, dji kaleşanan iko ilon kahilna kaneenjan ti nşalan mntit mannuuriin. ² Dñal kaleşanan iko yi *başupar Naşibaţi bayimanaan babinj aşup, kaleşanan kak uko wi banjañan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja añal ñdo kado.

³ Uko wi nawoon kame duna uwo kë, ti ñnuur ñbaañşaaani bañaan bambeñ bambaan kabi duka ti bbeehar, aji başaş iko yi ñleef ñi baka ñañalun, balun kabi. ⁴ Balun kado kaji : « Yetu aanhoñ aji alun kabi i? Awo tun ba? Wi bateem nja bakteñun te nña, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upaşaniin. »

⁵ Wi bajakun han, baji badaar kaşilma kë du ujuni, Naşibaţi aţëpna ti uşup wi nul apaş baţi ado kë mboş mampëna ti meel aşë to ti ptoof pi ma. ⁶ Kë na meel mënt mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uşup mënt uşuun kë baţi na mboş mi nña ñahankanaa, ayoonk pya pterana ti unuur wi pwayëş pbaañşaaani na wi ptoka pi banwoon baanktaş Naşibaţi.

⁸ An bayiñ naan biki nñalun, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaşilma : ti këş ki Naşibaţi unuur uloolan uwo ji nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000), kë *nşubal iñeen-week nyaaş iñeen ñawo ti a ji unuur uloolan*✧.

⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahoñun jibi bañaan balon başalun. Aji miiran : aanji ñal alon ti an aneem kaşë ñal an bti naţañan pjuban, naţëlëş ñhaaşan na manjoonan. ¹⁰ Unuur wi Ajugun ulun kabi ji nakii ; unuur mënt baţi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal mënt, mboş na iko bti inwoon ti ma itoka kaba*.

¹¹ Kë wi iko bti iwoon i pbi katoka kaba, natenan hënkun mnwo mi nan! Nawo kawo banjinun ti këş ki Naşibaţi kabot

kamëban ti a kaliint, ¹² wi nakyoonkun abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mënt, baţi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ti ba iyik ibot iyuuy. ¹³ Kë Naşibaţi aşë hoñ nja aji alun kapaş baţi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ti pyoonk uko mënt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nñalun maakan, wi nawoon ti pyoonk unuur mënt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ti këş ki Naşibaţi, bañaan banwoon ti mnjeeh. ¹⁵ Nameen kë kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiñ nja ti *Krittu i ññalun maakan apiitanan na uşal untunja wi Naşibaţi awululun. ¹⁶ Hënk di di apiitun ti ikaarta bti yi aşiiniyaanun uko mënt ; ñşup ñlon ñanwoon ti ikaarta yi nul ñatam pme, kë bañaan banwoon ti kapaam akuş awo baanliint ti pfiyaar baji bapiban ña buşaan. Baji bado han kak na ñşup ñi Ulibra wi Naşibaţi ñandukiin kaşë toka. ¹⁷ Kë an biki nñalun, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaţi nabi naşaş bado buşaan naşë naneem ji baka nawo naankak amëban kaliint. ¹⁸ Naţëpan ţëp nataman nado kaya kadun ti pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ti bnuura bi nul. Mndëm manwoon ti a te mnño! Uwo han.

✧ 3:8 Kañaaam 90.4. * 3:10 Iko bti inwoon ti ma itoka kaba : Balon bapiit aji balun kawayëş mboş na iko bti inwoon.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ti mboṣ: uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ti ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ti umundu wi awo ṅaan najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaan ahil kado uko wi aṅalun, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaarun aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnto uwo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaan ahilun kaka wa : ṅaan anfiyaarun Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēs aji baṅaṅ bawo ti ploodan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaarun bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnto.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaan uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn nṗoṣ ti bjeehi (1.5–2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18–3.10)
5. Bṅalad (3.11–4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiiniyaan ti nawo Uṭup unkwulun ubida ; awo du ujuni, nṭiinka awina na kēs ki nun, abot atena bnuura, akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apēn awinana, kē nṭkṭup uko wi nmaarun. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnto ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ti un. ³ Uko wi nwinun akuṭ atiink, nṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, nṅaakiir nja bti ti pmēbandēr pi nṅmēbandērun na Naṣibaṭi Aṣin

nja na Yetu *Krittu Abukul. ⁴ Nṭpiit uko wi, un ti nleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ti bjeehi

⁵ Uṭup wi nṭiinknun ti Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ti a. ⁶ Woli nji nṅmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ti bdēm, nwo baṭilan, nṅnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣē wo woli nṗoṣ ti bjeehi jibi Naṣibaṭi ti uleeful awoon ti bjeehi, nṅkeer awo baloolan nja bti, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ti pekadu bti.

⁸ Woli nji nṅnwo na nin pekadu dlon, nṅuur nleef nṅi nja, manjoonan maanwo ti nja. ⁹ Aṣē woli nṅdinan aji nwo na pekadu, nṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ti buṭaan bti. ¹⁰ Woli nji nṅendo pekadu, nṭu Naṣibaṭi nṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ti nja.

2

¹ An babak naan, dṗiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaan alon ajubani, nṅka ṅaan ankyenṅanun nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a. ² Ul awulun uleeful, awo bṅenṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlin liṅ ti yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bti.

Uko wi pdo

³ Uko unjaan uyuuj kē nṅme *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakun nṅdo. ⁴ Woli ṅaan abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ti a. ⁵ Kē anṣaan amēban uko wi ajakun, unṅal wi Naṣibaṭi uji uwo ti a katum. Hēnk di di nṅjaan nṅmeena kē nṅmēbandēr na Krittu. ⁶ ṅaan anjakun awo ti a, awo i kado kado jibi ajaan ado.

⁷ An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeekun du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink. ⁸ Kē uko wi nji kapiitanan uṣē wohu uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ti Krittu abot

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

awinana ti an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ Ŋaaŋ anjakun aji awo ti bjeehi ašē ŋoor ayiṭul ti Krittū, ahum ti bdēm. ¹⁰ Ŋaaŋ anjalun ayiṭul awo ti bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. ¹¹ Kē ŋaaŋ anšaaŋ ašoor ayiṭul awo ti bdēm ; aji poŋ ti bdēm, aamme dko di akyaan ṭiki bdēm bawuna kēŋ.

¹² An babak naan, dṭupan uko wi :
Yetu Krittū ado kē Naṣibaṭi amiiran ipekadu

¹³ An bašin bapoṭ, dṭupan uko wi :
name anwoonun du ujuni ;
kaṭupan, an baṭaša :
nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dṭupan kak uko wi, an babak naan :
name Naṣibaṭi Ašin nja ;
kaṭupan kak, an bašin bapoṭ ;
name anwoonun du ujuni,
kaṭupan kak an baṭaša :
nahinaa,
uṭup wi Naṣibaṭi uwo ti an
kē nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kaŋal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ŋaaŋ aŋal umundu, uŋal wi Naṣibaṭi Ašin nja uunji uwo ti a. ¹⁶ Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uŋalun, iko yi ŋaaŋ awinun aŋeebar na phaṭ ti bka bi tul kabot kapiitar ti ba, iinwoona du Naṣibaṭi Ašin nja, iwoona ti umundu. ¹⁷ Kē umundu wi ušē ba na iko yi baŋaaŋ bakŋeebarun ; kē anšaaŋ ado uko wi Naṣibaṭi aŋalun aka ubida wi mṇṇo.

Naṣoorad Krittū

¹⁸ An babak naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink kē baji *Naṣoorad Krittū awo i pbi, hēnkun kē baṣooradul batum bašē do bi bi bi. Uko waŋ ukaaŋ kē nyikrēn kē wal ubaaŋšaani ubani. ¹⁹ Bakaŋ mēnṭan bapēna ti nja, ašē wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, baṭo na nja. Kē bašē ya, uko mēnṭ uyuuj kē bukal bti baanwo biki nja.

²⁰ Kē an, nayeenkna *Uhaaŋ wi Naṣibaṭi ti Yetu *Krittū, name bti manjoonan. ²¹ Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ṭiki name ma abot ame kē nin ṇṭilan ṇlon ṇaanji ṇapēna ti banwoon na manjoonan. ²² Kē in awoon naṭilan

bē mēnṭ anjakun aji Yetu aanwo Krittū? Un mēnṭan awoon Naṣoorad Krittū! Apok Naṣibaṭi Ašin nja abot apok Abukul. ²³ Ŋaaŋ ampokun Abuk Naṣibaṭi apok Ašin kak. Andinanun aji Abukul awoo, adinan kak kē Ašin awoo.

²⁴ Kē an, uko wi natiinknun du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinknun du ujuni, nawo an kak ti Naṣibaṭi Ašin nja na ti Abukul. ²⁵ Kē uko wi Krittū ahonun, uwoon: ubida wi mṇṇo.

²⁶ Uko wi, wi wi njalun lah kaṭupan ti baŋaaŋ bankdolun na pneemanan. ²⁷ Kē an, Uhaaŋ wi Naṣibaṭi wi nayeenkun ti Krittū uduka ti an, kē naannuma bajukanan. Uhaaŋ wi nul ukjukananaŋ iko bti, uwo manjoonan, awo uunji uṭilan. Kē jibi ukjukananaŋ, nadukiin namēban ti a.

²⁸ An babak naan, hēnkun, nadukiin namēban ti Krittū, ahilna wal wi akpēnun kawinana, ṇhil kanaṭ kaliint, kawo ṇēnkowa kanaṭ kalowa.

Babuk Naṣibaṭi na manjoonan

²⁹ Name kē Naṣibaṭi awo natool, nayikrēnēn keeri kē ŋaaŋ ankdolun uko utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naṣibaṭi Ašin nja aŋalun nja. Aŋal nja adoo dinan kē ṇdoo du'ana babakul. Ṇwo babakul na manjoonan. Baŋaaŋ biki umundu baamme Ašinun, ukaaŋ kē baanhinan pme nja. ² An banohnaan, ṇwo hēnkun babak Naṣibaṭi, kē uko wi ṇēkbiin kawo uundo meeṭana. Kē ṇšē me uko wi : woli *Krittū alun apēn awinana, ṇkak kanaam na a, ṭiki ṇwina jibi awoon. ³ Ŋaaŋ anhaṭun uko waŋ ti Krittū, ajinṭan uleeful jibi ul ajinṭun.

⁴ Nado pekadu aji diiman kē apēn ti *bgah bi Naṣibaṭi, ṭiki pdo pekadu pawo ppēn ti bgah. ⁵ Kē našē me kē Krittū abi bi pa ppēnan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶ Ŋaaŋ ammēbanulun aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin ŋaaŋ aneemanan. Ŋaaŋ ankdolun uko utool awo natool jibi Krittū awoon natool. ⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo

udo pekadu du ujuni. Kë Abuk Naşibaţi aşë bi bi ptook iko yi Untaayi Uweek ukdolun. ⁹ Ŋaan ambuknaaniin du Naşibaţi aanji duka ti pekadu tiki ubida unwoonun du Naşibaţi uwo ti a ; aanhinan kajuban tiki abuknaana du Naşibaţi. ¹⁰ Uko umpaţşun babuk Naşibaţi na biki Untaayi Uweek wii wi : Ŋaan anwoon aanwo naŋool këme awo aanŋal ayiţul ti Krittü aanwo i Naşibaţi.

Bŋalad bi banfiyaarun Krittü

¹¹ Ŋwo kaŋalad, uko waŋ wi wi natiinkun du ujuni. ¹² Ŋënwo kado ji Kayin anwoon i *Untaayi Uweek, afiŋ aţa'ul*. Kë we ukaan kë afiŋ aţa'ul? Aji do buţaan kë aţa'ul aşë ji do iko inwoon itool. ¹³ An bayiţ naan, nawutan kaŋonar woli baŋaan biki umundu wi başooran. ¹⁴ Nja, ŋme kë ŋpënna du pkeţ aya du ubida ; ŋme uko mënt tiki ŋŋal bayiţ nja ti *Krittü. Ŋaan anwoon aanŋal ayiţul aduka ti pkeţ. ¹⁵ Ŋaan anşoorun ayiţul ti Krittü awo nafiŋ baŋaan ; kë naşë me kë bafiŋ baŋaan baanji baka ubida wi mnŋo.

¹⁶ Ŋme uko unwoon unal tiki Krittü awul ubida wi nul pa nja. Ukaan kë ŋwo kawul ubida wi nja pa bayiţ nja ti Krittü. ¹⁷ Woli Ŋaan alon aka iko bti aşë win ayiţul anwoyi ti kanuma aşë pok pţënka, hum di di unal wi Naşibaţi ukwoon ti a ba? ¹⁸ An babuk naan, nawutan kaŋalna ti ŋţup ţaŋ, nadoon kaţenk, hënk naŋal na manjoonan.

¹⁹ Woli ŋŋalad haŋ, wi wi ŋkmeen kë ŋwo biki manjoonan, ŋhaaş ŋi nja ŋabot ŋaţoor a ti kadun ki Naşibaţi. ²⁰ Kë woli ŋhaaş ŋi nja ŋado leşan nja buţaan bi ŋdolun, ŋënji ŋhaajala, ŋji ŋme kë Naşibaţi adëm apel ŋhaaş ŋi nja abot ame iko bti.

²¹ An banoh naan woli ŋhaaş ŋi nja ŋaţoor a, ŋŋoom kaŋoga. ²² Awul nja iko yi ŋkŋehanulun bti tiki ŋmëban uko wi ajakun ŋdo, kë uko wi ŋkdolun ubot alila. ²³ Uko wi ajakun ŋdo uwo : ŋfiyaar Yetu Krittü Abukul ŋbot ŋŋalad jibi ajakun na nja ŋdo kado. ²⁴ Kë Ŋaan ankdolun uko wi Naşibaţi ajakun ado, aji mëbana, Naşibaţi kamëbana. Uhaaş wi nul wi awulun nja ujaan uyuu j kë amëban nja.

✧ 3:12 Natenan ti Ujuni 4.3-10.

4

Uhaaş wi Naşibaţi na wi Naguuru

¹ An banoh naan, nawutan kafiyaar baŋaan banjaan babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaţi, naţëpan ţëp naten bnuura nameena me uhaaş wi bawoon-aanun uwoona du Naşibaţi. Baŋaan baţum bandaarun aji bawo *baţupar Naşibaţi baniink umundu. ² Hënk di di nakyikrënaanun Uhaaş wi Naşibaţi : Ŋaan andinanun aji Yetu *Krittü akak Ŋaan najën, awo na Uhaaş wi Naşibaţi. ³ Kë Ŋaan anşaan apok pdinan uko wi Yetu awoon, aanwo na Uhaaş wi Naşibaţi. Awo na wi naşoorad Krittü i natiinkun kë baji abi, ado bi bi bi, awo ti umundu.

⁴ An babuk naan nanwoon biki Naşibaţi, nawat başoorad Krittü bukun, tiki anwoon ti an adëm apel anwoon i umundu. ⁵ Bukal bawo biki umundu ukaan kë uţup wi baka uwo wi umundu, kë umundu ubot atiink baka. ⁶ Nja, kë ŋşë wo biki Naşibaţi ; ammeen Naşibaţi aji tiink nja ; kë anwoon aanwo i Naşibaţi aanji tiink nja. Kë hënk di di ŋjaan ŋmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Unal wi Naşibaţi

⁷ An banoh naan, nawulën ŋŋalad ; unal uwoona du Naşibaţi, kë Ŋaan anŋalun atëntul abuknaana du Naşibaţi akuţ ame'a. ⁸ Ŋaan anwoon aanŋal atëntul, aambaan kameha Naşibaţi tiki Naşibaţi awo unal. ⁹ Naşibaţi adiiman unal wi akaan pa nja wi ayilun Abukul aloolan i akahaŋ ti umundu ŋhilna ŋţëpna ti a ŋka ubida. ¹⁰ Unal na manjoonan unwo pŋal pi ŋŋalun Naşibaţi, uwo pŋal pi analun nja. Ayil Abukul kë awo bţënan bankpënanun ipekadu yi nja. ¹¹ An banoh naan, wi Naşibaţi analun nja haŋ, ŋwo kaŋalad kak. ¹² Nin Ŋaan aambaan kawin Naşibaţi. Kë woli ŋŋaladi, Naşibaţi aji wo ti nja, unalul ubot kawinana bnuura ti nja.

¹³ Naşibaţi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaan kë ŋji ŋme kë ŋmëbana, kë abot amëban nja. ¹⁴ Naşibaţi ayil Abukul kë awo nabu-uran umundu. Ŋwin uko waŋ, aşë ţup wa baŋaan. ¹⁵ Ŋaan andinanun aji Yetu

awo Abuk Naşibaţi, Naşibaţi aji mēbana, ul kabot kamēban Naşibaţi. ¹⁶ Kē nja, nme abot afiyaar kē Naşibaţi anjal nja. Naşibaţi awo unjal. Kē woli njal batēnt nja, nji nmēban Naşibaţi, Naşibaţi abot kamēban nja.

¹⁷ Woli njal batēnt nja na manjoonan nēnkdo kaṭaaf unuur wi pwayēş ũiki ubida wi nun ũi umundu wi, unaam na wi *Krittu. ¹⁸ Anjalun na manjoonan aanji wo na palēnk, unjal unjoonanun uji udook palēnk. Na manjoonan, palēnk paji pagakandēr na uşal wi kakob. Kē anwoon na palēnk aanji njal na manjoonan.

¹⁹ Kē nja, nşē njal ũiki ul anjalun nja uteek. ²⁰ Woli njaan aji anjal Naşibaţi, aşē şoor ayiṭul ũi Krittu, awo naṭilan, ũiki woli njaan aanjal atēntul i akwinun, aanhilan kanjal Naşibaţi i awoon aanwini. ²¹ Uko wi Naşibaţi ajakun na nja ndo kado wii wi : njaan anjalun Naşibaţi akaan anjal ayiṭul ũi Krittu.

5

¹ Njaan anfiyaarun aji Yetu awoon *Krittu awo abuk Naşibaţi, kē njaan anjalun aşin njaan aji njal abukul. ² Njaan aji me kē anjal babak Naşibaţi woli anjal Naşibaţi abot ado uko wi ajakun. ³ Hēnk di uwoon, njal Naşibaţi pawo pdo uko wi ajakun ndo kado. Kē uko wi ajakun ndo kado ubot awo uuntam pdo. ⁴ Banwoon babak Naşibaţi baji bawat iko yi umundu. Kē uko wi nkdoon kawatna iko yi umundu uşē wo pfiyaar pi nja. ⁵ Kē in aşaan awo anjaan awat iko yi umundu bē mēnt anfiyaarun aji Yetu awo Abuk Naşibaţi a?

Uko wi baṭupun ũi Yetu Krittu

⁶ Yetu *Krittu abiiŋ ũi nja na meel mi batitmu bi nul na pnaak pi pkeṭ pi nul*. Aambi bi ṭaŋ na meel, abi na meel na pnaak, kē *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uṭup uko mēnt, wul unwoon manjoonan.

⁷ Iko iwajanṭ ikyuujun kē uko wi Yetu ujoonani, iwoon: ⁸ Uhaaş wi Naşibaţi na meel na pnaak, iyeenkiir yul iwajanṭ† bti. ⁹ Jēm nji ndinan uko wi baŋaan baṭupun i? Kē wi Naşibaţi aṭupun uşaan adēmna apel

* **5:6** Na meel mi batitmu bi nul na pnaak pi pkeṭ pi nul : Balon başal aji Yowan aṭiiniyaan ũi iko inṭepun ũi Yowan 19.34, di batowun kantaagan ki Yetu kē meel na pnaak mampēni. † **5:8** Iwajanṭ: ũi bayuday woli baŋaan batēb kēme bawajanṭ bawo ũi uṭup uloolan baji badinan kē uwo manjoonan.

wi baŋaan baṭupun. Uko wi Naşibaţi aṭupun wii wi : aṭiiniyaan Abukul. ¹⁰ Njaan anfiyaarun Abuk Naşibaţi amēban uṭup mēnt ũi uhaaşul. Njaan anwoon aanfiyaar Naşibaţi aṭu'a naṭilan ũiki aanfiyaar uko wi Naşibaţi aṭupun ũi uko wi Abukul. ¹¹ Kē uko wi Naşibaţi aṭupun wii wi : Awul nja ubida wi mnto kē ubida mēnt uşē woona ũi Abukul. ¹² Anwoon na Abukul aka ubida mēnt, anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnto

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaarun Abuk Naşibaţi nahilna name kē naka ubida wi mnto. ¹⁴ Nhaṭ kē woli njaan ũi kadun ki Naşibaţi aŋehana uko unlilulun, aṭen nja wa. ¹⁵ Kē woli nme kē Naşibaţi aji tiink uko wi njaan nŋehana bti, nhinan kafiyaar na manjoonan kē ndo bi yeenk yeenk uko wi nŋehanolun.

¹⁶ Woli njaan awin ayiṭul ũi Krittu kē akjuban pjuban panwoon paanji paṭij pkeṭ, aŋehandērēna Naşibaţi awula ubida wi mnto. Uko mēnt uwo pa pjuban panwoon paanji paṭij pkeṭ ṭaŋ. Kē uşē ka pjuban panjaan paṭij pkeṭ, mēnji naŋehandēr anjubanun pjuban mēnt. ¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, kē pekadu dlon daşē wo daanji daṭij pkeṭ.

¹⁸ Nme kē baŋaan banwoon babak Naşibaţi baanji baduka ũi pekadu ; Abuk Naşibaţi aji yeŋ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Nme kē nwo biki Naşibaţi, kē umundu bti uşē wo ũi iŋen yi Untaayi Uweek. ²⁰ Nkak ame kē Abuk Naşibaţi abi abot awul nja mnhina mi pyikrēn anwoon Naşibaţi na manjoonan. Nmēbandēr na anwoon Naşibaţi na manjoonan ũi pmēbandēr pi nmēbandērēn na Yetu *Krittu Abukul. Ul awoon Naşibaţi na manjoonan, ul anwoon anjaan awul ubida wi mnto.

²¹ An babak naan, nalowan nnton.

Uṭup utēbantēn wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. » Uka pwo banfiyaarun Krittu biki amenun itim hēnk ukaaṅ kē aṭu aji Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittu bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ iwi na babuku* an biki nṅaluṅ na manjoonan. Mēntṅ nji ṭaṅ dṅalanaṅ, baṅaaṅ bṭi bammeenṅ manjoonan baṅalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mnto. ³ Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na uṅal

⁴ Dlilan maakan wi nwinunṅ balonṅ ṭi babuku kē baji bado uko unwoonṅ manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuṅ ṅdo kado.

⁵ Kē hēnkuṅ, Ŋaaṭu, uko wi nji kaṅehaniinṅ wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mēntṅ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiinṅ, uwo uko wi ṅyeenkuṅ du ujuni. ⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ṅdo wi najukuṅ du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

⁷ Baṅaaṅ baṭilan baguuru baṭum babi aniink umundu, baandi pyikrēn kē Yetu *Krittu akak ṅaaṅ najēn. Ŋaaṅ ankdolunṅ haṅ awo naguuru, *Naṣoorad Krittu.

⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaan

uko wi ṅlempunṅ ṭi an, naṣē nayeenk bnuura katum kampēnnunṅ du Naṣibaṭi. ⁹ Ŋaaṅ anwoonṅ aammēbanṅ pjukan pi Krittu aṣē hoṭalēṣ da iko ilonṅ, aammēbandēr na Naṣibaṭi. Anktiinkunṅ pjukan mēntṅ amēbandēr na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amēbandēr na Abukul. ¹⁰ Woli ṅaaṅ alonṅ abi du an aṭijṅ pjukanṅ plonṅ pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ. ¹¹ Ŋaaṅ ankwululunṅ mboṣ akak awo ṭi ploolan na aṅ mēntṅanṅ ṭi iko iwuṭaan yi akdolunṅ.

Uṭup ubaaṅṣaani

¹² Dka iko itum ilonṅ kak yi nwoonṅ i kaṭupan, aṣē hokan pwo mēnkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ṅaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ† bawulu mboṣ.

* **1:1** Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ... na babukul : Balonṅ baji pntuk pi banfiyaarunṅ pi pi Yowan akdu'unṅ ṭi Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ, kē babukul bawo banfiyaarunṅ. † **1:13** Aṭa'u ṅaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ Natenanṅ ṭi uko wi bapiitunṅ ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarunṅ plonṅ pi pi akduunṅ aṭa'ul.

Uṭup uwajanṭën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta kawajanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaaruṅ Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaaruṅ Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëṭun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafëṭ du katohul. Kë banfiyaaruṅ Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ. Uko mënṭ ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulbra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaaruṅ Krittü aanwo kapok pṭënk atëntul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaṣ ubot uṭoor na iwi. ³ Bayiṭ nja balon ṭi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaṣ ma, kë nlilan maakan ṭi uko mënṭ. ⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji babuk naan baṭaṣ manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uṣal ṭi pṭënk banfiyaaruṅ, kadoo ṭënk baka, bukal biki iwoon iim-mee. ⁶ Baṭup jibi inali baka ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti. Doon kaṭënk bañaan batënt bukun babaanëṣ bayaṣ bi baka jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ ; idole haṅ kdo bnuura. ⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ṭi banwoon baanfiyaari. ⁸ Kë nṣë wo biki kayeenk bañaan batënt bukun mënṭ kahilna kaṭënk ṭi ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaaruṅ pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aṣë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi njakuṅ. ¹⁰ Uko

waṅ ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ṭi pṭup iko iwuṭaan ṭi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaanṭ banfiyaaruṅ, kë banṅaluṅ pyeenk baka aji neenan baka kadoo baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligṣën buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naṣibaṭi, ankdoluṅ buṭaan aamme Naṣibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi nṅṭupuṅ ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aṣë wo mënṅal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dṅal pwinu win ṭi uleefu ṅnuur ṅi, nṣë ṅṭiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ṭi iwi! Banohu bawulu mboṣ. Wulan banohun mboṣ bti andoli ṭi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naşibaṭi adatuṅ. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpatuṅ na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naşibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naşibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob*, nwoon nalempar Yetu *Krittu, dpiitanan an biki Naşibaṭi Aşin nja adatuṅ, aṅal baka, kē Yetu Krittu akyen baka. ² Dñehan Naşibaṭi añaḡi'an, ajoobṭēnan ṅhaaş akuṭ aṅalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki ṅṅaluṅ maakan, dbi ṭu uşal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi ṅṭokuṅ. Kē nşē win hēnkuṅ kē dwo i kapiitan katēṅṅēnan nado kagutan, uko wi Naşibaṭi aṭenuṅ byaaş bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnto. ⁴ Na manjoonan, bañaan baloṅ baññoomuṅ Naşibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭēlēş bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi kē aluṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nşē ṅal kaleşanan jibi Ajugun abiiṅ abuuran pntaali pi

*Itrayel du *Ejiptu, aşē do kē bampokun pfiyaar bakeṭi*. ⁶ Naleşan ṅwanjuṭ ṅanwoon ṅaambi liṅ ṭi uko wi Naşibaṭi aṭuun ṅa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭun: aṭu ṅa du bdēm kē ṅakyoonk unuur uweek wi pwayēş atanana te mnto*. ⁷ Naleşan kak biki ṅbeeka ṅi Fodom na Gomora* na ṅbeeka ṅanñogun baka bambiin ado ji ṅwanjuṭ mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiint na biint kēme baaṭ batēnt baka*; hēnkuṅ Naşibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoo banwoon baankjēmşa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt*.

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan ṅleef ṅi baka yi ṅṭaafi ṅi baka ṅawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar ṅwanjuṭ ṅandēmuṅ. ⁹ *Mikayel uwanjuṭ uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṅ: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, başē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uşal aşē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan mēnt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakeṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mēnt: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji başal ṅleef ṅi baka ṭaṅ. Bawo ji infēluṅ inwoon iinwo na meel yi uyook uñooṭun. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭun aba. ¹³ Jibi ṅmaaron ṅi bdēk banṭuunkuṅ ṅajaan ṅajotan plēt kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo ji ṅjah ṅanneemuṅ añaay, kē Naşibaṭi afēl baka du bdēm bantootun apel bi pti te mnto.

¹⁴ *Henok, anwoon ateem nja na-paajanṭēn ampēnnuṅ ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun aluṅ kabi na pntuni pi ṅwanjuṭ ṅyimanaan ṅi nul, ¹⁵ kahilna kawayēş bañaan bti. Aṭup bampokuluṅ kē baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badoluluṅ wi bapokun ptiinka na ṭi ṅṭup ṅtam ṅi bado

* 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markut 6.3. * 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. * 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. * 1:7 Apiint na biint kēme baaṭ batēnt baka : Baloṅ bapiit aji bapiint na ṅwanjuṭ. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

pekadu banwoon baanktaşa mēnt baṭupun ṭi a. » ¹⁶ Bawo bañaan banjaan banur nuran, kaṭęga, kabi duka duka ṭi pla iko inlilun nleef ni baka ; bawo bahomp banjaan badaar bañaan na nṭup n̄lil.

Natamaan

¹⁷ Kē an biki nṭalun maakan, nalešan uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun babiin aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « Ṭi nnuur nbaañsaani, bañaan bamben balun kabi, balun kado kaṭaş iko iwuṭaan yi nleef ni baka nṭalun inwoon iinlil Naṣibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaan baṭij bpaṭşēr ; iko yi bañaan bajen banalun ijaan iṭon baka, baanwo na *Uhaaş wi Naṣibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kē an biki nṭalun maakan, namēbaan naliint ṭi unal wi Naṣibaṭi aṭalanan. Natamaan naliint ṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaarun nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mnhina mi *Uhaaş wi Naṣibaṭi, nayoonek Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga mi nul mankwulun ubida wi mnṭo.

²² Nañagiin banwoon na nṣal nṭēb ; ²³ nabuuran balon wi naklowanun baka bdoo ; nañagiin bandukiin pñaga pannaakirun na palenk, nado naṭaafara pban imiṣa yi baka ingejuṅ na iko iwuṭaan yi badolun.

Pbeeb Naṣibaṭi

²⁴⁻²⁵ Nawulēn nṭēman Naṣibaṭi anwoon aloolan ṭañ, anṭēpnun ṭi Yetu *Krittu Ajugun abuuran nja. Ul ahilun kayenjan nawutna kajot ṭi pekadu, kadolan nanaṭ ṭi kadunul ul anwoon na mndēm, nawo bañaan bajint, nawo na mnlilan mnweek. Naṣibaṭi awo naweek, ajug mndēm, mnhina na pṣih du unjon, nṭa na faan te mnṭo! Uwo han!

Uko wi Naşibaţi ayuujuun Yowan

Uşup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nan-jañan i Yetu Krittü apiitun. Aşup aji iko yi apiitun bti ti kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaş yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejuun ti a, ahilna ame iko menş bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Aşiya. Ukaaņ ke apiit kakaarta ki katenşenaan banwoon ti kadun ki banfiyaaruun űiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko menş ukaaņ ke aji na baka bamēban baliint te unuur ubaañşani, bahaş űiki Yetu aji : « Bampokuņ buşaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi.» » 2.7. Ke Yetu ti uleeful abi henkuņ kawat buşaan. Uka iko yi aşupuņ ti ulibra wi inkaaņ udooni : uteek uwo ke űhaaş űi buşaan űawo ti plemp ti umundu wi, ke banfiyaaruun Krittü bakluņ kahaj te badoo bafin baloņ ti baka. Utēbantēn uwo ke Yetu awoon Nabuuran bañaan, aluņ kawat bañaan bti bampokuņ Naşibaţi kaşu na űhaaş űi buşaan. Uwanjantēn uwoon ke Naşibaţi ahank katum pa bañaan banfiyaaruun, biki bafinuņ pa katimul. Aşup aji Tatana na űwanjuş űi nul, na bañaan bti bantaşuluņ, Yetu aluņ kawat baka kafel du bnjiir. Baţi bhalu baluņ kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Aju-gun Yetu baluņ kabi kafet da na bañaan bantiinkuluņ.

¹ Uko umpiitun ti ulibra wi, wi wi Naşibaţi awuluņ Yetu Krittü pa ayuuj balemparul uko unkmbiin henkuņ uunkjon. Ayil uwan-juş wi nul du Yowan nalemparul ke uyuuja uko menş. ² Yowan ayuuj bnuura ke uko bti wi aşupuņ uwo uşup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittü adiimanuluņ.

³ űaaņ ankkakalēşuņ iko inkluņ kabi menş na bañaan banktiinkuņ ya abot aşaş ya banuurandēni. Na manjoonan wal wi iko menş bti ikdolaniin uñogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruun banwoon ti űbeeka paaj na uloņ űi Aşiya.

Dñehan Naşibaţi awulan bnuura abot aşooranan űhaaş, ul anwoon, anjonuņ nwoo, ankmbiin. Dñehan kak űhaaş paaj na uloņ űanwoon ti kadun ki pşij pi pşih pi nul űawulan bnuura űabot űaşooranan űhaaş.

⁵ Abot añehan Yetu Krittü, ammaaruņ iko yi na manjoonan, aşup ya, anwoon nateek annaşin ti pkeş, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aşooranan űhaaş. Yetu Krittü aņal nja abot abuuran nja wi awuluņ ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu. ⁶ Ado nja ke űwo pntaali pi başen banwoon başih aşē lemp ti kadun ki Naşibaţi Aşin. Mndēm manwo ti a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo haņ!

⁷ Natenan, abi ti infelun. Ke bañaan bti bakluņ kawina, bandoon aluņana uleef baluņ kawina. Bañaan biki umundu bti baluņ kado kaşēga. Aa! Uwo haņ! ⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonuņ nwoo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaañşani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayišan, nji nşokuņ na an pşih, ahaj akuş amiir ji an ti pdo kaşaş Yetu, babi mobēn añooş du unjiw wi Patmot űiki djukan Uşup wi Naşibaţi, uko wi Yetu.

¹⁰ Unuur uloņ wi pdēman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ti nji, ke ntiink ti kafet naan pdiim plon pweek panwoon ji plul.

¹¹ Pdiim pajakēn aji : « Uko wi ikwinuņ, piitan wa ti ulibra iya iwul banfiyaaruun banwoon ti űbeeka paaj na uloņ űi : Efet, Timirna, Pergam, Fiyatira, Fardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkuņ pdiim menş, dko aji dten űaaņ anktiiniin na nji aşē win kfiiş paaj na plon kanşakni uwuuru. ¹³ űi ptoof pi kfiiş kuņ ke nşē win uko unwoyi ji űaaņ. Awohara kamişa kanyuluņ aban te du ihoş abot atan ka na katel ki uwuuru ti bjent.

¹⁴ Uwel wi űaaņ menş ufaat feh awo wo ji muuş, ke keş ki nul kawo ji bdoo banjeenuņ. ¹⁵ Ihoşul ijeen ji ifeeru inşuun ti bdoo, ke pdiim pi nul padēm ji ubulan.

¹⁶ Amēban njah paaj na uloņ ti kañenul kadeenu, ke kakej kajul ki űde űtēb kaşē

pën ti mntumul, kaara di nul kë daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinulun, djot ti ihoṭul awo ji ñaan akeṭun keṭ. Kë aṣë pafën kañenul kadeenu ajakën : « Wutan kalënk ; nji dwoon najuni akuṭ awo nabaañsaani. ¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keṭ aṣë wo hënkun najeb te mnto akuṭ awo na inigsaani yi pkeṭ na yi mnkeṭ. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinun: uko unwoon hënkun na unklun kabi. ²⁰ Kë ti uko wi njah paaj na ulon ni iwinun ti kañen naan kadeenu na kfiiti paaj na plon ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na ulon nun ṅawoon ṅwanjut paaj na ulon ni banfiyaarun ti ṅbeeka paaj na ulon ; kë kfiiti paaj na plon kun kawo knṭuk paaj na plon ki banfiyaarun.

2

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Efet

¹ Ajakën aji : « Piitan banfiyaarun* biki Efet iji na baka : “Ammëbanun njah paaj na ulon ti kañen kadeenu abot apoṣ ti ptoof pi kfiiti paaj na plon ki uwuuru aṭiini aji : ² Dme uko wi najaan nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kë naanji nadinan bañaan bawuṭaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaan banjakuṅ aji bawo banjañan aṣë wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrën kë bawo baṭilan. ³ Dme kak kë naji namiir ti mnhaj mi nakhajun pa nji bë naanwutani. ⁴ Kë nṣë wo mënlan ti uko ulon uwuṭaan wi nwinun ti an. Uko mënṭ uwo kë naankak aṅalën jibi nabiin aṅalën tfa. ⁵ Naleṣan jibi nabiin awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, naṭëlṣan ṅhaaṣan nabot nado kado jibi najaan nado tfa. Woli naando han, kabi du an kapënan pfiiti pi nan ti dko di pawoon. ⁶ Kë naṣë ka umban ulon wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaan bado†.

⁷ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaarun. Bampokun buṭaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naṣibaṭi.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Fimirna

⁸ Akak ajakën : « Piitan banfiyaarun biki Fimirna iji na baka : “Anwoon nateek akuṭ awo nabaañsaani, ankeṭun akuṭ anaṭa ti pkeṭ aṭiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kë naṣë wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuṭaan yi bañaan baktaparanaṅ. Baji bawo biki pntaali pi Naṣibaṭi aṣë wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana. ¹⁰ Naklënk nin ti uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ti an ukalabuṣ, kado na pdolan nadekën feṭ. Kë hënk di naklun kahaj ṅnuur iñeen. Namiiran uko mënṭ woli badoo fiṅan, nṣë lun nwulan ubida uwo katuum ki nan.

¹¹ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaarun. Bampokun buṭaan baankkeṭ utëbantën‡.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki ṅde ṅtëb aṭiini aji : ¹³ Dme dko di nafëṭun: *Fatana akṣihun da. Namëbanaan bnuura, kë wi badoon afin ti ptoofan du dko di Fatana afëṭun Antipaṭ anfiyaarun abot awo aanji ṭaṅna pṭiiniyaan uko wi naan, naanṭaṅan pfiyaarën. ¹⁴ Kë nṣë wo mënlan ti iko ilon inkdolaniin ti an : nawo ti na bañaan balon banjaan baṭaṣ uko wi Balaam ajaan ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaṭu bañaan biki Itrayel bado buṭaan wi bakdeen ṅntaam ni bafinjarun ṅnton abot aṭopan ṅleef ni baka na pjuban pi piint☆. ¹⁵ Nakak awo na bañaan balon ti an bankṭaṣun pjukan pi banikolayit. ¹⁶ Naṭëlṣan ṅbida ni nan keeri! Woli naanṭëlëṣ ṅa, kabi du an hënkun, kagut na bañaan mënṭan na kakej kanjaan kapëna ti mntum mi naan.

¹⁷ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaarun. Bampokun buṭaan, dlun kawul baka pde panwoonun baṭi☆, pi bañaan bawoon baambaan kawina, na plaak pfaatal pi bapiitun

* **2:1** Banfiyaarun biki Efet: Ti ugrek baji uwanjut wi banfiyaarun biki Efet. † **2:6** Banikolayit : Ulibra wi ṭaṅ uṭiiniyaanun bañaan mënṭ banjaan bajukan ṅṭup ṅanwoon ṅṭilan kë ṅṭup ni babiin ajukan ṅaṣë wo ṅaameeṭanaa. ‡ **2:11** Baankkeṭ utëbantën : Ti uba umundu baankkeṭ kabi kaba ba te mnto. ☆ **2:14** Natenan ti Mnfen 25.1-2. ✧ **2:17** Natenan ti Ppen 16.32-34.

katim kalon kahalu ki nin ñaan alon awoon aammee me bë mënt anyeenkun ka a.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Tiyatira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaṭi anwoon na kēs kanwoon ji bdoo, kë ihoṭ ijeen ji ifeeru inṭuun ṭi bdoo aṭiini aji : ¹⁹ Dme uko wi najaan nado : unjal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaan naṭenk batēntan. Dme kë nataman apel wi nabaan ame'en me. ²⁰ Kë nşē wo mēnlilan ṭi uko ulon ṭi. Nawut ñaaṭ anwoon Jetabel kë awo ṭi ptoofan. Aji ul awo *Naṭupar Naşibaṭi aşē ji guur balempar naan kajukan baka pṭopan ṣleef ṣi baka na pjuban pi piinṭ kabot kade uyemaṭ wi ṣntaam ṣi bafiṣarun ṣnton. ²¹ Dṭena ṣnuur pa awugēş uşal kë aşē pok aduka ṭi pdo iko iṭop mēnt. ²² Dṭu'a mnhaj kadola apiinṭ ṭi kalişa ado kahaj maakan, ul na banjaan bajuban pjuban pi piinṭ na a. Dwut baka woli badi ṭaṣ ṭaṣaṣ iko iwuṭaan yi ajaan aṭu baka pdo. ²³ Dkak alun kafin babukul. Hēnk banfiyaarun bti bame kë dme uko wi baṣaaṣ bajaan başal du ṣhaaş ṣi baka, kaşē katuum ṣaaṣ andoli ṭi uko wi adolon.

²⁴ «“Kë an biki Tiyatira nanwoon naanṭaş pjukan pi ṣaaṭ mēnt, an nanwoon naamme iko yi bajaan badu iko immeniin yi *Fatana, mēnkak aka nin uko ulon wi pṭupan. ²⁵ Dji ṭaṣ namēban bnuura uko wi najukun te ukakēn.

²⁶ «“Bampokun buṭaan abot ado uko wi nji ṣjalun te unuur ubaaṣaani, dlun kaṭu baka ṭi kadun ki ṣtaak. ²⁷⁻²⁸ Mnhina mi Paapa awulun mi mi nji kawulun baka, balun kado kaşih ṣtaak mēnt na kmēni kakob baṣaaṣ bawuṭaan jibi ṣaaṣ ajaan afom iṭukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa[✧].

²⁹ «“Bankaan ibaṭ, batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun.” »

3

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Fardet

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Fardet iji na baka : “Awoon na ṣhaaş paaj na ulon ṣi Naşibaṭi abot amēban ṣjah

paaj na ulon aṭiini aji : Dme uko wi najaan nado ; baṣaaṣ başal aji nawo bajeb kë naşē wo bakeṭ. ² Nawoon bten, nataman nawutna kakeṭ bti ; dwin kë uko wi nadolon uunwinana bnuura ṭi kadun ki Naşibaṭi. ³ Naleşan jibi nayeenki ṭfa Uṭup wi Naşibaṭi, namēbaan wa, nakuṭ nawugēş ṣşal. Woli naanwo bten, kabi du an ṣi nakii, bë naankme wal mēnt. ⁴ Kë balon ṭi an du Fardet başē wo banwoon baanṭopan imiṣa yi baka ; balun kagakandēr na ṣi kawoh imiṣa ifaatal ṭiki bataan na pwoh ya. ⁵ Bampokun buṭaan bakwohun keeri imiṣa ifaatal, nin mēnkpēnan itim yi baka ṭi ulibra wi bapiitun itim yi baṣaaṣ bankaun ubida wi manjoonan. Woli dlun awo du kadun ki Paapa na ṣwanjut ṣi nul, kaṭup kaji baṣaaṣ mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakēn kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigşaani ki *Dayiṭ naşih, anjaan ahaabēş bë nin ṣaaṣ aanji dēt, anjaan adēt bë nin ṣaaṣ aanji haabēş aṭiini aji : ⁸ Dme uko wi najaan nado. Dṭu ṭi kadunan plēman panwoon bhaab, pi nin ṣaaṣ awoon aanhil pdēt. Naanhinan maakan aşē mēbana uko wi ṣjakun, naampokēn. ⁹ Natenan uko wi nji kalun kado baṣaaṣ biki *katoṣ kaṣehanaani ki *Fatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaṭi aşē wo baanwo biki pa, bawo baṭilan. Dlon kado baka babi banṣ ṭi kadunan başē bame kë nji dnalan. ¹⁰ Kë an naşē mēban uṭup naan, amiir, ukaan kë nji kanaṭ ṭi uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaṭi akṭuun baṣaaṣ biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkun, namēbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin ṣaaṣ alon awutna kayeenk katuum ki nan. ¹² Bampokun buṭaan, ddo baka banaṭ ji pṭap du *Katoṣ ki Naşibaṭi i naan. Nin baankak apēn da. Dpiit ṭi baka katim ki Naşibaṭi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaṭi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baṭi du

✧ 2:27-28 Natenan ṭi Kaṣaaṣ 2.8-9.

Naşibaţi i naan. Dpiit  i baka kak katim naan kahalu.

¹³ «“Ankaan iba  atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

U up wi bapiitun tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “ naan i bajaan badu uwo han, anjaan a up na manjoonan uko wi Naşibaţi, anwoon nateek, anşihun iko bti impaşaniin a ini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dnal nado uko unkaan udooni. ¹⁶ K  jibi uko wi najaan nado uwaanun udooni, dban  i ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon a   wo naamme k  nawo banwu anun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byi u. ¹⁸ H nk, natiinkan uko wi nji kajakanan: nanugan wuuru wi naan wi mbomanun bnuura maakan, wal m n  nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imi a ifaatal nawohara, nawutna kawo byi u kakowa, nabot nanug bko bi k ş nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ K  nji, ba aan biki nji n alun dji ka oman na baka kaku  kakob baka. Natamaan keeri, nawug ş n al. ²⁰ Natenan, dwo  i pl man akob.  naan antiinkun pdiim naan ahaab şaan pl man, kaneej du katohul, n de ka ah. ²¹ Nji dpok bu aan, a o na Paapa  i p ij pi p ih. Bampokun bu aan, d en baka babi ba o na nji  i p ij pi p ih. ²² Ankaan iba  atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

4

P ij pi p ih pi Naşibaţi

¹ Wi uko wa  u epun, dkak aten, awin pl man panwoon bhaab du baţi a   tiink pdiim pambiin a ini na nji, pambiin awo ji plul k  pajak n : « Payiin ibi  i, n ş diimanu uko unklun ka ep. »

²  i dko m n , k  *Uhaaş wi Naşibaţi u   neej  i nji. P ij pi p ih plon pawo du baţi, k  alon a o  i pa. ³ Dwin uko ujeenk l na uniilu k  uknuur  i a. Ka aan ki ubopal kalon kankwoj wojun kafooy p ij pi p ih. ⁴ Bantohi i een n  b na babaak r

  5:5 Natenan  i Ujuni 49.9.

banwohariin imi a ifaatal feh, afu a n epi ni p ih ni uwuuru ba o  i i ij yi p ih afooy p ij p eek pun. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ip n  i p ij. Kfiit  paaj na plon kayik  i kadun ki pa, kul kawoon n haaş paaj na ulon ni Naşibaţi. ⁶ Uko ulon uwo  i kadun ki p ij, awo ji bd k banwoon ji kawini kanknuurun.

Nko n baak r n wo  i p oof pi p ij abot afooy pa ; awo na k ş  i kadun na kaf . ⁷ Uko uteek unaam na uliihu, k  ut bant n uwo ji uwit ukaş umpo i, uwajant n k  uwo na kaara dannaamun na di  naan, k  ubaakant n unaam ji ukat uweek unkyi un. ⁸ Nko n baak r nun n wo undoli na ibaaklu paaj inwoon na k ş  i ya meet  na  i iban. Naji n bi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaţi *Anhiniin iko bti,
anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ H nk, uyaaş undoli wi nko n baak r nun n jaan n yeeh kad man, kabeeb Naşibaţi an oon  i p ij pi p ih, anwoon te mn o, ¹⁰ bantohi i een n  b na babaak r bukun bajot  i iho  yi an oon  i p ij, ad man anwoon te mn o. Baji baf l n epi ni p ih  i kadun ki p ij ka   ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaţi i nun
ba aan bawo biki kad manu kabot
kabeebu
mnhina bti manwoona du iwi,
 iki iwi ipaşun iko bti,
i alun ppaş ya,
k  iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi b enan

¹ Dkak awin  i ka en kadeenu ki an oon  i p ij pi p ih ulibra umpiitaniin  i meet  na  i bdig, k  ad t wa a   jatan n yaaş paaj na ulon kameel ki pbeela kakuu na wa. ² K  n ş win uwanju  unwoon na mnhina mnweek k  uhuuran maakan aji : « In ataanun na pp nan uko und tnun ulibra kahaab ş wa? » ³ K  nin alon du baţi na  i mboş na  i mboş u eeh aanhil phaab ş wa kaleyiir. ⁴ Wi wi n şaan awooni maakan  iki baanwin win nin  naan antaan i na phaab ş wa. ⁵ Alon

ti bantohi kë aşë ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda*, ampënnun ti *Dayit, awat başooradul ; ul ahilun ppënan uko wi badëtnun ulibra nyaaş paaj na ulon kahaabëş wa.

⁶ Wal mënţ kë nşë win ti ptoof pi ptij pi pşih na pi nko nbaakër na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaalun. Awo na itiiim paaj na plon ti bkow akuţ awo na kęş paaj na plon. Kęş mënţ kawoon nhaaş paaj na ulon ni Naşibaţi, ni ayilun ti umundu bti.

⁷ Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ti kañen kadeenu ki anţoon ti ptij pi pşih. ⁸ Wi ayeenkun wa, nko nbaakër nun na bantohi iñeen ntëb na babaakër babi anup ti kadun ki anwoon unkaneel adëmana. Andoli amëban bntuni na ikoopa yi uwuuru intumi mnkulan manwoon pñehan pi bañaan biki Naşibaţi. ⁹ Bayeeh kayeeh kahalun aji :

« Itaan na pyeenk ulibra kapënan iko indëtnun wa tiki ibi faalana,

na pñaak pi nu ikakan du Naşibaţi bañaan biki kşini bti, ntup bti, kntaali bti na ntaak bti.

¹⁰ Ido baka kë bawo pntaali pi baţenjan banwoon başih aşë lemp ti kadun ki Naşibaţi, bankşihun ti mboş. »

¹¹ Wal mënţ dwin abot atiink idiim yi nwanjut ntum nanfooyun ptij pi pşih na nko nun na bantohi. Natum ptum pan awo kntuni na kntuni ktum maakan, ¹² aşë yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan bawo biki kadëman, kabot kabeeh anwoon unkaneel unfaalaniin tiki awo mnhina abot awo pyok, awo uşal untuņa, abot awo uforta. »

¹³ Dkak atiink iko impaşaniin bti inwoon du baţi, ti mboş, ti mboş uţeeh, na ti bdëk, iko bti inwoon ti ya kë ikji :

« Iwi inţoon ti ptij pi pşih na iwi inwoon unkaneel, nbeeban adëmanan tiki nawo mndëm na mnhina te mnto. »

¹⁴ Kë nko nbaakër nun nşë ji : « Uwo han » kë bantohi başë nun ti kadun ki baka adëman baka.

6

Ppënan iko inkuuţnun ulibra

¹ Hënk, kë nwin, wi anwoon unkaneel apënanun uko uteek unkuuţnun ulibra, kë nşë tiink ulon ti nko nbaakër nun kë ukţiini na pdiim pweek panwoon ji kamparantant aji : « Biini. » ² Kë nten aşë win umpëlënt ufaatal kë ukbi. Andapiin wa awo na kañaanan ki işuuri, kë bafuuţana utepi wi pşih. Kë aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apënanun utëbantën, dtiink uko utëbantën ti nbaakër nun kë uhuuran aji : « Biini. » ⁴ Kë umpëlënt ulon ukak apën, awo ujeenk. Andapiin wa bawula mnhina mi ptij ugut ti mboş, bañaan bado kafınar. Bawula kakej kaweeh.

⁵ Wi apënanun uwajantën, dtiink uko uwajantën ti nbaakër nun kë uhuuran aji : « Biini. » Kë nten aşë win umpëlënt ujënal. Andapiin wa awo na uko upeeşaraani ti kañen. ⁶ Kë nşë tiink uko ji pdiim plon pampënnun ti ptoof pi nko nbaakër nun aji : « Ünkil wi maaj pa baluk bi unuur, nkil njwajantë ni udut pa baluk bi unuur. Kë ukëra na ubiñu, nawutan preeş jibi pawoon. »

⁷ Wi apënanun ubaakanţën, dtiink uko ubaakanţën kë uhuuran aji : « Biini. » ⁸ Kë nşë win umpëlënt unwoon ji ujaagal unlewun. Andapiin wa katimul kawo pkeţ kë i bajaan bado mnkeţ aşë ţaşa. Bayeenk mnhina mi pfiñ na kej, na ubon, mmaak, na nko ni uţeeh bañaan biki kafah kalon ti ibaakër yi umundu.

⁹ Wi ahaabëşun uñeenantën, dwin ti *bliit bi mngur uţeeh nhaaş ni bañaan biki bafaalun tiki babi fiyaar Naşibaţi akuţ aţup uko wi nul. ¹⁰ Bahuuran na pdiim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na manjoonan, iyoonk lum kawayşaanun na bañaan biki umundu ti pñaakun pi batulun, kakob baka? » ¹¹ Wal mënţ kë başë wul baka andoli kamişa kafaatal aşë ji na baka bayoonk ntiinku kak te bayit baka banklemparun Yetu banwoon i pbi kafınana jibi bukal bafınaniin bakeţ.

¹² Hënk, kë nwin, wi ahaabëşun upaajantën, kë mboş manşë şınar maakan, kë unuur ujën awo ji ihil, kë pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah njajot ti mboş awo ji

mnko manwoon maandobi jeenk mi ukèk uwatun, ¹⁴ kè baŋi bakak awo ji kambantan ki banujun, kè inkun na njiw bti ipèn du dko di iwoon. ¹⁵ Wal mènŋ kè baŋih biki mboŋ, bañaan baweeek, baŋih biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniin, balemp bti na baweeek biki baka bti baŋe ya amena du ihër yi inkun na du mmlaak manwoon da. ¹⁶ Bawo ƚi pji na inkun na mmlaak : « Najotnun, namenun nlow kèŋ ki anŋoon ƚi pŋij pi pŋih, nakuŋ nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaŋun? »

7

Uko unkyuujun kè bañaan bawo biki Naŋibaŋi

¹ Wi iko yan iŋepun, dwin nwanjut nbaakër kè nawo ƚi imban ibaakër yi umundu, namèban nyook nbaakër, uyook uwutna kayook ƚi mboŋ kème ƚi bdèk kème ƚi bko blon. ² Dkak awin uwanjut ulon kè ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaŋu ñaan kayuujna kè awo i Naŋibaŋi anwoon. Udo pdiim pweek aji na nwanjut nbaakër nambiiin ayeenk mnhina mi ptok mboŋ na bdèk : ³ « Nawutan katok mboŋ na bdèk na mnko : nayoontan duna nŋu ƚi ijuk yi biki Naŋibaŋi uko unkyuujun kè bawo biki nul. »

⁴ Hènk, kè baŋup hum di bañaan biki baŋuun uko mènŋ bawoon, bawo : iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaaŋ iñeen-week iñeen (144 000) bampènni ƚi kn-taali bti ki babak Itrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baŋuun uko unkyuujun kè bawo biki Naŋibaŋi bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

⁶ ƚi pntaali pi Ater bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Fimeyon bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo iñeen-week iñeen nyaaŋ iñeen na nŋtèb (12 000).

Bañaan batum maakan biki nŋtaak bti

⁹ Wi uko wan uŋepun, kè nŋe win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin ñaan awoon aanhil pŋèn. Bawoona nŋtaak bti, na kŋini bti, na kn-taali bti na nŋup bti anaŋ ƚi kadun ki pŋij pi pŋih na ki anwoon unkaneel wi bŋenan. Bañaan mènŋ bawohara imiŋa ifaatal, awo na ijaak ƚi iñen. ¹⁰ Bahuuran maakan aji :

« Naŋibaŋi i nun anwoon ƚi pŋij pi pŋih na anwoon unkaneel babuuranuŋ nja. »

¹¹ Kè nwanjut bti nŋaŋe fooy pŋij pi pŋih na bantohi na nko nbaakër nŋun anup afèŋ kaara ƚi mboŋ adèman Naŋibaŋi, ¹² nŋaji :

« Uwo han! Naŋibaŋi i nun, nbeebu adèmanu ƚiki iwo na uŋal untuŋa na mndèm na mnhina te mnŋo. Uwo han! »

¹³ Alon ƚi bantohi bukuŋ anaŋa aŋe hep-araan aji : « Bañaan banwohariin imiŋa ifaatal yi, bawo bahon ba? Bawoona ŋun ba? »

¹⁴ Kè nteem aji : « Naweeek, iwi imeen. »

Kè aŋe ji na nji : « Bawo bañaan banwoonuŋ du mnhaj mnweek ; banaj imiŋa yi baka ƚi pŋaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵ Uko wan ukaan kè banaŋ ƚi kadun ki pŋij pi pŋih pi Naŋibaŋi, adèmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kè anŋoon ƚi pa alon kayenan baka. ¹⁶ Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak aŋij baka, bnuur baankak atèr baka, kème uyook uyik ulon. ¹⁷ Anwoon unkaneel, anwoon ƚi ptoof pi pŋij pi pŋih akun kawo nayafan i baka kaŋe kaŋooŋ baka du nŋkumpèŋ nŋi meel manjaan manwul ubida. Naŋibaŋi alon kawent mnkuul bti manwoon ƚi kèŋ ki baka. »

8

Ppënan uko utënk paaj na ulonj unkuuñun ulibra

¹ Wi anwoonj unkaneel wi bñënan apënanun uko unkuuñun ulibra utënk paaj na ulonj, kë bañi başë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Kë nşë win nwanjut paaj na ulonj njanjaan nanañ ði kadun ki Naşibañi, kë nayeenk klul paaj na plonj.

³ Uwanjut ulonj kak unwoonj na pñukar pi uwuuru panjaan patërna mnkulan ubi anañ kañog *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoonj ði kadun ki pñij pi pñih pi Naşibañi, manhilna mampaya na pñehan pi biki Naşibañi bti. ⁴ Kë udu wi mnkulan mankyikunj uşë pëna ði pñukar panwoonj ði kañen ki uwanjut wunj apaya du Naşibañi na pñehan pi biki nul. ⁵ Wi wi uwanjut uşaan ajeñ pñukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur aşë fël pa ði mboş. Wal mënñ kë imparantant na idiim itiinkanaa, kë iliik liik iklañşa, mboş bti kë manşinñari.

Klul paaj na plonj

⁶ Kë nwanjut paaj na ulonj njanwoonj na klul nunj nşaşë bomandër pa plul.

⁷ Uteek ululi, kë mpoj na bdoo inaakiirun na pñaañ işë jot ði mboş ; kafah kalonj ði ifah iwajanñ yi mboş kë kayiki, kë kalonj ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸ Utëbantën ululi, kë uşë wo wo ji pnkun pweek pankyikunj pajotnun bdëk ; kë kafah kalonj ði ifah iwajanñ yi bdëk kakak pñaañ. ⁹ Kafah kalonj ði iwajanñ ki nko njanwoonj ði bdëk bweek kakeñi, kë kafah kalonj ði iwajanñ ki iñeem na nlanñu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajanñen ululi, kë du bañi, ujah uweek uşë jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ði kafah kalonj ði iwajanñ yi idëk na nkumpëş. ¹¹ Katim ki wa kawo unhaayun, kë kafah kalonj ði iwajanñ yi meel kahaayi, ukaan kë bañaan batum bakeñi.

¹² Uwanjut ubaakanñen ululi, kë kalonj ði ifah iwajanñ yi bnuur na ki pli na ki njah işë koba, hënk, kafah kalonj ði iwajanñ yi na ijëmşaa : unuur uwaan kafah kalonj ki bjeehi bi wa, kë utejan ukak awaan bi wa.

¹³ Wal mënñ dten ten, aşë tiink ukat uweek unkyiñun du kalowan du bañi ahuuran maakan aji : « Pwuñan, pwuñan, pwuñan ði bañaan biki mboş wal wi nwanjut nwanjanñ nandukiin plul nklulun. »

9

Plul pñënanñen

¹ Uwanjut uñënanñen ululi, kë nşë win ujah kë upëna bañi ajot ði mboş. Ujah mënñ uyeenk kaniigşaañi ki bnjiir bweek, ² aya ahaabëş ba, kë udu uşë pën ði ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufëlan bnuur na dko bti. ³ Kë nguul nşaşë pëna ði udu mënñ aniink mboş ; nayeenk phina pannaami na pi nñifar ni mboş. ⁴ Baneenan na pban ujaagal na mnko, nawan kaban nin uko ulonj unjaan umay ði mboş. Bañaan banwoonj baanwo na uko unkyuujun kë bawo biki Naşibañi ði ijuk tañ biki nawan i katap. ⁵ Kë başë neenan na nafiñ baka, baji nahajan hajan baka kli kañeen. Mnhanj mi njajaan nawan manwo ji mi nñaan ajaan ahaj woli utifar utapa. ⁶ Tunj nnuur mënñ bañaan bado kala pkeñ paşë pañi ; banal pkeñ paşë papok baka.

⁷ Nguul mënñ nawo ji nmpëlënt ni babo-manun pa ugut. Nawo na uko ulonj unnaamun na ntepi ni pñih ni uwuuru. Ikaara yi na iwo ji yi bañaan. ⁸ Uwel wi nguul mënñ uwo ji uwel wi baat, kë iñiin yi na iwo ji yi uliihu. ⁹ Nawo na uko ulonj unnaamun ji kamişa kantak ki bangoli. Woli itiink na kë nakyiñ, ibaaklu yi na iji do ji nkaarun ni nmpëlënt nkpulun nñum nkanñiirun dko di ugut. ¹⁰ Nawo na itant innaami na yi nñifar, awo na itapi. ði itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoonj. ¹¹ Naşih i na awoonj uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ði uhebërë kawo Abadon, kë ði ugrek kawo Apolijon, uwoon natok.

¹² Kañaañ kateek kañëpi, kë itëb işë duka inkbiyi.

Plul ppaajanñen

¹³ Uwanjut upaajanñen ululi, kë nşë tiink pñiim kë papëna ði imban ibaakër yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoonj ði kadun ki Naşibañi. ¹⁴ Pñiim mënñ pañi na uwanjut unwoonj na plul : « Wutaan nwanjut nbaakër nantananiin du bdëk bi Eñrat. » ¹⁵ Kë

bawutan nwanjut nbaakër nun, nannaŋun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na uşubal wi nakiŋun kafah kalon ƚi iwajanƚ yi bañaan biki mboş. ¹⁶ Njowo na bangoli bandapiin nmpëlent ; baŋupën hum di di bangoli mënƚ bawoon: bawo iñeen-week nƚëb nyaaş iñeen-week iñeen nyaaş iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kë nwin nmpëlent na bandapiin na : bawohara imişa inƚak yi bangoli, iwo ijeenkal jud ji bdoo, awo iniilu awoj woj abot awo kak ileel ji pdëpalën panjaan patërad. Ikow yi nmpëlent iwo ji bi uli-ihu, nƚapënan ƚi mntum mi na bdoo, udu na pdëpalën panjaan patërad. ¹⁸ Iŋaafa iwajanƚ yun, inkpënuŋ ƚi mntum mi na ifin kafah kalon ƚi iwajanƚ yi bañaan biki mboş. ¹⁹ Mnhina mi nmpëlent nun manwo ƚi mntum na itant yi na. Itant yi na inaam na npula, iwo na ikow, kë na ikow yun mënƚan yi yi njajaan nadolna buŋaan. ²⁰ Kë bandukiin ƚi bañaan, banwoon baankeƚ ƚi kaŋaafa kanƚëpun kun, baandug umeli aŋaanan pdo buŋaan di bajaan babi kado, awo ƚi pdëman nŋtaayi na nŋton ni baŋakuŋ na uwuuru na ni baŋakuŋ na untaam na ni ifeeru na ni mlaak na ni imul, nul njanwoon njanhil pwin, ptiink këme kapoş. ²¹ Baankak adug umeli aŋaanan pfin bañaan, pkaalam, pjuban pi piinƚ na kakiij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoƚi

¹ Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnhina kë uwalnaana baƚi. Uwohara kanfëluŋ, kaŋaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kë ihoƚ yi wa iwo wo ji itap yi bdoo. ² Umëban ulibra umpoƚi unwoon bhaab ƚi kañen. Utap ka- hoƚ kadeenu ƚi bdëk, atap kamayu du mboş, ³ aşë huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uhuuranun, kë imparantant paaj na kalon işë dug. ⁴ Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakuŋ, aşë tiink pdiim panwoonun baƚi, kë pajakën : « Kpiit uko wi imparantant paaj na kalon ijakuŋ, nin alon awutna kame wa. »

⁵ Kë uwanjut wi mbiin awin kë unaƚ ƚi bdëk na ƚi mboş uşë deen kañen kadeenu baƚi, ⁶ aşë mehna ƚi katim ki ankwoon te

mnƚo, ƚi katim ki ampaşun baƚi na iko inwoon ƚi ba, ƚi katim ki ampaşun mboş na iko inwoon ƚi ma, ƚi katim ki ampaşun bdëk na iko inwoon ƚi ba, aji : « Wal ubani, kë pyoonk pabaa! ⁷ Kë ƚi nnuur ni baktiinkun uwanjut uƚenk paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin yi Naşibaƚi ikdolaniin jibi abiin aƚup *baŋuparul banjaan balempara. »

⁸ Kë pdiim pi mbiin atiinkna du baƚi pakak aƚiini na ni ajakën : « Yaan ijej ulibra umpoƚi unwoon bhaab unwoon ƚi kañen ki uwanjut untapun ka hoƚ kalon du bdëk atap kundu du mboş. » ⁹ Kë nya du uwanjut aji na wa uwulën ulibra. Kë uşë ji na ni : « Yeenkan, deen wa ; ulil ƚi mntumu ji mnob, kaşë katëru du kayin. » ¹⁰ Dje ulibra ƚi kañen ki uwanjut, ade wa. ƚi mntum naan uwo wo ji mnob kë wi ndeen wa aba, kë kayin naan kaşë yik. ¹¹ Wal mënƚ kë başë jakën : « Iwo kaŋup kak uko wi Naşibaƚi ajakuŋ ƚi uko wi kntaali ktum, nŋtaak nŋtum, nŋŋup nŋtum na başih biki baka. »

11

Bamaar batëb

¹ Wi wi nşaan ayeenk pmul pannaamun na pi baniw bajaan baniibna. Kë Naşibaƚi aşë ji na ni : « Naŋiin iya iniib *Katoh Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot ifën bañaan bambiin ƚi ka adëmanaan. ² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoh ki naan. Wutan ba hënk, ƚiki ddukar ba banwoon baanwo bayuday, balun kapoş poşan ubeeka uyimanaan kli iñeen nbaakër na ktëb (42) katok wa. ³ Dluŋ kayil bamaar batëb biki naan bado kaŋuparaan, bawoh nşaa ku nnuur iñeen-week nyaaş iñeen na nƚëb na nnuur iñeen paaj (1260) mënƚ. »

⁴ Bukal bawoon mnko mntëb mi mno- liwera na kfiiƚi ktëb kannanun ƚi kadun ki Ajug mboş. ⁵ Woli ñaan alon aŋal pba na baka, bdoo bapëna ƚi mntum mi baka katok başoorad baka. Aa, woli ñaan aŋal pfin baka, hënk di akkeŋun. ⁶ Bawo na mnhina mi ptuh baƚi, nin uşubal uunkjot ƚi wal wi bakwoon ƚi pŋupar Naşibaƚi. Bawo kak na mnhina mi pkakan meel pñaak na mi pŋu iŋaafa itum ƚi mboş, wal wi banjaan.

⁷ Kë wal wi bakbaan pŋup uko wi Naşibaƚi aŋuun baka pŋup, uko ulon unkmpeñnuŋ du

bnjiir bweek upën kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka. ⁸ Muum mi baka manduka ti bayiti bi ubeeka uweek wi bapañun Ajugun, unwoon ji Fodom këme Ejiptu. ⁹ Bañaan biki kntaali bti, kşini bti, nşup bti na nşatak bti babi pten muum mi baka. Mawo ti bayiti bi ubeeka nnuur nwanjan na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma. ¹⁰ Bañaan banfëtuñ mboş bañan ti uko mënş kawo ti mnlilan kabot kañenar iko, ũiki bañupar Naşibaũi batëb bukuñ babi hajan baka maakan.

¹¹ Kë wal wi nnuur nwanjan na ptoof pi unuur naktëpuñ, uhefënş unwoonuñ du Naşibaũi uneej ti bankeñun bukuñ, başë bannaşa. Wal mënş palënk pweek paneej bambiin pten baka. ¹² Batëb bukuñ başë tiink pdiim pweek pampënnuñ baũi paji na baka : « Napayiin ti. » Başë bapaya baũi ti kanfëluñ ti kadun ki başoorad baka.

¹³ Wal mënşan wuñ, mboş manşinşar maakan, kafah kalon ti iñeen yi ubeeka kaşë jot ; bañaan iñeen-week nyaaş iñeen paaj na ulon (7000) bakteş ti kaşaafa mënş. Bandukiin balënk maakan aşë dëman Naşibaũi anwoon baũi.

¹⁴ Kaşaafa katëbantën katëpi, kawajantën kabi hënkun.

Plul pşënk paaj na plon

¹⁵ Wi iko yan işëpuñ, uwanjut uşënk paaj na ulon ululi, kë idiim iweek işë tiinkana du baũi aji : « Pşih pi mboş pawo hënkun pi Ajugun na *Krittu i adatuñ ; aşih te mñşo. »

¹⁶ Kë bantohi iñeen nşëb na babaakër banşoon ti işij yi pşih ti kadun ki Naşibaũi, başë fëş kës ti mboş adëmana, ¹⁷ baji baji : « Nşeebu, iwi Ajugun Naşibaũi *Anhiniin iko bti,

inwoon, abot ajon nwoo,
ijej mnhina mnweek mi nu
abëkanaan pşih pi nu.

¹⁸ Bañaan biki nşatak badeebaũi,
kë udeeb wi nu uşaan abi.

Wal wi pwayëş bankeñun ubani,
wal wi ptuum bañuparu banjaan
balemparu,
na bañaan biki nu bti,
banjaan batiinku,
bampoũi na bawee,

kë wal wi ptok banktokun umundu ubani. »

¹⁹ Wal mënş, kë *dko dyimanaan di Naşibaũi danwoon du baũi daşë haabşa, kë *umaala uyimanaan wi bhoñar uşë pën awinana da. Wi wi iliik liik işaan awinana, kë imparantant itiinkanaa, mboş kë manşinşari, kë uşubal uweek wi mpoj mmag uşë jot.

12

Ñaaş na unjumpul

¹ Wi iko yan işëpuñ, uko uñonarënaan maakan uwinana du baũi : ñaaş anwohariin unuur kë uwo kamişa abot atap ihoş ti pli, aşë wo na njah iñeen na nşëb ti bkow kë nawo utepi wi pşih. ² Ñaaş mënş awo na kayin aşë do idiim ũiki wal wi nul wi kabuk ubani, kë akhaj. ³ Uko ulon ukak awinana du baũi : uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji bdoo. Uwo na nşkow paaj na blon na itiim iñeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pşih. ⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon ti iwajant yi njah ni baũi kawat ti mboş. Uya naş ti kadun ki ñaaş ankdoon na kabuk, kahilna kade napoş wal wi akbukiin. ⁵ Kë ñaaş aşë buk napoş ñiinş. Ul akbiin kaşih nşatak bti na btintël bi pfeeru. Napoş un ajejanaa, aya wo du Naşibaũi, na du pşij pi pşih pi nul. ⁶ Kë ñaaş aşë ti aya du *pndiis du dko di Naşibaũi abomanulun. Awo da bado kade de'ana nnuur iñeen-week iñeen na nşëb na nnuur iñeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baũi : *Mikayel uwanjut uweek na nwanjut ni nul naneej ugut na unjumpul, kë wul na nwanjut ni wa, nşakak anaşa wa na Mikayel. ⁸ Kë nşëş yoh ni unjumpul kë nşankak aka dko du baũi. ⁹ Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi bajaan bado Fatana Këme Untaayi Uweek, unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ti mboş wul na nwanjut ni wa.

¹⁰ Kë nşë tiink pdiim pweek du baũi kë pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
wal wi mnhina na pşih pi Naşibaũi i
nun,
wal wi *Krittu i adatuñ akdoon kaşih!

Ñaan anjaan atapar bayit nja ti Krittu

ñaan anjaan aya du Naşibaţi i nun kat-
apar baka

unuur bti na utejan bti
awatana du mboş.

11 Kë biki ataparun başë koba
na pñaak pi anwoon unkaneel wi
btejan,
na uşup wi Krittu wi baktupun ;
baanal ubida kadoo kado kaţi pkeţ.

12 Ukaan, iwi baţi, na banfetuţ  i iwi,
nalilaan.

Kë an mboş na bdëk nawoon na pwuţan,
 iki *Untaayi Uweek uwala  i an.

Uwala  i an na udeeb uweek

 iki ume kë uduki'a wa  wal  ntiinku. »

13 Kë wi unjumpul uwinun kë ujet  i
mboş, aşë na a pla  naa  ambukun napo 
 iint. 14 Kë  naa  aşë yeenk ibaaklu yi ukat
uweek ahilna ayi , aya du pndiiş alow up-
ula, du dko di babomanulun pa kado kade
de'ana  şubal  wajan  na kli paaj. 15 Kë
upula uşë pënan  i mntum mi wa meel
kë manwo ji bdëk  i kafet ki  naa  meel
manhilna manya na a. 16 Kë mboş manşë
bi a enk  naa , manhaabşaa, ayoor bdëk
bampënu   i mntum mi unjumpul. 17 Kë
udeeb wi udeeba eru   naa  udo kë un a 
ugut na babukul bandukiin, banjaan ba aş
bti bgah bi Naşibaţi abot amëban manjoo-
nan mi Yetu ayuujun.

18 Kë unjumpul uya na  kakab bdëk*.

13

Ulimariya umpënnun du bdëk

1 Dwin wal mën  ulimariya ulon unkaan
itiim i een na  kow paaj na blon kë upën
du bdëk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi
p ih kë katim kankkarun Naşibaţi kë kapiit
 i bkow bandoli. 2 Ulimariya wi nwinun
unaam na uwu , iho  yi wa iwo iweek abot
ajab maakan, i iri yi wa iwo ikujën aan,
uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul
wa mnhina mnweek mi wa na p ih pi wa.
3 Bkow blon bi wa bafalanaa kë ba aan bti
badoo nun kë uke i, kë uşë jeb. Wal mën 
kë ba aan biki mboş bti başë ma  uko wun
a aş ulimariya. 4 Banup adëman unjumpul
 iki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak

ulimariya aji : « In awoon ji ulimariya wi?
In ahilun kagut na wa? »

5 Uyeenk mnhina mi phil b up, aşë  up
  up  joo   i Naşibaţi abot akara. Uyeenk
p ih pi kli i een  baakër na ktëb. 6 Uhaabëş
mntum akar Naşibaţi, katimul, katohul
na banfetu  du ba i. 7 Naşibaţi awut wa
kë ugut na banwoon biki nul adoo kob
baka. Uyeenk p ih a ih k ini bti, kntaali bti,
ba aan biki   up bti na  taak bti. 8 Banfetu 
mboş bti balun kadëman wa, biki itim
iwoon iinwo  i ulibra wi ubida wi anwoon
unkaneel unfaalaniin pa btejan ji mboş
mambi mando kapaşana.

9 Ankaan iba  atiinkan. 10 Anwoon i pya
ukalabuş, aya wa. Anwoon i pke  na kakej,
bafina na ka. Wal mën  uwo pa biki Naşibaţi
wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënnun  i mboş

11 Wal mën  dwin kë ulimariya ulon
kak kë upën  i mboş. Uwo na ktiim
ktëb ji ki unkaneel aşë ji u ini ji un-
jumpul. 12 Uji udo mnhina bti mi uli-
mariya uteek  i kadun ki wa. U u ba aan
banfetu  mboş p up kadëman ulimariya
uteek, umbiin afaalana aşë jeb. 13 Udo iko
i on arënaan maakan adoo ji upënan du ba i
bdoo, kado ba bawala  i mboş  i kadun
ki ba aan. 14 Uguur ba aan biki mboş
na iko i on arënaan yi uhilun pdo  i kadun
ki ulimariya uteek. Uji na ba aan biki
mboş bado ptu pannaamun na ulimariya
umbiin afaalana aşë na a. 15 Uyeenk mn-
hina mi pwul ptu uhefën  kë padoo hil
b up abot ado kë bafin ba aan bti bam-
poku  p up kadëman pa. 16 Ulimariya u u
kë ba aan bti, bapo  na baweeek, bayok na
bawaan, balemp na baweeek biki baka kë
baya piitana  i ka en kadeenu këme  i pjuk
uko wi wa. 17  aan anwoon aanwo na uko
wi, unwoon katim ki wa këme mnfën mi
katim ki wa, aankhil pnug këme pwaap.

18 Uko wi, uwo wi  aan awo na uşal
untu a. Antitun atenan bnuura ame uko
unwoyi  i mnfën mi ulimariya : uwo mnfën
mi  aan najën, uwo i een-week paaj na
i een paaj na paaj (666).

* 12:18 Unjumpul uya na  kakab bdëk :  i  libra  lon  jon bapiit aji : kë nşë ya ana  du kakab bdëk.

14

Anwoon unkaneel wi btejan na bañaan biki nul

¹ Dten kak ašë win anwoon unkaneel wi btejan kē anaŋ du pnkuŋ pi *Tiyon awo na bañaan biki nul iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaas iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiiŋuŋ ŋi ijuk yi baka katim ki nul na ki Ašin. ² Dtiink pdiim ploŋ kē pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kē pdiim pi ntiinkuŋ pawo ji kayeeh ki bankkobuŋ intuni bakyeehuŋ. ³ Bayeeh kayeeh kahalu ŋi kadun ki pŋij pi pŋih na ki ŋko nbaakër na ki bantohi. Nin ñaan alon aanhil pjuk kayeeh mēnt bē mēnt bañaan iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaas iñeen-week iñeen (144 000), bambuuruŋ ŋi mboš. ⁴ Baanŋopan nleef ŋi baka na baat, baambaan kabanaara ñaaŋ. Baji baŋaš anwoon unkaneel dko bti di akyaan. Babuuran baka ŋi bañaan bahilna bawo bateek biki Našibaŋi na biki anwoon unkaneel. ⁵ Nin nŋilan nambaan kapënaara ŋi mntum mi baka, baanwo na nin buŋaan dloŋ.

Uŋup wi nwanjut nwanjanŋ

⁶ Wi uko waŋ uŋepuŋ, dwin uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baŋi. Uwo na Uŋup Ulil Unuura unŋtoon te mnŋo wi uwoon kaŋup bañaan banwoon ŋi mboš: uŋup wa nŋaak bti, kŋini bti na nŋup bti na kntaali bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaŋi Našibaŋi, nado kadëmana, ŋiki unuur wi akwayëŋuŋ ubani. Nadëmaan ampaŋuŋ baŋi na mboš, idëk na nŋkumpëš ŋi meel. ⁸ Uwanjut utëbantën upën ŋi kafet ki uteek ašë ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanuŋ poot pi wa nŋaak bti, kē pdaan poot puŋ pawoon pŋopan uleef na pekadu di piinŋ ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajanŋen upën ŋi kafet ki nteek ašë ji na pdiim pweek : « Woli alon adëman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ŋi pjuk pi nul kēme ŋi kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Našibaŋi. Poot mēnt paankjëm wal wi pakjeeŋaniin du pnkalame pi udeeb wi nul. An mēntan ahaj maakan ŋi bdoo na ŋi pdëpalën panjaan patërad ŋi kadun ki nwanjut nyimanaan na ŋi kadun ki anwoon unkaneel wi btejan.

¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnŋo. Bukal bandëmanuŋ ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniin katim ki wa, baankka pnoorfën na pnak kēme na utejan.

¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Našibaŋi bammëbanuŋ bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kē nšë tiink pdiim ploŋ du baŋi kē paji : « Piitan : banuurandëni, bankketuŋ hënkun ašë fiyaar Ajugun. »

Wal mēnt kē *Uhaas wi Našibaŋi ušë ji : « Aa, banoorfën ŋi ulemp wi baka, udo wi baka uŋaš baka. »

Kakit ŋi mboš

¹⁴ Dten kak ašë win kanfëluŋ kafaatal, uko ji ñaan uŋoon ŋi ka awo na utepi wi pŋih wi uwuru ŋi bkow, ašë wo na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁵ Uwanjut ulon upëna du Katoh Kaweeek ki Našibaŋi ašë do pdiim pweek aji na anŋoon ŋi kanfëluŋ: « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboš manjiji. » ¹⁶ Wal mēnt kē anŋoon du kanfëluŋ ašë ŋu kakaawi ŋi mboš, kē kakit kadolana ŋi mboš bti.

¹⁷ Uwanjut ulon upëna du Katoh Kaweeek ki Našibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kañen.

¹⁸ Uwanjut ulon kak upëna ŋi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdoo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ŋuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ŋi uwoorta wi mboš, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kē uwanjut wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboš amar uwoorta wi mboš. Uŋu mnko mi umaruŋ ŋi kako kaweeek ki udeeb wi Našibaŋi kapooñna ma. ²⁰ Bañooŋ mnko muŋ du bdig bi ubeeka apooñ, kē pñaaŋ pampënuŋ ŋi kako kapooñni paniink dko danliuŋ na nŋkilometër iñeen-week nwanjanŋ (300) abot aya aliŋ na ijaas yi umpëliënt unnaaŋuŋ.

15

Nwanjut paaj na ulon na mnhaj mbaañsaani

¹ Dwin du baŋi uko ulon kak uweek wi ñaan ajaan amagan maakan, uwo : nwanjut paaj na ulon nambëbanuŋ iŋaafa paaj na kalon. Iŋaafa mēnt iwoon ibaañsaani, yul iŋtuuŋ udeeb wi Našibaŋi uwinana bti.

² Dwin kak uko ji bdëk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdoo. Bampokun ulimariya na ptu pi wa, na mnfën mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amëban intuni yi Naŋibaŋi awulun baka. Bakob intuni mënŋ ³ aŋë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naŋibaŋi na anwoon unkaneel wi bŋenjan, aji :

« Iwi Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti ; udo wi nu udëmi abot awo uñonjarënaan, iwi naŋih i nŋaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'u? In awoon aankdo kadëman katimu? Iwi ŋaŋ iyimanun.

Nŋaak bti nabi kanup kadëmanu ŋiki bañaan bawin kë iko yi ikdolun iwo itool. »

⁵ Dwin kak du baŋi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kë Naŋibaŋi awo da kë dahaabëŋaa. ⁶ Kë nwanjut paaj na ulon nambëbanun iŋaafa paaj na kalon kë napanna ŋi dko dyimanaan, nawahara imiŋa ifaatal feh inkyikun, aŋë tan ŋi ilank itël yi uwuuru. ⁷ Ulon ŋi nko nbaakër uwul nwanjut paaj na ulon nŋun knkalame paaj na plon ki uwuuru kantumi udeeb wi Naŋibaŋi, ankwoon te mnŋo. ⁸ Kë mndëm mi Naŋibaŋi na mnhina mi nul manŋë do kë dko dyimanaan datum na udu. Kë nin alon aanhil pneej ŋi da bë iŋaafa paaj na kalon yi nwanjut paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plon ki udeeb wi Naŋibaŋi

¹ Dtiink pdiim pweek pampënnun du *dko dyimanaan kë paji na nwanjut paaj na ulon: « Nayaan najeeŋ knkalame paaj na plon kanwoon na udeeb wi Naŋibaŋi ŋi mboŋ. » ² Uteek uya jeeŋ pnkalame pi wa ŋi mboŋ, kë njad njanjaan nade abot aŋëkëñ napan ŋi banwoon na uko unjaan udiiman kë bawo biki ulimariya, banjaan badëman ptu pi wa.

³ Utëbantën uya jeeŋ pnkalame pi wa ŋi bdëk bweek, kë bakak ji pñaak pi ñaan ankeŋun, kë nko bti nanwoon ŋi bdëk nakeŋi.

⁴ Uwajantën uya jej pnkalame pi wa ajees ŋi idëk impotŋi na ŋi nkumpëŋ nŋi meel, kë

meel mi iko yun bti mankak pñaak. ⁵ Dtiink wal mënŋ uwanjut wi meel kë uji :

« Iwi nayimanaan, ibiin awo abot awo, iwo natool, iyuuŋ kë pwayëŋ pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulun pñaak pi *baŋuparu na bandukiin banwoon biki nu, hënk di ikaan awul baka pñaak badaan : uko mënŋ ulin baka. »

⁷ Kë nŋë tiink *bliit bi mngur kë baji :

« Aa, iwi Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti pwayëŋ pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi unuur, kë uyeenk mnhina mi pter bañaan na bdoo bi wa. ⁹ Hënk kë bnuur byik maakan batër baka, kë bawoha wo ŋi pkar Naŋibaŋi ankaan mnhina mi pŋu baka iŋaafa yun, apok pŋëlëŋ mnwo mi baka kado kadëmana.

¹⁰ Uñënantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi pŋij pi pŋih pi ulimariya kë pŋih pi wa pawo ŋi bdëm bweek. Bañaan bahaj maakan adoo dum indemënt yi baka. ¹¹ Mnhaj na njad nŋi baka nŋaŋu kë bakkar Naŋibaŋi anwoon du baŋi, apok pŋëlëŋ mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi bdëk bweek bi Èfrat, kë bakayi, baŋih bampënnun umayar unuur bahilna baŋëp. ¹³ Wal mënŋan kë nŋë win nŋtaayi nŋwuŋaan nŋwajanŋ nannaamun ji nŋbopal kë napan ŋi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uŋupar wa. ¹⁴ Na manjoonan nawo nŋtaayi ; naji nado iko iñonjarënaan, naya du baŋih biki mboŋ bti kahilna kayitrën baka pa ugut wi unuur uweek wi Naŋibaŋi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakiiŋ! Anuurandëni anwoon bten awo na imiŋa yi nul, anwoon aankpën byiŋu kaduk bduun ŋi kadun ki bañaan. »

¹⁶ Nŋtaayi nŋun nado kë baŋih bayit du dko di bajaan bado ŋi uhebërë Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uŋënk paaj na ulon ujeeŋ pnkalame pi wa na dko, kë pdiim pweek paŋë pëna ŋi pŋij pi pŋih panwoon du dko dyimanaan aji : « Uko mënŋ udolanaa. » ¹⁸ Wal mënŋ kë iliik liik iŋë pën kë idiim na imparantant itiinkanaa. Mboŋ

manşın̄tar maakan jibi manwoon maambaan kaşın̄tëraara wi ñaaj awoonun ʒi ma. ¹⁹ Pşın̄tar puñ pado kë ubeeka uweek upaşşari akak ifah iwajan̄t, kë n̄beeka ni n̄taak bti n̄ajoti. Naşibaʒi aan̄tilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatuñ. ²⁰ Njiw bti n̄awunanaa kë inkun iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uşubal wi mpoj mndiʒ maakan ujut ʒi bañaan ; kë kaʒaafa kun kë kado kë bakkar Naşibaʒi ʒiki katam maakan.

17

Ñaaʒ naʒuunk

¹ Kë ulon ʒi n̄wanjut paaj na ulon n̄amëbanun knkalame paaj na plon ki uwuuru ubi ʒi n̄ji aʒiini na n̄ji aji : « Biini, dyujuu kakob ki ñaaʒ naʒuunk naweek anwoon du kakab idëk iweek akkobiin. ² Başih biki n̄taak ni mboş bawinar na a, kë bañaan banfëtuñ mboş bakuj poot pi nul panwoon ubida uʒop. »

³ Wal mën̄t kë uwanjut wun uşë neej ʒi uşal wi naan aňootën du *pndiis, kë nwin ñaaʒ alon anʒoon ʒi ulimariya ujeenk, itim inkkarun Naşibaʒi ipiitana ʒi uleef wi wa bti. Uwo na n̄kow paaj na blon na itim iñeen. ⁴ Ñaaʒ awohara imişa inuura maakan ijeenk. Aʒu iko itum itam preeş yi uwuuru, iwij wi jaan na mnko mnuura maakan. Amëban ʒi kañen pnkalame pi uwuuru pantumun na buʒaan bi bʒopar bi pʒuunk pi nul. ⁵ Bapiit ʒi pjuk pi nul katim kalon, kë uko wi kawoon uşë wo uumeetanaa. Uko umpiitaniin wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pʒuunk na pʒop na buʒaan bi umundu. »

⁶ Dwin ñaaʒ mën̄t kë akuj pñaak pi banwoon biki Naşibaʒi, pi banjaan baʒup uko wi Yetu. Wi nwinulun aşë ñon̄ar maakan. ⁷ Kë uwanjut uşë ji na n̄ji : « we ukaan kë iñon̄ar hënk ba? Dʒupu uko wi ñaaʒ umeniin na wi ulimariya wi n̄kow paaj na blon na itim iñeen wi aʒoornun. ⁸ Ulimariya wi iwinun ubi wo aşë wo uunkak awo, kë uşë wo i kapën du bnjiir kaya katoka te mn̄to. Kë bañaan biki mboş biki itim iwoon iimpiitana ʒi ulibra wi ubida wi umundu

upaşaniin bañon̄ar wal wi bakwinun ulimariya umbiin awo, awo uunwo hënkun, kaşë kabi kawo kak.

⁹ « Ñaaj awo kawo ʒi uko wi na mntit na uşal untuñ : n̄kow paaj na blon n̄un n̄awo knkun paaj na plon ki ñaaʒ aʒoon, n̄awo kak başih paaj na alon. ¹⁰ Kañeen ʒi baka bado bi wala ʒi pşih, napaajan̄tën akşihun hënkun, naʒenk paaj na alon aandobi bi, kë wal wi akbiin aankto kajon. ¹¹ Kë ulimariya umbiin awo, aşë wo uunkak awo hënkun uwo wul ʒi uleef wi wa naşih naʒenk bakren. Uwo alon ʒi başih baʒenk paaj na alon, utoka te mn̄to.

¹² « Itim iñeen yi iwinun iwo başih banwoon baando bi yeenk pşih. Kë başë yeenk bukal na ulimariya kaşih uwoori uloolan ʒañ. ¹³ Bukal bti bawo na uşal uloolan : pwul mn̄hina mi baka na pşih pi baka ulimariya. ¹⁴ Balun kagut na anwoon unkaneel wi bʒen̄an aşë kob baka, ʒiki awo naweek i baweek, naşih i başih. Bandu'aniin, bandataniin, banfiyaarulun, banaakiir na a, kakob bambiin pʒutan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na n̄ji kak : « Meel mi iwinun, mi naʒuunk aʒoon manwo kntaali, kn̄tuk, n̄taak, na n̄ʒup. ¹⁶ Ulimariya na itim iñeen ki iwinun n̄alun kaşoor naʒuunk, katok tokana bti kabot kaduka byişu, kade uyemaʒ wi nul kabot katëra. ¹⁷ Na manjoonan, Naşibaʒi aʒuun ʒi n̄haaş ni başih bukun uko wi an̄alun bado kë bawo na uşal uloolan wi pdo wa : balun kawul pşih pi baka ulimariya kë udoo do uko bti wi Naşibaʒi aʒupun. ¹⁸ Kë ñaaʒ i iwinun, awoon ubeeka uweek unjaan uşih ʒi başih biki mboş. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko wañ uʒëpun, dwin uwanjut ulon kë uwalnaana baʒi. Uwo na mn̄hina mn̄week, kë bjeehi bi wa başë jeehan mboş.

² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak ufëʒ wi n̄ntaayi,

dko di n̄ntaayi bti n̄awoon

na di n̄kat n̄ʒop n̄wuʒaan bti.

³ N̄taak ni mboş bti n̄adaan poot pi da,

kë pdaan poot puñ paşë wo ptoan
uleef na pekadu di piinť.

Başıh biki mboş bti bawinar na da,

kë bawaap biki mboş bayokna ti pñal
iko yi umundu pi bañaan biki da. »

⁴ Wal mēnt̄ dkak atiink pdiim ploñ
panwoonun baťi, paji : « An pntaali pi
naan, napēnan ti ubeeka wun, nawutna
kanaakiir ti pjuban pi baka, iťaafa inkmbiin
ti baka iwutna kajotnan. ⁵ Buťaan di baka
dajunkan adoo ban baťi, Naşıbaťi aleş iko
inwoon iinwo itool bti yi badolun. ⁶ Nadoon
biki Babilon uko wi badolun, nadoon nado
do baka nyaaş ntēb iko yi badolun, naťuun ti
pnkalame pi bajaan baťu poot, panhaayun
apel pi baka nyaaş ntēb. ⁷ Naťuun da mnhaj
na pwuťan panliñun na mndēm na pyok
pi dabiin aka, daji ti uşal wi da : “Dťo ji
naşıh ñaať, mēnkwo nayot nin, mēnkwo na
puum nin unuur ulon.” ⁸ Uko wañ ukaan
kë ti unuur uloolan řań, Naşıbaťi Ajugun
anwoon na mnhina akkob da na iťaafa
inwoon i pjotna da : pkeť, muum, ubon na
uyik. »

Nwooni ři bawooniirun Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi başıh biki
mboş bambiin awo ti pjuban pi piinť na
Babilon abot awo na da ti pñal iko inuura
maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi
da, bawooni kabot kaťęga. ¹⁰ Balun kanať
kalow kaťi mnhaj mun kaşë kaji :
“Pwuťan oy! Pwuťan oy!

Ţi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
ubeeka unwoon na mnhina,
ikobana ti uwoori uloolan řań!”

¹¹ « Bawaap biki mboş bawooni abot
aťęga ji bawo na puum, řiki nin alon aankak
anug iko yi bajijun abi bwaap. ¹² Iko mēnt̄
iwo uwuuru na unťaam, mnko mwij wi-
jan mantamun preeş na mnko mnuura,
itenda inuura, ijeenkal, idaan iwoj wo-
jaan na ilon kak ; mmul mnuura man-
tamun preeş na iko yi bafejun na mmul
mēnt̄, iko yi babomanaanun iřiin yi ñlon,
yi ifeeru inuura, kēme mnlaak, ¹³ ukēra
ulil pťekēn utum umpaťun kalilare na itoh
ilil pťekēñ na mnkulan, ubiñu na ukēra,
pşon na uloort, ñngit na ñkaneel, ñmpēlēt
na ñkaarun ři ñmpēlēt ñakpulun ; badoo ji
bawaap bañaan bajēn.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti
yi uhaaşu unalun iinkak awin ya, ilowu!
Iko inwoon yi mndēm mi nu na inuura
maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap
bambiin ayokna ti ubeeka mēnt̄ banať
kalow kaťi mnhaj mi ubeeka mamob baka.
Bado kawooni, kaťęga ti ubeeka mēnt̄ ¹⁶ kaji
:
“Pwuťan oy! Pwuťan oy!

Ubeeka uweek
unwohariin itenda inuura itam preeş,
ijeenkal, iwoj wojan,
unťuun uwuuru na mnko mnuura mntam
preeş,

¹⁷ ti uwoori uloolan řań kë pyok mēnt̄ bti
paşë toka.”

« Kē bajug ñlantu na banjaan baťon řa na
bañaan bti banjaan balemp ti bdēk başë nať
alow. ¹⁸ Wi bawinun udu wi uyik aşë ji :
“Ubeeka unliñi na wi ubi woha i?” ¹⁹ Baťu
mboş ti ikow yi baka aşë ñajar awooni ji
banwoon na puum aji :
“Pwuťan oy! Pwuťan oy!

Ubeeka uweek
wi bankaan ñlantu ti bdēk bti
bayoknun ti pyok pi wa,

ti uwoori uloolan řań kë uşë toka!

²⁰ Baťi, banjaan na baťupar Naşıbaťi na an
biki nul bti
nalilaan ti pjot pi wa,
Naşıbaťi akob wa ti uko wi udolanañ.” »

²¹ Wal mēnt̄, kë uwanjut unwoon na mn-
hina mnweek uşë jej plaak pweek maakan
afēl du bdēk aşë ji :

« Na mnhina mntēt̄ mi,
mi mi Babilon ubeeka uweek
ukfēlaniin,
baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na
bayeeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul

baankak atiinkana.

Nin pñaat pi baťak paankak atiinkana ;

nin phuunť paankak atiinkana ti btēk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;

nin baankak atiink pdiim pi naniim na
pi naniima.

Bawaap biki nu babin awo bañaan
baweeek biki mboş.

Dayaamu di nu daneeman ñtaak bti.

24 Pñaaak pi baɕupar Naɕibaɕi, banwoon biki nul,
bañaan bti banfiñaniin ɕi mboɕ, pawo ɕi iñen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baɕi

1 Wi iko yan iɕepun, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi bañaan du baɕi kɛ paji :

« Haleluya

Naɕibaɕi i nun adɛm abot awo na mnhina, ul ambuuranun nja,

2 pwayɛɕ pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naɕuunk naweek ambiin aɕopan mboɕ na pɕuunk pi nul,

alukan ɕi a pñaaak pi balempar Naɕibaɕi. »

3 Kɛ bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkpɛnnun ɕi ubeeka wi *Babilon uunkba. »

4 Kɛ bantohi iñeen nɕɛb na babaakɛr na nko nbaakɛr baɕɛ nɕup adɛman Naɕibaɕi anɕoon ɕi pɕij pi pɕih. Bahuuran aji :

« Uwo han, Aleluya! »

5 Wal mɛntɕ, kɛ pdiim plon paɕɛ pɛnna du pɕij pi pɕih aji :

« An balemparul bti,

an nanjalulun apel iko bti,

baweek na bampoɕi,

nadɛmaan Naɕibaɕi i nja. »

6 Kɛ nɕɛ tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kɛ pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naɕibaɕi *Anhiniin iko bti aɕih.

7 Nawulan nwo ɕi mnlilan na mntan

nɕbot nɕdɛmana,

ɕiki bniim bi anwoon unkaneel wi bɕɛnan babani,

kɛ aharul añaega bnuura.

8 Bawula patenda pnura pfaatal, pjintɕ piɕ, panknuurun, aji awoh. »

Patenda pfaatal pun pawoon iko itool yi banwoon biki Naɕibaɕi badolon.

9 Kɛ uwanjut uɕɛ jakɛn : « Piitan uko wi : “Banuurandɛni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi bɕɛnan.” » Ukak

aji na nji : « Uɕup wi uwo uɕup wi Naɕibaɕi ɕi uleeful. »

10 Wal mɛntɕ kɛ nɕɛ jot ɕi ihoɕ yi wa kadɛman wa. Kɛ uɕɛ ji na nji : « ɕaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naɕibaɕi ji iwi na bayitu bammɛbanun uɕup wi Yetu. Naɕibaɕi i i iwoon kadɛman! Uɕup wi Yetu wi wi Naɕibaɕi aɕuun ɕi baɕuparul.

Andapiin umpɛlɛnt ufaatal

11 Wal mɛntɕ, kɛ nɕɛ win baɕi kɛ bawo bhaab, kɛ umpɛlɛnt ulon ufaatal uɕɛ wo da. Andapiin wa katimul kawo « Ammɛbanun Naɕibaɕi na manjoonan. » Awo natool ɕi pwayɛɕ pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool. 12 Kɛɕ ki nul kawo ji bdoo banjeenu, kɛ abot awo na nɕɛpi nji pɕih nɕum ɕi bkow. Apiitana katim kalon ɕi uleef ki nin alon bɛ mɛntɕ ul ameen ka. 13 Awohara bayeti banwoon na pñaaak. Katimul kawo « Uɕup wi Naɕibaɕi. » 14 Bangoli biki baɕi bawo ɕi kafɛɕul aɕaɕa, adapa nɕmpɛlɛnt nɕfaatal akuɕ awohara imiɕa yi itenda ifaatal inuura ijintɕ piɕ. 15 Kakej kajul kapɛn ɕi mntumul ki akkobni nɕtaak. Ul aklun kaɕih baka na btam. Alun kayuuj udeeb unkfatuɕ wi Naɕibaɕi *Anhiniin iko bti wi aklun kaɕu bañaan ɕi kako kaweeek ki bajaan bapooña mbuk mndolni ubiñu, kapooñ baka. 16 Apiitana ɕi bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naɕih i baɕih na Naweeek i baweek. »

17 Kɛ nɕɛ win uwanjut ulon kɛ uwo ɕi unuur, uhuuran maakan aɕiini na nkaɕ nankyitun du kalowan du baɕi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naɕibaɕi, 18 nahilna nade uyemaɕ wi baɕih, wi bangoli na baweek biki baka, wi nɕmpɛlɛnt na bandapiin na, wi bañaan bti, balemp na baweek biki baka, bampoɕi na baweek! »

19 Wal mɛntɕ kɛ nɕɛ win ulimariya na baɕih biki mboɕ na bangoli biki baka kɛ bayitiir kabi kagutan na andapiin umpɛlɛnt ufaatal na bangoli biki nul. 20 Kɛ ulimariya uɕɛ mobana, wul na naɕupar wa, undolon iko iñonarɛnaan ɕi kadun ki wa, aguur banyeenkun uko wi ulimariya abot anɕup adɛman ptu pi wa. Nul nɕɛb bti nɕafɛlana nɕjeb du katant ki bdoo kanwoon na pdɛpalɛn panjaan patɛrad. 21 Bandukiin

bafinana na kakej kampënnun ƚi mntum mi andapiin umpëlënt, ƚkat ƚnade muum mi baka adoo yok.

20

Pših pi ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen

¹ Dwin wal mënt, uwanjut kē uwalnaana baƚi, awo na kaniigšaani ki bnjiir bweek abot amēban mnkorentu mnweek. ² Uya mob unjumpul, upula wi ƚfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana ašē tan wa pa ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen (1000). ³ Afēl wa du bnjiir bweek anigan ba abot aƚu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur ƚtaak te wal wi ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen (1000) ƚaktēpun. Woli ƚaƚēpi babaa wutan wa ƚwal ƚntiinku ƚaƚ.

⁴ Dkak awin iƚij yi pših, bambiin aƚo ƚi ya bayeenk mnhina mi pwayēš. Dwin kak ƚhaaš ƚi bañaan biki babin afaal ƚiki baƚup Uƚup wi Našibaƚi na uko wi Yetu, banwoon baanup adēman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ƚi pjuk kēme ƚi kañen. Banaƚa ƚi pkeƚ aših na *Kriƚtu ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen (1000). ⁵ Pnaƚa pteek ƚi pkeƚ pu pun. Kē bankeƚun bandukiin, baannaƚa ƚi pkeƚ te wal wi ƚšubal iñeen week ƚyaaš iñeen ƚaƚēpun. ⁶ Bannaƚiin uteek ƚi pkeƚ banuurandēni! Bawo biki Našibaƚi, pkeƚ ptēbantēn paankhilan nin uko ulon ƚi baka. Bawo baƚenjan biki Našibaƚi na Kriƚtu kabot kaših na a ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi ƚšubal iñeen-week ƚyaaš iñeen (1000) ƚaktēpun bawutan *Fatana apēn du ukalabuš, ⁸ ašē aya du ƚtaak ƚi umundu bti ƚi bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ƚi pyiw pi bdēk. ⁹ Baniink mboš bti, kakool ubeeka wi Našibaƚi analuƚ, di banwoon biki nul bawoon. Kē bdoo blon bašē pēna baƚi abi atēr baka. ¹⁰ Wal mënt, kē *Untaayi Uweek, unguurun baka, ušē fēlana du katant ki bdoo banwoon na pdēpalēn panjaan patērad aƚēnk da ulimariya na naƚupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnto.

Pwayēš pi bankeƚun

¹¹ Dwin wal mënt ptij pi pših pfaatal pweek na anƚoon ƚi pa. Mboš na baƚi ƚaƚii, kē nin ñaan aankak awin ƚa. ¹² Kē nšē win bankeƚun, baweeƚ na bampoƚi, kē banaƚ ƚi kadun ki ptij pi pših, kē anƚoon ƚi ptij pi pših ašē haabēš ƚlibra. Ahaabēš ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayēš bankeƚun, andoli ƚi uko wi adoon jibi upiitanin ƚi ulibra.

¹³ Wal mënt, kē bdēk bašē kakan muum manwoon ƚi ba, kē pkeƚ na mnkeƚ ƚakakan muum mi ƚahankun kē awayēš andoli ƚi uko wi adolun. ¹⁴ Kē pkeƚ na mnkeƚ ƚašē fēlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënt bawoon pkeƚ ptēbantēn. ¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ƚi ulibra wi ubida bafēla du bdēk mënt.

21

Baƚi bhalu na mboš mnhalu

¹ Wal mënt dwin baƚi bhalu na mboš mnhalu ; baƚi bteek na mboš mnteek ƚaankak awo, bdēk kak baankak awo. ² Kē nšē win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kē dakpēna baƚi du Našibaƚi awo ƚi ñaƚ nanim ambomandērun pa ayinul. ³ Dtiink wal mënt pdiim pweek pampēnnun du ptij pi pših aƚi : « Katoh ki Našibaƚi akfēƚun na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ƚi uleeful ašē wo Našibaƚi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeƚ, mntēg, ƚwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kē anƚoon du ptij pi pših ašē ƚi : « Natean, dkanan iko bti kē iwo ihalu. » Ajakēn kak : « Piitan ƚƚup ƚi ; ƚawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakēn : « Udolanaa, ƚi dwoon Nateek na Nabaañšaani, dwoon Ujuni na Ubaañsaan. Ñaan i udaan uƚiƚun, dƚena adaan du ƚkumpēš ƚi meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buƚaan ayeenk uko mënt. Nƚi dwo Našibaƚi i nul, ul ašē wo abuk naan. ⁸ Kē balal, bandeknun kafēƚ, bado iko iwuƚaan maakan, bafin bañaan, bado iko iƚop, bado dayaamu, banjaan badēman ƚnton na baƚilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na

pdëpalën panjaan patërad ; uko mënt uwoon pkeṭ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënt, ulon ṭi ṇwanjut paaj na ulon ṇamëbanun knkalame kantumun na iṭaafa paaj na kalon ibaañsaani, ubi aṭiini na nji aji : « Biini, dyuuju ñaaṭ anknüimiin, ahar anwoon unkaneel wi bṭejan. » ¹⁰ Uneej ṭi uṣal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuṭ aṣë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baṭi, du Naṣibaṭi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naṣibaṭi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenkalinuura uwoj woj ṭi da bṭi awo ji kawini. ¹² Ṇniw ṇkëm abot akujënt ṇafooyun wa. Uwo na klëman iñeen na ktëb. Uwanjut uwo ṭi plëman pandolon, kë babot apiit ṭi pa katim kalon, itim mënt iwo yi kntaali iñeen na ktëb ki babuk *Iṭrayel. ¹³ Klëman kwajant kawo du umayar unuur, kwajant du btamṣanka, kwajant du btammaṇu, kwajant du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ṭi klaak khaan iñeen na ktëb, ṭi klaak mënt bapiit itim iñeen na itëb yi banjañan biki anwoon unkaneel wi bṭejan.

¹⁵ Uwanjut unktiiniin na nji umëban ṭi kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Ibañ ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt. Uniib wa kë uwo ṇkilometër iñeen week ṇyaaṣ iñeen ṇtëb na ṇbaakër (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo ṇmetër iñeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi bañaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mënt uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenkalin. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint piṣ unjaan uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnun ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkalin, baji bado ya Jaṭpi ; ptëbantën pawo na iko iniilu baji bado pa Faṭira ; pwajantën pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakantën pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emarda ; ²⁰ pñeenantën pawo na iko ijeenkalin ji pñaaṣ baji bado ya Fardonika ; ppaajantën pawo na iko ijeenkalin jud baji bado ya Fardiwi ; ptënk paaj na plon pawo

na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakren pawo na iko ijeenkalin, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iñeen na plon pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkalin unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint ; kë ptënk iñeen na ktëb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenkalin unnaakiirun na uniilu, baji bado ya Ametut. ²¹ Kë klëman iñeen na ktëb kun kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka baṣë wo uwuuru ujint piṣ anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *dko dyimanaan di Naṣibaṭi : Ajugun Naṣibaṭi *Anhiniin iko bṭi, na anwoon unkaneel bawoon dko dyimanaan. ²³ Ubeeka unuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ṭiki bjeehi bi Naṣibaṭi bajeehan wa, kë anwoon unkaneel awo unkaniya. ²⁴ Ṇṭaaṣ ṇalun kado kapoṣna ṭi bjeehi bi wa, baṣih biki mboṣ baṣë babi baṭij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin ilëman yi wa iinkdët unuur ulon ṭiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baṭij wa mndëm na pyok pi ṇṭaaṣ. ²⁷ Nin uko ulon unṭopun uunkneej ṭi wa, nin ñaan nado buṭaan, nin naṭilan aankneej da : bampiitaniin itim ṭi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel wi bṭejan ṭaṇ bakneejun ṭi wa.

22

¹ Wal mënt uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjint piṣ ji kawini ; meel mi ka mampëna ṭi ptij pi pṣih pi Naṣibaṭi na pi anwoon unkaneel wi bṭejan. ² ṭi ptoof pi itant itëb yi kabuul un inwoon ṭi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji babuk ṇyaaṣ iñeen na ṇtëb ṭi uṣubal, pli pandolon baji babuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaan biki mboṣ bṭi. ³ Nin Naṣibaṭi aankak afëp ñaan. Ptij pi pṣih pi nul na anwoon unkaneel pawo ṭi ubeeka meet, balemparul bado kadëmana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ṭi ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaan aankak anuma unkaniya këme bjeehi bi unuur, ṭiki Naṣibaṭi Ajugun aṭu ṭi baka bṭi bjeehi bi nul, baṣë baṣih te mṇṭo. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « Njup ni nawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naşibaţi anjaan aţu baţuparul nşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmbiin hënkuņ.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hënkuņ! Anuurandëni, ankmëbanuņ njup ni Naşibaţi nankţupun uko unkmbiin ni ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dtiinkuņ abot awin iko yi. Kë wi ntiinkuņ abot awin iko yuņ, djot ţi ihoţ yi uwanjut unyuujnuņ iko mënt kadëman wa, ⁹ kë uşë ji na nji : « Ţaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na baţupar Naşibaţi bti na bañaan bti bankmëbanuņ njup ni ulibra wi. Naşibaţi i i iwoon kadëman. »

¹⁰ Ujakën kak : « Khank njup ni Naşibaţi ni ulibra wi kamen ņa bañaan. Wal wi iko yi akţupun ikdolaniin uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amëbaan ţi iko inwoon iinwo itool yi akdolun, anwoon ţi ubida uţop amëbaan ţi wa. Kë anşaan awo natool adoon kado uko unwoon uţool, anwoon najinţ piş adoon kajinţanaara jinţën uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hënkuņ! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolun. ¹³ Dwo Nateek na Nabaañşani, Najuni na Nabaañşani, Ujuni na Ubaañşani.

¹⁴ « Banajuņ imişa yi baka banuurandëni, hënk bahil kaneejna ţi ilëman yi ubeeka, kabot kade ţi mnko mi bko banjaan bawul ubida. ¹⁵ An ņbuş: bakaalam, bañaan banwoon ţi ubida uţop, bafin bañaan, badëman nnton, na bañaan bti banjalun nşilan abot aji baţilan, napënan bdig.

¹⁶ « Nji Yetu, dyil uwanjut wi naan uţupan uko wi. Uwo pa banfiyaaruņ bti. Dwo i pntaali pi *Dayiţ, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaş wi Naşibaţi na naniima ņaji : « Biini! »

Anktiinkuņ ajakan : « Biini! »

Ñaan i udaan uţijuņ, abiini ; annumiin, abiin ayeenk ţi meel manjaan manwul ubida, bë aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dţup wa, manjoonan ma, ñaan anktiinkuņ njup ni Naşibaţi ni ulibra aşë hoţalëş da uko ulon, Naşibaţi aţu'a iţaafa yi baţiiniyaanuņ ţi ulibra wi. ¹⁹ Kë woli apënan uko ulon ţi njup ni Naşibaţi ni ulibra wi, Naşibaţi kapënan kafah ki nul ţi bko banjaan bawul ubida na ţi ubeeka uyimanaan ni baţiiniyaanuņ ţi ulibra wi. »

²⁰ Anţupun uko waņ aji : « Aa, dbi hënkuņ! »

Uwoon haņ! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.